André Morua

BAIRONAS

André Morua

BAIRONAS

My dear Murray
yrs very truly
Byron

André Maurois

BYRON

André Morua

BAIRONAS

Iš prancūzų kalbos vertė

ROŽĖ

JANKEVIČIŪTĖ

margi raštai

VILNIUS 2007

UDK 820:929Byron
Ma696

Versta iš:
André Maurois. BYRON. –
Paris, 1933

Pirmoji laida 1975 („Vaga“)
Antroji pataisyta laida

ISBN 978-9986-09-331-2

PIRMA DALIS

Viešpatie, aš buvau nebūtyje be galo menkas ir ramus.
Mane sutrikdė vien tam, kad nublokštų į šį keistą karnavalą.

POLIS VALERI

Jei Kalvino mokymas būtų buvęs netgi kalte iškaltas akmeny
ir jei paties dangaus Viešpaties ranka būtų mums jį dovanojusi,
tai vis vien ne kažin kiek būtų pagyvavęs nerasdamas sau
reikalingos atramos realybėje.

MARKAS REZERFORDAS

I
Niūstedo Baironai

Nuostabiojc Šcrvudo girioje netoli Notingamo pasirodė tarp ąžuolų keletas vienuolių. Tai buvo Šv. Augustino ordino reguliarieji kanauninkai juodais abitais. Anglijos karalius Henrikas II, pagrasytas ekskomunika už Tomo Beketo nužudymą, buvo davęs popiežiui apžadą daryti atgailą ir aukoti vienuolynams. Tėvai nusižiūrėjo slėnį prie upelio ir ežero. Medžiai krito vardan Dievo garbės ir karaliaus sielos išganymo. Geras skynimas buvo išskintas. Paskui ėmė dėti pilkus akmenis ir sudėjo arkas, rozetes — nedidelį, bet dailų vienuolyną. Graži gamta, vanduo, miškas švelnino jo rūstį. Abatija buvo paskirta Švenčiausiajai Mergelei ir pavadinta Niūstedu, Švenčiausiosios Marijos Nausėdija, *Sancta Maria Novi Loci.*

Ordino nuostatai buvo paprasti. Vienuoliai turėjo duoti neturto įžadą, mylėti Dievą ir savo artimą, kūną marinti pasninkais, nerūstinti žmonių ir nežiūrėti į moteris. Be to, gerbdami ordino įsteigėjo atminimą, jie kasmet dalindavo pavargėliams išmaldą.

Tris šimtmečius gyvavo Niūstedo abatija ant ežero kranto. Bet laikai ėjo sunkyn, tikinčiųjų pamaldumas — menkyn. Žmones pagavo noras mokytis; valdovų fundacijos tekdavo koledžams, universitetams, ligoninėms. Bendruomenė, atsiradusi dėl to, kad vieną karalių graužė sąžinė, atsidūrė pavojuje dėl kito karaliaus užgaidos. „Ponia Ana Bulin nebuvo rinktinė gražuolė. Tamsaus gymio, ilgo kaklo, plokščios krūtinės, didžiaburnė, ji, apskritai paėmus, neturėjo kuo didžiuotis, tik valdovo geismu ir savo juodomis puikiomis akimis." Šiaip ar taip, dėl jos įvyko didžioji schizma. Henrikas VIII pareikala-

vo iš popiežiaus anuliuoti bulę, įteisinusią jo santuoką su Kotryna Aragoniete. Popiežius nesutiko. Lordai, Anos Bulin šalininkai, įkalbėjo karaliui, kad, paniekinęs popiežiaus autoritetą, gali patenkinti ir kūno meilę, ir pinigų meilę.

Buvo išleistas aktas konfiskuoti karūnos labui visus vienuolynus, gaunančius mažiau negu du šimtus svarų pajamų. Bažnyčios pareigūnai ir mokesčių rinkėjai ėmė inspektuoti vienuolynus. Pagal įstatymą, kuris nuo amžių gerbiamas šiame krašte, vienuoliai patys „savo noru" turėjo visko atsisakyti. Daktaras Londonas pagarsėjo savo apsukrumu greitai išgauti sutikimą. Aktą pasirašius, abatija pereidavo karaliaus nuosavybėn; jos turtą karalius parduodavo, o valdą atiduodavo kokiam nors dideliam senjorui, tuo užsitikrindamas jo ištikimybę naujajai Bažnyčiai. Vienuolius paleidęs elgetomis, karalius ne kažin ką iš to susikūrė. Manuskriptus supirko krautuvininkai vietoj vyniojamojo popieriaus. „Senos liturginės knygos: šeši denarai." Toks buvo vienos bibliotekos inventorizacijos aprašas. Na o iš nuskurdintų Bažnyčios tarnų kas gavo „pažymėjimą", t. y. teisę stoti į civilinę tarnybą, kas — kelis šilingus pensijos. Jie beveik visi iš Anglijos pasitraukė į Airiją, Škotiją ar Flandriją. „Šitaip Bažnyčia virto grobiu plėšrūnams grifams, kurie puošėsi jos gražiosiomis plunksnomis."

Niūstede, daktaro Londono verčiami, prioras Džonas Bleikas ir vienuolika kanauninkų pasirašė atsisakymo aktą 1539 metų liepos dvidešimt pirmąją. Priorui buvo paskirta pensijos dvidešimt šeši svarai, o kitiems — po tris svarus šešis šilingus ir aštuonis denarus. Vienuoliai traukdamiesi įmetė į ežerą fundacijos chartiją ir pultą su variniu ereliu, išplėštą iš daktaro kareivių. Paskui leidosi į kelią. Po Niūstedo kukmedžiais niekas daugiau nesimeldė už karalių sielas. Ir ponios Anos Bulin galva su juodu plaukų vainiku jau buvo nulėkusi nuo budelio kirvio. Kaimiečiai gailestaudami išlydėjo akimis vienuolius ir buvo šventai įsitikinę, kad nuo šiol jie ims vaidentis tuščiose celėse, o pati abatija atneš nelaimę tam, kas ją išdrįs nupirkti. Po kokių metų karalius Henrikas VIII už aštuonis šimtus svarų pardavė vienuolyną savo ištikimam vasalui

serui Džonui Baironui, kuris buvo pramintas Mažuoju Seru Džonu Ilgabarzdžiu.

Šitasai Baironas, apsigyvenęs Niūstede po kanauninkų, buvo vienos seniausios grafystėje šeimos galva. Baironai, arba Barunai, atsikėlė iš Normandijos su Vilhelmu Užkariautoju; jie pasižymėjo per Kryžiaus karus, paskui per Kalė apgulimą ir valdė didžiulius dvarus ne tiktai Notingamo apylinkėse, bet ir Ročdeilyje, ir Kleitone, Lankašyro grafystėje. Jų devizas buvo „Tikėk Baironu" — *Crede Biron*, taip jie rašė savo pavardę nusižiūrėję į prancūzus, mat giminiavosi su markizais de Bironais. Mažasis Seras Džonas Ilgabarzdis perdirbo gotikinę abatiją į pilį su šaudymo angomis, ir jo palikuonys pamėgo tą būstinę. Po šimto metų vienas jų, ištikimas Karolio I Stiuarto draugas, vadovavo kavalerijos pulkui per pilietinį karą tiek pat drąsiai, kiek ir neapdairiai, pirma laiko ėmęs šaudyti Edžhilyje, paskui vėl Marston Mūre, ir už šią dvigubą klaidą buvo pakeltas karalystės peru ir Ročdeilio lordu Baironu, o tuo tarpu princas Rupertas savo dienoraštyje pasižymėjo: „Daug žalos pridarė per ankstyvas lordo Bairono šaudymas." Bet labiau už strateginius sugebėjimus buvo vertinamas naujojo lordo pastovumas. Jis visada ėjo už karalių. Niūstedą apgulė parlamento armija; senais mūrais liejosi siera ir lydytas švinas; plynas it veidrodis ežero vanduo, kažkada atmušinėjęs himnų ir psalmių aidą, dabar skleidė iki pat giriai mirštančiųjų aimanas, muškietų pokšėjimą, trimitų garsus. Po Kromvelio pergalės lordas Baironas eskortavo Karolį II Stiuartą į Prancūziją ir jam ištikimai tarnavo, nes jo žmona ledi Bairon (kaip tvirtina misteris Pypsas* buvo septyniolikta tremtinio karaliaus meilužė.

Laikui bėgant, giria aplink abatiją pamažėl retėjo, atsirado dirbamų laukų, fermų, kaimų. Bandos danielių laikėsi ąžuolynuose. Baironų dvaras jau nebebuvo toks atkampus: šiose vietose pasistatydino namus ir kitos turtingos šeimos. Gražiausias ir artimiausias buvo Anslis, kuriame gyveno Čavortai; su Niūstedu jį jungė ilga ąžuolų alėja, vadinama

*PYPSAS SAMJUELIS (1633—1703) — anglų memuaristas. *(Vert. past.)*

Vestuvinė, mat abi šeimos giminiavosi: trečias lordas Baironas buvo vedęs vikonto Čavorto dukterį Elizabetę. Tasai trečias lordas Baironas XVII amžiaus pabaigoje jau buvo nusigyvenęs. Laikas parodė, kad ne vėjais nuėjo žmonių pranašystės, kai Baironai pirko abatiją; vienuolio šmėkla juodu gobtuvu klaidžiodavusi skliautuotais koridoriais, ir pati šeima nebuvo dalinga. Ketvirto lordo sūnų likimas įamžino kraupiąją Baironų legendą: vyresnysis, penktas lordas Baironas, stojo prieš perų teismą už žmogžudystę, o jaunėlis, jūreivis, buvo laivyno admirolas visai be laimės.

Istorija apie tai, kaip penktas lordas Baironas nužudė savo pusbrolį, kaimyną ir bičiulį misterį Čavortą, Anslio dvarininką, yra kvailai tragiška. Notingamo grafystės bajorai, būdami Londone, turėjo įprotį kartą per mėnesį rinktis „Žvaigždės ir Keliaraiščio" užeigoje Pel Melo gatvėje. 1675 metų sausio dvidešimt šeštąją susitiko, kaip visada, smagus būrys. Besišnekučiuojant užsiminta apie medžiojamųjų paukščių ir žvėrių apsaugą. Misteris Čavortas buvęs tos nuomonės, kad reikią griežtai bausti brakonierius. O lordas Baironas pareiškęs, jog geriausiai medžiojamuosius paukščius ir žvėris galima apsaugoti paliekant juos Dievo valiai. Misteris Čavortas kažkaip kandžiai atsakęs, kad seras Čarlzas Sedlis (jųdviejų kaimynas) ir jis pats turįs daugiau medžiojamųjų paukščių ir žvėrių penkiuose akruose negu lordas Baironas visuose dvaruose; jeigu juodu jais nesirūpintų, lordo Bairono valdose nebebūtų nė vieno kiškio. Misteris Baironas pasiteiravęs, kur sero Čarlzo Sedlio dvarai. Misteris Čavortas atsakęs: „Jeigu domitės seru Čarlzu Sedliu, jis gyvena Dinstrite. O mane jūsų šviesybė gerai žino kur rasti".

Šiais žodžiais, kurie buvo ištarti sausu tonu, ir baigėsi kalba. Lordas Baironas, išėjęs iš salės, rado misterį Čavortą bestovintį ant laiptų. Persimetę po žodį, paprašė tarną kokio nors tuščio kambario. Tarnas pastatė ant stalo žvakę, ir bajorai užsirakino. Po valandėlės nuaidėjo skambutis. Užeigos savininkas rado misterį Čavortą ir lordą Baironą besikaunančius. Misteris Čavortas buvo sunkiai sužeistas. Jis mirė nugabentas į namus.

Peras žudikas teisiamas tik Lordų rūmų. Po keleto mėnesių lordas Baironas buvo paprašytas pasiduoti į valdžios rankas, atseit, sėsti į Tauerį, ir iš ten, lydimas raitų sargybinių, karieta atgabentas į Vestminsterio rūmus. Budelio kirvis ašmenimis į kalinį gulėjo šalimais. Buvo apklausti Notingamo bajorai, tądien sėdėję užeigoje. Pirmas liudytojas, žmogus atsargus, atsakęs: „Aš neprigirdžiu". Chirurgas pareiškęs, kad špaga pataikiusi į bambą ir perrėžusi skrandį. Paklaustas, ar nuo tos žaizdos misteris Čavortas miręs, chirurgas atsakęs tuo neabejojąs. Lordas Baironas neprisipažino kaltas. Vėliau buvo surinkti atsiliepimai: pirmiausia apklausti ne tokie kilmingi perai, paskui kraujo princai. Kaltinamasis buvo pripažintas nekaltas nužudymu, bet kaltas žmogžudyste, o tai pagal specialų perų statutą buvo kaip ir išteisinimas. Heroldas sušuko: „Klausykite, klausykite". Buvo perskaitytas teismo sprendimas. Lordas kancleris perlaužė baltą krivūlę, ir Viljamas, penktas lordas Baironas, paleistas, grįžo namo į Niūstedą.

Tiesą pasakius, nė vienas iš duoliantų draugų nelaikė žudiko dideliu nusikaltėliu, nes misteris Čavortas buvo žinomas kaip akiplėšiškas breteris. Nugalėtojas saugojo iki savo gyvos galvos miegamajame ant sienos špagą, kuria nudūrė pusbrolį. Bet Niūstedo apylinkėse, kur jis seniai buvo pramintas Piktuoju Lordu, dėl šios žmogžudystės į jį imta žiūrėti kaip į baisų žmogų. Apie jį buvo pasakojamos šiurpios istorijos, kai kurios tiesiog iš piršto išlaužtos. Neteisybė, kad jis, įsiūčio pagautas, nušovęs pistoletu savo vežėją, pasodinęs lavoną šalia savo žmonos, pats atsisėdęs ant pasostės ir vežiojęs tą kraupiąją porą; neteisybė, kad įstūmęs ežeran žmoną norėdamas ją prigirdyti. Bet grynų gryniausia teisybė, kad buvęs pasiutusio būdo, visad nešiojęsis pistoletą už diržo, kad ledi Bairon buvusi su juo nelaiminga ir galų gale pabėgusi iš Niūstedo, o jis pasiėmęs tarnaitę, kurią kaimiečiai vadinę ledi Bete. Begėdiškai įsikaraliavus ledi Betei, Niūstedas nusmuko. Tarnaitė meilužė pavertė gotikinę koplyčią tvartu, o keletą puikių skliautuotų menių — arklidėmis. Na o Piktasis Lordas po to, kai jo vienturtis sūnus prieš tėvo valią vedė pusseserę, visai ėmė šalintis žmonių. Gyveno kaip laukinis.

Žūtbūt stengėsi paleisti elgetomis savo įpėdinius. Kortų skolas mokėjo parko ąžuolais, iškirto jų už penkis tūkstančius svarų ir kone visiškai sunaikino tokią girią. Volpolis*, kuris tuo metu lankėsi tame krašte, rašė: „Aš susižavėjau Niūstedu, štai kur tikras gotikos grakštumas." Bet jis pridėjo, kad dabartinis lordas — beprotis, iškirtęs visus medžius ir „pasodinęs guotelį škotiškų pušų, kurios atrodančios kaip kumečiai, aprengti senovinėmis giminės livrėjomis iškilmingų švenčių proga". Norėdamas galutinai nuskurdinti sūnų, lordas Baironas iššaudęs parke du tūkstančius septynis šimtus danielių ir dvidešimt vieneriems metams išnuomojęs už absurdišką kainą, už šešiasdešimt svarų metams, Ročdeilio dvarą, kur ką tik buvo rasta akmens anglies.

Lordas Baironas linksminęsis it padykęs vaikas. Nakčia atidarydavęs upių šliuzus norėdamas sunaikint medvilnės fabrikus; nusiaubdavęs kaimynų ežerus; ant savo ežero kranto pastatydinęs du nedidelius akmeninius fortus ir nuleidęs į vandenį žaislinį laivyną. Kiauras dienas jis vadovaudavęs jūrų kautynėms tarp laivų ir fortų, kurie šaudydavę vieni į kitus miniatiūrinėmis patrankomis. Lordas Baironas būdavęs viename katrame forte, o jo kamerdineris Džo Maris, išsitiesęs valtyje, komanduodavęs laivynui. Kartais jo šviesybė atsiguldavęs ant akmeninių grindų virtuvėje ir surengdavęs ant savo kūno svirplių lenktynes. Pernelyg lėtus svirplius ragindavęs šiaudeliais. Tarnai tvirtindavę, kad svirpliai pažindavę šeimininką ir jo klausydavę.

Jaunėlio brolio gyvenimas buvęs ne mažiau dramatiškas. Tasai Baironas (poeto senelis) buvęs drąsus, tačiau nedalingas jūreivis, draugų pramintas Džeku Štormu, nes, vos tik jis iškeldavęs bures, kaipmat užeidavusi audra. Na, sakysim, kad ir tada, 1740 metais, kai išplaukė „Veidžeriu", kuris turėjo dalyvauti ekspedicijoje prieš Ispanijos kolonijas ir sudužo ant rifų prie Čilės krantų. Vaizdas buvo pasibaisėtinas; didžiulės bangos ritosi per laivo duženas, vienas jūreivis išprotėjo, ekipažas pakėlė maištą, kapitonas turėjo šaudyti visai iš arti į savo

*VOLPOLIS HORACIJAS (1717—1797) — anglų rašytojas. *(Vert. past.)*

žmonės. Šiaip ar taip, jaunasis Baironas parašė apsakymą apie laivo sudužimą, kurį vėliau išspausdino antrašte „Veidžerio" žuvimas", „pasakojantį apie didžius vargus, iškentėtus jo ir jo bičiulių prie Patagonijos krantų". Apsakymas susilaukė pasisekimo, pasidarė kaip ir jūrinės tematikos klasika.

1764 metais fregatos kapitonas Baironas gavo įsakymą leistis „Dofinu" į kelionę aplink pasaulį ieškoti naujų žemių. Jis perplaukė Magelano sąsiaurį, vėl išvydo Patagoniją ir viens du baigė savo kelionę aplink pasaulį, neradęs nė vienos naujos žemės, jei neskaitysime Desolasjono salų. „O iš tiesų, — sako jo biografas, — jo kelyje buvo tiek nežinomų žemių, jog tiesiog neaišku, kaip jis jų nepamatė." Kai kuklusis žemių atradėjas grįžo namo, jis buvo pakeltas Niūfaundlendo gubernatorium, paskui admirolu ir 1778 metais, per Amerikos nepriklausomybės karą, vadovavo laivynui, kuriam buvo pavesta sulaikyti Prancūzijos, atseit, grafo d'Esteno, laivyną. Vos tik admirolas Baironas išplaukė į jūrą, užklupo audra, vienas jo laivas nuskendo, kiti sunkiai nukentėjo. Antrąkart išplaukęs, aptiko d'Esteną, bet pagal šeimos tradiciją per anksti pradėjo ataką ir buvo sumuštas. Po to jam daugiau nepatikėjo laivyno; jis mirė viceadmirolu 1786 metais.

Admirolas Baironas turėjo du sūnus. Vyresnysis Džonas (mūsų herojaus tėvas) buvo kariškis, jaunėlis Džordžas Ansonas — jūreivis. Baigęs Prancūzijos Karo akademiją, Džonas stojo į gvardiją ir visai jaunutis dalyvavo Amerikos karuose. Dėl savo smarkaus būdo, keisto elgesio ir milžiniškų skolų buvo pramintas Džeku Padūkėliu. Dvidešimties metų grįžęs į Londoną, pavergė jaunos gražuolės markizės Karmarten širdį. Jos vyras lordas Karmartenas, būsimas Lydso kunigaikštis, jo didenybės karaliaus kamerheras, buvo žmogus ramus, mokytas. Žmoną, aišku, traukė jaunasis Baironas Padūkėlis; po tėvo mirties paveldėjusi Konjerso baronienės titulą ir keturis tūkstančius svarų rentos, paliko kamerherą, tris vaikus ir pabėgo su meilužiu. Lordas Karmarteras pareikalavo skyrybų ir buvo išskirtas.

Jaunoji pora vienu tarpu gyveno Aston Hole (namas buvo ledi Konjers), paskui išvažiavo į Prancūziją norėdami pabėg-

ti ir nuo piktų liežuvių, ir nuo kreditorių. Ten ledi Konjers pagimdė dukrą, garbiąją Augustą Bairon, ir mirė 1784 metais, nepakėlusi šiurkštaus vyro elgesio, anot Londono aukštuomenės; per neatsargumą, anot Baironų, mat išjojo į medžioklę vos pakilusi po gimdymo. Sulig jos mirtim nutrūko pensija, paskirta iki gyvos galvos.

II
Gaito Gordonai

Batas — madingas mineralinių vandenų kurortas. Širdgėlos graužiamas jaunasis našlys nuvyko pasivaikštinėti gražiomis, it pasaga išlenktomis terasomis. Čia sutiko našlaitę škotę, turtingą įpėdinę mis Ketriną Gordon Gait. Mažutė raudonveidė ilga nosimi storulė gražumu pasigirt negalėjo, bet tėvas mirdamas paliko jai savo turtus, ir ji turėjo dvidešimt tris tūkstančius svarų, iš jų tris tūkstančius grynais (labai patogu apsimokėti degamas skolas), ir dar Gaitų dvarą, lašišų verslovių bei Aberdyno banko akcijų.

Ketrina Gordon negalėjo pasigirt grožiu, bet savo kilminga gimine, viena seniausių Škotijoje, „didžiavosi kaip Liuciferis". Pirmas lerdas*, arba Gaito senjoras, seras Viljamas Gordonas buvo Hantlio grafo ir Jokūbo II sesers Anabelos Stiuart sūnus. Bet tos iš karalių save kildinančios šeimos istorija vėliau klostėsi be galo tragiškai. Viljamas Gordonas prigėrė, Aleksandras Gordonas žuvo nuo žudiko rankos, Džonas Gordonas už lordo Mario nužudymą baigė gyvenimą kartuvėse 1592 metais, kitas Džonas Gordonas irgi ten pakliuvo 1634 metais už Valenšteino nužudymą. Rodos, kad Gaito Gordonų kabėta ant visų jų genealoginio medžio šakų. Feodaliniai, sakytume barbariški, papročiai Škotijoje laikėsi ilgiau nei kur kitur. Vienam

*Škotiška lordo forma. *(Vert. past.)*

Gordonui ranka nesudrebėjo atvirai nudėti Aberdyno miesto advokatą, kam tas sugriebė už apynasrio jo bičiulio žirgą. Nors karaliaus valdžia ir ragindavo tada piliečius imtis ginklo ir sulaikyti kaltininką, bet miestiečiai iš atsargumo su juo nė neprasidėdavo. Taip atsirado pavojinga kilmingų banditų padermė. Gordonų temperamentas jau nuo mažens reikšdavosi. 1610 metais trys Gordoniukai įsitvirtino Aberdyno gramatinėje mokykloje ir visą naktį gynėsi špagomis bei pistoletais. Gordonai tiesiog nepergalėdavo savęs. Tokie jau apsigimdavo. Šeštas lerdas, sąmoningas piktadarys, sakydavo: „Negaliu susilaikyt. Žinau, kad manęs laukia ešafotas. Mano ranka turi blogų instinktų".

Visą šimtmetį Gaito senjorai varė baimę šiauriniams kaimams. Škotų baladėse — išvien šių žiaurių, patrauklių cinikų žygdarbiai. Apie vieną Gordoną baladėje dainuojama, kad jį mylėjusi žmona, o jis mylėjęs ponią Binję. Dėl turto jis nužudęs penkis našlaičius, ir už tai jam grėsusi mirties bausmė. Bausmės vykdymo dieną žmona ant kelių maldavusi karalių pasigailėt jos vyro:

Tave aš myliu, Gordi,
Tavęs pilna širdis.
Aš netikiu, jog meilę
Nelaimė suardys.

Pažvelki, paukščiai plaukia
Dangaus okeane —
Jie poromis plasnoja,
Ir jie supras mane.

Suminkštėjusi karaliaus širdis, ir jis dovanojęs Gordonui, o tas, paleistas, riktelėjęs jį išgelbėjusiai žmonai:

Kada Binjė iš tolo
Pamoja piršteliu,
Žiūrėt į jus, brangioji,
Aš niekaip negaliu.

Tokie buvo Gaito senjorai, paženklinti tragiška žyme. Nors karaliaus valdžia, sustiprėjusi XVII amžiuje, verste priversdavo juos laikytis įsakymų, bet ne savo mirtim mirusių

Gordonų sąrašas vis tiek nepasibaigė. Aleksandras Gordonas nuskendo; jo sūnus Džordžas Gordonas nusiskandino Bato kanale. Jis paliko dukterį Ketriną Gordon, kuri po kelerių metų pamilo kapitoną Baironą už jo gražias akis tokia pat karšta ir beviltiška meile kaip ir toji jos senolė, apdainuojama baladėje.

Škotė senelė, kilimo Daf, išaugino mergaitę, išmokė škotiško taupumo, gerai praprusino, įdiegė Dafų giminės liberalizmą. Ketrina Gordon mėgo knygas; jos laiškai, ne itin tvarkingi, veržlaus, gyvo stiliaus. Kaip visi Gordonai, ji buvo ne tik smarkaus būdo ir pernelyg greitos rankos, bet ir drąsi. Tai įrodė ištekėdama už paties baisiausio vyro 1784 metų gegužės *tryliktąją* Bate, kur sau galą rado jos tėvas.

Jaunieji išvyko į gražų Gaito dvarą. Gordonų giminė ir draugai juos sutiko nepalankiai. Kapitonas Baironas atsivežė į tą puritonišką kraštą palaidus įpročius. Gaite buvo ūžiama ir šokama kiauras naktis. Misis Bairon pusbroliai, apsilankę vieną šeštadienio vakarą, kalbėjosi tarpusavy, kad gal bent sekmadienis bus laikomas. „Šokiai liovėsi, išmušus dvylika." Škotai su panieka žiūrėjo į tą atėjūną pietietį, į tą anglą, kuris vėjais leido škotų gerą. Smerkė įpėdinę, kuri, manydama esanti graži, puošėsi šilkais, plunksnomis, maskavo savo trumpą kaklą perlų vėriniais, nė nenorėdama suprasti, kad vyras ją ėmė tik dėl pinigų. Kažkoks nežinomas poetas jai sudėjo:

Plevėsa atsibastė
iš Anglijos pas mus.
Tu, škote, būk protingas,
Neleisk jo į namus!

Dėl jo merginos šėlsta
Ir kraustos iš galvos —
Jis Gaitų palikimą
Netrukus išeikvos.

O kitas:

Tave jau vedė Džonis,
Tu Bairono žmona.

Jis švaisto Gaitų lobį,
*Ir jam vis negana**.

Jų buvo teisybė. Jaunasis anglas greitai švaistė Gaitų turtą. Pirmučiausia kapitonas prašvilpė tris tūkstančius svarų grynais, paskui liepė žmonai parduoti Aberdyno banko akcijas, paskui lašišų žvejojimo teises. Mišką iškirsdino, o už įkeistą dvarą paėmė aštuonis tūkstančius svarų. Nuo amžių Gaite, prie ežero, suko lizdus garniai. Buvo senas Gordonų giminės prietaras, esą tie paukščiai — pranašai:

Kada iš savo lizdo
Išskris kitur garnys,
Puikiajam Gaito lordui
*Teks lodyti šunis***.

1786 metais Gaito garniai perskrido pas lordą Hedą priešais. „Lai pasilieka, nevaikykit jų, nes netrukus pereis ir žemė." Kitais metais jis nupirko dvarą už septyniolika tūkstančių aštuonis šimtus penkiasdešimt svarų, kuriuos škotų teisininkai susimanė nepaleisti iš nagų, kadangi kreditoriai galėjo kelti protesto bylą.

Jau visi metai jaunieji Baironai nebegyveno Gaite, kišenė nebeišnešė. Pasibastę po Angliją, turėjo keltis per Lamanšą, nes antstoliai neatstojo nuo jų. Misis Bairon giminaičiai škotai gailėjosi „vargšelės nelaimingosios". Prancūzijoje jos vyras, per maršalą de Bironą susipažinęs su dideliais ponais, gyveno plačiai, lošė kortomis, turėjo panų ir klimpo į skolas. O Ketrina Gordon spaudėsi kaip tikra škotė, jokių didelių išlaidų sau neleido ir augino mažąją Augustą. Šantiji, kur jaunieji ilgokai apsiliko, Augusta smarkiai sirgo, ir pamotė ją slaugė. „Aš ir dabar be siaubo negaliu prisiminti tų bemiegių naktų ir iškentėtų dienų, kai skendau ašarose prie jūsų lovelės, o jūs gulėjote be sąmonės, suvis mirštgyvė, — rašė ji po dvidešimties metų. — Jūsų pasveikimas, aišku, buvo stebuklas, bet

*Vertė Tomas Venclova
**Vertė Tomas Venclova

ir aš, ačiū Dievui, įvykdžiau savo priedermę." Sau prikišti ji išties nieko neturėjo. Garbinte garbino savo Bair-r-r-oną, kurio vardą tardavo škotiškai pagręsdama. Žavėjosi jo grožiu ir narsa, bet prisibijojo ateities. 1787 metais ji pastojo. Gimdymo laikui artėjant, pareiškė norinti grįžti į Angliją. Tada Augustos senelė ledi Holdernes sutiko pasiimti mergaitę, kuri nuo tol ir augo pas motinos gimines.

Londone, gan padoriame kvartale, ledi Bairon, keistoji Stiuartų palikuonė, rado butą. Kūdikio laukiančios moterys ypač reikalingos globos, o ji jautėsi apleista. Kapitonas gyveno Doveryje ir Paryžiuje, pas žmoną atvažiuodavo tik dėl pinigų, kuriuos išviliojęs per keletą dienų kaipmat iššvaistydavo. Vienintelis žmogus, ja rūpinęsis, buvo advokatas Džonas Hansonas, rekomenduotas Aberdyno draugų. Jo žmona prirodė misis Bairon akušerį ir žindyvę. Kūdikis gimė 1788 metų sausio dvidešimt antrąją ir buvo pakrikštytas Džordžu Gordonu Baironu. Pagal testamentą Gaito Gordonų įpėdinis turi vadintis jų vardu. Toks buvo viso labo palikimas.

Grįžusi į Angliją, misis Bairon sužinojo, kad turtas nugyventas. Gaitą pardavus, reikalai nepasitaisė, kapitono apetitas buvo labai didelis, duok jam po dvarą kas mėnesį. Tik, žiūrėk, apmoka vieną vekselį, tuoj kiti atsiranda. Džonas Baironas buvo nepataisomas. „Už save aš neatsakau", — sakydavo jis. Vienu tarpu baudėsi į Velsą važiuoti. „Bet ten, žinoma, pridarysiu kvailysčių; prisipirksiu arklių, gal net visą pulką." Škotai advokatai rašinėjo savo klientei griežtus laiškus. Perleistinį keturių šimtų svarų vekselį, pasirašytą Džono Bairono, jiems pateikęs vienas Paryžiaus įgaliotinis; tą pačią savaitę buvo reikalaujama pasiųsti penkiasdešimt svarų misis Bairon ir trisdešimt misteriui Baironui į Doverį. Šitai nebegalį tęstis. Už Gaitą gautų pinigų belikę keturi tūkstančiai du šimtai dvidešimt du svarai; iš jų tūkstantis du šimtai dvidešimt du svarai ėjo laidu už skolą, gautą įkeičiant dvaro žemę, likusieji trys tūkstančiai buvo padėti į penkiaprocentinę neparduodamą rentą misis Bairon ir jos sūnui. Ir škotas advokatas pavedė savo kolegai Londone išmokėti iš procentų šimtą pen-

kiasdešimt svarų misis Bairon nedidelėmis sumomis. Pirmą sekmadienį jinai pasiuntė pas jį tarnaitę su rašteliu, pasirašytu gauti šimtą svarų. Tas atsakė. Po keleto valandų vėl atėjo tarnaitė su rašteliu, pasirašytu gauti dvidešimt penkis svarus, ir maldaujamu laišku.

Ketrina Gordon, taupi, kieta sau, puikiausiai būtų galėjusi verstis iš šimto penkiasdešimties svarų per metus, bet prieš vyrą neatsilaikydavo. Būdavo, kai sužino, kad per tris savaites jis vėl prisidarė tūkstantį tris šimtus svarų skolos, degte užsidega Gordonų pykčiu, plėšia nuo savęs drabužius, kykus, laido indus tarnaitei į galvą, bet, tik išvysta savo Baironą, vos žodį pajėgia ištarti. „Misis Bairon bijo negalėsianti atsakyti misteriui Baironui, jei jis asmeniškai ją prašytų", — rašė Londono advokatas kolegai škotui ir pridūrė: „Jis be skatiko tiesiogine žodžio prasme, ji irgi."

Jai ėjo dvidešimt ketvirti. Panelė būdama, laikė save didžio vardo ir didelių turtų įpėdine, per savo jaunumą vaizdavosi esanti verta meilės; manė, kad yra mylima, ir pati tebemylėjo. (Jos devizas: „Tik mirtis mane pakeis".) Dabar turėjo pripažinti, kad buvo apgauta, liko be nieko, kad jai, vargšei, reikia vienai išlaikyti vyrą, vaiką, auklę, namus. Daugelis moterų būtų galvą pametusios, jai irgi ne kartą taip atsitikdavo. Nevilties pagauta, trokšte trokšdavo išvažiuoti į Škotiją, į Aberdyną. Žemės nė pėdos ji ten nebeturėjo, bet, šiaip ar taip, savo rūsčiojoje gimtinėje nebesijaus tokia svetima kaip čia, Londone, kur, antstolių persekiojama, buvo didžiai nelaiminga. Ji išvažiavo.

O kapitonas Baironas dar lūkuriavo. Jis buvo netekęs žaviosios ledi Konjers ir tos keturių tūkstančių svarų rentos, kuri leido jam linksmai ūžti su šauniaisiais bičiuliais prancūzais. Ir reikėjo jam susirišti su nusigyvenusia moterim, kuri niekada nebuvo graži, o dabar taip išstorėjo, jog pasidarė tiesiog juokinga ir panaši į kaimo krautuvininko pačią, nors jos gyslose teka karališkasis kraujas. Ji norėjo nusitempti jį į gūdžią atšiauraus klimato provinciją, kur garbus dorybingas klanas niekino anglą palaidūną. Užtat jis neskubėjo.

Aberdyne misis Bairon išsinuomojo už prieinamą kainą mebliuotą butą ir įsikūrė su dviem škotėmis tarnaitėmis, seserimis Mei ir Agnese Grei, kurios pasivaduodamos augino mažąjį Džordžą, škotiškai Džordį. Iš veidelio vaikas buvo gražus kaip tėvas, bet, kai pradėjo vaikščioti, motina išsigando, kad jis raišakojis. Pėdos buvo normalios, kojos vienodo ilgumo, tik, kulną statant, čiurna vikst ir išnirdavo. Stovėti tegalėjo ant galų pirštų. Gydytojų konsiliumas nustatė, kad raišumo priežastis — neteisinga padėtis gimdymo metu (misis Bairon buvo pernelyg drovi). Čiurnos raiščiai, matyt, paralyžiuoti. Aberdyno gydytojas susirašė su vienu garsiu Londono akušeriu. Tas užsakė specialų apavą ir pasiuntė į Škotiją, bet vaikas raišavo kaip raišavęs eidamas Aberdyno gatvėmis šalia Mei Grei.

Džordžas buvo didžiai protingas, lipšnus berniukas, tik smarkaus būdo. Kaip ir motina, užpykęs galėdavo dievaižin ko pridaryti. Kartą, kai dar visai mažiukas buvo, pabartas, kam sutepęs naują drabužėlį, trūktelėjo jį abiem rankytėm ir su tyliu įniršiu perplėšė nuo viršaus iki apačios atžariai žiūrėdamas į auklę. Vaiko samprata apie gyvenimą pradeda formuotis nuo pat pirmų metų. Ką gi jis matė? Matė, kaip tėvas su motina stengėsi kartu gyventi ir kaip iš to nieko neišėjo. Įpuolusi į tokią bėdą, misis Bairon pasidarė labai irzli. „Ji meili iš tolo, — rašė jos vyras, — bet dedu galvą, kad nei jūs, nei visi šventieji apaštalai neišgyventų su ja dviejų mėnesių; tik aš galėjau ją pakelti. *Bet mušimu mielas nebūsi.*" Vienu tarpu juodu gyveno Aberdyne atskiruose butuose, jis — Kvinstrite, jinai — Brodstrite ir vaikščiojo pas kits kitą į svečius arbatos. Kaip ir anksčiau, jinai vis negalėjo jam atsispirti, o tas vėl prikalbino ją pasiskolinti tris šimtus svarų; ji ne tik jam davė, net ir procentus mokėjo, ir dėl to jos renta sumažėjo iki šimto trisdešimt penkių svarų. Su tiek ji apsieidavo ir nė penso iš nieko nesiskolindavo, vis tokia pat išdidi kaip Liuciferis. Tik, kai prasidėdavo pykčio priepuoliai, indai lakstydavo po namus.

Vaikas rimtai, dėmesingai stebėjo tėvus. Kitų berniukų tėčiai ir mamos gyveno drauge, mylėjo vienas kitą. O jis prakuto besiklausydamas barnių, priekaištų, aimanavimų. Matė, kad tarnaitės laiko jo tėvus bepročiais, pavojingais žmonėmis ir kartais iš jų juokiasi. Skyrėsi jis nuo kitų ir savo šeima, ir dar labiau — luošumu. Kodėl jis ant kulnų nepastovi? Jis taip šito gėdijosi, jog niekada neišdrįsdavo paklausti. Sykį gatvėje kažkokia moteris ištarė Mei Grei: „Koks gražus Baironų berniukas! Kaip gaila, kad jo tokios kojytės!" Jis šmaukštelėjo jai savo vytele ir sušuko: „Nekalbėkit apie tai!" Vakarais tarnaitė jį kamuodavo — kietai sutvarstydavo koją, nes manė ją taip pasitaisysiant.

1790 metų pabaigoje, gavęs iš žmonos ir sesers truputį pinigų, Džonas Baironas nusprendė dumti į Prancūziją. Jo sesuo misis Ly turėjo Valansjene namus. Ten išvyko gyventi pražuvęs kapitonas; nieko nenutuokdamas, prisidėjo prie Prancūzijos revoliucijos, lakstė paskui smuklių mergas ir amžinai skatiko prie savęs neturėjo. Iš vieno kito misis Ly adresuoto laiško matyti paskutiniai bėdžiaus pasispardymai:

„*Valansjenas, 1790 m. gruodžio 1 d.* — Taigi aš čia ir įsimylėjęs, spėk ką? Naują, gražią aktorę, kuri atvyko iš Paryžiaus ir vakar vakare vaidino „Kaimiškoje patirtyje"... Na o ponia Šoner — ji išties sakėsi mane mylinti, bet buvo girta, ir aš nežinau, ką daryti... Antstoliai atsikabino, nes Fani juos visus puola kandžioti, o aš niekada nebūnu namie. — Gyvenam neblogai, Žozefina eina savo pareigas, — gauna truputį pinigų ir daug bart, kitaip su ja neįmanoma... Naujoje pjesėje „Raulis de Kreki" yra viena frazė: „Aš išgelbėjau savo karalių, bet mielai mirštu". Visi ėmė šaukti: „Bis! Tegyvuoja karalius! Tegyvuoja tauta!", ir aš, nuo vyno apsvaigęs ir prisiminęs savo protėvius prancūzus, taip pat garsiai šaukiau, o dabar jie sako, „kad tas anglas — velniškas aristokratas". — Na o mano meilės baigtos, apie mane čia šneka, jog esu greitas įsimylėti, tik labai nepastovus. Pleištas pleištą varo, ir man atrodo, jog būsiu turėjęs trečdalį Valansjeno moterų, o

jau ta iš „Raudonojo erelio”, iš smuklės, kur užbėgau papietauti tądien, kai lijo... Augalota, graži, ir dar iki šiol man neatsibodo.” 1791 metais, vasarop, laiškai darosi tragiški: „Likau visai be marškinių... Be skatiko...” Krautuvininkas ir mėsininkas nebeduoda jam skolon. „Švarką teturiu ant kupros, ir tas palaikis... Geriau jau būt galeroj...” „Nei marškinių, nei švarko nebeturiu ant kupros, ką turėjau, viskas susinešiojo...” Po keleto dienų jis mirė. Žmonės šnekėjo, kad nusižudė.

Jo mirtis labai paveikė žmoną, kuri nenustojo jo mylėjusi.

„*Chere madame**, — rašė ji savo svainei, — jūs neteisingai apie mane sprendžiate manydama, kad aš nekentėjau, mirus misteriui Baironui. Pasijutau didžiai nelaiminga tai sužinojusi; man ypač sunku dar ir dėl to, kad neturėjau to liūdno malonumo būti prie jo paskutinę valandą. Jei būčiau žinojusi jį sergant, būčiau atvažiavusi slaugyti... Aš jį nuoširdžiai mylėjau su visom jo silpnybėm (joks kitas griežtesnis žodis čia netinka)... Sakote, iki pat galo turėjo sąmonę. Ar jis kalbėjo apie mane? Ar ilgai sirgo? Ir kur palaidotas? Būkite tokia gera, parašykite man apie viską ir atsiųskite jo garbaną.”

Džordžas neužmiršo tėvo: jis juo žavėjosi. Liko vienas su motina, kurios nuotaika mainėsi kaip mėnulis: čia bučinių lietus, čia smūgių kruša. Žinojo, kad ji nelaiminga. Ir bijojo jos, ir gailėjo. Atėjęs į graikų kalbos mokytojo Džono Stiuarto sodą ir pasiskynęs obuolių, visada klausdavo, ar gali parnešti keletą „vargšei mamytei”.

*Brangioji ponia *(pranc.)*

III
Predestinacija

„Tuomet Viešpats pažvelgė į Abelį ir į jo dovanas; o į Kainą ir į jo dovanas nepažvelgė. Kainas labai įpyko, ir jo veidas pasikeitė. Tuomet Viešpats jam tarė: „Kodėl įpykai? Ir kodėl tavo veidas pasikeitė?" Mei Grei garsiai skaitė Bibliją. Vaikas, auseles ištempęs, klausėsi. Kad ir ne visus žodžius suprasdamas, žavėjosi keista ir šiurpia Šventraščio poezija. Kodėl Viešpats nepriėmė vargšo Kaino aukos? „Dėl jo nuodėmės", — sakydavo Mei Grei. Nuodėmės? Kas tai yra nuodėmė? Juk Kainas dar nenužudė Abelio. Ne, bet Kainas buvo pasmerktas, sakydavo Mei Grei. Pasmerktas? Ką reiškia „pasmerktas"? Tai reiškia, kad velnias jį pasiims ir svilins amžinai pragare. Mei Grei daug kalbėdavo apie velnią. Tiesiog mėgo bauginti. Pasakodavo apie dvasias; sakydavo, kad namuose vaidenasi. Vakare, kietai sutvarsčiusi nesveikas kojeles, liepdavo kartoti psalmes. Tas tvirtas ritmas, tos giesmės jį žavėjo. Ypač dvi. Pirmoji:

Laimingas, kuris neklauso piktų patarimų,
nestoja ant paklydėlių kelio,
nesėdi su nepraustaburniais.

Ir dvidešimt antroji:

Mane Viešpats gano: man nieko nestinga,
Jis mane veda, kur vešlios ganyklos žaliuoja,
leidžia man atilsėti paversmy;

Mei Grei užgesindavo šviesą. Jai buvo prisakyta likti prie vaiko, gretimame kambary, bet jis žinojo, kad ji išeidavo. Vienam pasidarydavo baisu. Visoje Škotijoje pilna vaiduoklių, o čia dar ir kapinės netoliese. Tamsoje vaikas tardavosi regįs klaidžiojančias vėles. Nušliauždavo koridoriumi iki lango, pro kurį sklisdavo šviesa, ir kiūtodavo ten, kol šaltis nuvarydavo atgal į lovą.

Mei Grei buvo griežta. Misis Bairon — beprotė. Čia ji, būdavo, sako: „Šunytis atsigimęs į Baironą, toks pat piktas kaip tėvas." Čia spaudžia prie krūtinės, vos neuždusindama, ir sako, kad jo akys tokios pat gražios kaip kapitono. Per ją jis esąs Gordonų, vienintelių tikrų Gordonų, palikuonis, jie buvę galingi senjorai, karališkojo kraujo. Bet Mei Grei ir jos bičiuliai pasakodavo, kad iš Gordonų išėję žudikai, pakaruokliai, skenduoliai; matyt, jie buvo pasmerkti kaip Kainas; matyt, juos velnias nusinešęs. Apie Baironus motina mažiau šnekėdavusi, laikiusi juos žemesniais. Tačiau iš savo auklės jis žinojo, kad kažkur Šiaurės Anglijoje, senoje pily, gyvenąs piktas lordas, giminės galva, kad toji giminė sena ir davusi pasauliui didelių karvedžių, jūreivių. Jei esi Baironas, vadinasi, kažkokia paslaptinga galia esi pranašesnis už tuos tvirtų kojų berniukus, turinčius ramius, gerus tėvus, kurių jis jiems pavydėjo. Sykį, sviedęs akmenį į paukščiuką, pataikė mažai mergytei. Toji ėmė verkti. Liepiamas tučtuojau atsiprašyti, įsiuto, kaip visada, ir tylėjo. „Žinai, kad aš Bairono sūnus?" Po valandėlės pats atnešė nukentėjusiajai saldainių.

Ketverių metų ir dešimties mėnesių vaiką motina atidavė į misterio Bauerso, vadinamo Bodsiu, mokyklą prie pat namų. Mokslas buvo mokamas: penki šilingai už trimestrą. „Aš jums pavedžiau Džordžą, kad jį sutramdytumėt", — rašė misis Bairon Bodsiui. Toji mokykla buvo žemas nešvarus kambarys su išpuvusiomis grindimis. Vaikai ten išmokdavo skaityti skiemenimis. *God made man — Let us love him...** Baironiukas turėjo gerą atmintį, greit įsiminė pirmą puslapį ir pasigyrė jau mokąs skaityti. Išpoškino motinai tas dvi eilutes, jinai labai apsidžiaugė, atvertė kitą puslapį, o jis vėl pradėjo: *God made man...* Deja, tekstas buvo nebe tas, ir nekantri misis Bairon davė sūnui per ausį. Nuėjęs į mokyklą, sužinojo, kad *God made Satan — And Satan made sin...*** Škotų mokyklose būdavo daug kalbama apie Šėtoną ir nuodėmę.

Nusprendusi, kad Bodsio mokymo per maža, misis Bairon

*Dievas sutvėrė žmogų — mylėkime jį *(angl.)*.

**Dievas sutvėrė velnią — velnias sutvėrė nuodėmę *(angl.)*.

paprašė du koledžo mokytojus duoti jos sūnui privačias pamokas. Vienas buvo Rosas, mažiukas, dievobaimingas, švelnių manierų kunigas. Jis uždegė vaiką istorijos meile, ir mokslas ėjo labai sparčiai. Kitas mokytojas, pavarde Patersonas, melancholiškas jaunuolis, kurpiaus sūnus, buvo geras lotynistas. Su juo Baironas kibo į lotynų kalbą ir toliau varė tikybos pamokas; mat Patersonas, kaip ir Mei Grei, buvo kietas presbiterionas. Be abejo, jis sugebėjo išdėstyti vaikui savąją kalvinizmo doktriną. „Mes gimstame sugedę, kadangi nesame laisvi nuo pirmosios nuodėmės. Kai kurie žmonės, sujungti Kristuje per šventąją Dvasią, gali būti išaukštinti šventam gyvenimui; bet tie, kurie nebus išganyti, bus pasmerkti amžinoms kančioms. Kas vertas šventosios Dvasios malonės, nuskiriąs Dievas: vienų laukiąs amžinasis gyvenimas, kitų — pasmerkimas." Girdėdamas šiuos žodžius, septynerių metų vaikas susimąstydavo. Tarp katrų jis pats yra: tarp išrinktųjų ar tarp atstumtųjų? Tikriausiai Baironai ir Gordonai, tokie smarkininkai, kone visi pasmerkti. Jam pačiam kartais nei iš šio, nei iš to užeidavo pyktis; kraujas mušdavo į galvą, ir kokią akimirką jis nesižinodavo, ką darąs. Gal tai velnio apsėdimas? Tačiau būdavo valandėlių, kai jausdavosi toks švelnutis, gerutis. Visa tai baisu. Bet ar tai tiesa?

Jo guvus protas karštai domėjosi Prancūzijos revoliucijos įvykiais, dėl kurių mažo škotų miestelio gyventojai pasidalijo į dvi partijas. Aberdyno laikraštis įsidėdavo straipsnius tokiomis antraštėmis: BĖGIMAS Į VARENĄ. DANTONAS. Vietos kronika būdavo nukeliama į skilties apačią. Misis Bairon, nusigyvenusi aristokratė, be to, savo senelės Daf išauklėta liberalizmo dvasia, laikėsi pažangių pažiūrų. Ji rašė savo svainei misis Ly į Valansjeną:

„Aš be galo domiuosi tuo, ką daro prancūzai, bet manau, kad mudvi esame priešingų lagerių; aš — visiška demokratė, ir, mano galva, karalius po savo išdavystės ir priesaikos sulaužymo neturėtų būti grąžintas į sostą. Aiškus dalykas, tauta irgi pridarė klaidų, bet kita laimėjusi partija būtų buvusi ne mažiau žiauri."

Baironiukas, kaip ir motina, buvo tautos pusėje. Beje, jis dabar pats daug skaitė. Brauno knygynas su Homero galva iškaboje duodavo į namus naujausias knygas. Misis Bairon, kad ir neturtingai gyveno, buvo įsigijusi šios skaityklos abonementą. Sūnus prašydavo parnešti visas Romos, Graikijos, Turkijos istorijas. Su tirpstančia iš baimės ir malonumo širdim jis perskaitė apsakymą, kaip sudužo senelio laivas. Aplinkui visi kalbėjo apie karą. Savanoriai mankštinosi aikštėje. „Vaikystėje jis svajojo apie karinę šlovę." „Aš norėčiau, — sakydavo, — surinkti pulką kavaleristų. Aprengčiau juodai, duočiau juodus žirgus. Ir plačiai pasklistų garsas apie Juodųjų Baironų žygdarbius."

Vieną dieną (tai buvo 1794 metais) misis Bairon gėrė pas kaimynus arbatą, ir kažkas iš svečių paklausė, ar ji žinanti, kad lordo Bairono sūnus mirė. Ji pašoko. Negali būti, kad toks jaunas vyras mirtų, bet ypač neįtikėtina, kad niekam į galvą neateitų jai pranešti, jog jos sūnus tapo titulo, Niūstedo, visų giminės turtų paveldėtoju. Vis dėlto tai buvo teisybė. Lordo Bairono sūnus žuvo Korsikoje per Kalvi apgultį. Tarp pero titulo ir kapitono sūnaus stovėjo tik pusprotis senis, kuris Niūstedo ežere žaidė su savo liokajum jūrų kautynes arba, atsigulęs virtuvėje ant grindų, šankino svirplius. Paveldėtojo motina parašė misis Ly griežtą laišką, reikšdama pasipiktinimą, kad šeima taip su ja pasielgusi. Koks pažeminimas sužinoti tokią naujieną iš svetimų. Ką ką, bet dabar lordas Baironas turėtų padėti motinai deramai išauginti ir išleisti į mokslus būsimą giminės galvą. Tačiau lordą Baironą, reikia manyti, apimdavo piktas džiaugsmas pagalvojus apie vargšą raišakojį „Aberdyno vaikiščią", laukiantį jo mirties. Į laiškus jis neatsakinėjo ir toliau su nežmonišku atsidėjimu naikino dvarą ir Baironų turtą.

Nors misis Bairon labai šėlo, bet turėjo atsisakyti minties įstatyti sūnų į kokį aristokratišką koledžą ir gavo leisti į Aberdyno gramatinę mokyklą. Beje, tai buvo garbingų tradicijų mokykla, įkurta 1256 metais, ir, žinoma, viena seniausių trijose karalystėse. Trobesiai menki, dengti viržiais. Pagrindi-

nis dėstomas dalykas — lotynų kalba: penkios valandos kasdien. Beveik visi mokiniai buvo gana neturtingi; jų kišenpinigiai — vienas pensas per savaitę. Džordžas Baironas ten greit pagarsėjo kaip puikus biliardo lošėjas. Draugai jį mėgo, nors iš pradžių negalėjo atsistebėti jo lipšnumu ir sykiu smarkumu. Mokyklos sargas dažnai vaikydavosi tą rausvaplaukį raudonšvarkį berniuką, kuris atšlubuodavo jo erzinti. Mieste jį visi vadindavo „misis Bairon raišu velniūkščiu". „Labai imlus vaikiščias, — sakydavo vienas mokytojas, — tik sunkiai auklėjamas." Kad ir luošas, buvo be galo narsus, „visada greičiau pats užduos, negu gaus". Nors kojos jam bemat įvargdavo, jis buvo išmokęs muštis stovėdamas ant galų pirštų ir tokia poza gana ilgai išsilaikydavo. Sykį įžeistas vieno berniuko ir negalėdamas tuoj pradėti mūšio, Baironiukas pažadėjo skriaudikui vėliau atsimokėti. Po savaitės susistabdė jį gatvėje ir kaip reikiant apkūlė. Kai parėjo namo, Mei Grei paklausė, ko toks uždusęs. Jis atsakė turėjęs išlaikyti pažadą, nes esąs Baironas, o Baironų devizas: *Crede Biron*. Iš šalies jis dar mokėsi privačiai dailyraščio ir prancūzų kalbos, tik be didelio pasisekimo. Bet skaityti skaitė daugiau už savo draugus. „Manęs niekada niekas nematė su knyga rankoj; matė tik dykinėjant, kuliantis, žaidžiant. O iš tiesų aš skaičiau valgydamas, skaičiau lovoje, skaičiau tokiu metu, kada niekas neskaito, ir buvau perskaitęs viską, ką galima perskaityti nuo penkerių metų." Biblija sužadino jam domėjimąsi Rytais; jis ypač mėgo „Tūkstantį ir vieną naktį", barono de Toto* memuarus apie savo pasiuntinybę Turkijoje, ledi Merės Vortli Montagju** laiškus ir daktaro Mūro*** „Zeluką". „Zelukas" buvo madingas romanas, jo herojus ne vieną naktį nedavė užmigti vaikui. Kaip jisai, Zelukas anksti neteko tėvo. Augo našlaitis, „ūmus it

*de TOTAS FRANSUA (1733—1793) — Prancūzijos diplomatas ir generolas.

**MONTAGJU MERĖ VORTLI (1689—1762) — anglė, garsėjusi protu ir grožiu. Jos salone, be kitų, lankėsi anglų poetas A. Popas.

***MŪRAS DŽONAS (1729—1802) — anglų medikas, keliautojas ir rašytojas.

liepsna, kas tik kiek — dūkte dūkdavo". Zelukas turėjo prisijaukinęs žvirblį, kurį mylėjo, bet vieną dieną ėmė ir užmušė. Romanas baigiasi tuo, kad Zelukas, jau suaugęs vyras, pasmaugia savo vaiką. Baironas žavėjosi šia istorija ir dėl jos kankinosi. Bijojo būti panašus į Zeluką ir mėgavosi baime. Gordonų giminėje būta tokių pat žiaurių piktadarių kaip Zelukas.

Kai vokiečių kalbos mokytojas uždavė perskaityti Gesnerio* „Abelio mirtį", Baironas apsidžiaugė: neaiški Kaino istorija jam seniai nedavė ramybės. Tragedija buvo nuobodi, ir verčiant jam vis nėjo iš galvos mintis, kad anoks čia nusikaltimas išvaduoti pasaulį nuo tokio kvailio kaip Gesnerio Abelis. Tačiau Kaino problema jam tebeknietėjo. Teisingumo trokštantis vaiko protelis gailėjosi Prakeiktojo. Kodėl Dievas leido Kainui užmušti savo brolį? Kodėl Dievas leisdavo jam, Džordžui Baironui, kartais įsigeisti būti žiauriam, nedoram? Galvodavo apie raudonas pragaro liepsnas. Turėjo gyvą vaizduotę. Mokykloje draugai mielai klausydavosi pasakojimų, kuriuos jis kurdavo iš perskaitytų knygų. Žiemą, kai pūga sulaikydavo mokinius po kokia nors pastoge, Baironas imdavo sekti „Tūkstančio ir vienos nakties" pasakas, ir draugai užmiršdavo šaltį.

1796 metais, po skarlatinos, motina išvežė jį keletui dienų į kaimą. Jam patiko melsvo rūko apgaubti kalnai, rūstus, bet savotiškai gražus Di slėnis ir Lochnakaro viršūnė, retkarčiais išlendanti iš baltų it sniegas debesų. Patiko klajoti sunkia šokčiojančia eigastim tarp keistai suvirtusių uolų, papėdėje kaskadų, ir klausytis istorijų apie savo senolius, plėšikų vadus. Nešiojo kalniečių kepuraitę, pledą ir jautėsi esąs tikras škotas. Vaikiška meilė fermerio dukrai siejo jį su tuo slėniu. Mylimoji buvo Merė ilgomis geltonomis garbanomis. Šalia jos patirdavo švelnų, karštą jausmą. Bairono aistringumas, kaip ir jautrumas, pasireiškė anksti ir stipriai.

Jau devynerių metų žinojo, kokia neapsakoma laimė būti

*GESNERIS JOHANAS MATIJAS (1691—1761) — vokiečių filologas.

kartu su mylimąja. Grįžęs į Aberdyną, įsimylėjo pusseserę Merę Daf, tamsiaplaukę rudų akių mergytę. Žavėjosi jos bruožais; gražesnės tiesiog negalėjo įsivaizduoti. Mėgo su ja vaikščioti, sėdėti greta, švelniai ją glostyti. Pusseserės veidas, suknelės neidavo jam iš galvos, naktimis neduodavo miegoti. Vien apie Merę Daf tekalbėdavo. Kai jos nebūdavo, prašyte prašydavo motiną parašyti Merei Daf. Meilė suteikdavo vaikui tiek atkaklumo, jog motina, trūktelėjusi pečiais, norom nenorom sutikdavo pabūti sekretore.

O, jis buvo aistringas ir drovus! Kai tik pagalvodavo apie savo raišą koją, šokčiojamą eigastį, pasijusdavo esąs juokingas, nežinodavo, kur dėtis iš gėdos. Norėdavo pasislėpti, skradžiai žemę prasmegti. Šiaip sentimentalus ir svajingas, staiga, nei iš šio, nei iš to, pasidarydavo nuožmus. Būdavo, tylės tylės, paskui kad užsimos brutaliai, nežinia kodėl. Kartą, sėdėdamas prie stalo, griebė peilį ir taip smarkiai įrėmė sau į krūtinę, jog motina baisiausiai persigando. Šių priepuolių priežastį būdavo juo sunkiau įspėti, kadangi jis neužmiršdavo skriaudos ir pyktį ilgai nešiodavo širdy. Dažnai pratrūkdavo dėl seno, prieš kelias savaites atsitikusio įvykio.

1798 metais (jam buvo sukakę dešimt) atėjo žinia apie Niūstedo pono mirtį. Piktasis Lordas atsisveikino su šiuo pasauliu. Kas jo laukia pragare? Mažasis Džordžas Gordonas Baironas tapo šeštu lordu Baironu. Jis buvo mokykloje, kai ta žinia atėjo. Mokytojas, matyt, misis Bairon informuotas, pasišaukė jį, pavaišino pyragaičiais, vynu ir pranešė, kad jo brangusis senelio brolis mirė ir kad dabar jis — lordas. Vynas, biskvitai ir pagarbus mokytojo tonas padėjo susidaryti vaikui labai taurią nuomonę apie savo naują titulą. Vakare, parėjęs namo, pribėgo prie veidrodžio ir paklausė motiną, ar ji matanti kokią nors permainą, nes pats nieko nepastebįs. Rytojaus dieną šiaudinėje mokykloje per patikrinimą

*Hobhauzo užrašai: „Jeigu kalbėsime apie ankstyvą tų Bairono polinkių lavėjimą, aš žinau faktą, kurį labai keblu papasakoti; tik jis ne toks romantiškas ir teikęs didesnį pasitenkinimą negu meilė Merei Daf."

mokytojas, žvilgtelėjęs į jį, pašaukė nebe *Baironas*, o *Domine de Byron.** Jis nesusigriebė atsakyti *Adsum*** ir apsipylė ašaromis.

Reikėjo palikti Aberdyną ir važiuoti palikimo. 1798 metų rudenį misis Bairon su sūnum ir Mei Grei išvyko į Niūstedą. Prieš tai jaunojo barono motina išsipardavė baldus ir gavo septyniasdešimt keturis svarus septyniolika šilingų ir septynis denarus.

IV
Abatija

Iš trijų keleivių jauniausias, aišku, buvo tas, kuris užvis labiausiai džiaugėsi ta romantiška kelione. Galvotas, knygų prisiskaitęs vaikas, išpūtęs akis, žiūrėjo į ežerus, į Škotijos kaimų didžiulius landus, apaugusius viržiais, į Anglijos pievas ir miškus. Kai jie važiavo pro Lochliveną, misis Bairon papasakojo sūnui karalienės Marijos pabėgimo istoriją ir priminė, kad jis — Stiuartų palikuonis. Vadinasi, jis — lordas Baironas ir vyksta valdyti savo dvarų? Stebuklingas nuotykis, kaip iš „Tūkstančio ir vienos nakties".

Pavažiavusi kelias mylias už Notingamo, karieta įsuko į Šervudo girią. Keleivius sustabdė užkardas: Niūstedo muitinė. Priešais stūksojo didžiulis ąžuolas, kurį buklūs kaimynai išgelbėjo nuo Piktojo Lordo kirvio, dešinėje buvo parko vartai. Misis Bairon, apsimesdama nežinanti, kur atsidūrė, o iš tiesų širdy džiūgaudama, paklausė muitininkę, kieno ši pilis. Moteris atsakė, kad jos savininkas lordas Baironas neseniai miręs. „O kas paveldėtojas?" — „Sako, kažkoks berniukas, gyvenąs Aberdyne." — „Štai jis, telaimina jį Dievas!" — tarė

*Ponas Baironas *(lot.)*.
**Esu *(lot.)*.

Mei Grei ir, pakreipusi galvą į jaunąjį lordą, sėdintį jai ant kelių, pabučiavo.

Karieta pravažiavo atžalyną, pušynėlį, ir staiga, kai alėja pasisuko, trys keleiviai išvydo Niūstedą. Prie didžiulio, meldais apžėlusio ežero stūksojo abatija — grakštus, tobulas, ramybe dvelkiantis statinys, pilkas lyg dangus. Kaip visi vaikai, apdovanoti didele vaizduote, Baironas savo svajonėse buvo susikūręs gražią aplinką, kur norėtų gyventi ir valdyti. Niūstedas pranoko visas jo svajones.

Kai moterys išlipo iš karietos, prie jų priėjo senas tarnas Džo Maris ir nusivedė apžiūrėti namo. Viskas buvo apgriuvę; stogas, sienos, grindys metų metais netaisyta. Viduj — netvarka, baisiausiai nešvaru. Norėdami kaip nors pasiteisinti, tarnai ėmė varyti apie senojo lordo kvailiojimus. Vaikas pastatė ausis. Pasakojimas apie keistą šio senio mizantropo gyvenimą virpino nežinomas jo širdies stygas. „Visada nešiojosi ginklą, po pistoletą kiekvienoj kišenėj..." Kaip vaikas jį suprato! Būdamas netvirtų kojų, amžinai bijojo, kad per mokinių muštynes kūnas neišduotų; o pistoletas kas kita — atstato pusiausvyrą tarp stipriųjų ir jo. Nuo septynerių metų jis irgi nešiojosi vaikiškus pistoletus kišenėse. Pasakojimas apie dvikovą su Čavortu... „Įsmeigė špagą ir nudūrė..." Ir teisingai padarė. Senis Maris parodė didžiąją alėją, Vestuvinę alėją, kuri vedė į Anslį, į Čavortų namus. Paskui apie svirplius: „Po milordo mirties jie paliko Niūstedą; gužėjo tokia daugybė, jog holas buvo juodas juodas, traiškėme juos šimtais..." Taip, svirpliai neteko šeimininko, keisto, šėtoniško burtininko, kuris juos dresavo šiaudeliu... Kokia niauri ir graži Baironų giminė, jo giminė! Klausydamasis seno tarno ir vaikščiodamas su juo iš kambario į kambarį („Čia vaidenasi; ne kartą žmonės matė vienuolį su juodu gobtuvu... Čia buvo jų refektoriumas, čia virtuvė... Šita saraceno galva, išraižyta sienoje, panaši į Rupertą Baironą, kuris žuvo Kryžiaus kare..."), jis pradėjo valdyti palikimą, daug realesnį už trobesius ir laukus, svarbesnį už pilkai mėlynas akis ir vario spalvos plaukus, atseit, susidarė vaizdą apie savo protėvius.

Nuo pat pirmo karto Baironas prisirišo prie Niūstedo stip-

riai kaip ir prie Merės Daf. Senio Mario lydimas, apžiūrinėjo skliautuotus koridorius, kluatrą, alėjas, upelius ir šaltinius. Pasodino gilę sakydamas, kad tai bus jo ąžuolas. Jokiu būdu nebūtų skyręsis su pasakišku palikimu, bet misis Bairon pareiškė, jog šiuose griuvėsiuose neįmanoma gyventi. Atremontuoti abatiją sunku. Bairono, nepilnamečio Anglijos pero, turtas buvo karalystės iždo žinioje, motina negalėjo išlaidauti, be to, turtą sudarė ne gryni pinigai, o dvarai. Iki bus patikrintos sąskaitos, jaunojo senjoro motina turėjo gyventi iš savo šimto penkiasdešimties svarų. Sūnaus reikalams tvarkyti paėmė tą Londono advokatą Hansoną, kuris padėjo, kai ji laukėsi, ir po keleto dienų išvažiavo iš Niūstedo į Notingamą.

Įsikūrė aukštamiestyje, prie pilies, siauroje tamsioje gatvėje. Butukas nebuvo gražesnis už tą, kurį paliko Aberdyne. Didžiulis nusiminimas vaikui: pasakų rūmai virto moliūgu. Nepažįstamame mieste jautėsi dar nelaimingesnis negu Škotijoje. Misis Bairon turėjo ne sykį važinėti į Londoną, kad išrūpintų iš karaliaus pensiją sūnui iki pilnametystės. Vaiką palikdavo Notingame su Mei Grei. O toji nebuvo verta pasitikėjimo. Hansonas, atvažiavęs iš Londono susipažinti su savo klientu, jaunuoju lordu, tuojau prie jo prisirišo ir, sužinojęs, kas čia dedasi, pasipiktino.

„Aš jus užtikrinu, ponia, — rašė jis misis Bairon, — kad niekada nebūčiau sau leidęs šeimininkauti jūsų namuose, jei nebūčiau laikęs absoliučiai reikalinga informuoti apie jūsų tarnaitės mis Grei veiksmus... Mano gerbiamas jaunasis bičiulis, nors linkęs valdyti savo jausmus, negalėjo susiturėti nepasiskundęs man, kokia ji jam žiauri esanti... Jis man pasakė, kad jinai nuolatos jį mušanti ir jam kartais visi kaulai skaudą, kad vedžiojanti į namus žemiausios rūšies kompaniją, išeinanti vėlai vakare ir jis dažnai atsiguląs vienas, kad tempianti vežėjus pas save į karietą ir prie kiekvienos smuklės sustojanti su jais išgerti... Aš jaučiu didelę simpatiją lordui Baironui ir tikiuosi, kad į mane bus žiūrima ne tik kaip į jo advokatą, bet ir kaip į bičiulį. Pristačiau jį lordui

Grantliui ir jo broliui generolui Nortonui, abu juo labai sužavėti, kaip, beje, ir visi žmonės, ir man be galo skaudu matyti, kaip kilnūs mano mažojo bičiulio jausmai kenčia nuo neleistino tarnaitės netaktiškumo. Jis guvaus proto ir turi tvirtą nuomonę, o tokie jauni retai tuo pasižymi. Jis vertas subrendusių žmonių draugystės, ir reikia labai rūpestingai parinkti tuos, kurie su juo gyvens."

Hansonas teisybę sakė. Baironas nuo mažens rodė proto jėgą, itin retą tokio amžiaus vaikui. Sunkus gyvenimas dažnai pagreitina intelekto formavimąsi. Laimingas vaikas auga nerūpestingas ir gauna gatavas tiesas iš savo tėvų. Vaikas, girdįs vien barnius, smerkia tėvus ir pats susikuria pasaulio vaizdą, dažnai žiaurų. Mei Grei jam sakydavo, kad blogi žmonės amžinai degs pragare; jeigu ji iš tikrųjų tuo tikėtų, ar drįstų šitaip gyventi? Vadinasi, visa tai netiesa? Suaugusių prasimanymai. O gal Mei Grei amžinai pasmerkta kaip Kainas? Ir tada vis tiek, ar ji duodasi po smukles su vežėjais, ar ne. Bet tada Dievas neteisingas? Kuo tikėti? Kodėl jis, nekaltas, turi kentėti? Nuo to laiko, kai sūnus tapo lordu Baironu, motinai, kaip niekad, sunku buvo matyti jį raišuojant. Kažkas jai parekomendavo Notingamo šarlataną Lavenderį, ir jinai jam patikėjo savo luošiuką. Tas Lavenderis buvo tikras galvijas. Visas jo gydymas — per nevalią sukti vaikui koją stipriai įsraigius į medinį aparatą. Tuo metu vienas amerikietis, pavarde Rodžersas, mokė Baironą lotynų kalbos. Tam doram žmogui, skaitant su savo mokiniu Vergilijų ir Ciceroną, buvo sunku matyti, kaip nuo šitų Lavenderio kankinimo įrankių mainosi veidelis. „Aš tiesiog negaliu žiūrėti, milorde, kad jūs taip kenčiate." — „Nekreipkit į mane dėmesio, misteri Rodžersai, aš stengsiuos to nebeparodyti."

Rodžersas, kaip ir Hansonas, tučtuojau pamilo narsų vaiką. Retai esti, kad dešimtmetis mokinys prašytųsi daugiau pamokų. „Misteris Rodžersas, — rašė Baironas motinai, — galėtų man duoti pamokas kiekvieną vakarą... Patariu jums priimti šį sumanymą, nes, jeigu nebus ko nors pana-

šaus daroma, būsiu apšauktas ar veikiau iškoneveiktas vėjo pamušalu, o aš, žinote, to nepakęsiu." Net kaimynai iš šalies gailėjo karštos širdies vaiko, atiduoto į tokios Mei Grei ir tokio Lavenderio rankas. Pastarasis turėdavo smagumo per masažo seansus siuntinėti mažąjį lordą alaus, ir visas Notingamas piktindavosi matydamas, kaip Niūstedo šeimininkas klibikščiuoja gatvėmis, atsargiai nešinas pinta alaus šarlatanui.

Bet linksmumo vaikas nenustojo. Netgi savo kankintojui jis keršiaudavo komiškai. Lavenderis, tasai pasipūtėlis nemokša, gyrėsi mokąs visas kalbas. Vaikas pabrėžė ant popieriuko abėcėlės raides kaip pakliuvo, tik kad atrodytų kaip sakiniai, pakišo tam galvijui ir paklausė, kokia kalba čia parašyta. „Italų", — atsakė šarlatanas, ir Baironas džiūgaudamas nusikvatojo. Apgavikai, štai kas buvo tasai Lavenderis ir toji Mei Grei. Veidmainybės neapykanta pasidarė vienas stipriausių Bairono jausmų.

Vargais negalais misis Bairon pavyko išrūpinti sūnui iš karaliaus trijų šimtų svarų pensiją. Dabar ji galėjo persikelti į Londoną. Džonas Hansonas nužiūrėjo Baironui tinkamą mokyklą — daktaro Glenio mokyklą — ir šiaip taip prikalbino lordą Karlailį, kapitono Bairono pusbrolį (jo motina buvo admirolo sesuo), į vaiko globėjus. Grafas Karlailis jaunystėje garsėjo kaip neregėtas dendis, Lione siūdindavosi šilkais siuvinėtas liemenes, paskelbė odžių, tragedijų. Vedęs padarė didelę politinę karjerą, buvo Airijos lordu vietininku, paskui ministru. Jeigu misis Bairon būtų buvusi kitoniška, sūnus tikriausiai būtų turėjęs atsidavusį globėją. Bet elegantiškam didikui užteko vieną kartą susitikti su šia rėksminga, irzlia ir truputį juokinga moterim, kad susidarytų tokie, o ne kitokie jųdviejų santykiai. Misi Bairon pasirodė, kad Karlailis didžiu statosi, pozuoja, ir nuskyrė jį prie savo „priešų"; na o kilmingas lordas gailėjosi paklausęs širdies balso ir nusprendė kaip galint rečiau turėti reikalų su šia neskoningai apsirengusia moterimi, atsiduodančia viskiu ir šaižiu akcentu kalbančia angliškai.

Daktarui Gleniui, naujajam Bairono mokytojui, netrukus irgi teko patirti, kas per viena misis Bairon. Kaip visi, susidū-

rę su lordu Baironu, Glenis iškart pajuto jam simpatiją ir kartu pagarbą. Negalėjo atsižavėti luošiuku, kuris per atletikos pratimus taip vyriškai stengėsi neatsilikti nuo stipriausių mokyklos berniukų. Mėgo pasišnekėti su juo, nes nedaugelis jo amžiaus mokinių buvo šitaip apsiskaitę. Laikė jį neeiliniu. Baironas mokėjo atmintinai eilėraščių, išmanė poeziją, o sekmadieniais atsidėjęs skaitydavo Bibliją; Šventraštis, matyt, buvo vaiko draugas. Bendraklasiai jį mėgo, bet už per daug didelį gyrimąsi senoviniu titulu buvo praminę „senu anglų baronu", juokdavosi iš jo storulės motinos putliomis, apyrankėmis apmaustytomis rankomis, kuri, atėjusi pasišnekėti su daktaru Gleniu, laidydavo gerklę. Drąsesnieji sakydavo: „Baironai, tavo motina beprotė." — „Aš pats žinau", — niūriai atsakydavo jis.

Šiaip ar taip, ji saviškai mylėjo sūnų, ir lordas Karlailis su daktaru Gleniu tikriausiai būtų susidarę apie ją geresnę nuomonę, jei būtų žiūrėję į ją atlaidesnėmis akimis. Gal būtų pamatę, kaip didvyriškai moteris kentė skurdą, kokį kilniadvasiškumą parodydavo kiekviena proga, bet jinai taip gadino jiems nervus, jog jie nė nenorėjo arčiau jos pažinti. Vieną šeštadienį misis Bairon atsiėmė sūnų ir laikė namie nepaisydama mokyklos taisyklių. Daktaras Glenis pasiskundė lordui Karlailiui; tas mėgino aiškintis su motina, bet, patyręs pašėlusį Gordonų būdą, parašė daktarui: „Aš nebenoriu turėti reikalų su misis Bairon, tvarkykitės su ja, kaip išmanote."

Tokia mokytojų ir draugų pažiūra sutvirtino Bairono tylią, rūsčia panieką motinai, kuriai rastis ganėjo paties vaiko pastabumo. Taip, jinai beprotė. Jautėsi esąs už ją atsakingas, negalėjo dovanoti, kad ji nežadino sūniškos meilės, kurios buvo pilna jo širdis. Mažas jos bijojo. Dabar laikėsi atžariai, ir būdavo tragikomiška matyti, kaip dailus raišas angelas bėga nuo storo nykštuko.

Atostogų dienas skaidrino nauja vaikiška ir stipri meilė pusseserei Margaretai Parker, „žaviausiajai iš visų efemeriškų būtybių". Tai buvo trylikos metų mergytė, ir Baironas visą gyvenimą negalėjo užmiršti tamsių akių ilgomis blakstieno-

mis ir dailaus it graikiškos skulptūros veidelio. „Neprisimenu, kas būtų galėjęs lygintis su vaiskiu mano pusseserės grožiu ar meiliu jos būdu per tą trumpą mudviejų bendravimo laiką. Rodės, ji sukurta iš laumės juostos — vienas grožis, ramybė. Mano aistra, kaip visada, nežinojo atvangos, nedavė man miegoti, nedavė valgyti." Jis bandė rašyti jai eiles. Jinai jam buvo įkūnytas meilumas, dieviškas, nekaltas, kurio amžinai ieškojo karšta jo širdis, trokštanti atsigauti, o gavo patirti tik iš dviejų mergyčių.

Tų pačių 1801 metų vasarą gydomųjų vandenų kurorte viena būrėja, garsioji misis Viljams, pasakė misis Bairon, kad ji turinti šlubą sūnų, kuris dukart vesiąs, antra žmona būsianti svetimšalė, kad pavojingi jo gyvenime — dvidešimt septintieji ir trisdešimt septintieji metai. Pranašystė Baironą pritrenkė.

V
Haras ant kalvos

1801 metais nutarta atiduoti Baironą į didelę mokyklą, tinkamą jo rangui. Nužiūrėtas Haras netoli Londono. Vaiką ten nuvežė Hansonas. Nuo kalvos, kur tarp didžiulių medžių stūksojo mokyklos mūrai, plytėjo upių ir miškų panorama ir čia pat — tik nematomas — miestas. Keturioliktus metus įpusėjusį Baironą jaudino šitas kraustymasis naujon vieton. Kaip sutiks jį, šlubiuką netašytą, pašaipus ir žiaurus pasaulis? Žinoma, jis — lordas, bet girdėjo, kad ten niekas į tai nekreipia dėmesio; Amerikos pasiuntinys ką tik atidavė savo sūnų į Harą, „nes tai vienintelė mokykla, kur titului neteikiama privilegijų".

Haro direktoriumi — *headmaster* — jau penkiolika metų buvo Džozefas Druris, energingas, maždaug penkiasdešimties metų vyras, sugebėjęs jai sudaryti gerą vardą. Protingas, visada ramus, turįs iškalbos dovaną Druris daug laiko skyrė

pašnekesiams ir pasivaikščiojimams su mokiniais. Anot vieno, „gauti barti nuo daktaro Drurio — grynas malonumas".

Hansonas pristatė Baironą Druriui ir pridėjo, kad vaikas moksle kiek atsilikęs, bet šiaip turįs gerų bruožų.

Daktaras padėkojo advokatui, išlydėjo jį, paskui pasikvietė Baironą į kabinetą norėdamas pasišnekėti apie tai, ko mo- kęsis, ką mėgstąs žaisti. „Aš greit suvokiau, kad man atvežė kalnų eržiliuką. Bet jo akys žibėjo". Pirmiausia Druris pastebėjo, jog naujasis eržiliukas išdidus ir bijo, kad jis, menkai tepasiruošęs, bus paskirtas žemesnėn klasėn. Senis direktorius pažadėjo duoti mokytoją, kad Baironas atskirai padirbėtų kurį laiką, kol pasivys savo vienmečius. Tie žodžiai naujoką, rodos, apramino.

Naujoje mokykloje iš pradžių jis jautėsi nekaip. Būtų reikėję stebėtis, jei tarp trijų šimtų penkiasdešimt mokinių nebūtų atsiradę tokių, kuriems smagu tyčiotis iš drovaus ir išdidaus luošiuko. Kojos neatsitaisė, jis turėjo nešioti specialų, pas garsų Londono batsiuvį Šeldreiką užsakytą apavą. Kiek kartų, būdavo, rytais jis atsibunda pajutęs, kad draugai merkia jo kulnus į dubenį vandens: žiauri užuomina apie gydymąsi vonelėmis. Jis gal būtų galėjęs numaldyti savo kankintojus nuolankumu, bet ko ko, o nuolankumo jam trūko. Anksti netekęs tėvo, nepripažino jokio autoriteto. Nelaikė savo prievole klausyti žmonių, kurių silpnybes aiškiai matė, o išdidumas ne-leido lenkti nugaros vien iš atsargumo, jei kam nejautė pagarbos. Iš motinos perėmęs meilę Prancūzijos revoliucijai, tebegarbi no Napoleoną, respublikos kareivį; buvo atsivežęs į mokyklą Pirmojo konsulo mažytį biustą ir gindavo jį kumščiais nuo patriotiškai nusiteikusių moksladraugių. Iš baimės, kad nebūtų niekinamas dėl luošumo, jis dėjosi didžiu, atžariu, niūriu. Nors apkūnus, bet buvo dailių bruožų, nepaprastai gražių akių ir antakių, rusvų garbanotų plaukų. Tiesiog nebuvo galima atsistebėti, su kokia aistra jis visko imdavosi. Mokydavosi priešokiais, tačiau, kai užeidavo ūpas, vienu prisėdimu parašydavo trisdešimt keturiasdešimt hegzametrų lotynų kalba. Pamokų nesimokydavo, bet daug skaitydavo, užtat bendrų žinių apsčiai turėjo. Buvo apsišvietęs ir tinginys.

Mokykloje Baironas pirmiausia pavergė mieląjį daktarą Drurį. Po keleto bandymų direktorius įsitikino, kad šitas grynakraujis eržiliukas pavadesnis šilkine virvele negu pančiu. Lengvai už siūlo laikomas, su kaupu atsilygino: prisirišo prie savo mokytojo. Jis buvo pirmas žmogus, kurio valdžią, griežtą, bet teisingą, berniukas pripažino. O teisingumo trokšte troško. Jautė, kad Druris juo žavisi — vaikai, kaip ir suaugę, tą jaučia. Kartą lordas Karlailis pasikvietė direktorių pasišnekėti apie savo globotinį. „Milorde, tie gabumai, kuriuos jis turi, kada nors suteiks spindesį jo titului", — pasakė daktaras. „Iš tikrųjų?" — paklausė lordas Karlailis, rodos, nėmaž nepradžiugintas tų žodžių.

Po mokytojo ir draugai pamažėl pasidavė Bairono kerams. Ypatingiems kerams, kuriuos pirmiausia sudarė beatodairiška drąsa tiek žodžiais, tiek darbais. Šis berniukas, kuriam liežuvis neapsiversdavo meluoti, neturėjo nieko žema. Niekas kitas mokykloje taip mielai nestodavo muštis kaip jis. Jo elgesys turėjo kažką riteriška. Jis susidraugavo su vienu berniuku, Viljamu Harniu, irgi šlubiuku. Pamatęs, kad prie Harnio kimba dičkis, ir dar daug stipresnis, Baironas pasakė: „Harni, jei kas prie tavęs lįs, pasakyk man, ir aš jį primušiu, jei tik įstengsiu." Tuo metu Haro koledže mokėsi Robertas Pylis, pažiūrėti išdidus, bet šiaip nelaimingas. „Ką čia padarius vaikui, kuris deklamuoja Pito* kalbas ir gyvena savo pasauly?" Iškilminga mažojo Pylio rimtybė kurstyte kurstė moksladraugius kankintojus; jie iš jo tyčiojosi. Vienas tironų jam paskyrė lazdų; smūgiai birte biro, Pylis raitėsi iš skausmo. Priėjo Baironas. Per silpnas muštis su „dičkiu", jis ašarų pilnomis akimis, drebančiu iš baimės ir pasipiktinimo balsu paklausė: „Kiek lazdų ketinate jam duoti?" — „Ko tu, nenaudėli, kiši nosį kur nereikia?" — „Todėl, kad aš noriu sau prisiimti pusę", — atsakė Baironas.

Mokiniai — geri būdo žinovai — po metų pripažino draugą esant gryno metalo. Jis mėgo visokius žaidimus ir troško, kad ir

*PITAS VILJAMAS, lordas ČATAMAS (1708—1778) — vigų partijos vadovas. *(Vert. past.)*

ydą turėdamas, per juos pasižymėti. Ypač mėgo plaukioti ir nardyti: vandeny luošumas — ne kliūtis. Baironas, apsigimęs maištininkas ir narsuolis, buvo visų pavojingiausių išdaigų pramanytojas. Kalnų eržiliukas vos nenutraukdavo šilkinio pavadžio. Kai po tokio drąsaus pokšto pamatydavo Drurį liūdnai į jį žiūrint, graužadavosi, nes mylėjo savo mokytoją, bet nieko negalėjo padaryti. Kaip ir škoto protėvio, „jo ranka turėjo blogų instinktų". Kartais pats stebėdavęsis tuo, ką iškrėsdavo. Kraujas mušdavęs į galvą; jis imdavęs peštis arba viską daužyti. Kaip su tuo kovoti? Tokie jau Baironai.

Sunkūs buvo pirmi metai mokykloje; iš pradžių jautėsi nelaimingas, jo nemėgo. Bet per savo luošumą pasidarė įžymybe, mokytojai jį lengvai išskirdavo iš mokinių minios. Greit pavargstantis, be to, apsigimęs svajotojas, Baironas dažnai ieškodavo vienumos. Su knyga po pažastimi traukdavo bažnyčios link, į kapinaites ant Haro kalvos. Ten, po dideliu medžiu, buvo kažkokio Džono Pičio kapas, Baironas atsisėsdavo ant akmens po nusvirusiomis guobų šakomis. Daktaro Drurio žmona pro langą matydavo, kaip jis šokčiodamas kopia akmenuotu keliuku. „Žiū, mūsų Baironas iriasi ant kalvos nelyginant laivas per audrą, be kompaso, be vairo."

Kažkoks gana sunkiai nusakomas jausmas traukė Baironą į kapines. Mintys apie mirtį jam nėjo iš galvos. Vaikystėje baugintas pragaru, norėjo manyti, kad tokiose ramiose vietose po blyškiais, vėjo siūruojamais medžiais mirusieji ilsisi amžinu miegu be sapnų. Jis ką tik sužinojo mirus savo gražiąją pusseserę Margaretą Parker; jai, „žaviausiajai iš visų efemeriškų būtybių", buvo penkiolika metų. Jis prisimindavo juodas jos akis ilgomis blakstienomis. Vadinasi, gležnutė mergaitė, kuria taip gėrėjosi, guli palaidota. Pats stebėdavosi, kad nuo tokių liūdnų minčių širdy aitriai saldu. Jo svajonės virsdavo ritmiškais sakiniais:

Gyvybė lenkiasi prieš tamsią duobę.
Galbūt duobėj nė dulkių nebėra.

Ir Siaubo Viešpats saugo savo grobį —
*Jo nepapirks nei grožis, nei dora**

Pro šalį einą mokiniai iš tolo rodydavo į Baironą, sėdintį ant „savo" kapo. O tas žinojo, kad juo stebimasi; o kuo stebimasi, paprastai netrukus susižavima. Jo liūdesy būta koketiškumo.

VI
Rytmetinė žvaigždė

Newstead! fast-falling, once resplendent dome!
O! Warriors, Monks, and Dames the cloister'd tomb,
Religion's shrinel repentant Henry's pride!
*Whose pensive shades around thy ruins glide...***

Byron

1803 metų balandį Niūstedas buvo išnuomotas penkeriems metams lordui Grėjui de Rutinui, jaunam dvidešimt trejų metų senjorui. Baironas gaus valdyti palikimą sulaukęs pilnametystės. Norėdamas būti arčiau savo brangios abatijos, priprašė motiną pasilikti gyventi Notingame. Bet, atėjus vasaros atostogoms, lordas Grėjus pasiūlė Baironui jas praleisti Niūstede, ir tas mielai sutiko, nors motina ir labai niršo. „Geras atpildas! Atvykau į Notingamą tik dėl jo, o dabar jis to miesto nekenčia."

* Vertė Tomas Venclova

** Tu, Niūstede — karaliaus atgaila,
Karių, vienuolių, damų kapinynas.
Apgriuvęs kupolas. Gūdi tyla
Ir mirusių šešėliai man vaidinas...
Baironas
Vertė Tomas Venclova

Jis nekentė ne tiek Notingamo, kiek misis Bairon draugijos, be to, kaip galėjo atsisakyti laimės pagyventi Niūstede? Koks jam buvo džiaugsmas, vėl išvydus ežerą, abatiją, juodąją kukmedžių alėją. Lordas Grėjus žinojo esąs čia laikinas šeimininkas ir nieko netvarkė, bet pats šių gražių griuvėsių skurdas dvelkė kažkokiu liūdesiu, kuris traukė Baironą. Vėjas švilpė kiemų skliautais, sode išsikerojusios varnalėšos ir dėmėtosios maudos stelbė rožes. Vakare šikšnosparniai pro išdaužtus langus skrisdavo į koplyčią, kur prieš tris šimtus metų vienuoliai choru giedojo litanijas Švenčiausiosios Mergelės garbei. Baironas nuėjo į parką ieškoti ąžuolo, kurį pasodino prieš šešetą metų, kai čia pirmąkart buvo atvažiavęs. Susirado. Medelis augo. Baironas apsidžiaugė. Jis mėgo paslaptingus ženklus ir pusiau juokais, pusiau rimtai pasakė, kad nuo šiol jo likimas susietas su šiuo ąžuolu: „Jis klestės, ir aš klestėsiu."

Sėdėdamas prie griuvėsių, prisimindavo savo prosenelius: Džoną Baironą, Kryžiaus karų dalyvį, Paulių ir Hubertą, kritusius Kresi slėnyje, Rupertą, kuris kovėsi Marston Mūre. Visi kadaise buvo jauni kaip ir jis, svajingi, smarkūs ir švelnūs, o dabar iš jų beliko griaučiai, dulkės ir molis, vaiduokliški šešėliai.

Bet užvis žaviausia, kad kaimynystėje buvo Anslis, įžymus dvaras, Niūstedui pora, kur gyveno mis Merė Čavort, misterio Čavorto, žuvusio garsiojoje dvikovoje, brolvaikio duktė. Su savo kaimynais iš Anslio Baironas susipažino Londone. Savaime aišku, Čavortai nedovanojo Piktajam Lordui iki grabo lentos, bet ko jiems giežti apmaudą ant penkiolikmečio berniuko, niekuo nedėto toje istorijoje. Be to, misteris Čavortas buvo miręs, žmona ištekėjo antrą kartą, ir Merei Čavort, jos dukrai, nebuvo ko pykti ant jauno pusbrolio, kuriam ji, rodos, labai patiko.

Ji buvo septyniolikos metų, ramaus veido su taisyklingais švelniai nubrėžtais antakiais, plaukus šukavosi sklastymu per galvos vidurį. Aišku, ji nė nemanė, kad luošas mokinys, tegul ir Niūstedo lordas Baironas, būtų pora Anslio mis Čavort. Bet su juo, apsiskaičiusiu fantazierium, jai nebūdavo nuobodu. Vienturtė dukrelė, išaugusi didžiuliame parke, visiškai

nepažinojo gyvenimo, buvo naivi. Iš kur jai žinoti, kad, kurstydama jaunatvišką šėlą, ji padarė daugiau blogo, negu, apsimetusi šalta, iš pat pradžių būtų jį nuo to pagydžiusi? Bet ar tiek jau daug blogo ji padarė? Gal kaip tik stipresni jausmai išeina jaunuoliams į naudą? Merė Ana Čavort palankiai žiūrėjo į šitą vaikišką meilę, o Baironas ėmė puoselėti kvailiausias svajones. Tam, kurio galva pramušta romanams ir tragedijoms, kas gali būti gražesnio už tokį nuotykį? Baironai ir Čavortai, kraujo vaido išskirti, — tai šių kaimų Montekiai ir Kapulečiai, o Merei Anai ir jam, be abejo, lemta tapti vienos labiausiai jaudinančių tikroviškų dramų Romeo ir Džuljeta. Kas kad ji vyrėlesnė! Pora metų. Kiek tokių šeimų, kur žmonos pora metų vyresnės už vyrus. Argi jos neviliotų mintis santuoka vėl sujungti du grafystės perlus — Niūstedą ir Anslį? Juk Vestuvine vadinasi ilgoji alėja, jungianti abu dvarus! Baironas su mielu optimizmu skęsdavo šitokiose svajonėse.

Nuo pat atostogų pradžios jis paprato kasryt jodinėti į Anslį. Vietovė buvo nepaprastai graži: kalvos, didžiulės pievos su besiganančiomis avimis, kur ne kur išlakus medis. Anslis buvo gal ne tiek didingas kaip Niūstedas, bet ne mažiau žavus. Gale namo, sulig Merės Anos kambariu, ėjo ilga terasa, apjuosta sienos; jos festonai viršuje atrodė tarytum girliandos, prisegtos prie kolonų akmens bumbulų. Gebenė, dengianti visą tą sieną, buvo nelyginant gyva banguojanti uždanga. Iš abiejų terasos pusių didingi laiptai, aukštai papuošti Čavortų herbais, leidosi į parką. Apačioje, kur laiptų atšakos susitiko, buvo medinės durys. Baironas, amžinai su pistoletais kišenėse, kiekvienąkart praeidamas pykštelėdavo į tas duris. Čavortams būdavo smagu rodyti jo kulkų žymes. „Visi Baironai — pavojingi", — sakydavo šypsodamiesi. Kažkada įvykusi tragedija ne tik nevaržydavo jaunuolių, bet nuolat duodavo progą jiedviem pajuokauti. Kai Baironui buvo pasiūlytas kambarys Anslyje, kad nereikėtų kas vakarą grįžti į Niūstedą, jis, kaip visada, pusiau rimtai, pusiau juokais iš pradžių atsisakinėjo, girdi, bijąs senųjų Čavortų: ko gera, nužengs iš savo rėmų ir išvys Baironų giminės atstovą. Paskui

vieną vakarą be juokų pasakė Merei Anai: „Praėjusią naktį, jodamas namo, mačiau pievoje vaiduoklį.” Namiškiai nusišypsojo ir pasiūlė likti, ir nuo to laiko Baironas visada nakvodavo Anslyje.

Žavumas tų atostogų. Kokia laimė beprotiškai mylėti ir gyventi po vienu stogu su mylimąja. Rytais matyti, kaip ji, dar visa apsimiegojusi, išeina į terasą. Šokti ant pabalnotų arklių ir lėkti šuoliais per pievas. Juodu dažnai nueidavo Vestuvine alėja pasėdėti ant kalvos, pasipuošusios medžių diadema. Tai buvo paskutinė šių aukštumų ketera. Po jų kojomis nuolaidžiame šlaite tyvuliavo vėjyje jūra paparčių, toliau buvo matyti ežeras, laukai, miškai ir kur ne kur beribiame akiratyje troba, dūmai, besirangantys virš kaimo stogų. Merė Čavort žvelgdavo į šią gražią, saulės glamonėjamą lygumą, o Baironas — į Merę. Nieko daugiau pasaulyje jis nematė, tik ją. Jos veidas jam buvo vienintelis dėmesio vertas reginys. Įsižiūrėjo į ją taip, jog niekada negalėjo pamiršti. Tik ja alsavo, tik ja gyveno. Lydėjo jos žvilgsnį, į viską žvelgė jos akimis. Vadino ją Rytmetine Žvaigžde, Rytmetine Anslio Žvaigžde. Likęs vienas, ilgam paskęsdavo svajonėse, kuriose viešpataudavo ji, tiktai ji, kaip kadaise Merė Daf ir vargšelė Parker.

Bevaikštinėdami juodu kartais prisiliesdavo vienas prie kito, rankos susitikdavo, ir berniukui tada užkaisdavo kraujas. Su mis Čavort jis leidosi valtimi į požemines grotas.

„Man reikėjo persigauti eldija (joje telpa du, ir tai tik gulom) per upelį, tekantį po uola, o toji uola taip nusvirusi ant vandens, jog keltininkas (nelyginant Charonas) turi susilenkęs stumti valtį. Mano kelionės draugė buvo M.A.Č., kurią aš seniai mylėjau, bet prisipažint nedrįsau, nors jinai ir be žodžių tai suprato. Aš prisimenu, ką tada jaučiau, tik nesugebu to parašyti, bet gal taip ir geriau.”

Karštas berniukas metų metus gali gyventi vienu tokiu prisiminimu. Bet tos pat dienos vakaras Matloke jam buvo slogus. Kurortiniame miestelyje vyko šokiai. Šlubas Baironas

niekino šokius, tiesiog jų nekentė. Kol mis Čavort šoko, jis turėjo sėdėti. Kai ji, palydėta nepažįstamo vaikino, vėl atsisėdo šalia, Baironas graudžiai tarė: „Manau, kavalierius jums patiko." Kitą dieną jis atsigriebė. Miestelis buvo prie pat jo Ročdeilio dvaro, ir jis jautėsi laimingas galėdamas aprodyti mylimajai trisdešimt du tūkstančius akrų, kurie jam priklausys, kai laimės bylą, su patronato privilegija visose apylinkės parapijose.

Argi mis Čavort nematė, kad po šiuo naiviu savo turtų demonstravimu slypi didžiulė meilė, troškimas ją laimėti? Manyti numanė, tik jai neatrodė tai rimta. Įtikinėjo save, kad žiūri į Baironą kaip į brolį. Jos išrinktasis buvo Džekas Mastersas iš Kolvik Holo, didžiausias grafystės medžiotojas ir šauniausias kavalierius. Vienuolika metų vyresnis už Baironą, gan smarkaus būdo, puikus atletas ir pagarsėjęs Notingame tuo, kad suglaustom kojom peršoko turgavietėje visą eilę statinių, nė vienos neapvertęs. Kaimiečiams malonu būdavo matyti, kaip jis rudens rytmečiais lengvai žingsniuoja per pievą, traukdamas orą: ar greit šalnos užbaigs lapių medžiojimo sezoną.

Kai Merė Čavort, sėdėdama šalia Bairono ant Diademos kalvos, išsiblaškiusiomis tyromis akimis žvelgdavo į vėjo siūruojamus paparčius, iš teisybės jai rūpėdavo, bene pamatys tolumoje Masterso žirgą. Tačiau kuri moteris atsisakys pagundos patikti mylimajam? Tegul tai bus geltonsnapis ir likimo nuskriaustas jaunuolis, vis tiek jai malonu justi savo valdžią jam. Merė Čavort padovanojo Baironui savo atvaizdą, žiedą. Tačiau vargšelis ir be tų malonių buvo kaip galvą dėl jos pametęs. Be to, veltui ji būtų stengusis jį nuo savęs atstumti: jis visai netrоško pagyti. Nepaveikė jo nė tas atsitikimas, kurį įsiminė kaip skaudžiausią pažeminimą, patirtą per savo luošumą. Vieną vakarą, kai Merė Ana jau buvo pasikėlusi į antrą aukštą, Baironas, kažko dar užtrukęs hole, išgirdo jos pašnekesį su kambarine ant laiptų: „Argi jūs manote, kad aš rimtai žiūriu į tą šlubiuką?" Lyg peilis pervėrė Baironą tas sakinys. Tamsią naktį jis išlėkė iš Anslio ir kaip be galvos

vienu gaistu atsidūrė Niūstede. Patys stipriausi jausmai — liūdesys, įniršis, noras mirti, noras žudyti — kamavo jį kiaurą naktį.

Rytojaus dieną jis vėl prisistatė į Anslį ir nė neužsiminė apie tai, ką buvo girdėjęs. Nuo penkiolikos metų jam jau buvo pažįstamas tas baisus noras būti šalia mylimos moters ir pakęsti viską, kad tik galėtų matyti jos veidą, girdėti jos balsą, lytėti jos ranką. Jis buvo taip beprotiškai įsimylėjęs, jog rugsėjį, baigiantis atostogoms, griežtai atsisakė važiuoti į Harą. Misis Bairon įsakmiai liepė grįžti: jai nepatiko tų Čavortų draugija.

„Aš žinau, — rašė jis jai, — kad laikas grįžti į Harą. Dėl to jaučiuosi *nelaimingas*, bet *paklausysiu*. Tik noriu pabūti dar vieną dienelę (leiskite, aš jus maldauju) ir duodu *garbės žodį*, kad rytoj vakare ar popiet išvyksiu. Gaila, kad jums nepatinka mano pasirinkti draugai, kurie, šiaip ar taip, yra pirmutiniai grafystėje ir man lygūs visais atžvilgiais, bet prašom leisti man pačiam pasirinkti draugus. Aš niekada nesidomėsiu, su kuo jūs palaikote pažintį, todėl ir jus prašau nesidomėti mano bičiuliais."

Kaip penkiolikmečiui tai nepaprastai tvirtas laiškas. Misis Bairon leido jam dar dieną pasilikti.

Tačiau Baironas neišvyko nei rytoj, nei po savaitės, nei po dviejų. Spalio ketvirtąją daktaras Druris nustebęs parašė Hansonui klausdamas, kas gi atsitikę jo mokiniui. Hansonas pasiuntė laišką misis Bairon ir gavo iš jos šitokį atsakymą:

„Aš suprantu, kad jūs, kaip ir daktaras Druris, stebitės, ko Baironas negrįžta į Harą. Pasakysiu teisybę: aš negaliu jo priversti grįžti į mokyklą, nors pusantro mėnesio jį kaip beišgalėdama raginte raginu. Jis niekuo kitu neserga, tik meile, beviltiška meile, o tai, mano akimis, pati *sunkiausia* liga. Vienu žodžiu, berniukas iš proto kraustosi dėl mis Čavort. Per savo atostogas jis tik tris savaites gyveno su manim, visą laiką buvo Anslyje. Jei mano sūnus būtų deramo amžiaus ir panelė

nebūtų *susižadėjusi*, aš labai ir labai nepageidaučiau šitokios santuokos; tai man kelia daug rūpesčio."

Baironas praleido visą trimestrą ir grįžo į mokyklą tik 1804 metų sausį. Tie trys prasiilgintų atostogų mėnesiai nebuvo laimingi. Dėl kažkokių paslaptingų ir rimtų priežasčių, kurias jis baisiausiai gėdijosi atskleisti netgi motinai, netgi Hansonui, susipyko su savo šeimininku ir nuomininku lordu Grėjumi. Tas kivirčas visam laikui užkirto jam kelią į Niūstedą. Jis nenorėdavo būti viename kambaryje su lordu Grėjumi ir kaipmat išeidavo, jam įėjus. Jo meilė Merei Čavort darėsi vis nelaimingesnė. Paniekintas mylimasis be reikalo stengiasi pasitenkinti bent mylimosios buvimu. Tylėjimas, kupinas įtarimų, piktos užuominos apkartina laimėtas valandas, kurios labai prailgsta. Vadinasi, štai kokia toji meilė, kurią manė esant tokią gražią! Sausio mėnesį kone džiaugdamasis išvažiavo į Harą. Tik buvo gaila brangiojo Niūstedo: nuėjo iš tolo žvilgtelėti į abatiją ir parašė elegiją apie šį išsiskyrimą:

Didžiavyriai, sudie! Palikuonis, išskridęs
*Iš senos tėvonijos, atkartoja: sudie!**

VII
Draugystės romantika. Regentė

Anslio žavesiui išblankus, Haras pasidarė nebe toks atgrasus. Nemalonaus keliaklupsčiavimo metai Baironui jau buvo pasibaigę negrįžtamai. Daktaras Druris, seniai atleidęs jam už nesirodymą tris mėnesius mokykloje, pats apsiėmė jį ir dar vieną kitą mokyti graikų ir lotynų. Jo draugai, buvę kanki-

*Vertė Tomas Venclova

niais, — Tomas Vildmenas, Longas, — dabar, kaip ir jis, tapo Galingaisiais. Jis savo ruožtu įgijo teisę naudotis jaunesniųjų paslaugomis. Bet su jais nesielgė taip, kaip su juo elgėsi vyresnieji. Burdavo aplink save gražius vaikus; be galo mėgo globoti mažas silpnas būtybes: savimeilė ir švelnumo potroškis būdavo patenkinti. Jo išrinktasis buvo lordas Kleras, bet mylėjo jis ir Dorseto kunigaikštį, ir lordą Delavarą, ir mažąjį Vingfyldą. Gindavo juos nuo kitų klasių seniūnų. Kai Vildmenas įtraukė lordo Delavaro pavardę į baudžiamųjų sąrašą, Baironas jam pasakė: „Vildmenai, aš matau Delavaro pavardę jūsų sąraše. Prašau jo nemušti." — „O kodėl?" — „Kodėl? Aš ir pats nežinau. Gal dėl to, kad jis vienas mano perų. Šiaip ar taip, prašau jus to nedaryti."

Jo prestižas mokykloje augo. Jis buvo išrinktas deklamuoti per didžiąją Haro šventę — Prakalbų dieną. Programoje — *Lordas Baironas: Latinus ex Virgilio.* Visi žinojo, kad jis rašo eiles. Mokiniai ir mokytojas meiliai ir palankiai lydėdavo akimis Baironą, kopiantį siauru kapinių takelių prie „savo" kapo. Kadangi daktaras Druris laiko jį genijum, tai ir didžiausi pašaipūnai ėmė atlaidžiau žiūrėti į jo fantazijas. Dailių jaunikaičių svita juo žavėjosi.

Aš atmenu: linksma draugų minia
Tarytum vadą sveikino mane.
Pašėliškoms išdaigoms atsidėjęs,
*Buvau jos patarėjas ir gynėjas.**

Už ką gi jį visi mylėjo? Gal kaip tik už tai, kad su juo buvo nelengva draugauti. Savo griežtu, pagaunančiu nuoširdumu ir nepastoviu būdu jis kurstė jausmus, kaip kad juos kursto tam tikros moterys. Stebino staigiomis nuotaikos permainomis. Draugauti su juo buvo kankynė. Nusivylęs meile, ieškojo atgaivos kitame jausme, ir su tuo pačiu smarkumu. „Draugystė, kurią šiaip gyvenime vos galima pavadinti jausmu, vienuolynuose virsta aistra", pasibraukė jis Mar-

*Vertė Tomas Venclova

montelio* tome. Netgi su savo favoritu lordu Kleru Baironas negalėjo ramiai ir pastoviai draugauti. Buvo pavydus, karštas, reiklus. „Didysis" Baironas ir „mažylis" Kleras siuntinėdavo kits kitam į klasę laiškučius po keliskart per dieną. Baironas prikaišiodavo Klerui kaip didžiausią nusikaltimą, kam jį pavadinęs „brangiuoju Baironu" vietoje įprastinio „mano brangusis". Vieną dieną jis iškėlė draugui sceną už tai, kad, iš veido sprendžiant, liūdįs dėl lordo Raselo išvykimo į Ispaniją. O kartais ir Baironas sukeldavo Klero pavydą, kai susivadindavo naujų draugų. Tada Kleras vaikščiodavo apsiniaukęs:

„Paskutiniu metu elgėtės su manimi nemeiliai, Baironai, susitikęs visaip mane plūdote, ir aš turiu jus prašyti pasiaiškinti, kad žinočiau, ar tebenorite būti mano draugu. Praėjusį mėnesį jūs mane visiškai apleidote, tikriausiai dėl savo naujų bičiulių. Bet nemanykite, jog aš amžinai jus maldausiu (šiandien jums užeina viena užgaida, rytoj — kita) ar darysiu taip, kaip daro kiti berniukai, kad tik jūs vėl su jais draugautumėt; ir dar nemanykite, jog aš su jumis draugauju dėl naudos ar dėl to, kad esate didesnis ir vyresnis už mane. Ne, šito niekada nėra buvę ir nebus. Nenorėjau nieko, tik būti jūsų draugu ir juo tebesu, ir būsiu, jeigu jūs vėl neimsite susitikęs manęs visaip plūsti."

Šitie pavydo protrūkiai atgaivino Bairono aistrą, ir, deja, daug stipresnę, Rytmetinei Anslio Žvaigždei. Didelės akys, Vestuvinė alėja, Merės Anos svajingas rimtumas, — visa tai dar iškildavo jo mintyse. Širdy buvo graudu nuo geismų ir apgailestavimų. O, kaip jis norėtų užmušti, raute išrauti tą kankinantį jausmą. Ieškodavo knygų, kur apie meilę kalbama atsainiai, su ironija arba sarkazmu. Pasimėgaudamas skaitė su draugais tuo metu populiarias Tomo Litlio (Tomo Mūro pseudonimas) nešvankias eiles. Tikrai, tik šitaip reikėtų my-

*MARMONTELIS ŽANAS FRANSUA (1723—1799) — prancūzų rašytojas. *(Vert. past.)*

lėti: geidulius tenkinti, o ne aistrą. Bet, prisiminus, kaip gulėjo dviese valtyje po akmens skliautu arba leido šiltas rugpjūčio dienas ant Diademos kalvos, vis sugeldavo širdį.

Velykų atostogas jis sutiko be jokio džiaugsmo. Į Niūstedą važiuoti negalėjo: buvo susipykęs su lordu Grėjumi. Tad norom nenorom turėjo vykti pas Regentę, kaip vadino savo motiną. Išsikėlusi iš Notingamo, jinai įsikūrė už keleto mylių nuo Niūstedo, Sautvelio miestely. Nuomojo kuklų namą, prašmatniu Bergidž Manoru besivadinantį. Vietinė aristokratija jos nepriiminėjo: iš pirmo karto nusprendė ją esant vulgarią, nuobodžią, nemalonią. Miestiečiai buvo atlaidesni; Re- gentė susibičiuliavo su Pigotų šeima, kuri gyveno priešais, dideliame name.

Baironas, labai opus, intuityviai sukylantis, kai tik užgaunamas išdidumas, iškart suvokė, kokį įspūdį motina padarė smulkiajai vietos aristokratijai, ir pajuto priešiškumą ir toms niekingoms pilims, ir tai, kuri pelnė jų panieką. Kiek smagu dabar jam buvo mokykloje, tiek kaustė jį drovumas naujoje aplinkoje. Dėl savo luošumo užvis labiausiai bijojo žingsnį žengti nepažįstamųjų akivaizdoje. Koks siaubas sugauti žmonių nustebimą ir gailestį, kai jie paregėdavo tą jo kliautį! Prie tos gėdos, jį graužiančios jau nuo mažens, prisidėjo ir motinos menkumo suvokimas, ir — po istorijos su Mere Čavort — moterų baimė. Kokiai nors damai pristatytas, taip sumišdavo, jog tik pusbalsiu kartodavo: „Viens, du, trys, keturi, penki, šeši, septyni... Viens, du, trys, keturi, penki, šeši, septyni..." Jis žavėjosi moterimis ir jų nekentė. O nekentė todėl, kad žavėjosi. Kad taip apgalėjus tas paslaptingas būtybes, pažeminus, savo ruožtu pakankinus, atsikeršijus! Bet kaip? Jis buvo vargšas raišas vaikas ir pats sau atrodė juokingas.

Ir vis dėlto vienai Sautvelio mergaitei — Elizabetei Pigot — pavyko Baironą prisijaukinti.

„Mes buvom pakviesti į svečius pas jo motiną, ir ten mane su juo supažindino. Jis buvo toks baikštus, jog motina triskart siuntė jo pašaukti, kol pagaliau įkalbėjo įeiti į saloną ir

pažaisti su jaunimu. Tada jis buvo storas ir drovus, plaukus susišukavęs tiesiai ant kaktos... Kitą dieną misis Bairon atsivedė jį pas mus, ir vėl jis buvo baikštus ir ceremoningas. Išėjo kalba apie Čeltnamą, kur buvom nuvažiavę, ir aš pasakiau, jog teatre mačiau aktorių, be galo puikiai vaidinusį Gabrielį Lakbreiną. Kai jo motina pakilo eiti, Baironas labai iškilmingai man nusilenkė, ir aš, prisiminusi pjesę, pasakiau: *Good bye, Gaby.* Jo veidas nušvito, dailios lūpos šypsodamosi prasivėrė, baikštumas kaipmat dingo, ir į motinos klausimą „Eime, Baironai, ar jūs jau atsisveikinote?" atsakė „ne", dar pabūsiąs. Nuo tos dienos jis jautėsi pas mus kaip namie, ateidavo ir išeidavo, kada norėdavo."

Prieš keletą mėnesių jis įsigijo dar vieną patikėtinę. Tai buvo jo netikra sesuo Augusta. Prieš šešiolika metų, kai misis Bairon turėjo gimdyti, Augustą pasiėmė senelė iš motinos pusės, ledi Holdernes, kuri uždraudė mergaitei palaikti bet kokius ryšius su misis Bairon. Tad savo brolio, to *„Baby Baironо"*, apie kurį tiek girdėjo šnekant, ji nė nebuvo mačiusi. 1801 metais ledi Holdernes mirė, ir Augusta, pripažinta savo kilmingos šeimos, gyveno čia pas savo netikrus brolius ir seserį Lydsus, čia pas savo pusbrolį Karlailį, Bairono globėją.

Po ledi Holdernes mirties misis Bairon stengėsi vėl užmegzti santykius su Augusta; viliojo Augustos padėtis visuomenėje, be to, natūralus dalykas, tebeturėjo jai švelnių jausmų, nes mažutę nešiojo ant rankų. 1801 metais ji parašė Augustai laišką, vieną tų apgalvotai skrupulingų laiškų, kurie, kaip tikimasi, bus priimti iš aukšto:

„Kadangi aš noriu *užmirštyje* palaidoti praeitį, tai susilaikysiu nuo samprotavimų apie asmenį, kurio jau nebėra tarp gyvųjų; apie jus iki šiol neturėjau aiškios nuomonės; dabar pats laikas ją susidaryti, ir *galutinę*... Mes džiaugsimės galėdami jums kuo nors būti naudingi dabar arba vėliau. Aš visiškai atsakau už savo sūnų; nors jis jus labai mažai tepažįsta, bet nuolat meiliai užsimena apie jus."

Misis Bairon iš anksto susidarytas pesimistinis nusiteiki-

mas nepasiteisino. Augusta tučtuojau susidomėjo savo broliu, o tas, jausdamasis vienišas šalia tokios pavojingos motinos, be galo nudžiugo, kad atsirado sesuo, draugė, vyrėlesnė (jai buvo dvidešimt, jam — šešiolika), daili, elegantiška, švelnių, subtilių manierų, žodžiu, visiškai panaši į tą išsvajotą giminę, kurios betgi neturėjo. Iki tol jai beveik neraśęs, per šias Velykų atostogas labai už tai atsiprašė ir pridėjo:

„Dabar aš stengsiuos kiek beišgalėdamas atsilyginti tau už tavo gerumą ir tikiuosi, kad tu laikysi mane ne tiktai *broliu*, bet pačiu brangiausiu, tau atsidavusiu *draugu* ir, jei kada prireiks, — gynėju. Atmink, mieloji sesute, jog tu esi man *artimiausias žmogus* pasaulyje tiek *kraujo*, tiek *širdies* ryšiais. Jeigu aš kuo nors galėčiau būti tau naudingas — tark žodį. Pasikliauk savo broliu ir žinok, kad jis niekados neapvils tavo pasitikėjimo. Kai pamatysi mano giminaitį ir būsimąjį brolį Džordžą Ly, pasakyk, kad aš jau laikau jį savo draugu."

Mat Augusta buvo susižadėjusi su savo pusbroliu, 10 dragūnų pulko vadu Džordžu Ly. Jo motinai misis Ly rašinėjo Bairono tėvas iš Valansjeno.

Mergaitei be galo patiko brolio laiškai. „Jis buvo pats mieliausias korespondentas, kol gyveno Sautvelyje." Išties žavūs, labai malonūs buvo tie laiškai:

„Mano mylima sesute... Mano brangioji sesute... Man didžiausias džiaugsmas rašyti savo Augustai...", kupini švelnių jausmų ir vaikiško atvirumo: „Perduok labas dienas vargšui seniui Mariui (Piktojo Lordo tarnui, kurį pasiėmė pas save Lydso kunigaikštis, iki Baironas gaus valdyti Niūstedą), pasakyk jam, kad, kol gyvas būsiu, neapleisiu jo senatvėje..." „Tu sakais nepažįstanti mano draugo lordo Delavaro, jis jaunesnis už mane, labai mielas, didžiai guvaus proto berniukas. Be to, turi vieną savybę (labai svarbią moterų akyse): yra nepaprastai gražus, kaip berniukas net pernelyg gražus..." „Nežinau, kada paliksiu Harą... Labai myliu mokyklą. Mūsų direktorius

daktaras Druris — simpatiškiausias *clergyman** iš visų, su kuriais man teko susidurti, tai sykiu ir džentelmenas, ir mokslininkas, be afektacijos ir pedantizmo, vien jam aš esu dėkingas, kad įgijau truputį žinių, ir ne jo kaltė, kad tik truputį, o ne daugiau."

Paskui, įsidrąsinęs, jis jai dėstydavo savo požiūrį į meilę. Per Tomą Litlį ir Merę Čavort buvo pasidaręs skeptiku. Viename laiške rašė Augustai, kad eisiąs į balių Sautvelyje ir beprotiškai įsimylėsiąs kokią nors moterį:

„Tai bus pramoga *laikui* praleisti, šiaip ar taip, turinti naujovės žavesio; paskui, po keleto savaičių, mane apniks *neviltis*, aš pasidarysiu galą ir su *trenksmu* išlėksiu į aną pasaulį."

Jei Augusta atsakydavusi, kad meilė — labai rimtas jausmas, kad, mylėdama savo dragūnų pulkininką, ir kančių yra patyrusi, jis jai nurašydavęs:

„Kai pagalvoju, kad tu, miela sesute, esi nelaiminga, aš irgi pasijuntu nelaimingas... Bet iš tiesų po to (atleisk, brangioji sesute) man norisi truputėlį iš tavęs pasijuokti, nes, mano menka galva, meilė — gryna nesąmonė, paprasčiausias žargonas, susidedantis iš komplimentų, knyginių, tam tyčia sugalvotų žodžių; jei aš turėčiau pusšimtį meilužių, per dvi savaites visas aliai vieną užmirščiau, o jei kartais kokią ir prisiminčiau, tai pasijuokčiau lyg iš sapno ir dėkočiau dangui, kad išplėšė mane iš klastingo dievuko glėbio. Ar negali išmesti šito pusbrolio iš savo dailios galvutės, nes širdis čia, aišku, niekuo nedėta?"

Taip po nusivylimo meile atėjo cinizmas; žodžiu, liga vystėsi normaliai.

Bet, svarbiausia, jis galėjo patikėti Augustai savo didžiąją

*Dvasininkas *(angl.)*.

gyvenimo nelaimę, t.y. pasipasakoti, kaip su juo elgiasi *„mieloji"* motulė, kurios *velnioniškas* apmaudas, regis, auga su metais, ir laikas jį vis labiau kursto". Jau seniai jis ją niekino, o vėliau, gyvendamas kartu per atostogas, ėmė netgi nekęsti. Tiesmukas kaip ir visi Baironai, nemokėjo slėpti savo jausmų, o tai tik dar labiau siutina furijas. Kone kasdien įsiliepsnodavo barniai, lakstydavo sunkūs daiktai, girdėdavosi klyksmas. Misis Bairon sakė, kad jos sūnus — monstras, kad susidėjęs su jos baisiausiais priešais — lordu Karlailiu ir misteriu Hansonu. Priekaištavo, kam susipykęs su lordu Grėjumi, o Baironas bemat sufantazavo, jog Regentė įsimylėjusi lordą.

„Jinai nepaprastai geros nuomonės apie savo žavumynus, jauninasi šešeriais metais, sakosi mane pagimdžiusi būdama aštuoniolikos, nors tu, brangi sesute, žinai ne blogiau už mane, jog už mano tėvo ištekėjo pilnametė, o aš gimiau tik po trejeto metų."

Jis būtų galėjęs atleisti tas silpnybes senstančiai moteriai, bet jinai visaip jį plūdo, keiktinai keikė velionį tėvą, tvirtino, jog sūnus būsiąs tikras „Bair-r-onas".

„Ir aš turiu šitokią moterį vadinti motina? Nejaugi vien dėl to, kad ji, kaip gimdytoja, gali primesti man savo valią, aš privalau leistis žeminamas?.. Kokį pavyzdį jinai man duoda! Dieve, tikiuosi, kad juo niekada nepaseksiu. Ir aš tau dar ne viską pasakiau, Augusta, aš negaliu: per daug tave gerbiu kaip moterį."

Teisybę sakant, misis Bairon jautėsi labai nelaiminga. Dvidešimt septynerių metų liko našlė, jos gyvenimas sulaužytas, pati nusitrenkė į grafystę, kur visi į ją šnairavo, ir dėl ko? Dėl sūnaus, o tas nė nesuprato šitos aukos, nekentė Sautvelio, kur ji įsikūrė tik dėl jo, ir į akis tai sakė, nes buvo šiurkštus kaip tėvas, kaip žudikas senelis, pagaliau kaip visi Baironai. Nors šiaip širdyje kietoji škotė jautėsi galinti būti tokia pasi-

šventusi. Argi neatidavė visko savo vyrui? Taip pat mielai būtų viską atidavusi ir sūnui. Bet argi dar galima vadinti sūnum tą svetimą, pasipūtusį ir tokį reiklų jaunuolį, kuris jos šalinasi ir ją smerkia? Jai pamažu iš rankų slydo vaikas, kaip kad anksčiau išslydo vyras. Norėtų jį sulaikyti, būti jam švelni, bet, visai pasimetusi šiame beviltiškame gyvenime, težinojo rėkti.

Po tų skandalų motiną ir sūnų graužsaid sąžinė. Baironas stengdavosi pateisinti motiną:

„Aš labai apgailestauju, kad mudu su senąja ponia nesutariame taip, kaip sutaria ėryčiai bandoje, bet, manau, tai mano kaltė... Visiškai nuo *jos atsiskirti* nenoriu, nes manau, jog ji mane myli; ji tai parodo daug kuo, ypač pinigais, kurių man niekada netrūksta... Bet jos elgesys toks keistas, užgaidas taip sunku patenkinti ir aistros tokios stiprios, jog iš to kylantis blogis anaiptol neatsveria jos *maloniųjų savybių*."

Jaunuolio gyvenime tokia taurumo ir įniršio kaita buvo pavojinga. Baironas, vis smerkdamas motiną, ėmė eiti jos pėdomis. Smarkūs barniai, kai nesiskaitoma su žodžiais, iš pradžių jį kankinę, paskui virto įpročiu. Jis pats tai suprato. Žiūrėjo į save negailestingai blaiviai. Norėjo atsiskirti nuo tos moters. „Taip, Augusta, tokia yra mano motina... Mano motina! Nuo šios dienos aš jos išsižadu."

Augusta kiek galėdama stengėsi jam padėti. Laiškuose Hansonui ji protingai ir apdairiai išdėstė, kas ten dedasi, pasisakė būgštaujanti, kad misis Bairon nepradėtų gerti, ir mananti, jog ateinančias atostogas Baironui užvis geriausia būtų praleisti kur nors kitur, pavyzdžiui, pas Hansoną, jeigu jis sutiktų. Buvo nuėjusi pasišnekėti apie susidariusią padėtį su savo draugu ir pusbroliu lordu Karlailiu, kuris prižadėjo pagelbėti, jei nereikės tiesiogiai turėti reikalų su misis Bairon, nes jos siaubingai tebebijąs.

Atostogos baigėsi liūdnai. Misis Bairon gavo laišką iš Škotijos, kad ištekėjo Merė Daf, gražioji pusseserė, kurią

Baironas, devynerių metų berniukas, buvo taip švelniai įsimylėjęs. Motina su pykčiu pranešė šią naujieną. Širdy džiaugėsi galinti įgelti sūnui, visiškai nuo jos nutolusiam, bet, žinoma, nė nenumanė, kad vaiko prisirišimas buvo tokia stipri, iki šiol neišblėsusi aistra. Ji persigando pamačiusi, kaip jį tai paveikė.

„Aš negaliu paaiškinti, ką jaučiau, mane buvo ištikęs lyg ir priepuolis, kuris motinai įvarė tiek baimės, jog, kai atsigaivelėjau, ji, bent būdama su manimi, nebeužkabindavo tos temos, pasakodavo šią istoriją tik mūsų pažįstamiems."

Tais pačiais metais Baironas atsisveikino su Mere Čavort. Per atostogas jis keliskart buvo pakviestas iš Sautvelio į Anslį, bet žavesys jau buvo dingęs; aiškiai matė, kad tasai gražus romanas jai buvo tik žaidimas... Šlubiuko atostogos... Visi žinojo, kad ji susižadėjusi su Džeku Mastersu. Dar sykį Baironas buvo nuėjęs drauge ant Diademos kalvos. Šnekėjosi su ja visiškai ramiai. Buvo išmokęs slėpti savo jausmus po paniekos kauke. „Kai kitąkart jus pamatysiu, reikia manyti, jau būsite *misis* Čavort?" — „Tikiuosi", — atsakė ji.

Atsakymas žiaurokas, bet kodėl, galvojo jinai, Baironas toks ironiškas? Ji nuolaidžiai žiūrėjo į mokinuko svaičiojimus. Ir štai ko susilaukė. Jis atvyko atsisveikinamojo vizito. Laukė jos namų koplyčioje. Buvo išbalęs, atsisėdo, brūkštelėjo keletą eilučių lapely, beviltiškai palingavo galvą. Jį krėtė drebulys. Ji įėjo šypsodama. Žinojo, kad jis ją myli, kankinasi. Jis atsistojo, abejingai paspaudė ranką, abiejų lūpose pasirodė šypsena, paskui jis puolė iš kambario, šoko ant žirgo ir paskutinįkart išjojo pro didžiuosius drožinėto medžio vartus. Ji ištekėjo kitų metų pradžioje. Tikras cinikas būtų pasidaręs šeimos draugu ir laukęs, kada galės atsiimti savo, tačiau Baironui, mylinčiam be galo nuoširdžiai Merę Čavort, makiavelizmas jausmų srityje buvo tiesiog nepriimtinas. Tik Augusta ir (kas žino?) galbūt misis Bairon (vargšė Regentė suvokė daugiau, negu kai kam atrodė, bet, nemokėdama pa-

guosti, ištisai skaudino jį) žinojo, kokie pavojingi pasikeitimai įvyko Bairono širdy dėl tų vedybų. Keletą mėnesių, kai jis naiviai puoselėjo viltį vesti Merę Čavort, visos jo svajos sukosi apie idilišką meilę kur nors nuošalumoje. Smūgis nubloškė jį „vieną beribėn jūron". 1804 metais Augusta laikė brolį entuziastingu ir švelniu jaunuoliu, o kai vėl susitiko 1805 metais, vos bepažino: tiek buvo pasikeitęs.

VIII
Dievai ant Idos kalno

Į Harą, kur mokytis bebuvo likę paskutinieji metai, Baironas grįžo po to dvasinio lūžio kažkoks nesavas. Džiaugėsi grįžęs. Kaip visi drovūs žmonės, mėgo monotonišką buitį, kur visi kits kitą pažįsta ir gyvenimas teka nustatyta vaga. Čia jo ligotos kojos nieko nebestebino. Jo autoritetas augo. *The Fourth Form Room* — senovinė salė su trijų šimtų metų senumo ąžuolo paneliais — buvo Haro šventoji vieta. Baironas — klasės seniūnas — buvo vienas šios šventovės valdovų. Tarp tiekos įžymių vardų triskart tvirta, drąsia ranka jis įrėžė Baironas. Anglų mokykloje visada karaliauja pulkelis jaunų didvyrių; tarp tų neliečiamųjų dabar buvo ir Baironas. Aukšta Haro kalva, stūksanti viršum laukų, kur triūsė žemdirbiai, kur rungtyniavo kriketo komandos, jam priminė Idos kalną ir Homero dievus, stebinčius nuo jo viršūnės žmonių darbus bei karus.

Bet dievai taip pat turi aistrų. Baironą tebekankino stiprus, pavydulingas draugystės jausmas. Dabar jo numylėtinis buvo mažylis Delavaras, „kaip berniukas net pernelyg gražus", tačiau Kleras pavydus, ir ne vien Kleras. Ant Idos kalno Nemirtingieji vaidydavosi. Ir Sautvelyje, ir Hare ramiai pasvajoti buvo sunku. Net Delavarui toli iki draugystės idėjos, tokios gražios, kaip ją vaizdavosi Baironas, kuris kiekvieną mirksnį galėjo atiduoti savo gyvybę, viską paaukoti drau-

gams ir todėl stebėjosi kitų drungnais jausmais. Kone kasdien eilėraštis, kupinas priekaištų, skundų, paniekos, žiūrėk, ir trenkia it žaibas į kurį nors dievaičio numylėtinį.

Maniau, kad sergėsim draugystę
It vyzdį — ligi pat mirties,
Bet pavyduolių veidmainystė
*Tave atplėšė nuo širdies.**

O kitą dieną:

Žinojot, kad jums paaukočiau gyvybę,
Jei niaurūs pavojai užtvindytų mus,
Žinojot, kad mano draugystės galybė
Įveikia nelaimes, metus, atstumus.

*Žinojot — bet to nebeverta minėti...***

Linksmasis pulkas, gavęs tokius laiškus, pagūžčiodavo pečiais, pasijuokdavo ir užmiršdavo. Koledžo ir Bairono laimingas dienas turėjo aptemdyti vienas daug rimtesnis įvykis. Druris ketino po Velykų palikti Harą. Paskutiniu metu jis ne visada būdavo patenkintas savo mylimuoju mokiniu. Baironas mokėsi geriau, bet buvo tiesiog apsėstas nerimo dvasios. „Jo gyvuliškosios galios nepaprastai gajos", — sakydavo gerasis daktaras. Jis stebėjosi, kad Baironui stinga sveiko proto. Tas už kitus tikrai daugiau išsilavinęs vaikas kartais elgdavosi it patrakėlis. Druris jautėsi atsakingas už mokyklos sveiką moralę, jam nepatiko Bairono įtaka jaunoms galvoms, o ypač jų jausmams. 1804 metų gruodį Druris sunkia širdim paprašė Baironą palikti koledžą. Bet įsikišo Hansonas su lordu Karlailiu, ir Druris turėjo nusileisti. Mokinys negiežė apmaudo ant savo mokytojo. Jį mylėjo. Druris — pirmas žmogus, sugebėjęs įdiegti jaunuolio sieloje pagarbą aukštesnei moralinei jėgai, tebebuvo jam autoritetas, kurio nepamynė po kojų netgi užgautas. Paskutinė pamoka paskutinę dieną paliko liūdną vaizdą Baironui. Buvo

*Vertė Tomas Venclova
**Vertė Tomas Venclova

apsieita be žodžių. Visai pagal nerašytus mokyklos principus. Bet jaunuoliai, ratu apstoję daktarą, jautė, kad laimingasis jų gyvenimo laikotarpis staiga pasibaigė.

Kas bus paskirtas į jo vietą? Tarp kandidatų buvo daktaro brolis Markas Druris ir jo pavojingiausias konkurentas dvasiškas tėvas Džordžas Batleris, jaunas, didžiai gabus matematikas. Mokiniai nežinojo, ko iš tikrųjų vertas nei vienas, nei antras, bet Drurio vardo užteko, kad jie karštai stotų už jį ir susiorganizuotų į Drurio partiją, kuriai vadovauti ėmėsi Tomas Vildmenas, Bairono draugas. Kažkuris mokinys pasakė Vildmenui: „Aš žinau, Baironas neis su mumis. Jis niekada nesutiks griežti antruoju smuiku. Pasiūlykit vadovauti, ir jis ateis." Vildmenas paklausė patarimo, ir Baironas tapo maištininkų galva.

Headmaster paprastai renka Valdytojai. Druris ir Batleris gavo balsų po lygiai. Pagal koledžo chartiją tokiu atveju galutinis žodis priklauso Kenterberio arkivyskupui. Kuo toliau, tuo labiau visi jaudinosi. Vieną rytą mokiniai sužinojo, kad Kenterberio arkivyskupas patvirtino daktarą Batlerį, ir labai pasipiktino. Perdavus valdžią naujajam direktoriui, prasidėjo riaušių laikotarpis. Baironas ir Vildmenas buvo šio maišto iniciatoriai. Vaikščiojo su užtaisytais pistoletais. Ko jie siekė? Užmušti daktarą Batlerį? Kažin. Atsirado užsidegėlių, kurie pasiūlė nubarstyti patrankiniu paraku kelią į *The Fourth Form Room*, kad Batleris išlėktų į orą. Bet vienas berniukas, Džeimsas Ričarsonas, juos atkalbėjo: nereikia naikinti sienų, kuriose įrėžti jų protėvių vardai.

Baironas, pagautas Gordonų įtūžio, pats nežinodamas ką darąs, iškėlė vartelius priešais Batlerio namų langus. Batleris parodė daug sveiko proto, mėgino gražiuoju perkalbėti jaunuosius priešus, bet nieko iš to neišėjo. Baironas parašė satyrinį eilėraštį, kuriame jį pakrikštijo *Pomposus**, ir paskelbė lozungą: „Mirtis arba Sukilimas". Buvęs direktorius daktaras Druris, išgirdęs apie konfliktą, pranešė ketinąs pats

*Pasipūtėlis (*lot.*).

atvykti į Harą ir sutaikyti abi puses. Mokiniai jo laukė kalvos apačioje, Londono kelyje. Iškinkė arklius iš karietos ir patys ją pergalingai traukte užtraukė ant kalvos. Druris davė sau žodį daugiau čia nevažiuoti.

Paskutinis trimestras Baironui praėjo bekovojant. Mokytis mažai tesimokė. Buvo laikomas gabiu, bet pritinginčiu. Šiaip ar taip, gerai mokėjo lotynų ir šiek tiek graikų. 1805 metais per viešus deklamavimo vakarus jis pasirodė dukart, skaitė jau angliškai, ir ypač sėkmingai „Karalių Lyrą". Parašė seseriai Augustai, kad atvažiuotų jo pasiklausyti. „Aš jus prašau, ponia, atvykti pačia prašmatniausia jūsų šviesybės karieta, nes pagal Haro etiketą didžiųjų festivalių dienomis priimami tik ištaigingi ekipažai." O iš tiesų komišku tonu užmaskuotas noras nustebinti draugus sesers elegancija. Jam buvo taip nauja ir taip malonu pagaliau turėti savo giminėje asmenį, kurio nereikia gėdytis. Tą dieną jis, aišku, buvo patenkintas ir ja, ir savim. Susilaukė didžiulio pasisekimo ir laikė save antru Gariku*. Daug labiau didžiavosi aktoriaus ir oratoriaus talentu negu eilėmis, kurių be skaičiaus buvo prikūręs per paskutinius trejus metus.

„Mano polinkis į iškalbą ir karybą buvo labiau išryškėjęs negu į poeziją, ir daktaras Druris, mano didysis patronas, manė, jog iš manęs išeis oratorius."

Ypač jam sekėsi skaityti tekstus apie audringas aistras. Be to, jis buvo vienas stipriausių plaukikų mokykloje ir žaidė kriketą (šlubam tai buvo juoba pažymėtinas bruožas) taip gerai, jog 1805 metais dalyvavo komandinėse Haro—Itono varžybose.

Tai buvo paskutinis jo mokyklos gyvenimo epizodas. Ką Baironui davė koledžas? Išugdė stiprų draugystės jausmą, šiek tiek supažindino su poetų kūryba. Ar jis stengėsi įminti painią gyvenimo mįslę? Ne. Vienu dalyku, deja, tikrai įsitiki-

*GARIKAS DEIVIDAS (1717—1779) — anglų aktorius. Sukūrė puikių vaidmenų Šekspyro tragedijose. (*Vert. past.*)

no, kad kiti žmonės nebuvo taip linkę į absoliučius jausmus kaip jis. Vyrai ir moterys, vaikai ir mergaitės — visi apdairiai ėjo į sandėrį su meile, su teisybe, su Dievu. Ar ir jis kada nors taps tokiu? Labai to nenorėjo. Bet kas skirta pasaulyje jam, Džordžui Gordonui lordui Baironui? Į savo mokslo pabaigą *Scriptores Graeci** pirmame puslapyje įrašė: „Džordžas Gordonas Baironas. Trečiadienis, birželio dvidešimt šeštoji, *anno Domini* 1805. Trys valandos keturiasdešimt penkios minutės popiet. Kalvertas klasės seniūnas, Tomas Vildmenas mano kairėje, Longas mano dešinėje. Haras ant kalvos."

Jaunuoliams kyla keistas noras patiems sau priminti, kas jie tokie, suvokti savo vietą gyvenime. Apie ką galėjo svajoti Baironas sėdėdamas savo ąžuoliniame, peiliuku išraižytame suole tą 1805 metų birželio dvidešimt šeštąją? Apie mokyklą, kurią tuoj paliks? Apie Kembridžą, kur lordas Karlailis norėjo jį pasiųsti? Liūdesys spaudė širdį pagalvojus, kad taip greit viskas pasikeis. Atmetus į šalį *Pomposus* ir keletą berniokiškų kivirčų, jis čia jautėsi daug laimingesnis negu kur kitur. Šitoje mažoje uždaroje draugijoje buvo priimtas kaip jaunystės princas. Tasai Vildmenas jo kairėje ir tasai Longas jo dešinėje buvo draugai, tikri draugai. Kieme skamba jauni linksmi balsai, stoviniuoja mostaguoja pulkeliai ir prie jų visada, jei nori, gali prieiti, ir tave jie sutinka ir nulydi su šypsena. Kaip nepanaši Šventoji Kalva į priešišką, nerimą keliantį pasaulį ten, už jos. Kas jo ten laukia? Merė Čavort? Per atostogas turėjo būti jos vestuvės. Moterys? O jeigu visos tokios kaip jinai? Motina? Furija. Namai? Pragarai. Karlailiai? Ar benorės jį matyti tasai elegantiškasis globėjas?

Baikščiam eržiliukui reikėjo sumanios rankos. Po vaikišku linksmumu kilo geismingos melancholijos banga. Iš galvos nėjo mintys apie mirtį. Giltinė jau pjovė aplinkui. Savo gražiajai pusseserei ir keletui jaunų draugų jis paskyrė gedulingų eilėraščių. Paskutinį kartą nuėjo pasvajoti į kapines po šakota guoba. „Džonis Pičis..." Kas jis buvo, tasai Džonis Pičis, kurio kaulai dūli po šiuo akmeniu? Galas saldžioms ir

*Graikų rašytojai *(lot.)*.

liūdnoms meditacijoms viršum lygumos, kur miega Londonas. Jaunasis Idos kalno herojus netrukus paliks dievų buveinę, kad pažintų mirtingųjų dalią. Ar besugrįš jis kada nors amžinojo poilsio čia, po šia žole, kurioje vaikas žaidė? Jo kapas... Tegul būna, kaip ant šito Pičio kapo, vienas jo vardas, bet šlovingas:

Netrokštu įrašų ir negeidžiu gyrimų.
Tebūna antkapy iškaltas mano vardas —
Tik tokio atpildo, manau, kiekvienas vertas.
Te vardas akmeny paženklins tą vietovę,
*Garsingą kaip ir jis arba kaip jis bešlovę.**

Tik pradėjęs gyvenimo kelią, jau galvojo apie atilsį.

IX
Šv. Trejybės koledžas, Kembridžas

Jaunystė — tai toksai metas, kada šabloniškumai yra sunkiai suprantami, bet taip ir turi būti: jiems reikia arba aklai priešintis, arba aklai pasiduoti.

Polis Valeri

Nuo 1805 metų spalio jo būstine pasidarė Šv. Trejybės koledžas, Kembridžas. Pirmąkart gyvenime Baironas pasijuto esąs turtingas: iždo kanclerio sutikimu galėjo imti kasmet iš savo pajamų po penkis šimtus svarų. Tiek kainuoja vienas geriausių pensionų universitete. Jis turės arklį, liokajų. Baironas jautėsi nepriklausomas „kaip koksai vokiečių kunigaikštis, kuris savo

*Vertė Tomas Venclova

žemėj savo pinigus kaldina, arba kaip indėnų vadas, kuris visai jų nekaldina, bet džiaugiasi pačiu brangiausiu turtu — Laisve. Aš be galo žavėdamasis kalbu apie šią *dievaitę*, nes mano mieloji motulė buvo tokia despotė... Atsipalaiduosiu nuo jos galutinai, o kad ji seniai sutrypė ir sutraukė visus mudu siejusius saitus, aš rimtai nusprendžiau kojos pas ją nebekelti ir nebepalaikyti jokių draugiškų santykių. Aš privalau taip pasielgti, jei gerbiu pats save, savo laimę, jei gerbiu atminimą savo artimųjų, kuriuos gėdingai apšmeižė šitoji Tisifonė."* Tonas šiurkštus, bet neužmirškime, kad Bairono vaikystė buvo ištisinė scena, kur pernelyg smarkaus temperamento motina rėkimu išliedavo savo tūžmą. Jam nebuvo iš ko pasimokyti gražaus, švelnaus elgesio.

Šv. Trejybės koledžas. Pro sustiprintus vartus su dviem bokštais iš šalių patekdavai į didžiulį pailgą kiemą, kurį supa gotikiniai pastatai. Vidury čiurlenantis fontanas drumstė aplinkos ramybę. Už skliautuotos angos — kitas kiemas, Nevilz Kortas, griežtesnis, niūresnis, bet taurių proporcijų ir visai aklinas. Čia buvo didelis, kelių kambarių Bairono apartamentas, kuris jam patiko ir kurį jis tučtuojau ėmėsi apstatyti su pagirtinu skoniu.

Tapti centrine figūra, vadu universitete, kaip ir mokykloje, buvo slapčiausias Bairono troškimas. Kaip visi silpnieji, buvo pilnas neramių ambicijų, kurias šiek tiek malšino svajingas tingumas. Šv. Trejybės koledžo studentai buvo maždaug vienodo amžiaus, ir mažiukų globoti (kaip jis mėgo) čia nereikėjo. Nuo pat pirmos dienos Baironas suprato, kad universitete laikoma geru tonu visai nieko neveikti; tik keletas paniekos vertų kalikų gadino akis prie žvakės skanduodami graikiškus eilėraščius. Tais laikais Anglijoje viešpatavo mada gerti ir lošti. „Tas, kas studijuoja XVIII amžiaus Anglijos istoriją, negali nesistebėti iš tikrųjų dideliu gėrimo vaidmeniu dvasinėje jaunimo istorijoje ir to gėrimo pasekmėmis subrendusių žmonių fiziniame gyvenime." Svečias, per pietus

*Viena iš trijų romėnų mitologijos furijų, keršto deivių. *(Vert. past.)*

teįstengiantis ištuštinti porą butelių, buvo nekoks kompanionas. Apie gėrovą buvo sakoma: „Jis — keturbutelinis... penkiabutelinis..." Lordas Penmuras ir lordas Daferinas garsėjo kaip šešiabuteliniai. Ne mažesnėje pagarboje buvo lošimas. Lordas Holandas duodavo didžiules sumas savo penkiolikmečiui sūnui Čarlzui Džonui Foksui, „kad tasai galėtų, anot tėvo, dorai išmokti lošti". Koks nors bajoraitis per vieną rytą prakišdavo septynis tūkstančius svarų lošimo namuose šalia Pel Melo.

Kembridžas sekė Londonu. Studentai nesidomėjo nei lektūra, nei kultūriniu gyvenimu, o Baironas į tai linko visa širdim, kas kad priešokiais. Baironas pietaudavo koledžo valgykloje. Prie aukšto stalo, pastatyto ant estrados prie sienos, nuo kurios žvelgė karalius Henrikas VIII, sėsdavo pietauti *fellows**, retkarčiais ir rektorius. Baironas greit ėmė juos niekinti.

Kas gi žavėjo tuos eruditus, nepripažįstančius poezijos, neturinčius sielos didybės? Banalūs kalambūrai, išmoningi juokai, apkalbos ir pelningos bažnytinės beneficijos. Išėję iš valgyklos, susimesdavo į kambarius ir ten gerdavo, lošdavo lig juodai nakčiai. Baironas nekentė gėrimo, bet norėjo patikti draugams. Įsakė Hansonui atsiųsti keturis tuzinus butelių porto, šeri, burgundiškojo ir maderos. Dar labiau jis nemėgo lošti. „Nei aš turėjau šaltakraujiškumo, nei supratimo apie kombinacijas." Ir vis dėlto ėjo draugų pėdomis. Laikėsi „šablono", kaip visi, vėlai patekę į kokią nors uždarą draugiją ir prisibiją bet kuo pažeisti jos įstatus. Joks šabloniškumas nėra despotiškesnis už jaunuolių antišabloniškumą: „Mūsų įstatymas — nepaisyti įstatymo." Lordas Baironas persiėmė debošo ceremonialu nelyginant anglikoniškojo mokymo dvasia.

Jis pabusdavo sunkia galva. Rytmečio ore aidėdavo koplyčios varpai. Jei būdavo kokio nors šventojo diena, reikėdavo eiti apsivilkus balta kamža į koplyčią. Švelni, dangiška vargonų muzika užliūliuodavo mieguistus studentus. Diena prasidėdavo. Bairono *tutor*** greit įsitikino, kad šį studentą

*Koledžo tarybos nariai *(angl.)*

**Anglijos universitetuose studentų grupės vadovas. *(Vert. past.)*

retai matys. Baironas nusipirko gražų širvį ir pavadino *Oat Eater* — Avižiniu. Kasryt jodinėdavo su balta skrybėle ir šviesiai pilku apsiaustu. Apsirengimas ekstravagantiškas, bet tuomet dendžiai buvo mados diktatoriai. Parjojęs eidavo maudytis, jei būdavo gražus oras.

Netoli Kembridžo, ten, kur upė daro vingį, jis turėjo nusižiūrėjęs sietuvą, užstotą plačiašakių medžių. Jo sporto draugas ir vienintelis bičiulis buvo Haro koledžo bendraklasis ir kaimynas Edvardas Noelis Longas (Tomas Vildmenas mano kairėje, Longas mano dešinėje), doras, taurus, labai paprastas vaikinas, irgi be galo mėgstąs plaukimą ir knygas. Baironui būdavo didžiausias malonumas, nardant su Longu po tą keturiolikos pėdų gylio sietuvą, rasti lėkštę, kiaušinį ar šilingą. Upės dugne buvo senas medžio stuobrys. Baironas mėgdavo į jį įsikabinti stebėdamasis, kaip, po velnių, jis atsidūrė tame keistame vandens peizaže. Vakarais ateidavo Longas ir griežsaid fleita ar violončele. Baironas klausydavosi gurkšnodamas sodos vandenį, mėgstamiausią gėrimą. Muzikos ritmai sužadindavo poezijos ritmus, Baironas paskęsdavo saldžiose ir liūdnose svajose; prisimindavo Niūstedo abatiją, šikšnosparnius, lakiojančius koplyčios griuvėsiuose, Anslio terasą, Merės Anos dainas, ošiančią guobą prie Pičio kapo, Margaretos akis, užmigusias amžinuoju miegu. Kartais juodu garsiai skaitydavo. „Longo draugystė ir stipri, nors ir tyra, meilė, pagavusi mane tuo metu, sudarė šio romantiškiausio mano gyvenime laikotarpio romantiką."

Kas buvo šios ir stiprios, ir tyros meilės objektas? Kembridžo koledžai turėdavo savo chorus koplyčiose. Baironas atsitiktinai susipažino su vienu Šv. Trejybės koledžo choristu, pavarde Edlstonas, penkiolikos metų berniuku: išgelbėjo jį skęstantį. Paskui, per pamaldas, įsidėmėjo jo gražų balsą. Baironas prisirišo prie Edlstono. Užvis labiausiai jis mėgo šitokią draugystę, — draugystę ne tik su jaunesniu, bet ir žemesniu kilmės bei turto požiūriu. Palenkti į save Edlstoną jam buvo lengviau negu Klerą ar Delavarą. Dėl to Baironas jį be galo globojo. Jaunasis choristas, iš pradžių laikęsis baikšto-

kai, greit pasidarė sentimentalus. Padovanojo Baironui sardonikso širdelę, ir tas apie ją sukūrė eilėraštį, gana lėkštą, bet nuoširdų ir jaudinantį:

Koks trumpalaikis blizgesys!
Aknuo vos pusdienį liepsnojo,
Paskui kukliai nuraudo jis,
Lyg tas, kuris jį dovanojo.

Bepročiai, tyčiotis gana!
Jūs neregiai — man jūsų gaila!
Ta paprastutė dovana
Paženklina širdingą meilę.

Bičiulis nudelbė akis:
Gal nemokėsiu to suprasti...
Bet mano siela atsakys:
*„Bijau tik vieno — jį prarasti."**

Kurti eilėraščius jam pasidarė didžiausias malonumas. Jis tiek daug nebeskaitė, labiau mėgo svajoti, plaukioti ir šiaip sau būti, nieko, rodos, neveikdamas, kai mintyse gimsta rimai, ritmai, strofos.

Šitoks gyvenimas būtų buvęs visai neblogas, ir Baironas, įpročių vergas, būtų prie jo prisitaikęs, tik, bėda, reikėjo labai daug pinigų. Nuo lapkričio pasidarė aišku, kad penkių šimtų svarų pensija, atrodžiusi karališka, kol nebuvo pabandęs savarankiškai tvarkytis, tėra menkutė suma studentui aristokratui. Kas mėnesį ateidavo iš koledžo virtuvės sąskaita, ir visada didelė: mat Baironas, užuot maitinęsis valgykloje, prisikviesdavo draugų į savo kambarį. Reikėjo ir Haro skolas atsiteisti. Parašė Hansonui, kad išrūpintų iš valstybės kanceliarijos priedą.

Jo santykiai su Hansonu pasikeitė. Jis jau buvo ne mažas berniukas, prašantis paramos, o kilmingas lordas, žiūrintis į savo patikėtinį, „šitą kvailį Hansoną", iš aukšto. Advokatas

*Vertė Tomas Venclova

parašė, kad, jeigu Baironas kukliau gyventų, pensijos užtektų. Baironas šiurkščiai atkirto: jei jam neduosią progos skolas atsiteisti, susitarsiąs su palūkininkais. Jaunajam Niūstedo ir Ročdeilio savininkui, kuris greit bus pilnametis, nesunku pasiskolinti pinigų šimtas už šimtą.

Palūkininkai tik reikalavo pilnamečio giminaičio garantijos norėdami apsidrausti nepilnamečio Bairono mirties atveju. Baironas nusprendė kreiptis į Augustą. Užtikrino, kad ji niekuo nerizikuojanti: jei jis mirtų, ji paveldėtų jo turtą; jei liktų gyvas, skolas pats susimokėtų. „Jeigu nors trupučėlį abejojate mano sąžiningumu, nepasirašykite." Augusta pasirašė, ir Baironas galėjo pasiskolinti keletą šimtų svarų. Misis Bairon pasibaisėjo apie tai sužinojusi: „Tas berniūkštis mane nuvarys į kapus, dėl jo iš proto išeisiu! Iš kur jis gavo tuos šimtus svarų? Ar tik nesusidėjo su palūkininkais?" Po kiek laiko: „Lordas Baironas sumokėjo trisdešimt vieną svarą dešimt šilingų už Pito statulą. Be to, pirko karietą, esą man, bet aš atsisakiau... Bijau, kad nebūtų pakliuvęs į nedoras rankas; turiu galvoj ne vien pinigus, bet ir kai ką kita. Manau, jog susidėjo su moterim."

Iš tikrųjų, kai atsirado pinigų, Baironas ne tik nieko nebeveikė, bet ir metė universitetą. Įsikūrė Pikadilio gatvėje Nr. 16, bute, kurį nuomojo misis Bairon, kad turėtų kur apsistoti atvažiavusi į Londoną. Jo meilužė buvo gana žemos klasės iš Brompton Rou. Rengė ją vyriškai, pristatinėjo kaip savo brolį, sekmadieniais vežDavosi į Braitoną. Ten, priešais paviljoną, nuomojo namelį. Paplūdimy praeiviai gėrėdavosi, kaip lengvai tas šlubis įšoka į savo valtį. Londone didesnę laiko dalį leido pas Džeksoną ir Andželą, kurie Bondstrite jį mokė kovos meno. Fechtuotis Baironas mokėsi pas Andželą, o boksuotis, kiek leido ligotos kojos, — pas „džentelmeną Džeksoną", šaunų vyrą, Anglijos čempioną (kas kad tik tris kartus buvo išėjęs į ringą), kuris galėjo pasirašyti pavardę užsidėjęs ant rankos dvipūdį svarstį. Baironas vadino Džeksoną: „Mano senas draugas ir kūno ganytojas". Žavėjosi jo ryškiai

raudonu durtiniu, mezginių rankogaliais, kiulotais, šilkinėmis kojinėmis ir labai jį gerbė. Nuo sunkių Džeksono ir Andželo pratimų suliesėjo, o suliesėti labai norėjo. O kur, beje, jis leistų dienas, jei nebūtų šitos salės, šitos priebėgos? Pažinčių, tikrai sakant, neturėjo. Su liūdesiu klausėsi kalbant apie žmones, su kuriais norėjo susipažinti, apie dendžius, Velso princą, Čarlzą Džoną Foksą. Matė, kaip moterys, vaikštinėdamos po Sen Džeimsą, šypsojosi Brameliui*, amžinai sėdinčiam prie savo garsiojo lango Vaithole. O lordas Baironas, provincijos bajoras, buvo vienas, be šeimos, be draugų. Taip jis gyveno Londone visą trimestrą.

Pavasarį grįžo į Kembridžą su savo naująja palyda: meilužė iš Brompton Rou ir boksininku Džeksonu. Atvykusį Andželą sutiko labai pagarbiai, pakvietė pietų, liokajų pasiuntė į Šv. Jono koledžą alaus, kuriuo tasai koledžas garsėjo, ir taip nėrėsi iš kailio, jog nuėjo pasiūlyti svečiui, jau sėdinčiam diližane, prieš kelionę išgert paskutinį stiklą. Kiti keleiviai tuo didžiai stebėjosi. *Tutor* padarė Baironui priekaištą dėl šios draugijos. Tas atkirto, jog fechtavimo mokytojas savo manieromis kur kas pranašesnis už koledžo *fellows*. Jis niekino kaip niekinęs universiteto gyvenimą: „Niekas čia neperskaitys nė eilutės senovės ar šių dienų autoriaus, jei gali to išvengti. Vargšelės Mūzos visiškai apleistos... Aš pats (nors kaip trokštu žinių) leidžiuosi pasroviui, namie pietavau vos porą kartų." Jis bodėjosi tuo beprotišku gyvenimu, per kurį turėjo bristi į skolas, bet garbė neleido jo pakeisti.

*BRAMELIS DŽORDŽAS (1778— 1840) — garsus anglų dendis, pramintas Mados Karaliumi. *(Vert. past.)*

X
Laisvos valandos

Kad pasidarytum poetu, reikia būti įsimylėjusiam arba nelaimingam. Aš buvau ir tuo, ir tuo, kai rašiau „Laisvas valandas".

Baironas

1806 mokslo metams pasibaigus, Baironas parvažiavo į Sautvelį, ir ten jo laukė audringa scena. Apstulbusių Pigotų akyse misis Bairon paleido į sūnų židinio reples ir semtuvą. Sūnus pabėgo, prisiglaudė pas draugus ir išvyko į Londoną su ja nepasimatęs. Iš Londono parašė Pigotui:

„Ačiū už įdomų pasakojimą apie mano mielosios Alektės * paskutinius darbelius. Ji jau pradeda jausti savo kvailiojimo pasekmes. Ką tik gavau iš jos atgailaujantį laišką, į kurį iš baimės, kad nepradėtų manęs persekioti, atsakiau santūriai... Jos saldus čiulbėjimas, rodos, bus sužavėjęs klausytojus... Ypač melodingos aukštosios gaidos, nepaprastai malonu klausytis tykioje mėnesienoje... Išties jūsų mama man padarė didelę paslaugą, ir aš karštai dėkoju jums ir visai šeimai, kad leidote pasislėpti nuo *misis Bairon furiosa*.. O, jei turėčiau Ariosto plunksną, pavaizduočiau epinėje poemoje ano atmintino vakaro audrą, arba tegu Dantės šešėlis mane įkvepia, nes tiktai „Pragaro" autorius galėtų įkvėpti mane šitokiam plunksnos bandymui."

Narsiame juokavime nemaža kartėlio. Regentė nudūmė jam įkandin į Londoną ir po keletą valandų trukusio susirėmimo „netvarkingai atsitraukė palikusi savo artileriją ir keletą belaisvių". Baironas, išsilygęs garbingas pasidavimo sąlygas, išvyko porai savaičių į Sasekso paplūdimius, paskui trumpam — į Harogitą su Džonu Pigotu. Džonas, Elizabe-

*Viena iš trijų romėnų mitologijos furijų. *(Vert. past.)*

tės brolis, studentas medikas, buvo malonus, išsilavinęs jaunuolis. Jis skaniai juokėsi pamatęs bendrakelionio ekipažą. Ant karietos durelių buvo nupiešta Bairono herbas ir devizas *Crede Biron*; grumas laikė už pavadžių du pabalnotus arklius; Baironas buvo pasiėmęs dar liokajų Franką ir du šunis: niūfaundlendą Bocmaną ir buldogą Nelsoną.

Kodėl Baironas, neturėdamas pinigų, vis tiek vežiojosi tą personalą ir tą žvėryną? Jis tiesiog nuostabiai nesugebėjo atsisakyti to, kas kada nors netyčia pasipynė jo gyvenimo kelyje. Vieną dieną, pagautas užgaidos, įsigijo tą liokajų, tuos arklius, tuos šunis ir laikė. Jis buvo fetišistas. Per savo nepataisomą sentimentalumą rište prisirišdavo prie visko, kas jį supo. Džonas Pigotas, gana įžvalgus jaunuolis, tiek ir tiek prisižiūrėjo Harogite Bairono drovumo. Kai juodu pietaudavę bendro joje viešbučio salėje, Baironas visada prašydavęs jį neužsisėdėti ir tuoj eiti į savo kambarius. Pigotas stebėjęsis, kad jo draugas, apšauktas lėbautoju, nekentė vyno ir laikėsi griežto režimo. Atrodė, jam maloniausia buvo rašyti eiles, jodinėti ir iš tolo stebėti moteris. Ir po nelaimingos meilės Merei Čavort jis liko opiai jautrus jų žavesiui. Prieš Pigotą jis vaidino vyrą, kuris perprato meilės pavojus, gerai pažįsta moteris ir jas niekina. Jas nugalėti, brangusis Pigote, galima tik panieka, o ne meile.

Kam dejuoji, Pigote,
Kad paspruko mergiotė?
Kam tos raudos, tie graudūs verksmai?
Tas, gali patikėti,
Suvilioja koketę,
Kas nelaimėje šypsos linksmai.

Ką dabar beišrasti?
Pabandyk apsimesti,
Kad į akį tau krito kita;
Palūkėk bent savaitę,
Ir sugrįžus mergaitė
*Puls į glėbį aistros pagauta.**

*Vertė Tomas Venclova

Kodėl jis pats nepasinaudojo tuo naiviu ir atsargiu patarimu, kai buvo įsimylėjęs M.A.Č.?

Abu draugai pagaliau grįžo į Sautvelį, ir Baironas įsikūrė pas Regentę, laikinai aprimusią. Vargšė moteris persigando išvydusi sūnų su dviem tarnais, visa arklide ir šunide. Ji nedrįso nieko sakyti, bet pati viena sau galvojo, kaip šitas tuntas čia gyvens. Baironas, visada atviras, nė nesistengė slėpti to šeimyninio suartėjimo motyvų. Iš palūkininkų gautą paskolą buvo grynutėliai išleidęs. Nebeturėjo pinigų nei keliauti, nei grįžti naujaisiais mokslo metais į Kembridžą. Sautvelis jį traukė tik tuo, kad čia viskas buvo už dyką. Beje, po keleto dienų Baironas, žmogus nuostabiai inertiškas, apsiprato, ėmė laikytis kasdieninės programos ir pasijuto nė kiek ne blogiau kaip savo kambaryje, Šv. Trejybės koledže.

Dabar jam atsirado naujas tikslas — pasidaryti poetu. Tą mintį bus įkvėpusi Elizabetė Pigot. Kartą, kai jinai paskaitė savo eilėraščių, Baironas tarė: „Aš irgi rašau" ir padeklamavo eilėraštį, skirtą Delavarui: „Jaunystės drauge! Kai abudu šėlom..." Žavioji Elizabetė nuoširdžiai jį pagyrė. Kitą kartą, kai jinai padeklamavo Bernsą, jis pasakė: „Man patinka ta pėda" ir tučtuojau sukūrė su ta pačia cezūra: *Hills of Annesley, bleak and barren...*

Nesvetingos, nuogos Anslio kalvos,
Kur kadaise klaidžiojau dažnai!
Šiurkščiai glosto jų gauruotas galvas
Šiaurės vėjų šniokščiantys sparnai.

Slėniai temsta, šlaitai nebežėri —
Apgaulinga laimės valanda.
Nusijuokus mylimoji Merė
*Nepavers jų rojum niekada.**

Elizabetei eilėraštis patiko, ją sujaudino tos nelaimingos meilės prisiminimas. Baironui ji buvo puiki draugė. Yra tokių

*Vertė Tomas Venclova

mielų, be jokio koketiškumo merginų, linkstančių švelniai aukotis, tik vyrai per savo kvailumą kažkodėl jų nemyli. Ji pasišaipydavo iš jo drovumo. Kembridžo dendis dar vis šnibždėdavo sunkiomis akimirkomis: „Viens, du, trys, keturi, penki, šeši, septyni..." Nusiramindavo matydamas, kad Elizabetė juo žavisi. Ji pasisiūlė perrašyti jo eiles ir jas parengti spaudai.

Nuo to laiko susidarė Bairono mėgstama rutina. Jis dirbdavo naktimis, guldavosi vėlai, dar vėliau keldavosi ir įdienojus traukdavo pas Elizabetę Pigot, gyvenančią kitoj gatvės pusėj, atiduoti darbo. Jei ateidavo svečių, drovusis poetas paspiukdavo pro langą ir traukdavo pas kitą savo bičiulį, dvasišką tėvą Bičerį, jauną Sautvelio kunigą, gerą patarėją. Su juo Baironas valandų valandas šnekėdavosi apie Visatą ir Likimą. Bičeris stengdavosi įrodyti Baironui, kad Apvaizda, kuria tas taip skundžiasi, jį dovanote apdovanojusi visokiausiomis malonėmis: aukšta kilme, protu (turtai irgi ne už kalnų), o svarbiausia, „talentu, kuris jį išaukštino tarp žmonių". „Ak brangusis Bičeri, — liūdnai atsakydavo Baironas ir baksteldavo sau į kaktą, — jei tas mane išaukština tarp žmonių, tai tas (parodydavo į koją) stato žemiau visų." Dažnai ateidavo pas Bičerį su laišku, atsakymu į vakarykščius patarimus:

Mielas Bičeri, tu išmintingas žmogus:
Tu man siūlai nevengti draugijos,
Betgi man atsiskyrėlio būstas brangus —
Man gana tos kvailių karalijos.

Aš patyriau aistrų saldumus ir skausmus,
Draugyste mano siela alsavo,
Bet davatkos apjuodino mano jausmus,
*O bičiulis ne sykį apgavo.**

Į save, prisiglaudusį Sautvelyje, žiūrėjo kaip į seną atsiskyrėlį, kurį išmintis ir nelaimės palenkė į mizantropiją. Per pusryčius sėdėdavo priešais Regentę, bet valgydamas skaitydavo, kad toji norom nenorom tylėtų. Kartais, gerai nusiteikęs,

*Vertė Tomas Venclova

atidarydavo jai valgomojo duris ir pranešdavo: „Žengia gerbiamoji Kiti Gordon!" Popietes skyrė sportui. Maudėsi, nardė upėje, mėtė į vandenį iš draugų paimtus daiktus: mat jam buvo malonu jų ieškoti. Šaudė pistoletu savo sode įvarydamas baimės visam Sautveliui. Jodinėt prastai jodinėjo. Tais visais pratimais siekė vieno — būti liesas. Jo taisyklė — žaisti ir smarkiai mankštintis. Kriketą žaidė apsivilkęs septynetą liemenių ir dar paltą, valgė per parą tik vieną kartą — unciją mėsos, — alaus visai negėrė. Nuo tokio marinimosi išlindo šonkauliai, o išblyškęs veidas pasidarė žavus.

Vakare eidavo pas draugus, pas Pigotus arba Lykroftus. Sautvelyje buvo pilna jaunų mergaičių. Iš arčiau susipažinęs jų nebebijojo. Elgėsi taip, kaip kažkada patarinėjo Džonui Pigotui: sukosi apie visas. Vienai, būdavo, pasiunčia eilėraštį, kitą pabučiuoja, su trečia vaidina kokiam mėgėjų spektakly. Intymesnius, kūniškus, santykus palaikė su naująja auksaplauke Mere, gana menkos kilmės mergina, ir girdamasis rodydavo jos dovanotą garbaną savo santūresnėms bičiulėms Džulijai Lykroft ir Anai Hauson. Savo nepastovumu jis didžiavosi. Viena Sautvelio panelė turėjo didelį agatą, rastą kažkokiame pilkapyje. Laikė jį rankdarbių krepšelyje. Kažkurią dieną prasitarė Baironui, kad tas amuletas apsaugo nuo meilės. „Duokite jį man, — staiga rikte suriko Baironas, — man tokio talismano taip reikia!.."

Sautvelyje jis ne tik išėjo meilės mokyklą, bet ir turėjo progos patirti, kokių gudrybių imasi savanaudiškumas: viena šeima pro pirštus žiūrėjo į dukros lakstymą su juo, vildamasi kilmingo žento.

Vienodai slenkančios dienos darė Baironą pasėdų dirbti. Lengvi flirtai nedavė nuobodžiauti ir teikė siužetų kūrybai. Menininkui reikia tvarkos, nes jis mėgsta savo darbą, ir šiek tiek padūkti, nes tai išjudina sielą. Baironui sekėsi. Jis surinko ir taisinėjo Delavarui, Klerui ir Dorsetui skirtus eilėraščius, Katulo, Vergilijaus vertimus, eilėraštį apie Edlstono sardoniksą, elegijas apie Niūstedą, įvairioms panelėms dedikuotus meilės eilėraščius. Rinkinys, rodos, bus neblogas. Autorius,

stebėdamasis ir pats savimi žavėdamasis, iš naujo skaitė savo eilėraščius. Gal ši knygelė jį išgarsins? Elizabetė Pigot tuo šventai tikėjo.

Bairono poezijos tomelį, pavadintą „Laisvi eskizai", išleido Niūarko leidėjas Ridžas. Kai pirmi du egzemplioriai buvo gatavi, jis juos įteikė Pigotams ir Bičeriui. Tačiau Bairono lūkesčiai neišsipildė. Kunigas taip pasipiktino eilėraščiu „Merei", jog nusprendė, kad knygos išvis negalima leisti. Vargšas Baironas, tikėjęsis pagyrimų, gavo iš Bičerio maldaujamą laišką sulaikyti knygą. Smūgis buvo skaudus, bet Baironas tučtuojau atsakė Bičeriui. Prižadėjo leidinį sunaikinti ir tą patį vakarą pažadą ištesėjo. Visus egzempliorius sudegino, išliko tik tas, kurį pasiuntė Džonui Pigotui, studijuojančiam Edinburge, ir (juokinga) tas, Bičeriui dovanotasis. Jaunam autoriui nelengva atsisakyti savo pirmos knygos. Baironas didvyriškai sudėjo šią auką.

Paskui, negaišdamas nė dienos, vėl ėmė bendradarbiauti su leidėju, išėmė „nelemtąjį eilėraštį vargšei Merei" ir per keletą savaičių parengė naują rinkinį, pavadintą „Eilėraščiai įvairiomis progomis", kuris buvo išleistas 1807 metų sausį. „Jis buvo be galo korektiškas ir dorovingas."

Baironas apdalijo knygomis kembridžiškius draugus ir Sautvelio pažįstamus. Iš Kembridžo atėjo pagyrimai, o Sautvelyje rinkinys sukėlė tikrą audrą. Lykroftų šeima susijaudino. Viename eilėraštyje buvo kalbama apie Džuljetą. Ar tai ne jų Džulija? Kitas, „Lesbija", parašytas jaunojo Bairono mėgstamu ironišku tonu (išdidus meilės niekinimas), irgi, rodos, jai skirtas. Džulijos brolis kapitonas Lykroftas paprašė Baironą pasiaiškinti. Baironas kreipėsi į Bičerį. Abu susėdę parašė gana apgalvotą atsakymą, bet tas žemas jo kūrybos aiškinimas, veidmainingas gėdingumas, vaidai galutinai atstūmė Baironą nuo Sautvelio. Jis baisėjosi tuo mažu miesteliu — tai būdinga kiekvienam, dar nepažįstančiam didelio miesto, — ir jautė provincijai panieką, nuo kurios žmogus išsigydo tik ilgiau pabuvęs sostinėse. Kol Sautvelyje gyvenimas plaukė ramiai, Baironas nuobodžiavo, bet nuobodžiauti jam

buvo savotiškai malonu; nesusipratimai, sukelti pasirodžiusios knygos, išblaškė ir nuobodulį, ir laimę. Tokio jau buvo būdo: šiaip trokšdavo audringo gyvenimo pajaudinimo, bet, jį patyręs, tučtuojau imdavo jo nekęsti. Apie tą vis didėjančią panieką jis rašė mis Pigot, motiniškajai Elizabetei, kurią vadino „brangiąja karaliene Bese":

„Aš nekenčiu Sautvelio, jūsų prakeikto, bjauraus, įšleikštusio miestelio. Gaila tik jūsų ir Džono Bičerio, šiaip nėmaž neapsiverkčiau, jei jis skradžiai Acherontą prasmegtų."

Norėjo išvažiuoti. Motina jo nelaikė.

„Lordas Baironas su dviem tarnais išbuvo pas mane septynis mėnesius. Aš negavau iš jo nė sū, tuos penkis šimtus svarų vienas išleidžia. Iš savo menkos pensijos aš nebegaliu jų laikyti."

Baironas pasiliko dar porą savaičių: norėjo parengti naują eilėraščių redakciją, papildytą ir jau skirtą „plačiajai publikai". Pakeitė pavadinimą: „Laisvos valandos", parašytos Džordžo Gordono Bairono, nepilnamečio.

Prierašas „nepilnametis" skambėjo gana juokingai, bet Baironas įdėjo pratarmę, kuria tarėsi laimėsiąs skaitytojų atlaidumą:

„Šie eilėraščiai — devyniolikmečio jaunuolio nerūpestingų dienų vaisius... Apie autoriaus amžių turbūt nė nereikėjo užsiminti: iš pačios kūrybos matyti nebrandus protas... Gal knygos turinys bent kiek sudomins mano vienmečius. Šiaip ar taip, tikiuosi, žalos ji nepadarys. Turėdamas omeny savo padėtį ir ateities planus, vargu ar aš daugiau kada bevarginsiu skaitytoją... Apie vieno mano kilmingo giminaičio eilėraščius daktaras Džonsonas* taip yra pasakęs: „Jei aristokratas imasi plunksnos, jis nusipelno palankaus vertinimo." Su šia nuomone kritikai, aišku, nesiskaitys. Bet jeigu būtų priešingai, aš nenorėčiau pasinaudoti šia privilegija..."

*DŽONSONAS SAMJUELIS (1709—1784) — anglų rašytojas ir kalbininkas. *(Vert. past.)*

Kai tik knyga buvo išspausdinta, 1807 metų birželį Baironas išvyko į Londoną: norėjo pats prižiūrėti jos paskirstymą į knygynus.

Dvidešimtmečiui jaunuoliui smagu atsidurti Londone gražų birželį su trupučiu pinigų ir ką tik išėjusia, dar dažais kvepiančia knyga. Ponia „tyki avelė" pasiliko Šiaurės provincijose, prakeiktas Sautvelis buvo toli ir apie jį rašydavo jis karalienei Elizabetei atvirai, be apylankų:

„Su tuo prakeiktu Sautveliu atsisveikinau amžinai — bent taip man atrodo; be jūsų, aš ten nė vienam nejaučiu pagarbos. Jūs buvote mano vienintelė *protinga* bičiulė, ir, teisybę sakant, aš jus gerbiau daug labiau negu visą tą *kaimenę*, kurios silpnybėmis žaidžiau. Jūs taip aukojotės dėl manęs ir mano rankraščių, kaip tūkstantis tų *lėlių* nebūtų sugebėjusios. Patikėkite, tame nuodėmių verpete aš neužmiršau jūsų gerumo ir tikiuosi, jog kada nors galėsiu jums įrodyti savo dėkingumą!"

Baironas buvo nuoširdus; jis nejautė nieko kito, tik panieką, toms visoms Džulijoms ir Merėms, kurios leidosi jo glamonėjamos; bėgiojo paskui jas stumiamas „gyvuliškų instinktų" ir puikybės, bet slaptoje sielos šventovėje jaunasis škotas kalvinistas garbino skaistybę.

Dabar jam rūpėjo tik viena: ar „Laisvos valandos" jį išgarsins. Skųstis per daug negalėjo. Vienas Londono knygynas, sutikęs palaikyti keletą egzempliorių, juos pardavė ir dar paprašė. Ridžas, Niūarko leidėjas, per dvi savaites pardavė penkiasdešimt. Aišku, daugiausia skaitytojų atsirado Sautvelyje; jaunasis autorius, kad ir labai nekentė to miesto, vis dėlto norėjo sužinoti gyventojų nuomonę. „Kurios damos nusipirko knygą? — klausė jis Elizabetę. — Patinka jinai ar nepatinka Sautvelyje?"

Kur kas sunkiau buvo sužinoti, kaip ją vertina tos nepažįstamos ir baisios būtybės — Londono skaitytojai. Baironas pasiuntė knygą lordui Karlailiui ir gavo iš jo mandagų laišką,

kokie paprastai rašomi knygos nė nepavarčius ir iš anksto nusistačius jos neskaityti. Pusbrolis Aleksandras Gordonas pasakė, kad jo motina kunigaikštienė Gordon „įsigijo mano knygą, be galo ja žavėjosi, kaip, beje, visa aukštuomenė, ir pareiškė norą pagarsinti savo giminystę su autoriumi". Bet jos šviesybės noras liko noru — jinai nepakvietė jaunojo giminaičio. „Visuose knygynų languose matau savo vardą, niekam nieko nesakau, bet širdies gilumoje džiaugiuosi savo šlove." Vienas knygynas pardavė septynis egzempliorius. „Septyni — tai puiku", — pasakė knygininkas, ir Baironas patikėjo. Veiklusis autorius davė nurodymą išsiuntinėti „Laisvas valandas" į svarbiausius kurortus.

„Karpenteris (Mūro leidėjas) pasisakė pardavęs visus, kiek turėjęs, prieš keletą dienų ir po to dar gavęs užsakymų, tik nebegalėjęs patenkinti. Tarp pirkėjų buvę Jorko kunigaikštis, markizas Hedfordas, kunigaikštienė Gordon ir kt.; sako, žiemą paklausa dar padidėsianti: mat vasara — ne knygų sezonas, iš Londono visi išvažinėję."

Keletas kritikų parašė recenzijas apie „Laisvas valandas":

„Aš buvau išgirtas viename žurnale ir sumaltas į miltus kitame. Sako, jog tai labai puiku — knyga geriau eina: per ginčus ją ne taip greit užmiršta. Beje, tokia jau didžiųjų žmonių dalia visais laikais, ir mažesnieji jos neišvengia; aš žiūriu į viską filosofiškai."

Jis tebebuvo vienišas. „Doranto" viešbutyje Albermalstrite mažai kas jį aplankydavo. Jo teiravosi buvęs Haro koledžo mokytojas Henris Druris. Ir prisistatė vienas tolimas giminaitis, pavarde Robertas Dalasas. Jo sesuo buvo ištekėjusi už Bairono dėdės Džordžo Ansono. Tasai Dalasas rašė romanus ir vertė knygas iš prancūzų kalbos. Jis buvo rimtas žmogus ir manė, jog rašytojo pašaukimas — „būti teologo ir moralisto pagalbininku". Prisiklausęs iš savo šeimynykščių apie

„Laisvas valandas", nusipirko knygelę, perskaitė ir parašė Baironui:

„Milorde, prieš porą dienų aš gavau jūsų eilėraščius. Perskaičiau su didžiausiu malonumu, kuriam išreikšti trūksta žodžių, ir tiesiog negaliu susilaikyti nepagyręs jūsų už tokį tikrai poetišką kilnios sielos išsakymą... Jūsų eilėraščiai, milorde, ne vien gražūs — jie byloja apie širdį, degančią garbės jausmu ir jautrią dorybės balsui."

Jaunajam cinikui laiškas turėjo pasirodyti truputį juokingas, bet, šiaip ar taip, pirmas rašytojas susidomėjo jo kūryba, ir Baironas pasiuntė mandagų atsakymą:

„Nors kritikai man buvo neįprastai atlaidūs, bet, prisipažįstu, juo maloniau girdėti pagyrimus iš žymaus rašytojo lūpų... Tiktai mano veržimasis į dorybę, deja, toks silpnas, jog aš negaliu priimti jūsų komplimentų... Mano trumpas gyvenimas klostėsi taip ypatingai, jog aš, nors nesusitepęs jokia niekšybe vien iš išdidumo, žmonių vadinamo garbe, esu laikomas palaistuvystės bendru ir neištikimybės pasekėju... Jei kalbėsime apie moralę, tai aš Konfucijų statau aukščiau už 10 Dievo įsakymų, o Sokratą — už šv. Paulių (nors į vedybas jųdviejų pažiūros vienodos). Jei kalbėsime apie religiją, tai aš pasisakau už lygias teises katalikams, bet popiežiaus nepripažįstu. Apskritai dorybę laikau būdo elementu, jausmu, bet ne principu. Tikiu, kad teisybė yra svarbiausias dievybės atributas, o mirtis — amžinas miegas, bent kūnui. Tokios yra, trumpai išdėsčius, *piktojo* Džordžo lordo Bairono pažiūros; kaip matote, iki įsigysiu naują rūbą, apsirengęs esu nekaip."

Iškilmingąjį Dalasą tas laiškas sužavėjo ir nuliūdino.

Tapti rašytoju — viliojanti svajonė, ir Baironas ėmė kurti ateities darbų planus. Ketino sueiliuoti senas škotų legendas ir išleisti, pavadinęs „Škotijos arfa" ar kaip nors kitaip, ne

mažiau originaliai. Taip pat puoselėjo mintį parašyti epinę poemą apie Bosverto mūšį*, bet tai pareikalausią trejų ketverių metų. Gal ir stansus apie Heklos ugnikalnį. O kol ateis poeto šlovė, stengėsi pelnyti plaukiko šlovę. Džeksono stebimas, perplaukė Temzę. Kritikas Ly Hantas**, jau išlipęs iš vandens ir rengdamasis, matė upėje galvą, kuri it plūduras čia iškildavo, čia vėl dingdavo, ir išvaizdų vyriškį, stebintį nuo kranto plaukiką. Vyriškis ant kranto buvo misteris Džeksonas, garsusis boksininkas, plūduras — Džordžas Gordonas lordas Baironas, nepilnametis.

XI
Šv. Trejybės koledžo muškietininkai

Ką daryt? Negi visą gyvenimą plaukiosi ir rimuosi. Birželio pabaigoje Baironas grįžo į universitetą nusprendęs galutinai su juo atsisveikinti. Vėl išvydo gražųjį Šv. Trejybės koledžo kiemą, veja apaugusius Kamo krantus. Baironas buvo pasidaręs toks plonas, toks angeliškas, jog nei dėstytojai, nei draugai, nei šveicorius nepažino, kad jis tas pats pernykštis storulis. Nuo griežto režimo ir sporto veidas liko kaip jauno asketo. Jis panėšėjo „į gražią, iš vidaus nušviestą alebastro vazą". Veido vaiskumą ryškino kaštoniniai, vario atspalvio plaukai (ilgainiui darėsi nebe toks ručkis) ir melsvai pilkos akys, neramiai žvelgiančios iš po ilgų juodų pusiau nuleistų blakstienų. Tarp

*Raudonosios ir Baltosios rožės karas, vykęs 1455—1485 metais, pasibaigė mūšiu prie Bosverto (1485), kuriame žuvo Ričardas III. *(Vert. past.)*

**HANTAS DŽEIMSAS HENRIS LY (1784—1859) — anglų publicistas, literatūros kritikas. Po Bairono mirties išleido memuarus „Lordas Baironas ir kai kurie jo amžininkai" (1828). *(Vert. past.)*

studentų, smalsiai jį apžiūrinėjančių Nevilz Korto kluatre, Baironas pastebėjo vieną lyg ir pažįstamą jaunuolį, kuris irgi žvilgčiojo į jį dvejodamas: tai buvo choristas Edlstonas. Jis buvo neturtingas ir rengėsi palikti Kembridžą ir stoti dirbti į vieną prekybos firmą Londone.

Baironas labai susijaudino jį sutikęs ir pasisiūlė įnešti pajų į šitą prekybos firmą, kad Edlstonas galėtų tapti kompanionu, o užvis geriausia būtų, kad Edlstonas, kai tik Baironas sulauks pilnametystės, išvažiuotų su juo gyventi į Niūstedą. Sautvelio karalienei Elizabetei tuoj buvo pranešta apie vėl suliepsnojusią meilę:

„Aš tikriausiai myliu jį labiau už bet ką, ir nei laikas, nei nuotolis nepaveikė mano jausmų (kurie, šiaip ar taip, tokie permainingi...). Nuo mudviejų pastovumo pagaliau turės paraudonuoti ledi Eleonora Batler su mis Pansonbi — Piladas ir Orestas, — ir mums tiktai reikia gražios dramos kaip „Nisas ir Eurialas", kad užtemdytume „Jonatą ir Dovydą"*. Jis, regis, prie manęs labiau prisirišęs negu aš prie jo. Praėjusiais metais, kai aš gyvenau Kembridže, mudu matydavomės kasdien — tiek žiemą, tiek vasarą — ir nė valandėlės nesijautėm viens kitam įkyrėję, ir kaskart vis sunkiau būdavo skirtis. Tikiuosi, kad jūs vieną gražią dieną mudu pamatysit drauge. Jį vienintelį gerbiu pasaulyje, nors man daug kas *patinka*."

Ledi Eleonora Batler ir mis Pansonbi buvo dvi neperskiriamos moterys, garsios tuo, kad tris dešimtis metų išgyveno drauge, rengėsi vyriškai, nešiojo pudruotus perukus ir „panėšėjo į du nukaršusius altaristas".

Baironui išvykus iš Kembridžo, į jo prabangiai apstatytus kambarius buvo įleistas studentas Metjuzas. Grįžęs jį ir rado, pasirodė esąs labai mielas vaikinas. Pasižymėjo erudicija, sąmoju, gerai rašė ir lotyniškai, ir angliškai. Buvo laikomas

*Ištikimi draugai Nisas ir Eurialas pavaizduoti Vergilijaus „Eneidoje", Jonatas ir Dovydas — Biblijoje. *(Vert. past.)*

išdidėliu, bet Baironą sutiko maloniai. Jo *tutor*, perduodamas Bairono kambarius, pasakęs: „Misteri Metjuzai, aš jums patariu labai saugoti šiuos baldus, nes lordas Baironas, sere, — nežabotų aistrų jaunuolis". Metjuzas susižavėjo šiais žodžiais. Kai pas jį ateidavo draugas, patardavo kuo atsargiausiai imti už durų rankenos, „nes lordas Baironas, sere, — nežabotų aistrų jaunuolis". Jis priėmė savo „šeimininką" ir tuoj pat, smagiai ir sardoniškai juokdamasis, papasakojo apie „jo nežabotas aistras". Pas jį Baironas susipažino su keliais kitais to paties intelektualinio tipo studentais ir pamatė, jog Kembridže galima gyventi daug malonesnėje aplinkoje negu pernai. Jo polinkiai traukė į inteligenciją, o šabloniškumas — į palaidūnystę. Tuo tarpu naujieji bičiuliai pasirodė sugebą pikantiškai derinti protą su lengvabūdiškumu, kitaip sakant, būti išmintingais nežemindami savo garbės. Kaip jis anksčiau su jais nesusipažino? Jie niekino Baironą, pirmus metus besimokantį Kembridže. Kas jis tada buvo? Šlubas storulis, drovus ir išdidus, neturįs jokių nuopelnų savo didybei pateisinti. Jie tiesiog jo vengė. Dabar jis — poetas, jo rinkinį Kembridže buvo skaitę; dabar jis — gražuolis. Jam atsivėrė klanai, iki šiol uždari. Jis tai suprato, apsidžiaugė ir nusprendė grįžti spalio mėnesį į Kembridžą vieneriems metams.

Grįžęs atsiėmė savo kambarius ir pasidarė ištikimojo būrelio nariu. Pirmučiausia susižavėjo Metjuzu. Po paskaitų Metjuzo galva būdavo pramušta visokiausioms išdaigoms. Nors ir eruditas, tačiau mėgo boksą, plaukimą, tik plaukiojo įsitempęs, aukštai iškelta galva. Baironas, įgudęs plaukikas, sakydavo, kad Metjuzas paskęsiąs, jei neišmoksiąs teisingai laikytis vandenyje. O Metjuzas įžvalgiai ir energingai kritikavo Bairono pažiūras ir baigė išrauti tai, kas buvo užsilikę iš Aberdyno laikų. Metjuzas nieko netikėjo — nei Dievo, nei velnio. Baironas, Voltero raštų paveiktas, seniai buvo pasidaręs netikinčiu, bet tebejautė didelį sielos nerimą. Metjuzo sprendimų drąsumas teikė drąsos Bairono skepticizmui.

Kitas artimas paskutinių mokslo metų Kembridžo draugas buvo visiškai kitoks. Džonas Kamas Hobhauzas, Bristolio stambaus pirklio sūnus (Hobhauzai buvo nonkonformistai, pažangių pažiūrų vigai), irgi buvo eruditas. Rašė esė apie aukų

kilmę ir tikslą (anot Bairono, „esė apie įkarpas"). Hobhauzas prisidėdavo prie būrelio žaidimų, bet truputėlį rezervuotai ir atsargiai, ne taip kaip Metjuzas. Tuodu mėgo plaukioti, o Hobhauzas — medžioti su skalikais; tai gana gerai rodė jo tam tikrą atokumą. Metjuzo tonas ne visiškai patiko Hobhauzui, kuris, nors buvo netikintis, į religiją žiūrėjo kur kas rimčiau. Jis, įsitikinęs liberalas, buvo įsteigęs studentų liberalų klubą ir „Bičiulių draugiją", kuri po keleto mėnesių iširo; per daug buvo nesutarimų. Hobhauzas nekentė Burbonų ir tučtuojau susigiedojo su Baironu, nes abu labai žavėjosi Napoleonu.

Teisybę sakant, Hobhauzui labiau prie širdies buvo rimtas gyvenimas. Brangino tą nedidelę politinę įtaką, kurią jau buvo įgijęs universitete. Kaip draugas buvo nešališkas, pasakydavo kito trūkumus, bet tik į akis. Tai buvo garbinga. Metjuzas ir Hobhauzas rašydavo vienas kitam juokingai kandžius laiškus: „Jūs, Hobhauzai, esate tulžingo būdo..." Pirmais Bairono studentavimo metais Hobhauzas niekino jauną šlubą lordą, kvailai išsiskiriantį iš kitų balta skrybėle ir šviesiai pilkais drabužiais. Hobhauzas, poezijos mėgėjas, „Laisvose valandose" įžiūrėjo gimstančio talento požymius. Dabar jis su švelniu vyrišku atlaidumu pakęsdavo moteriškas Bairono užgaidas. Bairono draugų būrelyje Hobhauzas atstovavo Sveikam protui, Metjuzas — Fantazijai.

Paskutinis iš keturių muškietininkų, viešpatavusių Šv. Trejybės koledže 1808 metais, buvo Deivis Skropas, manieromis ir laikysena panašus į Bramelį, dendžių karalių. Drabužiai niekuo nerėžė akies. Ramus, santūrus, bet kupinas sąmojo, kalbėjo sausu pašiepiančiu tonu ir dar kažkaip nepakartojamai mikčiodamas, jog tikrai buvo miela klausytis. Kaip nardytojas ir plaukikas buvo rimtas Bairono konkurentas. Laiką daugiausia leido prie lošimo stalo; dažnai išlošdavo, nes mokėjo nesijaudinti ir apskaičiuoti ėjimus. Baironas lošė norėdamas įtikti Deiviui ir užtai turėjo klausytis Hobhauzo pamokslų: „Iš tiesų sakau jums, meskit lošti. Kur matyta leist naktis su pačia prasčiausia miesto kompanija! Nežinau, kas begali būti šlykščiau ir gėdingiau už tai!"

Bet būrelyje Hobhauzas sudarė mažumą, ir gyvenimas tais metais Šv. Trejybės koledže bėgo gan smagiai. Baironas atsivedė dar vieną bičiulį — prijaukintą lokį. Kai koledžo vyresnybė pasiteiravo, ką su juo darysiąs, Baironas atsakė: „Bus kandidatas katedrai". Atsakymas nelabai patiko. Vakarienės pas Baironą privažiuodavo iš Londono žokėjų, lošėjų, moterų. Tačiau Hobhauzas nenustojo mylėjęs ir gerbęs Bairono. Jaunuolis, niekieno neauklėtas, sieloje tikrai neturėjo nieko žema. Buvo be galo drąsus, karštai stodavo už kitus, o gražiausia — geras paprastiems žmonėms. Iš savo šimto dvidešimt penkių svarų, gaunamų kas ketvirtį, penkis svarus visada skirdavo seniui Mariui, Niūstedo tarnui. Pats sunkiai gyvenęs vaikystėje, nuoširdžiai gailėjo vargšų. Daug pinigų išdalindavo, sau nepasilikdavo nė penso. Nesiliovė skolinęsis, skolos pašėlusiai augo. „Ar tik neteks man parduoti savo titulo? — klausdavo jis Hansoną. — Kiek verta baronija? Penkiolika svarų? Vis būtų šis tas žmogui, kuris nesugraibo nė tiek pensų." 1809 metų sausį buvo skolingas daugiau kaip tris tūkstančius svarų palūkininkams, aštuonis šimtus — misis Bairon ir tūkstantį — įvairioms moterims. Kovo mėnesį jis rašė:

„Čia kalbant, čia paliekant, aš įklimpęs iki ausų. Mano skolos, gerai viską paskaičiavus, iki sulauksiu pilnametystės, sieks devynis ar dešimt tūkstančių svarų."

Jis kaitaliojo darbą su nutrūktgalviškomis pramogomis. „Laisvų valandų" leidimas buvo visas išparduotas, ir jis rengė naują, bet, kadangi poetas priklausė nuo vyro užgaidų ir nuotaikos, vienus tekstus išimdavo, kitus įdėdavo pagautas meilės arba neapykantos jausmo. Kažkas pasakė, jog „Edinburgh Review", dideliame škotų vigų žurnale, rengiamas prieš jį smarkus straipsnis. Ištraukas skaitę pas ledi Holand. Baironui nieko skaudžiau negalėjo būti. Ir vis dėlto jis laukė puolimo gerai nusiteikęs. Parašė Bičeriui: „Pasakykit misis Bairon, kad per daug ant jų nepyktų ir lauktų didžiausio priešiškumo iš jų pusės".

Numeris išėjo tik 1808 metų vasario pabaigoje. Baironas karštligiškai jį atsivertė ir perskaitė:

„Jaunojo lordo eilės yra iš tos kategorijos, nepriimtinos nei dievams, nei mirtingiesiems. Norėdamas sumažinti savo nusikaltimą, kilmingasis autorius pirmiausia pakiša kaip argumentą savo nepilnametystę. Matyt, jis nori mums pasakyti: „Pažiūrėkit, kaip rašo nepilnametis! Šitas eilėraštis iš tiesų parašytas aštuoniolikos metų..." O tas — vos šešiolikos sulaukus... „Deja, visi atsimename eilėraščius, sukurtus dvylikamečio Popo*, ir, visai nesistebėdami, jog šias eiles parašė jaunuolis, manome, kad tai nieko ypatinga, kad iš dešimties šiek tiek apsitrynusių anglų devyni eiliuoja ir netgi dešimtasis parašytų geriau už lordą Baironą."

Toliau anoniminis kritikas prikišo lordo titulą; pareiškė, kad poezijos menas — tai anaiptol ne tik mokėjimas rimuoti ir suskaičiuoti pėdas eilutėje, o straipsnio pabaigoje pasišaipė iš Bairono pratarmės:

„Kad ir kažin kokios būtume nuomonės apie šito kilmingojo nepilnamečio eiles, mes, atrodo, turime jas priimti tokias, kokias jis mums pateikė, ir laikyti didele laime, nes jos paskutinės, daugiau neišgirsime. Jis sakosi nelaukiąs jokios naudos iš to rinkinio ir — turės jis pasisekimą ar ne — vargu ar kada besiimsiąs poeto plunksnos. Tad skaitykime, ką duoda, ir padėkokime. Kokią teisę turime mes, niekingi padarai, kabinėtis? Džiaukimės nors tiek gavę iš žmogaus, kuris turi lordo titulą ir gyvena kaip ponas Niūstedo abatijoje, o ne kokioje nors palėpėje."

Straipsnis buvo žiaurus. Taip akis badyti vaikui jo kilme yra išvirkščias snobizmas, ir lygiai toks pat kvailas. Tonas neteisingas ir pernelyg smarkus. Straipsnis Baironą pribloškė.

*POPAS ALEKSANDERIS (1688—1744) — anglų poetas. *(Vert. past.)*

Tuo metu, kai jis baigė skaityti, įėjo kažkas iš pažįstamų ir, pamatęs jo persimainiusį veidą, paklausė: „Ar tik jūsų neiššaukė į dvikovą?" Hobhauzas sakė, kad Baironas vos galo nepasidaręs. Sėdęs pietų su Skropu, išgėrė tris butelius vyno norėdamas paskandint savo įtūžį, bet ir tai nepadėjo. Atlėgo, kai savo pasipiktinimą ėmė reikšti eilėmis — po pirmų dvidešimties posmų.

Kas buvo šio absurdiško puolimo autorius? Ilgą laiką Baironas manė, jog Džefris, vyriausiasis redaktorius; o iš tiesų — Henris Brugamas, kupinas enciklopedinio piktumo, neteisingai kritikuojantis tiek fiziką, tiek poetą; jo straipsnis apie Jango* šviesos banginę teoriją savo nekompetentingu žiaurumu prilygo recenzijai apie „Laisvas valandas". Beje, jis nedaug tepakenkė Baironui. Žymus poetas Verdsvertas** įėjo pas Čarlzą Lemą su žurnalu rankoje: „Aš nebegaliu pakęsti tų žmonių; štai jaunuolis, lordas, išleido eilėraščių knygelę, o jie jį taip užsipuolė, tarytum negalima būti poetu, jei negyveni palėpėje. O aš sakau, kad iš jaunuolio kai kas išeis, jei toliau dirbs".

Baironas norėjo užbaigti ir kuo skubiausiai išleisti satyrą apie savo priešus, bet, laimė, suprato, kad geriau būsią palaukti, kad geriausias atsakymas — tai sukurti puikią poemą. „Gaila, kad misis Bairon turėjo dėl to krimstis. Mane šitos popierinės kulkos išmokė stovėti ugnyje." Ir per jas įsigijo naują draugą, Fransį Hodžsoną***, jauną Karališkojo koledžo dėstytoją, kuris jam parašė keletą šiltų žodžių.

1808 metų liepos ketvirtąją Baironas gavo *Magister Artium* diplomą ir paliko Kembridžą. Per paskutinius metus jis smarkiai pasikeitė. Haro laikai buvo sentimentalių, meilingų draugysčių laikai; Kembridžas jam atskleidė intelektualią draugystę. Sausoje, vyriškoje cinizmo atmosferoje jam buvo lengva. Su Hobhauzu, Deiviu, Metjuzu galėjo rodytis toks, koks tarė-

*JANGAS TOMAS (1773—1829) — anglų mokslininkas. *(Vert. past.)*

**VERDSVERTAS VILJAMAS (1770—1850) — anglų poetas romantikas. *(Vert. past.)*

***HODŽSONAS FRANSIS (1781—1825) — anglų poetas, vertėjas. *(Vert. past.)*.

si iš tiesų esąs: atsikratęs kalvinistiškos galvosenos, lengvai žiūrįs į meilę ir pagaliau laisvas. Bet ar galima būti laisvam, turėjus tokią vaikystę?

XII
Nupoliruota kaukolė

Mes džiaugiamės tuo, kas nebanalu, netgi jei tai yra nelaimė.

Šatobrianas

Sautvelyje, triukšmingame savo prieglobsty, misis Bairon jau keletą mėnesių su nerimu laukė sūnaus parvažiuojant, jo pilnametystės. Jautė jam lygiai tą pat, ką seniau savo žiauriajam vyrui. Jo bijojo, garbino jį ir keikė. Ką darys, tapęs savo turtų ponu, naujasis „Bair-r-onas", maišyto Gordonų kraujo? Koks piktas lordas, visus Padūkėlio Džeko trupinius surinkęs, dabar viešpataus Niūstede? Ir kodėl gi jinai, šykšti škotė našlė, sugebanti verstis iš šimto trisdešimt penkių svarų per metus ir niekam nė penso neskolinga, amžinai turi atsakyti už palaidūnų padermės vyrus? Per paskutinius mėnesius, likusius iki Bairono pilnametystės, ji verste užvertė Hansoną neramiais laiškais. Reikėjo žūtbūt sutvarkyti Ročdeilio reikalus, kad Baironas turėtų pajamų, kitaip iškrės kokią kvailystę: „Nors aš, kaip ir kiekvienas, esu geros nuomonės apie sūnų, tačiau žinau, kad protingi žmonės ne visada apdairūs susidūrę su piniginiais reikalais". Advokatai, įpareigoti ginti teisme Ročdeilio savininko interesus, gaudavo iš jos smarkius, užgaulius laiškus: „Sakau jums tiesiai: kodėl jūs su Hansonu apiplėšinėjate mano sūnų?" Gal taip ir buvo, bet šitokiu šiurkštumu ji nustatė prieš save teisininkus, kaip kad seniau — lordą Karlailį. Jiems įsipyko „Bairono reikalai". Hansonas brūkštelėdavo paraštėje: „Koks begėdiškumas!" Taip, vargšė Regentė

elgėsi begėdiškai, tačiau kas jai beliko daryti? Ji nepasižymėjo nei švelnumu, nei lankstumu, ji buvo Gordon — vienas pasiutimas, be to, turėjo tiek rūpesčių. Pavyzdžiui, reikėjo raginti lordą Grėjų de Rutiną išsikraustyti iš Niūstedo, iki parvažiuos Baironas, „nes aš jokiu būdu nenoriu, kad juodu susitiktų; juodu vienas kito neapkenčia, ir tikrai žinau, kils ginčas, kuris nesibaigs geruoju". Ir dievaižin kokį Niūstedą paliks lordas Grėjus: „Aš pati nemačiau Niūstedo, bet visi apie tai šneka, sako, kad negražu džentelmenui šitaip palikt ir išeit".

Bet užvis labiausiai jai knietėjo viena: „Ar dabar, baigęs studijas, Baironas prašys mane gyventi kartu Niūstede ir jam šeimininkauti?"

„Brangioji ponia, — parašė jis jai, — aš neturiu lovų nei Hansonams, nei kam kitam šiuo metu... Gyvensiu, kaip man patiks, ir vienas, kiek tai įmanoma. Kai kambariai bus įrengti, prašom, man bus malonu jus matyti: dabar neišeina, būtų nesmagu abiem. Jūs neturėtumėt niurzgėti, kad aš tvarkau savo namus. Kovo mėnesį (vėliausiai gegužės) išvyksiu į Persiją, ir *jūs* būsite mano *gyventoja*, iki sugrįšiu."

Jis iš tikrųjų gavo Niūstedą nežmoniškai apleistą ir prišiukšlintą. Parke jo ąžuolas, su kuriuo siejo savo likimą, džiūvo piktžolių stelbiamas. Apravėtas ir gražiai Bairono prižiūrimas, jis atsigavo. Remontuoti visą abatiją buvo per daug brangu, be to, kuriems galams. Įsirengė miegamąjį: vidury stovėjo didžiulė lova su kolonomis, baldakimu ir užskleidžiamomis kiniškomis užuolaidomis. Ant sienų pasikabino graviūrų: boksininką Džeksoną puošniu mėlynu durtiniu, seną tarną Marį, „vienintelę būtybę, kurią mylėjo, su jo šunimis"; Haro vaizdų ir Kembridžo koledžus: Karališkąjį, Šv. Trejybės ir Jėzaus. Keista, bet jis negalėjo apsieiti be įprastų savo dievukų. Gal dėl to, kad vaikystėje jautėsi toks vienišas ir apleistas? Naujų žmonių, naujų vietų jis iš pradžių kęste neapkęsdavo. Bet, kai jie pasidarydavo savi, mylėdavo juos lyg patį save. Pro langus buvo matyti meldais apaugęs ežeras,

gulbės, Piktojo Lordo dantyti fortai, gražios kalvos, likusios be medžių. Šalia miegamojo buvo vaiduoklių menė, tuščia, akmeninėm grindim, kur kartais naktį baikšti tarnaitė sutikdavo vienuolį su gobtuvu. Vidaus laiptai vedė į kitą kambarį, kuris buvo ir kabinetas, ir svetainė. Keletą kambarių apstatė draugams. Visa kita — didžiuliai skliautuoti koridoriai, gausybė celių aplink kluatrą — tebestovėjo apleista ir plika.

Kaip Baironas mylėjo Niūstedą! Jis čia svajodavo ir svajodavo, tai išsitiesęs ant sofos, kur leido kone ištisas dienas, ieškodamas rimų, žymėdamasis eilėraščių apmatus, tai sode, rymodamas ant Piktojo Lordo nukirsto ąžuolo kamiengalio — natūralaus, gebenėm apsivijusio piupitro.

Pažinčių su aplinkinių pilių šeimininkais neieškojo. Vienas kitas padarė jam vizitą, o jis nieko nelankė. Sutiko nuvykti pietų į Anslį; pakvietė jį širdingai, kaip ir dera medžiotojui, laukuose sutiktas Džekas Mastersas, nors puikiausiai žinojo, kas buvo praeity. Baironas norėjo pasitikrinti, kaip jausis vėl išvydęs savąją M. A. Č., tapusią misis Čavort-Masters:

„Kartą aš sėdėjau per pietus šalia moters, prie kurios vaikas buvau taip prisirišęs, kaip tik vaikai geba prisirišti, ir kur kas stipriau, nei leistų sau vyras. Buvau nusprendęs laikytis drąsiai ir kalbėti *šaltakraujiškai*, bet, kai ją pamačiau, išgaravo visa mano narsybė ir nerūpestingumas, aš ne tik nekalbėjau, bet ir nė sykio lūpų nepravėriau nusijuokti, o ponia elgėsi ne ką geriau už mane; dėl to draugijos dėmesys į mudu krypo daug labiau, negu kad mudu būtume lyg niekur nieko abejingai sau šnekučiavęsi. Visa tai jums atrodys labai naivu... Kokie mes kvaili esame! Verkiame dėl žaisliuko; kaip vaikai nenurimstam tol, kol nepasižiūrim, kas viduj, tik, deja, nemokam kaip jie nebereikalingo įmest į ugnį."

Auklė atvedė dvejų metų mergytę. Baironui nusmelkė širdį pamačius tokį derinį vos susiformavusiame veidely: patrauklius, tvirtus tėvo bruožus ir jos akis, į kurias jis taip dažnai žvelgdavo ant Diademos kalvos. Žiūrėjo į jos stiprų vyrą, be-

sigiriantį, kad, be „Robinzono Kruzo", nebuvo atsivertęs nė vienos knygos, bepasakojantį apie paskutinįsyk nušautą lapę. Kaimynų šunidėje lojo skalikai. Merė Ana sėdėjo tylėdama. Vogčiomis dirsčiojo į Baironą, matė, kad pasidarė lieknas ir gražus. Grįžęs į Niūstedą, Baironas krito ant sofos ir sukūrė eilėraštį:

Na, ką gi! Tu esi laiminga,
Ir aš turėčiau jausti laimę,
Tačiau kaitrioj širdy nedingo
Kančia ir prietaringa baimė.

Išvydęs kūdikį, tau brangų,
Maniau — sustos širdis iš skausmo,
Bet kilstelėjau jį ant rankų,
Nes jo šypsnys tau teikia džiaugsmą.

Bučiuoju jį užgniaužęs raudą.
Veide ryškėja tėvo bruožai,
Bet akys — motinos. Aš gaudau
Jų spindulius, geriu jų grožį.

Sudievu, Mere! Aš išvyksiu.
Laiminga tu — nėra ko verkti.
Tiktai šalia tavęs neliksiu:
Tas žvilgsnis vėl mane pavergtų.

Šalin, šalin, jaunatvės viltys!
Nepersekiokit, mielos akys!
Kur užmirštis? Kur Letos vilnys?
*Nurimk, širdie, ar liaukis plakus!**

Vieninteliai žmonės, kuriuos jis norėjo matyti, buvo draugai iš Kembridžo. Didžiuodamasis rodydavo jiems savo abatiją. Pirmas atvažiavo Hobhauzas. Su juo Baironui būdavo miela; abudu niurzgaliai po šiurkštumu slėpė švelnią draugystę. Likę dviese, dirbdavo greta tarytum sena ištikima pora: Baironas rašė satyrą, kuri kasdien darėsi vis kandesnė, Hob-

*Vertė Tomas Venclova

hauzas, užsikrėtęs kūrybiniu jo šišu — filosofinius eilėraščius. Kai, būdavo, pavargsta, nusirengia ir neria į ežerą arba — jei šalta — į požeminį baseiną, Bairono įsirengtą vienuolių rūsiuose. Jiedviem smagu dresuoti niūfaundlendą Bocmaną: Baironas su drabužiais šoka į vandenį, kad jį, neva skęstantį, šuo gelbėtų. Senis Maris jiems padavinėja prie stalo. Hobhauzas ne sykį matė, kaip Baironas, pavalgęs pietus, pripila taurę maderos ir per petį paduoda Džo Mariui, stovinčiam už jo kėdės, širdingai sakydamas: „Į jūsų sveikatą, mielas bičiuli!", ir sulig tais žodžiais jo veidas nušvinta.

Šitoks gyvenimas buvo malonus, tik Anslio kaimynystė slėgė. Beveik nepakeliama likti šalia kadaise mylėtos moters. Stebėdamasi šaltumu vyriškio, kurį žinojo esant aistringą, ji ima rodyt daugiau švelnumo. Vėl spygteli viltis, sentimentas žiauriai tikrovei. Nors aišku, jog toji viltis tuščia. Geriausias vaistas — pabėgimas, ir Baironas ketino pavasarį išvažiuoti. Apie šią kelionę kalbėjo lankydamasis Anslyje. Merė naiviai paklausė, kodėl jis taip sumanė, ir gavo atsakymą eilėmis:

Išvytas iš Edemo sodų,
Žmogus sustojo pas vartus;
Atsiminimai jo neguodė,
O temdė būsimus metus.

Ir aš toks pat, brangioji ledi,
Tu tarsi rojus prarasta.
Mane kamuos aitra ir gėda,
Kol mudu būsime greta.

Slepiuos, iš tolo tau pamojęs.
Pagunda pernelyg gaji.
Aš negaliu regėti rojaus
*Ir nesvajoti apie jį**.

Šitų eilių nerodė Hobhauzui: mat tas baisėjosi sentimentalumu ir „kvaila moterų paderme". Jo mėgstamiausias poetas buvo klasikas Popas, sąmojingas ir nuosaikus.

*Vertė Tomas Venclova

Bocmanas pasiuto. Baironas slaugė jį kaip draugą, plika ranka šluostė iš pražiotų nasrų bėgančias seiles. Niūfaundlendas liko ištikimas iki galo ir niekam neįkando. Kai nudvėsė, Baironas pasakė: „Dabar aš netekau visko, liko tik mano senas Maris". Jau kadai kas kartodavo, jog norėtų būti palaidotas šalia savo šuns. Ėmėsi statydinti jam rūsį sugriuvusioje vienuolyno bažnyčioje, altoriaus vietoje — keistas, Baironui būdingas iššūkis. Cokolis platėjančiais apvaliais laiptais kilo iki meniško pjedestalo, kur buvo kažkoks įrašas ir stūksojo antikinė urna; jos gražus siluetas ryškėjo plikų ogivų fone. Ant vienos pjedestalo plokštės jis liepė užrašyti:

Netoliese
Guli palaidotas sutvėrimas,
Kuris buvo apdovanotas
Grožiu be tuštybės,
Jėga be įžūlumo,
Drąsa be žiaurumo
Ir visomis žmogiškosiomis dorybėmis be ydų.
Šie pagiriamieji žodžiai
Ant kokio nors žmogaus kapo
Būtų kvailas meilikavimas,
O čia jie užrašyti teisingai,
pagerbiant atminimą
BOCMANO,
šuns,
gimusio Niūfaundlende
1803 metų gegužės mėnesį,
nusibaigusio Niūstedo abatijoje
1808 metų lapkričio 18 dieną.

Baironas pasakė Džo Mariui ir jį palaidosiąs tame pačiame rūsyje. Bet Maris didelio džiaugsmo neparodė. „Jei žinočiau, kad jūsų šviesybė irgi čia atsiguls, gal ir sutikčiau, bet vienas gulėti su šunim tikrai nenorėčiau."

1809 metų sausio dvidešimt antrąją Niūstedo lordas Baironas šventė savo pilnametystę. Abatijos kieme vasalams buvo iškeptas visas jautis, o vakare surengtas balius, kuriame šoko

rimtasis Hansonas, atvažiavęs iš Londono atstovauti savo kilmingajam klientui. Misis Bairon parašė pasipiktinimo kupiną laišką, smerkiantį šitokias neleistinas išlaidas. O jaunasis senjoras pietavo Londone: suvalgė kiaušinį, gabalėlį bekono, išgėrė butelį elio. Kuklūs pietūs, bet ir tai buvo nusižengimas griežtam režimui. Gimtadienis jį nuteikė gana melancholiškai. Kažkada jis krimtosi, kad jau nebe vaikas, o štai dabar — ir nebe jaunuolis. Išvakarėse sužinojo, kad žuvo Longas, jo didžiausias Kembridžo laikų draugas: nuskendo sudužus laivui, kuris plaukė į Lisaboną. Baironas atsivertė seną Haro koledžo vadovėlį, savo *Scriptores Graeci*, ant kurio viršelio prieš ketverius metus buvo užrašęs: „Vildmenas mano kairėje, Longas mano dešinėje", ir pridėjo:

Eheu fugaces, Posthume! Posthume!
Labuntur anni *

„1809 sausis. — Iš keturių asmenų, kurių vardai čia įrašyti, vienas — miręs, kitas — tolimuose kraštuose, *visi* išsisklaidę, ir nė vienam dar nesukako dvidešimt vieneri."

Keistai anksti ėmė figūruoti kapas jaunuolio gyvenime. Dabar jis eis svajoti nebe prie nepažįstamojo Pičio, o prie šuns Bocmano kapo, kitaip sakant, prie savo kapo, prie savo mirusių draugų kapo ir prie to — neregimo, — kuriame palaidota jo vaikiška meilė. Toks jau gyvenimas: Baironams nelaimė žadėta. Vadinas, reikia pasigalynėti su Likimu. Dalasas, tas paslaugusis Dalasas, atėjęs vakare pasveikinti pilnametystės jubiliejaus proga, buvo be galo sužavėtas Bairono šnekomis ir, kaip niekada, laisvamaniškais jo samprotavimais apie religiją.

Dabar tik reikia palikti Angliją. Hobhauzas žadėjo jį lydėti. Kur važiuot? Baironas pats nežinojo. Į Rytus, į Persiją, į Indiją, o gal į tropikus. Nesvarbu kur, kad tik toliau nuo Anslio, nuo prisiminimų. Niekas jo nelaikė... Regentė buvo pavirtusi mito personažu, be to, turės Niūstedą, jam išvykus. Beliko sutvarkyti neatidėliotinus reikalus.

* O Postumai! Postumai!
Kaip bėga skraidūs metai! Vertė Aleksys Churginas

Pirmiausia — išleisti satyrą, jau užbaigtą, puikią, gelte geliančią, tokią piktą, jog Dalasas, kuriam buvo pavesta rasti leidėją, sunkiai jį rado. Griežto teismo susilaukė ne tik škotų kritikai, bet ir daugumas anglų poetų. Netgi Tomas Mūras*, taip mėgstamas Haro mokinių, netgi globėjas lordas Karlailis, iš kurio Baironas buvo vėl patyręs nuoskaudų. Mat lordas Karlailis ne tik kad atsiuntė šaltą, banalų padėkos laišką už jam dedikuotas „Laisvas valandas", bet neseniai išsisuko ir nuo pačios paprasčiausios paslaugos, kurios buvo prašęs globotinis. Baironas, tapęs pilnamečiu, turėjo oficialiai užimti savo vietą Lordų rūmuose. Pagal paprotį tokią dieną jaunajam perui asistuoja kas nors iš giminių ar draugų. Baironas parašė Karlailiui, bet tas tik malonėjo duoti patarimų. Kovo tryliktąją Baironas vienas nuėjo į parlamentą.

Jį palydėjo paslaugusis Dalasas, kuris be galo stebėjosi, kad jaunas, tokios aukštos kilmės ir talentingas vyras taip ignoruojamas, jog niekas nepanoro pabūti su juo tą dieną. Ir pats Baironas skaudžiau nei kada nors pajuto, kad yra tiesiog atskirtas nuo gyvenimo. Kilmės ir vardo privilegijos, kuriomis dabar galės naudotis, buvo didžiulės. Angliją valdė keleto kilmingų giminių palikuonys. Tad visai suprantamas naivus jaunuolio pasitenkinimas, kad jis — lordas. Deja, dėl susidėjusių aplinkybių ši tokia maloni draugija jam buvo nepasiekiama: vienas titulas, be tradicijų, nieko nereiškė, Baironas neturėjo nei ryšių, nei turtų.

Vestibiulyje Baironą sutiko pareigūnas ir nuėjo pranešti apie jo atvykimą lordui kancleriui. Baironas praėjo pro Vilnų maišą, ant kurio sėdėjo lordas kancleris Eldonas, pirmininkaujantis debatams, ir žengė prie stalo, kur turėjo duoti priesaiką. Po tos trumpos ceremonijos nuo savo Vilnų maišo pakilo lordas kancleris ir priėjo prie Bairono su ištiesta ranka. Baironas manieringai nusilenkė ir pirštų galais vos palietė lordo kanclerio ranką. Įsižeidęs lordas kancleris grįžo į savo vietą, o Baironas atsainiai klestelėjo ant vieno tuščio

*MŪRAS TOMAS (1779—1852) — airių poetas romantikas, rašęs anglų kalba. *(Vert. past.)*

opozicijos suolo, pasėdėjo keletą minučių ir išėjo. Dalasui, laukiančiam jo vestibiulyje, pasakė: „Jei aš būčiau stipriai paspaudęs ranką, jis būtų pamanęs, kad palaikau jo partiją, o aš nenoriu dėtis nei su tais, nei su anais... Dabar galiu leistis į kelionę".

Po poros savaičių pasirodė satyra. Ji turėjo didelį pasisekimą. Nors knyga išėjo be pavardės, visi literatai minėjo lordo Bairono vardą — vieni apmaudžiai, kiti žavėdamiesi, o apskritai visi buvo pritrenkti. Revanšas pavyko, partija laimėta, nebebuvo ko jam veikti šiame krašte. Trūko tik pinigų kelionei. Baironas turėjo dvylika tūkstančių svarų skolos. Iš ko pasiskolinti reikalingus keturis tūkstančius svarus? Liepė Hansonui juos būtinai gauti. Kad kokios, tegul parduoda vieną dvarą, tik ne Niūstedą, o Ročdeilį.

„Kas bus — tas, bet mudu su Niūstedu laikysimės arba žlugsime kartu. Paskutiniu metu jame pagyvenęs, prisirišau prie jo visa širdimi, ir jokia jėga nei dabar, nei ateityje nepriverss manęs paleisti iš varžytynių tos paskutinės pėdos iš mūsų paveldėjimo. Man užteks išdidumo sunkumams pakelti... Misteris Hansonas kalba apie tai kaip verteiva, o aš tebeturiu gyvą garbės jausmą ir neparduosiu Niūstedo."

Geriausia išeitis — vesti turtingą įpėdinę. Tokios nuomonės buvo misis Bairon, kuri matė sūnų žengiant pražūties keliu, „nebent anglies kasyklos pavirstų aukso kasyklomis arba nebent jis pats pataisytų savo pašlijusius reikalus senu įprastu būdu: paimtų nuotaką su dviem ar trim šimtais tūkstančių svarų... Reikia, kad jis pavasarį vestų turtingą panelę; vedybos iš meilės — gryna kvailystė. Tegul bent panaudoja Dievo duotus talentus". Ir paties Bairono žodžiai: „Manau, kad visa tai baigsis mano vedybomis su kokia nors auksine lėlyte arba kulka į kaktą; katruo būdu, ne tiek jau svarbu — abu maždaug vieno galo". Išeitis atsirado gana netikėta: pinigų gavo pasiskolinti iš Deivio Skropo. Sąmojingasis mikčius Deivis ir Londone, kaip kadaise Kembridže, išlošinėdavo ir

pralošinėdavo didžiules sumas. Po vidurnakčio draugai, būdavo, jį palieka girtą lošimo namuose, o rytą kažkokiu stebuklu randa namie, bemiegantį vidury šviesios dienos. Prie lovos stovi naktinis puodas, pilnas pinigų, išloštų dievaižin kaip ir kur. Vieną tokį laimingą rytą jis paskolino Baironui kelionei pinigų.

Prieš išvažiuodamas Baironas norėjo susikviesti į Niūstedą būrelį Kembridžo draugų, kurių šmaikštūs protai taip stipriai veikė jo proto formavimąsi. 1809 metų gegužę atvyko paviešėti į abatiją lengvabūdis Metjuzas ir akuratus Hobhauzas. Tai buvo pašėlusių linksmybių dienos. Rūsti pilies išvaizda ir besivaidenantys joje vaiduokliai sudarė kontrastą jaunimo pramogoms, teikė joms pikantiško patrauklumo. Dešinėje laiptų, vedančių į holą, grandine prirakintas tupėjo lokys, kairėje — vilkšunis. Jei kas, būdavo, įeina nepranešęs ir laimingai prasmunka pro lokį ir šunį, tai patenka į pačią ugnį: gauja jaunų šaulių po skliautais miklinasi šaudyti pistoletais. Keliasi vėlai, pusryčiai laukia ant stalo, iki visi susirenka. Paskui skaito, fechtuojasi, šaudo pistoletais, jodinėja, irstosi ežere, žaidžia su lokiu. Parke Metjuzas ant vienos „Bocmano, šuns" paminklo plokštės prirašė „Hobhauzo, paršo" epitafiją. Pietauja septintą aštuntą vakaro. Po pietų paleidžia ratu žmogaus kaukolę su vynu. Sodininkas kasinėdamas rado vienuolio griaučius. Baironas užsakė Notingamo juvelyrui padaryti iš kaukolės taurę; tas ją dailiai nupoliravo imituodamas vėžlio kiautą. Apie šią taurę Baironas sukūrė eilėraštį:

Ir aš mylėjau ir juokiaus,
Ir man širdis stukseno.
Pripilk tad reinvynio svaigaus,
Išgerk, bičiuli mano!

Bendraut su dieviška rasa,
Tarnauti tau, poete,
Kur kas linksmiau, nei kapuose
*Vien kirmėles penėti**.

*Vertė Aleksys Churginas

Kad mizanscena būtų tikroviškesnė, svečiai persirengia vienuoliais, o Baironas — Niūstedo arba, anot draugų, Kaukolės vyresniuoju ir vadovauja kapitulai su vyskupiška lazda rankoje. Vyno rūsys — puikus, o tarnaitės teikia gaujai visus kitus malonumus. Baironas didžiavosi savo gražutėmis tarnaitėmis, surinktomis iš aplinkinių kaimų. Tokius lengvus papročius jis laikė feodaliniais, idiliškais, be to, maloniais. Abatija, pasak vietinių gyventojų, pasidarė naujo Piktojo Lordo landyne, ir Niūstedo žirgai užmiršo Vestuvinę Anslio alėją.

Taip praėjo visa gegužė. Baironas su Hobhauzu nutarė birželį plaukti į Gibraltarą, o iš ten — į Maltą ir Rytus. Su seserim Augusta Baironas nebepasimatė. 1807 metais ji ištekėjo už garsiojo pusbrolio pulkininko Ly, princo regento ginklininko, ir gyveno Siks Mail Boteme netoli Niūmarketo. Kai praėjusiais metais pagimdė mergytę, Baironas jai parašė:

„Dėkoju, kad padarei mane dėde, ir šįkart atleidžiu už kūdikio lytį, bet kitą kartą turi būti sūnėnas... Aš nusikračiau misis Bairon jau dveji metai ir neketinu vėl vilkt jos jungą... Negaliu dovanot šitai moteriai, nei gyvent su ja po vienu stogu. Aš esu labai nelaimingas žmogus, nes iš prigimties, manau, nebuvau piktos širdies, bet ji, taip grumdyta, lamdyta, trypta, pasidarė kieta kaip škotų kalniečio puspadis."

Kai išėjo satyra, Augusta stojo už Karlailį, ir Baironas jai šito nedovanojo. Dar vienas ryšys nutrūko.

Vis dėlto širdis, kieta kaip škotų kalniečio puspadis, dar turėjo jautrumo. Į kelionę Baironas susidėjo draugų portretus. Fetišistas, kruopštus savo sentimentų muziejaus saugotojas, už savo pinigus užsakė juos geriausiam to meto miniatiūrininkui. Kad išvykimas virstų dramatiniu įvykiu pagal jo skonį, jam būtų buvę malonu matyti draugus, liūdinčius kartu su juo. O tie linksmų plaučių vyrukai jodinėjo jo arkliais, gėrė jo vyną, mylavo jo tarnaites, bet veidmainiškų ašarų liet visai neketino. Kaip kažkada Haro koledže kentėjo Klerui atšalus, taip dabar skundėsi visais žmonėmis. „Paskuti-

nėmis dienomis, — rašo Dalasas, — Baironas buvo mizantropas, bjaurėjosi gyvenimu, nes niekšinga spauda drabstė jį purvais, baidėsi, kaip niekada, moterų draugijos ir piktai it Timonas Atėnietis* prie savo olos postringavo apie draugystę."

O Delavaro abejingumas buvo paskutinis Bairono nusivylimas, patirtas prieš pat kelionę. Šiaip ar taip, juodu pasikeitė portretais, kur buvo pavaizduoti ir jų herbai. Bet Delavaras pasirodė esąs beširdis.

„Ar patikėsit, — pasakė Baironas Dalasui, — aš ką tik sutikau Delavarą ir paprašiau užeit pas mane valandėlę. Jis atsiprašė negalįs, ir žinot kodėl? Nepatikėsit. Pažadėjęs motinai ir dar kažkokiom poniom lydėt jas po parduotuves! O juk jis žino, kad ryt aš išvažiuoju, kad išsiskiriam ilgiems metams, kad gal visai nebegrįšiu! Draugystė! Manau, niekam, išskyrus jus, mano giminę ir gal dar motiną, galvos dėl manęs neskaudės!"

Šis įvykis jį labai pritrenkė. Visą gyvenimą neužmiršo, kaip įskaudino Delavaras palikęs jį vieną kelionės išvakarėse ir nuėjęs su poniomis pas modistę. Taip, Timonas Atėnietis sakė teisybę. Kol turi ko duoti ėst šitiems šunims, tol jų burnos, akys ir net širdys kaip žmonių. Bet vos tik jie užuos, kad mirtis, kelionė ar nuskurdimas atims jų pramogų bendrą, „jie paliks tave pliką vėjų pagairėj". Delavaras eidamas pas modistę nė nenutuokė, kad dėl šito veiksmo tapo tokių skaudžių apmąstymų objektu.

Metjuzas geriau padarė. Išvakarėse surengė puikius pietus Hobhauzui ir Baironui. Tuodu tarpusavy jau kalbėjosi keliautojų tonu, juokaujamu, laisvu, truputį dirbtiniu. Prieš pat išvažiuodamas Baironas sukūrė stansus Merei Anai:

Jau laikas! Burės išsiskleidžia,
Tamprioj jų drobėj vėjas žaidžia

*Šekspyro tragedijos „Timonas Atėnietis" to paties vardo herojus. *(Vert. past.)*

Ir švilpiniuoja dainą linksmą,
O stiebas braška ir palinksta...
Nunešk mane į tolį, vėjau,
*Atskirk nuo tos, kurią mylėjau**.

Ar tai buvo tikras jausmas? Ar iš tiesų išvažiavo, kad ją tebemylėjo ir širdžiai buvo sunku gyvent šalia jos? Žmogus ne toks jau paprastas. Kai pietavo su Metjuzu ir Hobhauzu, kai juokdamasis klausėsi Skropo Deivio nepakartojamo mikčiojimo, visai negalvojo apie misis Masters. Bet pirmoji meilė įspaudžia vaikui skaudžią žymę. Tarp liūdnų ir žavių prisiminimų Anslio dienos išliko ryškiausios, iš jų Baironas mėgo austi savo saldžias svajones.

XIII
Pirma Čaild Haroldo klajonė

1809 metų birželio dvidešimt šeštąją mažame Falmuto uoste du draugai sėdo į kapitono Kido laivą, plaukiantį į Lisaboną. Hobhauzas, mintyse jau kurįąs archeologines pastabas, pasiėmė šimtą plunksnų, du galonus rašalo ir keletą stopų rašomojo popieriaus. Baironas vėl tapo magnetiniu poliumi visam tarnų kortežui. Senis Maris turėjo lydėti jį iki Gibraltaro: jūros oras jam sveika. Ūkiški reikalai pavesti Niūstedo kamerdineriui Viljamui Flečeriui. Jis buvo ką tik vedęs ir niurgzdavo ilgėdamasis savo žmonos Salės. Jaunas pažas Robertas Raštonas, fermerio sūnus, vadinamas Bobu (Baironui patiko, kad „jis panašus į mane — toks pat vienišas šunelis"), ir tarnas vokietis, rekomenduotas daktaro Batlerio iš Haro, papildė eskortą.

Hodžsonas gavo laišką herojinėmis komiškomis eilėmis

*Vertė Tomas Venclova

apie jų išvykimą ir apie tai, kaip Hobhauzas išvėmė savo pusryčius ir pirmus kelionės įspūdžius.

„Apvaizda malonėjo įsikišti pagailėjusi vargšės publikos — Hobhauzas išsinarino riešą ir negali rašyti, rašalo lietus liovėsi... Angliją palieku be jokio gailesčio, o grįšiu be jokio džiaugsmo. Aš nelyginant Adomas — pirmas tremtinys, tik neturiu Ievos ir nesu ragavęs nė vieno saldaus obuolio, visi buvo rūgštūs."

Misis Bairon taip pat gavo atsisveikinimo laišką:

„Priešais mane visas pasaulis, ir aš palieku Angliją be jokio gailesčio ir nebenoriu visai jos matyti, išskyrus jus ir jūsų dabartinę rezidenciją. Visada nuoširdžiai jūsų..."

Jis jai paliko lokį, vilkšunį ir dailutes tarnaites.

Kelionė buvo sunki. Lisabonoje jie gavo tiesiogiai susidurti su kariaujančia Europa. Žiuno* prancūzai užleido vietą generolo Kraufordo anglams. Hobhauzą, kuris buvo liberalų klubo pirmininkas, šokiravo krašto papročiai. Tironiška dvasininkija diktavo įstatymus. Numirėliai gulėdavo bažnyčiose su lėkštele ant krūtinės tol, kol būdavo surinkti pinigai kunigui užmokėti. Inkvizicija nebuvo panaikinta. Vyrai būdavo gatvėse gaudomi į rekrutus. Baironas, impulsyvesnis už Hobhauzą ir nepakenčiąs jokios prievartos nei sau, nei kitiems, buvo beketinąs šaukti žmones sukilti, bet jį pavergė krašto grožis, taip nesiderinąs su žmonių skurdu. Akį traukė apelsinmedžių auksas sodrioje slėnių žalumoje, vienuolynai, stūksantys ant uolų viršūnių.

„Man labai gera — aš mėgstu apelsinus ir šnekučiuojuosi

*ŽIUNO ANDOŠAS, Aranteso kunigaikštis (1771—1813) — Prancūzijos generolas. Buvo Bonaparto sekretoriumi per Tulono apgulimą, adjutantu per pirmą žygį į Italiją, dalyvavo Egipto ekspedicijoje, 1807 m. paėmė Lisaboną. *(Vert. past.)*

su vienuoliais darkia lotynų kalba, bet jie supranta, nes ir patys panašiai kalba, — vaikštau į svečius (su pistoletais kišenėje), plaukioju per Tachą, jodinėju ant asilo arba mulo, keikiuosi portugališkai, negalavau viduriais ir esu moskitų sukandžiotas. Na ir kas? Kai leidiesi į pramoginę kelionę, nėr ko ieškoti komforto."

Iš Lisabonos į Seviliją jie jojo arkliais. Pakelėje — kryžių kryžiai. Nužudytiesiems atminti. Sutiko būrį, besivarantį kalinį ir keletą šnipų į Seviliją pakarti. Čia, kur mirtis ir meilė laukė kiekviename žingsny, Baironas matė reginių, kurie traukė savotišku gyvuliškumu ir atvirumu. Jis parašė motinai, kad buvo apsistojęs pas dvi gražuoles ispanes, „kurios apskritai labai mielos, didžiulėm juodom akim ir puikiai nuaugusios. Vyresnioji rodė jūsų nevertam sūnui ypatingą dėmesį, atsisveikindama karštai išbučiavo... nusikirpo jo garbaną ir padovanojo savo kasą, kokių trijų pėdų ilgio, kurią aš jums siunčiu ir prašau pasaugoti, iki grįšiu. Paskutiniai jos žodžiai buvo: „Sudie, gražuoli, tu man labai patinki." Ji man siūlė miegoti savo kambary, bet mano dorybė patarė to pasiūlymo atsisakyti; ji nusijuokė ir pasakė, kad, matyt, aš palikęs Anglijoje mylimąją, ir pridūrė, kad greit ištekanti už ispanų armijos karininko." Paskui per Kadį, „mieląjį Kadį, kur visų gražiausios ispanės", du draugai išplaukė į Gibraltarą. Čia turėjo atsisveikinti su seniu Mariu ir jaunuoju Raštonu: jiedviem kelionė buvo per sunki. Baironas išsiuntė juos į Niūstedą, pasiliko tik Flečerį. Misis Bairon jis parašė: „Prašau jus, būkit gera Robertui, kuris ilgėsis savo šeimininko; vargšas berniukas taip nenorėjo grįžti namo."

Paketbote, plaukiančiame iš Gibraltaro į Maltą, keleiviai pamilo Hobhauzą; tas su visais greit susidraugavo ir vakarais po pietų pasakodavo anekdotus (ir beveik visi Deivio Skropo, galvodavo sau vienas Baironas, klausydamasis iš tolo). Baironas, privengiąs pažinčių, mažiau patiko. Jis ne ką tevalgė, nuo stalo pakildavo pirmas. Laikėsi nuošaly, žiūrėjo į jūrą ir, rodos, traukė į save rūsčią uolų poeziją. Kai

tik sutemdavo ir laive sužibdavo žiburiai, jis atsisėsdavo denyje ant burių pako ir valandų valandas žiūrėdavo, kaip gražiai ant bangų mirga mėnesiena. Blyškioje šviesoje jis priminė Kolridžo* jūreivį, kuris užmušė albatrosą. Baironas buvo „įkapėm apsigaubusi paslaptis su drigne ant galvos". Jis ieškojo vienumos, o kelionės draugai manė, kad juos niekina, ir už tai jį smerkė. Visi pažymi baimingą, nepatiklų Baironо žvilgsnį iš padilbų. Laikėsi kažkaip nenatūraliai, apstumdydavo Flečerį, buvo it nesavas, sudirgęs.

Draugai būtų jam parodę daugiau širdies, jei būtų žinoję, kad tokiu savo elgesiu stengiasi užmaskuoti nerimą, liguistą luošio drovumą. Baironui buvo mielesnė nebyli bangų ir žvaigždžių draugystė, nes jis bijojo žmonių. Tiktai bėda, kad pozos, šiaip jam būdingos, jis ir toliau neatsisakė, laikydamas ją tauria. Žiūrint į vairagalį, pamažėl besisupantį ir skrodžiantį vandenį, jam kildavo mintys, kad kiekviena banga jį neša tolyn nuo jo negandų. Mąstydavo ir apie savo nelinksmą jaunystę, bet jau su liūdnu švelnumu, lyg apie kieno nors svetimo. Kodėl jam nesukūrus poemos apie šią klajonę? Nuo vaikystės kaupėsi stiprūs jausmai ir, susimaišę šitoje audringoje širdyje, pavirto tarsi lydyta lava... Vaizduotė jam piešė herojų, kurį pavadins Čaild Barunu, senoviniu savo giminės vardu. Jis buvo Baironas, tas viskuo nusivylęs, viskuo pasibodėjęs Baironas, kurio Hobhauzas nepažinojo ir, beje, nebūtų supratęs... Laivas suposi mėnesienoje.

Trečią dieną keleiviai sumanė ant denio šaudyti pistoletais į butelius. Baironas pamėgino savo laimę ir pasirodė beturįs taikliausią ranką. Labai tuo džiaugėsi. Hobhauzas, už kažkokį nekaltą juoką Bairono išplūstas, apskelbė savo naujiesiems draugams švelniai atlaidžiu, bet globėjišku tonu, kad į Baironą reikia žiūrėti kaip į vaiką.

Maltoje Baironas ėmė arabų kalbos pamokas iš vienuolio ir platoniškos meilės pamokas iš misis Spenser Smit. Ji buvo

*KOLRIDŽAS SAMJUELIS TEILORAS (1772—1834) — anglų poetas. Čia minimas jo kūrinys „Eilės apie seną jūreivį". *(Vert. past.)*

patyrusi romantinių nuotykių: suimta Napoleono kareivių, paskui išgelbėta vieno kilmingo italo, kuris ją riteriškai gerbė. „Ji kažkuo panaši į silfidę." Jos žavingos trumparegės akys žvelgė į vyrus kažkaip jaudinančiai sutrikusios ir juos trikdė. Baironui ji labai patiko, bet, laikydamasis ką tik susikurtos meilės filosofijos, nepasidavė silpnybei. Meilė kėlė jam naivią pagiežą, jis norėjo būti bejausmis.

Floransa išdidi, graži, drąsi —
Tai kas gi jis, netrokštąs ir nevengiąs
Jos gundančių akių, kurioms visi
*Gal nuoširdžiai, gal apsimetę lenkias?**

Dabar jis tarėsi turįs „marmuro širdį", puikiai išmanąs — jei tik panorėtų — viliojimo meną, kuri sudaro panieka moterims ir pasitikėjimas savimi, nepakenčiąs betgi per daug lengvų pergalių. „Mielajai Floransai" atiteko nuo jo piršto didelis geltonas deimantas, ir jos trumparegės akys dar kurį laiką šmėsčiojo jo svajonėse. Bet jis nesunkiai ištrūko iš tos naujosios Kalipsės.

Tuomet Albanija buvo beveik nežinoma. Laukiniai kalnai priminė Baironui Škotiją, kur dar vaikas leisdavo atostogas. Vyrai nešiojo trumpus sijonėlius, kone tokius pat kaip kiltas, ir ožkenos apsiaustus. Janinos Ali-paša, garsus savo drąsa ir žiaurumu, iš anglų rezidento sužinojęs atvykus kilmingą jaunuolį, pakvietė keleivius į rūmus. Baironą sužavėjo aplinka: albanai siuvinėtomis striukėmis, totoriai aukštomis kepurėmis, juodukai vergai, arkliai, būgnai, muedzinai, nuo mečetės minareto giedantys: „Yra tik Dievas ir jokio kito dievo nėra." Žiaurusis Ali-paša buvo mažas penkių pėdų šešių colių septyniasdešimtmetis senis balta barzda, galantiškų, orių manierų. Bet visi žinojo, kad jis nė nemirktelėjęs lieptų iščirškinti priešą ant grotelių ar įmesti į ežerą penkiolika žmonų, kuo nors neįtikusių jo marčiai. Jis pasiteiravo, kodėl Baironas, toks jaunas, paliko savo kraštą, ir pridūrė, jog iš jo mažų ausų, gar-

*Vertė Tomas Venclova

banotų plaukų ir baltų rankų iškart suprato jį esant aukštos kilmės. Tie žodžiai taip patiko Baironui, jog keletą mėnesių juos kartojo kiekviename savo laiške. Ali-paša, tikras Zelukas, ilgą laiką buvo vienas Bairono herojų. Valdžios meilė, nesiskaitymas su moralinėmis ar visuomeninėmis taisyklėmis, paslaptingumas, kuriuo mėgo gaubtis, žodžiu, visa Ali asmenybė žadino Baironui gyvas emocijas. Banditas, korsaras, gaujos galva — kiekvienas iš tos prakeiktos klasės veikė Baironą savo reagavimu į veidmainybę ir beatodairiška drąsa. Simpatija buvo abipusė. Paša davė dviem anglams vadovus ir ginkluotą eskortą kelionei atgal.

Kelionė po laukinį kraštą su pusiau barbarų kareivių palyda — sumanymas ne tik drąsus, bet ir svaiginantis. Nuo pat mažens Baironas manė, kad jam lemta būt kariu. Baimės nė trupučio neturėjo. Pamilo albanų kareivius, jo akimis, tokius paprastus, ištikimus; jam apskritai patiko primityvūs žmonės, jie prablaško galvą jos nekvaršindami. Gyvendamas tarp jų, Janinoje, jis pradėjo Čaild Baruną, kuris po pirmos giesmės virto Čaild Haroldu. Rašė spenseriškąja*, t. y. devynių eilučių jambine strofa, kuri, jo manymu, leidžia varijuoti toną. Hobhauzas žymėjosi pastabas apsakymui.

Iš Albanijos jie norėjo plaukti į Graikiją, bet kelionė iširo dėl jūreivių neišmaningumo ir audros.

„Per kapitono ir ekipažo nemokšiškumą aš vos nepalydėjau galvos kariniame turkų laive, nors uraganas buvo nelabai smarkus. Flečeris kaukė ir šaukėsi savo žmonos, graikai meldėsi į visus šventuosius, musulmonai — į Alachą; kapitonas verkdamas nulėkė į triumą paliepęs mums šauktis Dievo pagalbos."

Burės suplyšo, ekipažas nesugebėjo manevruoti, ir Flečeris kartojo, kad jų čia laukiąs „šlapias kapas", ir iš tikrųjų taip galėjo atsitikti. Baironas, dėl savo kojos negalįs niekuo

*SPENSERIS EDMUNDAS (1552—1599) — anglų poetas.

padėti ir pavargęs beramindamas Flečerį, kuris jo visai neklausė, susisupo į savo albanišką apsiaustą, atsigulė ant denio ir lyg niekur nieko užmigo. Kai pabudo, audra jau buvo nurimusi, laivas atbloštas prie kranto, kur juos sutiko suliotai. Tai buvo kalnų gentis, laukinė ir kilni, iki šiol išlikusi laisva. Jie tarnavo pašai, bet kaip samdytiniai, visada apmokami prieš kautynes. Buvo laikomi pavojingais. Suliotai širdingai sutiko nukentėjusius, išdžiovino jų drabužius, pavalgydino, jų garbei pašoko aplink laužą ir sudainavo puikią dainą su tokiu refrenu: „Visi banditai Pargoje". Kai Baironas norėjo jiems duoti keletą cechinų, vadas atsakė: „Aš noriu jūsų draugystės, o ne pinigų."

Žodžiai Baironui patiko. Jį žavėjo tie stiprių aistrų žmonės, sugebantys žudyti ir draugauti. Kuo toliau, tuo labiau jis niekino religijas. Per keletą savaičių matė ir katalikų, ir protestantų, ir musulmonų, ir stačiatikių, ir, jo akimis, visi buvo tos pačios žvėriškos žmogaus prigimties. „Man labai patinka albanai; jie ne visi musulmonai, kai kurios gentys išpažįsta krikščionybę. Bet jų tikėjimas mažai tedaro įtakos jų manieroms bei elgesiui." Jo laiškų mėgstamiausia tema — lyginti vargšą Viljamą Flečerį iš Niūstedo, kuris per lietų Albanijos kalnuose eidavo išskleidęs skėtį, su naujaisiais tarnais čiabuviais, šaunuoliais, nieko nepaisančiais vyrais. „Flečeris, kaip ir visi anglai, griežia dantį ant turkų, nors truputį su jais susitaikė gavęs iš vizirio dovanų aštuoniasdešimt piastrų... Jį kankina tiktai šaltis, karštis ir vabzdžiai; jis ne iš narsiųjų, bijo vagių ir audros..."

Jūros sugrąžinti į krantą, nutarė sausuma vykti į Graikiją. Tai buvo graži kelionė arkliais per kalnus. Vakare suliotų eskortas dainuodavo dainas, kurias Baironas, vertėjo padedamas, paversdavo eilėmis. Pagaliau jie atvyko į lygumą ir sustojo Misolungyje, mažame miestelyje prie didžiulės lagūnos. Jie buvo graikų žemėje.

Baironas buvo sujaudintas. Poetai ir istorikai jį nuo mažens buvo išmokę mylėti šį kraštą. Ir jis nenusivylė. Akims, pripratusioms prie šiurkštaus Šiaurės klimato, prie ūkanoto

peizažo, prie vėjo plaikstomų debesų burių, šitas indigo dangus, lengvas oras, uolėti kalnai, paryškinti ochros ir šafrano potėpiais, buvo šviesos ir laimės paveikslas. Baironas perplaukė Lepanto įlanką, pirma iki Patrų, balto fortifikuoto miesto, paskui dar kartą priešinga kryptim, norėdamas išlipti Parnaso papėdėje. Kiekvienas gido žodis žadino prisiminimus. Čia gyveno Meleagras ir Atalantė, Erimanto šernas. Snieguota viršūnė tolumoje — tai Helikonas, ir širdis smarkiau plakė atsigulus ant žemės prie pitijos grotos. Delfuose Hobhauzas ir Baironas išbraižė savo vardus ant šventyklos kolonų. Viršum jų galvų skraidė didžiuliai paukščiai: anot Bairono, ereliai, anot Hobhauzo, paukštvanagiai. Bet, artėjant prie Atėnų, netgi Hobhauzas užsidegė. Prie natūralaus aplinkos grožio dar prisidėjo stipri įtaiga. Drąsą, laisvės meilę, grožio, iškalbos garbinimą — visas didžiąsias žmogiškąsias vertybes pagimdė šioji sausa, tyra žemė.

Pagaliau 1809 metų gruodžio dvidešimt ketvirtąją būrys, visą rytmetį jojąs tarp pušų ir alyvmedžių, išgirdo, kaip vienas vadovų sušuko: „Pone! Pone! Kaimas!" Tai buvo Atėnai. Toli lygumoje buvo matyti miestas, susispietęs aplink aukštą uolą, o už miesto — jūra.

Vadovas sakė teisybę. Atėnai tuomet atrodė didelis kaimas. Turkai šeimininkavo mieste ne kaip valdytojai, o kaip nugalėtojai, palikę viską likimo valiai. Didžiojoje kavinėje prie dengto turgaus sutūpę agos juokdamiesi rūkė nargiles. Akropolyje buvo įsikūręs turkų garnizonas. Baironas su Hobhauzu užkopė į Akropolį nešini dovanomis — cukrumi ir arbata — otomanų valdytojui. Išbadėjęs pareigūnas, turįs išlaikyti iš savo šimto penkiasdešimties piastrų dar ir savo vyrus, juos priėmė labai gražiai. Aprodė baltus šventyklos griuvėsius. „Ak milorde, — pasakė Flečeris, — kokie puikūs židiniai išeitų iš to marmuro!" Baironas, rodos, labiau linko prisiminti Periklį, negu žavėtis Partenono grožiu. „Išties tai labai didinga", — tarė Hobhauzas. „Visai kaip Menšen Hauzas"*, — abejingai atsakė Baironas.

*Lordo mero rezidencija Londone. *(Vert. past.)*

Bet jį labai jaudino kontrastas tarp šio krašto praeities didybės ir dabarties skurdo. Gal Niūstede jis išsiugdė meilę pastatų ir imperijų griuvėsiams? Gal manė, jog tai miglotas jo paties likimo simbolis? Tai buvo kur kas sudėtingiau. Jo drąsa, bodėjimasis gyvenimu, noras kažkur bėgti, lėkti rodė jį gimus veiklai. Jis tai žinojo. Susižavėjęs ir su pavydu sekė meteorišką Bonaparto skrydį. Bet savo luošumo pasmerktas pilkam gyvenimui, jis sykiu mėgavosi ir kitų žmonių veiksmų didybe, ir pragaištim. Kaip kadaise ant Haro kalvos jam patikdavo sėdėti tarp kapų, taip ir dabar linko svajoti ant kolonų griuvėsių didžiulėse imperijų kapinėse, kurios plytėjo tarp kiparisų ir pušų nuo Gibraltaro iki Helesponto.

Liaudies vergovė, šokiravusi Baironą Portugalijoje, juo labiau piktino Miltiado ir Temistoklio tėvynėje. „Čaild Haroldo" rankraštis — perdėm šaukimas sukilti:

Mana Elada, grožio kapinyne,
Tavęs nėra, bet tu esi gyva!
Ar tavo sūnūs, grandines pamynę,
Sukils? Ar bus laimėta jų kova?
Ar pagimdys išniekinta dirva
Spartietį, kurs budėjo Termopiluos,
Pakol nulinko išdidi galva?
Ar tie kariai per amžius bus nebylūs?
*O gal prabils dvasia, iš nebūties pakilus?**

„Ką aš galiu padaryt?" — atsakė vienas atėnietis į Bairono priekaištą, kam toks nuolankumas. „Verge! — sušuko Baironas, — tu nesi vertas vadintis graiku. Ką tu gali padaryt? Atkeršyt už save." Jis taip ir būtų padaręs. *Crede Biron.*

Hobhauzas su Baironu išsinuomojo kambarius gretimuose namuose, Baironas — pas ponią Teodorą Makri, anglų vicekonsulo našlę. Dengtas balkonas buvo vidinio kiemo pusėj, ten augo citrinmedis ir žaidė trys mergaitės. Baironas negalėjo jų neįsimylėti.

*Vertė Tomas Venclova

„Vos neužmiršau jums pasakyti, kad mirštu iš meilės trims jaunoms atėnietėms, trims sesutėms. Gyvenu tame pačiame name kaip ir jos. Tų dievaičių vardai Tereza, Mariana ir Katinka, ir nė viena neturi penkiolikos."

Vyresniajai, Terezai, jis sukūrė eilėraštį:

Atėniete, nusijuok,
Mano širdį atiduok!
Atiduoki, o jei ne —
Pasiimki ir mane!
Skamba oras ir vanduo:
*Ζωη μον, ταζ 'αγαπω.**

„Gyvenime mano, aš myliu tave" — gražus refrenas. Teisybę sakant, „greičiau Haroldas, o ne Baironas" buvo įsimylėjęs Terezą. Šiaip ar taip, sekdamas Rytų papročiu, kurį neseniai sužinojo, Baironas dėl jos persirėžė durklo galu krūtinę. Tereza priėmė tai visiškai ramiai, kaip deramą duoklę savo grožiui.

Prancūzijos konsulas Fovelis lydėjo Baironą ir Hobhauzą per visą Atiką. Alyvmedžių miškais ir asfodelų pievomis jie nuvyko iki pat Sunijo kyšulio. Tarp baltų šventyklos kolonų mirgėjo „violetinė jūra". Ant vienos kolonos Baironas, tas amžinas mokinys, užrašė savo vardą. Paskui, atsisėdęs ant marmuro laiptų, negalėjo atsidžiaugti tyla kyšulyje, kur jis buvo vienut vienutėlis su bangomis. Jautėsi be galo laimingas. Tas amžinas pavasaris, vaiskus, be debesų, dangus buvo dieviški. Baironas prisirišo prie graikų. „Sako, kad jie nedėkingi padarai, bet kas gi yra kuo nors padėjęs graikų tautai?" Negi jie turi būti dėkingi engėjams turkams, anglams, kurie išvežė iš Akropolio šedevrus, ar prancūzams, kurie mielai teikia patarimus, bet tik ne pagalbą? Kaip tūžo Baironas ant lordo Eldžino agentų, kurie nieko nežiūrėdami gadino Partenono metopas. Turkų valdytojas apsiverkė matydamas, kaip jie sudaužė Partenono frontoną. Beje, Baironas,

* Vertė Tomas Venclova

nors ir labai mylėjo graikus, gražiai sutarė ir su turkais. Miesto galva, be galo lipšnus, įsakė įkrėsti Flečerio akivaizdoje penkiasdešimt lazdų vienam žmogui, įžeidusiam abu anglus. Hobhauzas patenkintas tarė: „Kad ir kokia būtų mano nuomonė apie despotizmą Anglijoje, užsienyje jis turi savo privalumų."

* * *

Keleivį visada traukia tolyn. Anglų laivas „Piladas" plaukė į Smirną; jie sėdo į jį. Odisėjo bangos, rausvos bangos su opalo keterom, juos supo tarp salų. Smirnoje Baironas baigė antrą savo poemos giesmę. Hobhauzas apie ją buvo ne per geriausios nuomonės. Išpūsti jausmai, sakė jis, oratoriškos deklamacijos. Jam labiau patiko Popas. Ir Baironas, aštuonioliktо amžiaus poezijos gerbėjas, kone su nuostaba pasižiūrėjo į tą savaiminę savo jausmų išraišką, padėjo rankraštį į lagamino dugną ir ėmė ieškoti kito kelio pagarsėti.

Fregata, kuria jie plaukė iš Smirnos į Konstantinopolį, sustojo Tenedo saloje. Iš čia buvo matyti Dardanelų sąsiauris, skiriantis du žemynus. Srauni jūra it upė tekėjo tarp aukštų plikos žemės krantų. Tai šitą Helespontą perplaukė Leandras, kad pamatytų savo mylimąją. Baironas norėjo pasekti jo pavyzdžiu. Jis dukart bandė; pirmą kartą nepasisekė, antrą kartą, gegužės trečiąją, pavyko. Plaukdamas iš Europos į Aziją, išbuvo vandenyje pusantros valandos, jo kompanionas misteris Ikenhedas aplenkė jį penkiom minutėm. Vyrai pavargt nepavargo, tik sužvarbo, ir Baironas be galo savimi didžiavosi. Jis parašė motinai, Hodžsonui, visiems visiems, kad perplaukė Helespontą, ir šis žygdarbis drauge su Flečerio skundais ir pasakojimais, kaip Ali-paša išgyrė jo mažas ausis, buvo pagrindinės jo laiškų temos.

„Pradėsiu nuo to, — nes rašiau jums apie tai dar tik porą kartų, — kad perplaukiau iš Abido į Sestą. Tai darau dėl to,

kad jūs pajustumėt derамą pagarbą man, pasiekusiam tą sportinį laimėjimą, nes aš ta šlove didžiuojuosi labiau nei kuria kita — politiko, poeto ar oratoriaus."

Būdamas Tenedo saloje, Baironas matė Troadą. Idos kalnas, taip jam primenantis Haro kalvą, stūksojo Trojos lygumoje. Miesto nebuvo likę nė ženklo, tik jo griovikų kapai, didžiuliai kauburiai, panašūs į danų pilkapius anglų kaime. Baironas iš meilės galutinei nebūčiai ir didvyriams, užmigusiems amžinu miegu, susimąstęs stovėjo prie Achilo kapo. Paskui fregata, pakėlusi bures, išplaukė į Konstantinopolį ir 1810 metų gegužės tryliktąją įmetė inkarą tarp Seralio ir Septynių Bokštų.

Stambule Baironui ypač patiko landšaftas, Europos ir Azijos krantai, sagstyte nusagstyti rūmais, paauksuotas Šv. Sofijos soboro kupolas, Princų salos, tokios patrauklios iš tolo. Pats soboras jam pasirodė prastesnis už Londono Šv. Povilo katedrą. „Šneku kaip kokni", — sakė jis. Ir tai buvo teisybė. Hobhauzui, ir tam atrodė, kad dengti Rytų bazarai atrodo „gan menki statiniai tam, kas gerai pažįsta Londono parduotuves". Bet Baironui, pasipuošusiam ryškiai raudonu siuvinėtu munduru ir skrybėle su pliumažu, buvo įdomu vaikštinėti tarp sultonų kapų, lydimam samdytų janyčarų būrio. Ambasadorius Robertas Aderas ir jo sekretorius Kaningas elgėsi su dviem keliautojais kaip su dideliais ponais. Jie buvo pristatyti pašai. Prieš pat vizitą į vyriausybės rūmus tarp Bairono ir Kaningo kilo ginčas dėl etiketo. Kaningas nesutiko eiti Baironui iš paskos, ir Baironas paliko kortežą. Širdo tris dienas, paskui parašė labai orų laišką, kuriuo prisipažino buvęs kaltas.

Nuplaukė į Bosforą, pasėdėjo ant mėlynų Simplegado uolų, sąsiaurio sargų, kurios, pasak senovės legendos, susiglaudžia, kad sutraiškytų laivus. Ištisas dienas nieko neveikė, tik rūkė, jodinėjo, irstėsi Gėluosiuose Azijos vandenyse, bet jautėsi laimingas. Vien Flečeris jį erzino:

„Dėl savo amžinų aimanų, kad negalįs gyvent be jautienos ir alaus, dėl savo kvailos ir davatkiškos paniekos viskam, kas svetima, nesugebėjimo įsiminti nors keleto bet kokios kalbos žodžių jis darosi našta, kaip ir visi anglai tarnai. Patikėkite, įkyrėjo už jį kalbėti: tai jam reikią prabangos (ir daugiau negu man), tai negalįs valgyti plovo, tai vynai nepatinką, tai lovos per kietos; iš to ilgo sąrašo skundų, kaip kad arkliai užsispyrė ar arbatos pritrūko!!! prašalaitis turėtų skanaus juoko, bet šeimininkui — vienas vargas."

Pagaliau 1810 metų liepos dvidešimt ketvirtąją Baironas su Hobhauzu paliko Konstantinopolį. Hobhauzas grįžo į Angliją, Baironas norėjo dar kartą aplankyti Atėnus. Ištisus metus juodu nepiktai traukė vienas kitą per dantį, bet ši kelionė buvo sunkus jųdviejų bičiulystės išbandymas, ir permaina buvo pageidautina.

Baironas motinai: „Aš labai džiaugiuosi pagaliau likęs vienas, nes kompanionas man atsibodo — nepasakysiu, kad jis blogesnis už bet kokį kitą, tačiau aš iš prigimties linkęs į vienatvę, ir kasdien šis polinkis stiprėja."

Išsiskyrė juodu meiliai ir patetiškai. Hobhauzas pasižymėjo savo dienoraštyje: „Atsisveikinau ne be ašarų su šiuo keistu jaunuoliu ant akmeninės terasos gale įlankos, perpus pasidalijom gėlių puokštelę, gal tai paskutinis daiktas, kurį su juo dalijausi." Hobhauzo laiškas Baironui, rašytas po šio išsiskyrimo, baigėsi tokiu *post scriptum:* „Aš laikiau pusę jūsų puokštelės, iki visai suvyto, bet net ir tada nekilo ranka jos išmesti. Kodėl, nemoku paaiškinti. Manau, kad ir jūs nemokėtumėt." Jis mylėjo Baironą labiau, negu žodžiais išreikšdavo. Per šią kelionę įsitikino, kad Baironas — sunkiai sugyvenamas, keistas, įtarus ir, šiaip ar taip, nepaprastai žavus. Na o Čaild Haroldas buvo sentimentalus poezijoje, bet ne prozoje: „Paskutinis jūsų laiškas baigėsi patetišku *post scriptum* apie puokštelę; patariu jį įdėt į savo būsimą romaną. Nė neįtariau

jus turint tokių gražių jausmų ir pamaniau, kad juokais parašėt. Bet aš mėgstu juokus."

* * *

Vėl atvykęs į Atėnus, Baironas apsigyveno kapucinų vienuolyne. Apylinkė buvo graži: priešais — Himeto kalnas, už nugaros — Akropolis, dešinėj — Jupiterio šventykla, kairėj — miestas. „Ak sere, tai bent parinko vietą, tai vaizdas, grožėkitės! Nieko panašaus, sere, jūsų Londone, ne, ne, netgi Menšen Hauzas." Lisikrato paminklą supo vienuolyno pastatai. Tai buvo žavinga apvali šventykla, dabar vienuolių paversta biblioteka, su langais, žvelgiančiais į apelsinmedžių sodą. Gyvenimas šiame vienuolyne nepasižymėjo šventumu. Be Padre Abbate*, čia buvo scuola**, kurioje mokėsi šeši ragazzi, jaunuoliai: trys katalikai ir trys stačiatikiai. Baironas rengdavo bokso rungtynes tarp katalikų ir stačiatikių, ir vienuolyno vyresnysis džiaugdavosi, kai laimėdavo katalikai. Gyvenimas čia buvo visai kaip koledže — linksmas, triukšmingas ir tylus, — ir Baironas, visada besiilgįs Haro draugų, įsijungė į jį su vaikišku džiaugsmu. Jis vėl užsidegė globėjiška meile, šįkart Nikolui Žiro, naujajam Edlstonui, prancūzų protežė ir graikų valdiniui, kuris kalbėjo itališkai ir mokė tos kalbos Baironą.

„Aš esu jo Padrone ir jo amico***, ir dar dievaižin kas. Prieš porą valandų jis man pareiškė, kad jo karščiausias troškimas — lydėti mane po visą pasaulį, ir tuoj pat nusprendė, jog mes turėtume ne tik gyventi, bet ir drauge mirti."

- Kiauras dienas skambėdavo juokas. Rytą Baironą pažadindavo šitų padaužų riksmai: „Venito abasso"****; rimtas

*Vienuolyno vyresnysis *(it.)*.
**Mokykla *(it.)*.
***Draugas *(it.)*.
****Lipkite žemyn *(it.)*.

brolio kapucino balsas atsiliepdavo: „Bisogno bastonare"*. Intrigų netrūko. Terezos Makri motina vėl pasirodė scenoje. „Kvailelė įsivaizdavo, jog aš vesiu jos mažytę; bet aš turiu geresnių pasismaginimų." Flečeris, vedęs vyras, kuris taip dejavo atskirtas nuo savo Salės, įsitaisė graikę meilužę. Abu tarnai albanai ir vertėjas pasekė jo pėdomis.

„Tegyvuoja meilė, — rašė Baironas Hobhauzui. — Aš plepu su visais — nesvarbu, gerai ar blogai — ir verčiu maldas iš mišiolo; bet mano pamokos nutrūksta dėl visokių išdykavimų; imam valgyti vaisius, mėtytis žievėmis, žaisti; žodžiu, aš vėl mokykloje ir pasižymiu ne didesniu pažangumu kaip ir seniau, nes vis taip pat tuščiai leidžiu laiką."

Vienuolyno vyresnysis surengdavo nuostabius vakarus aukštiems turkų pareigūnams. Tėbų muftis ir Atėnų gubernatorius nusigerdavo nepaisydami Mahometo draudimo, ir atikinė šventė praeidavo kuo šauniausiai.

Žinoma, kaip čia neperplauksi Pirėjo įlankos. Nikolas buvo prastas plaukikas. Kai Baironas šoko nuo molo, iš netoliese stovinčio laivo kažkas jį angliškai pašaukė. Tai buvo markizas Sligas, Haro laikų mokslo draugas, su ledi Estera Stenhop. Baironas apsidžiaugė juos sutikęs, paekskursavo su jais, bet šitų anglų akyse toli gražu nesijautė taip laisvai kaip su savo italiukais. Ledi Estera atsiliepė apie jį griežtokai: „Jo toks pasileidėliškas žvilgsnis, akys arti viena kitos, antakiai suraukti... Keisto būdo: tyčia dosnus, tyčia šykštus; sykį jis buvo paniuręs, ir niekas neturėjo teisės jo užkalbinti, o rytojaus dieną reikalavo, kad visi juokautų su juo." Tas bruožas iš tiesų krisdavo į akis visiems, kas tik Baironą sutikdavo. Uždaras, nesugebąs įsivaizduoti, ką kiti jaučia, jis laukdavo, kad jie jaudintųsi visada lygiai taip pat kaip jis, ir naiviai piktindavosi, kai jų liūdesys ar džiaugsmas jam pasirodydavo ne vietoje. Jo paties akyse Baironas, rūkąs pypkę ir raitąs ūsą

*Gausite lupti (*it.*).

kur nors tarp Himeto ir Akropolio, buvo natūralus reiškinys, uola tarp kalnų; jam patiko naivūs žmonės, žiūrį į šitą gana stačią uolą su nuostaba ir pasigėrėjimu.

Bet vos tik susidurdavo su anglais, jo laimė, tokia gležnutė, susvyruodavo. Jie primindavo visuomenę, kuri Baironui kėlė ir sąmoningą baisėjimąsi, ir nesąmoningą pagarbą. Kai būdavo ne vienas su vaikais, su tarnais, jam neduodavo ramybės mintis, ką kiti apie jį pagalvos. Žinojo esąs patrakėlis ir maniakas. Turėjo vaikiškų prietarų, keistų įpročių, pavyzdžiui, dėtis galvūgaly užtaisytus pistoletus. Per savo reiklų aistringumą pridarydavo tokių dalykų, kuriuos būtų norėjęs nuslėpti nuo žmonių. Netgi Hobhauzas jį varžė, o ant Flečerio dažniausiai pykdavo už tai, kad Niūstedo Sanča ir šitame beprotiškame gyvenime Atėnuose tarp apelsinmedžių, vienuolių broliukų ir turkų buvo juokingas, bet grasus britų Šabloniškumų sargas.

Per savo antrą viešnagę Atėnuose Baironas kelissyk nuvyko į Morėją, iki pat Tripolio, ir vis sustodavo Patruose, kur anglų konsulas misteris Stranė buvo jo bankininkas. Jis grožėjosi tuo uostu; laivai su išpieštais šonais lyg iš Agamemnono laivyno stovėjo iškėlę bures balto miesto papėdėje. Bet pati vieta buvo nesveika: kai tik nuo Misolungio imdavo pūsti vėjas, ypač per moskitų sezoną, prasidėdavo maliarija. Baironas, prastai gydomas, vos nenumirė. Ką gali padaryti vargšas, drugio krečiamas, ligonis prieš žmogžudį daktarą? Prigimtis, jaunystė ir Jupiteris ėjo už Baironą, o daktaras Romanelis — prieš jį. Flečeris visai pametė galvą. Laimė, tarnai albanai ėmėsi slaugyti Baironą ir pasakė užmušią daktarą, jeigu jų ponas mirs. Gal tas grasinimas padėjo, o gal Jupiteris ar jaunystė? Pagaliau Baironas pasitaisė. Per šitą savo ligą galėjo pasvarstyti, kaip mažai tėra prisirišęs prie gyvenimo. Jis gulėjo čia vienas, drugio krečiamas, atskirtas nuo tėvynės dviejų mėnesių jūros kelio.

„Aš žiūrėjau į mirtį kaip į išsivadavimą iš skausmų ir netroškau būsimojo gyvenimo, bet buvau tvirtai įsitikinęs, kad Dievas, baudžiąs mus čia, žemėje, paliko tą paskutinį prie-

globstį pavargusioms sieloms." Ir pridūrė graikiškai: „Tas, ką dievai myli, miršta jaunas."

Į kapucinų vienuolyną Baironas sugrįžo išbalęs ir nusilpęs. Laikantis tokio režimo, kokio jis laikėsi norėdamas išlikti liesas ir gražus, sunku sustiprėti. Triskart per savaitę vaikščiojo į turkišką pirtį, gėrė vandenį su actu, valgė tiktai ryžius. Per visą tą žiemą gyvenimas slinko maždaug taip pat kaip ir prieš ligą. Truputį dirbo, parašė dvi satyras, vieną Popo stiliaus, „Horacijaus motyvais", antrą — „Minervos prakeikimas", kur smarkiai išvainojo lordą Eldžiną. Sykį Baironas kreipėsi į tėvą Povilą Ivriškį leidimo apsigyventi celėje. Gal vienuoliškas gyvenimas padėtų jam išsivaduoti iš nuobodulio ir liūdnų minčių. Pasisakė nesąs netikintis. Paprašė tėvą kryžiaus su kančia ir apsiašarojęs jį pabučiavo. Religija jam, kaip ir viskas pasaulyje, turėjo būti stiprus pojūtis.

Bet Hansonas pinigų nebesiuntė ir reikalavo, kad jo klientas grįžtų ir gintų Niūstedą ir Ročdeilį, kuriems grėsė kreditoriai ir škotų teisininkai. Reikėjo grįžti. Flečeris buvo pasiųstas kaip žvalgas su bagažu ir laišku misis Bairon:

„Teikitės pasirūpinti mano knygomis ir dėžėmis su popieriais. Prašom palikti mano daliai keletą butelių šampano, nes aš labai ištroškęs... Manau, kad namai pilni idiočių, skleidžiančių skandalus."

Flečeriui kelionė išėjo į gera; jis mažiau bepanėšėjo į salos gyventoją. „Gerokai kepęs, svilęs, spirgėjęs, apkandžiotas visokiausių šliaužiojančių gyvių, Flečeris ima filosofuoti; jis pasidarė tiek pat rafinuotas, kiek ir nuolankus, ir žada tapti savo parapijos pažiba, o ateityje — itin svarbiu asmeniu Flečerių šeimos genealogijoje."

Liokajui išvykus, po keleto savaičių ir ponas sėdo į fregatą „Volaž". Nikolas Žiro lydėjo jį iki Maltos. Namo Baironas vežėsi du tarnus graikus. Vienas iš jo atleistų albanų verkdamas išbėgo iš kambario. „Kai aš prisimenu, kaip prieš pat mano išvykimą iš Anglijos vienas artimiausių ir tauriausių

draugų atsiprašė negalėsiąs užeiti su manimi atsisveikinti, nes turįs palydėti giminaitę pas modistę, ir palyginu dabartį su praeitimi, tai negaliu nesistebėti ir nesijusti pažemintas."

Plaukti iš Maltos reikia trisdešimt keturias dienas. Baironas buvo vienas, be įdomių bendrakelionių, bet savo vienatve džiaugėsi. Apskritai per šią kelionę jam sekėsi: skendo, bet nenuskendo plaukdamas turkų laivu, degė aistra vienai ištekėjusiai moteriai Maltoje, padarė vizitą pašai, mylėjo tris jaunas graikaites Atėnuose, perplaukė Dardanelus, parašė eilėraščių, iš broliuko išmoko italų kalbos. Matė gražių reginių, atgaivino herojų paveikslus, pusei metų susigrąžino jaunystę. Šnekėjosi su prancūzais, italais, graikais, turkais, amerikiečiais ir galėjo spręsti apie kitų tautų galvoseną bei papročius. Amžių prasėdėjęs berūkydamas Londono klubuose ar bežiovaudamas kur nors kaime, jis niekada nebūtų sužinojęs tiek naudingų ir malonių dalykų.

Visada įdomu pasekti, kaip kokio nors žmogaus gyvenime besiformuojantys vienas po kito sluoksniai, ilgainiui sukietėję, apsprendžia charakterį. Protėvių indėlį — Gordonų smarkumą, Baironų sentimentalų temperamentą — papildė fizinis indėlis, būtent, luošumas, kurstąs neapykantą visam pasauliui, ir grožis, teikiąs būdų atsikeršyti. Ant siauros ir niūrios religijos, dėstytos pirmų škotų mokytojų, gulė, jos nesunaikindamas, Kembridžo studentų volteriškas deizmas, ant jaunuolio naivaus sentimentalumo — ironiškas ir stiprus humoras. Pasaulio supratimas, dabar formuojantis tą vidinį peizažą, buvo paprastas. Žemės rutulį mums nežinomais tikslais sukūrė Dievas, kuriam, rodos, nė kiek nerūpėjo mūsų bėdos. Žmonės, genami savo aistrų, likimo, ieško malonių pojūčių (ir tai išmintinga) ar garbės (o tai kvaila). Karalystės kyla ir žlunga it jūros bangos. Viskas tuštybė, išskyrus malonumus.

Kelionė į Rytus patvirtino šią doktriną. Visur, kur važinėjo, Baironas matė, kad gyvenimas sunkus, ydos visuotinės, mirtis artima ir lengva. Musulmonų fatalizmas sustiprino jo paties fatalizmą. Jų požiūris į moterį jam patiko. Religijų gausybė jam įrodė jų silpnumą. Jis išsivežė abejones, kurias

manė esant tvirtas kaip tikėjimo tiesas. Ilga vienatvė davė progos geriau pažinti save. Dabar jis žinojo, kad tik už įstatymo ribų gali būti laimingas. Pamilo šiuos kraštus, kur jis nekvaršino sau galvos dėl kitų, o kiti — dėl jo. Nuotolis išmokė jį paniekos. Ar begali jaudinti priešiškas kokio nors pedanto straipsnis, kai nuo jo skiria Viduržemio jūra ir Atlanto vandenynas, kai Šiaurės žurnalų perkūnavimą nustelbia Helesponto šniokštimas? Dabar jis žinos, jei jo reikalai Anglijoje paslytų, kad yra baltos salos po amžinai žydru dangumi, kad iki jų — dvi savaitės kelio vandeniu.

Stovėdamas vienas ant fregatos denio, Baironas žiūrėjo į besikilojančias bangas. Kur nuneš jį laivas po tiekos dienų? Pas motiną? Jis nė nemanė ilgai pas ją pasilikti.

„Būkite gera, sutvarkykite mano kambarius Niūstede, bet laikykite mane svečiu. Tik turiu jums pranešti, jog jau senokai tenkinuosi vegetarišku maistu — nevalgau nei žuvies, nei mėsos; tad tikiuosi, kad man bus parūpinta pakankamai bulvių, žalumynų ir džiūvėsių; vyno aš negeriu. Turiu du tarnus, abu pagyvenę graikai... Vizitatoriai, manau, per daug man neįkyrės, bet, jeigu apsilankys, jūs turėsite juos priimti, nes aš tikrai nenoriu, kad kas drumstų mano vienatvę; jūs žinote, jog niekada nemėgau visuomenės, o nūnai juo labiau nemėgstu."

Vienintelis jo, žemvaldžio, noras — atidalyti nuo tokio B. fermos dvariuką Flečeriui:

„Aš tik suskaldysiu (kaip Bonapartas) misterio B. karalystę ir iš jos paskirsiu kunigaikštystę maršalui Flečeriui! Tikiuosi, jūs apdairiai valdote mano mažą imperiją su jos sunkia nacionalinės skolos našta."

Be jos, ką jis dar ras? Hobhauzą? Iš Hobhauzo negavo jokios žinios; girdėjo, esą jis apsivilkęs „pasibaisėtina kario apranga". Hodžsonas? Na taip, bet Hodžsonas pasidarė da-

vatka. Augusta? Ją buvo beveik užmiršęs. Ką, po velnių, jis veiks šiame krašte? Rinks mokesčius iš Niūstedo fermerių, pardavinės Ročdeilio anglies kasyklas, atsiteisinės skolas Londone? Niekingi darbai. Ką pamatys? A, Dalasą, iškilnųjį ir paslaugųjį Dalasą. Prieš pat kelionės pabaigą jis parašė Dalasui:

„Dvejus metus klajojęs, aš vėl keliauju į Angliją. Pamačiau viską, kas yra įdomiausia Turkijoje, ypač Troadoje, Graikijoje, Konstantinopolyje ir Albanijoje... Nemanau, kad būčiau padaręs ką nors tokio, kas mane išskirtų iš kitų keliautojų, nebent tai, jog perplaukiau iš Sesto į Abidą, — žygdarbis, tinkantis šių laikų žmogui."

ANTRA DALIS

Iš prigimties jis buvo švelnios ir mylinčios širdies, bet jo pernelyg ekspansyvus jausmingumas duodavo progą draugams šaipytis. Jis buvo išdidus, ambicingas, branginantis kitų nuomonę it vaikas. Nuo tada jis ėmė mokytis neparodyti to, kas, jo akimis, atrodė gėdinga silpnybė. Savo tikslą pasiekė, bet pergalė nepigiai atsiėjo. Jis galėjo nuslėpti nuo žmonių savo be galo jautrios sielos emocijas, bet, viduje užsklęstos, jos šimtąkart jį labiau kankino.

MERIMĖ

*The great object of life is sensation – to feel that we exist, even though in pain. It is this „craving void" which drives us to gaming – travel – to intemperate, but keenly felt pursuits of any description, whose principal attraction is the agitation inseparable from their accomplishment**

BYRON

*Tikroji mūsų gyvenimo esmė yra justi ir jausti – jausti, kad mes egzistuojam, tegul ir kančiose. Štai toji „visagalė tuštuma", verčianti mus lošti, leistis į keliones ar ieškoti sau stiprių įspūdžių kitais rizikingais užmojais, kuriems negalime atsispirti, nes jie mus neišvengiamai jaudina. *Baironas*

XIV
Niūstedo Timonas

— *You're getting damned romantic?*
— *No, bored*[*]
Ernest Hemingway

Jis apsistojo „Redišo" viešbutyje Sent Džeimsstrite. Motinai atvežė skarą ir rožių aliejaus, Hobhauzui — marmuro, sau — buteliuką atikinės cikutos, keturias atėniečių kaukoles ir gyvų vėžlių. Dalasas, jau kelios dienos laukiąs jo parvykstant, tuč-tuojau prisistatė. Baironas atrodė gerai nusiteikęs ir gyvai pasakojo apie savo keliones. Dalasas pasiteiravo, gal ką nors parašęs apie jas. „Ne, ir neketinąs; jo pašaukimas — satyra, ir vieną turįs sukūręs. Horacijaus „Apie poezijos meną" parafrazę. Jo nuomone, vykusią. Atidavė rankraštį Dalasui ir paprašė jį rytoj užeiti.

Dalasas visą dieną skaitė „Horacijaus motyvais"... Jaunuolį Baironą jis mylėjo ir iš visos širdies norėjo gerai įvertinti poemą, bet koks nusivylimas! Ir tai viskas, ką davė dveji metai klajonių ir nuotykių? Lėkštą sekimą, sunkiai paskaitomą satyrą be jokio formos novatoriškumo? Rytojaus dieną jis nesmagus nuėjo į „Redišo" viešbutį, sumurmėjo miglotus komplimentus ir paklausė, ar daugiau nieko neturįs... Kaipgi, turįs keletą trumpų eilėraščių ir nemažai strofų apie kelionę. Tai niekai, neverta nė skaityti, bet jeigu Dalasas norįs, galįs jam padovanoti. Ir ištraukė iš lagamino pluoštą popierių. Dalasas, pažadėjęs kaip galint greičiau išleisti Horacijaus parafrazę, išėjo su „Čaild Haroldo klajone" po pažastim.

*— Romantika nukamavo? — Ne, nuobodulys. *Ernestas Hemingvėjus*

Albione mūs didvyris gyveno.
Perdien, paniekinęs taurias mintis,
Jis mokės nuodėmių tarytum meno.
Jo įsiūčio baisėjosi naktis.

... Jo vardas buvo Čaild Haroldas. Mes
Nuslėpsime jo prievardį ir herbą.
Anuomet valdžiusi plačias žemes,
Ta giminė daug sykių pelnė garbę...

... Dar neišsėmęs trečdalio būties,
Jis jautė gaižų nuobodį, kartėlį
Ir troško ne smagumų, o mirties.
Gimtoji žemė vargino jo sielą,
Nyki ir vieniša lyg eremito celė.

... Jis perėjo per Blogio labirintą,
Bet niekad neieškojo atgailos.
Jam lenkės moters — bet viena, branginta
*Labiausiai, nesugrįžo atgalios...**

Pagaliau Dalasas rado Baironą, patį Baironą tose autoriaus paniekintose eilėse. Čia buvo jo motina ir sesuo: „Palikdamas tėvynę, piligrimas / Nedrįso aplankyti net sesers". Ir senovinė abatija: „Tai buvo seno vienuolyno valdos, / Ir Pafo dukros juokėsi tenai, / Kur kitados aidėjo niūrios maldos". Žinoma, poema buvo padrika, be plano, žinoma, Pafo dukros — tai samdinės, o nuodėmių labirintas — kaimo šventės barakas. Bet šita kiek dirbtinė gražbylystė buvo įkvėpta nuoširdaus jausmo. Dalasas čia rado Bairono mizantropiją, jo geidulingą nuobodulį, niūrius pomėgius, kurių prisiragavęs konstatavo, kad viskas žemėje — niekai.

Senovės dienos! Amžini Atėnai!
Kur jūsų didvyrių šviesi dvasia?..
Dar plazda ji alyvmedžių pavėny...
Kadaise ir mene, ir kovose

*„Čaild Haroldo klajonių" ištraukas vertė Tomas Venclova

Jūs pelnėt pirmą vietą. Bet visa
Laimėtojo šlovė — tik vaiko žaislas.

Dalasas, nebegalėdamas sulaikyti entuziazmo, šešioliktosios vakarą parašė Baironui, kuris buvo išvažiavęs aplankyti Haro: „Jūs sukūrėt žaviausią poemą, nieko panašaus nesu skaitęs... Čaild Haroldas mane taip užbūrė, jog negaliu nuo jo atsitraukti".

Bet, kai vėl susitiko su Baironu, labai nustebo, kad tas kalba apie šį kūrinį tikrai su neapsimesta panieka: „Tai viskas, tik ne poezija". Rodęs poemą vienam geram kritikui ir gavęs neigiamą atsiliepimą. Argi Dalasas nematęs pastabų paraštėse? Dabar svarbu kuo greičiau rasti leidėją satyrai „Horacijaus motyvais". Dalasas jokiu būdu nenorėjo nusileisti: „Jūs man padovanojote Čaild Haroldą, ir aš esu taip įsitikinęs jo vertingumu, jog būtinai išleisiu".

* * *

Baironas parašė motinai, kad jį Londone užlaikęs Hansonas — reikią pasirašyti popierius, — kad atvažiuosiąs pas ją, kai tik galėsiąs. Šaltokai skamba po dvejų metų kelionės grįžusio sūnaus laiškas. Jis prasidėjo: „Brangioji ponia", bet paskutinė pastraipa atrodė nuoširdi: „Jūs laikykite Niūstedą savo, ne mano namais, o mane tik svečiu". Ar vieniša motina apsidžiaugė jo sugrįžimu? Ji gerokai pavargo per tuos dvejus metus. Būdama išdidi, gyveno Niūstede taip, kad nieko nekainuotų sūnui; iš savo pensijos galėjo išlaikyti save ir tarnaitę, sodininkui nebeužteko. Pasiūlė Hansonui jį atleisti: „Laikyti sodą lordui Baironui — nepelninga, kadangi jame neauginama nieko, ką būtų galima parduoti". Ir pateikė Hansonui išlaidų sąmatą:

Sodo priežiūra	156 sv.
Jėgeris	39 sv.
Džonas Maris	50 sv.
Tarnaitė	30 sv.

Vilkšunis	20 sv.
Lokys	20 sv.
Mokesčiai	70 sv.
Iš viso...	385 sv.

O ji tiek pajamų neturėjo. Ką daryti? „Aš sumažinau kiek tik begalima savo išlaidas. Jau kone metai gyvenu be tarnaitės. Du šunis atidaviau fermeriams, kurie juos laiko veltui; na o lokys, tas vargšas gyvulėlis, staiga nudvėsė prieš porą savaičių." Tikras Ketrinos Gordon laiškas. Iš taupumo ji atleido tarnaitę, o lokį laikė iki paskutinės jo dienos.

Baironui išvykus, ją kankino mintis, kad sūnaus nebepamatys. Gavusi jo laišką iš Londono, pasakė savo kambarinei: „Būtų nei šis, nei tas mirti prieš Baironui parvažiuojant". Tą pačią savaitę ji susirgo; lengvas negalavimas dėl jos nutukimo ir vienos atsitiktinės aplinkybės virto rimtu. Baldų apmušėjo sąskaita ją taip įsiutino, jog kraujas išsiliejo į smegenis, ir ji mirė neatgavusi sąmonės.

Baironas tebebuvo Londone, ginčijosi su Dalasu ir rengėsi patraukti teisman vieną pamfletistą už šmeižtus. Kai jau susiruošė važiuoti į Niūstedą ir Ročdeilį, atėjo žinia apie motinos ligą. Rytojaus dieną, rugpjūčio pirmąją, sužinojo, kad motina mirė. Jis visada tikėjo sutapimais. Baironų Likimas sugalvojo pačią žiauriausią, pačią neįtikimiausią katastrofą jo sugrįžimui pažymėti. Kelyje jis parašė Pigotui:

„Vakar mirė mano vargšė mama, ir aš važiuoju palydėti jos palaikų į šeimos kapą... Ačiū Dievui, ji lengvai užgeso. Man sakė, kad beveik nesikankino ir nesuvokė savo būklės. Dabar suprantu, kokie teisingi misterio Grėjaus žodžiai: „Motiną *vieną* teturime." Tegul jinai ilsisi ramybėje!"

Kai jis atvažiavo į abatiją, tarnai papasakojo, kaip įvyko apopleksinis smūgis. Naktį kambarinė misis Bai, išgirdusi gailiai dejuojant, įėjo į menę ir rado Baironą prie velionės. „Ak misis Bai, — pasakė jis apsipildamas ašaromis, — vieną

draugę teturėjau pasaulyje ir tos pačios netekau!" Visą laiką, net smarkiausiai susikivirčiję, juodu jautėsi susieti tvirtais ryšiais, atsiradusiais dėl jų prigimčių panašumo. Ji mirė, ir mirtis, paverčianti žmogų liūdnų ir poetiškų apmąstymų objektu, žadino ir žadino Baironui prisiminimus apie motiną. Tą vakarą jis parašė Hobhauzui:

„Žiūrėdamas į tą pūti pradėjusią masę, į tą buvusį žmogų, iš kurio aš atsiradau, klausiu save, ar tikrai tebesu gyvas ir ar tikrai jos nebėra tarp gyvųjų. Aš netekau tos, kuri mane pagimdė, ir keleto tų, kurie sudarė šio gyvenimo laimę. Nei aš tikiu pomirtinį gyvenimą, nei jo bijau."

Laidotuvių dieną jis neprisidėjo prie gedulingos procesijos. Stovėdamas tarpduryje, žiūrėjo, kaip tolsta Haknel Torkardo bažnytėlės link fermerių lydimi motinos palaikai. Paskui pasišaukė Robertuką Raštoną, su kuriuo paprastai boksuodavosi, ir paprašė atnešt pirštines. Tik iš jo tylėjimo ir nepaprasto smūgių smarkumo galima buvo spręsti, kas dedasi jo širdy.

Po dviejų dienų sužinojo, kad Metjuzas paskendo Kame. Įkliuvęs tarp vandens žolių, jis veltui stengėsi išsivaduoti per visą ilgą ir žiaurią agoniją. Baironas ne sykį jam sakė: „Jūs nekoks plaukikas, Metjuzai; paskęsit, jei neatprasit plaukti taip iškelta galva". Koks sugrįžimas! Neliko motinos, neliko šauniausio draugo... Nematomas priešininkas daužė greitai ir smarkiai:

„Smūgiai taip birte byra ant manęs, jog aš apkvaišau... Tarytum koks prakeikimas kabo viršum manęs ir mano artimųjų. Mano motina — jau tik lavonas, gulintis šiuose namuose; o vienas geriausių mano draugų prigėrė griovyje. Ką man sakyt, ką galvot, ką daryt?.. Mirusieji tegul ilsisi ramybėje! Gailėk negailėjęs — jų vis tiek nebeprikelsi. Atsiduskim už pasitraukusius ir grįžkim į šaltą gyvenimo rutiną gerai žinodami, kad ir mūsų laukia amžinas poilsis."

Gyvendamas vienas didžiulėje abatijoje su savo keistais talismanais — vienuolio kaukole, atėniečių kaukolėmis, Bocmano antkakliu, — prisimindavo linksmus vakarus, praleistus šitame pačiame kambaryje su Hobhauzu ir Metjuzu. Jis parašė Hobhauzui, kad atvažiuotų; išgersią dviese už Metjuzo atminimą, „nes šitas vyno aukojimas, jeigu ir nepasiekia mirusiųjų, bent paguodžia gyvuosius, ir mirtis tiktai jiems gali suteikti skausmą". O kol jis ar Hodžsonas atvažiuos, gyveno vienas su savo šunimis, ežiais, vėžliais ir „kitais graikais". Jis žiovavo:

„Dvidešimt trejų metų aš vienas kaip pirštas, o kas bus, kai sulauksiu septyniasdešimties? Tiesa, aš dar gana jaunas ir galėčiau viską pradėti iš naujo, bet su kuo man susigrąžint linksmąsias gyvenimo dienas?"

Jis vėl svajodavo ant sofos kramtydamas tabaką; tas naujas įprotis padėdavo apmalšinti alkį. Jis būtų galėjęs važinėt į svečius pas aplinkinius dvarininkus., bet „aš nesu visuomeninis gyvulys ir jausčiausi labai nesmagiai tarp grafienių ir freilinų, ypač šiuo metu, kai parvykau iš tolimų kraštų, kur nėr papročio kautis dėl moterų, lakstyti paskui jas, kad gautum su jomis pašokti, nei leisti joms meilikautis (viešai) su vyrais; tad prašausi dovanojamas dėl savo įgimto *nepatiklumo* ir tų dvejų kelionėse praleistų metų".

Ne, jis tikrai neasistuos naujajai Merei Čavort. Pasirūpino savo „kūno komfortu". Pafo dukterų būrys jau buvo išsilakstęs. Pačias gražiausias jis susigrąžino. Vėl apgyvendino savo dvarą:

„Kurapkų — devynios galybės, kiškiai nieko sau, fazanai truputį menkesni, o dvarmergės... Aš, didelis drausmės gerbėjas, ką tik išleidau įsaką, draudžiantį nešioti kykus; kasų kirpti jokiu būdu negalima, korsetai leidžiami, tik ne per daug ilgi priekyje... Lusinda paims savo žinion visas lovų klojėjėles."

Nelyginant viduramžių skulptūrose, vaizduojančiose mirties šokius, Niūstedo gyvenime jauni nuogi kūnai kaitaliojosi su kaukolėmis ir griaučiais.

Dirbti Baironas mažai tedirbo. Nė vieno naujo eilėraščio. Dėl pramogos rašinėjo proza pastabas „Čaild Haroldui", kurio korektūras jau pradėjo gauti. Dalasas, tikintis ir šventeiva Dalasas, atsiuntė jam protesto laišką dėl tų „Čaild Haroldo" strofų, kur konstatuojama žmonių išpažįstamų religijų daugybė ir daroma išvada, kad jos visos — apgaulingos.

„Tarp silpnų ir sugedusių žmonių, — rašė Dalasas, — galėjo viešpatauti tai viena, tai kita religija; Jupiteris ir Mahometas, klaida po klaidos, galėjo įsiskverbti į suklaidintų žmonių sąmonę, bet tai dar neįrodo, jog nėra tikros religijos... Kirminų išvarpytos kaukolės, kuri yra puikus moralinių apmąstymų objektas, negali atstatyti joks šventasis, joks išminčius ar sofistas, bet tai dar nereiškia, kad Dievo galybė ribota, kad tai, kas palikta trūnyti, neprisikels nesutrūnijęs."

Po viso šito Baironas sugrąžino sielos nemirtingumą į malonių hipotezių rangą.

Tai vienoj, tai kitoj vietoj Baironas įterpdavo strofą draugui atminti; misis Bairon, Vingfyldui, Metjuzui paskyrė po stansą, antkapinę stelą. Prie Bairono numirėlių prisidėjo Edlstonas, Kembridžo choristas, padovanojęs jam sardonikso širdelę; jis mirė 1811 metų gegužės mėnesį. Kaip ir kitiems, Edlstonui paskyrė strofą, be to, dar eilėraštį apie sudužusią širdį ir eilėraštį, pavadintą „Tirzai". Anais laimingesniais metais Baironas būtų ilgai verkęs Edlstono, bet dabar „jis buvo užmiršęs, kas yra sielvartas, ir persisotinęs baisybėmis". Ar begalėjo, turėdamas tiek įrodymų, abejoti likimo priešiškumu? Dabar buvo tikras, jog kiekvieną, prie ko prisiriš, šita jo meilė pražudys.

* * *

Grįžęs iš kelionės, vėl pasikeitė laiškais su seserimi Augusta. Su ja dar nepasimatė, bet žinojo, kad ji nelaiminga. Pulkininkas Ly, už kurio taip troško ištekėti, pasirodė besąs paleistuvis ir lošėjas; namie jo nebūdavo dešimt mėnesių per metus, parsirasdavo palošti Niūmarketo arklių lenktynėse ir padaryti vaiko savo žmonai. „Aš netenku artimųjų, — rašė Baironas seseriai, — o jūs dauginate savųjų skaičių; kas geriau — vienas Dievas težino...” Jųdviejų susirašinėjimo tonas pasikeitė. Baironas jau nebebuvo jaunas, paramos reikalingas brolis. Nors Augustai ėjo dvidešimt aštunti, jis jautėsi žymiai vyresnis už ją, buvo jai gana švelnus ir tėviškas. „Labanakt, vaikeli”, — baigdavo jis savo laiškus. Ji truputį bijojo šito brolio, dabar nebepažįstamo, apsigaubusio tolimų kelionių aureole. „Pradėjau jums laišką, bet paskui suplėšiau, pabijojau pasirodyti įkyri.” Vis dėlto ji jam siuntinėjo ilgus, miglotus laiškus, laiškus moters, amžinai trukdomos vaikų riksmo ar tarnaitės nusiskundimų dėl nesumokėtos algos; sakiniai su daugtaškiais, šauktukais, pabrauktais žodžiais ir ištisais posakiais. Ji primygtinai patarinėjo jam vesti:

„Džiaugiuosi sužinojusi, kad jūs jau nebesate taip nusistatęs prieš gražiąją lytį ir netgi ketinate vesti; tik aš norėčiau, jog mano būsimoji svainė turėtų ir kitų žavių savybių, ne vien turtą, nors *tai*, žinoma, taip pat labai svarbu.”

Jis atrašė:

„Na o dėl ledi Bairon... kai aš rasiu tokią, kuri bus tiek turtinga, kad man tiktų, ir tiek kvaila, kad už manęs eitų, ji turės puikią progą padaryti mane nelaimingą, jeigu tik sugebės. Vienintelis magnetas, kuris mane traukia, yra pinigai; o moterys — visos vieno galo; kuo vyresnė, tuo geresnė — bent turėsime viltį, kad Dievulis ją greičiau pasiims dangun... Jūs teiraujatės apie mano sveikatą; gimnastikuodamasis ir saikingai gyvendamas, pasidariau gana liesas. nemanau, kad

būčiau dievaižin ką gavęs iš savo kelionių, nebent tik tiek, jog paviršutiniškai išmokau porą kalbų ir įpratau kramtyti tabaką."

Poza buvo maloni; jis mokėjo žiauroka vienatve už teisę niekinti vyrus ir moteris, bet ši panieka turėjo ir žaviąją pusę. Jis buvo lordas Baironas, Ročdeilio baronas Baironas, Niūstedo Timonas, mizantropas. Po savo niūfaundlendo mirties jis nieko nemylėjo, tik jo atminimą, prijaukintą danielių ir tris graikiškus vėžlius. Vesiąs seną, piningą įpėdinę, o savo turtus... Jis surašė keistą testamentą: Niūstedas paliekamas Džordžui Ansonui Baironui; Ročdeilis turi būti parduotas, o iš gautų pinigų didžiulė septynių tūkstančių svarų suma — išmokėta atėniškiui ir maltiškiui Nikolui Žiro, sulaukus pilnametystės; Flečeriui, Džo Mariui ir tarnui graikui Demetrijui Zografui kiekvienam paskiriama po penkiasdešimt svarų per metus; pažui Raštonui Robertui — irgi tiek pat plius tūkstantis svarų, sulaukus pilnametystės; Niūstedo malūnas paliekamas Flečeriui, biblioteka — Hobhauzui ir Deiviui. Jis pridėjo pastabą:

„Aš noriu, kad mano kūnas būtų palaidotas rūsyje, Niūstedo sode, be apeigų ir kad ant kapo būtų užrašyta tik mano pavardė ir metai. Aš taip pat noriu, kad mano ištikimasis šuo nebūtų išmestas iš šito rūsio."

Advokatai protestavo prieš šią išlygą, bet Baironas nenusileido.

Spalį ir lapkritį Baironas keliskart važinėjo į Londoną, tačiau Kalėdų švęsti grįžo į Niūstedą. Atėjo žiema; sniegas užklojo vejas, pustuštėj abatijoj buvo maloniai liūdna. Jį aplankė du draugai: luošiukas Harnis, kurį Baironas globojo Haro koledže, ir Kembridžo laikų bičiulis Hodžsonas, besiruošiąs į kunigus. Harniui buvo dvidešimt vieneri, Baironui — dvidešimt treji, Hodžsonui — dvidešimt aštuoneri. Trys savaitės praėjo smagiai. Baironas taisinėjo „Čaild Haroldą".

Tuodu dirbo šalia. Vakarais šnekučiuodavosi apie poeziją ar religiją. Baironas, grįžęs iš kelionių, tarėsi turįs aiškų požiūrį į religiją:

„Jeigu galės būti išganyti Tombuktaus, Taičio ar kokios nors *Terra incognita** gyventojai, nė girdėt negirdėję, nė svajot nesvajoję apie Galilėją ir jos pranašą, tai kam tada reikalinga krikščionybė? O jeigu be jos negalima būti išganytiems, tai kodėl ne visi yra krikščionys? Vis dėlto truputį negerai pasiųsti žmogų skelbti Dievo žodžio į Judėją, o likusius — negrus bei kitus — palikti tamsius kaip jų oda, nė vienu šviesos spinduliu neparodžius jiems kelio aukštyn. Kas gi patikės, jog Dievas norėjo nubausti žmones už nežinojimą to, ko jų niekada nemokė?"

Nors Hodžsonas ruošėsi į kunigus, tačiau turėjo pripažinti, jog sunku išmušti Baironą iš metafizinių pozicijų, kadangi tas neužėmė jokios pozicijos:

„Aš ne platonikas, aš apskritai niekas; tačiau sutikčiau būti bet kuo, kad tik nepriklausyčiau vienai kuriai iš septyniasdešimt dviejų sektų, besidraskančių tarpusavy vardan Dievo meilės... Na o dėl to jūsų nemirtingumo, kam reikia mirti, jei turėsime atgyti? Mūsų griaučiai, sakote, vieną gražią dieną pakils iš karsto, bet ar jie to verti? Šiaip ar taip, jei manieji prisikels, tikiuosi gauti geresnę *porą kojų* už tas, kurios mane nešiojo per paskutinius dvidešimt dvejus metus, arba mane nežmoniškai pristumdys eilėje, kuri susidarys prie rojaus."

Po atostogų svečiai išvažiavo, Baironas liko vienas, ir netgi be savo meilužių tarnaičių, nes ką tik atskleidė, jog viena iš jų, prie kurios buvo truputėlį prisirišęs, apstatinėjo jį su kažkokiu bernu. Nereikšmingas įvykis, bet Baironas pasijuto nepaprastai užgautas. „Turiu į jus prašymą, — kreipėsi į

*Nežinoma žemė *(lot.)*.

Hodžsoną, papasakojęs jam šitą dramą. — Nė viename savo laiške nebekalbėkite man apie moteris ir netgi neužsiminkite, kad šitoji lytis egzistuoja."

Išties nebuvo žmogaus, į kurį būtų galėjęs atsiremt. Ilgėjosi italiukų šūkavimo po apelsinmedžiais, prie Lisikrato paminklo.

„Aš darausi nervingas... Jūsų klimatas mane žudo; nebegaliu nei skaityti, nei rašyti, nei pats linksmintis, nei kitų linksminti. Leidžiu dienas be darbo, naktis be poilsio; labai retai besusirenka pas mane draugija, o kai susirenka, aš nuo jos bėgu."

Ką veikti šitame žiemiškame ir gedulingame Niūstede? Toliau rašyti „Čaild Haroldą"? Jam reikia saulės ir mėlyno dangaus: „Aš negaliu vaizduoti scenų, kurios man tokios brangios, šildydamasis prie anglių ugnies".

Viename laiške, labai intymiame ir nuoširdžiame, kurį parašė vienam savo draugui, Baironas sako:

„Paskutiniai metai buvo nuolatinė kova su jausmais, kurie man taip apkartino pirmą mano gyvenimo pusę; nors aš ir didžiuojuosi daugumą jų įveikęs, bet vis dar pasitaiko akimirkų, kada esu toks pat naivus kaip seniau. Aš niekada tiek nekalbėdavau apie tai ir nebūčiau nė jums prasitaręs, jei nesibaiminčiau, kad buvau per šiurkštus, ir nenorėčiau jums paaiškinti kodėl. Bet jūs žinote, kad aš nesu iš jūsų džentelmenų *doloristų**, tad juokimės dabar."

Iš tiesų jis niekada tiek nekalbėdavo apie tai, bet šis pasisakymas padeda suprasti jo akivaizdžius prieštaravimus. Kelerius metus jis grūmėsi norėdamas užmušti savyje Sentimentalą,

*Dolorizmas (literatūroje) — tendencija pripažinti skausmo primatą. Doloristas — dolorizmo šalininkas. *(Vert. past.)*

per kurį taip žiauriai gavo kentėti. Jis buvo per daug vyriškas, kad tenkintųsi „džentelmeno doloristo" vaidmeniu, bet tarėsi praradęs visokį pasitikėjimą moterimis ir vyrais ir todėl stengėsi gyventi kaip besivaikantis malonumų Korsaras, be meilės ir be draugystės. Tik bėda, kad, aistroms nutilus, jis baisiai nuobodžiavo.

Žmonės, daug kentėję ir įpročio ar užmiršties nuo tų kančių išgydyti, nuostabiai geba nuobodžiauti; mat skausmas, nors ir daro mūsų gyvenimą nepakenčiamą, drauge jį pripildo tokių gyvų jausmų, kurie užmaskuoja jo tuštumą. Baironas pradėjo savo kelią didele meile. Ji baigėsi nelaimingai, bet davė berniukui pajusti jausmų sužadinimo reikalingumą, ir be šito jis nebemokėjo apsieiti. Kaip keleiviui, pakliuvusiam į rūmus ir išpaikintam pikantiškais patiekalais, kitoks sveikas maistas atrodo prėskas, taip ir Baironas širdies ramybėje nebejuto gyvenimo skonio. Jis tarėsi galįs vytis kiekvieną stiprią aistrą, netgi nusikalstamą, kad tik per ją susigrąžintų amžinai pradingstantį savo paties egzistavimo pojūtį. Hodžsonui, įkalbinėjančiam jį būti linksmesniam, Baironas skyrė laišką, kuriame dar kartą iškyla Merės Čavort paveikslas:

Užmirškim liūdesį, užmirškim kančią.
Aš jau nebegeidžiu Rytų pakrančių...
Išgirsi — jeigu lemta bus likimo —
Tu apie tą, kurio nusikaltimai
Juodi ir niūrūs tarsi mūsų laikas...
Tu jį pažinsi — ir galbūt suprasi,
*Kokia aistra suluošino jo dvasią**.

„Vargšas berniukas nieko panašaus omeny neturi", — pažymėjo paraštėje Hodžsonas, atlaidus ir optimistas. Tačiau Baironas buvo kur kas nelaimingesnis ir sudėtingesnės sielos, negu draugai manė.

Baironas nusprendė pagyventi Londone: ten bent bus par-

*Vertė Tomas Venclova

lamentas ir korektūra. „Gerai bet kas, kad tik nebeasmenuočiau to prakeikto veiksmažodžio „nuobodžiauti".

XV
Annus mirabilis*

*Who does not write to please the women?***

Byron

Londone Baironui jau nebereikėjo tenkintis, kaip seniau, vien Hansono ir Dalaso draugija. „Čaild Haroldą" Dalasas buvo įteikęs leidėjui Džonui Mariui, kurio paslaugomis naudotis darėsi madinga. Baironas, pasifechtavęs pas Andželą ar pašaudęs pistoletu Mentono tire, mėgdavo užsukti pas Marį. Šnekėdavo kiek per garsiai, skųsdavosi, kad spaustuvė vėluoja, paskui, išsirinkęs taikiniu kokią nors knygų lentyną, imdavo ją kapoti savo lazdos galu kartodamas: „Kvarta, siksta... kvarta, siksta", o Maris balsu skaitydavo atneštąją naują strofą. „Puiki mintis, ar ne, Mari? Juk puiki?" — būdavo, klausinėja Baironas be perstojo atakuodamas lentyną ir sau po nosim murmėdamas: „Kvarta, siksta... kvarta, siksta..." Maris brangino savo knygas ir apsidžiaugdavo matydamas jį išeinant. Iš jo Baironas eidavo pietauti su savo draugu Tomu Mūru pas Stivensą Bondstrite.

Tomas Mūras buvo tas pats Tomas Litlis, kurio eilės, nekaltai erotiškos, prieš keletą metų jaudino Haro koledžo mokinius. Kai pasirodė Bairono „Anglų bardai", viena tos satyros epigrama užgavo Tomą Mūrą, ir jis per Hodžsoną pasiuntė Baironui laišką reikalaudamas satisfakcijos. Baironas jau buvo išvažiavęs į Rytus, ir laiškas, neatplėštas, liko

*Nuostabūs metai *(lot.)*.

**Visi juk rašo, kad patiktų moterims... *Baironas*

pas Hodžsoną. Kai Baironas parvyko, Mūras jį pasiteiravo, ar gavo laišką. Baironas atsakė negavęs, užklausė Hodžsoną ir, patvirtindamas savo žodžius, grąžino užantspauduotą laišką. Mūras, ką tik vedęs žavią mergaitę, kautis nebenorėjo ir pasiūlė pakeisti dvikovą pusryčiais.

Mūras sumetė, kad geriausia juos surengti pas Rodžersą*, kuris literatūriniame pasaulyje buvo įsigijęs didelę reputaciją tiek savo nuostabia virtuve, tiek retomis eilėmis. Jis buvo turtingo bankininko liberalo sūnus, kurį laiką dirbo pas tėvą, paskui, dvidešimt aštuntaisiais gyvenimo metais, nustebino Londoną savo ką tik išėjusia poema „Atminties džiaugsmai", ir gana gera. Poetas bankininkas — tai naujiena. Lordas Eldonas, laikąs pinigus pas Goslingą, pasakė: „Jei mano mielas Gozis — aš nesakau, kad parašytų, o tik ištartų ką nors sąmojinga, — aš tučtuojau, ryt rytą, uždaryčiau pas jį savo sąskaitą". Bet Rodžersas turėjo pasisekimą, ir netgi itin uždari namai atvėrė savo salonus šitam manieringam, sąmoju trykštančiam, piktam mažam žmogučiui, kuris buvo sudžiūvęs it skeletas ir baltas kaip lavonas.

Lavonas judrumu nepasižymi. Rodžerso poelgiai buvo atsargūs ir rafinuoti. Jis pasistatydino namą idealioje vietoje prie Grin Parko, dailino jį kruopščiai it poemą. Čia viskas buvo tobula: puikūs baldai griežto klasikinio stiliaus, gražūs paveikslai, bibliotekoje geriausių autorių leidiniai, ant stalų alebastro vazos. Tetrūko moters, bet Rodžersas liko viengungis. Vedybos — per daug ryžtingas žingsnis estetui, kuris gyvena neskubėdamas. Kartkarčiais jis sakydavo savo geriausiai bičiulei ledi Džersi: „Žmoną vedęs, bent turėčiau ką branginti". — „Taip, bet gal jūsų žmona brangintų ne jus, o kitą", — atsakydavo toji. Taigi svečius priiminėdavo vienas savo ištaigingame bute ir keldavo skanius pietus, kuriems aštrumo suteikdavo guviu ir žiauriu namų šeimininko sąmoju; savaime piktas, kaip ir egoistas, jis, beje, nešykštėjo pinigų: turtingam žmogui kartais taip patogu pataupyt savo jausmus.

*RODŽERSAS SAMJUELIS (1763—1855) — anglų poetas. *(Vert. past.)*

Rodžerso pietūs — tai tikras meno kūrinys. Virtuvė, svečių atranka — viskas būdavo nepaprasta. Į šitą susitaikymo puotą jis pakvietė, be Bairono ir Mūro, tik poetą Tomą Kambelą* ir paprašė abu savo draugus palikti jį vieną svetainėje, iki atvyks nepažįstamas svečias. Mat Rodžersas žinojo, kad Baironas šlubas, ir būgštavo, jog varžysis įeidamas. Visus pritrenkė Bairono grožis ir manierų kilnumas. Jis nešiojo gedulą po motinos mirties, juodi drabužiai paryškino jo dvasingai išblyškusį veidą. Rodžersas jam pasiūlė sriubos. „Ne, sriubos aš nevalgau." — „Gal žuvies?" — „Irgi ne." Tarnas atnešė ėriuką. Toks pat klausimas, toks pat atsakymas. „Gal stiklą vyno?" — pasiūlė Rodžersas. — „Ne, vyno aš negeriu." Nusiminęs Rodžersas pasiteiravo, ką gi Baironas valgąs ir geriąs. Išgirdo atsakymą: „Nieko, tik džiūvėsius ir gazuotą vandenį". Deja, namie nebuvo nei to, nei to. Sutraiškytos lėkštėje bulvės ir užpiltos actu buvo visi Bairono pietūs. Svečiams jis pasirodė įdomus, tik drovus. Po kelių dienų Rodžersas sutiko Hobhauzą, grįžusį iš karo, ir, sužinojęs, kad jis Bairono draugas, paklausė: „Ar ilgai lordas Baironas laikysis savo dabartinės dietos?" — „Iki tol, kol jūs kreipsite į jį dėmesį."

Nuo tos dienos Baironas su Mūru nebesiskyrė. Baironui, „tam galvijui be draugų", reikėjo prie ko nors prisirišti. Jis žavėjosi Mūru, kuris, rodos, taip nuostabiai laisvai jautėsi visuomenėje, jam, Baironui, visai nepažįstamoje. O juk Baironas, šiaip ar taip, — Niūstedo senjoras, Mūras — Dublino krautuvininko sūnus. Tačiau Mūras buvo iš tų lengvo būdo žmonių, patraukliais apsigimusių, kurie savo aikštingu ir kartu pagarbiu elgesiu patinka šio pasaulio galingiesiems. Iš mažens reiškėsi jo grakštus, lengvas talentas tiek poezijoje, tiek muzikoje. Penkiolikos metų jis parafrazuodavo Anakreontą ar, atsisėdęs prie pianino, improvizuodavo airių dainų temomis. Dublino salonai nepasidalijo šitokio brangaus žmo-

*KAMBELAS TOMAS (1777—1844) — anglų lyrikas. *(Vert. past.)*

gaus, gebančio linksminti draugiją. Iš to „buduarinio auklėjimo" pasiliko linksmas patiklumas ir naivus palaido gyvenimo potraukis. Maris jo nemėgo, laikė snobu ir liežuvininku, tačiau Baironas įsigijo linksmą draugą, kuris buvo be galo laimingas galėdamas rodytis žmonėse su lordu, niekada neatsisakančiu dainuoti, gerti, juoktis; o Mūrą Baironas laikė „kvintesencija viso to, kas yra maloniausia pasaulyje". Kone kiekvieną vakarą juodu eidavo pietauti į „Sent Olbensą" ar pas Styvensą. Teisingiau pasakius, pietaudavo Mūras, o Baironas, valgydamas džiūvėsius, sakydavo: „Mūrai, ar nemanote, kad nuo jautienos darotės žiaurus?"

Vienas Baironas eidavo į „Alfredo" klubą, kur vyravo gal kiek per daug blaivi ir literatūrinė atmosfera, bet lietingu oru tai būdavo visai nieko sau priebėga. Mūro ir Rodžerso dėka ėmė pažinti įtartinos reputacijos tavernas, dendžius iš Fepo alėjos, lošimo namus, landynes; slėpdavo įgimtą puritono drovumą, gerokai apslopintą, bet didelio smagumo ten nepatirdavo.

Dažnai Baironas kalbėdavo parduosiąs Niūstedą ir visai išvažiuosiąs į Nakso salą; perimsiąs Rytų papročius bei gyvenseną ir atsidėsiąs poezijos studijoms. Slėgė jį toji šalta Anglijos žiema, taip pat dvasinė šalies atmosfera. Tai buvo autoritarinės politikos laikai. Karas mažai tepalietė valdančiąsias klases; jos gyveno lengvai; lapių medžioklė, meilė, parlamentas užpildydavo jų brangų laisvalaikį. Karai su kitomis šalimis — tik dingstis minties laisvei užgniaužti. Publicistas Kobetas gavo dvejus metus kalėjimo už tai, kad išgarsino vieną karinį skandalą. Liaudis, kenčianti nuo pramoninio perversmo, kurio nesuprato, girdėjo, kaip jos skundai atremiami postringavimais apie valstybės interesus ir patriotizmą.

Lordų rūmuose buvo svarstomas naujas įsakymo projektas dėl griežtų bausmių darbininkams, naikinantiems mašinas, esą jos atimančios iš jų duonos kąsnį. Baironas savo akimis matė tokius įvykius gyvendamas Niūstede. Notingamo apylinkių fabrikuose buvo įrengtos naujos kojinių mezgimo staklės, kurios leido septyniskart sumažinti darbo jėgą. Be-

darbius malšino raitoji policija. Į Notingamą reikėjo pasiųsti du papildomus būrius. Vyriausybė norėjo taikyti mirties bausmę mašinų naikintojams.

Baironas, pats matęs tuos vargšus ir įsitikinęs jų gera valia, nusprendė tarti žodį parlamente. Vėliau Bairono priešai šnekėjo, kad toji politinė kalba buvusi sumanyta kaip paranki naujai išeisiančios poemos reklama. Tačiau Bairono paskatos buvo kur kas paprastesnės. Jam buvo tiesiog malonu atsistoti tarp tų didikų ir pasakyti gana skaudžią tiesą apie jų žiaurumą. Jis neužmiršo, kaip mažas lankė Aberdyno liaudies mokyklą ir prašinėjo obuolių savo vargšei mamytei. Notingamo milicijai, taip brutaliai kapojusiai vytiniais darbininkus, vadovavo Džekas Mastersas, paveržęs iš jo Merę Aną. Mastersas galėjo dovanoti valstiečiui, turinčiam dailią žmoną, bet darbininkų nemėgo ir visada gan žiauriai ir azartiškai juos persekiodavo už brakonieriavimą. Asmeniniai prisiminimai ir tradicija iš motinos šeimos pusės padėjo susiformuoti pažangaus vigo pažiūrai šiuo klausimu. Baironas susižinojo su lordu Holandu, kuris turėjo kalbėti ta pačia tema.

Baironas išsikvietė Dalasą į Sent Džeimsstritą ir ne visai natūraliu balsu padeklamavo savo kalbą, kuri buvo nebloga. Jis nupiešė, kaip kenčia darbininkai, „žmonės, įkaltinti didžiausiu nusikaltimu — skurdu... O kokiais būdais jūs stengiatės padėti?.. Konvulsijos turi baigtis mirtimi?.. Negi jūsų įstatymų rinkinyje dar mažą straipsnių, baudžiančių mirties bausme?.. Negi badmiriaujantis varguolis, nepabūgęs jūsų durtuvų, išsigąs jūsų kartuvių?" Oratoriaus kalba išėjo gana šauni, truputį teatrališka. Neatsargu buvo pareikšti šitame susirinkime, jog „labiausiai prispaustose Turkijos provincijose nebuvo matęs tiek pasibjaurėtino skurdo, kiek pačioje krikščioniškiausios Anglijos širdy".

Vigų sluoksniuose ši kalba sukėlė susidomėjimą jaunuoju peru ir atvėrė jam Holand Hauzą, kurį rūsčioji ledi Holand buvo pavertusi viena iš intelektualinių ir visuomeninių tvirtovių Londone.

Po keleto dienų Maris išleido pirmas dvi „Čaild Haroldo" giesmes. Iki paskutinės akimirkos Baironas abejojo savo poemos vertingumu. Apie ją kalbėjo drovėdamasis. Dalasas, išsigandęs atsakomybės, irgi nerimavo. Vis dėlto buvo galima laukti pasisekimo. Maris, veiklus ir apsukrus leidėjas, jau seniai šnekėjo savo bičiuliams apie „Čaild Haroldą". „Pavyzdiniais atspaudais" apdalijo rašytojus ir aukštuomenės žmones, kurie galėjo „duot eigą" knygai. Rodžersas jau nuo sausio mėnesio turėjo korektūrą. Jis garsiai perskaitė poemą seseriai ir pasakė: „Štai labai gražus dalykas, bet ne publikos skonio; niekam nepatiks nei tas verksmingas, nepatenkintas tonas, nei herojaus palaidas gyvenimo būdas". Neabejodamas nesėkme, Rodžersas liaupsino naująjį poetą ir citavo strofas, kurios žadino klausytojų smalsumą. Rodžersas karaliavo keliuose literatūriniuose salonuose, ypač ledi Karolinos Lem, kurios protą kėlė į padanges. Jis atnešė jai korektūrą ir paprašė jos niekam nerodyti. Karolina Lem tą pačią dieną apvažiavo miestą visiems pasakodama, kad perskaičiusi naują poemą ir kad tai esą kažkas nuostabaus. Rodžersui ji pareiškė: „Aš būtinai turiu jį pamatyti. Aš baisiai noriu jį pamatyti". — „Jis — šlubis, — tarė Rodžersas, — ir graužiasi nagus." — „Tebūnie jis bjaurus kaip Ezopas, aš būtinai turiu jį pamatyti!"

Netrukus visos moterys užsidegė tuo pačiu noru. Bairono gyvenimas pasikeitė taip staigiai kaip kokio Rytų pasakos herojaus, burtininkui mostelėjus lazdele. „Vieną rytą pabudęs — žiūriu besąs garsenybė." Iš tiesų taip ir buvo. Vakare Londonas jam buvo dykuma, kur gyveno trejetas ketvertas draugų, o rytą virto „Tūkstančio ir vienos nakties" miestu, kur sėte prisėta šviesom tviskančių rūmų ir visi atveria savo duris įžymiajam jaunam anglui.

Didelė aukštuomenės draugija (anot Bairono, keturi tūkstančiai žmonių, kurie stovi ant kojų, kai visi miega) amžinai kuo nors greitai susižavi ir taip pat greitai ima bjaurėtis; tarp tų vyrų ir moterų, susitinkančių kas dieną, kas vakarą, nauja šlovės žvaigždė žaibiškai nuskrieja savo kelią. Jiems

kelią. Jiems reikėjo kuo nors žavėtis. Prancūzijos revoliucija, paskui Bonapartas įžiebė tūkstančių jaunų europiečių širdyse didžiules viltis, kurias Napoleonas apgavo. Ypač Angliją buvo apėmęs stiprus gyvenimo tuštybės jausmas: visuomenė bodėjosi malonumais, nes pasidarė per lengvai pasiekiami, bodėjosi karinėmis ambicijomis, nes karai per ilgai užsitęsė, ir politinėmis, nes konservatoriai, dėl susidėjusių pavojingų aplinkybių nenugalimi, per ilgai turėjo valdžią savo rankose.

Poetai, be talento ar bailūs, nesugebėjo išreikšti to slapto bodėjimosi. Čaild Haroldas buvo pirmas nuviltos kartos liūdno skepticizmo atbalsis. Pagaliau menas žengia koja kojon su gyvenimu. Pagaliau jaunas šių dienų anglas, panašus į savo skaitytojus, rodo 1812 metų Europą tokią, kokią ją padarė revoliucija ir karai. Liaudžiai, per dešimtį metų atjunkusiai nuo žemyno gyvenimo, pasakojimas apie kelionę į Albaniją pas suliotus buvo nuostabesnis negu kelionė į Indiją arba Ramiojo vandenyno salas. Pridėtos prie „Čaild Haroldo" politinės pastabos žavėjo iki šiol negirdėtu drąsumu. Tai buvo jūros poema, ir vikingų palikuonys, kontinentinės blokados palikti be vandenyno, joje gavo įtraukti vėjo su bangų purslais, kurių druskos jau imta pasigesti. Konservatoriai kritikai savo išpuoliais tik pasitarnavo Baironui. Buvo juokinga smerkti jį, kaip kad darė „Quarterly Review" už tai, kad su panieka kalba apie „samdytinius kareivius", ir pridurti: „Sunerimę klausiame save, ar tokios turi būti karalystės pero pažiūros į britų armiją?" Per dvidešimtį metų poetai vienas po kito buvo tapę oficialiosios išminties išpažinėjais. Tautos istorijoje visada užeina toks metas, kada žmonėms, netgi gerai gyvenantiems esamoje santvarkoje, atsibosta jos lėkštumas. „Čaild Haroldas" pasirodė Anglijoje kaip tik tokiu metu.

Kartais atsitinka ir taip, kad su triumfu sutikto kūrinio autoriumi publika nusivilia. Čia, priešingai, autorius prilygo kūriniui. Jis buvo senos giminės atstovas, ir aukštuomenė buvo jam dėkinga už suteiktą genijaus prestižą klasei, taip

dažnai visų puolamai. Jis buvo jaunas, gražus: „jo pilkai mėlynos akys spindėjo iš susijaudinimo pro ilgas blakstienas... Švelniai blyškus veidas buvo kone permatomas... Jo burna buvo gosli ir kaprizinga kaip žavios moters". Netgi luošumas prisidėjo prie domėjimosi juo. Niūri kūrinio herojaus istorija — tai paties Bairono gyvenimas. Argi nežinoma, kad jis, kaip Čaild Haroldas, grįžo iš Graikijos, iš Turkijos? Publika jam priskyrė Čaild Haroldo neatsikratomą liūdesį, vienatvę, nelaimes. Meno kūrinyje reiškiami jausmai turi kelti realumo įspūdį, bet tas įspūdis daug stipresnis, natūralesnis, jei skaitytojas — teisingai ar ne — mano, jog tai paties autoriaus jausmai.

Visas miestas kalbėjo tik apie Baironą. Minios įžymių žmonių tykojo progos būti jam pristatytos arba palikinėdavo savo vizitines korteles. Karietos, sustojusios prie jo namų durų Sent Džeimsstrite, trukdė judėjimą. Leidykloje buvo rodomas „Čaild Haroldo" egzempliorius, kurį princesė Šarlotė, regento duktė, davė įrišti. Pats regentas pareiškė norą, kad jam būtų pristatytas Baironas, ir ilgai su juo kalbėjosi apie poetus ir poeziją. Prašmatniame Mefero rajone per kviestinius pietus pašnekesių šnabždesys, rodos, virsdavo ištisiniu „Bair'n, Bair'n" kartojimu. Kiekvienas sezonas turėjo savo politinį, karinį ar literatūrinį liūtą. 1812 metų vakaruose Baironas buvo liūtas, neturintis konkurentų.

Jis pažino „tą tviskančią jūrą, brangakmenių, plunksnų, perlų ir šilkų jūrą". Moterys jaudindamosi regėjo vaizduotėje didžiulę abatiją, nusikalstamas aistras ir marmurinę Čaild Haroldo širdį, atstumtą ir užtat geiste geidžiamą. Žavus jų būrys tučtuojau ėmė Baironą atakuoti. Jis joms kėlė baimę, bet jos ir tąja baime mėgavosi. Ledi Rouzberi, kalbėdama su juo tarpduryje, staiga pajuto, kad širdis ėmė taip smarkiai plakti, jog ji vos tegalėjo žodį ištarti. O jis, jau numanydamas, kokį daro moterims įspūdį, bandė savo „žvilgsnio iš padilbų" kerinčią galią. Dalasas sykį girdėjo, kaip jis pats sau garsiai skaitė „Čaild Haroldą". Be abejonės, norėjo rasti savyje tai, kas kūriny žavėjo kitus. „Aš esu įsitikinęs, —

pranašavo Dalasas, — kad Bairono jaunystės melancholija dabar bus išsklaidyta vardan likusio jo gyvenimo."

Dalasas klydo. Toji melancholija buvo dalis personažo, kurį pamilo poemos skaitytojai, ir Baironas tai gerai suvokė. Žinojo, kad namų šeimininkai jį kviečia tikėdamiesi išvysti Čaild Haroldą, ir įeidavo į salonus rūškanas, išdidus, po abejingo santūrumo kauke slepiąs įgimtą Baironų drovumą. „Lordas Baironas, nuostabiojo „Čaild Haroldo" autorius, — rašė ledi Morgan, — yra šaltas, tylus, santūrių manierų..." Dabar pristatytas damai, nebešnibždėjo kaip draugystės su Elizabete Pigot laikais: „Viens, du, trys, keturi, penki, šeši, septyni..." Bet slėpė nerimą, didelį nerimą, keliais sausai ištartais žodžiais. Tame aukštuomenės pasauly, tokiame gyvame ir spalvingame, Baironas, taip staigiai ir triukšmingai priimtas po ilgo ignoravimo, neturėjo nei giminaičio, nei draugo. Tie vyrai ir moterys, visi, rodos, buvo pažįstami nuo mažų dienų, vadino vieni kitus vardais, pravardėmis. Jis ničnieko apie juos nežinojo. Bijojo pasirodyti juokingas savo sautveliškėmis manieromis, savo luošumu, bet toji baimė irgi teikė jam žavesio, kurio pats dar nesuvokė. Dėl savo raišos kojos turįs laikytis nuošaly, kai kiti, būdavo, šoka, Baironas, sustingęs paauksuotų durų angoje, rodos, visiškai panėšėjo į savo herojų, žvelgiantį nuo laivo denio tolyn į bangas.

Mūras, per tą trumpą jųdviejų draugystės laiką įpratęs matyti Baironą linksmą ir kone vaikiškai besijuokiantį, dažnai mėgindavo pasišaipyti iš to niūraus ir iškilmingo liūdesio. Baironas jokiu būdu neprisipažindavo, kad tai poza. Ne, jo melancholija neapsimestinė, jis iš esmės nusivylęs; linksmumas tik paviršinis. Jis — svetimas aukštuomenės pasauly. Įtikinėjamas, esą jį užkariavęs, tuo abejojo. Jam buvo sunku patikėti, jog poema turi pasisekimą Hobhauzas, tiesmukai atviras, jam sakydavo: „Po Aleksanderio Popo nebėra kas veikti". Baironas irgi buvo tos pat nuomonės. Abudu, širdies gilumoje klasikai, manė, kad „Čaild Haroldo" triumfą nulėmę ten reiškiami liguisti jausmai ir kad netrukus sveikas skonis nugalėsiąs, ir publika, metusi Baironą, grįšianti prie Popo.

Tačiau baironiška karštligė per visą sezoną ne mažėjo, o augo.

„Pokalbių, smalsumo, entuziazmo objektas dabartiniu metu — ne Ispanija, ne Portugalija, ne karas ir ne patriotizmas, o lordas Baironas!.. — rašė kunigaikštienė Devonšyr. — Poema guli ant visų stalų, o jį patį ant rankų nešioja, giria, liaupsina visur, kur tik pasirodo. Jis pabalęs, liguistos išvaizdos, nekokio sudėjimo, bet gražaus veido, vienu žodžiu, jis — vienintelis visų pašnekesių objektas. Vyrai jam pavydi, o moterys jo pavydi viena kitai."

Menkas būrelis jo pažįstamų — Rodžersas, Tomas Mūras, lordas Holandas — neatsigynė nuo prašymų supažindinti su poetu. Maža mergaitė Elizabetė Baret visai rimtai svajojo persirengti berniuku, pabėgti iš namų ir stoti tarnauti pažu pas lordą Baironą. Per pietus moterys žūtbūt stengėsi gauti vietą šalia jo. Rodžersui būdavo smagu matyti, kaip gudrauja kilnios ponios: laiškeliu pakvietusius jį pietų, pridėdavo post scriptum: „Aš jus maldauju, ar negalėtumėt atsivesti lordo Bairono?" Tai nusišypsojo laimė jaunajam šlubiui, kuris neseniai Notingamo gatvėmis atsargiai nešiojo alų šarlatanui.

Ledi Karolina Lem, taip trokštanti pamatyti Baironą, „tebūnie jis bjaurus kaip Ezopas", susitiko su juo pas ledi Vestmorlend. Arčiau priėjusi, nužvelgė tą nuostabiai gražų veidą, dailiai išlenktus antakius, garbanotus plaukus, kuriuose dar žvilgėjo viena kita rausvesnė gija, it graikų statulos lūpas su lengvai nusvirusiais kampučiais, valandėlę pasiklausė švelnaus, žemo, tokio melodingo balso, jog vaikai sakydavo: „Kai tas ponas šneka, lyg muzika skamba". Pamatė, kad tas jo pagarbumas — netikras, o nusižeminimas — išdidus, kone įžūlus. Pamatė jį, moterų apsuptą, apsisuko ir nuėjo šalin. Vakare įrašė dienoraštyje: „Piktas beprotis, su kuriuo pavojinga prasidėt".

Po poros dienų Karolina Lem buvo Holand Hauze, ir liokajus pranešė lordą Baironą atvykus. Jai pristatytas, tarė:

„Aš turėjau būti jums pristatytas anądien. Leiskite paklausti, kodėl jūs nepanorėjote?”

Ji buvo aukšta ir laiba. Didelės riešuto spalvos akys žvelgė į jį klausiamai. Graži? Ne, bet gležna, patraukli. Baironas pasiteiravo, ar galėtų jai padaryti vizitą. Šnekėdamas smalsiai stebėjo tą jam naują veislę — patriciją. Ji kalbėjo apie gražius dalykus, tai sentimentalius, tai nuostabius, įdomiu, ausiai maloniu balsu, nors ir turėjo įprotį, kaip visi iš „Devonšyr Hauzo kompanijos”, tarti žodžius pratisai, lyg bliaudama.

Savo dienoraštyje po ano pirmo sakinio apie Baironą Karolina Lem pridėjo: „Šis gražus išblyškęs veidas bus mano likimas”.

XVI
Meilė

Aš ne Juozapas ir ne Scipionas, bet galiu tvirtinti, jog per savo gyvenimą nesu suviliojęs nė vienos moters.

Baironas

Beprotis? Piktas? Kaip greitai sprendė toji jauna moteris. Ką ji pastebėjo, kad susidarė tokią griežtą nuomonę? Atsakymų kartėlį? Paniekos smarkumą? Nepagarbiai išvieptas lūpas? Akis, kurios iš po primerktų blakstienų atrodė nekantrios, suirzusios?.. Beprotis? Piktas? Nei tas, nei tas, bet su juo išties pavojinga prasidėt. Pirmiausia tai buvo nepatiklus, į pat širdį užgautas žmogus, pasidaręs atsargus. Jokia Merė Čavort nebeprivers jo kentėti; jis tarėsi žinąs, kas per vienos yra moterys ir kaip reikia su jomis elgtis. Praėjo jam švelnumo ir išsipasakojimo laikai; toji anaiptol ne angeliška lytis išmokė jį žiaurumo; pamoka eis jam į naudą.

Nuvykęs pirmo vizito į Melburn Hauzą (mat ledi Karolina

Lem gyveno su savo anyta ledi Melburn), Baironas rado Rodžersą ir Mūrą. Ką tik pasijodinėjusi, ji atvirto ant sofos su amazonės drabužiais. Kai liokajus pranešė atvykus lordą Baironą, Karolina pabėgo. Rodžersas tarė: „Lorde Baironai, jūs — laimingas žmogus. Štai ledi Karolina sėdėjo su mumis visa purvina, bet, vos tik pranešė apie jus, tuoj išbėgo pasigražinti". Baironas suraukė antakius išvydęs du kitus vyrus. Ar negalėtų rasti vienos? Jį paprašė ateiti tą pačią dieną pietų. Baironas atėjo ir netrukus pasidarė Melburn Hauze visų dėmesio objektu.

Melburn Hauzas buvo vienas šauniausių namų Londone ir drauge su Holand Hauzu — intelektualinis vigų centras. Lemai, tapę Melburnais, kai gavo perystę, buvo palyginti neseniai iškilusi šeima, kurios didybė augo natūraliai. XVIII amžiaus pradžioje vienas Lemas, juristas, užgyveno gražaus turto. Jo sūnus apie 1750 metus įsigijo pilį, Broket Holą, ir, turėdamas pusės milijono svarų sterlingų vertės žemių ir pusę milijono grynais, pagal nerašytus karalystės įstatymus tapo baronetu. Baronetas vedė nepaprastai gražią Elizabetę Milbenk ir pateko į parlamentą. Ministras pirmininkas, rūpinęsis surinkti balsų daugumą ir žinojęs, kaip tai tvarkoma, padarė baronetą Melburno lordu. Paskui ledi Melburn parodė didį meną laikytis padorumo ir protą, prilygstantį „Pavojingų ryšių"* herojei, ir galėjo be skandalų gyventi audringą gyvenimą, žavėti Velso princą ir užkariauti Londoną.

Melburnams gimė du sūnūs. Tėvas mylėjo vyresnįjį, kuris buvo į jį panašus, motina — jaunėlį Viljamą, kuris buvo panašus į lordą Egremontą. Jinai jį tiesiog gadino. Jisai augo, nevaržomas jokios drausmės, ekstravagantiškiausio pinigų leidimo ir absoliučios moralinės laisvės atmosferoje, ignoruojamas tėvo, kuris gyveno namuose it tylus, priekaištingas svečias. Tai buvo apatiškas, sąmojingas ir pasileidęs jaunuolis 1805 metais vedė Karoliną Pansonbi, lordo ir ledi Besbrų dukterį (ji ką tik sutiko Baironą).

*Čia minimas prancūzų rašytojo de Laklo Pjero Šoderlo (1741—1803) romanas. *(Vert. past.)*

Vedybos iš meilės — gana drąsus žingsnis. Karolina buvo žavi ir pavojinga moteris. Jos motina ledi Besbra, ištikta lengvo apopleksijos priepuolio, kai mažytė buvo trejų metukų, negalėjo pati jos auginti ir atidavė ją tetai Džordžianai, Devonšyro kunigaikštienei. Kunigaikštienė ja rūpinosi kaip savo vaikais, t. y. paliko tarnaičių globai. Karolina augo prabangoje ir netvarkoje, „nuo pat ryto valgė iš sidabro indų, tik turėjo pati iš virtuvės juos pasiimti", ir buvo įsitikinusi, jog pasauly gyvena vien kunigaikščiai, markizai ir elgetos. „Mes neįsivaizdavome, kad duoną ir sviestą gamina žmogaus rankos; nė nepagalvodavom, iš kur visa tai namuose imasi. Manėme, jog arkliai šeriami jautiena. Dešimties metų aš dar nemokėjau rašyti... Nepaskaičiau teisingai skiemenuodama, o jau kūriau eilėraščius, kuriuos visi labai gyrė. Man pačiai labiau patiko trinkti savo šunį, šveisti pentinus ar kamanoti arklį." Šitokio auklėjimo rezultatai negalėjo nekelti nerimo gydytojams: „Ledi Karolina buvo kaprizinga, linkusi smarkiai šėlti ir taip staigiai kaitalioti savo nuotaiką, jog kartais jai grėsdavo beprotybė". Iki penkiolikos metų jos niekas nieko nemokė. Paskui ji netikėtai susidomėjo graikų ir lotynų kalbomis, išmoko skambinti, šnekėti prancūziškai, itališkai, ėmė tapyti, vaidinti, piešti karikatūras ir per kelerius metus pasidarė viena originaliausių Londono merginų.

Ji baisėjosi visokiu „šablonu". Savo laiškuose vietoj datos rašydavo „dievaižin kokia diena". Siunčia, būdavo, broliui knygą ir prisipažįsta nežinanti jo adreso. Ji garsėjo savo jautrumu įspūdžiams. Jos pusseserė Herieta Kevendiš prieš paskaitą, kurią Londone turėjo skaityti Benžamenas Konstanas*, pasakė: „Aš paprašiau dalyvauti Karoliną, kad ji pravirktų ir padarytų mums visiems sensaciją." O jau kaip žaviai ji sugebėdavo nelyginant Šekspyro fėjos staigiai, be niuansų, iš melancholiškos pasidaryti linksma, čia laisvai juokauti, čia nugrimzti į poetinę rimtį. Jos garbintojai vadino ją Arieliu,

*KONSTANAS DE REBEKAS BENŽAMENAS (1767—1830) — prancūzų rašytojas. (*Vert. past.*)

Silfide, Laukinuke ir negalėjo atsigėrėti tuo grakščiu nenuoseklumu. Subtilesnieji gailavo, kad ją truputį gadinąs manieringumas; moterų nuomone, ji buvusi nenatūrali, „tyčia tokia", norinti žūtbūt visus stebinti.

Su savo būsimuoju vyru Viljamu Lemu Karolina pirmą kartą susitiko trylikos metų. Jis tada turėjo devyniolika. Ji jau buvo skaičiusi jo eilėraščių ir „pasiutiškai" troško su juo susipažinti. Pamatė ir įsimylėjo vaikiną su žibančiomis akimis, dendžio manieromis ir nerūpestinga išraiška, kuri jam taip tiko. Viljamas susižavėjo Karolina. „Iš visų Devonšyr Hauzo mergaičių štai ta, kurios man reikia." Nuo tos dienos jis nusprendė ją vesti. Karolina ilgai nesutiko. „Aš jį dievinau, — sakėsi vėliau, — bet žinojau savo baisų būdą ir nenorėjau jį padaryti nelaimingą." Jis atkakliai prašinėjo jos rankos ir pagaliau 1805 metais ją gavo.

Vestuvių dieną Karolina buvo nepaprastai graži, bet nervinga. Įdūko ant vyskupo, kuris juos tuokė, persiplėšė ant savęs suknelę, apalpo ir buvo nešte nunešta į karietą. Keista pradžia, tačiau žaviajam Karolinos vyrui, rodos, buvo malonu toliau gadinti jos tokį netvirtą būdą. Viljamas Lemas morale šlykštėjosi: esą, tai nuobodu ir atsiduoda blogu tonu. „Gal aš ir negerai darau, — sakydavo, — bet niekada nė trupučio nesigraužiu ir nesigailiu smagiai praleidęs laiką, nors tai būtų buvusi beprotybė ar ištvirkavimas." Ledi Melburn, patyrusi moteris, pritarė sūnaus pažiūrai į moralę, tik nepritarė, kad apie tai būtų kalbama. Moteris iš tiesų gali nebaudžiama daryti, ką nori (tai rodąs jos pačios gyvenimas), bet reikia mokėti kaip. Ji neaprobavo atviro marčios koketavimo, pavyzdžiui, džiaugsmo, pernelyg visiems matomo, su kuriuo toji klausydavosi meilių sero Godfrio Vebsterio žodžių. Bet Viljamas iš to tik juokėsi, o Karolina kvailiojo, kaip niekada.

Pačiai ledi Melburn per visą ilgą gyvenimą puikiai sekėsi derinti veiksmų laisvę su garbingumu, ir ji norėjo pamokyti Titaniją* aukštuomenėje deramesnės išminties. Įvyko susidū-

*TITANIJA — Oberono žmona Šekspyro komedijoje „Vasarvidžio nakties sapnas". *(Vert. past.)*

rimas tarp „subrendusios, bet dar gražios, šviesaus, ironiškai tikslaus proto moters" ir fejeriškos marčios, kuri, girdama, glamonėdama savo „brangiąją ledi Melburn", aiškinosi, jog dėl jos elgesio esąs kaltas vyras. Tai Viljamas ją vadindavęs šventuolėle, rimteiva ir su didžiausiu malonumu mokydavęs tokių dalykų, apie kuriuos ji nė girdėt nebuvo girdėjusi. Keista, kad ir Viljamas nebeatrodė laimingas, nors tai slėpė. Ko jis norėjo? Karolina savo lengvu stiliumi, truputėlį pridengusi išdykėlišką atvirumą liūdesio šydeliu, maldavo vyrą rūpintis jų šeimos likimu:

„Man atrodo, brangusis Viljamai, kad jau kuris laikas mudu elgiamės nepakenčiamai vienas su kitu... Aš prižadu būti tylutė rytais, linksmutė popiet, romi, narsi kaip herojė paskutiniame savo nelaimių tome, stipri kaip kalnų tigras... Tik jūs turėtumėt man sakyti: „Daugiau galvokite ir mažiau prieštaraukite."

Viljamas tik pasižymėjo dienoraštyje:

„Seniau, kai matydavau nesutariančią šeimą ar blogai išauklėtus vaikus, smerkdavau vyrą arba tėvą. Dabar, vedęs, suvokiu, kad su savo neapgalvotu sprendimu pasiskubinau."

Toks buvo Lemų vedybinis gyvenimas, gerokai pašlijęs per žmoną, kuri juo nusivylė ir staiga užmezgė pažintį su lordu Baironu.

* * *

Naujoji alkovo kunigo rolė Baironui patiko daug labiau, negu jis drįso sau prisipažinti. Jis mėgo ateidinėti rytais vienuoliktą valandą, gyventi buduare moters gyvenimą, atplėšinėti laiškus, glamonėti vaikus, atrinkinėti suknias dienai. Pirmomis savaitėmis draugystė Melburn Hauze buvo platoniška. Baironas „ilgai šnekėdavo rimtu balsu ir supdavo ant kelių Karolinos mažiuką", silpną vaikelį nejudriomis akimis,

kuris atrodė „užaušęs". Žinojo, kad Karolina nori jį matyti baironišką, o ne Baironą; pasakodavo apie prakeikimą, slegiantį jų šeimą, apie Gordonus, Piktąjį Lordą, mirtį, ištikusią visus, kuriuos jis mylėjo, apie motiną ir draugus, žuvusius per vieną mėnesį, taip pat apie savo marmurinę širdį ir Rytų gražuoles. Karolina jo klausydavosi susižavėjusi ir galvodavo, koks jis nepanašus į Viljamą Lemą ir koks gražus.

Ar Baironas ją mylėjo? Vėliau jis tai neigė. Buvusi ne „jo tipo". Jos kūnas, nors ir grakštus, atrodė per liesas, kad būtų tikrai puikus, ji neturėjo gazelės akių, „antilopės baikštumo", peri gracijos, žodžiu, to, ko Baironas ieškojo nuo mažų dienų. Užtat buvo „be galo gyva"; o turint omenyje išdidumą, suartėjimas su Melburn Hauzu negalėjo neglostyti savimeilės jaunuoliui, kuris prieš porą savaičių vos keletą draugų teturėjo Londone. Žinoma, jis negalėjo nejausti pagundos pasiduot jausmui, kuris, rodos, taip stipriai užvaldęs Karoliną. Sykį Dalasas užtiko pas Baironą pažą, šilkais ir mezginiais išsipusčiusį, o patį Baironą „tokį susikaupusį, tarytum savo laiką ir visas mintis būtų paskyręs vien ledi Karolinos laiškams skaityti ir į juos atsakinėti". Gerasis Dalasas netgi laikė savo priedermę įspėti, kad šalintųsi draugijos, tokios pavojingos dorybei, ir moters, apie kurią visi kalbėjo kaip apie beprotę. Tačiau Baironas buvo pakankamai atsargus.

Ši aristokratų draugija, kur jis pagaliau laimingai pateko, draugija, tebegrimzdinti XVIII amžiaus papročiuose, buvo sensuali, bet ne sentimetali. Ji sutarė ne su tuo giliuoju Baironu, o su sarkastiškuoju nusivylėliu, kurį tokį padarė liūdnai susiklostęs gyvenimas. Prozoje jis labiau vertino senosios ledi Melburn vartojamą „ponios de Merteil" toną negu romantišką jos marčios stilių. Ledi Melburn išpažino sistemingą paleistuvavimą, kuriuo Baironas žavėjosi ir veltui stengėsi sekti: mat jo švelnumo zona tebebuvo pažeidžiama menkiausio prisilietimo. Bet kaip tik dėl to, kad ši žiauri filosofija jam buvo sielos gilumoje nepasiekiama, jis kone su nuolankia pagarba žiūrėjo į vyrus, o ypač į moteris, kuriems tai buvo gyvenimo taisyklė. Ledi Karolina dažnai jam įkyrėdavo; ledi Melburn gąsdindavo ir kerėdavo laisvumu, kuriam

Baironas sugebėdavo pasiduoti tik retais atvejais. Baigiant jo atvertimą į meilės skepticizmą, ledi Melburn vaidmuo prilygo Metjuzo vaidmeniui Kembridže, kur vyko atvertimas į religinį skepticizmą.

Abudu atvertimai buvo tik tariami, tačiau Melburn Hauze, kaip kadaise Šv. Trejybės koledže, antišabloniškumo šabloniškumas buvo visiems privalomas.

„Ledi Melburn, galėjusi būti mano motina, kurstė tokį domėjimąsi, kokį mažai kas iš jaunų moterų man tesužadindavo. Tai buvo žavinga asmenybė — savotiška šių laikų Aspazija*, jungianti vyriško proto energiją su moterišku silpnumu ir švelnumu... Aš ne sykį pagalvodavau, kad jei ledi Melburn būtų truputėlį jaunesnė, ji man susuktų galvą."

Po motinos jam iš namiškių patiko Karolinos vyras Viljamas Lemas, „tiek pranašesnis už mane, kiek Hiperionas** už Satyrą". Kam reikėjo apgaudinėti tą protingą, dorą žmogų, kuris su pasitikėjimu jam paduodavo ranką? Moterų išdavystės galia kėlė Baironui siaubą.

Su ledi Karolina jis dažnai elgdavosi be galo žiauriai. Vieną pavasario rytmetį jis jai atnešė rožę ir pirmą gvazdiką ir ironiškai pasakė: „Aš girdėjau, kad jūsų šviesybė mėgsta visa, kas nauja ir reta — vieną mirksnį". Ji jam parašė laišką ant nuostabaus popieriaus su mezginiuotais krašteliais, kurie keturiuose lapo kampuose dailiai susivyniojo į kriaukles, — laišką jaudinantį ir erzinantį, švelniai nuolankaus tono, bet sugadintą manieringo stiliaus. Jinai lygino save su saulėgrąža, kuri, „sykį išvydusi spindulingąją saulę, be debesų, visa grožybe, ir vieną mirksnį pajutusi jos maloningą šilumą, ne-

*ASPAZIJA — senovės graikų kurtizanė, garsi savo grožiu ir protu, vėliau tapusi Periklio žmona. Jos namuose lankėsi žymūs filosofai, menininkai ir rašytojai, tarp jų ir Sokratas. *(Vert. past.)*

**HIPERIONAS — titanas Helijo, (Saulės) tėvas, dažnai su juo sutapatinamas. *(Vert. past.)*

begali per visą savo būtį nė pagalvoti, jog kas nors menkesnis pasidarytų jos garbinimo ir žavėjimosi objektu".

Nereikalingas žeminimasis. Baironas norėjo, kad moterys jį laikytų „mylima, piktoka seserim", o ne viešpačiu. Malonumas ir meilė vyro sąmonėje asocijuojasi su pirmu neužmirštamu patyrimu, per kurį gavo pažinti ir viena, ir antra. Jaunystėje malonumai su lengvabūdėmis, linksmomis merginomis lyg punktyru ženklino vienišus Bairono apmąstymus apie liūdną platonizmą. Baironas pripažino du kraštutinius moterų tipus: „gražųjį idealą", kuriam atstovavo drovi, nekalta mergaitė, susikurta pagal tariamą Merę Čavort ar vaikišką Margaretos Parker šešėlį, ir malonumų draugę. Drąsi, įsimylėjusi ir meilės reikalaujanti moteris, Bairono akimis, žeidė padorumo taisykles. Kaip kažkada teisingai pasakė ledi Estera Stenhop, Baironas neperprato kitų žmonių jausmų. Ledi Karolinos aistringi sakiniai buvo jam tik varginantis ir vulgarus triukšmas, užgožiąs jo vidinę muziką. Jam norėjosi familiarumo, lengvumo, truputį linksmo vėjavaikiškumo ir per akimirką išsisklaidančios melancholijos, o atsidūrė garbinimo nevalioje ir pavargęs gręžėsi nuo viso to.

Ledi Karolina, būdavo, parašo tokius gražius laiškus savo vyrui, kurio nebemylėjo, o kai tik sėda rašyt Baironui, amžinai puola į patosą, sunkiai pakeliamą. Ji manė jam įtiksianti, jei parodysianti aukštuomenės pasaulį. Rengė jo garbei rytmečius, į kuriuos sukviesdavo gražiausias ir įžymiausias Londono moteris. Bet saloniniai tauškalai vargino Piligrimą, kuris prieš pusmetį rūkė pypkę po mėlynu dangum ir žiūrėjo į Akropolį. Gulėdamas ant sofos Niūstede, jis neseniai buvo parašęs: „Gerai bet kas, kad tik nebeasmenuočiau nuo ryto iki vakaro to prakeikto veiksmažodžio „nuobodžiauti". Dabar jis gailėjosi prarastos vienatvės.

* * *

Viena jauna protinga mergaitė įdėmiai jį ten stebėjo. Tai buvo ledi Melburn provincialė dukterėčia Ana Izabela Mil-

benk, kurią visi vadino sutrumpintai Anabela, išsilavinusi ir religinga. Atvykusi pagyventi į Londoną, ji gana niekinamai žiūrėjo į sostinės aukštuomenę ir savo pašėlusią pusseserę Karoliną. Kovo dvidešimt ketvirtąją ji pasižymėjo dienoraštyje: „Ką tik baigiau skaityti lordo Bairono „Čaild Haroldą", kurio daugelis puslapių parašyti nepaprastai puikiu poetiniu stiliumi". Dvidešimt penktąją ji buvo pakviesta į šokių rytmetį Melburn Hauze. Ten buvo žavioji ledi Džersi, tokia barškutis ir su barškančiais karoliais, grakščioji rusvaplaukė mis Elfinstoun ir dar kokia dvidešimt kitų gražuolių. Viena viešnia padainavo. Anabela Milbenk pagalvojo, kad šitie vyrai ir moterys klausosi muzikos lyg iš pareigos. Karo Lem jai parodė lordą Baironą. Išdidus, nusprendė Anabela, „burna išduoda, kad dvasioje visus niekina". Pripažino, jog jis turi pagrindą iš aukšto žiūrėti į tas lengvabūdes žmogystas, tuos tuščius malonumus. Tądien nepanorėjo būti jam pristatyta, nes moterys „kvailai jį adoravo"; bet, kai po keleto dienų jį vėl išvydo, jai pasirodė jau drovus, ir jinai pamėgino jį prakalbinti. Baironas pasakė, „jog stebisi, kaip jinai nesibodi šita draugija, iš kurios neatsirastų nė vieno, kuris, parėjęs namo, išdrįstų pažvelgti į savo sielą".

Frazė mergaitei be galo patiko, atliepė jos jausmus. Beje, Baironas kalbėjo nuoširdžiai. Toje maišatyje (o jos atsisakyti stigo drąsos) jis su ilgesiu prisimindavo tą kitą Baironą, rimtąjį Niūstedo svajotoją. Bet kodėl jis šnekėjo jaunajai nepažįstamajai tai, ko niekam nešnekėdavo? Ji turėjo kažką pikantiška. Buvo skaistaus veido apvaliais rausvais skruostais. Nedidukė, bet puikiai sudėta. Kai įėjo į saloną, Baironas pasiteiravo Mūrą, ar ji ne kokios nors damos kompanionė. „Ne, — atsakė Mūras tyliai, — tai turtinga įpėdinė; jūs turit ją vesti ir atremontuoti Niūstedą."

Baironas labai išgyrė Karolinai Lem jos giminaitę mis Milbenk ir netgi jiedvi palygino, ir palyginimas buvo ne Karolinos naudai. Toji, pakerėta, pakentė jo šiurkščius žodžius. Vos tik Baironas pasakė, kad nepritaria tokiam gyvenimo būdui, o jau ypač bjaurisi šokiais (sena neapykanta, dar iš mažų

dienų), — valsai ir kadriliai kaipmat dingo iš Melburn Hauzo. Jis paprašė ją niekad nebešokti valso. Karolina pažadėjo. Įsimylėjusi, pavergta, ji buvo visiškoje jo valioje. Rašinėjo jam drąsius, beprotiškus laiškus siūlydama ne tik savo meilę, bet ir visas brangenybes, jei jam reikią pinigų.

Karolina ne iš sykio tapo Bairono meiluže, ir gal jis būtų ją palikęs ramybėje, jei ne tas pirmos nelaimingos meilės prisiminimas, vis dar jį kankinąs. Bet pagal jo susikurtą filosofiją, jei moteris neatsiduoda, tai nė trupučio savęs neatiduoda ir niekina mylimąjį, iš bailumo neprivertusį jos tai padaryti. Karolinos nelaimei, ledi Besbra, manydama gudriai besielgianti, pasakė tam namus kompromituojančiam svečiui, jog, nors ir kitaip atrodą, Karolina jo nemylinti ir „tik už nosies jį vedžiojanti". Baironas nieko neatsakė ir davė sau žodį ne persekioti ledi Karoliną, nes persekioti nebuvo prasmės, o paprasčiausiai neleisti jai pabėgti. Po savaitės Karolina buvo jo.

* * *

Baironas paėmė Karoliną visiškai abejingai. Savo meilužei buvo bjaurus ir rūstus meilužis, žiūrėjo į ją be iliuzijų, vadovaudamasis tuo negailestingu ir įžvalgiu realizmu, būdingu jo mąstysenai, kai nemylėdavo.

„Aš dar nesutikau moters, apdovanotos didesniais, malonesniais gabumais negu tu... bet jie, nelaimė, jungiasi su visišku sveiko proto nepaisymu... Tavo širdis, mano vargšele Karo (koks tai mažytis vulkanas!), lieja *lavą* į tavo gyslas... Aš visada laikiau tave sąmojingiausia, lipšniausia, puikiausia, brangiausia, neramiausia, pavojingiausia, žavingiausia būtybe iš visų, gyvenančių mūsų laikais... Apie grožį nekalbu, ne man apie jį spręsti. Bet šalia tavęs visos mūsų gražuolės nublanksta, vadinasi, turi grožio ar ko nors daugiau."

Gana santūrus komplimentas. Karolina liūdnai sakydavo: „Jis gėdijosi mane mylėti, nes aš buvau nepakankamai graži".

Jam nepatiko netgi tie bruožai, kurie kitiems sudarė jos charakterio žavesį; skaitymo įkaitinta vaizduotė ieškojo tokios meilės kaip romane. Karolina manė pririšianti prie savęs poetą cituodama jam poetus. Jis pasipūtęs klausydavosi meilužės graikiškų, lotyniškų posakių, anekdotų iš aukštuomenės gyvenimo ir galvodavo apie Anslio Rytmetinės Žvaigždės tylų įsisvajojimą ar bežades rytietes.

Jei, būdavo, jis ištisą dieną nepasirodo, Karolina siunčia pas jį vieną iš savo nepaprastųjų pažų, kurių laikė visą būrį. O kartais net pati persirengia pažu norėdama įteikti laiškelį. „Reginys vertas Foblaso"*, — sakydavo Baironas, kuriam tokie ekstravagantiškumai kėlė siaubą. Ji susidraugavo su kamerdineriu Flečeriu ir rašinėjo jam laiškus prašydama įleisti ją pas Baironą. Jei negauna pakvietimo į balių, į kurį eina Baironas, tai, nė kiek nesigėdydama, laukia jo gatvėje.

„Jūsų brangutė Karo, — rašė Devonšyro kunigaikštienė, — dėl jo ir su juo išdarinėja visokiausias paikystes... Pagaliau Baironas vėl išvažiuoja į Naksą, ir vyrai galės ramiai miegoti. Nenustebčiau, jei Karo išvyktų su juo, ji tokia beprotė ir tokia neatsargi."

Šitas naivus adoravimas, užuot Baironą jaudinęs, tik erzino; jis manė, kad tai daro jį juokingą, ir netgi — kas keisčiausia — keikė meilę, kurios objektu buvo. Jauno, su Biblija išaugusio kalvinisto akyse Karolina buvo Sanguliaujanti žmona.

„Aš kaip Napoleonas, — rašė Baironas, — visada jaučiau didžiulę panieką moterims ir šitokią nuomonę apie jas susidariau ne paskubomis, o iš savo lemtingo patyrimo. Tiesa, mano raštuose esama tendencijos aukštinti šią lytį; mano vaiz-

*„Riterio de Foblaso meilės nuotykiai" — prancūzų politikos veikėjo ir literato Žano Batisto Luvė de Kuvrė (1760—1797) romanas, kuriame vaizduojami sugedę XVIII a. papročiai. *(Vert. past.)*

duotė visada mielai apdovanoja moteris gražiojo idealo bruožais, bet taip atsitinka todėl, kad aš, kaip tapytojas ar skulptorius, vaizduoju jas ne tokias, kokios yra, bet kokios turėtų būti... Mūsų šalyje moterų būklė nėra natūrali. Turkai ir visi rytiečiai yra išsprendę šį klausimą geriau už mus. Jie laiko jas uždarytas, ir jos jaučiasi laimingesnės. Duokite moteriai veidrodį, keletą saldainių, ir ji bus patenkinta."

Bet Viljamas Lemas buvo ne turkas. Jo dienoraštis darėsi liūdnas:

„Vedybinis gyvenimas baisus tuo, kad jame nieko nėra pastovaus. Žmonos akyse vyras čia kyla, čia krinta, ir tai nulemia kitų atsiliepimai apie jį, o kartais ir kokia nors banaliausia pastaba... Vedybos pakeičia puolamąsias vyro pozicijas visuomenėje ginamosiomis."

Ledi Besbra, dabar daugiau ką sužinojusi, nerimavo labiau už žentą. Jos jaunystėje irgi pasitaikydavę audringų dienų, o romanas su lordu Granviliu savo metu buvo plačiai nuskambėjęs. Bet niekada ji nepersirenginėdavo vežėju, kad galėtų netikėtai įeiti pas mylimąjį ir jį sekti, nestovėdavo lietuje laukdama jo išeinant iš baliaus. Ledi Besbra, nevilties pagauta, pasikvietė Hobhauzą pasišnekėti apie šią nelaimingą istoriją, kuri darė negarbę abiem šeimoms. Hobhauzas visada būdavo greitas „perskaityti notaciją" savo draugui, bet kaipgi Baironas vienas galėjo tai užbaigti? Kaip ir ledi Besbra, jam buvo atsibodę Karolinos Lem kvailiojimai. Jis to neslėpė nuo ledi Melburn, kuri, moteris be prietarų ir patyrusi psichologė, mielai pasvarstydavo šį nuotykį su savo marčios meilužiu. Baironui šimtąsyk buvo malonesnė Tomo Mūro ar Hobhauzo draugystė negu šitos begėdės moters.

Baironas turėjo ir rimtesnių pramogų. Anabela Milbenk kartą matė jį paskaitoje apie religiją, „jis visas kažkaip keistai, lyg mėšlungio tampomas, krūpčiojo išgirdęs žodį „religija". Londone Anabela išklausė kursą apie Žemės sūdrumą ir

pasižymėjo protingų pastabų. Moters meilę mokslui Baironas laikė komiška ir savo pašnekesiuose su ledi Melburn pakrikštijo mis Milbenk „Paralelogramų Princese". Tačiau, lyg prieš savo valią, jautė jai nuoširdžią pagarbą. Ji bent buvo nekalta, toji gražiai nuaugusi mergaitė, postringaujanti apie Žemės sūdrumą.

Mis Milbenk paprašyta, Karolina davė Baironui paskaityti keletą pusseserės eilėraščių. Jie jam pasirodė gana puikūs. „Ji, be abejonės, yra nepaprasta mergaitė; kas galėtų pamanyti, kad po jos romia išvaizda slypi tiek jėgos ir tiek įvairių minčių?" Ir pridūrė: „Aš nenoriu arčiau susipažinti su mis Milbenk: ji per daug gera puolusiam angelui, ir, be abejo, patiktų man labiau, jei nebūtų tokia tobula..." Per daug tobula.. Ji perskaitė tą atsiliepimą, nes laiškas buvo skirtas jai parodyti. Ir tikriausiai kukliai pasižymėjo tuos žodžius, jausdamasi betgi truputėlį paglostyta. Jos vienintelis trūkumas — tai žinojimas, jog yra tobula. Vienturtė, tėvų dievinama dukra, per pirmą sezoną aukštuomenėje atsakiusi penkiems ar šešiems jaunikiams, laikė save neklystančia. Kilniaširdė ir netgi aistringa, ji kartais atrodydavo smulkmeniškai taupi ir šalta, mat norėdavo visus savo veiksmus kontroliuoti protu. Jos sprendimai būdavo ryžtingi ir griežti. Geros matematikės protas, tariamai viską tiksliai išmanantis, nevertino poetinio ir paviršutiniško Karolinos Lem išsilavinimo. Pusseserės vaikiškas elgesys ją erzino. Sakydavo, „kad Karolinos naujoji baironiškos melancholijos poza užgožianti jos įprastinio kvailumo žavesį"; ir dar: „Karo Lem pasirengusi mesti iššūkį aukštuomenės kritikai, bet ji nedrįstų atsisakyti jos dėmesio bei stebėjimosi ir nusileisti iš Beprotybės viršūnių, traukiančių visų žvilgsnius, į kuklų Proto takelį". Ji pati mat žengė proto takeliais, bet kažin ar taip jau kukliai.

„Jūsų Anabela — mįslė, — rašė Devonšyro kunigaikštienė savo sūnui, įsimylėjusiam Anabelą. — Mylinti, nemylinti, dosni ir tuo pat metu bijanti skurdo; jos negali suprasti. Tikiuosi, jūs dėl jos nesikankinat; tai ledokšnis..."

Bet tai nebuvo ledokšnis. Kaip ir Baironas, vaikystėje pažino romantišką meilę. Maža įsisvajojusi mergytė, labai anksti ėmusi patikėti savo mintis dienoraščiui (mat mėgo rašyti), vaizdavosi esanti visų pasiaukojamų istorinių žygdarbių herojė. Gynusi Termopilus ir slaugiusi maru sergančiuosius. Paskui, religijos padedama, ji stengusis suvaldyti savo karštą būdą. Jos manymu, jai tai pavykę.

„Lordas Baironas, — toliau rašė kunigaikštienė, — jai truputį asistuoja; bet ji, rodos, žavisi juo vien kaip poetu, o jis ja — kaip nuotaka."

Kažin ar vien kaip poetu? Galima paabejoti. Su liūdesiu klausydama pasakojimų apie savo pusseserės skandalingą romaną su lordu Baironu ji tikėjo, „jog jis nuoširdžiai gailisi blogai padaręs, nors ir neturi valios (bent be kieno nors pagalbos) pradėti naujai gyventi ir jausti". Jis save vadino puolusiu angelu, ir ji rimtai tam pritarė ir manė, kad galbūt savo nuoširdžiu tikėjimu galėtų suteikti pagalbą, taip reikalingą gražiajam angelui, jo sielos išganymo labui. Su ja jis būdavo paprastas, „visai geras berniukas". Tačiau ji pastebėjo, kad linkęs koketuoti ir vienoks esąs su moterimis, kitoks su vyrais. Ana Izabela Milbenk domėjosi lordu Baironu daug labiau, negu to reikėjo jo sielos išganymui — bent jau šioje žemėje.

* * *

1812 metų rugpjūtis. Karolinos Lem elgesys, vis toks pat ekstravagantiškas, darėsi nebepakenčiamas. Vieną rytą ledi Besbra padarė vizitą dukteriai ir ėmė maldauti ją važiuoti drauge į Airiją; Viljamas atvyksiąs pas jas, ir toji istorija užsibaigsianti. Tuo metu įėjo lordas Melburnas ir ėmė griežtai barti Karoliną. Įsiutusi Karolina atsikirtinėjo taip įžūliai, jog išsigandusi ledi Besbra nubėgo į apačią pašaukti ledi Melburn. Kai jiedvi grįžo, Karolinos nebebuvo, išbėgo

neapsirengusi. Senasis lordas Melburnas paaiškino, kad jinai jam pagrasinusi, jog eisianti gyventi pas meilužį, o jis pasiuntęs ją po velnių.

Abi mamos nubėgo pas Baironą, kurį rado vieną ir ne mažiau nustebusį negu jiedvi. Šitas dviejų aukštuomenės ponių demaršas jį pralinksmino. Prieš metus jiedvi jo nepažinojo; dabar norom nenorom turėjo prašyti jį įsikišti ir padėti grąžinti vyrui vienos dukterį, kitos marčią. Įdomus revanšas. Davęs arbatpinigių Lemų vežėjui, Baironas sužinojo, kur Karolina Lem liepusi jam važiuoti. Rado ją kažkokio gydytojo iš Kensingtono namuose ir kone jėga pargabeno pas motiną, kurią nuo viso to jaudinimosi ištiko naujas priepuolis.

Ši istorija pasklido po visą Londoną. Pats princas regentas išsikvietė ledi Besbra ir pasakė, kad jis jas visas — abi motinas ir dukterį — laikąs beprotėmis, kad lordas Baironas pakerėjęs visą šeimą. Ypač, jo nuomone, neleistinas motinų pasitarimas su meilužiu: „Nieko panašaus gyvenime nesu girdėjęs... Imti motinas patikėtinėmis! Ką jūs būtumėt pagalvojusi, jei aš savo metu būčiau ėmęs patikėtine ledi Spenser?" (Ledi Besbra motiną). Ledi Besbra tas jo pasakymas pasirodė toks juokingas, jog ji, nors ir rimtu reikalu buvo atėjusi, negalėjo susilaikyti nesusijuokusi.

Motina, anyta, meilužis, vyras — visi dabar maldaute maldavo Karoliną išvažiuoti iš Londono. Baironas jai sakė, kad savo užsispyrimu ji rodanti, kokia esanti silpna ir egoistė. Ji pasiliko, nors Baironas atsisakė koją kelti pas ją; čia bent netyčia sutiksianti jį kokiame nors salone ir kitą dieną galėsianti jam parašyti, kaip gražiai atrodęs.

„Koks jūs išbalęs, tai mirties ar balto marmuro statulos grožis, ir jūsų antakiai, jūsų plaukai taip pabrėžia tą išblyškimą. Aš negaliu be ašarų žiūrėti į jus; jei koks dailininkas galėtų man įamžinti jūsų veidą tokį, koks yra iš tikrųjų, aš jam atiduočiau viską, ką turiu čia, žemėje."

Jaudinantis laiškas, bet kas jaudinasi tapęs kieno nors aistros objektu?

Pagaliau Karolina sutiko išvažiuoti su ledi Besbra. Baironas lengviau atsiduso. Tai buvo jo pirmas nuotykis su aukštuomenės ponia; patyrimas jam pasirodė odiozinis. Toji meilužė, taip godžiai atiminėjusi iš jo laiką ir mintis, tik sukietino jo širdį. O jinai, atsidavusi šitai meilei su neapgalvotu smarkumu, bet visu kūnu ir siela, apsirgo, liko vos gyva. Pusseserė, sutikusi motiną ir dukrą Airijoje, rašė:

„Teta atrodo gerai, bet vargšė Karolina — tiesiog baisiai. Ji taip sulysusi, kaulai ir oda, akys ant kaktos iššokusios. Man atrodo, jai labai greit gali pasimaišyti protas, ir teta sako, jog kartais ji būna visai kaip beprotė."

Tuo metu Baironas rašė ledi Melburn:

„Brangioji ledi Melburn, — manau jūs girdėjote, ir jums bus malonu išgirsti dar sykį, kad jiedvi laimingai pasiekė Airiją, kad jūros bangos skiria jus nuo vieno jūsų rūpesčių kaltininko; kitas, kaip matote, vis dar jūsų pašonėje. Tad juo labiau jums bus malonu išgirsti, jog aš noriu visa tai baigti ir iš naujo tikrai nebepradėsiu. Ne dėl to, kad būčiau pamilęs kitą; meilės man išvis gana; nusibodo vaidinti kvailį; o kai pasižiūriu atgal — kiek laiko praradau, kaip sužlugo visi mano praėjusios žiemos planai per šitą romaną, — darausi tuo, kuo seniai turėjau būti. Teisybė, iš įpročio myli mechaniškai, kaip kad plauki. Kadaise aš labai mėgau ir viena, ir kita, bet dabar nebeplaukioju, nebent tik įkritęs į vandenį; ir meilė neberūpi, nebent būnu kone verste priverstas mylėti."

* * *

Ar Baironas atsikratė savo meilužės? Iš Airijos ateidavo pavojingi laiškai, primenantys, kad reikia tik „aštuonių ginėjų, pašto karietos ir laivo", ir ji vėl atsiras Londone. Jeigu ji padarys skandalą ir mes vyrą, Baironas, „garbės liepiamas", turės bėgti su ja, nors jos ir nemyli. Baimės pagautas, stengė-

si kurti laiškus, vertus Kyro Didžiojo; buvo pasirengęs dievažytis ją mylįs, kad tik jos nematytų. Ledi Melburn, žiūrinti į šį nuotykį visiškai nešališkai, tarytum tai būtų dviejų daktarų pasitarimas dėl veiksmingiausio vaisto šiuo atveju, manė, jog Bairono švelnumas pavojingas.

„Jūs supraskite mane teisingai, aš jokiu būdu nenorėčiau, kad jūs jai kalbėtumėt šiurkščius žodžius ar ką nors tokio, kas galėtų ją užgauti. Neturiu nė mažiausio ketinimo duoti jums šitokį patarimą. Kiekvienas jūsų gerumo parodymas būtų tik sveikintinas, tačiau savęs paaukojimas dėl jos būtų jau ne geraširdiškumas, o romantika, kuri baigtųsi nelaime ir katastrofa. Vienas atsainus sakinukas šiuo metu galėtų užkirsti kelią šitokiai atomazgai, ir tai aš laikyčiau puikiu gerumo įrodymu: pakentės dabar truputėlį, bet užtat išvengs visiškos pražūties... Dar turiu pridurti, kad, mano nuomone, jūs per daug linkęs visą kaltę prisiimti sau — jinai ne naujokė... Išmanymo užteko, kad elgtųsi atsargiai, ir todėl jos jokiu būdu negalima laikyti suvedžiota auka."

Ir, puikiai žinanti, kokie lengvatikiai vyrai, ledi Melburn baigė laišką šiais žodžiais:

„Jei Karolina manytų, kad draugai mažiau ja besidomi, būtų galima tikėtis, jog įsikabins į naują fantaziją, o iš viso to peršasi išvada, kad jūs nieko geresnio negalite sugalvoti už vedybas; teisybę sakant, ir aš nematau jums kito kelio išsipainioti iš tos nemalonios istorijos."

Vesti... Toks buvo ir paties Bairono troškimas. Jis tikėjo vedybomis. Tai buvo jo paskutinė iliuzija. Jaunas peras (o ypač toksai Baironas) turi gerti, lošti, suktis apie kaimyno pačią, o paskui, išsidūkęs kaip reikiant, vesti be jokios meilės kilmingą merginą su nemažu turtu, pridaryti pulką vaikų savo giminei pratęsti. Toks buvo šablonas. Toks buvo Niūstedo įstatymas.

Norėdamas visiškai nuraminti ledi Melburn, Baironas parašė jai stebinantį prisipažinimą: jo karščiausias troškimas — vesti ledi Karolinos pusseserę, tą mis Milbenk, kurią keliskart matė pas Lemus ir kurios eilėraščius skaitė. Ledi Melburn, apskritai niekuo nesistebinti, šįsyk didžiai nustebo. Ar begalima įsivaizduoti skirtingesnius žmones kaip toji dievota matematikė ir Čaild Haroldas? Baironui patiko būtent šis kontrastas, taip pat jaunos mergaitės santūrumas: ji buvo vienintelė moteris, vengianti artimesnės pažinties su juo.

„Aš apie ją mažai težinau ir neturiu nė menkiausio pagrindo manyti esąs tarp jos išrinktųjų. Bet dar nesu sutikęs moters, kurią taip gerbčiau... Vienintelis man nepriimtinas dalykas — mano būsimoji motušė, kuriai dabar jau instinktyviai jaučiu baisią antipatiją."

Antra vertus, jį žavėjo perspektyva susigiminiuoti su ledi Melburn. Jis iš tiesų buvo atsidavęs tai šeimai.

Ledi Melburn pareikalavo garantijų:

„Mano brangusis Giminaiti, jūs esate labai nepastovus, kaip herojus farse, kurį drauge žiūrėjome, pamenate („Vėtrungė")?.. Negi jūs manote galėsiąs vienu metu turėti ir ją, ir Karoliną? Kaip draugė aš jums sakau: flirtuokite, kiek norite, bet nesileiskite į jokią rimtą avantiūrą neišsipainioję iš ankstesnės..."

„Jūs manęs klausiate, — rašė jai Baironas, — ar aš garantuoju už save, ir aš jums atsakau: „Ne." Bet jūs už save garantuojate, ir tai daug svarbiau. Man patinka mis Milbenk, nes ji protinga, lipšni, geros kilmės, o aš mat dėl vedybų tebeturiu šiokių tokių prietarų. O dėl meilės, tai viskas pasidaro per savaitę (damai protingai prisidedant), be to, kur kas geriau vedybos, paremtos abipuse pagarba ir pasitikėjimu, negu iš romantiškos meilės; ji pakankamai dailutė, kad vyras ją mylėtų, ir ne tokio jau kerinčio grožio, kad per daug trauktų konkurentus..."

Kad meilė tevaidino mažą vaidmenį šiame vedybų plane, matyti iš to, jog Baironas savo laiške, kuriuo prašė ledi Melburn pakalbėti jo vardu su Anabelos tėvais, kuo išsamiausiai pasakoja apie savo naująjį susižavėjimo objektą, apie vieną italę dainininkę, „nelabai gražią, bet mano mėgstamo stiliaus... Ji labai myli savo vyrą, o nuo to niekam ne blogiau, nes jei moteris gali mylėti savo vyrą, tai kaip stipriai, žinoma, ji mylės tą, kuris nėra jos vyras." Flečeris norėjo išpiršti savo ponui našlę olandę „su dideliu turtu ir plačiais apvalumais". Flečeris, vedęs vyras, bet per moskitus ir Levanto siroką atsikratęs kai kurių prietarų, meilinosi našlės kambarinei ir daug tikėjosi iš pono vedybų. Našlė olandė? Mis Milbenk? Karolina? Italų dainininkė? Baironas smagus laukė, ką Likimas ar ledi Melburn jam išrinks.

„Ar Anabela šoka valsą? Tai keistas klausimas, bet man itin svarbus. Aš norėčiau, kad kas nors tučtuojau jai praneštų, jog ketinu prašyti jos rankos; tik labai abejoju, ar ji palankiai į tai pažiūrės. Viskas priklauso nuo jos."

* * *

Rimta atsakomybė piršti tokį plevėsą vienai iš retai bepasitaikančių tais laikais merginų, kurioms santuoka šventas ir neiš ardomas aktas. „Ji verta geresnės širdies negu mano", — sakydavo pats Baironas išminties valandėlėmis. Bet ledi Melburn jį mylėjo. Jai, šešiasdešimtmetei, buvo malonu girdėti, kad dar galinti nunešti visas kitas moteris. O gal ji taip pat manė, jog bus smagu pažiūrėti, kaip jos rimtoji dukterėčia paims į nagą tą neapsisprendžiantį Don Žuaną. „Vargšė Anabela! Jos nekaltos akelės pasidarys daug gražesnės, jei pamils jus. Akims reikia šitokio įkvėpimo." Anabela gaus truputėlį kentėti? Tai tik išeis į naudą, mąstė ledi Melburn, kurią visada šiek tiek erzino apsimestinis romumas, ir nusprendė pabandyti.

Anabela toli gražu neužmiršo Bairono. Viešėdama Londone, neabejojo jį sudominusi ir netgi puoselėjo viltį atvesti į doros kelią; paskui skandalingas ryšys su Karolina privertė ją nusivilti šia siela. Grįžusi namo, Anabela vėl atsidūrė jūros ir dangaus akivaizdoje. Ji mėgo vaikštinėti tarp šių dviejų begalybių. Pasaulyje, kuris Baironui atrodė toks žiaurus, toks abejingas žmonių kančioms, ji tarėsi visur matanti Dievo gerumą:

„Aš jaučiuosi palaiminta, — rašė ji, — kai įžvelgiu mano Kūrėjo gerą valią ir žiūriu į viską aplinkui su didžiausia laime, galvodama, jog tai mano Tėvas sukūrė."

Dienoraštyje ji mėgino apmesti Bairono portretą:

„Aistros valdė jį nuo pat mažens... Tačiau tarp jo polinkių yra ir tokių, kuriuos verta pridėti prie krikščionio principų. („Myliu dorybes, kurių negaliu turėti.") Sielos gilumoje jam nesvetimi visi žmogiški jausmai, bet, puikybės keisčiausiai sugadintas, jis stengiasi slėpti geruosius savo būdo bruožus. Apimtas pasipiktinimo, lengvai sukeliamo, jis darosi nuožmus ir gali ko nors nekęsti su pačia kandžiausia panieka. Jis nepaprastai kuklus su žmonėmis, kurių būdą gerbia, ir atgailodamas jiems prisipažįsta savo klaidas."

Anabela manė esanti viena iš tų, kurių būdą jis gerbė. Ji juo žavėjosi, jo geidė, bet suvokė pavojų.

Baironas neapdairiai pasielgė piršle pasirinkęs ledi Melburn: Anabela jos nuomonę nelabai vertino. Ji mandagiai atsisakė:

„Aš būčiau visiškai neverta lordo Bairono pagarbos, jei nepasakyčiau visos teisybės be išsisukinėjimų. Aš manau, jog jis niekada nebus ta didžioji meilė, kuri mane padarys laimingą vedybiniame gyvenime, todėl negerai pasielgčiau jo atžvilgiu, jei imčiausi ko nors tokio, kas galėtų, kad ir netiesiogiai, sustiprinti jo dabartinį įspūdį. Na o kalbant apie jo

elgesį, tai aš, remdamasi kai kuriais savo pačios stebėjimais, esu linkusi patikėti jūsų palankiu atsiliepimu ir dėl to, kad neįstengiu atsakyti jam tuo pačiu jausmu, kaltinu savo širdį, ne jo būdą. Po šito prisipažinimo, kurį rašau tikrai apgailestaudama, jei savo žodžiais suteikiau sielvarto, aš palieku jam pačiam spręsti dėl mudviejų santykių pobūdžio ateityje."

Trumpai tariant, Anabela nesutiko tekėti dėl to, kad jo nemylėjo. „Čaild Haroldo" autoriui tai buvo gana neįprastas atsitikimas.

XVII
Kaip Lukrecijaus dievai

In her first passion Woman loves her lover,
In all the others all she loves is Love,
Which grows a habit she can ne'er get over,
*And fits her loosely, like an easy glove.**

Byron

Baironas jau seniai išmetė iš galvos mintį: „Mudu su Niūstedu laikysimės arba žlugsime kartu." Jis buvo prasiskolinęs dvidešimt penkis tūkstančius svarų. 1812 metų rugsėjį Niūstedas buvo paleistas iš varžytynių. Ištikimasis Hobhauzas nuvyko ten ir pagal Hansono nurodymus už pirmą sklypą įvarė iki šimto trylikos tūkstančių svarų, o už antrą — iki trylikos tūkstančių svarų, ir tai jam pačiam pasirodė gana įdomu, nes

* Pamilus vyrą, moteris netrukus
Pamilsta meilę. Tie, kuriuos ji renkas,
Yra tik daiktas, įrankis, žaisliukas,
O gal madinga pirštinė ant rankos.
Baironas
Vertė Tomas Venclova

tą dieną su savimi turėjo lygiai vieną svarą, vieną šilingą ir šešis pensus. Tikrasis pardavimas įvyko abipusišku sutarimu po varžytynių, ir dvarą už šimtą keturiasdešimt tūkstančių svarų nupirko toks misteris Klaftonas.

„Aš turėjau išsimūrijęs baseiną ir *kapų rūsį* — ir šit man nebeteks jame atsigulti. Keista, kad mes negalime būti tikri netgi savo kapu."

Baironas būtų pasidaręs turtuoliu, jei Klaftonas būtų sumokėjęs, bet naujasis savininkas greit prisipažino sudaręs sandėrį ne pagal savo kišenę. Hansono, sukto ir apdairaus advokato, buvo išlygta dvidešimt penki tūkstančiai svarų netesybų, pirkėjui nesumokėjus visos sumos. Klaftonui, šiaip ar taip, grėsė bankrotas, o Baironas, kol įstatymininkai ginčijosi, vėl sėdėjo be pinigų.

Baironas buvo pakviestas praleisti spalį pas naujus savo šlovės bičiulius — Džersius ir Oksfordus. Ledi Džersi buvo viena iš tų moterų, kurių pasisekimas aukštuomenėje, atimantis visą laisvą laiką, yra jų doros laidas. Ji sugebėdavo išjudinti kiekvieną draugiją. Atrodė žavingai: juodi it varno sparnas plaukai, matinė oda, koralai ant kaklo. Vienintelė yda — šnekumas, kuriuo ji garsėjo. Jos draugas Granvilis, ją praminęs Tyla, stebėdavosi, kaip ji suspėja būti ir savo namuose, ir visuose kituose. Baironas jai sakydavo, kad per didelis judrumas gadinąs jos grožį: akys, liežuvis, rankos — viskas judėdavo vienu metu. Anot Bairono, praleidęs pas ją Midltone „skaistybės savaitę".

Paskui jis nuvyko į Eivudą pas Oksfordus. Ledi Oksford, pažįstamą iš Londono nuo žiemos, vėl sutiko kurorte, — Karolina jau buvo išvažiavusi, — ir tučtuojau atsirado tas nebylus sutarimas, jungiantis jauną, gana drovų, bet temperamentingą vyrą su dar gražia moterimi, kuri myli meilę ir moka palengvinti pirmus žingsnius. Ledi Oksford buvo keturiasdešimties metų.

Niustedo abatija

Harou mokykla

Misis Bairon, poeto motina

Merė Čavort

Baironas Kembridžo universitete

AND THIS IS

THE DEVIL,

to bring up the rear,
By mischief disguised in the dress of a Peer.—
Pursue the old method, you'll find out the cheat,
And the Imp stand confessed, if you look at his feet.
Distortion of Nature's the taste of the age,"—
Make a Story obscene,—'twill be read ev'ry page.
His verses so sweet and harmonious appear,
The mind is corrupted while tickling the ear.

Bairono kalba Lordų rūmuose. Karikatūra

Ledi Karolina Lem pažo kostiumu

Ledi Oksford

Tomas Muras

Džonas Kemas Hobhauzas

Augusta Li

Ledi Anabela Bairon, poeto žmona

Leidėjas Džonas Maris

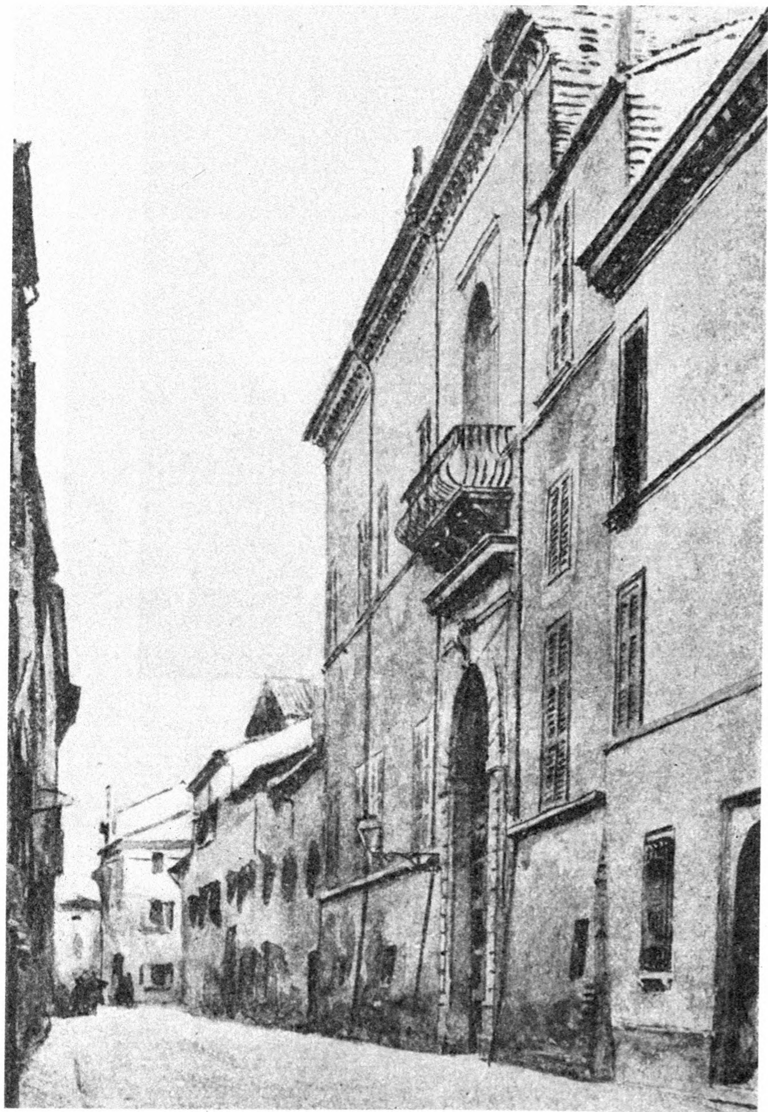
Margarita Konji

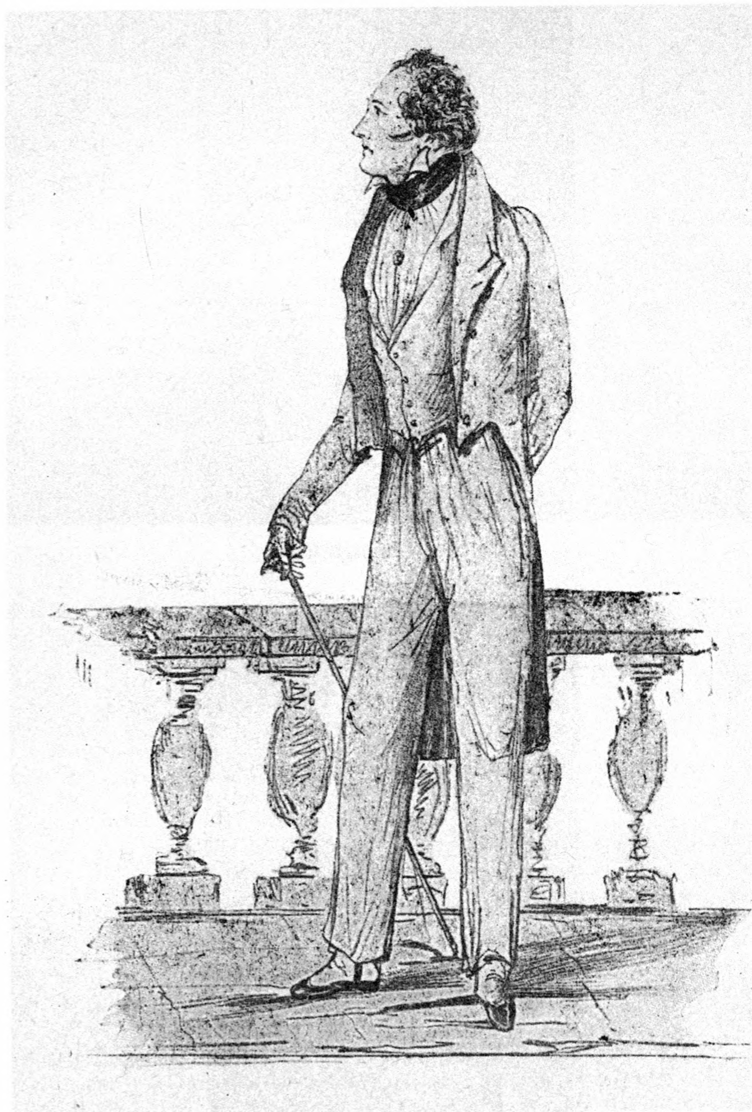
Grafienė Tereza Gvičoli

Persis Bišis Šelis

Grafų Gvičolių rūmai Ravenoje

Baironas 1823 metais

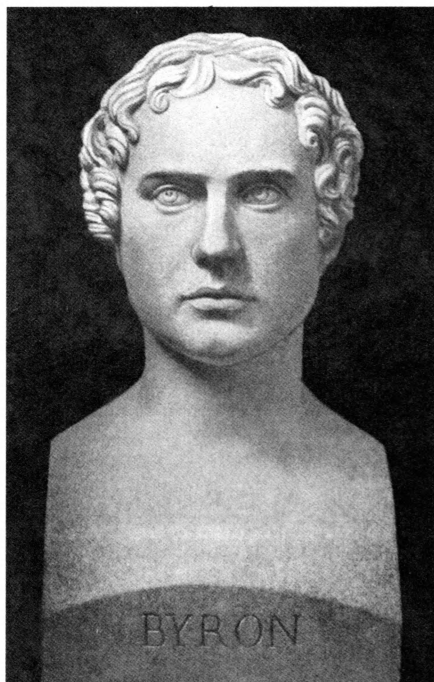
Ledi Blesington

Grafienė Ada Lovleis, Bairono duktė

Bairono namas Misolungyje

Haknel Torkardo bažnyčia, kur palaidotas Baironas

Bairono biustas.
Skulptorius B. Torvaldsenas

„Ji panėšėjo į Klodo Loreno* peizažą su besileidžiančia saule, ir jos grožis kerėjo juo labiau, pagalvojus, jog tai paskutiniai gęstantys spinduliai gaubia ją švelniu švytėjimu. Moteris su dėkingumu mena tik savo *pirmą* ir *paskutinę* pergalę. Vargšės ledi Oksford pirma pergalė išblėso, gerokai prieš man ateinant į šią ašarų pakalnę, paskutinė, galiu didžiuotis, buvo man skirta, ir tai pasirodė *skanus kąsnelis*."

Prieš aštuoniolika metų ji ištekėjo už Edvardo Harlio, Oksfordo kunigaikščio, gamtos nuskriausto tiek kūnu, tiek protu, nors jų šeimoje protas buvo itin gerbiamas. Kažkuris jo senolių turėjo vieną geriausių anglų bibliotekų; joje esantys retai beaptinkami pamfletai vėliau buvo išleisti atskira knyga „Harlių rinkiniai". Taip pravardžiuodavo ir žavius ledi Oksford vaikus, kurie panėšėjo į gražiausius jų tėvo draugus.

Ledi Oksford buvo susikūrusi švelnią, lengvą filosofiją. Tėvų paaukota gėdingoms vedyboms su žmogumi, kurio negalėjo mylėti, ji kitaip atsigriebdavo. Malonesnės draugės nebuvo nė ko norėti. Jos didelėse akyse dažnai šmėkščiodavo ta palaimingo susisvajojimo išraiška, kuri visada žada malonumą. Ledi Oksford buvo protinga ir išsilavinusi. Skaitė Lukreciją, dievino fizinę meilę, o sentimentalią meilę laikė liga, kurios simptomai ir trukmė — žinomi. Ji buvo tiek pat nepastovi, kiek ir meili, o jei kuris nors meilužių skųsdavosi, kad sudaužiusi jam širdį, atsakydavo, jog sudaužyta širdis — blogo virškinimo požymis.

Ji pasikvietė Baironą į savo Eivudo pilį. Ten jis praleido 1812 metų spalį ir lapkritį buklios, švelnios ir už jį kur kas atviresnės moters draugėje ir buvo visiškai laimingas. Ledi Oksford skaitydavo, skambindavo ir niekad nesiskųsdavo, jei mylimasis, norėdamas pasvajoti, palikdavo ją vieną. Lordas Oksfordas (vadinamas Putifaru**) kiauras dienas

LORENAS KLODAS (1600—1682) — prancūzų peizažistas.(Vert. past.)*

**PUTIFARAS — Biblijoje minimas aukštas Egipto dvariškis, kurio žmona norėjo suvilioti Juozapą.*(Vert. past.)*

vaikščiodavo po mišką ir pasirodė besąs labai taktiškas vyras. Baironas su savo mylimąja gyveno kaip tie Lukrecijaus dievai:

Laisvas per ištisus amžius nuo rūpesčių, laisvas nuo skausmo.

Burtininkė, puiki lotynistė, dažnai skaitydavo šią vietą savo jaunam mylimajam. Jis žavėjosi tuo išdidžiu epikūrizmu. Jau dusyk gyvenime — ant Haro kalvos, paskui Rytuo- se — Baironas pažino laimę pasitraukęs nuo žemiškų reikalų. Jautriasielis mirtingasis mėgo tas dieviškas interliudijas. Širdies beprotybė kartais jam užtemdydavo protą; ledi Oksford jo akyse turėjo beveik tokį pat prestižą kaip ir ledi Melburn. Jis mielai leidosi vadovaujamas šių stiprių skeptikių.

Pats neatsistebėdamas ta malonia apatija, kurion jį nugramzdino Eivudo kerai, Baironas kartkartėmis pagalvodavo, kokiu galviju jį pavers šitoji Kirkė. Šiaip ar taip, tingiu galviju, nes visai nedirbo, leido paskutines gražias dienas ant vandens ar miške tarp vaikų su angeliškais veideliais, kurie primindavo tiek žavių tėvų. Jis beveik įsimylėjo Šarlotę, vyriausiąją ledi Oksford dukrą, vienuolikos metų, bet jau viliojančią, ir įamžino ją naujoje dedikacijoje „Čaild Haroldui". Dar niekuomet jis nebuvo taip patenkintas savim ir kitais, o visi rūpesčiai atrodė palikę už devynių girių. Pagoniškosios filosofijos pergalė.

* * *

Tačiau ledi Karolina Lem nenorėjo prisipažinti pralaimėjusi. Ji girdėjo, kad Baironas Eivude, ir pavyduliavo. Žinojo, kas per viena ledi Oksford. Prieš keletą metų jiedvi susirašinėjo moksline tema: „Ar graikų kalbos mokėjimas apvalo, ar įkaitina aistras?" Atsakymas šiuo atveju nekėlė ledi Karolinai abejonių.

Kasdien nuo jos, būdavo, ateina laiškas tai Baironui, tai ledi Oksford.

„Mano brangioji Aspazija, Baironas ant manęs pyksta! Būkite maloni, pasakykite jam, kad nieko nepatinkama jam nepadariau ir kad esu nelaiminga, — pasakykite, jog suprantu parašiusi piktą laišką. Bet už jį tūkstantį kartų prašiau atleidimo. Kad jam nusibodau, matyti iš jo laiško. Aš jam daugiau nerašysiu, neįkyrėsiu, tik išgaukite iš jo man atleidimą!"

Ledi Oksford neatsakinėjo. Ledi Karolina grasino atvyksianti, parašysianti lordui Oksfordui, nusižudysianti. Šiuos patetiškus laiškus mylimieji drauge skaitė su didele panieka. Lukrecijaus pasekėjams jų tonas buvo nepakenčiamas.

Baironas informuodavo savo sąjungininkę ledi Melburn apie priešo judėjimą:

„Karolina grasina man iš keršto nusižudyti; tai jos reikalas... Aš negaliu apsieiti ko nors nemylėjęs. Radau tokią, kuria esu visiškai patenkintas ir kuri, kiek galiu spręsti, ne mažiau patenkinta manim; mudu trokštame poilsio, ir (po visų juokingų praėjusio sezono istorijų) ramybė man teikia dvigubą malonumą... Aš labai užsiėmęs, ir man pačiam maža laiko belieka, tad, savaime suprantama, nė akimirkos nenoriu prarasti dėl šios ypatos... Aš netgi neįstengčiau jums žodžiais išreikšti, kokį siaubą vėl man kelia tam tikri jos veiksmai. Tas siaubas pasidarė neatskiriamas nuo manęs, jis man užnuodijo gyvenimą. Nežinau, ką aš mylėsiu, bet iki paskutinio atodūsio nekęsiu šitos moters. Dabar jūs žinote mano nusiteikimą, ir aš jo nepakeisiu net mirdamas. Aš jai šito nesakau tokia forma: nenoriu skaudinti, bet toks yra mano nusistatymas, ir aš negeidžiu jos matyti tol, kol mudu nebūsime surakinti Dantės pragare."

Ledi Melburn patiko jo tvirtumas, ir ji negailestingai tiksliai atskleidinėjo marčios nuotaikų variacijas:

„Kiek aš pažįstu Karoliną, jūs jos neatsikratėte. Mačiau

du jos laiškus, rašytus tą pačią dieną; vienas — pilnas laimės, linksmumo, kviestinių pietų, kitas — veidmainiškas, kalba apie savo nelaimę ir dedasi esanti rami ir susitaikiusi su likimu. O kadangi jai tat nebūdinga, jūs netrukus sužinosite visai ką kita."

Tik moterys geba taip žiauriai žlugdyti liūdnus moterų melus. Truputėlis dar Baironui likusio naivumo ir gailesčio negalėjo ilgai atsilaikyti prieš blaivią ledi Melburn išmintį.

Kurį laiką Baironas galantiškai atsakinėjo ledi Karolinai, bet paskui (mat toji karštagalvė nesiliovė jo bombardavusi graudžiais ir kartu įniršio kupinais laiškais) perpykęs parašė šiurkštų laišką, galbūt ledi Oksford padiktuotą:

„Ledi Karolina, aš jums nebe meilužis; o kad jūs savo anaiptol nemoterišku įkyrumu verčiate mane pasakyti teisybę... žinokite, aš turiu kitą, tik jos vardą čia minėti būtų negarbinga. Aš visada su dėkingumu minėsiu tuos ypatingo palankumo ženklus, kuriuos esu iš jūsų gavęs. Lieku jūsų draugas, jei jūsų šviesybė maloningai leis man juo vadintis, ir savo draugiškumui įrodyti drįstu duoti vieną patarimą: išsigydykite nuo savo tuštybės, ji juokinga; rodykit kitiems savo absurdiškus kaprizus, o man nebekvaršinkit galvos. Jūsų nuolankus tarnas BAIRONAS."

Ją pamatęs, Baironas gal nebūtų buvęs toks žiaurus. Ji žadino gailestį. Elgėsi visai kaip beprotė; ant savo livrėjos sagų išraižė Ne crede Biron.* Imituodama meilužio braižą, siuntinėjo suklastotus laiškus leidėjui Mariui norėdama iškaulyti Bairono portretą, kurio tas jai nedavė. Broket Hole ji surengė keistą ceremoniją: sudegino Baironą — jo gyvą atvaizdą ant laužo, aplink kurį šoko kaimo mergaitės baltais drabužiais. Ji pati buvo apsirengusi pažo livrėja ir, deklamuodama specialiai šia proga savo sukurtą eilėraštį, įmetė į ugnį pintinę su Bairono garbanomis, knygomis, žiedais ir laiškų kopijomis:

*Netikėk Baironu *(lot.)*.

Dek, lauže, dek, žėruok skaisčiau,
Pakol žaislai pavirs į nieką.
Te dūmai kyla kuo aukščiau,
*Tegul ir meilės nebelieka.**

Iš kvailumo ji aprašė Baironui tą ceremoniją, tas pasiuntė laišką ledi Melburn, antroje pusėje pridėjęs nuo savęs:

„Ilgas pasakojimas apie kažkokį fejerverką, kur figūruoja vietos bajorai, pažai, aukso grandinėlės, gėlių krepšiai, ji pati ir kiti idiotizmai."

1813 metų vasarį ledi Besbra, grįžusi į Londoną, pareiškė norinti pasišnekėti su Baironu ir dar sykį nusistebėjo, kad jis toks neromantiškas. Pagal atvirkštinį paveldimumą motinos visada truputėlį pritaria dukterų kvailiojimams. Ledi Besbra krimtosi dėl tos istorijos, tačiau būtų pasiguodusi — jei jau blogis įvyko — bent gražia drama. Blaiviai galvojantis Baironas ją nuvylė. „Ledi Besbra pasibaisėjo neradusi many nė truputėlio romantizmo. Ji apskritai pritrenkta mano laikysenos."

Ji norėjo gauti dukrai pasimatymą su Baironu; ledi Oksford (išmintingai) tam priešinosi. Viljamas Lemas, užtikęs žmoną verkiančią, pareiškė, jog Baironas ją užgaunąs atsisakydamas priimti. „Tai išties juokinga: kai aš šneku su jo žmona, jis įsižeidžia; kai su ja nešneku, ji įsižeidžia." Ledi Melburn patarė susitikti liudininko akivaizdoje. Baironas pareiškė sutinkąs, jei liudininku būsianti ledi Oksford.

Pagaliau juodu susitiko savaime, baliuje pas ledi Hetkot. Ten buvo ir ledi Melburn, prisismaigsčiusi didžiulių plunksnų į savo žilus plaukus, šešiasdešimt vienerių metų amžiaus, bet dar viena patraukliausių moterų tame vakare. Atvyko lordas Grėjus, Šeridanas. Žvakių šviesa, atmušama didelių kandeliabrų krištolo, švelniai dailino ponių grožį. Staiga svečių minia prasiskyrė, ir visi smalsiai sužiuro į Baironą,

*Vertė Tomas Venclova

kuris įėjo šlubčiodamas, baltas, „kone šmėkliško grožio", ir tiesiai susidūrė su Karolina, žvelgiančia į jį paklaikusiomis akimis.

Tą akimirką orkestras užgriežė pirmus valso taktus, ir namų šeimininkė, kiek sunerimusi, tarė: „Ledi Karolina, jūs turite pradėti balių." — „Ak, man šiandien taip linksma, — atsakė toji ir, pasilenkusi prie Bairono, sušnibždėjo: — Manau, aš dabar galiu šokti valsą?" — „Su kiekvienu čia esančiu vyru iš eilės, — sarkastiškai pasakė Baironas. — Jūs visada šokote valsą geriau už visus, ir man bus be galo malonu į jus pažiūrėti." Ji pašoko, po to, pasijutusi blogai, nuėjo į nedidelį kambarį, kur buvo padengta vakarienė. Lordas Baironas ten įėjo su viena dama už parankės ir, ją pamatęs, tarė: „Aš žavėjausi jūsų gracija." Karolina stvėrė peilį. „Prašom, mieloji, prašom, — tarė jis, — bet jei jūs norite suvaidinti romėnišką tragediją, perverkit savo širdį, ne mano. Manąją jau pervėrėt." Ji sušuko: „Baironai!" ir išbėgo su peiliu rankoje, ir niekas gerai nežinojo, kas paskui atsitiko. Vieni sakė, kad jinai žudžiusis, kiti — kad alpdama ėmusi stiklinę vandens, netyčia sudaužiusi ir šukėmis susipjausčiusi. Šiaip ar taip, ji buvo visa kruvina. Baironas, jau kitame kambaryje sužinojęs, kas atsitiko, su panieka tarė: „Tai dar vienas jos triukas."

Ta istorija sukėlė daug šnekų, o laikraštukas „Satirist" atspausdino žinutę, pavadintą „Scandalum Magnatum" *: „Lordo Bxxx dėmesys kitam gražiam objektui taip įsiutino ledi K. Lxxx, kad ji, ištikta pavydo priepuolio, stvėrė desertinį peilį ir nusidūrė... Pasak žmonių, ponios vyras vertas užuojautos, kad bandymas nusižudyti ne visiškai pavykęs. Ledi K. Lxxx dar gyva."

Po keleto savaičių ledi Karolina išdrįso ateiti pas Baironą į namus. Jo nerado, bet įsiprašė vidun, pamatė ant stalo knygą, Bekfordo „Vateką", ir įrašė pirmame puslapyje: „Atmink mane." Parėjęs Baironas pamatė atverstą knygą ir gerai pažįstamą braižą. Jis iškart parašė:

*Aukštuomenės skandalas *(lot.)*.

Atminsiu, jog abiem buvai
Padovanota nelemtai.
Tu savo vyrą apgavai,
*O man tu prakeiksmu virtai.**

Tai buvo itin būdinga Baironui — sudėti meilužį su vyru kaltinamojoje kalboje prieš moterį, kurios pats didžiausias ir, beje, išties nedovanotinas nusikaltimas — meilė jam.

Teisybę pasakius, to jam buvo gana. Jei meilė visada veda į tokias avantiūras, protingiausia — vengti moterų. Net Burtininkė, tokia išmintinga, ne sykį suteikė jam kančių. Nepastovi ir laisva, ji, tebedraugaudama su Baironu, imdavo ir susidomėdavo kokiu kitu vyru. Tada lordas Oksfordas dar giliau nulįsdavo į savo miškus, o ji su pasibaisėtinu atvirumu laikinai nušalindavo Baironą. Ir kiekvienąsyk jis iš jos pačios sužinodavo teisybę ir dvigubai kentėdavo, nes gerbė šitą žiaurų nuoširdumą:

Tu nemeluoji — tu žiauri...
Tave apakina aistra:
*Diena kita — ir jos nėra.***

Jiedviem beplanuojant malonią kelionę trise į Siciliją, lordas Oksfordas, savo kvailos giminės prigąsdintas, sumanė pavyduliauti lordui Baironui, ir (taip jau visada esti) tokiu momentu, kai pats meilužis turėjo kuo rimčiausią tam pagrindą. Žmona greit nutildė senatvišką audrą įtikinamais melais, bet buvo nutarta pakeliauti po Viduržemio jūrą dviese su vyru, ir, kaip rašė Baironas, „juodu būsią didžiai laimingi ir susilauksią daug daug vaikų". Ji išvyko 1813 metų birželio dvidešimt aštuntąją. „Ledi Oksford sėdo į laivą vakar, ir dabar, mano brangioji ledi Melburn, gal jūs būsite tokia maloni ir niekad man apie ją neužsiminsit? Jeigu norit žinot teisybę, aš nemaniau, kad būsiu su ja toks karoliniškas."

*Vertė Tomas Venclova
**Vertė Tomas Venclova

XVIII
Augusta

*Was there ever such a slave to impulse?**

Byron

Baironas buvo pažadėjęs palydėt lordą ir ledi Oksford į laivą, bet paskutinę valandą atsisakė: sesuo Augusta parašė atvažiuojanti į Londoną, nes piniginiai vyro reikalai taip pašliję, jog ji nebegalinti būti namie.

„Brangioji mano Augusta, jei žinotumėt, ką aš išmainiau į jus, jau nekalbant apie kelionę, sakytumėt, kad pabudo mano nepaprasti broliški jausmai...”

Grįžęs į Angliją, dar jos nebuvo matęs. Ji gyveno Siks Mail Boteme, užmiesčio name prie Niūmarketo hipodromo, su trim vaikais, vos sudurdama galą su galu. Jos vyras pulkininkas Ly, nežmoniškas egoistas, leido gyvenimą arklių lenktynėse, klimpo į skolas ir skynė lengvas pergales su savo draugu lordu Darlingtonu; jis beveik nematydavo žmonos, nes namie gyvendavo tik tiek, kiek trukdavo arklių lenktynės Niūmarkete. Augusta garsėjo kaip ištikima žmona. Senelės išauginta pietizmo dvasia, Augusta turėjo įdomų dievobaimingumo žargoną, kuris jai atstojo moralę. Šeimynykščiai žinojo, kad dovana iš Augustos Ly visada bus Biblija ar maldaknygė. Jai, šeimininkei ir motinai, per rūpesčius nebuvo nė kada pagalvoti apie savo jausmus. Vaikai, iš kurių vienas būtinai serga, amžinas kariavimas su bukmekeriais ir kreditoriais, vyro korespondencija (pats jis nesugebėjo parašyt laiško), — tie smulkūs kasdieniniai darbai atėmė visą jos laiką. Niekas taip negyveno diena iš dienos kaip ji.

*Ji buvo mirksnio vergė. *Baironas*

Baironas priėmė Augustą savo bute Benetstrite 1813 metų birželio dvidešimt septintąją, sekmadienio popietę. Jinai jį sužavėjo. Iškart patiko savo fizinėmis ypatybėmis. Tik metus akį, geriau neįsižiūrėjus, ji neatrodė labai graži, bet dėl to greičiau buvo kaltas jos nerūpestingas apsirengimas, ne veidas, šiaip dailių bruožų. Ji daug ką turėjo iš Baironų: profilį, keistą įprotį praryti „r", kaprizingą, kone vaikišką grimasą, taip pat raukiamus antakius. Baironas, taip besidomįs savimi, patyrė nuostabiai malonų jausmą sutikęs savo antrininką dailios moters pavidalu.

Buvo ir dvasinio panašumo: sakysim, Augustos drovumas, paveldėtas iš Baironų, gana laukinių padarų. Baironas ir jinai, tylūs tarp žmonių, staiga pasijuto neapsakomai laisvai dviese. Gal dėl to, kad ji buvo jo sesuo, kad juodu turėjo tiek bendrų prisiminimų, pradedant lengvabūdžiu, bevaliu tėvu ir baigiant Sautvelio Regente? Iš pat pirmos dienos atsirado tas gyvas, malonus kalbos tonas. Kaip gaila, kad Augusta ištekėjusi. Gyventų su juo, tvarkytų jo namus. Tai būtų kur kas geriau, negu vesti kokią nepažįstamą. Nepažįstamų bijote bijojo, jie nieko nežino apie tavo gyvenimą, tavo jautrias stygas, vargšes kojas, sunkią vaikystę. Su Augusta viskas taip lengva. Ja galima visiškai pasikliauti. Savo *Baby* Baironui ji buvo atlaidi ir švelni. Tą patį sekmadienį, vos tik ji išėjo, jai parašė laiškutį:

„Brangioji mano Augusta, jei norėtumėt šį vakarą nueiti su manim pas ledi Deivi, aš turiu jums kvietimą. Pamatysit ponią de Stal, savo pažįstamus ir *mane* nepažįstamą; jūs šnekėsite, su kuo norėsit, o aš nenuleisiu nuo jūsų akių, lyg būtumėt sena pana, kurios niekas nebeims. Darykit, kaip jums patinka, bet, jei būtumėt pasiruošusi apie pusę vienuoliktos, užvažiuočiau jūsų paimti. Aš manau, pasirodymas drauge trečiųjų akivaizdoje duotų *mudviem* patirti naują *jausmą*."

Jis pabraukė žodį *jausmas*; be abejo, buvo išdėstęs jai savo

mėgstamą teoriją: „Tik stiprus jausmas leidžia mums pažinti pačius save." Bet dėstyti kokias nors mintis Augustai — tuščių tuščiausias darbas. Jos chaotiškoje, nuo vieno prie kito dalyko besiblaškančioje galvelėje mintys bematant nuklysdavo į dausas. Pirmiausia, ji, žinoma, iš mandagumo paprašė parodyti naujus eilėraščius; jis atsakė, kad nieko nesuprasianti, ir ji patenkinta nusikvatojo. Augusta mėgo žaisti it vaikas. Kaip visi Baironai, turėjo labai stiprų komiškumo jausmą, mokėjo mėgdžioti žmones, o brolis tuo labai žavėjosi. Jos kalbos stilius buvo keistas: faktus, apie kuriuos pasakodavo, gaubdavo toks skliaustelių, užuominų, nenuoseklumų rūkas, jog, pasiklausęs penketą minučių, nebegalėdavai suprasti, apie ką ji šneka. Čia būdavo — *oh! dear, oh! dear!** — vaikų ligos, paskui nei iš šio, nei iš to anekdotas apie karalienę Šarlotę (Augusta buvo jos freilina), paskui neapmokėta sąskaita, kurią buvo užmiršusi ir staiga prisiminė — *oh! dear! oh! dear!* — ir po to pašėlęs kvatojimas. Tas nenuoseklumas Baironui be galo patiko. Esą tai Augustos paslaptys, „jos prakeiktas *crinkum-crankum*"**. Netrukus jis ėmė šnekėti su ja draugiškai juokaujamu tonu, labiau pritinkančiu meilužiui nei broliui.

Augusta praleido Londone pirmą liepos pusę. Gyveno ne pas Baironą, bet važinėjo su juo į balius Almek Hauze, į teatrą, užeidinėjo pas jį į Benetstritą. Namus tvarkė sena ateinanti tarnaitė misis Miul, panaši į raganą, kuri baidė visus svečius, tačiau dievinte dievino šeimininką už begalinį gerumą jai. Ateinanti tarnaitė, nedidelis butukas, mažai pažįstamos ponios kasdieniniai vizitai — žodžiu, visai klasikinė aplinka užmegzti ryšiui, ir į tuos „nepaprastai broliškus" santykius nuo pat pirmos dienos negalėjo neprasiskverbti sensualumas, juo mielesnis, nes atsirado savaime.

Viskas čia susidėjo Baironui suvilioti. Ši jauna, jam patinkanti moteris galėjo laisvai pas jį ateidinėti. Nuo meilės jųdviejų nesaugojo pripratimas vienas prie kito, esantis tarp normalių brolių ir seserų. „Juodu neaugo drauge po vienu

*O brangusis, o brangusis! *(Angl.)*
**Kažkas painu, sudėtinga *(Angl.)*

stogu, nepažino nesąmoningo vaikystės nekaltumo. Retai susitikinėjo." Juodu nebuvo nei vienos motinos, nei vienos šeimos. Bairono akimis, Augusta buvo netikėtas, žavesio kupinas atradimas. Kilmei jis teikė didelę reikšmę. Jis negalėjo nesižavėti Lydso kunigaikščio seserim, karalienės freilina, kuri pažinojo visą Londoną, gyveno Sent Džeimso rūmuose ir kurios nauju intymumu buvo smagu pasiafišuoti. Maža to, kad ji galėjo jam patikti kaip kiekviena nauja draugė, ji turėjo išdrįsti daugiau. Kažkada jis rašė, kad norėtų, jog moterys jį laikytų „mylima, truputį piktoka seserim". Meilėje ieškojo linksmos draugystės, fizinio pasitenkinimo ir kone motiniško švelnumo. Truputį drąsesne seserim... Vos tik ta mintis šmėstelėjo, incestas nebedavė jam ramybės. Vadinas, užteko vaizduotėje iškilti pavojingai aistrai, kad jis įtikėtų, jog tai jam skirta? Ar jis ne Baironų ir Gordonų ainis? O jų istorija žiaurumu prilygsta Bordžų istorijai. Nuo pat mažens jautė, kad jam, kaip Zelukui, lemta įvykdyti kokį nors baisų nusikaltimą, kuriuo pamintų žmonių įstatymus, atsidurtų už jų ribų. Šis nuotykis tikriausiai sužadino Baironui kaltės jausmą ir saldų pasitenkinimą, kad jaučiasi kaltesnis, negu išties buvo. Beveik galima būtų pasakyti, kad jisai, ir tik jisai, pavadindamas incestu gana natūralią meilę savo netikrai ir nepažįstamai seseriai, suklydimą pavertė nusikaltimu. Negebėjimas išlįsti iš savo kiauto, sudarančio tokią pavojingą izoliaciją nuo žmonių, ir tas čia pasitarnavo, nes šitoje į jį panašioje moteryje Baironas vėlgi ieškojo savęs. Prie jo potraukio Augustai turėjo būti prisimaišęs lyg ir koks savotiškas narcizizmas.

Prieš porą metų jauno nepritvrusio patino drovumas gal būtų sulaikęs Baironą nuo to žingsnio. Bet dabar jis Karolinos Lem ir ledi Oksford dėka žinojo užkariavimo ceremonialą, kurio beveik neišvengiamas automatizmas turi tokią nepaprastą galią nepritvrusioms moterims. Na o jei kalbėsime apie Augustą, tai ji bene mažiausiai iš visų galėjo prieš jį atsilaikyti. Buvo be valios, be išdidumo ir tučtuojau pakluso Baironui. Jis ją vadino *Guss*, arba *Goose*, žąsele; jinai sakydavo esanti *a fool*, kvailutė, ir juokdavosi. Misis Ly religingumas, labai

paviršutiniškas, maža įtakos tedarė jos poelgiams. Gerumas buvo pats stiprusis jos jausmas, bet taip jau nereguliuojamas moralinių ar socialinių taisyklių, kad ji, net padariusi baisiausią nusikaltimą, nebūtų mačiusi nieko blogo, jei būtų įsitikinusi, jog suteikė malonumą mylimam asmeniui. Šiaip iš prigimties gana tyros sielos, Augusta galėjo pridaryti didžiausių kvailysčių ir tuoj pat jas užmiršti.

Vėliau Baironas, kalbėdamas apie tai savo patikėtinei ledi Melburn, itin pabrėždavo, kad Augusta jam atsidavė greičiau iš švelnumo negu iš aistros.

„Prisiekiu Dievu, sutvėrusiu mane mano paties nelaimei ir tikrai ne kitų labui, *jos* negalima smerkti nė viena tūkstantąja dalimi, palyginus su manim. Savo pražūties ji nesuvokė, o kai susigriebė, jau buvo per vėlu, ir aš negaliu paaiškinti jos *užsimiršimo* kitaip, kaip remdamasis stebėjimu, man regis, gana teisingu, kad moterys labiau *prisiriša* negu vyrai, jei joms rodoma nors šiokio tokio meilumo."

Ši meilė teikė aštresnį ir stipresnį malonumą todėl, kad Baironas suvokė visą jos nuodėmingumą. Praeities nuotykiai pasirodė prėski šalia tos laimės, maišytos su sąžinės priekaištais. Incestas, atmetantis vieną seniausių žmonijos įstatymų, jo akimis, gaubė maišto žavesiu kūniškus džiaugsmus. Augusta, daug paprastesnė, atsidavinėjo negalvodama. *Oh! dear; oh! dear*, ir atsitik tu man šitaip šeimos motinai, kuriai nėmaž nereikėjo šios tragedijos. Keisčiausia, kad ji savotiškai tebemylėjo „tą neįmanomą džentelmeną savo pusbrolį ir vyrą", bet argi galėjo ką nors atsakyti savo *Baby* Baironui, kai tas prašė? Augusta buvo iš tų moterų, kurios tiki, jog nemaloni praeitis savaime pasinaikina, kai liaujies apie ją galvoti. Ji straksėjo kaip paukštytė savo pačios minčių paviršiuje, tai šen, tai ten sulasydama komišką bruožą ar lėkštą posakį. Vėliau Baironas, besimėgaująs aitria sąžinės priekaištų saldybe, kartą kitą bandė ją palenkti ir drauge pažvelgti į jųdviejų nusikaltimą. Augusta mikliai ir greitai nuo to išsisukdavo ir stengdavosi jį prajuokinti.

Liepos pabaigoje Augusta išsivežė Baironą į Niūmarketą parodyti savo trijulės. Viešnagė ten praėjo labai smagiai. Vaikai pamilo jaunąjį dėdę. „Baironas! Baironas!" — šaukdavo jie džiaugsmingai, pamatę jį. Paskui Augusta vėl grįžo su juo į Londoną. Finansinė pulkininko Ly padėtis buvo tokia, jog geriau buvo bet kas nei gyvenimas namie. Brolis su seseria kūrė kelionės planus. Baironui jau buvo atsipykusi Anglija. Princas regentas, kurį jis laikė liberaliu, kasdien darėsi despotiškesnis. Rašytojas Ly Hantas sėdo į kalėjimą už tai, kad pakritikavo kažkokią panegiriką princui. Kaip Čaild Haroldui, „gimtoji žemė vargino jo sielą". „Koks aš kvailys, kad grįžau", — sakydavo. Vėl prisimindavo čiobrelių ir levandos kvapą, kalnus ryškiais kontūrais mėlyname jūros fone, kraštus, kur nei tu kam rūpi, nei tau kiti rūpi. Kodėl neišsivežus Augustos į Siciliją ar Graikiją?

Baironas nenukentė ir, dangstydamas permatomu paslapties šydu, ėmė draugams užuominomis kalbėti, kas yra jo naujoji meilė.

„Aš kalbu ne apie prašmatniąją lytį, — rašė jis Mūrui, — šiuo metu esu pasinėręs į visiškai naują istoriją, ir kur kas rimtesnę už visas tas, kokias turėjau per paskutinius dvylika mėnesių, — o tai jau daug pasako. Bėda, kad mes negalime gyventi nei su moterimis, nei be jų."

Ledi Melburn taip pat gavo laiškų su panašiais prisipažinimais ir — kad ir kokia drąsi buvo — išsigando. Dėl moralės ji tikrai nebuvo pakvaišusi, bet incesto baisumas pranoksta moralę.

„Jūs stovite ant bedugnės krašto ir, jei nepasitrauksite, pražūsite amžinai — už šitokį nusikaltimą neduodama išrišimo šiame pasaulyje, nors gal aname ir atleidžiama."

Širdies gilumoje Baironas irgi taip galvojo, tačiau didžiavosi, kad pavyko ledi Melburn šokiruoti:

„Šiaip ar taip, tai dorybinga moteris, — rašė jis ironiškai, — nes yra dalykų, nuo kurių ji susilaiko." Baironas betgi paklausė ir Sicilijos atsisakė. „Brangioji ledi Melburn, neturiu ką atsakyti į jūsų mielą laišką; be jūsų, niekas kitas neužsikrautų vargo duoti man tokį patarimą; be manęs, niekas kitas nestatytų savęs į padėtį, reikalaujančią to patarimo prašyti. Aš tebesu Londone, vadinasi, jūsų nuomonė paveikė taip, kaip jūs ir tikėjotės."

Baironas tikrai gyveno Londone, ištuštėjusiame rugpjūčio mėnesį, dviese su Augusta ir buvo labai laimingas.

„Ką jūs veikiat? Mes tik galim pasakyt, jog nieko neveikiam. Miestas tuščias, bet juo geriau; dabar, kai nėra žmonių, tai nuostabi vietelė; aš nieko nekalbu, nieko neveikiu, nieko netrokštu."

Tai buvo nerūpestinga meilės laimė.

Pavasarį, dar prieš tą ryšį, Baironas išleido „Giaūrą", Rytų apysaką, vienintelį kūrinį po „Čaild Haroldo". Pirmas „Giaūro" variantas buvo gana vidutiniška poema, Atėnų prisiminimas, pasakojimas apie vieną moterį, kurią turkai norėjo įmesti į jūrą už neištikimybę vyrui. Rudenį, per keletą dienų, Baironas vienu prisėdimu prikūrė dar penkis šimtus eilučių.

Ji man vienatinė — Leila!
Ji mano džiaugsmas, ji — kančia
Ir rojaus soduose, ir čia.
Prisiekiu — jai nėra lygių,
O jeigu tokią pat regiu,
Man staigiai pakužda širdis,
Jog tai ne ji, tik atspindys.
Prisiekiu nuodėme, skausmu,
Mirtim, akluoju likimu:
Ji buvo man viena skirta.
*Ši beprotybė man — šventa.**

*Vertė Tomas Venclova

Tačiau Baironas žinojo, kad šitoji beprotybė negali ilgai tęstis. Ledi Melburn, šįsyk tikrai nerami, įsitikinusi, jog Baironas žengia į pražūtį ir traukia seserį, maldaute maldavo nutraukti tuos santykius. Jis neturėjo drąsos. Augusta praleido su juo visą rugpjūtį. Kai rugsėjo pradžioje išvažiavo, buvo nėščia.

XIX
Artimiausia lakta

Mano širdis tūpia ant artimiausios laktos.

Baironas

Korespondencijoje su ledi Melburn Baironas savo herojes žymėdavo raidėmis. Karolina buvo K., Anabela — jūsų A., Augusta — mano A., o kartais, kai reikėdavo laikyti didesnę paslaptį, tik kryžiukas. Incestui įvykus, vienintelis ledi Melburn troškimas — sulaukti šią pavojingą abėcėlę atperkančio laiško. Bet argi tai buvo įmanoma?

*B*aironas ledi Melburn: „Aš stengiausi kaip išgalėdamas įveikti savyje velnią, bet iš to beveik nieko neišėjo, nes ankstesnis būdas, retai kada mane nuvylęs, šiuo atveju nepagelbėjo. Aš turiu omeny savo jausmų nukreipimą į kitą... Man ką tik buvo pasitaikiusi puiki proga ir teikianti vilčių. Aš buvau kupinas gerų norų, tačiau suvokimas, jog tai pareikalaus iš manęs pastangų, viską sugadino, ir štai aš vėl — tas, kurį jūs žinote. Bet niekada jums nedemonstravęs savo minčių verkšlendamas, nedarysiu to nė šiandien."

Vos tik Augusta išvyko, Baironą pakvietė į savo dvarą

Džeimsas Vederbernas Vebsteris, niekvertis žmogėnas plaušiniais plaukais, pažįstamas iš Kembridžo laikų, su kuriuo vėliau susitiko Atėnuose. Vebsteris buvo pagyrų puodas, plepys, be jokio takto, tačiau Baironas, turįs gyvą komiškumo jausmą, atlaidžiai žiūrėjo į tos padermės galvijus. Kai Vebsteris vedė jauną ledi Fransisą Ansli — tai buvo pernai, — jis paprašė Baironą į kūmus savo pirmagimiui. Čaild Haroldui prašymas patiko. „Jei gims berniukas", — parašė Vebsteris. „O kodėl ne, jei mergaitė?" — atsakė įsižeidęs Baironas. Gimė berniukas.

Ledi Fransisa buvo dailutė, bet atrodė silpnos sveikatos. Baironas, žiūrėdamas į jos išblyškusį veidą ir karščiu degančias akis, sau vienas pagalvodavo, ar ji gyvens. Jos sesuo ledi Ketrina Ansli buvo tokia pat silpna. Abidvi — šviesiaplaukės, liūdnų akių su ilgomis lenktomis blakstienomis, mėlynais poakiais. Vebsteris, linksmų plaučių žaliūkas, atrodė netinkąs tokioms anemiškoms gracijoms. Per pietus jo šiurkštūs juokai dažnai nepatikdavo žmonai ir svainei, ir jiedvi nejučiom išsiduodavo kokiu nors vos pastebimu nekantriu judesiu. Baironas, tylus ir širdy patenkintas, nepraleido nė vieno jųdviejų atodūsio, taip mielo mėgėjo ausiai. Pavalgę vyrai, būdavo, lieka vieni prie butelio vyno. Baironas ima girti ledi Fransisą, o Vebsteris džiaugsmu švyti. Jis labai didžiavosi savo žmona ir buvo labai pavydus. Tačiau lordas Baironas pradėjo pažinti šeimos vyrų padermės papročius bei keistybes ir geriau nei kas kitas mokėjo žvėrį prisijaukinti. Per visus pietus skrupulingiausiai vengdamas rodyti dėmesį šeimininko žmonai, savo abejingumu darydavosi kone nemandagus. Vebsteriui pasirodė labai taktiškas tasai Don Žuanas, apie kurį buvo taip blogai šnekama, o Baironas iš tiesų buvo apatiškas, nusiteikęs geraširdiškai ir neturėjo nė mažiausio noro kankinti vyrą.

Bet tasai pats pakišo gerą progą paprašęs Baironą vėl jį pakviesti į Niūstedą, kur praėjusį mėnesį, trumpai viešėdamas, spėjo įsižiūrėti vieną prielankią abatijos nimfą. Vakare Baironas parašė ledi Melburn:

„Jei aš turėčiau blogų ketinimų, galėčiau puikiausiai viską pakreipti savo naudai; bet pasidariau toks dorybingas arba toks tinginys, jog praleisiu net tokią malonią progą... Kuo rimčiausiu veidu Vebsteris pasisiūlė važiuoti su manim į Niūstedą, o aš jam su tokiu pat atvirumu pasakiau, jog ten gali važiuoti vienas, kada tik nori, aš čia liksiu žiūrėt jo namų, — pasiūlymas, mano galva, puikus, bet jam kažkodėl itin nepatiko. Norėdamas mane nuraminti, jis išgarbino savo žmonos dorybes ir baigdamas pridūrė, kad dvasinėmis ir fizinėmis savybėmis ji labai panaši į Kristų! Man regis, palyginimas su Švenčiausiąja Mergele būtų buvęs kur kas tinkamesnis."

Kai rytojaus dieną Baironas rengėsi palikti Aston Holą, Vebsteris karštai prašė jį vėl atvažiuoti. Žmona tylėdama žiūrėjo į jį ilgesingomis akimis. Ar Baironas bevažiuos?

„Dabar jis nebeturės kam pavyduliauti, nebent vikarui ar mažordomui — ir aš nėmaž nenoriu aukotis. Aš gerai nenutuokiu, ko reikia šių dvarų poniai... Šiaip ar taip, laukia puolimo ir, rodos, pasirengusi šauniai jį atremti; *paleistuvio* reputacija pirma manęs čia atskriejo, ir mano rami, abejinga laikysena, kai paskutinįsyk čia viešėjau, ją taip stebino, jog ji, ko gero, save ėmė laikyti baidykle, o mane — aklu ar dar blogiau..."

Toks pagirtinas susilaikymas bent jau turėjo užtikrinti Baironui ramią viešnagę. Bet žmonės nemato realių veiksmų. Vietoj tikro asmens jie regi fiktyvų legendos sukurtą personažą. Jei Don Žuanas vengia žiūrėti į moterį, jam primeta juodžiausius kėslus. Vieną kartą vargšas Baironas norėjo pagailėti draugiškos šeimos ramybės, silpnutės moters sveikatos — vyras kaipmat pasidarė nervingas, irzlus, ėmė įtarinėti, kad po tuo abejingumu slypi baisūs planai.

Baironas ledi Melburn: „Vebsteris darosi nebepakenčiamas. Širsta ant mano itališkų knygų (Dantės ir Alfjerio) ir

prašo jų nerodyti žmonai, nes — po šimts! — šitoji kalba gali pridaryti be galo daug žalos!!! Paklausiu, kaip gyvuoja Stenhopai, mūsų bendri draugai, o jis man: „Prašom pasakyti, ar jūs irgi šitaip kitų klausiate, kaip gyvuoja *mano* žmona?" Taigi matote, kad mano Dorybė turi būti pati sau atpildas — nes niekada nei žodžiais, nei veiksmais nereiškiau domėjimosi jo moterimi... Ji graži, bet nieko nepaprasta, per daug liesa ir nelabai judri, tačiau gero būdo ir kažkaip įdomiai moka laikytis; dievaži aš negalvočiau nei apie ją, nei apie ką kitą, jei mane paliktų ramybėje su savo mintimis, nes neturiu nei kantrybės, nei per didelio savim pasitikėjimo, kad žengčiau žingsnį nežinodamas, ar būsiu sutiktas pusiaukelėje."

Baironas, neturįs nė krislo didybės, iš tiesų niekada nežengė žingsnio nežinodamas, ar bus sutiktas. „Aš galiu tvirtinti, — sakė jis visiškai teisingai, — jog nesu suviliojęs nė vienos moters." Jis pats apstulbęs žiūrėjo iš šalies į savo pasisekimus tiek meilėje, tiek literatūroje. Neatsistebėjo, kaip lengva laimėt moterį, ir širdies gilumoje tai laikė skandalingu dalyku. Nuo pat pirmos dienos Aston Hole jis manė, kad ši jauna, rami, šviesiaplaukė moteris, atsainiai žvelgianti į jį iš po ilgų blakstienų, nėmaž juo nesidomi. Bet, kaip daugelis Elvyrų, ledi Fransisa buvo pasirengusi nueiti truputėlį daugiau nei pusę kelio. Ji taip viską parikiavo, jog liko dviese su Baironu biliardinėje.

„Iki tol mudviejų santykiai buvo draugiški; pamenu, sykį ji mane keistai paklausė: „Kaip moteris, kuriai patinka vyriškis, gali duoti jam tai suprasti, jei jis, atrodo, to nepastebi?" Aš taip pat atkreipiau dėmesį, kad mudu lošiame neskaičiuodami; tai leido man spėti, jog tariamoji mudviejų pramoga tiek man, tiek mano partnerei rūpi kuo mažiausiai. Patenkintas savo laimėjimu, bet trokšdamas daugiau, aš, pasitelkęs plunksną ir popierių, darau lengvabūdišką demaršą gana švelnia ir ne taip jau prastai parašyta proza... Tai, žinoma, rizikinga. Kaip jai perduoti? Kaip jinai priims? Priėmė labai

gerai ir pasidėjo netoli širdies, kuriai ir buvo skirtas šis laiškas; tą pačią akimirką matau — į kambarį įeina tas, kuris šiuo metu turėtų būti Raudonojoje jūroje, jei Šėtonas turėtų bent kiek mandagumo. Ji nepameta nei galvos, nei raštelio... Mano laiškutis tarpte tarps, ir net daugiau (mane pertraukė *marito**, ir aš tai rašau sėdėdamas priešais jį, jis man atnešė savo politinį pamfletą, rankraštį, kad perskaitytčiau tą keverzonę ir pagirčiau; aš tik pagirsiu; o, jis išėjo!), susilaukė *atsakymo*, ir anaiptol ne tokio jau dviprasmiško, tik per daug prišnekėta apie dorybę ir prakilnią meilę, kuri ypač domina sielas, — to aš, menkas metafizikas, nė nepajėgiu suvokti; paprastai juk *baigiama* ir *pradedama* platonizmu, o mano prozelitei dar tik dvidešimt metų, spėsim prieiti ir prie tvirtų kūnų. Beje, tikiuosi, jog dvasinis periodas per ilgai neužsitęs, šiaip ar taip, reikia pabandyti. Prisimenu, mano paskutinėje istorijoje įvykių eiga buvo visiškai priešinga, mes, kaip pataria majoras O'Flehertis, „pirma surėmėm ginklus, paskui ėmėm aiškintis". Dabar padėtis tokia: daug abipusių pareiškimų, gausu melancholijos, kurią, kad ir kaip aš apgailestauju, pirmas pastebėjo *Mauras***, ir tiek meilės įrodymų, kiek įmanoma šiuo metu, šioje vietoje ir šiomis aplinkybėmis... Labanakt, einu vėl į biliardinę."

Taigi atvažiavęs čionai su širdim, pilna karštų jausmų kitai moteriai, Baironas vieną nuostabią dieną pasijunta įsitraukęs į netikėčiausią istoriją (ir kas itin svarbu), į platonišką. Nors esanti minkštos širdies, pasakė jam ledi Fransisa, jis niekada negaus kito jos minkštaširdiškumo įrodymo, kaip tik šį prisipažinimą. Baironas atsakė, jog visas priklauso jai, priima keliamas sąlygas ir niekada nedarys prieš jos valią nė menkiausio mėginimo ją nuvilioti toliau duoto žodžio... Visas priklauso jai? Ar tai galėjo būti nuoširdu? Negi taip greit pamiršo Augustą? Jis pats tuo stebėjosi. Bet taip iš tiesų buvo,

*Vyras *(it.)*.
**Užuomina apie Šekspyro Otelą.*(Vert. past.)*

kas kas, o jis save gerai permatė. Ši jaunutė gležna moteris, beveik mergaitė, jaudino Baironą. Skaisčios širdies — pažino vienintelį vyrą, šitą storžievį *marito*, — ji pažadino temą, tebeturinčią galios jo sielai, Merės Čavort temą. „Miela lyg apraudotos meilės aidas." Jis kažkada parašė šias eiles. Kapai, kuriuos jam taip patikdavo lankyti, tie jo mylimų žmonių kapai, buvo itin brangūs širdžiai. Iš prigimties sentimentalus, tik užsidėjęs paniekos kaukę, jis taip ir neišsigydė nuo vilties; kęste nekentė veidmainingos nekaltybės, kuri bėga norėdama, kad ją vytųsi, tačiau gerbė švelnius jausmus, kai įtikėdavo jų nuoširdumu. Drovus veidas, tylėjimas, išblyškimas jį veikė kur kas stipriau negu Karolinos Lem aistringos frazės.

Baironas visada skaitydavosi su faktais. Faktas, kad pirmąkart po keleto mėnesių kita moteris jį sudomino taip kaip anksčiau Augusta. Savo Patikėtinei parašė:

„Vakarykštė diena pakeitė mano mintis, mano troškimus, mano lūkesčius, pakeitė mane visą, o jums suteikė dar vieną mano minkštumo įrodymą... Dėl tam tikrų priežasčių, manau, nebus nemalonu išgirsti, kad aš visiškai nebe toks, koks buvau... Jūs turėtumėt pripažinti, jog geriau bet kas, negu ta paskutinė istorija, o aš negaliu apsieiti be kokio nors meilės objekto. Jūs juoksitės iš amžino mano nepastovumo, bet prisiminkite aplinkybes, nutraukusias mano paskutinį romaną, ir sutiksite, jog tai įvyko ne dėl mano užgaidos."

* * *

Vebsteris pasiskolino iš Bairono tūkstantį svarų sterlingų norėdamas suvilioti vieną parsiduodančią grafienę. Baironas dukart pasirodė taurus žmogus: paskolino tūkstantį ir nepasinaudojo tuo ginklu ledi Fransisai užkariauti. Dar niekada jis taip nebuvo gyvenęs. Jauna išblyškusi moteris ilgomis blakstienomis, būdavo, ateina, sėdasi šalia ir, netardama nė žodžio, žiūri į jį aistringu žvilgsniu. Baironas irgi tyli. Ne ką išraiškingesni ir jųdviejų gestai: rankos paspaudimas, vie-

nas kitas bučinys. Naktį nei jis, nei ji nemiega, rašo vienas kitam begalinius laiškus. Rytą abu atrodo it vaiduokliai. Ji perduoda Baironui savo ilgus laiškus knygoje, gaidose, žiūrėdama į akis savo vyrui švelniai ir svajingai.

Bairono jausmai buvo gana painūs. Jį vis labiau ir labiau kerėjo šis nekaltas sentimentalumas. Fransisa paprašė atminimui garbanos, jis nusikirpo ją ir jai padovanojo. O Karolinai Lem šitokią auką laikė per didele ir įteikė savo liokajaus garbaną. Ir skaniai iš to pasijuokė. Bet iškrėsti tokį pokštą gležnajai ledi Fransisai būtų buvę begėdiškai šlykštu.

Prie ko visa tai prives? Prie dvikovos? Pagrobimo? Jis būtų ryžęsis ir tam, ir tam. Įsitraukęs į žaidimą, norėjo suvaidint vaidmenį iki galo. Beje, ar tai buvo vien vaidmuo? Meilė ateina bemylint.

„Jei jam užeis noras perpjaut man gerklę, tegul pjauna. Aš, žinoma, nesipriešinsiu žmogui, kurį įžeidžiau. Jei panorės, kad pabūčiau taikiniu, neatsakysiu jam šito malonumo..." „Dešimt dienų... Jau dešimt dienų aš čia, ir kaip pasikeitė mano gyvenimas... Kodėl? Ji graži, labai graži, gerai išauklėta... Baisiai romantiška, labai karštų jausmų. Temperamentas? Sunku pasakyt. Protinga. Rašo gražius laiškus, nors stilius pernelyg vokiškas... Balsas švelnus. Nepasakys kvailystės, bent jau draugijoje. *En duo*, aišku, kartais kvailiausiai susigraudina. Bet negi gali kitaip būti tarp dviejų jaunų platonikų?"

Platoniška meilė savotiškai žavi. Tokie menkniekiai kaip vieno kitam perduota gėlė, pašnabždėtos eilės pasidaro brangūs. Rankos spustelėjimas, atodūsis, plačiau, negu reikia, išskėstos suknelės prisilietimas — kiek tai suteikia begalinio džiaugsmo. Lengvumas nuvertina meilę kaip asignata — monetą. Ši pastoralė nusivylėliui Baironui nuobodžio neįvarė. Nedidelio šeimyninio karo pavojai, grakšti, jautri sąjungininkė, — viskas jį čia domino ir laikė.

Tačiau Don Žuanas buvo ne iš tų amžinų platonikų. Jo temperamentas gal ir būtų atlaikęs, tačiau išdidumas jam ne-

būtų leidęs šito toleruoti. Negi taip ir paliksi šį nuotykį neprimušęs savo antspaudo. Nors dėl ledi Melburn reikia nurėkšt pergalę. Bet Aston Holas iš visų Anglijos pilių mažiausiai tiko šiam reikalui. Čia džiaugeis nutaikęs progą trumpam susitikt, pakštelėt į skruostą. Liko dar naktis, bet dėl kambarių padėties reikėjo atsisakyti naktinių vizitų.

Seniai kalbėta, kad Aston Holo ketvertui būtų gerai nuvažiuot dviem trim dienom į Niūstedą. Baironas, moterų palaikomas, vėl iškėlė šį pamirštą planą. Vebsteris neprieštaravo. Garsioji nimfa jį tebetraukė.

Niūstede Baironas jautėsi savo aplinkoje. Abatijos prestižas prisidėjo prie jo paties prestižo. Aprodė svečiams savo gotikinį vienuolyną, savo ežerą, Vienuolių alėją, žavų fontaną vidiniame kieme. Sužavėtos ledi Fransisos akyse išlenkė kaukolinę taurę vyno. Nusivedė ją į parką, kur elniai ir danieliai juodu lydėjo po didžiuliais ąžuolais. Baironas jautė, kad jos širdis kupina pagarbos ir nuolankumo jam. Namuose, kur pažinojo kiekvieną kertelę, lengva pasimatyt naktį. Vidurnaktį nekalti mylimieji susitiko vienu du, toli nuo kitų.

„Diena, kada mudu likome visiškai vieni, buvo kone lemtinga — dar viena tokia *pergalė*, ir mudu su Pyru žuvę. Prieita ligi to: „Aš jūsų valioje. Prisipažįstu. Aš atsiduodu jums. Aš nesu *šalta*, kaip gal kitiems atrodo, tik žinau, jog nepakelsiu minčių, kurios po to apniks. Nemanykite, kad tai vien žodžiai. Aš sakau jums teisybę — o dabar elkitės, kaip norite." Ar aš gerai padariau, ar ne? Aš jos pagailėjau. Visa jos laikysena buvo kažkokia ypatinga — kažkoks romus ryžtas — ne vaidinimas — netgi ne kova; žodžiu, buvo kažkas tokio, kas mane įtikino, jog ji kalba rimtai. Tai nebuvo paprastas „ne", girdėtas keliasdešimt sykių ir ištartas vis su ta pačia intonacija, bet *tonas* ir visa išvaizda... Bet tai iš manęs pareikalavo didelės aukos — antra valanda ryto — nė gyvos dvasios — Velnias, šnabždantis, kad visa tai *tauškalai*... Ir vis dėlto aš nežinau, ar šito gailėtis — ji atrodė tokia dėkinga už mano širdies gerumą, — bent iš to matyti, jog nevaidino įprastinio ir taip erzinančio tokiais atvejais laužymosi padorumo dėlei.

Jūs klausiate, ar aš pasirengęs eiti „iki galo"... Aš atsakau „taip". Aš ją myliu."

Keletą dienų jis grumte grūmėsi su savimi. Ji atsidavė jo nuožiūrai: „Verčiau tai, negu matyt jus nepatenkintą... — sakė. —Verčiau padarysiu, ką norite, kad tik nepamiltumėte kitos." Baironas jautėsi nuginkluotas. Matė, kokia ji silpna, kokia išbalus, kad tuoj ims ir pravirks. Ką daryti?

Baironas jos pagailėjo ir nepalietė. „Ji labai bijojo Velnio, o aš nesu didelėje jo malonėje, kad tenkinčiau savo aistras vargšės moteriškės nelaimės sąskaita." Ar tai nebuvo klaida? Ar kartais jo neapgavo jausmai, patys gerieji iš tų, kokius kada turėjo? Galima dalykas, ir ledi Melburn tikriausiai būtų pasakiusi, kad jis nepažįsta moterų. Tiek to, jis ir nesiekė jų pažinti. Pirmąsyk po daugel metų buvo patenkintas savimi. Silpnumo akimirką drįso nusileisti geram jausmui, kurį tuščiagarbiškumas liepė užgniaužti. Tas geras jausmas buvo jo atpildas. „Ir tai laimė, nes jokio kito nebuvo." Rytą mylimieji išsiskyrė. Baironas buvo labai susijaudinęs, ledi Fransisa — mįslinga. Na o Džeimsas Vederbernas Vebsteris toms dviem savaitėms atminti padovanojo Baironui tabakinę su liepsningu užrašu.

X
Korsaras

Sunku nematyti, ko ieško XIX amžius; vis didėjantis stiprių pojūčių troškulys — štai jo tikrasis charakteris.

Stendalis

Velnias išties pernelyg daug meškerių metė sužvejoti sielai, kuri jam priklausė gal net prieš ateidama į šį pasaulį.

Baironas norėjo bėgti nuo incesto, nukreipti savo jausmus į kitą, viskas klostėsi lyg ir sėkmingai, bet paskutinę akimirką per savo gerumą liko be nieko. Dieną naktį jis graužėsi. Graužėsi netekęs Augustos, graužėsi pagailėjęs Fransisos Vebster; tuščios svajonės apie tai, kas galėjo būti, tušti prietarai dėl to, kas buvo. „Poezija, — sakė jis, — tai vaizduotės lava, kuri išsiversdama praneša įvyksiant žemės drebėjimą." Tokiais momentais, kai žemė, rodos, tuoj ims drebėti, jis rašydavo momentais, kai žemė, rodos, tuoj ims drebėti, jis rašydavo lengvai, eilės liete liedavosi. Nuo vasaros puoselėjo širdy naują Rytų apysaką „Abido sužadėtinė"... Zuleika mylėjo savo brolį Selimą... Incesto istorija — neatsargi tema, bet jis negalėjo uždrausti savo genijui klaidžioti aplink tokius siužetus. Grįžęs į Londoną, per keturias naktis sukūrė šią tūkstančio dviejų šimtų eilučių poemą norėdamas apmalšinti suaudrintą protą. Jis čia sudėjo į vieną du jį persekiojančius paveikslus — Augustos ir ledi Fransisos.

„Jeigu tuo metu nieko nebūčiau daręs, būčiau išėjęs iš proto begraužda mas savo paties širdį, — karti dieta."

Išleisti poemą apie incestą buvo pavojinga, o prisipažinti, jog ši poema siejasi su jo gyvenimu — dar pavojingiau. Tačiau Baironas rašė Goltui*: „... pirmą dalį... ėmiau iš gyvenimo" ir ledi Melburn: „Greit išeis mano nauja turkiška apysaka... Dėl *tam tikrų priežasčių* ji jus sudomins labiau nei kitus... Aš noriu sužinoti, ar jūs galvojat, kad mano kūriniai — tai aš pats, ar ne?" Kam šitie prisipažinimai? Kodėl nepatylėt?.. Kodėl? Ar jis galėjo kitaip pasielgti? Jis toli gražu ne Augusta, kad savaime užmirštų ką padaręs. Jis gromuliavo ir gromuliavo savo klaidas, savo mintis.

„Aš imu knygas ir metu. Pradėjau komediją ir sudeginau, nes siužetas vėl sugrąžino į *tikrovę*, romaną — dėl tos pačios priežasties. Rašydamas eilėmis, galiu laikytis truputėlį toliau

*GOLTAS DŽONAS (1779—1839) — škotų rašytojas. Susipažino su Baironu 1809 m. Gibraltare. Kelionę su Baironu iš Gibraltaro į Maltą pavaizdavo knygoje „Lordo Bairono gyvenimas" (1830). *(Vert. past.)*

nuo faktų, bet šitoji mintis eina kiaurai per viską... taip, kiaurai per viską."

Grįžęs iš Vebsterių, Baironas, kad širdis palengvėtų, ėmėsi dienoraščio, ir visa aprėpiantis, nuostabus Bairono proto kontaktas su realybe, aštri rakursų poezija darė šį dienoraštį šedevru. Čia jis kiekvienoj eilutėj realizavo tai, kas „Čaild Harolde" buvo tik atskirų strofų stebuklas: užgriebė save visą. Buvo kaltas jo egotizmas, „jo prakeiktas egotizmas", kad minčių sąrėmiai ir popieriuje tebevyko taip pat smarkiai ir tikroviškai kaip galvoje. Jo gyvenimas — tai ilgas Bairono dialogas su Baironu. Vakare, užversdamas dienoraštį, Baironas parašydavo Baironui: „Dabar aš žiovauju, na, labanakt, Baironai". Jis žymėjo ir išorinius įvykius, bet taip, kaip žymėtų sargas, žvelgiąs nuo uolos viršūnės: išdidžiai ir abejingai maišė tigrą ir dramblį, matytus žvėryne, su Šekspyro Kleopatra, kuri stebino jį „kaip moteriškosios lyties reziumė — mylinti, gyva, liūdna, švelni, kliautinga, nuolanki, išdidi, graži, velnienė! — ir koketė iki galo tiek su angim, tiek su Antonijum".

Joks dokumentas geriau neatskleidė Bairono sielos nejudomybės. Praėjus penkiolikai metų, jis tebemeditavo apie savo meilę mažytei Merei Daf:

„Man būtų skaudu *dabar ją išvysti*; tikrovė, kad ir kokia graži, sunaikintų ar bent jau aptemdytų žaviosios Peri bruožus, kokie buvo ir tebegyvena mano vaizduotėje."

Pažiūrėti jis linksmai leido laiką: vakarieniaudavo su Mūru, Šeridanu, boksuodavosi su Džeksonu; bėgdavo nuo įkyrėjusios ponios de Stal. Bet vidinius aistrų požymius sunku įžvelgti. Jis kentėjo... Incesto mintis ėjo kiaurai per viską... Kaip užmiršt?.. Imtis veiklos?.. Gal tai ir išgelbėtų. Jis visada manė esąs sutvertas veiklai, o ne poezijai.

„Kas gi rašytų, jei galėtų ko nors geriau imtis? Veiksmas — veiksmas — veiksmas, — sako Demostenas. — Veiksmai —

veiksmai, — sakau aš savo ruožtu, — o ne rašymas — ir ypač ne eilių rašymas...”

Žiovaudamas it didžiulis žvėris už Pasaulio grotų, jis iš kvies- tinių pietų, būdavo, važiuoja į balių ir galvoja apie tyliuosius Rytus.

„Ko man čia likti? Nei aš esu, nei kada nors buvau, nei sugebėsiu pasidaryt populiarus... Aukštuomenės palankumo neįgijau, savo malonių ji man pažėrė vien todėl, kad toks ūpas užėjo. Čia gyvenimo nėr, ten visada turėjau ką veikti, bent judėjau... Paėdė man širdį toks moliusko gyvaliojimas, ir aš nekenčiu civilizacijos.”

* * *

Pirmoji buvo išvaryta ledi Fransisos dvasia. Savo laiškais, kuriuose per daug liejo jausmus ir šnekėjo apie sielas — karoliniškas stilius, — įkyrėjo Baironui. „Norint likti prie bendraties mylėti, nereikia stebėtis, jei tas žodis galiausiai išasmenuojamas su kita.” „Kaip jūs greit užmirštat!” — rašė jam ledi Melburn.

„Bet vardan švento Pranciškaus ir jo ledinės mergelės*, vardan Pigmaliono ir jo statulos — ką gi aš užmiršau? Keletą bučinių, kurie nei jai atnešė daug žalos, nei man daug laimės.”

Vebster epizodas — šiaip nereikšmingas nuotykis — sutvirtino Bairono teoriją apie moteris. Be abejonės, ledi Fransisa susiras drąsesnį meilužį. „Neįtikima, kad ji galėtų mylėti vyriškį, neparodžiusi ryžto kaip aš.”

Kai, nebesaugomas kito jausmo, Baironas vėl linko prie Augustos, atėjo netikėtas laiškas. Iš Anslio Rytmetinės Žvaigždės, iš jo M. A. Č., „my old love of loves”. Trumputis raštelis:

*Pasak legendos, šv. Pranciškus krisdavo į sniegą („į ledinės mergelės glėbį”) norėdamas sutramdyti savo aistras. *(Vert. past.)*

„Mano brangusis lorde, jei būsite Notingamšyre, užsukit manęs aplankyti į Edvoltoną; ten rasit *labai seną ir labai jums atsidavusią* bičiulę, kuri karštai trokšta jus matyti. Jūsų MERĖ."

Nuo tų kelių eilučių atgijo kerinti praeities gėla. Baironas žinojo, kad jinai nelaiminga. Džekas Mastersas jai buvo nekoks vyras. Anot fermerių, tokį poną jie ant rankų nešiotų, jei taip neliįstų prie jų dukterų. Medžioklių amazonės dalijosi jo širdį su kaimietėmis. Liūdesio prislėgta, pažeminta žmona paliko Anslį ir apsigyveno su drauge trobelėje netoli Niūstedo. Baironui gaila pasidarydavo pagalvojus apie savo Merę, taip žiauriai gyvenimo nuskriaustą. Jai, turtingai lepūnėlei įpėdinei, kurią be galo mylėjo motina, visas dvaras ir jis, Baironas, turėjo būti labai sunku.

Ar verta atsiliept? Baironui dabar buvo aišku, kad jinai ne dieviška būtybė, kaip manė anuomet, jaunystėje, bet juodu siejo tiek prisiminimų. Vėl išvys jos šypseną?.. Jis intuityviai suvokė, jog tikroji Merė Čavort — tai ta, kuri gyvena jo vaizduotėje. Ko nori kita? Ar pamils jį? Kažin, nes garsėjo savo dorybingumu. Beje, kitame laiške sakėsi norinti „laikyti jį mylimu broliu" ir pridūrusi: „Vargu ar beatpažinsit, kad aš ta pati linksma mergaitė, kurią kažkada pažinojot. Aš tokia sulysusi, išbalusi ir liūdna. Jūs matėt daug pasaulio, aš labai mažai, bet ir tuo trupučiu esu pasišlykštėjusi; spręsdama pagal savo širdį, maniau, kad žmonės yra geresni". Liūdnas, švelnus laiško tonas negalėjo jo nesujaudint. „Jūs matėt daug pasaulio, aš labai mažai..." Bet ką jis galėjo jai padaryti? Nuvažiuot į kaimą ir pradėt „varganą draugystę"? Kuriems galams?

Ir vis dėlto jis vos nesusigundė, kaip visada, kai moteris žengdavo jam priešais nors mažą žingsnelį. Širdis, įpratusi tūpt ant artimiausios laktos, jau skleidė sparnus. Ar Merė bus jo? Kažin. Gyveno su „brangia drauge", tikriausiai su baisiu drakonu, dorybės sargu. Savo laiškuose Merė vis užsimindavo apie siaubingą Bairono reputaciją. Taip, bet ėmė ir parašė, nors ir žinojo apie jo siaubingą reputaciją. Ar tai ne prisipažinimas? Ar ji,

kaip ledi Fransisa, kaip visos kitos, bėgo tikėdamasi, kad ją vysis? Ar jis neatkris į seną ligą, jei leisis į tą žaidimą? Ledi Melburn, kurios patarimo prašė, pareiškė nieko nesusigaudanti:

„Jūs nesitikėkit, kad aš suprasčiau ir išnarpliočiau, kas ten yra tarp visų skirtingų Damų, apie kurias man šnekate. Jums, prie to pripratusiam, turėtų būti aiškiau."

Aiškiau? Ne, jam pačiam nebuvo aišku. Jis buvo silpnas. Vos tik ledi Fransisa baigė išdilt iš galvos, visas jo mintis vėl užvaldė Augusta. Aston Hole jis ją buvo beveik užmiršęs. Rašė jai taip retai, jog jinai manė, kad ant jos pyksta. Tačiau lapkričio mėnesį Baironas jai pasiuntė savo portretą. Iš Augustos, kuri bijojo būti mylima ir bijojo būti nebemylima, gavo paketėlį su jos garbana ir rašteliu prancūziškai:

Dalytis visais jūsų jausmais,
į viską žiūrėti jūsų akimis,
elgtis pagal jūsų patarimus,
gyventi tik dėl jūsų —
tokie yra mano norai,
mano planai ir vienintelė
mano laimė.

Po savo garbana pasirašė:

AUGUSTA

Baironas pridėjo:

Čia plaukai tos,
kurią užvis labiausiai
mylėjau.

Jis nebeįstengė grumtis su savimi.

„Jau kiek laiko mano širdis pavergta jausmo, prie kurio yra prisimaišę kažkas baisaus, ir dėl to visi kiti jausmai atrodo itin prėski. Trumpai tariant, jo poveikis panašus į tą, kurį patyrė Mitridatas, tolydžio įpratęs vartot stipriausius nuo-

dus; kai paskui jis kitais nuodais norėjo nutraukt savo kančias ir gyvenimą, jie pasirodė esą neveiksmingi."

* * *

Baironas dailino naująją poemą „Korsaras", „parašytą *con amore**, kur daug kas imta iš gyvenimo". Epigrafui panaudojo Taso „Išvaduotosios Jeruzalės" eilutę: *I suoi pensieri in lui dormir non ponno* (Bet užmigdyt savų minčių negali). Nors poema parašyta „iš gyvenimo", Konradas-Korsaras — ne Baironas; bet tai baironiško tipo herojus, toks, kokį Baironas aprašė dar 1811 metų spalį Hodžsonui, kokį jau pavaizdavo „Giaūre" — nuožmus, vienišas, keistas, varomas vidinio fatalizmo, uraganu praūžęs per pasaulį „it samumas". Niekas nežino, iš kur jis atsirado ir kur eina. Jį gaubia paslaptis. Jo praeity visada slypi nusikaltimas, kuris mums nebus atskleistas. „Jam nėra nei pasigailėjimo, nei atgailos; neišdildomo neišdildysi, ramybę jis ras tik kape. Dažniausiai tai atskalūnas ar ateistas; jis trokšta ne rojaus, o atilsio. Norėdamas nukreipti mintis nuo savęs, puola į veiklą, į kovą; korsaras ar plėšikas, jis skelbia karą visuomenei; vaikosi stiprių emocijų. Mirties nepaisydamas, žūtbūt nori atsikratyti gyvenimo nuobodybės."

Tarp Bairono ir baironiško herojaus būta panašumo: aukšta kilmė, švelni, mylinti širdis jaunystėje, nusivylimas, įniršis, neviltis. Skirtumas tas, kad baironiškas herojus išgyveno dramas, apie kurias Baironas tik svajojo. Konradas buvo veiksmo žmogus, piratų vadas; Baironas, nors ir apgailestaujantis savo apatiją, nieko neveikė. Konradas buvo stiprus, Baironas — raišas; Konradas — saulės nurudintas, Baironas — išblyškęs. Pašaipus Konrado juokas „kėlė įsiūtį ir baimę"; Bairono juokas buvo linksmas ir žavus. Baironas turėjo vaikiškumo, blaivaus proto, humoro. Pykčio pagautas, akimirką tapdavo Konradu, bet kasdieniniame gyvenime Baironas ir

*Su meile *(it.)*.

baironiškas herojus, sunkiai susišnekantys, buvo vienas kitam pavojingi. Žmonėms, kuriuos norėjo pavaizduoti stiprius, Baironas nejučiomis pridėdavo daug savo silpnumo; baironiškas herojus tapo nenatūralia teatrine figūra, kurią Baironas laikė savo pareiga mėgdžioti. Gindamas Konradą, gynė pats save:

Piktybės įnagiu pavirto jis.
Ne tuo keliu jį vedė prigimtis,
Ir ne iš karto siela nerami
Susikivirčijo su dangumi.
Suluošinta, išmokus Nevilties,
Baisingai nukamuota patirties,
Ji nesutiko lenktis niekada —
Trumpiau pasakius, buvo pasmerkta.
Jis kaltino dorybę — ne draugus,
Ne piktadarius, ne išdavikus;
Neįtarė, jog esama kitų,
Ir meilės, ir tikėjimo vertų.
Gėdingai šmeižiamas nuo jaunumės,
*Jis nekentė visos jų padermės**.

„Siela... suluošinta", — tai jis, naivus jaunuolis. Žmonės, o ypač moterys, padėjo jam išeiti Nusivylimo mokyklą. Nuo to laiko troško būti Korsaru, žmogum už įstatymo ribų, „pripažįstančiu nusikaltimą ir meilę", savotišku riteriu, žmonijos priešu, išskyrus vieną būtybę, nes Korsaras mylėjo moterį, kurią Baironas iš pradžių pavadino Frančeska ledi Fransisos garbei, paskui Medora.

Ne mažiau įdomios ir jo poemų herojės, švelnios, nerealios, — atspindys to *gražiojo idealo*, kurio Baironas nebesitikėjo rast gyvenime.

„Tikras pomėgių ieškotojas, — sakė jis, — neįsileidžia savo sielon šiurkščios tikrovės. Meilė atmeta, kas žemiška, materia-

*Vertė Tomas Venclova

lu — fizinę to malonumo pusę. Tik šydu apgaubtos, beveik visai užmirštos, net sau retai kada vadinamos tikruoju vardu tos mintys nekelia mums pasišlykštėjimo."

Ledi Melburn mokinio filosofija — išties stulbinanti. Bet apie liepsningą meilę tik ir postringauja didieji pomėgių ieškotojai, nes įsitikino, kad grynas juslingumas nepajėgia nustelbti nuobodulio. Vien moterys lieka realistės meilėje, ir Konradas, kaip ir autorius, riteriškai mylėjo Medorą, savo vaizduotės Peri.

* * *

Baironas, įteikęs Mariui „Korsaro" rankraštį, sausio septyniolikąją išvyko su seserim į Niūstedą. Šlaitai ir takeliai buvo užpustyti, ir abatija žiemos dangaus fone atrodė be galo graži. Iš pradžių jis ketino aplankyti Merę Čavort, gyvenančią netoliese. Bet ant kelio didžiausi gruodai, o Niūstede su Augusta taip miela. Visai nereikėjo, kaip su ledi Karolina, žerti sąmojus kiekvienam sakiny:

„Mudu niekada nežiovaujam, dėl visko sutariam ir juokiamės daugiau, nei derėtų šitokiame solidžiame name; be to, drovūs, kaip visi Baironai, dviese esame daug linksmesni negu tarp kitų."

Didžiulės skliautuotos menės skambėte skambėjo nuo juoko. Baironas mokė Augustą italų kalbos. Pasaulis nebeegzistavo, tik ledi Melburn iš tolo siuntinėjo perspėjimus: ar ne laikas Baironui su seserim grįžti į protą?.. Baironas, kaip visada, gynė Augustą:

„X — pati neegoistiškiausia būtybė žemėje. Jūs, aišku, niekada nepatikėsite, jog katras galėtume turėti kokį gerą jausmą. Aš dėl to nesiginčiju, kai kalbama apie mane, bet ji — jūs nežinote, kokia ji yra; dėl jos vienintelio suklydimo tik

aš esu kaltas ir negaliu kuo kitu pasiteisint, kaip tik aistra, o tai ne pasiteisinimas... Atmetus tą vienintelę, *baisią* mudviejų klaidą, būdo ir gerumo atžvilgiu jai nėra lygių. Sutikite su manimi, kad ji iš tiesų *labai miela* moteris, ir aš pasistengsiu kaip nors ją užmiršt. Jei manim netikite, pasiteiraukite tų, kurie *geriau* ją pažįsta. Aš sakau *geriau*, nes įsimylėjęs vyras yra aklas kaip pati meilė... Nieko kito ir nebuvo galima laukti žinant, koks buvo mano fizinis ir moralinis auklėjimas. Įdomu, kad nujautimas manęs neapgavo. Pamenu, vaikas būdamas, skaičiau „Romos istorijoje" apie vienas *vedybas* — kai susitiksim, papasakosiu — ir paklausiu motiną, kodėl man nevesti X."

Pirmąkart Augusta gyveno su broliu po vienu stogu ir negalėjo nesistebėti pažinusi jį iš arčiau. Matė, kaip jis vakare pasideda prie lovos užtaisytus pistoletus; girdėjo jo pasakojimus apie košmarus, tokius baisius, jog kartais šaukdavo Flečerį, kad tas su juo pabūtų, jį apramintų. Per miegus Baironas, būdavo, taip kalena dantimis, jog prieš užmigdamas turi įsidėt į burną servetėlę, kad nesusikandžiotų liežuvio. O kai užeina nemiga, per vieną naktį išgeria iki dvylikos butelių gazuoto vandens, ir kartais jį kamuoja toks troškulys, jog, skubiai bedarydamas butelį, nudaužia kaklelį. Rytą išgeria nežmoniškas dozes magnezijos. Toks neprotingas režimas apsunkindavo virškinimą. Dėl kokio menkniekio baisiausiai tūždavo. Augusta atpažino Ketrinos Gordon temperamentą ir sau viena pagalvodavo, kad, jei vestų, žmonai nelengva būtų su juo gyventi.

Sausio pabaigoje misis Ly, jau gerokai pastorėjusi, turėjo grįžti namo.

* * *

Nuošalumoje su mylimu žmogum retai kas jaučiasi nelaimingas. Trys savaitės, praleistos Niūstede, buvo linksma ir maloni intermedija. Kai tik Baironas atvažiavo į Londoną, vėl jį užklupo audra, ir iš visų pusių. Apie jo santykius su

Augusta jau sklido kalbos mieste. „Jam buvo būdingas unikalus, pasakytume, nesantūrumas, kai šnekėdavo apie save, kas reikia ir ko nereikia, ir rodinėdavo kitų laiškus." Šimtams pažįstamų, ir neretai kvailiausiai pasirinktiems, atverdavo širdį. Karolina Lem liežuvavo. Itono koledže mokiniai, skaitydami „Abido sužadėtinę", klausinėdavo misis Ly giminaitį, ar Zuleika ne jo teta. Ledi Holand salone pats Baironas neištylėdavo ir imdavo dėstyti kuo drąsiausias teorijas apie brolių ir seserų santykius. „Aš turiu moterį, kurią aistringai myliu, — sakydavo. — Ji laukia nuo manęs vaiko, jei gims mergaitė, pakrikštysim Medora." Skirstydamiesi svečiai komentuodavo kraipydami galvas tuos pernelyg aiškius paradoksus.

Garsinti nusikaltimą, anot ledi Melburn, nedovanotiną, žmonėms buvo juo smagiau, nes jautė Baironui didelę neapykantą. Lordų rūmuose jis laikėsi radikalo vigo pozicijos, kuri daug kam nepatiko. Jis niekada neslėpė savo žavėjimosi Napoleonu; nors sąjungininkai jau buvo užėmę Prancūziją, jis nesiliovė tikėjęs, kad jo Bonapartas, „tas romano herojus", juos sumuš. Jį varė į neviltį mintis, „kad vėl grįžtame prie senos, kvailos ir įkyrėjusios sistemos — balansavimo sistemos Europoje, kuri iš esmės yra šiaudelių balansavimas ant karalių nosių". Jis reiškė tokias mintis viešai krašte, kuris kariavo su Prancūzija, kur jo talentas ir meilės istorijos jau buvo sukėlę daug priešų. Londonas turėjo sukaupęs tiek apmaudo ant poeto, kuris drįso būti gražus, genialus, laisvai šnekėti, jog tereikėjo menkiausio smūgio neapykantos prisotintam tirpalui sukristalinti.

Ta dingstis buvo aštuoneilė strofa, parašyta praėjusiais metais prieš princą regentą. Sklido kalbos, kad, kai princas regentas paliko savo draugus vigus, princesė apsiverkė, ir Baironas jai adresavo anoniminį eilėraštį:

Raudok, didžių karalių palikuone!
*Apverk ir savo tėviškę, ir tėvą...**

*Vertė Tomas Venclova

Niekas į jį tada neatkreipė dėmesio, bet, „Korsąrą" jau spausdinant, Baironas pareiškė norą įdėti tas aštuonias eilutes ir tuo prisiimti autorystę. Maris protingai įspėjo Baironą, kad tai pavojinga.

„Kas bus — tas, — atsakė jis. — Mano politinės pažiūros man yra tas pat kas jauna meilužė seniui: juo kvailesnės, juo man brangesnės."

Tie du ketureiliai sukėlė spaudoje baisingą audrą. Ji plūste plūdo ne tiktai Bairono politinius įsitikinimus, bet ir jo būdą, jo kūrinius, netgi prikaišiojo luošumą. Kai kurie straipsniai buvo tokie smarkūs, jog draugai patarinėjo Baironui šmeižikus patraukti tieson. Jis atsakė galįs nekęsti sau lygaus, bet kankinti auslindas, kad ir kaip jomis šlykštėtųsi, nejaučiąs jokio malonumo.

Kaip visada, užsipuldinėjimai „iškėlė knygą į populiarumo aukštumas". Pačią pirmą dieną buvo parduota trylika tūkstančių egzempliorių, — joks poezijos veikalas nepasiekė šitokio skaičiaus. Pasisekimą nulėmė ne vien skandalas: daugelis rado šioje keisto siužeto (kuris tada nieko nestebino) poemoje tiesioginį to amžiaus apreiškimą, atliepiantį jų troškimus. „Aukštas stilius, neapykanta viskam, kas menka ir žema, drąsa — visų dorybių šaltinis, — kuri nieko nepabūgsta ir eina iki galo, bekraščių tolių ir laisvės meilė ir šitas ritmas, į krantą dūžtančių bangų ritmas, skaitytojus be galo žavėjo." Neišvengiamame individo ir visuomenės konflikte poetai daugiau kaip šimtą metų palaikė visuomenės pusę prieš individą. Stiprių išgyvenimų nepatyrusiai kartai atrodė, kad toksai Konradas atstovauja vyro tipui su nežabotais instinktais. „Bairono poveikis buvo unikalus. Jį skaitė visi. Vyrai ir moterys, niekada nesidomėję poezija, skaitė jo eiles; seni jūreiviai, krautuvininkai, tarnautojai, siuvėjai, modistės, kaip ir meno žinovai, atmintinai mokėjo ištisus poemos puslapius." Korsaras dar labiau negu „Čaild Haroldas" padarė Baironą visų maištininkų poetu, — visų tų, kurie Europoje buvo nusivylę politine ar jausmų laisve.

* * *

Londonas. Vienatvė ordos vidury. Gyvenimo tuštybės pajautimas.

„Nesuprantu, kam, po šimts, prireikė sukurt šitokį pasaulį; kuriems galams leido, pavyzdžiui, dendžius — ir karalius — ir koledžo *fellows* — ir „tam tikro amžiaus" moteris — ir daugybę visokio amžiaus vyrų — ir, pirmiausia, mane!.. Ar yra kas nors anapus? *Kas* žino? Žino *tas*, kas negali pasakyti. O kas sako, kad *yra*? Tas, kas nežino."

Sausio dvidešimt antrąją jam suėjo dvidešimt šešeri metai, anot jo, „sprendžiant pagal širdį — šeši šimtai, o pagal blaivų protą — šešeri". Dvidešimt šešerių reikia būt šio to pasiekus. Kas jis buvo? Ką mylėjo? Nors jau nebebuvo sezono liūtas, bet vis dar gaudavo kvietimų, tik nieko nenorėjo matyti.

„Hobhauzas sako, kad aš darausi *loup-garou* — vienišium. Teisingai... Praėjusią savaitę daug skaičiau — vaikščiojau į teatrą — buvo vienas kitas užėjęs su vizitu — aš tai žiovavau, tai dūsavau, nieko nerašiau, tik laiškus. Jei visada galėčiau skaityti, niekada nepasigesčiau draugijos. Ar jos gailauju? — hm! „Iš žmonių manęs nedžiugina nė vienas", o iš moterų — viena, t. y., kai ji viena su manim... Moters artumas mane labai ramina, keistai veikia, net jei aš neįsimylėjęs, beje, nemoku to nė paaiškint, nes šiaip nesu itin palankios nuomonės apie šią lytį. Bet faktas, kad būnu ir pats sau geresnis, ir kitiems, kai netoliese yra moteris. Net misis Miul, mano tarnaitė — sena senutėlė ir visai suvytusi, — gali mane bet kada prajuokinti, tiesa, tai padaryt nesunku, kai aš „nusiteikęs"...

„Karalius Lyras", „Hamletas", „Makbetas"... Kas vakarą eidavo žiūrėti Šekspyro. Mokėjo jį atmintinai. Gyveno juo. Labai dažnai rašydavo savo dienoraštį staigiu Danijos princo stiliumi. Tą 1814 metų žiemą ir pats gyvenimas buvo šeks-

pyriškas. Artėjo Prancūzijos imperijos dramos atomazga. Hobhauzas, vakarieniaudamas sykį „Kokoso palmėje"*, pasiūlė lažintis iš pietų, kad sąjungininkai vasario pabaigoje bus Paryžiuje. Baironas, ištikimas savo herojui, susilažino. Dvidešimt aštuntąją Bliucheris buvo prie Mo, ir Baironas išlošė pietus. Kovo mėnesį mūšiai Fer Šampenuazoje dar palaikė keletą savaičių jo viltį, kad Anglijos sąjungininkai, Bliucheris ir Švarcenbergas, bus sumušti. Paskui viskas pašlijo. Balandžio antrąją, kai grįžo aplankęs Augustą, kuri jau buvo diengalė, sužinojo, kad jo „dievaitis" Napoleonas numestas nuo pjedestalo. „Vagys Paryžiuje", — pasakė jis. Balandžio dešimtąją pasklido žinia, kad Napoleonas atsisakė sosto ir pasitraukė į Elbos salą. Hobhauzas su Baironu išėjo pažiūrėt iliuminuoto Londono. Karlton Hauze pas princą regentą švietė didžiulis užrašas TEGYVUOJA BURBONAI ir karališkoji lelija.

Bairono dienoraštis: Reikia pasižymėt šią dieną! Napoleonas Buonapartė atsisakė pasaulinio sosto. Labai puiku. Sula, man regis, geriau padarė... Kaip! Laukti, kol priešas įžengs į sostinę, ir tik tada prašnekti, kad sutinki atiduoti tai, ko jau netekai!.. Pasitraukti į Elbos salą!.. Aš priblokštas ir sutrikęs. Nežinau, bet man atrodo, kad *aš*, net *aš* (vabalėlis, palyginus su šiuo žmogum), esu statęs savo gyvybę ant kortos dėl dalykų, milijoną kartų mažesnių. Tiek to, gal ir neverta mirt už karūną. Šiaip ar taip, kaip galėjo iki to prieit Lodžio** nugalėtojas!"

Baironas parašė niekinamą odę herojui, kuris jį nuvylė.

Hobhauzas, įspūdžių mėgėjas, nusprendė vykti į Prancūziją: norėjo išvysti paskutinius pabaisos pėdsakus. Būtų ėmęs su savim Baironą, bet tas dėl Augustos susilaikė. Balandžio

*Vienas seniausių Anglijos klubų, įsteigtas 1745 m. Baironas buvo to klubo narys. *(Vert. past.)*

**Šiaurės Italijos miestas, kur 1796 m. gegužės 10 d. Napoleonas sumušė Austrijos kariuomenę. *(Vert. past.)*

penkioliktąją ji pagimdė mergaitę, kuriai davė Medoros vardą (didžiausias neatsargumas). Baironas tučtuojau prisistatė. Tėvystė didžiavosi. Ledi Melburn, kuri, be abejo, pranašavo, jog iš kraujomaišos gimęs vaikas bus pabaisa, Baironas parašė:

„O! Tai apsimokėjo, negaliu pasakyt kodėl, ir tai visai *ne pabaisa*, o jei pasidarys, tik dėl mano kaltės; tačiau aš dievaži noriu pasitaisyti. Bet jūs turite pripažinti, kad visiškai neįmanomas dalykas, jog mane kas mylėtų bent perpus tiek, kiek jinai, o aš visą gyvenimą stengiausi pelnyti kieno nors meilę, ir iki šiol manęs nemylėjo nė viena — maniškio tipo. Ne, iš-ties mudu būsime protingi ir visa kita, kaip dera, beje, mudu jau *dabar* tokie esame ir būsime trejetą savaičių, ir daugiau."

Praėjus keletui dienų po mergaitės gimimo, Baironas padovanojo Augustai, kurios vyras buvo paskendęs skolose, tris tūkstančius svarų.

Jis ją tikriausiai mylėjo labiau nei kada nors beviltiškai ir nesulaikomai ir parašė eiles, bene gražiausias iš visų, iki šiol sukurtų:

Nei žodis, nei plunksna tavęs neišduos,
Minia neišjuoks nei kaltės, nei klaidos,
Bet ašaros degina mano akis
Ir slaptą dejonę galbūt išsakys.

Tik mirksnį mus alino meilės kaitra,
Bet sielai ramybės per amžius nėra,
O jeigu nutrauksime tas grandines,
Ką veiksiu aš vienas, ką tu — be manęs?

Tebus tavo džiaugsmas, o mano kaltė!
Atleisk, jei pajėgsi — jei nori, sudie.
Širdis netesės, bet numirs nebyli —
*Tik tu jos puikybę palaužti gali**.

*Vertė Tomas Venclova

Ką turėjo galvot apie šį aistringą šauksmą drovioji Augusta? Be abejo, ji tuo didžiavosi. Ji irgi — savotiškai — mylėjo Baironą. Puikiausiai būtų apsiėjusi be šitokio meilužio. Norėjo jį apvesdinti, baigti tai, bet prieš jį buvo bevalė. Jis buvo brolis, garsus, turtingas. It išgelbėtojas staiga pasirodęs jos sunkiame, vargingame gyvenime. Jinai jo klausė.

Tie keturi tūkstančiai, kurie „stovi ant kojų tuo metu, kai kiti miega" ir kurie valdo Angliją, siautėjo kaip niekada. Aukštuomenė, prieš tai šokusi karo garbei, dabar šoko taikos garbei. Kėlė balius Rusijos imperatoriui, Prūsijos kaizeriui. Bairono klubas surengė maskaradą kunigaikščiui Velingtonui. Hobhauzas persirengė albanu. Baironas — vienuoliu. *„Isn't he beautiful?"** — sakė moterys. Karolina Lem, rodos, aprimusi, paikiojo, privertė vieną gvardijos karininką nusivilkti raudonąjį mundurą.

Paryčiais, vos švintant, parsiradęs į savo butą, kurį dabar nuomojo žaviame nuošaliame Olbanyje, tuoj pat neguldavo, o dirbdavo. Rašė poemą „Lara" ir šįsyk netgi nebesistengė perkelti veiksmo į Rytus. Lara nepriklausė jokiam kraštui, jokiai epochai. Tai grynas baironiškas herojus: taurus būdas, širdis, sutverta meilei, bet išsekusi nuo mažų dienų, didžiulis jaunystės iliuzijų pomėgis ir pernelyg aiškus jų beprotiškumo suvokimas, — toksai buvo Lara, panašus į Konradą, panašus į Čaild Haroldą, panašus į Baironą. Iš kai kurių strofų ryškėjo toks aiškus, toks panašus autoriaus atvaizdas, jog net Augusta stebėjosi.

Jame slypėjo laimė ir nelaimė:
Jis jaudino, žavėjo, kėlė baimę;
Jo stebuklinga ar pikta lemtis
Kasdieną aitrino visų mintis.
Visi kuždėjosi, o jis tylėjo;
Kiti gal kokią smulkmeną atspėjo,
Bet kas toliau? O kurgi jo esmė,
Jei žinomas tik vardas ir kilmė?

*Na, ar jis ne gražus? *(Angl.)*

Jis, rodos, nekentė žmonijos. Retas
Tuo patikėtų, jį puotoj pamatęs.
Neapsigauk! Bičiuliškas šypsnys
Apsvilina it pragaro ugnis.
Lyg juokias, lyg skausmingai virpa lūpos,
Tačiau akių nesiekia linksmas ūpas;
Ir vis dėlto švelnumas akyse
Tau sako, jog nenumirė dvasia.
Beveik tą pat akimirką puikybė
Šalin nubloškia vaikišką silpnybę,
Ir abejonė sklaidos ties riba,
Kur lieka tik baiminga pagarba.
Sakytum, jis patsai save nubaudžia
Už svetimas kaltes, už skriaudą skaudžią,
Už tai, kad persmeigta ir kruvina
Širdis, anuomet meilės kupina.
Su panieka jis žvelgė į pasaulį,
Tarytum viskas — melas ir apgaulė,
Nebodamas nei Dievo, nei žmogaus,
*Lyg angelas, išvytas iš dangaus**.

...„Lyg angelas, išvytas iš dangaus." Tai buvo viena jo įsikaltų minčių apie save. Jis — dvasia klajūnė, būtybė, leista antžmogiškam gyvenimui, kurią Likimas veda į nusikaltimą. Juo tauresnis būdas, juo nusivylimas jį daro pavojingesnį. Kai kaltininkas yra pradėjęs savo gyvenimą gražumu, prie jo įniršio prisimaišo ne tiktai sąžinės priekaištai, bet ir pavydas, kad jį dar labiau dūkintų. Jis pavydi tiems, laimingesniems už save, kurie galėjo panaudoti savo jėgas nestoję į kovą su žmonėmis, o ypač pavydi to, kuo galėjo tapti ir kuo buvo vieną mirksnį. Kaip demonas Liuciferis pavydi arkangelui Liuciferiui, taip Baironas pavydėjo Baironui. Nedaug kas vaikystėje yra turėjęs tokių kilnių svajonių kaip jaunasis Idos kalno dievas. Prakeiktasis iš Benetstrito negalėjo nuo tų

*Vertė Tomas Venclova

minčių niekur rast paguodos. Ar jis kada nors atleis „ex-futurum Baironui"* už tai, kad buvo džiaugsmingas ir švelnus?

Atėjo vasara. Baironas išsivežė Augustą į Hastingsą prie jūros, ir juodu ten praleido liepą ir rugpjūtį. Paskui vienas grįžo į Niūstedą. Paryžiuje kareiviai dainavo: „Jis sugrįš, sugrįš..." ir šaukėsi pilkojo surduto. Augusta ir brolis rašinėjo vienas antram laiškus, kur pridėliodavo it vaikai kryžiukų, reiškiančių bučinius.

XXI
Sužadėtuvės

Niūstedas. Keletą mėnesių pirkėjo advokatai ginčijosi su Hansonu, bet tas, gerai sudaręs kontraktą, buvo kietas. Jaunasis Klaftonas turėjo nusileisti, ir Baironas atgavo abatiją plius dvidešimt penkis tūkstančius svarų netesybų; iš tų pinigų apmokėjo vieną kitą skolą. Porą savaičių gyveno visiškai vienas. Tiesa, kvietė atvažiuot Mūrą:

„Vieta verta dėmesio kaip griuvėsiai, ir, patikėkite, čia šauniai linksmintasi netgi mano laikais, bet tai jau praėjo. Tačiau vaiduokliai, gotika, ežeras, visas tas apleistas vaizdas ją dar labai gyvina."

Bet gotika ir apleistas vaizdas nesuviliojo Tomo Mūro, ir Baironą pirmomis dienomis pagerbė tiktai vienas svečias — juodojo vienuolio šmėkla, kuri praėjo pro jį koridorium ir nesustojusi pervėrė jį blizgančia akim.

Būdamas vienas Niūstede, Baironas ėmė galvoti apie vedybas. Išties kodėl jam nevesti? Abatijoj nyku. Būtų neprošal

*Posakis „ex-futurum Baironas" paimtas iš labai gražaus dono Migelio de Unamūno laiško. *(Aut. past.)*

turėti „ką nors, su kuo retkarčiais drauge pažiovautum". „Jis brangino ne tiek vienatvę, kiek malonumą pasakoti mylimai moteriai, kad mėgsta vienatvę." Iš visų meilės formų liko neišbandyta santuoka. Jam patiko visa, kas nepaprasta, pavojinga. Argi vedybos nėra kažkas nepaprasta jam, pagarsėjusiam savo reputacija? Artimieji patarėjai jį tam skatino. Ledi Melburn rašė, kad teisėta žmona — jo išsigelbėjimas. Augusta piršo vieną savo jauną draugę.

Baironas ledi Melburn: „Aš manau, kad išmintingiausia man būtų ryžtis vesti. Bet ką?.. Negaliu pasiūlyt savo širdies ir nesitikiu mainais gaut kitos, bet, anot Mūro, „graži žmona — tai padorus atsitraukimas tuštybe persisotinusiam paleistuviui". Manoji galės daryt, ką norės, tik kad būtų gero būdo, ramios elgsenos ir nevaryžtų mano sąžinės laisvės. Man reikia gyvenimo draugės, bičiulės, o ne sentimentalios žmonos. Pakankamai mačiau vedybų iš meilės, kad pats nusilenkčiau bendram laimingų porų likimui. Vienintelė bėda būtų, jei imčiau ir įsimylėčiau savo žmoną, o tai nėra neįtikėtina, nes pripratimas turi keistos galios mano jausmams. Tokiu atveju pasidaryčiau pavyduoliu, o jūs nežinote, kokia pabaisa gali mane paversti bloga aistra!"

Ką pasirinkti? Buvo ledi Ketrina Ansli, jaunėlė ledi Fransisos Vebster sesuo. Graži, jaunutė „ir, manau, kvaila. Bet aš ją per mažai mačiau, kad galėčiau spręsti; be to, sijonuotu protu šlykščiuosi". Buvo ledi Adelaidė Forbs, panaši į Belvederio Apoloną. Buvo Augustos draugė ledi Šarlotė Lusin-Go antilopės akimis. Buvo žavioji mis Elfinstoun, su kuria pakoketuodavo ir kuri priekaištaudavo, kad jis — kaprizingas. Ir — svarbiausia — buvo Anabela.

Keista, bet juodu, tokie skirtingi, galutinai taip ir neišsiskyrė per tuos porą metų. Baironas laikė kone garbės dalyku nerodyti nė mažiausio nepasitenkinimo neigiamu Paralelogramų Princesės atsakymu. „Nežinau, ar man svetimi žmogaus-gyvulio prietarai tokiais atvejais, bet man tikrai svetimas jų rodymas." Tačiau pridėjo: „Turiu prisipažinti, jog

niekada negalėsiu užmiršt šito praėjusios vasaros *ne*, net jeigu rytoj jis pavirstų taip". Teberuseno su nuostaba susipynusi jo pagarba moteriai, kuri vienintelė drįso atstumti jo ranką, neaiškus apmaudas, smalsumas. Ar toji metafizikė moka mylėti? Būtų smagu pažeminti tokią rūsčią sąžinę.

Nelaimė, Anabelai irgi parūpo pavojingoji pergalė. Ji ne tik džiaugėsi, kad jai pasipiršo mylimasis, kurio šaukėsi neprisišaukė jos beprotė pusseserė, bet netgi buvo įsitikinusi vienintelė galinti išgelbėti gražuolį nusidėjėlį. Keistą drabužį kartais apsivelka meilė norėdama įsismelkti į gerai saugomą širdį. Anabelos silpnybė — troškimas aukotis. Nuo pat pasipiršimo — o tykiame jos gyvenime tai buvo toks įvykis, kurio svarbos Baironas, Neramumų Princas, nė negalėjo numanyti, — jai rūpėjo jo veiksmai. Kvailos ir piktavališkos paskalos, visą laiką skleidžiamos Londone apie Baironą, jaudino Anabelą. Žmonės šnekėjo, esą jis ketinąs išsivežti į kažkokią salą vyriausiąją ledi Oksford dukterį, ją ten išauginti ir vesti; esą negražiai pasielgęs su jaunuoju Klaftonu, Niūstedo pirkėju: Klaftonas neatsargiai įvaręs per varžytynes labai aukštą kainą, ir Baironas jį paleidęs elgeta. Anabelai buvo sunku klausytis tų pasakojimų. Per savo tetą ledi Melburn perduodavo linkėjimų Baironui:

„Neturėdama progos jį pamatyti, aš džiaugsiuos, jeigu jūs jam pasakysite, jog man visada malonu girdėti, kad jis laimingas, o jeigu mano pagarba gali suteikti jam šiokio tokio pasitenkinimo, tai tegul žino, jog aš niekada nepatikėsiu žmonėmis, blogai apie jį kalbančiais."

Anabela vylėsi vėl su juo susitikti:

„Jo draugija man yra itin miela, ir aš dėl šito malonumo nepabūgsiu būti apšaukta kokete, žinoma, jeigu jam tai nepakenktų."

Pagaliau 1813 metų rugpjūtį ji pirmoji — stebinantis jau-

nos mergaitės drąsumas — jam parašė. Teisinosi anksčiau mylėjusi kitą (tai buvo netiesa, bet vargšelė manė radusi subtilų pasiteisinimą), siūlė savo draugystę ir davė patarimų:

„Nevergaukite akimirkos įgeidžiams, nešvaistykite perniek savo kilniųjų paskatų... Darykite gera... Bet, norint daryti gera žmonėms, reikia juos mylėti ir pakęsti jų silpnybes."

O lia lia! Korsaras tikriausiai šyptelėjo, bet parašė nepriekaištingą laišką kone iškilmingu stiliumi: ji — vienintelė, su kuria trokštąs eiti prie altoriaus, ir, reikia manyti, paskutinė. Ledi Melburn pagrįstai sakė, kad iš visų moterų Baironas būtų pasirinkęs ją. Tai buvo ir liko tiesa.

„Bet jūsų neigiamas atsakymas nenuvylė manęs, nes neįmanoma pridėt nors vieną lašą į taurę, ir taip jau sklidiną kartėlio." Na o dėl draugystės: „Vargu ar aš kada nors liausiuos jus mylėjęs... bet, kad ir kokie būtų mano jausmai, jums negresia iš mano pusės joks persekiojimas."

Koks nuolankumas, rimtumas, ir ledi Melburn sunkiai būtų beatpažinusi iš šitokio stiliaus savo draugą. Teisybę sakant, ar jis pats žinojo, vaidina ar nuoširdžiai šneka? Kaip visi plačios vaizduotės žmonės, jis, be to, dar chameleoniškos prigimties, susikūrė tos jaunos mergaitės paveikslą berašydamas jai laišką. Prisiminė apvaloką, bet taisyklingų bruožų veidelį, žavią figūrėlę. Norėjo jai patikti. Apsigaubė jo tikslams pritinkamu rūbu.

Trapi, paradoksali draugystė, šiaip ar taip, gyvavo. Baironui ji teikė keistą malonumą. Negalėjo atsispirt pagundai rodyti ledi Melburn jos brolėčios „pompastiškus" laiškus. Anabela jaudinosi, priekaištavo sau, kam jį atstūmė, ir, pati dar gerai nesuvokdama, ką daro, žūtbūt stengėsi, kad jis dar kartą pasipirštų. Ak, kaip ji dabar gailėjosi pasakiusi mylinti kitą!

Anabela, aišku, ėmėsi jį taisyti. „Ją pasiekusi žinia apie

vieną kitą jo gerą darbą, ji žinanti, jog jis vertesnis, nei žmonės šneka. Juokiasi jis nenuoširdžiai, jis nelaimingas, ji tai jaučianti. Negi iš tiesų jis visiškai netiki Dievo?"

Į šį klausimą Baironas atsakė labai atvirai:

„Aš paliesiu temą, kurios, kaip jūs pastebėjote, iki šiol vengiau — baisią temą, — Religiją. Pirmoje savo gyvenimo pusėje aš augau Škotijoje tarp kalvinistų, ir nuo to laiko išliko antipatija šiai sektai. Po to lankiausi ir labai dievobaiminguose, ir visai mažatikiuose kraštuose — Ispanijoj, Graikijoj, Turkijoj... Neturiu susidaręs galutinės nuomonės šiuo klausimu... Aš, žinoma, tikiu Dievą ir būčiau laimingas, jei kas man geriau įrodytų jį esant. Šiuo metu neišpažįstu tradicijos ir apreiškimo, bet tai greičiau rodo nepagarbą Kūrėjo tvariniams, o ne pačiam Kūrėjui."

Anabela jam patarė skaityti Loką ir dar — neteikti tokios svarbos įrodymams:

„Jei vadinamoji dieviškoji sistema būtų visiškai suvokiama ribotų sugebėjimų protui, ji pagrįstai prarastų dalį savo tikimybės kaip neriboto intelekto emanacija."

Tačiau Baironas numojo ranka į Loką ir skaitė Jobą ir Izaiją — niūresnius pranašus. Jis nei neigė, nei tikėjo Dievą.

„Aš nesu susidaręs aiškios nuomonės apie tai, bet skepticizmo veidmainybę laikau tiek pat žalinga, kiek ir mažatikių nepakantumą... Kodėl aš čia esu? Nežinau. Kur einu? Tuščias klausimas. Tarp miriadų gyvų ir mirusių pasaulių — žvaigždžių — sistemų — begalybių — ko aš taip rūpinuos atomu?"

Kitame laiške ji atsakė:

„Tiesa, mes — atomai visatoje, bet argi atomas — niekis, toks jau visiškai bevertis Begalinės Būtybės akyse? Kas nei-

gia Jos galią apglėbti tiek be galo mažą, tiek be galo didelį, sunaikina tą dieviškąjį atributą.”

Džiaugdamasi savo dvasios tvirtybe, savo proto galia, ji davinėjo Baironui pamokomų patarimų:

„Išbandykite gailestingumą ir jūs juo persiimsite. Darysite gera. Kad ir kokia esu netobula, aš pažinau džiaugsmą nešdama žmonėms paguodą ir žadindama jų širdyse dorybę.”

Anabela jautėsi taip, tarytum su visu rimtumu eitų prie ligonio lovos jo slaugyti. Vargšelė. Juo aiškiau jautė, kad jis nuo jos tolsta, juo atkakliau rašinėjo jam laiškus. Negalėjo atsitraukti nuo to nuostabaus paveikslo. Skaitė jo poemas: „Giaūrą”, „Korsarą”. Jos nuomone, aistros kalba perteikta tobulai: „Meilė pavaizduota taip, jog aš pati tariuosi įsimylėjus”. Apie tai šnekėjo visiems savo draugams, apie tai rašė tetai Melburn. Iš teisybės, ji gyveno tik juo pati to nesuvokdama. Lordas Baironas — nelaiminga, nepavojinga būtybė, kurią jinai atvesianti į doros kelią. Ji netgi tiek įsidrąsino, jog priprašė tėvus pasikviesti jį į Sihamą.

„Turiu jums pranešti, — parašė Anabela tetai Melburn, — kad mano tėvai, sužinoję, jog lordas Baironas ketina grįžti į šiaurę, nutarė pasinaudoti patogia proga jį pakviesti pas mus... Aš labai džiaugsiuos, jei jis priims kvietimą, kurį tėtis siunčia tuo pačiu paštu... Tegul sau šneka kas ką nori, aš žinau, kad jūs tam pritariate.”

Nors brolėčios ir tetos santykiai pažiūrėti buvo širdingi, jiedvi negalėjo rasti bendros kalbos. Anabela laikė tetą lengvabūdiška, amoralia; ledi Melburn nepatiko, kad jauna mergaitė nuo matematikos persimetė į metafiziką. Ji pasijusdavo nejaukiai, kai moteris sakydavo, kad jos mėgstamiausi rašytojai — škotų filosofai, ir dar pridėdavo: „Aš skiriuosi iš kitų tuo, kad, mano nuomone, tokios knygos turi didelės praktiš-

kos vertės netgi paprasčiausiomis gyvenimo aplinkybėmis". Senoji ponia paprašė brolėčią pateikti lentelę, kokias savybes, jos akimis, privalo turėti vyras. Gavo išrašą kaip reikiant:

VYRAS

Jis privalo turėti tvirtus Pareigos principus, kurie vadovauja stipriems ir tauriems jausmams ir jo jausmus palenkia Proto valdžiai.

Genialumas, mano nuomone, nebūtinas, nors pageidautinas, jeigu jungiasi su tuo, ką aukščiau paaiškinau.

Aš reikalauju sielos, laisvos nuo įtarinėjimų ir kasdieninės blogos nuotaikos, — taip pat didelio pastovumo meilėje, o ne tos smarkios aistros, kuri dėl menko nieko staiga padidėja ar sumažėja.

Aš noriu, kad mano vyras laikytų mane protinga patarėja, o ne vadovu, kuriuo galima aklai pasikliauti...

Kilmė man nesvarbu. Bet kilmingas vedybas laikau svarbiu privalumu.

Grožis man nerūpi, bet mane veikia džentelmeniškos manieros, be kurių mane vargu ar galima sužavėti.

Aš niekada neisiu į šeimą, kuriai būdingas stiprus polinkis į beprotybę.

Ledi Melburn, skaitydama šį raštą, tikriausiai traukė pečiais. Reikalauti iš vyro, kurį pamilsi, „sauso proto ir šalto tiesumo" ir nereikalauti „nei talento, nei linksmo būdo, nei atvirumo, nei gerumo" jai atrodė kvaila. Ji prikišo savo brolėčiai, kad vaikščioja su kojūkais, o ne savo kojomis kaip visi žmonės. Anabela švelniai nuneigė:

„Jūs klystate manydama, jog noriu apsieiti be meilės jausmų. Mano įsitikinimu, jie telpa žodyje taurus... Aš neturiu nė minties, kad galėčiau susižavėti sausu protu ir šaltu tiesumu, priešingai, visada šlykščiuosi tokios rūšies žmonėmis... Po

tokio išsamaus pasiaiškinimo jūs gal numesite mano kojūkus ir pripažinsite, kad aš vaikštau tik pirštų galeliais."

Anabela būtų labai nustebusi, jei būtų galėjusi mesti akį anapus scenos ir perskaityti, ką parašė Baironas ant šios charakteristikos, kurią jam persiuntė ledi Melburn:

„Ji, matyt, buvo lepinama ne taip, kaip paprastai lepinami vaikai, o sistemingai. Savotiška Klarisa Harlo*, tik nevykusiai pataisyta — kupina pasitikėjimo savo neklaidingumu, kuris ją pastūmės arba galėtų pastūmėti į nuostabią klaidą... Ji imasi postringauti ir ginčytis su manimi metafizinėmis temomis... Be juoko, ji labai apsirinka manydama, kad man itin malonu studijuoti Atanazo** „Credo"... Kol kas aš jos nemyliu, bet negaliu numatyti, kas bus, jei, anot Falstafo, „užeis birželis karštėlesnis", ir, be juoko, aš gėriuosi ja kaip moterim, pranašesne už visas kitas, tik Dorybingumo jai kiek per daug."

Anabela būtų dar labiau nustebusi, jeigu būtų sužinojusi, kad tuo metu, kai prasidėjo jųdviejų susirašinėjimas, Baironui užvis labiausiai rūpėjo, ar ledi Fransisa Vebster ryšis apstatyt savo vyrą.

* * *

Kai 1814 metų rugpjūčio pradžioje Baironas Niūstede kuo rimčiausiai susimąstė — pirmąsyk, — ar nevertėtų vesti, jis parašė mis Milbenk:

„Aš jus mylėjau — myliu — ir visada mylėsiu; tas jausmas ne visiškai pareina nuo mūsų valios, tad aš nežinau vaisto... Mudviejų pažinties pradžioje man atrodė, kad jūs labiau nei

*Anglų rašytojo Samjuelio Ričardsono (1689—1761) to paties pavadinimo romano herojė. *(Vert. past.)*

**ŠV.ATANAZAS (apie 295—373) — Aleksandrijos patriarchas, Bažnyčios daktaras. *(Vert. past.)*

kuri kita galite suteikti laimę kiekvienam vyrui, jei jis ne beprotis ar užkietėjęs piktadarys, bet tąsyk man pasakė, kad jūsų širdis nelaisva, kad jūs gal netgi susižadėjusi... Būtų nežmoniška reikalauti iš moters, kad ji paaiškintų savo bjaurėjimosi priežastį. Jūs tikriausiai būtumėt mane pamilusi, jei būtumėt galėjusi; bet kadangi negalite, aš ne toks jau fatas, kad stebėčiausi visiškai natūraliu dalyku."

Vienas kukliausių, patraukliausių laiškų, kada nors jo rašytų. Tačiau Anabela nesugebėjo, kaip tai nesąmoningai atsitinka daugeliui žmonių, atskirti savo jausmų nuo savo įsitikinimų. Į atvirumą, kurio tiek laukė, ji atsakė, kaip visada, metafizinio pobūdžio rašiniu. Ji klaususi save, ar jis iš tiesų „tas vadovas, kurį turėjusi pasirinkti kaip pavyzdį žemėje, gal- vodama apie nemirtingumą". Suerzintas Baironas paprašė seserį, atvykusią jo aplankyti, išpiršt jam kokią kitą (ledi Šarlotę Lusin-Go), bet jam buvo gaila atsisakyti Anabelos. Kai tik iš ledi Šarlotės tėvų atėjo neigiamas atsakymas, Baironas gyvai pareiškė pats pamėginsiąs savo laimę. Rugsėjo devintąją jis antrąkart paprašė Anabelos rankos.

Baironas mis Milbenk: „Aš noriu jums kai ką pasakyt, mat galimas daiktas, kad jūsų kurį laiką nematysiu — turbūt labai ilgai, — tad pamėginsiu dabar pasakyti. Ar tos „kliūtys", apie kurias kalbėjote, tebėra neįveikiamos? O gal tam tikra mano elgesio linija ar pasikeitimas galėtų jas pašalinti?.. Ne be vidinės kovos aš kreipiuosi — dar sykį — šiuo klausimu. Mano jausmus jau žinote — aš jų nebekartoju vien todėl, kad nesukelčiau ar bent nepadidinčiau jūsų nepasitenkinimo."

Parašęs šį laišką, nekantriai laukė atsakymo. Augusta buvo su juo Niūstede. Ji pastebėjo, kad tuo metu, kai, būdavo, paprastai ateina paštas, Baironas atsisėda ant abatijos laiptų ir laukia pasiuntinio. Vieną rytą, Baironui su Augusta besėdint prie stalo, įeina sodininkas ir paduoda misis Bairon vestuvinį žiedą, pamestą seniai seniai: radęs, kasinėdamas lysves, po langu. Kaip tik po Regentės miegamojo langu.

Baironui tai pasirodė geras ženklas. Ir kone tą pačią minutę atnešė laišką. „Jei jame sutikimas, — pasakė, — tas žiedas bus mano vestuvinis žiedas."

Laiškas buvo iš Anabelos.

„Jau seniai daviau sau žodį, kad jūsų gerovė — svarbiausias mano gyvenimo tikslas. Jei *galiu* suteikt jums laimę, nieko daugiau nenoriu. Visame kame, ko trokštu, ką galėsiu mylėti, pasikliausiu jumis. Dabar vieno tik bijau: kad nepateisinsiu jūsų lūkesčių... Iš tikrųjų mano jausmai jums mažai tepasikeitė."

Būgštaudama, kad gal jis ne Londone ir negreit gaus jos laišką, ji tuoj pat parašė ir antrą:

„Dėl visa ko ir kad jums nereikėtų nerimauti, rašau taip pat į Niūstedą — noriu pasakyti, jog tikiuosi, kad aname mano laiške rasite *visa, ko troškote.*"

Baironas pergalingai padavė per stalą šitą laišką Augustai, kuri, visiškai nematydama čia nieko nuostabaus, pareiškė, jog „geresnio ir gražesnio laiško gyvenime nėra skaičiusi", ir tučtuojau pajuto savy ryžtą tapti pavyzdinga moša. Apsidžiaugė, kad Baironas pagaliau „susitvarkė", ir iš jos miglotos galvelės kaipmat dingo bet koks prisiminimas apie incestą.

Baironas, staiga pagautas egzaltacijos, parašė į Sihamą tris laiškus per tris dienas.

„Su jūsų laišku man prasidėjo naujas gyvenimas... Jūs *galite* suteikti man laimę, jūs jau ją suteikėte..."

Paaiškino, kad mirtinai trokšta ją išvysti, ir kuo greičiau:

„Aš galvoju apie šitą susitikimą su tokiu įkarščiu ir virpuliu, jog net pačiam sau nesmagu prisipažinti. — Kai atėjo jūsų laiškas, mano sesuo sėdėjo šalia ir persigando padaryto

įspūdžio — vieną mirksnį aš kone kentėjau...” „Jūs būsite mano vadovas filosofas ir bičiulė. — Mano širdis visa priklauso jums... Tai mano trečias laiškas per tris dienas...” Ir baigė: „Priimkite mano didžiulę pagarbą ir — ar galiu pridėti žodį? — meilę.”

Don Žuanas — sužadėtinis. Naujas nuotykis jį sužavėjo, jis iš tiesų tikėjosi būsiąs laimingas. Argi netroško vedybų dar nuo Merės Čavort laikų? Ar jam nereikėjo ramybės? Ar galėjo rast geresnę nuotaką už šią neabejotinai dorą mergaitę? Jis jos nemylėjo? Betgi tam poros dienų užtenka, jis greitas įsimylėti. Reikia pranešt ledi Melburn: „Mano brangioji Tetule...” (Žavu susigiminiuoti su savo sena bičiule.) Jis rašė jai apgailestaująs, kad jos brolėčia anksčiau neapsisprendė; nuo tiekos kančių ir nuodėmių ji būtų galėjusi apsaugoti savo artimus... Pagaliau visa tai baigta:

„Šiaip ar taip, *jūs* esat šių vedybų kaltininkė... Mano išdidumo (anot mano seno mokytojo, tai mano vyraujanti aistra), apskritai paėmus, pagailėta. Ji vienintelė moteris, kurios rankos šitaip prašiau, ir gauti jos sutikimą šį tą reiškia. Labai norėčiau, kad kuri nors mano dievaitė būtų pasakiusi *Ne* jos vietoje; pagaliau visa tai *baigta*. Vedęs vyras, reikia manyt, nebegali turėti kitų moterų? Klausiu šiaip sau, kad žinočiau.”

Reikia taip pat įspėt draugus.

„Brangusis Mūrai, aš vedu — t.y. man davė sutikimą, o tokiais atvejais paprastai tikimasi, jog ir visa kita seks savo ruožtu. Mano Grakchų motiną (*būsimųjų* Grakchų) jūs laikote pernelyg griežta man, nors iš vienturčių dukterų — tai perlas, ir ji apkaišyta įvairių žmonių gerais atsiliepimais!”

Keistas jausmas. Jis, Prakeiktasis, labai didžiavosi nesutepta savo sužadėtinės reputacija. Parašė Hobhauzui, Deiviui. Ką dar reikia padaryti? Užsitikrinti Anabelos palankumą Augustai:

„Aš labai apsidžiaugiau sužinojęs, kad Augusta jums parašė. Tai pati nesavanaudiškiausia, pati švelniausia ir labiausiai prie manęs prisirišusi būtybė. Ji ypač norėjo, kad aš vesčiau, ir tiktai gailisi neturėjusi laimės anksčiau jūsų pažinti." ...„Jūs mane klausiate, ar tiesa, kad Augusta nepaprastai *drovi*. Su naujais pažįstamais ji baikšti kaip kiškis. Ir aš manau, kad ji šiuo atveju tik didelėmis valios pastangomis įveikė savo drovumą. Dabar ji maitina kūdikį, ir tai, ko gero, neleis jai priimti malonų jūsų tėvelio kvietimą. Iš visos širdies linkėčiau, kad ji juo galėtų pasinaudoti."

Viskas klostėsi kuo geriausiai. Tarp savo sesers ir žmonos jis leis žavingas žiemas Niūstede.

Anabela savo ruožtu pranešė apie šį didį įvykį saviškiams. *Dad ir Mam**, slėpdami nerimą, su patosu šnekėjo apie didelį jų būsimojo žento talentą ir nekantriai laukė jo atvažiuojant į Sihamą, kad, iš arčiau apžiūrėję, susidarytų nuomonę. Duktė parašė vaikystės dienų draugei:

„Ne aukštuomenės draugijoje galima pažinti tikrąjį lordo Bairono būdą; paklauskite tų, kurie gyveno šalia jo — nelaimingųjų, kuriuos jis guodė, vargšų, kuriems padėjo, tarnų, kuriems jis — geriausias ponas. Na o dėl jo niūrios nuotaikos, ko gero, ar tik ne aš buvau kalta per paskutinius dvejus metus."

Jos nenusimanymas apie sužadėtinio būdą ir gyvenimą tiesiog patetiškas. Bairono diagnozė buvo itin teisinga: „Jos pasitikėjimas savo neklaidingumu kada nors pastūmės ją į nuostabią klaidą." Pirmą sužadėtuvių savaitę ji dar parašė: „Brandžiu apsisprendimu vadovaudamasi, pasirinkau labiausiai man tinkamą gyvenimo draugą, kad man padėtų kelyje į nemirtingumą." Jaunoms, aistrų nepatyrusioms mergaitėms, deja, taip būdinga savo troškimus laikyti sprendimais.

*Tėtis ir mama *(angl.)*.

Laiškai tebevaikščiojo tarp Londono ir Sihamo. Baironas stengėsi apraminti mis Milbenk dėl savo religinių jausmų: nors ir netikintis, bet kupinas geros valios išklausyti argumentus, kuriuos ji pateiksianti. Bet Anabela atsakė, jog tai neskubu, juodu lengvai susišnekėsią tuo klausimu, jeigu jis ją myli. „Man buvo truputį nemalonu, kai anądien išgirdau sakant, jog aš noriu jus atversti į tikėjimą prieš vestuves." Ji piktinosi, kaip kad visi tokiu atveju piktinasi žmonių prasimanymais. Ji žinojo, puikiai žinojo, jog ne dėl prozelitizmo myli savo sužadėtinį. Žinojo esanti moteriška, ir net labai, ir buvo įsimylėjusi tą gražų veidą. Kodėl žmonės sako, kad ji šalta? Ji iš naujo vis skaitinėjo laiškus, kur Baironas rašė apie jųdviejų meilės pradžią.

Baironas mis Milbenk: „Jūs turbūt neprisimenate, kada mudu pirmąkart susitikome... Aš nežinojau jūsų vardo, o salonas buvo pilnas svečių. Pats buvau kone svetimas, jaučiausi nesmagiai ir drovėjausi... Jūs man pasirodėt nuostabiausia iš visų moterų... Nors labai mažai kalbėjote, bet iš jūsų paprastų manierų supratau sutikęs žmogų, neturintį nieko vulgaraus... Sakote "semsitės iš manęs įkvėpimo„ — to pageidaučiau, jei laikyčiau jus žemesne už save, — bet taip nėra... Nenoriu sakyti, kad prašysiu jūsų paramos, kurią aš privalau jums teikti... — noriu tik pasakyti, kad turite būti ne vien mano meilė, bet ir mano patarėja, ir, reikalui esant, — mano cenzorius."

Mis Milbenk Baironui: „Aš lyg šiandien prisimenu kiekvieną mudviejų susitikimą — ir tą pirmą rytmetį, kada mudviejų įspūdžiai taip sutapo. Su jumis, tik su jumis, man tada buvo gera *kaip namie*. Joks kitas žodis čia netinka. Nesijaučiau išsigandusi ar nereikalinga kaip kiti ir būčiau galėjusi išsakyti visas savo ir galbūt jūsų mintis... Prisimenu taip pat vakarienę: jūs sėdėjote tarp ledi Melburn ir manęs, bet kalbėjotės tik su ja. Aš girdėjau, kaip jūs pasakėt: „Ačiū Dievui, neturiu nė vieno draugo šiam pasauly." Jūs nežinote, kaip uždavėt širdį draugei, sėdinčiai šalimais. Aš stingte sustingau nuo šių

graudžių žodžių. Kai grįžau namo, viena savo kambaryje verkiau juos prisiminusi ir meldžiausi, kad jums būtų lemta patirti paguodą čia, žemėje, iš draugo, taip pat ir iš Dangiškojo Bičiulio."

Šis laiškas, gražus ir nuoširdus, negalėjo nesujaudinti Bairono. Gal valandėlę ir sujaudino, bet, prieš išvykdamas iš Niūstedo į Londoną, ant vieno parko medžio jis išraižė du supintus inicialus — savo ir Augustos.

XXII
Vestuvės

Think you, if Laura had been Petrarch's wife,
*He would have written sonnets all his life?**

Byron

Pergale jis didžiavosi, bet niekaip nesiryžo važiuoti į Sihamą. Per Hansoną, nepatiklųjį teisės žinovą, kuris reikalavo sudaryti pagal visas taisykles vedybų sutarties projektą, Baironas, nors ir skęsdamas skolose, nenorėjo santuokos iš išskaičiavimo. Žinoma, malonu prisidurti rentą prie savo pajamų, kurių neužteko, bet jo siūlomas sandėris buvo kilnus. Seras Ralfas Milbenkas, kažkada labai turtingas, daug pinigo sukišo į savo rinkimus. Dukrai jis skyrė dalies tūkstančio svarų rentą: iš jos tris šimtus ledi Bairon smulkioms išlaidoms ir septynis šimtus lordui Baironui iki gyvos galvos. Ateityje kaip lordo Ventvorto įpėdinė Anabela gausianti septynis ar aštuonis tūkstančius svarų pajamų, kurios pagal įstatymą

* Manai, Petrarką vainikuotų laurai,
Jei Lauros dainius būtų vedęs Laurą?
Baironas
Vertė Tomas Venclova

būsiančios padalytos tarp jos ir Bairono. O Baironas iš savo pusės vedybų sutartimi atnešė žmonai šešiasdešimties tūkstančių svarų kapitalą iš Niūstedo vertės, o tai prilygo dviem tūkstančiams metinių pajamų.

Visos tos derybos paliko gan slogų įspūdį Baironui ir jo draugams. Hansono ir Hobhauzo nuomone, Milbenkai — gobšuoliai. Ledi Melburn pareiškusi, jog tasai Hansonas — nepakenčiamas. Baironas užvis labiausiai stengėsi duot suprasti, kad mis Milbenk čia niekuo nedėta. Na o apie jį niekas negalėjo pasakyti, kad vedąs dėl turto, nes visa tai, ką laimįs iš tų vedybų, labai nedaug tepadidinsią jo pajamas, palyginus su išlaidomis, kurių pareikalausiąs šeimos ir vaikų išlaikymas. Ne, vedąs „iš jausmo", jam reikią „patarėjos", ir dar dėl to, kad tikėjo kartais ją saviškai mylįs. Bet niekas jo taip nevarė neviltin kaip kelionė į Sihamą, kur turėjo pasimatyti „su brangiuoju tėtušiu ir savo brangiąja motule" ir suvaidinti pagal klasikinio meno taisykles įsimylėjusio kavalieriaus vaidmenį. „Aš norėčiau vieną rytą pabusti ir būti jau vedęs." Gal taip sakė iš drovumo. O gal ir iš baimės, kad ateitis bus nepanaši į praeitį. Baisiai nesinorėjo skirtis su tuo, kas buvo. Bet užvis labiausiai iš drovumo.

Baironas ledi Melburn: „Kai tik galėsiu važiuot į Sihamą, aš važiuosiu, bet jaučiuosi labai nesmagiai pagalvojęs ne apie ją, o apie kelionę; tai, žinoma, iš drovumo ir neapykantos naujiems nepažįstamiems žmonėms, kurios niekada negalėjau savyje perveikti."

Londone buvo gražus ruduo, ir Baironas tiesiog kaip vaikas džiaugėsi neatsidžiaugė paskutinėmis kavaleriško gyvenimo savaitėmis. Buvo įsikūręs Olbanyje žavioje baltoje su juodais pagražinimais viloje, bet kone kasdien vakarieniaudavo pas jaunąjį bankininką Duglą Kinerdą*, didelį

*KINERDAS DUGLAS DŽEIMSAS VILJAMAS (1788—1830) drauge su Baironu įėjo į „Drury Lane" teatro komitetą. *(Vert. past.)*

Hobhauzo draugą. Ateidavo ir Tomas Mūras. Jį sodindavo prie fortepijono, prašydavo padainuot airiškų dainų. Kinerdas turėjo nuostabaus brendžio, o Baironas, išgėręs keletą stiklelių, darydavosi sentimentalus. Mūras, būdavo, užtraukia „Prarastąją meilę"; Baironas susisvajoja apie Augustą ir Merę Čavort. Muzika, kaip ir kvapai, turėjo galią nunešti jį praeitin, kurios atgiję paveikslai visiškai išguidavo dabartį.

Vargšė Merė! Apie ją sužinojęs liūdnų naujienų. Ištikęs pamišimo priepuolis Hastingse, tame pačiame name, kur Baironas gyveno su Augusta. Ji buvo atvežta į Londoną. Sako, jog tai rimta ir ją reikėsią uždaryti... Žmona Ofelija? Dar viena drama, be tų, kurių susilaukė visi, kuriuos jis mylėjo. Išties jis neneša laimės... Aktorius Kynas* juokino juos imituodamas pažįstamus. Augusta irgi mokėjo imituoti... Ateidavo Džeksonas, boksininkas džentelmenas; jo raumenys taip ir krutėjo po siuvinėtu durtiniu. Su juo Baironas, būdavo, pasidaro vaikas, stropus mokinys, norįs įtikti. Cituoja įžymius boksininkus, stengiasi analizuoti jų stilių. Dar stiklelis brendžio... Bairono akyse sužvilga ašaros. Kinerdas su Hobhauzu kvatoja it pamišę. Vėlai naktį Mūrą vėl sodina prie fortepijono. Jis dainuoja:

Kai pamylėjau mielą,
Patyriau skaudžią gėlą.
Skaidri, gryna
Akių liepsna
Pražudė mano sielą.

Kur išmintis, kantrybė,
Kur laimė ir ramybė?
Kai tų akių
Gelmėn žvelgiu,
Belieka beprotybė.

*KYNAS EDMUNDAS (1787—1833) — anglų aktorius. Vaidino svarbiausius vaidmenis daugelyje Šekspyro tragedijų. *(Vert. past.)*

Likimas nejuokauja,
Senatvė stingdo kraują.
Širdis atvės —
Ar bepradės
Tuščiai liepsnot iš naujo?

Ar sunaikint gali ją —
Tą saldžiąją vergiją?
Silpna širdis,
Bet Išmintis
*Net silpno daikto bijo.**

Vargšė Išmintis — bejėgė, kaip visada... Giliamintė toji Mūro dainelė, šiaip, rodos, žaisminga. Ir jis, Džordžas Gordonas Baironas, Piktasis Lordas, suriš savo likimą su Išmintim. Ar jautė, kad turės tapti kitu žmogum? Ne, tik širdin smelkėsi didžiulė baimė, kad tat gali baigtis labai blogai.

Lapkričio pradžioje jis pagaliau ryžosi važiuoti į Sihamą... Mažytis jūros uostas. Keletas žvejų trobelių, uolėtas paplūdimys. Milbenkų namas netoli jūros. Kai Bairono karieta sustojo prie vartų, Anabela buvo savo kambary, skaitė. Ji nulipo, rado jį vieną salone, prie židinio. Padavė jam ranką, Baironas ją pabučiavo. Abu stovėjo tylėdami. Paskui jis tylutėliai tarė: „Mudu seniai nesimatėm." Ji sušnibždėjo, kad reikia pranešti tėvams, ir išėjo.

Juokingumo pajautimas, toks gyvas Bairono sieloje, pabudo jau per pirmą susitikimą su Sihamo šeimyna. Savo tarpe ji buvo ir paprasta, ir linksma, ir nuoširdi, bet mažo būrelio laimė ir paprastumas dažnai kitiems nepersiduoda. Bairono humoras, artimesnis dekano Svifto humorui negu Veikfyldo vikaro**, buvo visai kitos rūšies kaip Milbenkų linksmumas. Baironas traukė per dantį religiją, valdžią, žmonių kvailumą bei ydas. Milbenkų apyvartoje buvo nekalti anekdočiukai apie blusas, kojas, maistą. Vis dėlto seras Ral-

*Vertė Tomas Venclova

**Anglų rašytojo OLIVERIO GOLDSMITO (1730—1774) romanas „Veikfyldo vikaras". *(Vert. past.)*

fas sugebėjo įsigyt žento palankumą. Nuobodus, mėgstantis pasakot istorijas be galo, jis betgi pasirodė „džentelmenas kaip reikiant" ir gerai vaidino tradicinį uošvio vaidmenį. Ledi Milbenk niekada nepatiko Baironui. Namų aplinkoje ji jam pasirodė sunkiai sugyvenama, irzli, valdinga. Baisiai nekentė savo mošos ledi Melburn. Mėgo kištis į svetimus reikalus. Norėjo rikiuoti dukrą ir vyrą, kurie tada susivienydavo prieš ją.

Bet ir Anabela nuvylė Baironą. Vos tik ją išvydo, suvokė apsirikęs. Būdamas toli nuo moterų, Baironas apie jas sukurdavo ištisą romaną. Jeigu su jomis daugiau nesusitikdavo, jos ramiai užimdavo savo nišą mirusių dievaičių muziejuje, t.y. Bairono sieloje; bet jeigu joms tekdavo asmeniškai suvaidint jo paskirtą vaidmenį, beveik visada antžmogišką, jos susimaudavo. Dievai žino kodėl jis tikėjosi, kad Anabela bus patraukli, stipri moteris, kuri pelnys jo meilę ir bus jo vadovė. Ne vienas poetas yra svajojęs apie gyvenimo draugę, kuri jungtų meilužės žavesį su linksma bičiulės išmintim. Bet įsimylėjusi moteris esti su visomis meilės silpnybėmis. Šito Baironas negalėjo suprasti, ypač kai buvo kalbama spie Anabelą.

Tyli, baisiai tyli, jauna skaisti mergaitė, ne itin graži, žiūrėjo klausiamu žvilgsniu, kuris Baironą be galo trikdė. Ji stengėsi lygint jį su abstrakčiu genijaus ir dorybingo vyro paveikslu. Baironas tai jautė ir varžėsi. Be to, buvo labai protinga ir analizavo kiekvieną jo žodį. O jis plepėjo, kas į galvą atėjo, šiaip sau, kad „neimtų žiovulys". Jo šiurkštūs sąmojai, juokinę ledi Oksford, o Augustos leidžiami negirdomis, čia buvo medžiaga mokslinėms dedukcijoms. Menkiausią intonaciją matematikė įtraukdavo į sentimentalių tikimybių apskaičiavimą. Iš meilės ji pasidarė lygtį. Jų būdai išeidavo tai be galo panašūs, tai per mažai. Sakė, kad iš jo tvinte tvinsta gražūs jausmai, o ją buvo apnikusios abejonės, norėjusi nutraukti sužadėtuves. Be to, ji kas trys dienos negalavo nežinia kuo. Baironas blaiviu žvilgsniu be meilės apžiūrinėjo ją ir nuprendė, kad „tai tobulo gerumo mergina", bet nerami,

amžinai besikankinanti ir romantikė (o tokių moterų labiausiai nekentė). Jis visada sakydavo: „Vedybose aš ieškau draugės, bičiulės, o ne sentimentalistės." O šiuose namuose nuo ryto ligi vakaro buvo kalbama vien apie sentimentus. Jam rodės, kad grįžo į Karolinos Lem laikus, ir keletą dienų manė, jog tų vestuvių niekada nebus.

Su savo senąja patarėja Baironas dažnai analizuodavo taktiką, kurią juokdamiesi abu vadino „raminamuoju metodu", vieninteliu, anot lordo Melburno, sėkmingu santykiuose su moterimis, kai žodžiai pakeičiami gestais, argumentai — glamonėmis, o atsakymai — bučiniais. „Išties, ir tarp mūsų kalbant, tai tikrai įdomu; šiuo atžvilgiu ji kaip vaikas, glamonėjama labai lengvai pasidaro meilutė ir geros nuotaikos..." Jausmai pasirodė besą stipresni, nei senoji teta manė. Apie tai Baironas kol kas teturėjo netiesioginius požymius, „tačiau iš savo stebėjimų sprendžiu ją tokią tapsiant. Ji pati to nenuvokia, ir aš nenutuokčiau, jei nebūčiau įgudęs kruopščiai svarstyti tokių atvejų remdamasis pačiais nereikšmingiausiais duomenimis, bet jai, žinoma, savo atradimų neatskleidžiu".

Netrukus paaiškėjo, jog „raminamasis metodas" neabejotinai paveikė Anabelą, ir ji dar labiau įsimylėjo Baironą. Aukštuomenė ir jos teta didžiai apsiriko laikydami ją šalta vien dėl to, kad buvo nekalta. Šaltos moterys — tai tos, kurios meilę paverčia žaidimu. Anabela, per visą jaunystę tau- sojusi save meilei, vienintelei ir amžinai, pasidavė jai su visu kūnu ir siela, kai tik įtikino save ją pagaliau sutikusi.

Po šito Bairono vizito pirmas jos rašytas laiškas kupinas nuolankumo ir aistros:

„Mano brangusis Baironai, jeigu aš ir atgailauju, jūs to nesužinosite. Jei šis išsiskyrimas — tikiuosi, paskutinis, — išdildys nerimą, kurį jums kartais keldavo mano sutrikęs veidas, juo geriau... Ar įsitikinot, kad aš jus myliu? Kodėl tuo abejojot? Tai *jūsų* vienintelis nusidėjimas. Na o apie savo nusidėjimus man reikėtų mažiau begalvoti. Aš norėčiau, kad mudu būtu-

savimi dėl tūkstančio dalykų, kurie jums visai nerūpi. Tikiuosi, kad jūs man parašysit *pamoką*. Mokysiuos ją *con amore*...* Ar nori priimt mane į savo širdį, širdį, kuri bus mano prieglobstis, „iki mudu išskirs mirtis?" Nevyk manęs iš jos už bausmę, kaip žadėjai. Visada tavo." Ir rytojaus dieną: „Mano Baironai, per jūsų viešnagę aš buvau nesava... Nesusidarykite apie mane galutinės nuomonės, kol nepamatysite, kokia aš iš tikrųjų. Aš anaiptol nesu rimta, niūri pamokslautoja, kaip gal jums pasirodžiau, — tokia esu, kai širdy didžiulė baimė... Tie, kurie mane pažįsta kaip naminį gyvulėlį, turi daugiau pagrindo skųstis mano beprotybėmis negu sveiku protu..."

Vargšė Išmintis, kaip dainavo Mūras; vargšė Išmintis, norėdama patikti, visada stengiasi užsidėti Beprotybės kaukę, taip jai netinkančią. Įsimylėjusi skaistuolė pasirašė: *tavo žmona*. Atsakymas su parašu *jums ištikimas Baironas* atėjo iš Augustos namų, iš Siks Mail Botemo. Baironas klausė, ar ji apsisvarsčiusi, kol ne vėlu, ar esanti tikra, kad nesigailėsianti.

„Aš būsiu labai laiminga, atgal nepasitrauksiu... Aš jūsų trokšte troškštu, mano Baironai, ir kuo toliau, tuo labiau. Atgavau pasitikėjimą savim, kad niekados daugiau jo neprarasčiau."

Kas bus — tas. Burtą metė. Ji geidė savo pražūties. Jis davė žodį. *Crede Biron.*

* * *

Prieš išvažiuodamas, Baironas pasakė atsisveikinąs trumpam, tačiau praėjo viena savaitė, antra, o jis vis nesirodė Sihame. Gyveno sau Londone, gurkšnojo Kinerdo brendį. Savo delsimo neturėjo net kuo pateisinti. Veltui Anabela jam rašė, kad tėvas kuriąs epitalamą, kad visi Milbenkų giminės atsiuntę dovanas, netgi Karolina(„*Timeo Danaos et*

*Su meile *(it.)*.

dona ferentes",[*] atsakęs Baironas), kad vestuvinis pyragas iškeptas, kad viskas paruošta iškilmingajam renginiui ir, jeigu sužadėtinis nesiryšiąs atvažiuoti, reikėsią išbraukti vyro vaidmenį, kaip Danijos princo — „Hamlete"... Veltui rašė — pernelyg jau įsidrąsinusi — pati prisitatysianti kurią nors dieną į Olbanį, jei ilgiau nesulauksianti. Grasinta lyg ir juokais, lyg ir rimtai. Karštai troško jį pamatyti. Jos laiškai jau buvo nebe tie gražios, mokytos, dievotos panelės laiškai; ji nieko daugiau neišmanė, tik visaip kartot tą patį: *Aš jus myliu*. „Kai pas mus viešėjot, jums dažnai galėjo atrodyt, jog aš tyliausia moteris pasauly, vien dėl to, kad apie kitką tiesiog nebeįstengiau galvot."

Baironas atidėjo vestuves ta dingstimi, kad Hansonas nerandąs Niūstedui pirkėjo. Negi vesi neturėdamas užtektinai pajamų. Mis Milbenk nesutiko: jai tas nerūpi; kukliai gyvenant, didelio turto nereikia. Tegul Baironas atvažiuoja. Tėvams ėmė dingsėti mintis, kad jaunikis neskuba. Seras Ralfas, kur buvęs, kur nebuvęs, vis užeidavo pas dukterį pasiklausti rimo savo epitalamai.

„Tėtė sako: „Šalin, akimirkos pailgusios, iki vėl jį išvysim!", o mama dar uoliau ėmėsi siūti, kai jūs nuskyrėt ateinantį šeštadienį. — Mano brangusis — jūs ir laimė atvyksit kartu."

„Jūs užsiminėt apie laimę, — atsakė jis su nežmonišku blaivumu, — tačiau būtų pernelyg drąsu manyti ją amžinai truksiant, juoba kad tai pareina ne tiek nuo žmonių, kiek nuo aplinkybių..."

Prieš pat vestuves jis dar sykį paprašė ją apsisvarstyti. Pagaliau gruodžio dvidešimt trečiąją:

„Mano brangioji Anabela, jei susitinkam — tai tam, kad susituoktumėm... Jei reikia ryžtis to atsisakyti — geriau ryžtis iš tolo."

* „Aš danajų bijau, ir dovaną duotas." *(Vergilijaus „Eneida")*

Gal Baironas abejojo dėl vedybų daugiau iš baimės, kad netcks Augustos, kuri teberašinėjo jam meilius, padrikus laiškus su simboliniais kryžiukais?

Baironas paprašė Hobhauzą būti liudininku ir vykti kartu pašto karieta į Sihamą. Prieš išvažiuodamas, nuėjo išsiimti vedybų leidimo. Gavęs paklausė tarnautoją: „Pasakykite, pone, koks santykis ateinančių tuoktis, o paskui skirtis?"

Buvo sutarta, kad kelionė truksianti porą dienų, tačiau jaunikis nepraleido nė vienos progos jai nuvilkinti. Privažiavęs Siks Mail Botemą, susimanė dieną paviešėti pas Augustą ir, kad pabūtų dviese su ja, Hobhauzą pasiuntė į Niūmarketą. Taigi Kalėdas sutiko su seserim ir iš jos parašė paskutinį laišką į Sihamą:

„Šit aš pasiekiau šią stotį, ir taip sukaitęs, kaip tik gali sukaist vyras iš meilės, kai termometras lauke rodo žemiau dievai žino ko... Vežu leidimą... Tai keistas raštas, bet jis leidžia mums susituokti namie; labai prašau, taip ir padarykim. Mudu tikrai gausim slogą, jei turėsim kitur klūpėti... Augusta labai gražiai atrodo... Geros nuotaikos ir skanaus pyrago! Su Kalėdom!"

Gruodžio dvidešimt šeštąją Baironas su Hobhauzu išvyko iš Siks Mail Botemo ir keturias dienas per sniegą ir lietų važiavo į Sihamą. „Jaunikis vis mažiau ir mažiau besiskubino", — sakė Hobhauzas. Visi namai jaudinosi dėl jų vėlavimo. Ledi Milbenk taip nerimastavo, jog susirgo ir atgulė. Anabela pravirko pamačiusi juos įeinant. Hobhauzas jautėsi labai nesmagiai ir veltui ieškojo kokio pasiteisinimo. O visas pasiteisinimas buvo tas, kad jo draugas nelabai skubėjo. Norėdamas nukreipti dėmesį ir išblaškyti slogią tylą, išvyniojo savo dovaną: tai buvo „Pilni Bairono raštai" geltono tymo apdarais. Hobhauzas smalsiai apžiūrinėjo nuotaką. Nelabai graži, pamanęs, „neskoningai apsitaisiusi, ilgiausia suknia, nors kojytės dailios". Ir dar kas — nežmoniškai tyli, nors atrodė kukli ir protinga. Matyt, įsimylėjusi Baironą, nes

visą laiką nenuleido nuo jo susižavėjimo kupinų akių ir buvo bežadė. Ledi Milbenk neatėjo pietų, ir prie stalo kalbėjo vienas seras Ralfas. Hobhauzui jis pasirodė gana plepus, bet šiaip nieko sau vyras ir netgi su humoro gyslele. Dar buvo du kunigai: dvasiškas tėvas misteris Velis iš Sihamo parapijos ir dvasiškas tėvas Tomas Noelis iš Kirkbi Malorio parapijos.

Kalba sukosi apie bažnyčią. Seras Ralfas papasakojo istoriją apie Daramo vyskupą, snobą, kuris parašė vieno lordo sūnui: „Draugiški jausmai lordui, jūsų tėvui, ir mano užimama ypatinga padėtis priešais lordo, mano Viešpaties, veidą..." Paskui ilgai šnekėjo apie Kenterberio arkivyskupą. Baironas su Hobhauzu susižvelgė. Pakildamas nuo stalo, Baironas pasakė draugui: „Pamenu, kartą per pietus ledi Karolina Lem paklausė Džordžą Lemą: „Džordžai, koks septintas Dievo įsakymas?" ir Džordžas atsakė: „Neįkyrėk".

Rytojaus dieną, gruodžio trisdešimt pirmąją, Hobhauzas atsikėlė anksčiausia ir išėjo pasivaikščioti į pajūrį. Buvo šviesi, graži žiemos diena. Su liūdesiu jis žvelgė į bangas. Nieko gera nelaukė iš tų vedybų. Nors šiaip Anabela jam jau pasidarė simpatiška; visą vakarą į ją žiūrėjęs, pagaliau ėmė suprasti, kad jai galima jausti meilę ar bent švelnų palankumą. Prieš guldami, vyrai surengė komišką vedybų ceremonijų repeticiją. Hobhauzas vaidino mis Milbenk, Velis — serą Ralfą, o Noelis — kunigą. Apie dvyliktą nuėjo pasižiūrėti jūros, paskui palinkėjo vienas kitam laimingų metų. Vakaras prabėgo labai linksmai.

Sausio pirmąją Baironas su Hobhauzu vaikštinėjo pajūriu. Diena atrodė ilga ir liūdna. Po pietų Baironas pasakė: „Hobhauzai, tai paskutinė mano naktis. Rytoj aš priklausysiu Anabelai." Sausio antrąją, vestuvių dieną, pabudęs Baironas pamatė iškilmių surdutą, Flečerio atneštą, ir apsiniaukė it debesis. Nulipęs į apačią pusryčių, rado Noelį su liturginiais drabužiais ir ledi Milbenk, kuri buvo taip susijaudinusi, jog jai drebėjo rankos, ir ji negalėjo įpilti jiems arbatos. Po valandėlės pasirodė Hobhauzas su baltomis pirštinėmis. Salone tarnaitės dėliojo ant grindų pagalvėles; priekyje padėjo dvi

jaunavedžiams. Baironas pasakė einąs pasivaikščioti į sodą, tegul pašaukią, kai viskas būsią gatava. Pagaliau pasirodė Anabela labai kuklia balto muslino suknele, vienplaukė, lydima guvernantės misis Klermont. Ji laikėsi puikiai. Tarnui liepė pašaukti Baironą. Jis įėjo ir atsiklaupė šalia nuotakos. Pagalvėlės buvo kietos, jis susiraukė, ir dėl to veidas įgavo rimtą, dievobaimingą išraišką. Dvasiškas tėvas Tomas Noelis skaitė maldą. Anabela, rami, pakreipusi galvą, įdėmiai žiūrėjo į Baironą.

Tas nieko negirdėjo, nieko nematė. Lyg koks rūkas stovėjo prieš akis. Galvojo (dievaižin kodėl) apie išsiskyrimą su Mere Čavort. Regėjo kambarį Anslyje, ilgą terasą, pievas, gražų veidą, kurį dabar tampė beprotybės traukuliai. Jo mintis nutraukė žodžiai, kuriuos reikėjo pakartoti: „...Aš dalijuosi su tavim visais savo žemiškais turtais." Baironas šyptelėjęs pažvelgė į Hobhauzą. Sihamo bažnytėlėje suskambo varpai. Sode pokštelėjo keli šūviai. Dvasiškas tėvas Tomas Noelis nutilo. Iš sveikinimų, rankos paspaudimų Baironas suprato esąs vedęs. Jaunoji ledi Bairon trumpam išėjo persirengti ir sugrįžo užsisiautusi pilką peleriną su balto kailio apvadais. Raudonas sero Ralfo veidas persikreipė iš susijaudinimo; ledi Milbenk akys pasruvo ašaromis; Hobhauzas, iki galo vykdydamas savo pareigas, padėjo jaunajai įsėsti į karietą. „Linkiu jums daug daug laimingų metų", — pasakė jis. „Jei nebūsiu laiminga, — atsakė ji, — kaltinsiu save." Paskui įlipo Baironas ir tvirtai paspaudė Hobhauzui ranką. Grumas uždarė dureles. Baironas, rodos, negalėjo paleisti ištikimojo draugo rankos. Vėl sugriebė ją pro karietos langelį ir laikė, iki arkliai trūktelėjo. Liūdnas Hobhauzas liko su Anabelos tėvais. Ledi Milbenk paklausė: „Ar ne puikiai ji laikėsi, visai kaip Ifigenijos motina". „O man atrodė, — pasakė Hobhauzas, — lyg būčiau ką tik palaidojęs draugą."

XXIII
Melasos mėnuo*

Aš dar ir dabar negaliu nustatyti, kokiu mastu jis buvo aktorius.

Ledi Bairon

Karieta vežė į Halnebio dvarą, sero Ralfo paskirtą medaus mėnesiui, įsimylėjusią, susirūpinusią moterį ir nervingą, nusiminusį vyrą. Ak, kam jis vedė? Kad išgelbėtų Augustą? Kad baigtų tai? Kad patenkintų savo puikybę? Dabar visą gyvenimą turės šalia savęs tą rimtą, drovią nepažįstamąją, kuri jau stebi jį, kritikuoja. Širdy kilo kažkokia beprotiška neapykanta. Jis laukiniu balsu užtraukė dainą; taip darydavo visada, kai jausdavosi nelaimingas.

Važiuojant pro Daramą, suskambo varpai: „Už mūsų laimę, reik manyt?" — tarė Baironas sarkastiškai. Laukus ir miškus dengė sniegas. Jis ėmė kalbėti. Pasakė vedęs iš keršto. Tai buvo naujas mitas, ir Baironas, nevilties prislėgtas, į jį įsikibo. Kad save pakęstų, būtinai turėdavo į save žiūrėti kaip į romano herojų. Vedybos surišo — bent jau tam tikram laikui — su viena moterim? Tegul. Drama vyks tarp jos ir jo.

Netiesa, kad Baironas vedęs iš keršto. Per pirmą piršimąsi mitas buvo kitoks. Tada troško ir linkėjo sau, kad moteris paimtų jį į savo rankas. Kadangi tikroji Anabela nesugebėjo tokia būti, jis jai paskyrė aukos vaidmenį. Keršto idėja, kantriai kurstoma nuo pirmo atsisakymo, — puiki baironiško

*Vienintelis dokumentas apie pirmas vedybinio gyvenimo savaites — tai ledi Bairon dienoraštis. Jis neišleistas, išskyrus mis Mein publikuotus fragmentus. Dokumentas jaudinantis ir, atrodo, teisingas. Aš čia pateikiu iš jo daug pastraipų, ypač tas, kur kalbama apie lordo Bairono religinius įsitikinimus. Kad ledi Bairon negalėjo užmiršti siaubo, patirto Halnebyje, patvirtina Hobhauzas (II, 281), kurio negalima įtarti palaikant jos pusę. Jis sako, kad ledi Bairon visada atrodydavo persigandusi, kai imdavo kalbėti apie gyvenimą Halnebyje. *(Aut. past.)*

jaudulio priežastis. Jam patiko pasakojimas apie Ali-pašą, kuris po keturiasdešimt dvejų metų paėmė į nelaisvę žmogų, suviliojusį vieną jo seserį, ir liepė nužudyti. *Crede Biron*. Baironai niekada neužmiršta. Taip jis fantazavo pats save aitrindamas. „O, kaip jūsų vaizduotė jus apgavo! Kaip tokio blaivaus proto moteris galėjo puoselėti kvailą viltį mane perdirbti?.. Vienu metu jūs būtumėt galėjusi mane išgelbėti, *dabar* jau per vėlu... Kad jūsų *dabar* nekęsčiau, gana to, jog esate mano žmona. *Dabar* pamatysit, jog ištekėjot už demono." Pamatęs išgąstį jos veide, nusijuokė taip natūraliai, jog ji visa tai nuleido juokais. Narsumas, autoritetas, kuriais tiek žavėjosi namiškiai, apleido Anabelą. Ar ilgai Baironas taip su ja elgsis, klausė ji save. Tol, kol jūs į tai kreipsit dėmesį, būtų atsakęs Hobhauzas, paklaustas patarimo. O ji, deja, kreipė dėmesį. Lektūra, laimė, sėkmė, visur lydinti jauną išlepintą mergaitę, besaikis pasitikėjimas savim ne kažkiek tegalėjo ją paruošti tam, kaip suprasti ir nuraminti tokį Baironą.

Vakarop karieta privažiavo Halnebį. Jau buvo sutemę, snigo, ir šitas tuščias namas atrodė kraupiai. Anabela išlipo. Visa jos išvaizda ir laikysena rodė nusiminimą. Per pietus jis jai pasakė: „Dabar jūs — mano valdžioj ir pajusit, ką tai reiškia". Prisiminė Viljamą Lemą: „Savo vyro širdžiai Karolina Lem turi būti kaip tas lašas po lašo, kurs akmenį pratašo". Ir pridūrė, baisiai žvelgdamas iš padilbų: „Pamatysit, jog draugą pasirinkot to paties galo".

Anot Bairono, juodu gyveno melasos mėnesį, ir mėnuo, senas išdavikas, čia švietė, kaip niekada, čia slapstėsi už debesų. Baironas buvo vienas baisiausių ir sykiu vienas žavingiausių vyrų. Kai jo niūrumas, būdavo, akimirką išsisklaido it rūkas, kalbėtis darosi paprasta ir smagu, žmona, jo raginama, ima taukšt visokius vaikiškus niekus. Jis ją vadina *Pippin*, renetu, juokias iš jos nesutrikdomo ramumo. Tas atvangos valandėles Anabela juo mieliau prisiminė, nes pasitaikydavusios retai „lyg šaltiniai dykumoje". Bet, vos tik jis pagauna jos iškilmingesnį toną, iš baimės, kad vėl neprasidėtų, jo žodžiais

betariant, pamokslai ir sentimentai, sužvėrėja. Kurstomas savo paties įsiutusio balso, nesivaldydamas tada išdeda jai viską negailestingai atvirai. Dvidešimt dvejų metų Anabela nieko neišmanė apie gyvenimą; tai, ką sužinojo, buvo labai nepanašu į tai, ką piešė vaizduotė.

Šalia jos buvo nuostabus ir sykiu naivus žmogus. Liguistai įtaringas, neįtikėtinas egoistas fizine ir moraline prasme. Be perstojo galįs kalbėti apie savo sveikatą, iškritusį plauką, prakiurusį dantį. Luošumas buvo pati skaudžioji vieta. Pirmomis dienomis jis nieko jai apie tai nesakė. Ji pati palietė šią temą perskaičiusi Erazmo Darvino* straipsnį apie valios ligas ir norėdama išvaduoti save ir jį nuo varžymosi. Darvinas teigė, kad pacientui palengvėja, jei jis gali išsipasakot. Iš tiesų nuo tos dienos Baironas duodavo jai žinoti tai, tik visada dirbtinai nusijuokdavo, kai kalbėdavo apie savo „kojytę". Kelyje išgirdęs kieno nors žingsnius, jis, būdavo, arba sustoja lyg įbestas, kad nepažįstamasis nematytų jo šlubuojant, arba leidžiasi bėgti. Kaip kažin ko nekentė būti stebimas, kiekvienas į jį įsmeigtas žvilgsnis siutinte užsiutindavo.

Baironas tučtuojau ėmėsi kovoti su Anabelos įsitikinimais. „Tiktai pirmas žingsnis sunkus", — sakydavo. Kas vakarą stengėsi jai įrodyti, jog nėra jokių religinių nei moralinių tiesų. Ir baigdamas sviesdavo lyg iššūkį: „Na, dabar atverskit mane į tikėjimą!" Ji nė nemėgino prieštarauti. Sau viena manė, jog atlaidumas jį įtikins, kad ne visi žmonės blogi. Vadinamoji Bairono religija buvo niūri tikyba, išmokta vaikystėje; kaip atskleidė žmona, ji turėjo jam didelį poveikį ir drauge su tais tarp musulmonų praleistais pora metų suformavo jo fatalizmą. Anabela kitaip suvokė apvaizdos veiklą: „Aš tikėjau, jog Dievas gyvena su tais, kurie trokšta vykdyti ne savo, o jo valią".

Prieš vestuves Anabela laikė Baironą skeptiku, volterininku. O iš tikrųjų pasirodė esąs visai kitoks. Mąstė jis kaip

*DARVINAS ERAZMAS (1731—1802) — anglų gamtininkas ir poetas. *(Vert. past.)*

volterininkas, bet siela iki pat gelmių buvo perimta latentinio kalvinizmo. Jokia kita būtybė negalėjo suvokti dieviškosios valios slogesne prasme, tik jo akyse Dievo teisingumo nešvelnino gailestingumas. Baironas tikėjo, jog vieniems skirtas dangus, kitiems — pragaras, o jis priklausąs prie pastarųjų. Iš tol kilo natūralus įniršis prieš visatos tironą, beviltiškas siautėjimas. Kartą po smarkaus ginčo jis krito į krėslą ir pasakė žmonai: „Baisiausia, kad aš tikiu!" Piktindavosi pagalvojęs apie Dievą, besidžiaugiantį savo kūrinių kančiomis ir galbūt iš jų besijuokiantį. „Visas blogis, — liūdnai pasižymėjo Anabela, — kyla iš to nelaimingo vaikystės dienų tikėjimo, kuris nepripažino sūnaus palaidūno sugrįžimo". Iš tiesų tai buvo tragiška pora, nes gerosios kiekvieno savybės, pridėtos prie kito trūkumų, ir tos negalėjo nieko kito duoti, tik kančias. Savo kalbomis, savo svarstymais įprastinėmis temomis Anabela nukreipdavo Baironą į rimtąją jo prigimties pusę. O tas, kas verčia Baironą mąstyti apie visatos santvarką, kursto jo įsiūtį. Ne be reikalo jis mėgo gražias ir truputį kvailas moteris. Lengvabūdiškumas, kuriuo Anabela nesugebėjo persiimti, jam būtų buvęs išganymas. Psichologinės nuovokos jai netrūko: ji puikiai analizavo Bairono charakterį:

„Jo nelaimė, — rašė ji, — tai padirginimų aistra, būdinga karštiems temperamentams, kada siekimai nėra tam tikru laipsniu organizuoti. Monotoniškos buities nuobodulys stumia šio tipo žmones, netgi turinčius gerą širdį, į pavojingiausius kelius... Pamėgimas kankinti, kaip ir pamėgimas gerti ir lošti, kyla iš to paties šaltinio."

Geriau nė nepasakysi, tik ji nemokėjo pasidaryti atitinkamų išvadų.

Kartais, kai jis aiškindavo, jog pasaulyje nėra nieko svarbaus, jog moralę diktuoja klimatas, epocha, Anabela norėdavo tuo tikėti.

„Pamenu, — sakė ji vėliau, — kaip aš norėjau suvokti, kad

mano priedermė reikalauja palikti viską dėl jo, pasidaryti verge, jo auka... Moteris negali mylėti vyro tik dėl jo paties, jei nemyli jo ir nusikaltimo darančio... Jokia kita meilė nėra verta meilės vardo."

Tačiau jos nepalenkiamas protas nepripažino jai teisės į šią silpnybę: Anabelos logika buvo pernelyg tvirta, kad širdis įstengtų ją pakeisti.

Ji nustebo sužinojusi, kad Baironas prietaringas. Jo šviesus protas puikiausiai sugyveno su vaikiškomis baimėmis. Iš jo lūpų išgirdo, kaip Aberdyne, mažas būdamas, labai bijojo gyventi šalia kapinių. Kiekvienas sutapimas jam buvo stebuklas. Tikėjo ženklais: nešioti juodą drabužį pavojinga, įskridęs šikšnosparnis neša bėdą. Kartą naktį apsnigtame sode juodu žiūrėjo į baltą debesėlį, plaukiantį prie mėnulio. „Jei jis uždengs mėnulį, — pasakė Baironas, — viskas man žuvę. Jei praeis pro šalį, aš išgelbėtas." Debesis uždengė mėnulį.

Ledi Bairon (Regentės) vestuvinis žiedas Anabelai buvo per didelis, ir jinai užsivyniojo ant piršto juodo siūlo, kad nesmukčiotų. Baironas pamatęs sušuko: „Juodas siūlas!" ir liepė tučtuojau jį nusivynioti. Po valandėlės kitos Anabela atsistojo prie židinio, susidėjo už nugaros rankas, ir žiedas įkrito į ugnį. Keletą valandų Baironas sielojosi dėl šio įvykio. Jis turėjo tokių keistų prietarų, jog jinai dažnai pagalvodavo, ar jis rimtai tuo tiki. Gal pusiau rimtai ir tikėjo, nes visada mėgo mistifikuoti. Pavyzdžiui, sakydavosi esąs puolęs angelas, ir ne perkeltine, o tiesiogine prasme. O Anabela esanti viena tų Biblijoje minimų moterų, kurią pamilęs dangaus tremtinys. Pranašystėmis laikė netgi savo perskaitytas knygas. Neužmiršo Zeluko, valandų valandas pasakodavo apie jį Anabelai. Galiausiai Zelukas nusmaugė savo kūdikį. „Taip ir man atsitiks. Ir aš nusmaugsiu mudviejų kūdikį", — pasakė Baironas. Jis tikėjo, kad nenugalima jėga stumia jį į blogį: „Toks mano likimas, aš turiu grįžti į Rytus; taip, aš turiu grįžti į Rytus, kad ten mirčiau", — dažnai sakydavo. Mano li-

kimas... Jo įsitikinimu, ateitis iš anksto įrašyta žvaigždėse ir ženkluose. Lėmėja misis Viljams pasakiusi, kad jis mirsiąs trisdešimt septynerių metų. Jis tuo tikėjo. Ledi Bairon, apsišvietusi moteris, ne sykį su nerimu ir nuostaba klausėsi savo vyro. Nežinojo, ar jis beprotis, ar vaidina.

* * *

Bet tai buvo dar ne viskas. Po pirmu paslapčių sluoksniu, jau tokiu tamsiu, Anabela dabar spėjo esant kitą, dar tamsesnį. Jau pirmą rytą Baironas gavo laišką iš Augustos. Nepaprastai džiūgaudamas, perskaitė jį Anabelai: *„Brangusis, pirmutinis ir geriausiasis iš visų žmonių..."* ir paklausė: „Ką jūs apie tai manote?"

Praėjus kelioms dienoms po vestuvių, Halnebyje Baironas parodė jai veidrody, kad juodu truputį panašūs. „Kaip brolis su seserim..." — atsakė juokaudama. Stvėręs ją už rankos, sušuko: „Iš kur jūs tai girdėjote?" Kitą dieną, be pikto noro, bet, matyt, dėl to, kad širdy buvo kažko neramu, ji ėmė nagrinėti Draideno* tragediją „Don Sebastjanas" apie incestą, ir šįsyk Baironas vėl įsiuto. Jis, rodos, baisėjosi šia tema ir nuolat prie jos grįždavo. Jaunoji moteris naiviai stengėsi jį perprasti naudodamasi savo mokykliniais metodais. „Mano protas ir mano sprendimai buvo plačiu mastu beverčiai. Turėjau rasti nežinomąjį uždavinyje, kuriam išspręsti trūko reikiamų duomenų." Anabelai dingojos, kad Baironas ją vedė ne iš keršto, kaip sakė, bet norėdamas pridengti kažkokį baisų nusikaltimą, kurio ji net neįsivaizdavo. Pati viena galvojo, ar tik jis neišsiaiškino, kad kokia nors jo meilužė yra jo tėvo pavainikė duktė.

Naktimis matė, kaip jį kamuoja košmarai. Jis kalbėdavo pro miegus. Atsikeldavo ir vaikščiodavo dideliais žingsniais žvangindamas pistoletais ir durklais. Paskui vėl atsiguldavo, griežsaid dantimis. Kad aprimtų, Anabela padėdavo galvą

*DRAIDENAS DŽONAS (1631—1700) — anglų poetas ir kritikas. *(Vert. past.)*

jam ant peties. „Jums reikėtų minkštesnės pagalvės negu mano širdis", — pasakė vieną naktį. „Kažin katro širdis pirma suduš: jūsų ar mano?" — atsakė ji. Kartą Anabela švelniai paklausė: „Jeigu esat ką suviliojęs, pasakykit man. Ar Augusta žino?" Baironas prisipažino iš tiesų turįs baisią paslaptį: „Aš ją pasakysiu, kai turėsit vaiką". Jai dažnai kildavo mintis mesti jį ir pabėgti, bet meilė ir gailestis ją sulaikydavo. „Tada pirmąkart gyvenime patyriau, kas yra likti vienai su Dievu."

O Baironas? Ką jis galvojo apie šią moterį, taip nepanašią į jo turėtąsias? Kartais Anabela jį jaudindavo, ir jis sakydavo, kad nėra geresnio argumento nemirtingumui įrodyti, kaip ji pati: „Tik žiūrėdamas šią akimirką į jūsų veidą, galėčiau įtikėti dangų. Vargše mažyte, reikėjo ištekėt už geresnio vyro." Jautė jai gailestį ir tuo pačiu metu buvo žiaurus. Nuo „Čaild Haroldo" išleidimo Baironas buvo pasidaręs savo gyvenimo aktoriumi. Niekada neturėjo patiklesnės publikos už šią stropią, įbaugintą moterį. Jeigu ji būtų susipratusi laiku nusišypsot, jis kaipmat būtų pakeitęs savo vaidmenį. Tokiais momentais prie jo turėtų būti rami epikūrininkė, kaip ledi Oksford. Anabela savo rimtumu jį atbaidydavo. Jis jai sakydavo: „Iš moters aš reikalauju tik juoko, į kitką man nusispjaut. Augustą aš galiu prajuokinti dėl menkiausio nieko. Tik su Augusta jaučiuosi laimingas".

Kaip jis galėjo būti toks šiurkštus? Jis, laikąs save švelniausiu žmogum, apsiraminąs šalia kiekvienos moters, netgi senos ir negražios, taip jautriai ir meiliai pagailėjęs gležnutės ledi Fransisos? Pats negalėjo suprasti. Jis buvo Baironas. Širdy tvenkėsi beprotiškas pyktis. „Jūs nežinot, kokia pabaisa mane gali paversti bloga aistra." Jautėsi šios moters belaisviu. Prieš tai siūlė atšaukti sužadėtuves. Ji norėjo už jo ištekėti, sakė nesigailėsianti. Ir dabar šita svetima žmogysta atsidūrė jo gyvenime. Gal jis būtų jos pagailėjęs, jei būtų pasirodžiusi silpna, bet ji savo silpnumo visai nerodė. Neturėjo nei to nerimastingo Augustos drovumo, nei bailaus ledi Fransisos gležnumo. Buvo apvalių raudonų skruostų, pažiūrėti nesutrinkanti. Ji teigė, svarstė, darė drąsius sprendimus.

Valgė iš lėto, metodiškai, o jis viens du — ir jau pavalgęs. Ji kalbėdavo apie savo jausmus. „Tik be sentimentų!" — sušukdavo iškeldamas rankas į dangų. Anabela viską suprasdavo pažodžiui. „Jei nekreiptumėt dėmesio į mano žodžius, — sakydavo, — mudu puikiausiai sutartume." Jam reikėjo ramybės, vienumos; baisu visą laiką būt dviese. Jis nuolat ir nuolat išsiųsdavo ją iš kambario: „Jūs man nereikalinga" arba: „Tikiuosi, mudu ne visada būsim kartu? Patikėkite, man tai netinka." O kitą kartą: „Vedybos tik tuo geros, kad išvaduoja žmogų nuo draugų".

Jis jau nebeabejojo, jog greit sulaužys vedybinę ištikimybę. Kažkada jis paklausė ledi Melburn: „Ar vedęs vyras gali turėt meilužių?" Dabar jis jai rašė: „Žaviuosi jūsų atsargiu stilium nuo to laiko, kai esu moters valdžioje, bet aš *tave myliu*, tetule, ir atleidžiu jūsų abejones iki savo artimiausio nuotykio". Senoji ponia, įsitikinusi, jog Baironas pakankamai priskandalijo šioje šeimoje, norėjo, kad jis laikytųsi ramiai. „Aš davinėsiu jums gerų patarimų, — sakydavo. — Būsiu jūsų balta varna; venkite juodos varnos..." „*Juoda varna* laikote X, ar ne? — parašė Baironas, — tačiau aš ją tebemyliu, nors dabar namie kai kas trukdo man bet ką mylėt esmingai, kurį laiką, žinoma. Žodis *esmingai* pralinksmino ledi Melburn, „Aš labai juokiausi iš to jūsų *esmingai*. Kada gi šis žodis tokia prasme buvo vartojamas?"

Baironas buvo nusprendęs išvažiuot iš Halnebio sausio dvidešimtąją, kad savo gimtadienį galėtų atšvęsti Sihame pas Milbenkus. Paskutinę akimirką sužinojęs, jog dvidešimtoji — penktadienis, pareiškė atidedąs kelionę rytojui. Ledi Bairon šyptelėjo. Susigėdęs Baironas paaiškino, kad mahometonai švenčia penktadienį ir jis taip pat laikąsis to įpročio. Buvo neblogai nusiteikęs ir karietoje pasakė, jog jųdviejų gyvenimas klostosi pakenčiamai. „Manau, jūs dabar žinote, kokių temų nereikia liesti", — pridūrė žiūrėdamas jai į akis.

Baironas ėmė pripažinti jos gerąsias ypatybes. Per šias žiaurias savaites Halnebyje ji jam dirbo. Perrašinėjo „Hebra-

jiškas melodijas", kurias Baironas kūrė muzikui Natanui. Pasišnekėdavo apie perskaitytas knygas. Ji turėjo galvą. Jei nebūtų jo žmona... Bet kaipgi jos nekaltinsi už tą slogų vedybinio gyvenimo nuobodulį? Nieko nėra bjauriau laisvam žmogui, nepatyrusiam tėvų priepaudos, kaip atsidurti uošvių nelaisvėje. Baironą pagavo siaubas vėl išvydus Sihame *„my papa, Sir Ralph"**. Senasis baronetas raudonais žandais buvo geros širdies, bet turėjo negražių įpročių ir išties nepataisomą polinkį be galo kartoti ir kartoti tą pustuzinį savo juokelių. Anekdotą apie avienos šlaunį seras Ralfas taip buvo įsikandęs, jog liepdavo keliskart per savaitę paduoti į stalą avienos šlaunį, kad galėtų jį papasakoti. Kai moterys, būdavo, pavalgiusios išeina ir jis lieka su Baironu, ima rėžti savo kalbas, neseniai sakytas Daramo mokesčių mokėtojams. „Aš dabar klausausi monologo, kurį mano uošvis mėgsta vadint pašnekesiu; kartą jis man ir smuiku pagriežė, ir aš pailsėjau." Bet, kai pritrūkdavo kantrybės, staigiai pašokdavo ir palikdavo uošvį „baigt savo oracijas buteliams, kurių bent negali užmigdyti". Tik užsidaro savo kambary pasvajot, skambina arbatai, vėl turi grįžt pas Šeimyną. „Dabar reikia eit arbatos, — rašė Mūrui, — kad ją kur velniai, tą arbatą. Man geriau būtų Kinerdo brendis." Stačiokė Augusta (o gal ir pavydi) laiškuose gan smagiai traukė per dantį tą prijaukintą Baironą. Vakare salone, kur buvo sujungtas šventais moterystės ryšiais, jis begėdiškai žiovaudavo, nes tas metas, pats mieliausias Londone, čia lenkte lenkdavo į miegą.

Kiek uošviai jam įkyrėdavo, tiek Anabela, priešingai, pasidarė jo sąjungininke ir priebėga. Praminė ją *Pip*: „Jūs meilutė Pip — gera Pipų mergaitė ir šauniausia moteris pasauly", — pasakė vieną vakarą, kai ji atnešė jam į lovą limonado. Tačiau retkarčiais vis dar kildavo keistų nesusipratimų. Pažaidus burime, Baironas pasiūlė nusiųsti lapelius Augustai palinksminti. Žmona pasakė: „Jūsų aš pažymėsiu kryžiukais, kad nesupainiotų su mano." Baironas išblyško: „Oi, ne, šito

*Savo tėtušį serą Ralfą. *(Angl.)*

nedarykit, ji baisiausiai persigąs". Anabela visą naktį suko galvą, ką galėjo reikšti tie kryžiukai.

Pajūry Baironas virsdavo naiviu, linksmu jos draugu. Ten buvo didžiulė uola, vadinama Pūkų Patalu, jųdviejų pasivaikščiojimo vieta. Pats greit ir potekom labai vikriai kopdamas pirmas, ragindavo ir ją neatsilikti. Anot jos, tai buvo vaikiška jo prigimties savybė, „trumpalaikė būsena, kai jis panėšėdavo į krykščiantį nekaltą vaiką". Tada, būdavo, ir kalba apie save trečiu asmeniu kaip vaikai. Liūdnumui užėjus, sako: „Baironas — alksninukas, ak, taip, jis — alksninukas!" Ir graudžiai priduria: „Vargšas Baironas — vargšas Baironas!" Beviltiškai skambantis jo balsas jaudindavo Anabelą. Vieną naktį, kai jau ketino palikt Sihamą, jis jai pasakė: „Man atrodo, kad aš jus myliu". Ir tai buvo visai galimas daiktas. Ji tapo tuo, ko jam reikėjo: įpročiu. Dabar ji žinojo jo klibikščiuojamą eigastį, pistoletus galvūgaly, uždraustas temas. Pagyvenęs keletą mėnesių Sihame, gal būtų pripratęs ir prie tos rutinos.

Baironas Mūrui: „Aš esu tokioje monotonijos ir stagnacijos būsenoje ir taip užsiėmęs — valgau vaisius — dykinėju — lošiu kortomis, kurių tiesiog nepakenčiu, — žiovauju — vartinėju senus metraščius ir laikraščius — rankioju paplūdimy kriauklelės — stebiu, kaip sode auga nustilbę serbentai, — jog nebeturiu nei laiko, nei nuovokos daugiau ką jums parašyti... Mudu su žmona sutariam kuo puikiausiai. Sviftas yra pasakęs, jog „nė vienas *protingas* vyras neveda", tačiau kvailiui, manau, tai — dieviškiausia būklė. Aš tebesilaikau minties, jog reikėtų įsteigti vedybas pagal *sutartį*, bet aš savąją, terminui pasibaigus, tikriausiai atnaujinčiau, netgi jei kitas periodas būtų devyniasdešimt devyneri metai."

Buvo nutarta pavasarį persikelti į Londoną ir kovo devintąją juodu išvažiavo iš Sihamo. Baironas ketino vienas užsukti į Siks Mail Botemą, pas Augustą, bet žmona primygtinai siūlėsi kartu. Augusta ilgai svyravo, priimti juos ar ne. Namas nedidelis, ankšta, be to, neaišku, ar pulkininkas iš-

vyks. Pagaliau ji juos pakvietė. Karietoje, vos tik išvažiavo iš Sihamo, Baironas parodė savo blogą nuotaiką: „Kodėl jūsų motina atsisveikindama liepė man jus globoti? Ką ji tuo norėjo pasakyti? Argi jūs pati negalit savęs prižiūrėti? Aš nenorėjau jūsų imt į šią kelionę". Anabela pasakė norinti padaryti vizitą Augustai. „Augusta — kvailė", — atsakė jis ir po kiek laiko niūriu balsu pakartojo: „O, taip, Augusta — kvailė!" Vakarop sušvelnėjo: „Jūs ištekėjot už manęs, norėdama padaryt mane laimingą, tiesa? Na tai ir padarėt laimingą".

Augusta juodu priėmė ramiai. Beveik nepratarė nė žodžio ir nepabučiavo svainės. Abi kartu užlipo į viršų, ir ten Anabela pirmoji apkabino Augustą. Po pietų Baironas paprašė brendžio, ėmė gerti ir patarė žmonai eit gulti. „Mes galim linksmintis ir be jūsų, mano gražuole", — pasakė, o kai Anabela kopė į savo kambarį, pridūrė: „Dabar, kai aš ją turiu, pamatysit, jog galiu, šiaip ar taip, apsieit be jūsų. Sakiau, kad kvailai užsigeidėt čia važiuoti ir geriau būtumėt atsisakiusi". Ši scena Anabelai pasirodė nepaprasta. Pagalvojo, kad Baironas buvo įsimylėjęs Augustą, bet toji jį atstūmė. Rytą Augusta juodu sutiko vis taip pat nepaprastai ramiai. „Na, *Guss*, — pasakė Baironas, — aš pasidariau labai dorovingas, tiesa?" Augusta lyg sutriko ir atsakė: „Aš jau pastebėjau tam tikrą pažangą".

Per šią viešnagę misis Ly buvo labai gera Anabelai. Atrodė, tarytum Baironas neatstoja nuo jos, o ji stengiasi nuo jo pabėgti ir bijo. Baironas mėgaudavosi vis aiškesnėmis užuominomis: *We must fly, we must part...** prisimenat, *Guss*, kada aš jums parašiau šį eilėraštį? Anabela apstulbo pamačiusi, koks ypatingai gražus pasidarė jo veidas, kai žiūrėjo į mažytę Medorą. „Ar žinot, jog tai mano duktė?" — pasakė rodydamas į ją. Ji buvo jo krikšto duktė, tad sakinys galėjo nuskambėti natūraliai. Londone Baironas užsakė dvi sages su savo ir Augustos garbanomis. Abidvi buvo iš raidžių ir kryžiukų: A—B—+ + +. Vieną įteikė Augustai ir pasakė

*Turim tolti, turim skirtis... *(Angl.)*

rodydamas į Anabelą: „Ak, jeigu ji žinotų, ką tai reiškia". Bet ledi Bairon nenorėjo suprasti. Manė, kad jos priedermė kratytis kiek galima šito baisaus įtarimo. Jautė „siaubą ir begalinį gailestį". Iškilmingai davė sau žodį niekada neparodyti, kad buvo kilusi tokia mintis◂◂!*◂◂◂.

* * *

Šiaip ar taip, dvi *A* ilgai ir draugiškai vaikštinėdavo po parką kalbėdamosi apie Baironą. Nusiminusi Anabela atvėrė savo širdį Augustai. Toji stebėjosi svainės jai rodomu nuolankiu švelnumu. „Jūs man esate gera, nes manęs nepažįstat", — sakydavo Augusta. Ji patarinėjo Anabelai, kokio režimo turi laikytis Baironas. Iš prigimties linkusi visus tragiškiausius įvykius vertinti savo menku supratimu. Augusta manė, jog brolio pykčio priepuolius sukeliąs blogas virškinimas. Kad nestorėtų, jis pasninkaująs, paskui išbadėjęs persivalgąs, imąs skaudėti skrandis, ir tada be saiko geriąs magneziją. Visas blogis iš to, aiškino ji. Anabela sakė, kad Baironas — sunkus vyras, gal pavyksią jį prisirišt savo meile. Augusta užtikrino, kad taip ir būsią, nes įprotis Baironui be galo daug reiškiąs.

Nors misis Ly iš tikrųjų buvo gera, tačiau viešnagė pas ją

*Remiantis dokumentais, galima tvirtinti, kad, jei ledi Bairon nuo to momento ir turėjo įtarimų dėl Bairono santykių su seserim, Augusta ir Baironas, nepaisant pastarojo neatsargių prasitarimų, šiuo atžvilgiu buvo nuostabiai ramūs. Ir tikrai iš ledi Bairon ir misis Ly 1816 metų susirašinėjimo tai matyti: kai ledi Bairon parašė svainei, kad „nuo pat pirmos vedybų savaitės ši mintis vos neišvarė jos iš proto", Augusta 1816 metų liepos penkioliktąją atsakė: *„Iliuzija*, apie kurią aš jums kalbėjau, atsirado *iš visiško nežinojimo*, kad jums galėjo kilt mintis, jog aš buvau jūsų kančių kaltininkė ar prisidėjau prie jų... Dabar man stoja prieš akis „kai kurie dalykai", apie kuriuos užsimenate. Galėtumėt pridėti ir kitų, mane tik klaidinusių. Man tai lyg *baisus sapnas*... Dažnai pagalvodavau, kad turėjau jumis aklai pasikliauti. Bet tomis aplinkybėmis man atrodė, jog privalau laikyti paslaptį." Mes taip pat skaitome ledi Bairon dienoraštyje: „Ji (Augusta) man pasakė niekad neįtarusi, kad aš ką įtariu, išskyrus tą vieną atsitikimą 1815 metų vasarą, kai aiškiai daviau jai suprasti, kad mus paliktų. Bet ji dažnai įspėdavo Baironą, kam prie manęs šneka tokius dalykus, kurie *kiekvienai kitai* moteriai būtų atvėrę akis. Jis nuramindavo, kai jai kildavo tokios abejonės." *(Aut. past.)*

Anabelai virto košmaru. Baironas, įdūkintas kaip vyras, kuris tikėjosi malonumo, bet negavo, niršo ant savęs, ant žmonos, ant sesers, gėrė norėdamas užsimiršti ir darėsi vis šiurkštesnis. Vertė Augustą garsiai skaityti laiškus, gautus iš jo per paskutinius dvejus metus, laiškus, kuriuose ciniškai rašė apie savo abejingumą Anabelai, apie savo meilužes. Paskui, būdavo, atsigręžia į žmoną ir sako: „O tuo metu jūs buvot įsitikinusi, jog aš mirštu iš meilės jums!" Vakare kuo anksčiausiai išsiunčia Anabelą į savo kambarį, o pats valandą kitą pasilieka su Augusta. Ledi Bairon jautėsi tokia nelaiminga, jog kąsnio nuryt nebegalėjo ir badmiriavo. Kartais užsidariusi verkdavo verkdavo, kol palengvėdavo. „Negali būti... Negali būti", — sakydavo sau. Vieną dieną ji parodė Augustai citatą iš ponios Neker* raštų: „Kančios, kilusios ne dėl mūsų kaltės, praeina, bet nuo sąžinės priekaištų jausmai neišsivaduoja metų metus". Augusta pažvelgė į ją netarusi nė žodžio, ir Anabelai pasirodė, kad jiedvi viena kitą tyliai suprato.

Į pabaigą gyvenimas pas Augustą pasidarė nebepakenčiamas, ledi Bairon ieškojo užsimiršimo meditacijose ir ekstazėje. Skaitė Bibliją ir, radusi savo būseną atitinkantį perskyrimą, paskęsdavo kažkokiame mįslingame džiaugsme. Jos pašaukimas — sergėti tuos du pražuvusius Dievo padarus, ji juos išgelbės. Bet kaip išgelbėt mylimą žmogų, kuris tavęs nekenčia?

Būdamas pas Augustą, Baironas sužinojo apie Napoleono sugrįžimą iš Elbos, apie karaliaus kariuomenės dalinių pereidinėjimą jo pusėn, apie Erelio skrydį. Šia naujiena be galo apsidžiaugė. Vadinasi, jo dievaitis nesudužo. „Ir dabar, jei jis neapmaus sąjungininkų, ne mes atsakysim. Jei gali vienas paimt į savo rankas visą Prancūziją, tai, po velnių, ką jam reiškia su savo karališkąja gvardija išgrūsti užgrobikus. Visa šita karjera negali neapakint ir nepriblokšt." Londonas buvo apstulbintas ir sujudęs. „Kokoso palmės" klube už Burbonus

*NEKER SIUZANA (1739—1794) — prancūzų rašytoja moralistė. *(Vert. past.)*

statė penkiolika prieš penkis. Hobhauzas statė už Napoleoną. Dvidešimt trečiąją sužinojo, kad imperatorius — Paryžiuje. Per dvidešimt dienų perėjo Prancūziją. Trispalvė plevėsavo uostuose priešais Doverio uolas. Dvidešimt istorinių metų reikėjo pradėt iš naujo.

Kitu metu Baironas būtų norėjęs pasidalyt šitomis naujienomis su Hobhauzu, su Kinerdu, bet „tų dviejų moterų dresavimas" jam teikė tokį niūrų malonumą, jog mielai būtų pasilikęs Siks Mail Boteme. Tačiau Augusta nesutiko, ir dvidešimt aštuntąją Baironas išsivežė Anabelą, anot jo, su „pastojimo simptomais". Ji buvo palūžusi.

XXIV
Pikadilio 13

Šių, kaip ir daugelio, vedybų tragedija yra ta, jog tai, ką vienas antrame matė, nebuvo visa teisybė.

Griersonas

Juodu išsinuomojo gražų namą Pikadili Terase 13; turėjo tarnų, dvi karietas. Trūko turto. Nuomos reikėjo mokėti septynis šimtus svarų, t. y. tiek, kiek atsinešė ledi Bairon. Lordo Bairono kišenėj vėjai švilpė: ką duodavo Niūstedo fermos, nepakakdavo apmokėt palūkanoms. Ėmus taip plačiai gyventi, netrukus prisistatė antstoliai. Hobhauzas, susiruošęs į Prancūziją rinkti medžiagos apie imperatoriaus grįžimą, užėjo atsisveikinti ir rado draugą paniurusį. Skųstis nesiskundė, tik patarė Hobhauzui nevesti.

Pirmomis dienomis viskas ėjo gana sėkmingai („Tokio lipšnaus aš nebuvau mačiusi"), bet Anabela daug vilčių neturėjo. „Viltis, — sakydavo Baironas, — tai tik dažai, kuriais

būtis pasiskaistina veidą; teisybės paliesti, jie dingsta, ir tada pamatom, kokią kekšę įkritusiais skruostais spaudėm savo glėby." Anabela irgi linko į tą skaudžią filosofiją.

Baironas atrodė gražus kaip niekada. Veidas buvo įgavęs iškilnumo, nerimastingos didybės. Juodas surdutas labai tiko jo tauriai, rimtai išvaizdai. Anabela negalėjo juo atsigrožėti. Būdavo, mielai ima drauge važiuodama gėlių pas Hendersoną; „išsodina" pas poetą radikalą Ly Hantą Padingtone, ir, iki apsipirks, Baironas, supdamasis ant medinio vaikų arkliuko, gali pasišnekėti su Hantu apie lordo Kaslrėjaus* politiką. Torių spauda ir vyriausybė norėjo padėti Burbonams. „Ar galim ramiai žiūrėti į degantį kaimyno namą?" Baironas ir jo draugai, aišku, ėjo prieš karą, už Bonapartą ir protestavo dėl Anglijos kišimosi į pilietinį karą. Grįžta ledi Bairon. Ji laukia vyro prie savo dailios karietos durelių. Baironas ant laiptų žaidžia su Hanto vaikais. Ar tai ne tradicinis laimės paveikslas? Besišypsanti jauna, storoka moteris, vyras, priebuty spaudžiąs ranką draugui, karšti, nekantrūs arkliai — ko trūksta šiam sentimentaliam estampui? Parvažiavęs namo, Baironas sėda prie „Parizinos", savo naujosios poemos. Kaip gera rašytojo žmona Anabela perrašinėja lapelius. Būtis pasidažiusi gan oriai.

Tačiau ledi Bairon liūdėjo. Skaistus kaimiškas raudonis dingo nuo jos veido. Ji jautėsi vieniša. Bairono draugai Kinerdas, Hobhauzas — visa ta jos vadinama „Pikadilio gauja" — jai nepatiko. Kinerdas įmokėjo Bairono vardu pajų į „Drury Lane" teatrą, kad jo bičiulis galėtų įeiti į valdybą. Anabela nemėgo to kulisų pasaulio. Žinojo, kad Baironas vėl lankosi Melburn Hauze, ir nerimavo: „Tetulė" buvo pavojinga patarėja. Bet ką daryt? Aukštuomenės požiūriu Melburnai, Lemai — Bairono giminės ir draugai. Karolina ir Vilja-

*KASLRĖJUS ROBERTAS STIUARTAS (1769—1822) D. Britanijos politikos veikėjas, toris. Numalšino 1798 m. sukilimą Airijoje. 1812—1822 m. užsienio reikalų ministras. Baironui, kaip ir visiems pažangiems anglams, jo vardas asocijavosi su reakcine vidaus ir užsienio politika. Baironas išjuokė Kaslrėjų daugelyje eilėraščių. *(Vert. past.)*

mas burkavo kaip du balandėliai. Juodu priėmė Baironą; viskas kaip reikiant. Dabar jis sakė, kad Karolina — labai nuobodi; tačiau buvusi meilužė traukia tuo, kad su ja galima laisvai šne- kėt, o jos rodomas pasitikėjimas malonus širdžiai. Ir ledi Bairon vieną kartą lankėsi Melburn Hauze, kur, savo nelaimei, sutiko misis Čavort-Masters, Merę Aną, pasveikusią po nervų priepuolio. Anabela papasakojo apie šį vizitą Augustai:

„Aš jums nesakiau, kad pas Karoliną buvau sutikusi misis Masters. Ji pasiteiravo, kaip laikosi Baironas. Niekada gyvenime nebuvau mačiusi tokios piktos katės. Kiekviena moteris, pastatyta šalia jos, atrodytų šventa. O kad aš galėčiau palikt tą baisų miestą, kuris mane varo iš proto!.. Manau, jog kaime kuo puikiausiai atsigaučiau, palinksmėčiau."

Mylinčią, išdidžią ir tyros širdies ledi Bairon be galo slėgė gyvenimas Londone: jautė, kad kiekvieną jos žingsnį seka priešiškos moterys, buvusios vyro mylimosios, ir bijojo kuo nors joms išsiduoti, kad vedybos nenusisekė.

O čia dar Augusta. Praėjus dešimčiai dienų, ji atvyko ir įsikūrė Pikadili Terase. Kaip Anabela galėjo ją kviestis?

„Nebuvo jokios vilties, — aiškina ji, — išlaikyti juos toli vienas nuo kito, bet, mano nuomone, buvo šiokia tokia viltis nustatyti tarp jųdviejų nekaltus santykius. Aš jaučiausi tų dviejų būtybių angelų sargu."

Baironas iš pradžių nužvelgė Augustą savo garsiuoju žvilgsniu iš padilbų, kupinu paniekos. Bet po valandėlės vėl jinai jam pasidarė miela. „Jūs kvailai padarėt įsileidusi ją į šiuos namus, — pasakė žmonai. — Greit pati pamatysit. Jums tai atneš didelę permainą visais atžvilgiais."

Vėl prasidėjo tai, kas vyko Siks Mail Boteme. Vakare Baironas liepia jai eit į savo kambarį, kur ji, negalėdama užmigti, laukia, ar nepasigirs jo žingsniai. Iš žingsnių sprendžia apie jo nuotaiką. Tai užlekia laiptais kraupiai energingai, va-

dinas, įsiutęs. Tai artėja su Augusta, ir kas žingsnis — kvatojimas. Tarp šios trijulės susidarė nepaprasti santykiai. Anabela buvo Pip, Augusta — Goose; Baironas savo žmonai — Duck (ančiukas), seseriai — Baby (kūdikis). Dar pasitaikydavo ir laimingų akimirkų. Baironas sakydavo žmonai: „Pažinęs jus nuo penkerių metų, aš būčiau laimingas." Ir dar: „Vargše mažyte, jus patenkinti iš tiesų nesunku". Bet būdavo ir tokių baisių dienų, jog Anabela iš neapykantos norėdavo užmušti Augustą. „Aš buvau kaip beprotė ir su romantišku atlaidumu gindavausi nuo tos keršto aistros." Kažkada gynusi Termopilus ir slaugiusi maru sergančiuosius, dabar norėjo išgelbėti moterį, kuri nešė jai nelaimę. Tada neapykanta pasikeisdavo karšta, beviltiška draugyste. Kaip kiekvienai mylinčiai moteriai, jai rūpėjo mylimo vyro praeitis. Augusta buvo „ta, kuri žinojo". Ir ta, kuri užsistodavo Anabelą, kai Baironą jos buvimas imdavo erzinti. Tačiau birželio pabaigoje ledi Bairon davė aiškiai suprasti svainei per ilgai užsiviešėjus, ir toji išvyko į Siks Mail Botemą.

1815 metų pavasarį Baironas kone kas rytą vieną ar dvi valandas praleisdavo Džono Mario leidykloje. Ten susitikdavo su seru Valteriu Skotu*, vienu iš tų nedaugelio rašytojų, kuriuos mylėjo ir gerbė. Šnekėtis jiedviem buvo be galo malonu. Kažkas Skotui pasakė, kad Baironas — ekstravagantiškas jaunuolis, tačiau Skotui jis toks neatrodė. Niekas geriau už jį neįvertino Bairono būdo taurumo. Juodu buvo priešingų religinių ir politinių pažiūrų, tik Skotas nemanė, kad Bairono pažiūros nusistovėjusios, ir pasakė, jog po keleto metų jos dar pasikeis. Baironas atsakė smarkokai: „Vadinas, jūs iš tų, kurie pranašaujat, kad aš tapsiu metodistu?" — „Ne, ne, — atsakė Skotas, — aš nemanau, kad jūsų atsivertimas bus toks banalus. Greičiau jūs pereisit į katalikybę ir pasižymėsit griežta atgaila. Religija, kurią jūs kada nors galbūt išpažinsit, tikriausiai duos daug peno vaizduotei." Baironas rimtai nusišypsojo ir nepasakė „ne".

*SKOTAS VALTERIS (1771—1832) — škotų ir anglų rašytojas. *(Vert. past.)*

Juodu pasikeitė dovanomis. Skotas įteikė Baironui gražų durklą su aukso apsodu, kažkada priklausiusį Elfi-bėjui. Po keleto dienų Baironas pasiuntė jam didžiulę sidabrinę laidotuvių urną, pilną kaulų, su išgraviruotomis Juvenalio eilėmis:

Expende — quot libras in duce summo invenies.
*— Mors sola fatetur quantula hominum corpuscula.**

Skotas, kaip niekas kitas, mokėjo apraminti Baironą ir pelnyti jo pasitikėjimą. „Jis dažnai būdavo melancholiškas, — rašė Skotas, — pasakyčiau, niūrus. Tokiais atvejais aš laukdavau, kada bloga nuotaika savaime išsisklaidys arba kada galėsiu jį prašnekinti kokia nors paprasta, savaime pasipynusia dingstimi; ir tada niūrumas beveik visada dingdavo nuo jo veido."

Jei ledi Bairon būtų šitaip pažinusi besikankinančias sielas, galimas daiktas, Pikadili Terase gyvenimas būtų plaukęs labai ramiai, bet ji buvo absoliučių pažiūrų ir, be to, įsimylėjusi, o tos dvi pavojingos kliūtys neleidžia žengti išminties keliu.

* * *

1815 metų birželis. Anabela ketvirtas mėnuo nėščia. Hobhauzas Prancūzijoje laukė žinių iš armijų. Birželio dvidešimtąją vienas pašto viršininkas jam pranešė, kad Napoleonas visiškai sumuštas prie Vaterlo. *„Poor fellow"* **, — pasakė jis, o Baironas sužinojęs sušuko: *„Well! I am damned sorry for it!* ***
Visos jaunos anglės buvo Belgijoje, slaugė brolius, vyrus, mylimuosius. Karolina Lem irgi ten atsirado ir virė apmaudu, kad ledi Fransisa turi tokį pasisekimą. Baironas neapsiriko sakydamas, kad drąsesnis puolėjas laimės jaunąją moterį. Ji

* Štai pažiūrėk: kiek svers pelenai šio vardo garsingo.
...vien mirtis teatskleidžia.
Koks niekingas yra mūsų kūnas.Vertė Aleksys Churginas
** Vargšas *(angl.)*.
*** Velniškai apmaudu už jį! *(Angl.)*

padarė pažangą po ano nekalto nuotykio. Ėjo kalbos, kad per ją Velingtonas pavėlavęs į mūšį. Na o *marito* lydėjo žmoną ir kūrė poemą apie šį mūšį.

Grįžo Hobhauzas. Abudu su liūdesiu stebėjo „Belerofono"* tragediją ir keikė anglų admirolą, kuris imperatorių vadino generolu. „Bukagalvis niekšas!" — sakė Baironas. Abudu džiaugėsi sužinoję, kad minia anglų plojimais išlydėjo Napoleoną. Šį kartą katastrofa buvo visiška. Meternichas paims Europą į savo rankas.

„Žlugo bet kokia viltis sulaukt respublikos, gyvensim kaip gyvenę senoje santvarkoje. Man koktu nuo politikos ir žudynių. Tai, kad lordui Kaslrėjui apvaizda taip padeda, tik įrodo, jog dievai menkai tevertina visuomenės gerovę, jei leidžia tokiems kaip jis ir tas girtas kapralas senis Bliucheris paminti po kojų už juos pranašesnius. Tačiau Velingtonas — išimtis, jis — vyras, mūsų Hanibalo Scipionas."**

Bet ar verta apie visa tai galvoti? „Pagaliau ar šiais laikais yra dėl ko keltis iš lovos? Mes užmingam girdėdami su trenksmu griūvant naktį karalystes, kurios rytą nušluojamos nuo mūsų durų." O, kaip norisi išvažiuot, palikt tuos supuvusius Vakarus, atgaut sielos ramybę Graikijoj ar Turkijoj. Kaip miela buvo su Hobhauzu ir jo prakilnybe Flečeriu joti po žydru dangumi. Lėkštas vedybinis gyvenimas jam darėsi nebepakenčiamas. Jį, pripratusį prie laisvės, kiekviena priespauda varė iš proto. Anabelą jis jau žinojo kiaurai. Neklaidinga net ir suklydusi. Sudėta iš vienų taisyklių ir principų, pagal kuriuos tarėsi galinti rikiuoti įvykius. Ir juo labiau ji tuo tikėjo, juo Baironui buvo maloniau jai įrodinėt, jog taip nėra.

„Iš meilės randasi moterystė, kaip iš vyno — actas. Aitrus,

*Napoleonas, pasidavęs anglams, „Belerofono" laivu liepos 15 d. išplaukė iš Plimuto. *(Vert. past.)*

**PUBLIJUS KORNELIJUS SCIPIONAS AFRIKIETIS VYRESNYSIS (apie 235—apie 183 m. pr. m. e.) — Romos karvedys ir politikos veikėjas. 202 m. sumušė Hanibalą.

nemalonus, ilgainiui nustojęs dieviškojo savo aromato ir skonio, paprastas skystis virtuvės reikalams... Niekam neįdomu vedusiųjų burkavimas. Nieko nėra smerktina, kai jie bučiuojasi. Ar manot, kad Petrarka visą gyvenimą būtų rašęs sonetus, jei Laura būtų buvusi jo žmona?"

Jis įpyko, kai leidėjas Maris pasveikino už dviejų paskutinių po vestuvių parašytų kūrinių moralinį lygį ir pridūrė su meilia šypsena: „Aš nebūčiau drįsęs jų garsiai skaityti savo žmonai, jei nebūčiau pastebėjęs, kad jie perrašyti švelnios rankutės". Viskas aplinkui, rodos, klostėsi taip, kad siutintų Baironą. Mirė ledi Milbenk brolis lordas Ventvortas. Ji paveldėjo ledi Noel vardą ir palikimą, duodantį apie aštuonis tūkstančius svarų metinių pajamų. Bet iš šio turto Anabelai nieko neteko, iki gyva motina, o toji niekuo negalėjo padėti dukteriai, nes iš dvaro gaunamomis lėšomis buvo išlaikomas pats dvaras, be to, seras Ralfas skendo skolose. Tad finansinė padėtis Pikadili Terase buvo grėsminga. Leidėjas Maris, žinodamas sunkią autoriaus būklę, pasiuntė jam tūkstančio penkių šimtų svarų čekį, bet Baironas jį grąžino atgal. Antstolis pas juos ir nakvodavo. Iš šito svetimo žmogaus buvimo Bairono vaizduotė padarė dramą. Be dramų jis negalėjo gyventi. Anabela, gerai tat žinanti, pasakė: „Dabar jo romanas — antstoliai".

Dėl visų savo nelaimių kaltino žmoną, kuri prieš jo norą įsigeidė dalyvauti jo gyvenime. Juk sakė jai, kad trūks pinigų. Ir jų trūko. Palūkininkai grasino paleisią iš varžytynių baldus, knygas. Antstolio — Bairono namų šeimininko — žingsniai aidėjo laiptuose. Ir šitoji moteris su savo užgaunančia dorybe visą laiką buvo čia. Baironas žinojo, kad negražiai su ja elgiasi. Sąžinė jam priekaištavo, ir neretai labai smarkiai, bet netgi šie priekaištai jam buvo nauja dingstis jos nekęsti. „Jeigu jis būtų pasijutęs vertas manęs, — pasakė kartą Anabela, — jis būtų pasidaręs geras... Aš buvau lyg jo sąžinė." Ledi Bairon dažnai pasirodydavo įžvalgi. Taip, iš tiesų ji buvo tarytum gyva jo sąžinė, bet kartais žmogui norisi nuo

jos pabėgti. Jis pavydėjo Anabelai, kaip kadaise pavydėjo tam „kitam Baironui".

Kad atgautų sielos ramybę, troško jos nebematyt, išvykt, įsikurt Nakso saloje ar išsiųst ją pas tėvą „kaip lepūnėlę, kokia ji ir buvo". Kai matydavo ją šalia, tiesiog velnias jį apsėsdavo. Lyg tas jo protėvis, kuris sakydavo, kad „mano ranka turi blogų instinktų", Baironas susidvejindavo ir žiūrėdavo į tą kitą Baironą — nepažįstamą ir pavojingą. Pyktis panašus į įkvėpimą. „Jis nuostabiai susuka galvą." Kai Baironą pagaudavo pyktis, tai priešininkas, kad ir koks tyras, visada likdavo kaltas. Šitie siautėjimai būdavo tikras spektaklis, jis nė kiek netramdydavo savo šėlo, kurį laikė kone šventu. Kartą iš piktumo trenkė ant žemės sieninį laikrodį ir žarstekliu jį suskaldė. Taip kažkada garbingoji Kiti Gordon padarė Sautvelyje jam matant. Ar gali žmogus sukliudyt savo protėviams atgimti jame? Anabela, septintas mėnuo nėščia, matė augant šalia priešišką jėgą, kurios nemokėjo suvaldyti.

Visiškai sutrikusi ir nenorėdama jaudinti tėvų, sumanė kreiptis į Augustą. Rugpjūčio mėnesį Baironas savo turtą užrašė Augustai, ir ledi Bairon su nuostabiu nesavanaudiškumu pranešė tą naujieną svainei:

„Brangioji Ly, — parašė ji, — aš turiu jums pasakyti, kaip meiliai Baironas ką tik kalbėjo apie savo brangiąją Goose, jo akys buvo pilnos ašarų — mano taip pat. Šneka prasidėjo nuo testamento, kurį jis neseniai sudarė ir kuris, kiek galiu spręsti iš to, ką man pasakė, yra toks, koks ir turėjo būti... Ir patikėkit, brangioji Augusta, aš jus labai gerai pažįstu, kad dėl šito pagalvočiau ką nors tokio, ką pagalvotų vienas asmuo, ar bent į tą pusę."

(*Vienas asmuo*, be abejo, buvo Karolina Lem, kurios užuominos apie Baironą ir jo seserį ėmė sklisti Londone.) Anabela žinojo, jog Augusta, kad ir su ydom, gali būti gera, ir paprašė vėl atvažiuoti pagyventi, iki ji pagimdys. Į nėštumo pabaigą ji būtų griebusis ir už šiaudo. Bijojo pasilikt viena su

žmogum, kuris, rodos, nebeatsakė už save. Nebesvarstė, ar gerai daro kviesdamasi moterį, kurios labiausiai privengė.

Augusta persigando pamačiusi Baironą. Jį kamavo kepenys, veidas buvo jau ne baltas, o geltonas. Nelaimingam ir ligoniui nė kūryba nebeteikė tikro džiaugsmo. Nuo skausmų gėrė opiumą. Buteliukas visada stovėjo prie jo lovos. Nuo tų vaistų trumpam palengvėdavo, bet paskui būdavo dar blogiau. Iš įniršio, kad amžinai turi valdytis dėl pilvotos, negaluojančios moters, esančios jo namuose, kad neteko visko, ką mėgo, — ramybės, poetinės vienumos dideliuose tyliuose rūmuose, — antstolių persekiojamas, jis (kaip kadaise Gordonai) virto žvėrim. Šįkart jis ir su Augusta elgėsi taip pat šiurkščiai kaip ir su Anabela. Šlykščiai kalbėdavo apie jos vyrą, vaikus. Jei Augusta, būdavo, išdrįsta tart žodį *pareiga*, jis atsako: „Palikit pareigą Dievui". Kas mielą dieną plūdo siaubingą vedybų instituciją, prisiekinėjo ištrūksiąs iš to nekenčiamo jungo, grasino abiem moterims imsiąs vedžiotis į namus meilužes. Nelinksmos buvo abiejų moterų šnekos. „Jūs nežinot, iki kokios beprotybės aš buvau su juo priėjusi!" — pasakė svainei Augusta keistu veidu. Bet Anabela žinojo ir kartais duodavo suprast tai savo niūriu, širdgėlos kupinu žvilgsniu, nuo kurio Augusta sutrikdavo. Paskui kalba nuslysdavo į mažiau pavojingas temas. Ir kam tai minėti? Dabar tik Augusta stovėjo tarp Anabelos ir baimės. Tas moterų susigiedojimas ir šnibždėjimasis, nutrūkstantis jam įėjus, siutinte siutino Baironą. Be jų, dar buvo Džordžas Ansonas Baironas, titulo paveldėtojas, Augustos atsikviestas saugumo sumetimais, ir misis Klermont, Anabelos guvernantė. Baironas buvo įsitikinęs, kad, žmonos pavesta, jinai jį šnipinėja. Iš jo stalčių dingdavo laiškai. Ginekėja buvo sujudusi kaip nesveikas avilys. Baironas jautė, kad gaudomi jo žingsniai, kad paslapčiom jis stebimas. Ar tik jie nelaiko jo bepročiu?

Anabela iš tiesų dabar griebėsi šios minties. Negi normalus žmogus šitaip nekęstų niekuo nekaltos moters. Ar jo žvilgsnis dažnai nesti sustingęs? „Ar jūs nepastebėjot, — sakė Anabela Augustai, — kad jis žiūri iš padilbų, palenkęs

galvą... Šitą simptomą turėjo ir karalius, kai išprotėjo." Kartą teatre jis ėmė pats su savimi kalbėti. Opiumo poveikis? Nuobodulys? Nesąmoningas frazės ieškančio poeto murmėjimas? Abi moterys ir jo pusbrolis Džordžas susižvelgė. Juo labiau Baironas jautėsi stebimas, juo darėsi keistesnis. Džordžas pats patarė ledi Bairon išvažiuot iš namų. „Kitaip aš turėsiu įspėti jūsų tėvą."

Kūdikis gimė gruodžio dešimtąją. Mergytė. Netgi taip trokštamo įpėdinio nesusilaukė. Hobhauzas užėjo pažiūrėt vaiko. Jam atrodė komiška, kad Korsaras — šeimos tėvas. „Vizitas pas Baironą; pasižiūrėjau į jo Augustą Adą; Ada vadinosi viena moteris, ištekėjusi už jo prosenio karaliaus Jono laikais." Iš Pikadili Teraso Hobhauzas nuėjo pietauti į Holand Hauzą ir sėdėjo prie stalo šalia Karolinos Lem, kuri buvo labai geros nuotaikos. Tą vakarą ji vykusiai nusakė, apie ką žmonės mąsto kalbėdami. Nekvaila buvo ledi Karolina. Hobhauzas žiūrėjo į ją ir galvojo, kaip greitai viskas užsimiršta. Štai ji čia ir atrodo laiminga; šalia anyta, meilus vyras, o vargšas Baironas niršdamas duodasi po savo narvą Pikadili Terase. Keistas tasai gyvenimas.

Hobhauzo dienoraštis: „Visata tėra lašas purvo, iš esmės mane domina tik tai, kad aš esu ant jo ir kad turiu stengtis dėl savęs tol, kol šitaip bus".

Gruodžio dvidešimt aštuntąją Anabela gavo iš motinos laišką, kuriuo jinai visus kvietė į Kirkbį, į savo naująją pilį. Baironas visiškai nenorėjo ten važiuoti, bet kodėl jam šitaip neatsikračius savo naštos? Sausio trečiąją ledi Bairon kambary pasakė ketinąs įkurdinti namuose artistę. Paskui tris dienas nė sykio neužėjo nei pas ją, nei pas vaiką. Sausio šeštąją Anabela gavo iš jo raštelį:

„Kai būsite susiruošusi palikti Londoną, prašyčiau pranešti, kada tai bus, — ir (jei galima) per daug nevilkinti. Jūs žinote, ką aš apie tai galvoju, žinote aplinkybes, kuriomis su-

susiklostė tokia, o ne kitokia mano nuomonė, taip pat mano ateities planus ar veikiau ketinimus. Kai būsite kaime, aš jums nuodugniau parašysiu. — Kadangi ledi Noel jus pakvietė į Kirkbį, galite tuoj pat ten važiuoti, nebent jums patiktų Sihamas. — Kadangi man svarbu atleisti mūsų dabartinius tarnus, — kuo greičiau apsispręsite, tuo geriau, nors, žinoma, reikia atsižvelgti į tai, kaip jums patogiau ir maloniau. Vaikas, žinoma, važiuos su jumis."

Ji atsakė kitą dieną:

„Vykdysiu jūsų pageidavimus ir pranešiu, kada artimiausiomis dienomis aplinkybės leis man palikti Londoną."

Įsitikinusi, kad jis išprotėjo ir beprotybė pasireiškė nepaprastu šlykštėjimusi ja, Anabela laikė savo pareiga išvažiuoti. Pasitarė su savo gydytoju Beiliu ir Bairono gydytoju misteriu Le Manu. Jie pasakė, kad ligos prigimtis, be abejo, greitu laiku išaiškėsianti ir tada būsią galima išvežti lordą Baironą į Kirkbį, kur turėtų prižiūrėti gydytojai. Taip pat jie pasakė vengti visko, kas galėtų jį suerzinti, ir rašyti jam linksmus, meilius laiškus.

Išvakarėse Anabela pasakė norinti atsisveikinti. Ji laikė ant rankų mergytę. Baironas ją priėmė šaltai. Paskutinę naktį ji miegojo gerai, bet rytą pabudo išsekusi. Karieta jau laukė. Anabela nusileido žemyn. Ant didelio šiaudinio prie Bairono kambario durų miegojo jo niūfaundlendas. Jai kilo noras atsigulti čia ant žemės ir laukti, bet tai truko akimirką, ir ji nuėjo.

Iš pirmos pašto stoties parašė Baironui:

„Mano brangusis Baironai, vaikas jaučiasi gerai ir keliauja kuo puikiausiai. Tikiuosi, kad būsit išmintingas ir prisiminsit mano prašymus ir medicininius patarimus. Neįsitraukit į šlykščią eilėkalystę — nei į brendį — nei į jokius — ir su niekuo — dalykus, *neteisėtus* ir *neprotingus*. Nors aš jūsų

nepaklausiau ir rašau, jūs parodykit *savo* paklusnumą Kirkbyje. Sveikinimai nuo Ados ir manęs. PIP."

O kitą dieną iš Kirkbio:

„Mano brangusis *Duck*, mes laimingai atvykom vakar vakare ir buvom nuvestos ne į saloną, o į virtuvę, išalkusiems žmonėms toks apsirikimas buvo gana malonus... Tėtė ketina jums parašyti linksmą apsakymą apie šį nuotykį. Ir jis, ir *Maman* greičiau norėtų pamatyti visą mūsų šeimynėlę drauge... Jei man visą laiką netrūktų Bairono, kaimo oras man jau eitų į sveikatą. *Mis* mano, kad žindyvė turi gausiau maitinti, ir storėja. Gerai, kad ji nesupranta visų jai sakomų komplimentų — „mažas angelėlis" ir kažin ką dar. Labų dienų gerajai *Goose*, taip pat jums nuo visų. Tave visada labai mylinti

PIPPIN... PIP... IP."

XXV
Prisiekinėjai prieš metus...

Gydytojai manė, kad, žmonai išvykus, Baironas aprims; tačiau Augusta ir Džordžas Baironas, pasilikę su juo gyventi, matė, kad jis tebėra labai sudirgęs. Augusta kasdien siuntinėjo svainei biuletenį:

„Vakar vakare Baironas buvo namie — brendžio nė į burną, išgėrė savo vaistus. Vakaro pradžioj buvo nieko, bet į galą pasidarė *sunkus* ir, Džordžo paklaustas, kada važiuosiąs į Kirkbį, kurį laiką žiūrėjo stiklinėmis akimis, paskui atsakė: „Aš važiuosiu? Jokiu būdu! Nė nemanau, jei galiu to išvengti!" Ir kad pradės varyti — užsipuolė, kaip visada, *mane*, keikė

mano vyrą, vaikus, vienu žodžiu, viską, ką jūs žinote ir šimtąsyk girdėjot."

...„*Sunkus*"... Augusta kalbėjo apie savo brolį tarytum motina apie vaiką ar keleivis apie kalno viršūnę. Elgėsi su juo kaip su gamtos stebuklu, o ne kaip su žmogum, atsakančiu už savo veiksmus. Gal už tai jis ją ir mylėjo.

Bet tuo metu, kai tironiškas ir kenčiantis Baironas manė šokdinsiąs Pikadilio svečius, Kirkbyje buvo sprendžiamas jo likimas. Tėvai nebepažino savo grįžusios dukters. Apvalūs skruostai, dėl kurių buvo praminta *Pippin*, įdubę, pabalę. Ji akių nebesudėjo. Mintys, abejonės, baimė palaikė tą jos karštligišką bemiegę būseną. Ką daryt? Ką sakyt? Ji mylėjo Baironą. Mielai jį būtų gelbėjusi. Per daug dogmatiška ir dėl to nepakanti Anabela baisėjosi jo veiksmais ir teorijomis. Bet jeigu jis — beprotis, tada jam dovanotina, ir jį reikia slaugyti; vėl iškildavo pareigos idėja, ir, kai tik abstrakti pareigos sąvoka atsirasdavo tarp uždavinio duomenų, Anabela pajusdavo žemę po kojų.

Tėvams, kurie taip išsigando ją pamatę, turėjo ką papasakoti, bet nė žodžiu neprasitarė apie savo įtarimus svainės atžvilgiu. Dorasis Ralfas pasipiktino. „Kad jūs žinotumėt, koks griežtas mano tėvas, — rašė Anabela Augustai, — daug griežtesnis už motiną." Bet, kai paaiškino, kad vyras — ligonis, jie jam atleido ir ėmė įkalbinėti, kad atvyktų į Kirkbį pasigydyti. „Negalima įsivaizduot švelnesnio susirūpinimo tuo nelaiminguoju nei karštesnio noro jam padėti. Mama labai rami, nors širdy kremtasi... Mama su tėčiu vienos nuomonės, kad Baironui visais atžvilgiais būtų geriausia čia atvažiuoti. Sako, čia būtų kaip reikiant prižiūrimas, o jie, dabar žinodami, dėl ko viskas liūdnai susidėjo, neįsižeidinėtų ir nesisielotų dėl jo poelgių... Jį galima būtų paveikti užsiminus apie *įpėdinį*."

Iš tiesų Baironas ne kartą sakė, jog ketinąs matytis su žmona tol, kol jai gimsiąs sūnus (gal kad paerzintų Džordžą Ansoną), o paskui išvyksiąs į žemyną.

Tokios buvo pirmos dienos. Bet iš Anabelos pasakojimų pamažėl aiškėjant, koks buvo gyvenimas, tėvų pyktis augte augo. Ledi Noel, visada trokštanti veiklos, pasakė važiuosianti į Londoną pasitarti su juristu. Ir pati Anabela buvo labai paveikta žinių, gautų iš Pikadilio. Liga tarytum nepasitvirtino. Daktaras Le Manas rašė: „Dėl mano ligonio psichinės būklės turiu pareikšti, jog nepastebėjau nieko panašaus į tikrą beprotybę. Dabartinis jo irzlumas, matyt, atsiradęs sutrikus kepenų ir virškinimo organų veiklai, netinkamai gydomas, galėtų pereiti į pamišimą, bet, mano įsitikinimu, tam lengvai galima užkirsti kelią."

Jeigu jis — ne beprotis, tada jo elgesys — nedovanotinas, ir ledi Bairon tikėjimas, taip pat intelektualinis išdidumas įsakmiai reikalavo apsispręsti: tai buvo sunku, bet būtina. Jos požiūriu žemiškasis gyvenimas tėra pasiruošimas nemirtingumui. Ji neturinti teisės nugyventi tą gyvenimą su pasmerktu žmogum, kuris ir ant jos užtrauks amžiną bausmę. Vadinas, skyrybos — neišvengiamos. Bet ji buvo nusiminusi.

O ledi Noel, priešingai, Londone patyrė tą malonaus orumo jausmą, būdingą senoms moterims, kai jos, pačios išvaduotos iš meilės kančių, gali jaunas iš jų išvaduoti. Ji tarėsi su dideliu įstatymo žinovu seru Samjueliu Romili, paskui su jaunu įžymiu advokatu daktaru Lašingtonu: „Tai — džentelmenų džentelmenas, tokio šviesaus, tokio įžymaus proto aš nebuvau sutikusi. Jis tos pat nuomonės kaip ir visi, kad jūsų tėvas turi pasiūlyti *draugišką susitarimą*... Esu įsitikinusi, kad lordas Baironas tam nesipriešins... O jei priešinsis, Lašingtonas mano, kad bažnytinis teismas sutiks išskirti dėl *šiurkštaus ir žiauraus elgesio*." Ji pritarė, kai sužinojo, dukters ryžtui.

Vasario antrąją seras Ralfas parašė Baironui laišką siūlydamas skirtis. Laišką perėmė misis Ly ir pasiuntė atgal, nes tikėjo, kad galima išvengti lemtingo sprendimo. Tada seras Ralfas atvažiavo į Londoną, ir antras laiškas buvo įteiktas pačiam Baironui. Jame žmonos tėvai sakėsi neturį teisės leisti dukrai grįžti pas jį ir prašė nurodyti savo advokatą. Tai Baironą apstulbino ir pribloškė. Jis turėjo du Anabelos laiškus,

parašytus ką tik išvažiavus, ir tokius meilius. Kas atsitiko? Negalėjo patikėti, kad ledi Bairon būtų šitaip nusprendusi. Už ką jį metė? Ji kentėjo dėl jo būdo, betgi atleido... Augusta? Bet abi svainės, rodos, dabar ėjo išvien prieš jį. Gal jis ir jautė keistą malonumą kalbėti užuominom naiviai manydamas, kad jų nesupras, bet argi ledi Bairon turi kokį įrodymą, be to, jei kas ir buvo, tai juk seniai, dar prieš vestuves?

Negalimas dalykas, kad moteris imtų taip nuo jo ir pasitrauktų. Kai jos buvimas jį erzino, jis galėjo mėgautis išsiskyrimo mintim, bet patsai faktas baugino. Baironas — jausmų chameleonas — dabar tegalvojo apie jųdviejų laimingas akimirkas. Dar vakarykščiai pas ledi Melburn kėlė į padanges savo žmoną ir kokią valandą kalbėjo vien apie gerąsias jos savybes.

Baironas ledi Bairon: „Ką sakau, viskas atrodo be naudos, o ką galėčiau pasakyt turbūt irgi nieko neduotų, tačiau tebesilaikau įsikabinęs į savo vilčių liekanas, kol jų amžinai neprarijo gelmė. Argi jūs *niekada* nebuvot laiminga su manim? Argi niekada man šito nesakėt? Argi mudu nerodėm vienas antram švelnumo, pačių karščiausių jausmų? Iš tiesų ar praeidavo nors viena diena be šito iš katro nors pusės, o dažniausiai ir iš abiejų?..”

Baironas turėjo pagrindą manyti, jog Anabelą sujaudins šitas kreipimasis. Flečerio žmona, kuri tada buvo su ja, matė jos nevilties krizes. Bet Anabelai dabar buvo aišku, kad vedybinis gyvenimas su Baironu neįmanomas, o Baironas apsiskaičiavo išleidęs iš akių pagrindinį elementą — religinį Anabelos tvirtumą. Nemanė, kad ji gali būti nepermaldaujama. Bet kaip tokia nebūsi, jei tiki, kad neklaidingus sprendimus tau diktuoja ne tavo pačios protas, o įkvėpimas iš aukščiau? „Aš galvoju, — rašė ji misis Ly, — jog mano pareiga Dievui reikalauja pasielgti taip, kaip aš darau.” Baironas paleido į darbą visą žavesį, koketiškumą, gražbylystę, vaikiškumą: „Brangute Pip, ar negalėtumei to sutvarkyti? Aš jaučiuosi ligonis nuo šios istorijos.” Paskui, matydamas jos

nepalenksiąs, padarė vieną laukinių savo gestų — grąžino sužadėtuvių laišką, tą, kuriame ji rašė: „Aš būsiu labai laiminga, atgal nepasitrauksiu." Pabraukė tuos žodžius ir šone prirašė: „Išsipildžiusi pranašystė, 1816 vasaris", o apačioje — tris eilutes iš Dantės:

Or non tu sai com'e fatta la donna...
Avviluppa promesse — giuramenti;
*Che tutta spargon poi per l'aria e venti.**

* * *

Naujiena greit aplėkė Londoną. Per daug daktarų, advokatų, tarnų tai žinojo. Dabar turėjo pasipilti klausimai, patarimai, žodžiu, tai, kuo smalsus bičiulių būrelis kankina kiekvieną nelaimingąjį (aišku, jo paties labui), nesugebėjusį užsidaryt nuo visų.

„Brangusis lorde Baironai, — rašė ledi Melburn, — apie jus pasakojama istorija, kuria visa Londono aukštuomenė taip tiki, jog, mano manymu, jums pravartu ją žinoti. Sako, kad judu su Anabela išsiskyrėt... Apskritai, kai paskalos yra tiek pat pramanytos, kaip, žinau, šitoji, man regis, geriausia nekreipt į jas dėmesio. Bet iš tiesų apie tai tiek šnekama ir taip tuo tikima, nors aš ginčiju, jog, mano manymu, jūs turėtumėt paprašyti Anabelą grįžti arba pats pas ją nuvažiuoti."

Ledi Karolina, širdy džiūgaujanti, paslaugiai siūlė „nusidėjėlės patarimą."

Sunerimusi Augusta norėjo, kad brolis pasiduotų. „Man atrodo, — rašė ji, — kad jeigu piniginė pusė jam bus priimtina, jis labai džiaugsis galėdamas išvengti viešo skandalo. Jis turbūt kremtasi, brangusis misteri Hodžsonai, kaip nesikrims." Pats Baironas stengėsi raminti savo draugus:

* Ar nežinai, ko moteris verta?
Į orą savo priesaikas ji svaido,
Kur jos lyg dūmas vėjy išsisklaido. Vertė Aleksys Churginas

„Aš nemanau — ir turiu tai pareikšti netgi dabar, per patį šios skaudžios istorijos įkarštį, — ar yra kada buvusi geresnė, labiau išsilavinusi, maloningesnė, mielesnė ir lipšnesnė moteris už ledi Bairon. Jokio priekaišto nesu padaręs ir negaliu padaryt dėl jos elgesio, kol gyveno su manim."

Aiškino, jog viso blogio priežastis — jo pašlijusi sveikata ir dėl to padidėjęs irzlumas, o ypač ledi Noel, kuri iš neapykantos jam kursto ledi Bairon.

Kai nebeliko abejonės, kad nei Baironas, nei jo draugai negalės palenkti Anabelos, scenoje pasiliko tik abiejų pusių advokatai. Hansonas gynė Bairono interesus. Jis patvirtino, kad jo klientas prisipažįsta blogai elgęsis bendro gyvenimo metu Pikadili Terase, bet manė, jog tai lyg ir dovanota laišku: „*Dearest Duck...*" Daktaras Lašingtonas, Hansono priešininkas, tepasakė žinąs iš ledi Bairon pernelyg rimtų faktų, kad susitaikymas būtų įmanomas. Hansonas pasiteiravo, kas tai per argumentai. Jam atsakė, kad jie laikomi tam atvejui, jei byla atsidursianti teisme. Lašingtonas iš tiesų turėjo raštą, kuriame Anabela, Paralelogramų Princesė iki pat savo didžiosios gyvenimo tragedijos, sunumeruotais paragrafais metodiškai išdėstė slaptąsias apsisprendimo priežastis.

Hobhauzas, ištikimas ir nediplomatiškas, virė pykčiu ant ledi Bairon. Jis, gerai žinantis ekscentriškus savo draugo įpročius ir tai, kokį dvasinį sąmyšį galėjo sukelti tokiam naiviam laukiniui vedybinio gyvenimo nuobodulys, nutuokė tikrąsias nesutarimo priežastis. Be abejo, Baironas netruko parodyt savo smarkų, aikštingą, irzlų būdą. O ledi Bairon, tardama esanti jo niršios neapykantos objektas ir nesugebėdama atsikratyt šios pragaištingos minties, pačia savo laikysena varė jį į dar didesnį siutą, kuriuo dabar skundėsi. „Kuo gi taip prasikalto lordas Baironas? — rūsčiai klausė laiške Hobhauzas. — Kad vėlai keldavosi, vienas pietaudavo ir apskritai būdavo blogai nusiteikęs?" Išgirdęs kalbas apie incestą, surašė dokumentą tam paneigti ir paprašė ledi Bairon parašo.

Hobhauzo tekstas (1816.III.7.): „Ledi Bairon iškilmingai pareiškia, kad vienintelis motyvas ar pretekstas išsiskirti su lordu Baironu yra jos įsitikinimas, jog tolesnis bendras gyvenimas dėl jųdviejų įpročių ir pažiūrų skirtingumo negali atnešti dvasinės laimės... Ji iškilmingai ir be jokių rezervų paneigia savo ir savo šeimos vardu, kad niekuo neprisidėjo prie skleidžiamų skandalingų ir šmeižikiškų kalbų ir jomis netikėjo..."

Ledi Bairon nesutiko pasirašyti. Tada Bairono draugai pateikė kitą tekstą, miglotesnį. Nebeprašė ledi Bairon patvirtinti, kad ji netiki nešiojamais gandais. Tegul tik paliudija jų neskleidusi.

„1816.III.9. Ledi Bairon pareiškia visiškai nelaikanti savęs atsakinga už įžeidžiamus gandus, galėjusius paplisti aukštuomenėje apie lordo Bairono būdą ir elgesį. Jie tikrai neišėjo iš jos lūpų ir nebuvo skleidžiami nei jos, nei kieno nors iš jos artimųjų. Abu kaltinimai, paminėti misterio Vilmoto, nefigūruoja tarp pretenzijų, kurias ji privalėtų iškelti lordui Baironui, jei geruoju nesusitartų dėl skyrybų."

Tai, aišku, buvo ne tas, kas Hobhauzo dokumentas, bet reikėjo sutikti. Beliko išspręsti finansinius klausimus. Jie Baironui, sėdinčiam be nieko, buvo, deja, labai svarbūs. Jam buvo taip striuka su pinigais, jog pirmą sykį jis atmetė į šalį savo prietarus dėl rašytojo amato ir sutiko priimti iš Mario čekį. Pagaliau advokatai susitarė. Ledi Bairon atsineštos tūkstančio svarų rentos pusę paskyrė jai ir pusę — jam. Po ledi Noel mirties trečiųjų teismas padalys tarp jųdviejų pajamas, gaunamas iš dėdės Ventvorto palikimo. Taigi prie Bairono asmeninių pajamų prisidėjo penki šimtai svarų ir didelės viltys.

* * *

Pikadili Teraso name buvo liūdna, lyg ką tik artimo žmogaus netekus. Po salonus šmižinėjo antstoliai, krovė į rietuves knygas varžytynėms. Jos įvyko balandžio šeštąją. Maris nupirko daugumą knygų ir didelį paravaną, Bairono apklijuotą Džeksono, Andželo portretais ir graviūromis, vaizduojančiomis garsias bokso rungtynes.

Bairono kambary — pilna piliulių ir mikstūrų nuo kepenų. Tai šen, tai ten užsilikęs daikčiukas primindavo Anabelą. Šioje liūdnoje atmosferoje jis pamažėl rimo. Panašiai kaip kai kurie žmonės, išaugę drėgname, ūkanotame klimate, jaučiasi sveiki tik rūkui stovint ir lietui lyjant, Baironas nepakėlė palaimos saulės. Anabela išėjo. Kaip Edlstonas, kaip Metjuzas, kaip Margareta Parker, kaip M.A.Č., kaip keistoji misis Bairon, ji pasitraukė iš jo gyvenimo. Ją jau palietė slaptas žavesys, praeities šešėlių ir mirties žavesys, turįs tokią galią Baironui. Likęs vienas didžiuliame name, būdavo, vaikšto vakarais po kambarius, atsisėda prie rašomojo stalo, prisimena anas saldžias valandas, galvutę, sunkią nuo minčių, kuri dažnai ieškodavo nusiraminimo ant jo peties, prisimena mergaitę, kurią vadino „kankinimo įrankiu", kai ji buvo čia, ir kuri pasidarė taip pat brangi, kai jos neteko. Paėmė lapą popieriaus ir ėmė rašyti ašaroms byrant, ir savaime vėl rados tas natūralus, paprastas ritmas, gelte geliantis širdį:

Lik sveika! Jei laikas baigti —
Laikas baigti: lik sveika.
Negaliu tavęs prakeikti,
Net pavirsdamas auka.

Nuginkluota bus krūtinė,
Ant kurios ilsėjais tu —
Neužmirški paskutinių
Lengvo sapno valandų.

Pats padėjau tau laimėti —
Negi tam, kad visada

Mano sieloje almėtų
Nepagydoma žaizda?
Meilė skubinasi mirti,
Jei nepatiria vargų,
Bet, paliepus išsiskirti,
Tu įkvėpsi jai jėgų.
Lik sveika! Tavęs netekęs,
Nesigrumsiu su aistra:
Liksiu perdegęs, išsekęs —
*Tikresnės mirties nėra.**

O kartais ima ir sukyla pyktis. Baironas ypač nekentė misis Klermont, kurią įtarė — ir pagrįstai — prikalbėjus ledi Bairon jį mesti; nežmoniškai žiauriai ją išburnojo satyroje:

Ant aukšto gimus, užkrosny užaugus,
Ji pradžioje šukavo poniai plaukus,
*Slapčiausias paslaugas atlikinėjo...***

Atvaizdas baisus: jis aprašė, kaip šiurpiai atrodo veidas it pergamentas, akmeninės akys, geltonas kraujas, po oda virtęs telkšančiu purvu, galiausiai palygino seną guvernantę su Gorgonos kauke. Pernelyg sutirštinta? Galbūt. Bet jau nebesivaldė. Jautėsi lyg aukštuomenės šunaujos užpjudytas žvėris. Politinė koalicija, puolusi jį, kai pasirodė „Korsaras", vėl pakėlė balsą, ir nuožmiai. Baironas, kaip visada, neatsargus, ką tik paskelbė spaudoje eilėraštį (neva vertimą iš prancūzų kalbos), kur Napoleonas vadinamas „laisvės sūnum", ir odę „Garbės legiono žvaigždė": *„Tavy herojų šviečia dvasios./ Ir jųjų ryžtas neužgesęs."* Trispalvė lyginama su vaivorykšte: *„Trispalvė dieviška gija/ Lanku sutvisko danguje,/ Tarytum simbolis didingas/ Šlovės ir laisvės nemirtingos."**** Laikraštis „Champion", išspausdinęs lordo Bairono „Naminius eilėraščius", pareiškė, „jog laiko savo priederme juos pateikti

*Vertė Tomas Venclova
**Vertė Tomas Venclova
***Vertė Aleksys Churginas

skaitytojams, kad parodytų, su kokiais moraliniais įpročiais siejasi kilniojo lordo politinės pažiūros..." Ši kampanija apjuodino Baironą gyventojų akyse kaip Anglijos priešą. Jo „nekalta žmona, tokia diskretiška, tokia tyli", buvo tarytum visų britiškųjų dorybių simbolis. Visi kone džiaugėsi, kad jis pasirodė kaltas. Tasai pasileidėlis poetas, liberalas, šlubis niekada nebuvo tikras *anglas.* „Jis pozavo maištautoją prieš bet kokį namų padorumą; tol, kol jo laikyseną buvo galima priimti kaip literatūrinę afektaciją, tik itin griežti žmonės ja piktinosi, bet, kai skandalas prašoko fantazijos sferas Pikadili Terase 13, reikalas pakrypo visai kita linkme", ir vidurinioji klasė nusiteikė prieš Baironą.

Kai jis žengė į Lordų rūmus, praeiviai jį užgauliojo; pačiame susirinkime niekas su juo nekalbėjo, tik lordas Holandas. Torių laikraščiai jį lygino su Neronu, su Heliogabalu, su Henriku VIII, su velniu. Rodžersas, jo plunksnos draugas sadistas, laikė savo priederme jį informuoti apie pikčiausius straipsnius. „Guldau galvą, — sako jis, su laikraščiu rankoje įeidamas į Bairono kambarį, — kad čia yra dar koks nors išpuolis prieš jus, nekreipkit dėmesio." Išskleidžia laikraštį ir ima garsiai skaityti žinutę, retkarčiais žvilgtelėdamas, ar Baironui labai skaudu. Kartą straipsnis baigėsi taip: „Na o tas poetėlis, tas šlykštus subjektas misteris Samjuelis Rodžersas..." Rodžersas atsistojo ir sviedė laikraštį. „Čia tikriausiai to šunsnukio Krokerio darbas", — pasakė ir patarė Baironui iškviesti autorių į dvikovą.

Liberalūs salonai nedrįso jo ginti. Visa jo kasta tuo metu gyveno tokį gyvenimą, tik Baironas padarė nedovanotiną klaidą susikūręs iš jo šlovę. Ledi Melburn kažkada jį buvo perspėjusi nesiafišuoti cinizmu; dabar ji nebegalėjo jo išgelbėti. Ledi Džersi, narsioji bičiulė, pamėgino plaukti prieš srovę — surengė balių ir pakvietė Baironą su Augusta. Bet, vos tik brolis su seserim pasirodė, salonai kaipmat ištuštėjo. Vargšė ledi Džersi! Nei jos matinė veido spalva, nei koralų vėriniai, nei akių , liežuvio ir rankų judrumas neįstengė tądien palaužt svečių neapykantos. Be jos, tik viena moteris, gražioji rusvaplaukė mis Elfinstoun, nepabūgo pašnekėti su

Baironu ir Augusta. Vyrai buvo priešiškai nusiteikę; vienas pasišalino, kad nereikėtų paduoti rankos Baironui. O tas atsistojo kampe, sukryžiavo rankas ir su panieka žvelgė į šią priešišką minią, stebėjo kiekvieno laikyseną. Nuo to vakaro jis pasijuto tvirčiau. „Kad ir kaip keista, bet nuo jaudinimosi aš visada pažvalėju, trumpam pajuntu jėgų antplūdį." Užgriuvusi didžiulė nelaimė davė tai, ko jam reikėjo: progą suvaidint pagrindinį vaidmenį, kad ir šėtono. Savotiškai gražu būti visuomenės atstumtam. Išvarytas iš savo vidinio rojaus, regėjo save ištremtą ir iš tėvynės slaptu balsavimu kaip senovės Graikijoje, kuris betgi buvo daug aiškesnis ir žiauresnis nei balsavimas parlamente. Tiek to. Jei Anglija pasirašo, kad jį atleidžia, jis vėl leisis kelionėn.

Iš visų, su kuriais tremtis turėjo jį išskirti, gailėjosi tik Augustos. Balandžio keturioliktąją, per Velykas, ji atvažiavo atsisveikinti. Praleido drauge liūdną vakarą, ir Baironas pirmąkart pasipasakojo, kaip jį graužia sąžinė, ir labai verkė. Misis Ly išvykus į Siks Mail Botemą, Baironas parašė Anabelai prašydamas pasirūpinti jo seserim:

„Ir dar šie paskutiniai žodžiai... — kalbėsiu, beje, trumpai, bet taip, kad įsimintumėt; atsakymo nelaukiu, jo ir nereikia; bent mane išklausysite. — Aš ką tik atsisveikinau su Augusta, vos ne su vieninteliu žmogum, kurį man palikot... Kad ir kur aš būčiau — o aš išvažiuoju toli, — mudu niekada nebesusitiksim nei šiame pasauly, nei aname... Jei mane kas ištiktų, būkite gera Augustai; jei ir jos nebeliks — jos vaikams..."

***

Paskutinę savaitę užpildė naujas nuotykis, kuris negalėjo sumažinti Bairono paniekos moterims dėl jų nesibranginimo. Jau kiek laiko kažkokia nepažįstamoji jį atakavo meilės laiškais. Iš pradžių juos pasirašinėjo prasimanyta pavarde, ir du kartus Bairono tarnai jos neįleido. Paskui ji pasirašė tikrąja pavarde — Klerė Klermont. Prašė rekomendacijos į „Drury

Lane" teatrą; Baironas pirmiausia pasiuntė ją pas Kinerdą. Ji įsidrąsino:

„Jūs tikinat mane, jog iš iliuzijos puoselėju mintyse meilę jums. Bet kokia čia begali būt iliuzija, jei aš visi metai kiekvieną akimirką vienumoje tik apie jus galvoju... Aš neturiu vilties, kad jūs mane pamilsit, nesu to verta... Kaip jūs pažiūrėtumėt į šitokį planą, į išvyką drauge ketvirtadienio vakarą diližanu ar pašto karieta dešimt dvylika mylių už Londono? Ten būtume laisvi, niekas mudviejų nepažintų; grįžtume kitą dieną iš pat ryto..."

Ir po keleto dienų:

„Kur aš jus sutiksiu? — Kada ir kaip? Pirmadienį jūs išvykstat į Italiją, o aš — dievaižin kur... Labai prašau, atsakykit maloniai, be sarkastiškų prakalbų; bet jei jūs norit prasiblaškyti ir aš galiu prie to prisidėti, elkitės kaip tinkamas, aš su viskuo sutiksiu, kad tik jums neprieštaraučiau."

Baironas nuobodžiavo. Mergina buvo jauna, turėjo gražų balsą. Kad užsimirštų, jam reikėjo „pojūčio". Sutiko praleist su ja naktį.

Galas. Bagažai sudėti. Šiai kelionei Baironas nusipirko ištaigingą karietą, visai kaip imperatoriaus. Su juo važiavo filosofuojantis Flečeris ir jaunas medikas Polidoris, studijavęs mediciną Edinburge. Polidoris buvo pasinešęs rašyti. Maris pasiūlė jam penkis šimtus svarų už kelionės dienoraštį, ir Polidoris tučtuojau įsigijo storą sąsiuvinį. Paskutinėmis dienomis jis visą laiką buvo Pikadili Teraso name. Ten galėjai rasti ir Nataną, žydą muziką, kuriam Baironas buvo atidavęs „Hebrajiškas melodijas". Dažnai užeidavo Ly Hantas ir kasdien — Hobhauzas. Kinerdas atnešė pyragą ir du butelius šampano kelionei. Paskui atėjo Hansonas papasakoti, jog matė ledi Bairon, kuri atrodė taip, „lyg čia viskas sudužo", ir jis parodė į savo širdį. Polidoris, naivus ir triukšmingas, ki-

šosi į visų svečių kalbas, pasakojo apie dienoraštį, kurį rašysiąs, ir apie tris jau parašytas tragedijas. Hobhauzas, anglas iki gyvo kaulo, nepatarė Baironui imti šį svetimšalį gydytoją. Polidoris jam nepatiko. Praminė jį Poli-Doli ir pasakė Baironui, kad be reikalo vežasi. Ginčai, vizitai, dovanos gerokai pagyvino paskutines dienas, pridengė liūdesį. Prieš porą dienų buvo pasirašytas skyrybų aktas. Šone Baironas pabrėžė ketureilį:

Prisiekinėjai prieš metus,
Kad būsi man gera žmona.
Apgaudinėk dabar kitus —
*Man tavo priesaikų gana.**

Natanas, žinodamas, kad Baironas mėgsta džiūvėsius, atsiuntė jam velykinių paplotėlių: mat ką tik buvo prasidėjusios žydų Velykos.

„Štai jums truputis šventų džiūvėsių, paprastai vadinamų nerauginta duona, nazarėnų tarme — *macais*, o šiame apšviestame amžiuje labiau žinomų velykinių paplotėlių vardu... Kaip kažkada apsireiškęs angelas pasakė sergėsiąs tautą, taip šis angelas sargas telydi jūsų šviesybę visur, kur jai bus lemta gyventi."

Baironas atrašė, kad nerauginta duona lydėsianti jį kelionėje, kad *macai* būsią kerai, apsaugantys nuo angelo naikintojo.

Pagaliau balandžio dvidešimt ketvirtąją anksti rytą Piligrimas paliko namus, kuriuose prieš metus manė visam laikui baigęs savo klajones. Uoste minia žioplių grūdosi apie imperatorišką karietą. Baironas sėdo į ją su Deiviu Skropu; Polidoris su Hobhauzu — į kitą. Prancūzijos vyriausybė atsisakė išduoti Baironui vizą dėl jo pavojingų politinių pažiūrų, ir jis gavo važiuoti į Šveicariją per Doverį, Ostendę ir Belgiją. Tuoj už Londono Polidoris ėmėsi rašyti įspūdžius: „Temzė

*Vertė Tomas Venclova

rito didingas bangas per lygumą, jos vandenys nešė daugybę laivų..." Hobhauzas atsiduso ir įsigūžė į kampą.

Flečeris, paskiau už poną palikęs namus, prisivijo jį Doveryje ir papasakojo, kad, Baironui tik išvažiavus, atėjo antstoliai ir aprašė viską, net prijaukintą voveraitę. Laivas turėjo išplaukti rytojaus rytą, ir Baironas pasiūlė per tą laiką aplankyti Čerčilio kapą: turįs būti kažkur čia netoliese.

Čarlzo Čerčilio, prieš penkiasdešimt metų garsaus satyriko — irgi sezono kometos — gyvenime būta „nuostabių metų". Senas zakristijonas nuvedė juos prie kapo, žole apžėlusio kauburio, ant kurio stūksojo pilkas akmuo. Klausinėjamas pasakė nieko nežinąs apie čia palaidotą žmogų. „Jis mirė ne mano laikais, ne aš jam kasiau duobę." „Hamleto" duobkasio atsakymas labai patiko Baironui, ir jis paskendo savo mėgstamiausiose mintyse — mintyse apie šlovę ir nebūtį. Draugai ir senis nustebo pamatę, kaip jis išsitiesė ant kapo žolės.

Paskutinį savo vakarą Anglijoje susikvietė draugus pasiklausyti Polidorio tragedijos: skaitė pats autorius. Hobhauzas su Deiviu labai juokėsi, ir Polidoris lyg įsižeidė. Tada Baironas iš geros valios rimtai perskaitė geriausias kūrinio vietas.

Doveryje jo atvykimas sukėlė didžiulį susidomėjimą. Daugelis aukštuomenės ponių persirengė kambarinėmis, kad galėtų pabūti viešbučio koridoriuose. Balandžio dvidešimt penktąją Hobhauzas atsikėlė labai anksti, o Baironas vis nesirodė. Savo kambary rašė atsisveikinimo eilėraštį Tomui Mūrui:

Mano laivas laukia jūroj,
Gaišt ilgiau nebegaliu.
Pilną taurę, Tomai Mūrai,
Už tave dabar keliu.

Priešui panieką siunčiu aš,
Draugui atdūsį... Sudie.
Nebijau jokių kančių aš,
*Nepalūžk bėdoj, širdie!**

*Vertė Aleksys Churginas

Tuo ir turėjo baigti. Įsiutęs laivo kapitonas šaukė ilgiau nebelauksiąs. Net ramusis Skropas Deivis jaudinosi. Pagaliau krantinėje pamatė atklibikščiuojantį Baironą su Hobhauzu už parankės. Baironas įteikė Deiviui paketą, adresuotą mis Elfinstoun. Jame buvo dailus Vergilijaus leidinys, gautas dovanų Haro koledže. Baironas tarė: „Pasakykit jai, kad man šiandien nereikėtų išvykt į tremtį, jei būčiau turėjęs laimę vesti tokią moterį kaip ji." Triukšmas ir subruzdimas prieš išplaukiant palaikė jo dvasią, bet, kai užlipo ant denio, atrodė nelaimingas. Truputį po devynių jūreiviai nuėmė trapą. Hobhauzas tekinas bėgo iki pat medinio molo galo. Jūra buvo audringa, pūtė priešinis vėjas. Kai laivas, jau supdamasis, praplaukė pro molą, Hobhauzas išvydo ant denio „brangųjį berniuką". Baironas nusiėmė kaškietą ir pamojavo draugui atsisveikindamas. „Tegul Dievas jį laimina, — pagalvojo Hobhauzas. — Tai drąsus protas ir gera širdis."

TREČIA DALIS

*Life as it flows is so much time wasted and nothing can ever be recovered or truly possessed save under the from of eternity, which is also the form of art**

SANTAYANA

*Visa mūsų gyvenimo tėkmė tėra tuščias laiko eikvojimas, ir tik per amžinybę, tą savotišką meno formą, mes galime atgauti, kas prarasta, arba realiai išsaugoti kai ką. *Santajana*

XXVI
Žygiuoja krauju plūstanti širdis

Vėl jūra! Vėl žėruojanti banga!
Ji man klusni lyg ištikimas žirgas,
*Pažinęs raitelį. O, būk sveika!**

Jau tremties sielvartas formavosi nauju Čaild Haroldu. Sugriautas gyvenimas, gėda, putojanti neapykanta, pasmerkta Augusta, priešiška Anglija — apie šią dramą Baironas galvojo ir galvojo tol, kol smegenys pavirto „beprotybės ir liepsnos sūkuriu". Jam būtinai reikėjo pasitraukti nuošalumon, bet tokion, kur gyvena dvasios; kurti „ir gyventi kuriant intensyvesnį gyvenimą".

Kas buvo jis, Džordžas Gordonas Baironas, tą 1816 metų balandį? Niekas. Švelnus ir piktas, liūdnas ir linksmas, protingas kaip Volteras ir pašėlęs kaip vėjas...

Ir kas aš? Niekas. Betgi tu, svajone,
Minties mintie, skrendi su manimi
Viršum žemynų ir laisvoj kelionėj
Net patį kraują persmelkti imi,
Įaugus į jausmus, maitinta širdimi.

Kad vėl taptų Baironu, turi vėl tapti Čaild Haroldu: „Klajonės" gaus trečią giesmę.

Jis vėlei savanoris tremtinys:
Jau nėr vilties, jaunoj krūtinėj šalta,
Nei kapas žiojas ūžianti vilnis...

* „Čaild Haroldo klajonių" ištraukas vertė Tomas Venclova

Dabar jis žino, kad gyveno veltui,
Bet bloškia šypsnį, iš gėlos išskeltą...

Tuo metu, kai nematomasis puodžius suko sielos žiedžiamąjį ratą formuodamas iš tamsių minčių atitinkamą dirbinį, pažiūrėti išdidus, smagiai nusiteikęs anglas džentelmenas su daktaru Poli-Doli darėsi pramogas iš kelionės įvykių. Tasai Baironas jau pirmame etape (tai buvo Ostendė) susičiupo, kaip kadaise jo tėvas kapitonas Valansjene, smuklės mergą. Polidoris, apkerėtas Mario penkių šimtų svarų, pradėjo Belgijos dienoraštį:

„*Antverpenas.* Buvom kavinėje, ten visi žmonės lošė domino. Skaičiau „Times" iki balandžio 23 numerio... Moterys čia gražesnės, prie kiekvieno fontano — madonos... Van Deikas, mano nuomone, daug geresnis už Rubensą. *Briuselis.* Vienintelės gražios moterys Briusely — tai anglės. Viešieji paminklai pasižymi viešai rodomu nepadorumu; fontanų statulos vemia ar dar blogiau — leidžia čiurkšles..."

Baironą visada labiau jaudindavo prisiminimo emocijos negu patys reginiai, ir jis vieno tenorėjo — pamatyt Vaterlo. Čia žlugo jo dievaitis. Briusely vakare prieš kautynes miegojo kai kurie jo draugai, jauni, linksmi vyrai, o rytojaus dieną jiems buvo lemta paklot savo galvas; čia tyroji ledi Fransisa per kruviną budynę flirtavo su Velingtonu. „Naktį skambėjo puota". Paskui — patrankos trenksmas...

Keleiviai išsinuomojo puskarietę nuvažiuoti iki Vaterlo. Ji įklimpo, „prakeiktas tekinis visiškai atsisakė suktis kaip pridera". Ir Baironas turėjo klibikščiuoti po mūšio lauką įsikibęs į parankę daktarui, ieškančiam kaulų. Nusipirkęs iš vieno fermerio kazokišką arklį, toliau jau raitas jodinėjo. Augo gėlės, laukas buvo suartas. „Jei kiekvienam žingsny įkyriai neatstojantys vaikai nesiūlytų uniformų sagų, karo nė žymės nepamatytum." Baironas su Polidoriu išraižė savo vardus Ugumono koplyčioje. Baironas nupiešė mūšį savo bendrakeleiviui, išgyrė prancūzų narsą. Paskui nuėjo

šalin pamąstyti. Šioje banalioje aplinkoje per vieną dieną ėmė ir užgeso gražiausioji kada nors žmogui tekusi laimė. Vadinasi, veiksmas — tokia pat tuštybė kaip ir šlovė. „Ar tu užkariauji pasaulį, ar jį prarandi, — pasaulis bevertis." Kas gali būti išmintingiau už vienatvę, tylą, panieką. „Bet pernelyg stiprioms sieloms ramybė — pragaras", ir Bonapartas užkariauja žemyną, Baironas parašo „Čaild Haroldą", ir žmonės juda bruzda nelyginant karščiuojantis ligonis, kuris blaškydamasis mano atvėsiąs ir niekada neatvėsta, nes karštis jį iš vidaus degina... Pavakare juodu paliko mūšio laiką; Polidoris buvo susimąstęs, o Baironas jodamas visa gerkle plėšė turkų raitininko dainą.

Prancūzijos siena jiems buvo uždaryta, ir jie pasuko į Šveicariją Maso ir Reino slėniu. Imperatoriška Bairono karieta traukė elgetas. „Paaukokite ką nors, pone bataliono vade! — Vieną sū, pone Hanoverio karaliau!" Baironas juokėsi taip tituluojamas, o jo mediko širdis pūtėsi iš džiaugsmo. „Aš su juo kaip lygus su lygiu; visur kelionėje mudu priima vienodai..." „Pagaliau ką gi jūs tokio galit padaryti, ko aš negalėčiau?" — tarė jis Baironui vieną dieną. „Jūsų prašomas, aš atsakysiu. Manau, yra trys dalykai, kuriuos aš galiu padaryt, o jūs — ne." Polidoris nepatikėjo, tegul Baironas išvardija. „Aš galiu, — pasakė lordas Baironas, — perplaukt šią upę, aš galiu iš dvidešimties žingsnių užgesint pistoleto šūviu žvakę ir aš parašiau poemą, kurios keturiolika tūkstančių egzempliorių buvo išpirkta per vieną dieną." Na o eruditas Flečeris, kaip jį vadino Hobhauzas, džiaugėsi nustatęs, kad Reinas tarp Koblenco ir Mainco primena Albanijos slėnius, tik valgis čia geresnis. Jis storėjo.

Keleiviai visur matė imperatoriaus pėdsakus. „Kas pastatė šį paminklą, nutiesė šį kelią, iškasė šį kanalą?" — klausinėjo jie. „Napoleonas", kiekvieną kartą atsakydavo valstiečiai. Baironas, sutapimų mėgėjas, džiaugėsi radęs ant visų šių statinių inicialus N. B. — Noelis Baironas.

Ant uolų stūksančios pilys, vynuogynais apaugę šlaitai... Džiugūs Reino slėnio vaizdai atgaivino prisiminimus apie

Augustą. Mitinėje Bairono visatoje ji buvo Ištikimybė Nelaimėje. Jis jai rašė švelniai ir karštai. Sukūrė eilėraštį: „Ten nuolaidi, švelni kalva žaliavo..." Sakė, kad norėtų su ja gyventi šioje vietoje, ir tai būtų gražiausia vieta pasauly:

Bet pasakys net Reino bangos,
Kad aš ilgiuosi tavo rankos.

Pasiuntė jai šį eilėraštį ir keletą sudžiovintų žiedų. Bet Augusta jau buvo labiau nuo jo nutolusi, nei jis manė.

Jie pervažiavo Murteno mūšio* lauką, kur šveicarai sumušė Karolį Drąsųjį, Burgundijos kunigaikštį. Mirusiųjų kaulai tebegulėjo nepalaidoti; Baironas, susimąstęs šlovės duobkasys, nupirko keletą kaulų Mariui. 1816 metų gegužės dvidešimt penktąją pagaliau jis pasiekė Ženevos ežerą ir apsistojo Sešerone, „Dežeano" viešbuty. Registracijos lapelyje Baironas įrašė: amžius — 100 metų.

* * *

Prieš keletą dienų tame pačiame viešbuty apsistojo jauna mergaitė Klerė Klermont — paskutinė Bairono meilužė Anglijoje. Su ja atvažiavo netikra sesuo nuo motinos antro vyro Merė Godvin ir jos mylimasis Persis Bišas Šelis** Baironas nepažinojo Šelio, tik buvo skaitęs jo poemą „Karalienė Maba", kuri jam labai patiko. Klerė pristatė Baironui Šelį.

Polidorio dienoraštis: „Susipažinau su Persiu Šeliu, „Karalienės Mabos" autorium; kuklus, drovus, džiovininkas, dvidešimt vienerių metų; pametęs žmoną; išlaiko dvi Godvino dukteris, kurios taiko gyvenime jo teorijas; viena — lordo Bairono meilužė."

Šelis su Baironu labai greit susidraugavo. Abudu žavėjosi laisvės idėjomis, buvo liberalių politinių pažiūrų ir manė,

*1476.VI.22. *(Vert. past.)*
**ŠELIS PERSIS BIŠAS (1792—1822) — anglų poetas. *(Vert. past.)*

kad nuo Vaterlo prasidės šlykščios reakcijos era. Ir dėl daugelio paprastesnių dalykų jųdviejų skoniai sutapo, o tai dar labiau suartina žmones. Abudu mėgo gyvent prie vandens. Šelis jau ir valtį buvo išsinuomojęs. Kas vakarą Polidoris, abu poetai ir jaunosios moterys irstydavosi ežere. Baironui, sudirgusiam ir nelaimingam, buvo be galo miela ramuma ir tyla, gaubianti ežerą, kuriame atsimušė prietemoj papilkėję kalnai ir pirmos žvaigždės. Vieną vakarą, kai buvo stipri srovė ir didelės bangos, jis pažvalėjo ir tarė: „Aš jums padainuosiu albanišką dainą, būkit sentimentalūs ir klausykitės manęs kuo dėmesingiausiai". Pasigirdo gerklinis, barbariškas riksmas. Baironas nusijuokė iš nusivylusių moterų, kurios laukė kokios nors pratisos rytietiškos melodijos, ir paaiškino, jog tiksliai paimitavo albanų kalniečių stilių. Tą vakarą Klerė su Mere praminė jį Albe, ir draugų būrely toji pravardė ir pasiliko. Bet dažniausiai Baironas sėdėdavo persisvėręs per valties šoną ir nuščiuvęs žiūrėdavo į vandenį. Mėgo tą nuostabią tylą, kur

Tiktai nuo irklo lašas nuriedės,
Tik žiogas čirpia tau: „Miegok, labos nakties!"

Kai jie išlipdavo į krantą, greitakojis Šelis tiesiog nejučiomis atsidurdavo prieky su abiem moterimis, o Baironas atsilikęs klibikščiuodavo su lazda murmėdamas sau po nosim strofą.

Po poros savaičių Šeliai išsinuomojo trobelę anapus ežero, o Baironas — žavią Diodati* vilą aukštėliau. Namas buvo senovinis, geroj vietoj vidury šlaito, pro langus matyti vejos, vynuogynai, puikūs vaizdai: ežeras gėlėtom pakrantėm, Ženeva, Juros kalnas. Didelio pono vilukė, sykiu ir bajoriška, ir kaimiška, patiko Baironui. Jis greit priėmė Diodati rutiną. Vėlyvi pusryčiai, vizitas pas Šelius, irstymasis po ežerą, penktą valandą pietūs, tokie trumpi, jog mėgo vienas valgyti, paskui, jei gražus oras, vėl į valtį. Jei lydavo, Šeliai ateidavo

*Vila kažkada priklausė protestantų teologui šveicarui Žanui Diodati (1576—1649). *(Vert. past.)*

vakare į Diodati ir neretai pasilikdavo iki ryto. Visam gyvenimui Merė įsiminė tuodu balsu: rimtą, melodingą Bairono ir karštą, šaižų Šelio. Mėgo jųdviejų klausytis užsimerkusi. Būdavo, vos vienas nutyla, pasigirsta kitas.

Iš pradžių Baironas žiūrėjo į Šelį truputį iš aukšto ir su nepasitikėjimu. Jam, reikia pasakyti, patiko žmonės su akivaizdžiomis visuomeninėmis dorybėmis. Klerės jis nei gerbė, nei ją mylėjo ir dėl to mėgino rodyti panieką Šeliui, kurį jinai jam pristatė. Bet protą mokėjo vertinti ir greit susižavėjo Šelio inteligencija, pranašesne netgi už Metjuzo ar Hobhauzo inteligencija. Į tuos klausimus, kuriuos Baironas nuo mažens kėlė Visatai, Šelis skardžiu balsu atsakinėjo subtiliai ir kažkaip naujoviškai. „Kas sukūrė tokį netikusį pasaulį? — klausė Baironas. — Dievas ar demonas?" Idealistas ateistas Šelis atsakydavo, kad Dievas ir velnias — tai žmogaus siekių projekcijos. Blogio jis nelaikė, kaip Baironas, būtinu žmogaus prigimties elementu. „Tyriems viskas — tyra." Jupiteris, neapykantos kūrėjas, už savo egzistavimą turi būti dėkingas Prometėjo širdy užsilikusiai neapykantos kruopelei. O krikščionių velnias už savo egzistavimą turi būti dėkingas tam tikrų sielų piktumui. Blogis buvo, bet ne gamtoje; jis buvo ta dirbtinė, „sąlyginė" bjaurastis, atsiradusi susijungus žmonėms į bendruomenę, ir jos turi vedybos, kareiviai, teisėjai, monarchai. Vienintelė natūrali realybė Šelio akimis — tai Grožis, kuris pasireiškia harmonija ir yra pasklidęs gražiuose vakaruose ant ežero, paukščiuose, žvaigždėse, moterų veiduose.

Baironas, mažai telinkęs į metafiziką, pusiau susižavėjęs, pusiau šaipydamasis, klausėsi šito itin aštraus pranešimo apie panteistinę meilę. Kai ateidavo jo eilė kalbėti, jis iškeldavo niūresnę — „metodistų, kalvinų, Augustino" — doktriną. Ne, ne taip viskas paprasta, kaip norėjo, kaip tikėjo Šelis. Blogis buvo, tai buvo nuodėmė. Savo paties sieloje jis regėdavo konfliktą, kurio niekaip nesugebėdavo išspręsti. Jis pražudė daug moterų, nors vienas mylėjo, kitas gerbė. Kas kas, o jis žinojo, kad žmonės yra sudėtingi ir nelaimingi. Šelis, pernelyg tyras, nieko nenutuokė nei apie vyrus, nei apie moteris.

Ne tokio aiškaus proto kaip Baironas ir gal ne toks griežtas pats sau, jis, pasidavęs pagundai, ją vadino dorybe. Baironas, įgudęs tiksliau protauti, negalėjo dangstyt savo paklydimų auksuotu doktrinos rūku. Jis žinojo, kad žmogus nėra geras. Sutiko su Šeliu, kad tautoms reikia siekti laisvės, tik nemanė, jog užtenka kilniaširdžių, miglotų žodžių joms išvaduoti. Jis troško herojišku, bet aiškiai apibrėžtu veiksmu padėti tokiai ir tokiai žinomai ir esančiai tautai. Jo šlykštėjimasis visuomene buvo kitoniško pobūdžio negu Šelio. Šelis, idealistas net ir bjaurėdamasis, niekino vaizduotėje nusipieštą Pasaulį ir visai nepažinojo kūniško Pasaulio. Realistas Baironas bėgo nuo visuomenės, kurią kažkada norėjo užkariauti. Jis sakydavo: „Aš nemėgau pasaulio, ir pasaulis manęs nemėgo", bet apgailestaudamas. Šeliui gyvenimas buvo paprasta problema — kova tarp Gėrio jėgų, kurias tikėjo viešpataujant savo sieloje, ir pasaulio, išorinio objekto. Nejautė dvejinimosi, tepažinojo vieną Šelį. O Baironas pažinojo daugybę Baironų: jam konfliktas buvo vidinis. Konfliktas tarp Merės Čavort Bairono ir ledi Melburn Bairono, tarp Sentimentalo ir Ciniko, tarp išdidumo ir švelnumo, tarp Konformisto ir Maištininko, tarp tauriausios ir žiauriausios būtybės. Ne jo protas sukūrė tą nepalenkiamą likimą, verste verčiantį daryti tai, ko paskui gailėdavosi. Netikėjo, kaip Šelis, kad žmogus — visagalis pasaulio pertvarkytojas, pripažino esant aplink save dieviškas ir šėtoniškas jėgas. Viešbučių knygose prie savo pavardės Šelis pridėdavo: *ateistas*. Baironas neneigė Kūrėjo, bet jo sukurtą pasaulį laikė blogu. Kainas pagrįstai skundėsi žydų Dievu, Prometėjas pagrįstai keikė Jupiterį, ir jis, Džordžas Gordonas Baironas, savo lemtingo kraujo nekalta auka, taip pat buvo tos didžiųjų maištininkų padermės.

Taip vienam balsui nutilus, pasigirsdavo kitas. Baironas itin vertino didžiąsias Šelio dorybes, tačiau jo nesuvokimas realių problemų kartais jį erzindavo. O Šelis skųsdavosi Merei, kad Bairono galvosenai turėjo įtakos aukštuomenės ir aristokratijos pažiūros. Bet šiaip juodu pasidarė tokie neper-

skiriami draugai, jog Polidoris iš pavydo, kad Šelis užėmė vietą Bairono gyvenime, norėjo išprovokuoti dvikovą.

Hobhauzas ne be reikalo patarė Baironui neimti Poli-Doli. Tas daktariukas pasidarė tiesiog nebepakenčiamas. Manė turįs teisę kištis į pašnekesius aukštomis temomis ir juos gadino. Visokius jo kivirčus su Ženevos gyventojais reikėdavo Baironui malšinti. Baironas rodė nematytą kantrumą tam, anot jo, „mažvaikiui daktarui Poli-Doli" ir sakė didesnę gyvenimo dalį praleidžiąs savo gydytojui slaugyti.

Birželio dvidešimt trečiąją Šelis su Baironu išplaukė valtimi aplink ežerą, ir, laimė, be daktaro Polidorio, kuris su išnarinta koja pasiliko Diodati viloje. Šioje kelionėje poetus užklupo audra prie Mejeri. Baironas, jau nusimetęs drabužius, pasisiūlė gelbėti Šelį, nes tas nemokėjo plaukti. Šelis nesutiko, ramiai atsisėdo valties dugne ir pasakė skęsiąs nė nemėgindamas laikytis.

Juodu aplankė Ruso tėviškę ir buvo vienas antru patenkinti, nors gyveno skirtingu ritmu. Šelis, atsikėlęs su saule, jau, būdavo, bėga kalnų takeliais. Baironas keliasi įdienojus ir nemėgsta vaikščioti. Bet abu mielai iš naujo paskaitinėdavo „Naująją Eloizą" tarp gamtovaizdžių, aprašytų knygoje. Juodu be galo sujaudino Šiljono pilis. „Nebuvau matęs, — rašė Šelis, — baisesnio paminklo tos šaltos ir nežmoniškos tironijos, kurią žmogus su malonumu duoda patirti žmogui." Bonivaro vienutėje, kur Baironas įbrėžė savo vardą, paprašė papasakot jiems apie tą tirono auką, ir Baironas per vieną naktį parašė „Šiljono kalinį". Šelis kūrė „Himną Dvasios Grožiui". Per šią kelionę Baironas parašė daug naujų strofų „Čaild Haroldui". Vienos buvo apie Ruso, apie Klaraną, kitos — apie Gibono* Lozaną ir Voltero Fernė. Gibono sode Baironas nusiskynė šakelę akacijos, tos pačios, po kuria sėdėjo ir žiūrėjo į Monblaną Gibonas, parašęs paskutinį savo

*GIBONAS EDUARDAS (1737—1794) — anglų istorikas. Parašė „Romos imperijos smukimo ir žlugimo istoriją" (6 t., 1776—1788). *(Vert. past.)*

knygos sakinį. Šelis nepasekė jo pavyzdžiu nenorėdamas įžeist vardo, didesnio už Ruso.

Per šią kelionę Šelio įtaka Baironui išaugo. Jis jam paskyrė „dozes Verdsverto". Baironas niekada neimdavo į rankas Verdsverto. Bet šioje aplinkoj, pavergtas ežero tylumos, pamėgo Verdsverto poeziją, rado joje tą panteistinę meilę, kuri buvo Šelio religija. Tų dviejų poetų dėka tuometinėje Bairono kūryboje atsirado naujų temų. Prie „tuštybių tuštybės", sudarančios visos jo poezijos pagrindą, prisidėjo švelnesnių gaidų. O gal tasai gyvenimas ne ištisai niekintinas. Nuo ramaus ežero krantų žvelgdamas į tokius gražius kalnus, Haroldas ir pats tikėjosi atgavęs ramybę. Vienatvė ir gamta — štai kur turbūt slypi laimė, kurią iki šiol manė esant negalimą.

Aš gyvenu ne savyje: esu
Mane apsiautusios gamtos dalelė...

Forma liko Bairono: kontūrai tebeturėjo tikslų aiškumą. Bet po lėtai plaukiančia Verdsverto forma ir glūdėjo jo pasaulio suvokimo visa esmė. Aistringas šaižus balsas išvarė vagą Bairono galvosenoje, ir kartais, ypač vakare, kai dangus ir žemė nuščiūdavo, Baironas, matydamas vandeny žvaigždes ir didžiulį kalnų šešėlį, tarytum pajusdavo plevenant geras ir paslaptingas galias. Bet šitokios mintys trumpam teaplankydavo jo sielą. Ar galėjo „Didysis Egoistas užmiršti, kas esąs, susilieti su Visuotiniu Grožiu"?

Kelionėje, greit keičiantis scenoms ir vaizdams, akimirką užmiršdavo savo širdies dramą. Bet, vos sugrįžo į tvarkingą Diodati ramybę, tuoj vėl atgaivino savo fantomus. Nors šiaip tikrovė buvo tokia paprasta. Kas tasai gyvenimas? Veja apaugę šlaitai, ramus ežeras. Tas Pikadilio kambarys, išniekintas tuščių butelių ir antstolių, liko toli. Nesantieji mums yra tas pat, kas mirusieji. Jie, kaip ir mirusieji, — blyškūs šešėliai; jų bruožai prisimiršta, kaip ir mirusiųjų. Bet nesantieji, kaip ir mirusieji, mus persekioja, tiesia aplink mus savo marškas. Merė Ana... Augusta... Anabela... Kaip „Korsaro" laikais toji mintis ėjo per viską, — taip, per viską. Jis pridarė daug

blogo, bet nesijautė kaltas. Jaunystėje jis buvo taurios sielos; žmonių piktumas padarė jį pabaisa. Kiek niekais nuėjusių dorybių! Jis piktinosi Likimo neteisingumu ir žiaurumu. Jo sąmoningame kliedesy vienas po kito iškildavo visi šio likimo elementai: Anslis...

... virš kalvos
Žėrėjo neprilygstamas vainikas.

Baironas parašė ilgą poemą „Sapnas" apie savo vaikišką meilę. Tiesiog keista, kaip jis negalėjo išsivaduoti iš tokio menkučio nuotykio... „Stansus Augustai":

Kai paskirtas man laikas praėjo
Ir užgeso manoji žvaigždė,
Tik tavęs neradau tarp teisėjų,
Tik tavęs nebaugino kaltė.
Supratai mano gėdą ir skausmą,
Pasiryžai kamuotis kartu.
Jeigu vertos nežemiško jausmo
Žemės dukros — pelnysi jį tu.

Tu žmogus, bet nemoki meluoti,
Tu iš moterų, bet nekalta,
Tu nelinkusi meilės išduoti,
Tu rami, nors esi apšmeižta;
Savo žodžio nepratusi keisti,
Tu dingsti, bet grįžti pas mane,
Tu pyksti, kad galėtum atleisti,
*Tu juokies, kad nutiltų minia**.

Kaip ten už jūrių marių laikosi Augusta? Nežinojo. Sidabrinis ežeras po langais jam priminė Niūstedo ežerą. Meldais apaugusiose jo pakrantėse buvo laimingas su ja. Jis jai rašė jaudinančius laiškus:

„Nesisielok ir nepradėk savęs nekęsti. Jei turi nekęsti

*Vertė Tomas Venclova

vieno katro, geriau nekęsk *manęs*, bet nedaryk to — mane tai pribaigs. Mes paskutiniai šioj žemėj, privalėję ar įstengę nebemylėti vienas antro." ... „Koks aš buvau kvailys, kad vedžiau, *tu* irgi ne ką protingesnė, mieloji. O būtume galėję gyventi taip laimingai vienu du — pasilikę senmerge ir senberniu; aš niekada nerasiu tokios kaip tu, o tu (tegul tai gali pasirodyt tuščias pasigyrimas) — kito tokio kaip aš. Mudu sukurti drauge leist dienas, ir užtai mudu — arba bent aš dėl susidėjusių aplinkybių esu atskirtas nuo vienintelio žmogaus, kuris būtų galėjęs mane mylėt ir prie kurio aš būčiau galėjęs be galo prisirišt... Jei tu ir vienuolė būtum, o aš — vienuolis, mudu galėtume šnekėtis pro pinučius, o ne per jūrą. Bet, šiaip ar taip, — mano balsas ir mano širdis visada priklauso tau."

Ji beveik neatsakinėjo; savo miglotuose, paskubom rašytuose laiškuose sakydavo, kad dažnai susitinka su Anabela, kad Anabela jai labai gera... Ledi Bairon labai gera? Oho! Jis tuo stebėjosi. Jo simbolinių figūrų galerijoje Anabela tapo Nepermaldaujama Žmona, jo „dorybingąja Klitemnestra.*" Ponia de Stal** — ji gyveno Kopė, aname ežero krante, — pas kurią dažnai lankydavosi, užsimanė jį sutaikyti su Anabela; privertė parašyti jai laišką, bet jis žinojo, kad rašė veltui. Anabela sudaužė jo širdį. Kažkada jis patenkintas sakydavo, kad jo širdis — kieta kaip škotų kalniečio puspadis, o dabar jautėsi taip, lyg per ją būtų perėjęs dramblys.

Žinoma, jis negražiai elgėsi su ledi Bairon, bet ji buvo jo žmona, ištekėjo už jo, kad dalytųsi „vargais ir džiaugsmais", ji nebuvo „apvaizdos paženklinta", kad jį nutrenktų... Likimas kada nors jai atmokės. Iš visų antikinių deivių nė vienos taip negerbė kaip Nemezidės, dievų Keršytojos. Baironas paslaptingai pranašavo:

„Kada nors jos darbai kris ant jos pačios galvos; *ne* per

*Klitemnestra nužudė savo vyrą, Argo karalių Agamemnoną. *(Vert. past.)*

**de STAL ŽERMENA (1766—1817) — prancūzų rašytoja. *(Vert. past.)*

mane tai atsitiks, nes aš jai nejaučiu keršto, bet atminkit mano žodį *tot ou tard** ji baigs blogai."

O kai ji susirgo, jis parašė:

Buvai liūdna — bet aš tavęs neguodžiau,
Sirgai, bet nebudėjau prie tavęs...

Taip, už mane atkeršijo dangus!
Nors būčiau ir baisingai nusidėjęs,
Žmona — bičiulis, ligi šiol brangus —
Nebus man Nemezidė ir teisėjas.
Tik maloningas nupelnys malonę —
Žiauruoliui tai beprasmiška vilionė.
Tave išvijo sapno karalystė:
Tuščioj nakty agoniją junti
Ir prakeikimo guolyje liūdi,
Nes tavo žvilgsnį temdo išdavystė.
Pasėjus blogį, tegali išvysti
*Nelaimės derlių bręstantį širdy!***.

* * *

Vizitai pas ponią de Stal buvo jo vienintelis kontaktas su išoriniu gyvenimu. Kopė pilaitė, tokia žavinga su rudu stogu, aklinu tarp dviejų bokštelių kiemu, romantišku parku, kriokliu ir dauba jam labai patiko. Kartais Baironas ten sutikdavo svečių iš Anglijos, kurie žiūrėdavo į jį tarytum į Tamsybių kunigaikštį. Kai kažkokia misis Harvi apalpo, jam įėjus, ponios de Stal duktė, miela ir graži kunigaikštienė de Broili, sušuko: „Taip jaudintis šešiasdešimt penkerių metų — dievaži per daug!" Kiti Kopė svečiai jo privengdavo. Kunigaikščio de Broili nuomone, Bairono kalba „užkulta bedieviškais juokeliais ir vulgariojo liberalizmo nuvalkiotomis frazėmis". Ponia de Stal jį bardavo: „Ko jūs pasišovėt kariaut su

*Anksčiau ar vėliau *(pranc.)*.
**Vertė Tomas Venclova

visu pasauliu?" Juk tai neįmanoma. Pasaulis daug stipresnis už individą, kad ir kažin kas jis būtų. Aš pati bandžiau kariaut jaunystėje, bet tai neįmanoma". Ji, rodos, sakė tiesą. Baironas norėjo šturmu paimt miglotas viršūnes, kur viešpatavo britų Sąlyginumai, bet niekas negali nebaudžiamas pult dievų, kuriuos slapčiomis tiki, — ir štai dabar jis čia, neapykanta prirakintas prie savo vienišos uolos. Prometėjas, juokingai patogiai įsikūręs vidury Godvino dukterų okeanidžių menko choro.

Iš ponios de Stal Baironas sužinojo, kad Karolina Lem ką tik — gegužės dešimtąją — išleido romaną apie jį. Ponia de Stal jam paskolino knygą. Ji vadinosi „Glenarvonas", tituliniame puslapyje buvo epigrafas, paimtas iš „Korsaro":

Korsaras nusineš į amžinybę
*Daug nuodėmių, vienintelę dorybę**.

Šiaip taip prisivertęs, nes romanas buvo labai nuobodus, Baironas jį perskaitė. Jame ledi Karolina aprašė savo gyvenimą, truputį kai ką pakeitusi. Visai jaunutė herojė ištekėjo už lordo Avondelio, atseit, už Viljamo Lemo. „Lordui Avondeliui nebent galima prikišti tai, kad buvo be galo plačios ir geros širdies ir leido savo lengvabūdei gyvenimo draugei viską rikiuot ir tvarkyt kaip tinkamai." „Jūs man būsite įstatymas, — sakė lordas Avondelis žmonai, — meilužė, vadovas, o aš būsiu savanoris jūsų vergas." Žinoma, ledi Avondel bodėjosi tokiu silpnu vyru ir mylėjo Glenarvoną — Bairono, Korsaro ir Laros derinį. „Aš bjauriuosi gyvenimu, — šaukė Glenarvonas, — bjauriuosi visuomene, meile, jausmais. *Damn it! Don't talk about it!***" Ledi Oksford, griežtai pavaizduota, irgi ten figūravo: „Ji buvo nebe pirmos jaunystės, ir tam tikras pedantiškumas užgoždavo jos pašnekesių žavesį". Ledi Karolina netgi įdėjo kaip Glenarvono laišką ledi Avondel autentišką Bairono laišką apie jųdviejų santykių nutraukimą. Romano pabaigoje ji leido Glenarvonui žūti bangose.

*Vertė Tomas Venclova
**Velniop! Nekalbėkit man apie tai *(angl.)*.

Karolina karštai troško sužinoti Bairono nuomonę apie knygą. Jis sukūrė kupletą:

Iš rankų krinta „Ilderimas".
Prakeikimas!
Pradėjau „Margaritą iš Anžu" —
Oi, negražu!
Bandžiau vartyti „Vaterlo" —
Tuščia jo!
Žiūriu į baltą „Railston Dau" —
Tiesiog bijau!
Bet iš visų klaikiausias „Glenarvonas".
*Kad jį šėtonas!**

Bairono nuomone, jei romanistė būtų parašiusi gryną teisybę, romanas būtų daug romantiškesnis ir įdomesnis. „Na o jei kalbėsime apie panašumą, portretas negali būt vykęs, nes aš trumpai pozavau."

Nesantieji yra tas pat, kas mirusieji... Bet kartais mes daugiau gyvenam su mirusiaisiais negu su gyvaisiais. Kas buvo Klerė, jo dabartinė meilužė, šalia reikliųjų šešėlių? Kiekvieną vakarą ji užkopdavo į Diodati vilą pas savo mylimąjį, o auštant grįždavo per vynuogynus į Šelių trobelę. Ji buvo nėščia ir labai nuliūdusi. Dirbo Baironui, perrašinėjo „Šiljono kalinį" ir naująsias „Čaild Haroldo" strofas. Klerė jį erzino, jam buvo nuobodu su ja. Žemos kilmės moteris begėdiškai užsikorė jam ant sprando, — grynai „mėlynosios kojinės"** įgeidis... Ji laukia nuo jo vaiko. Tegul. Vaiką jis išaugins. Vaikas — Bairono klano dalis ir — kas žino — gal bus jam brangus, nes Ada iš jo atimta. Bet motinos daugiau nenori matyti.

Šelis kaip brolis švelniai mylėjo Klerę, ir jam atrodė, kad negalima tokiu tonu kalbėt apie ją, kaip kalba Baironas. Baironu poetu, kurio spindesys ir lengvumas akino taip, jog prieš jį jausdavosi menkas, Šelis tebesižavėjo, tačiau Baironu žmogum buvo nusivylęs, jis jam kėlė nerimą. Bairo-

*Vertė Tomas Venclova

**Sausa, be moteriško žavesio moteris; pedantė. *(Vert. past.)*

nas, liberalas teoriškai, teikė didelę reikšmę kilmei; jam buvo ne vis vien, kad Šelis — baroneto sūnus, ir jis duodavo pajusti, kad pats — lordas. Su moterimis kalbėdavo kažkaip iš aukšto ir atsainiai, ir tai šokiruodavo Šelį. O Baironui kai kurios loginės Šelio tikrybės atrodydavo nehumaniškos. Nuo to šaižaus balso jis pavargdavo. Nepatiklusis Baironas kartais suabejodavo Šelio tyrumu. Praminė jį Angim... „Gėtės Mefistofelis žaltį, kuris sugundė Ievą, vadina „mano tetule angim", ir aš visada buvo tos nuomonės, kad Šelis — vienas jos giminaičių."

Hobhauzas su Skropu Deiviu pranešė atvyksią. Kaip jis atsigaus išgirdęs žavingą Deivio mikčiojimą, užmiršęs Verdsvertą, panteistinę meilę ir paplepėjęs su jais apie vakarėlius pas Kinerdą. Rugpjūčio dvidešimt devintąją Šeliai išvyko pasiėmę Klerę. Po keleto dienų Baironas parašė Augustai:

„Nebark manęs; ką aš galėjau padaryt? — Ko aš nesakiau, ko aš nedariau, kvaila mergiotė užsimanė mane lydėt, teisingiau, aplenkė mane, nes radau ją čia, — ir kiek aš privargau, kol įtikinau, kad važiuotų sau atgal; bet pagaliau ji išvažiavo. Brangioji, sakau tai gryną tiesą, aš negalėjau tam užkirst kelio, dariau viską, ką galėjau, ir tą istoriją užbaigiau. Aš jos nemyliu, beje, mano meilės niekam nebeliko; bet, šiaip ar taip, negalėjau dėtis stoiku prieš moterį, kuri važiavo aštuonis šimtus mylių, kad mane nufilosofuotų. Dabar tu žinai apie tai ne mažiau už mane, ir su tuo viskas baigta."

XXVII
Lavinos

Draugystės pasiuntiniai Skropas Deivis ir Hobhauzas atvyko rugpjūčio pabaigoje. Juodu susižavėjo vila, Juros kalno vaizdu. Atvežė, ko tremtinys kiekviename laiške prašė: magnezijos, lazdą su įtaisyta špaga, Vaito raudonųjų miltelių

dantims valyti. Apsidžiaugė, kad bičiulis gerai atrodo: veidas nebegeltonas, kaip tada, prieš kelionę. Pažiūrėti aprimęs; tik iš pernelyg ramios laikysenos galėjai numanyti, kokiom pastangom jam pavyksta slėpti savo tebeverdančius jausmus; bet jau buvo didelis dalykas, kad jis gebėjo valdytis. Londone sklido šnekos, esą Baironas tvirkinąs Žemutinės gatvės grizetes, esą Augusta pažo drabužiais išvykusi su juo. Hobhauzas nustatė, jog skaisčiau gyventi kaip Diodati viloje, atrodo, neįmanoma, ir nusiuntė palankų biuletenį misis Ly:

„Tamstos brolis itin rūpinasi išoriniu padorumu ir gyvena neužgaudamas nei Dievo, nei vyro, nei moters... Jo sveikata žymiai pasitaisiusi; brendžio, nemigos, magnezijos, sodos tvano — nė ženklo. Jokių šiurkštybių, jokio ištvirkavimo; netgi neberėkauja; pažiūrėti toks laimingas, koks ir turėtų būti; jūs suprantate, ką aš noriu pasakyti: toks laimingas, koks gali būti garbingas ir jautrus žmogus po katastrofos ir taip — teisingai ar neteisingai — apkaltintas."

Hobhauzas, aišku, norėjo apžiūrėti kraštą. Trys Šv. Trejybės koledžo muškietininkai, Polidorio lydimi, iškeliavo į Monblano Šamoni. Baironui buvo sunkoka klibikščiuoti per ledynus. Montavero užeigoje rado svečių knygoje Šelio pavardę ir prierašą graikiškai: „ateistas ir filosofas". „Aš manau, — pasakė Baironas, — jog pasitarnausiu Šeliui užbraukdamas šiuos žodžius", ir taip padarė. Grįžo pro Kopė, ir jo draugai apsidžiaugė susipažinę su ponia de Stal, Bonštetenu ir Šlėgeliu*. Hobhauzas buvo ką tik perskaitęs „Adolfą"** ir pasakė poniai de Stal atpažinęs jos sakinius: „Švitulėliai ant nukritusių lapų žiba tik tam, kad parodytų, kaip viskas aplink

*BONŠTETENAS KARLAS VIKTORAS (1745—1832) — šveicarų rašytojas. ŠLĖGELIS AUGUSTAS VILHELMAS fon (1767—1845) — vokiečių rašytojas. *(Vert. past.)*

**Romaną „Adolfas" parašė prancūzų rašytojas KONSTANAS DE REBEKAS BENŽAMENAS, ponios de Stal draugas. *(Vert. past.)*

išdžiūvę". Ponia de Stal grįžtelėjo į Bonšteteną ir tarė: „Žavu, ar ne?" Hobhauzui labai patiko Kopė.

Baironas drovėdamasis įdavė draugams trečios „Čaild Haroldo" giesmės rankraštį. Hobhauzas, negyvenęs su Šeliu, labai stebėjosi: „Čia yra gražių gabalų, bet nežinau, ar pamilsiu jas taip kaip pirmas dvi giesmes. Ji kažkokia paslaptinga ir metafiziška..." O apie „Stansus Augustai", kuriuos Baironas irgi jam perskaitė, pasakė, kad verksmingi, tiesiog koktūs, ir sukūrė negailestingą parodiją:

Tu poetas — tik duok atsipūsti.
Tu protingas — net kartais baugu.
Tu mums viskas — atleisk mūsų rūstį
*Ir nevesk iš kantrybės draugų**.

Apie jausmus kalbėtis su Hobhauzu buvo išties neįmanoma.

Pirmas išvažiavo Skropas Deivis, prisikrovęs šlifuotų akmenų, agatų, krištolo karolių, kuriuos Šamoni Baironas nupirko seserėčioms Ly ir dukrai Adai, „meilei". Iš visų jo kūrinių nerealiausia buvo ta mažytė, kurią matė porą kartų ir savotiškai mylėjo. Deiviui išvažiavus, po keleto dienų Baironas atsikratė vargšu Polidoriu; šiaip jis buvo garbingas vaikinas, bet per savo tuštybę pasidarė nebepakenčiamas. Hobhauzas, be gailesčio dedąs taškus ant „i", pasakė tai pranašavęs; likęs su Baironu, pasiūlė vėl keliauti į kalnus, į Jungfrau.

Sodri ganyklų žaluma, karvių varpeliai, priešais ant kalnų stovintys piemenys, greičiau dangaus negu žemės, paskutinės juostelėjusio, vasaros neištirpdyto sniego marškos priminė Baironui jo, vaiko, atostogas Škotijoje. „Tai panašu į sapną, — pasakė jis Hobhauzui, — taip tviska, taip dyka, jog neberealu." Akį traukė ledynų jūra, kuri atrodė tarytum sustingusi audra, stulpai sidabrinių vandenų ir vaiskios putos, vėduluojančios lyg uodega to milžiniško palšo žirgo, kuriuo, kaip skelbia Apreiškimas Jonui, raita atjos Mirtis, sieringi, sunkūs debesys, kurie plakėsi į bedugnių krantus lyg

*Vertė Tomas Venclova

pragaro putotas vandenynas. Žavėdamasis tais reginiais, Baironas galvojo apie Augustą ir per visą kelionę rašė dienoraštį, skirtą jai:

„Vakar, 1816 metų rugsėjo septynioliktąją, iškeliavau (su Hobhauzu) į kalnus. Rašysiu trumpą dienoraštį savo seseriai Augustai.

— Karvių varpelių muzika ganyklose ir piemenų ūkavimas nuo uolos į uolą, jų dūdavimas nepasiekiamose, rodos, atšlaitėse įkūnija visa tai, ką buvau girdėjęs ar vaizdavęsis apie pastoralinę buitį... Ir tyriausiu pavidalu — kur žvelgi, dyka, tuščia, patriarchališka... Tuo metu aš vėl kurdinu į savo sielą gamtos vaizdus.

— Devynios valandos. Einu miegot. Hobhauzas gretimame kambary stuktelėjo galvą į duris ir, aišku, prakeikė visas duris; šiandien nepavargau, bet gal kaip nors užmigsiu. Apačioj plepa moterys; skaičiau Šilerį prancūziškai. Labanakt, brangioji Augusta.

— Grindenvaldas. Žvaigždėtas dangus nuostabus, bet takelis — suk jį velniai! Nieko, grįžom sėkmingai; amalas kažkur malė... Važiavom pro ištisus nudžiūvusius pušynus, kamienai — be žievės, šakos — be gyvybės; sunyko per vieną žiemą. Žiūrėdamas į pušis, pagalvojau apie save ir savo šeimą.

— Iš Berno į Fribūrą... Nusipirkau šunį — labai bjaurų, bet *tres mechant**, didelis privalumas šeimininko akimis, mano — taip pat... Jis beuodegis, vardu *Mutz*.

— Man sekėsi per šią trylikos dienų kelionę — ir oras geras pasitaikė, ir bendrakelionis... daviau sau žodį būt patenkintas. Mėgstu Gamtą ir žaviuosi Grožiu. Pakeliu nuovargį, nepritekliai man tik eina į naudą, aš pamačiau vienus tauriausių vaizdų pasauly. Bet ir čia kelionę man kartino prisiminimai, ypač apie paskutinį didįjį sielvartą, ir tie prisiminimai lydės mane visą gyvenimą; nei piemenų melodijos, nei griūčių dun-

*Labai piktas (*pranc.*).

dėjimas, nei srautai, nei kalnai, nei ledynai, nei girios, nei debesys nė akimirką nepalengvino mano prislėgtos širdies, neleido mano nelaimingam „aš" pasimesti toje didybėje, galioje ir šlovėje, kuri supo mane iš visų pusių.

Aš niekam nepriekaištauju, kas buvo — pražuvo. Aš netrokštu keršto, beje, nežinau, koks kerštas galėtų atmokėti už tai, ką iškentėjau; bet ateis valanda, kada ir kiti patirs, ką patyriau aš... bet gana... Tau, brangioji Augusta, siunčiu ir tau rašiau šį dienoraštį apie tai, ką mačiau ir jaučiau. Mylėk mane, kaip aš myliu tave."

* * *

Rugpjūtį Baironą aplankė Diodati viloje „Vienuolio" autorius Lujis*. Išvertė jam keletą Gėtės „Fausto" gabalų. Tema negalėjo nesujaudinti. Fausto klausimai Visatai, sandėris su Velniu, Margaritos pražudymas — ar tai ne paties Bairono istorija? Bet jis Faustą būtų sukūręs drąsesnį, niauresnį. Ko drebėt prieš dvasias? Žmogus, tikras žmogus, jų nebijo ir nebijo Mirties.

Kūriniui atsirasti reikia impulso ir palankios dirvos. Bairono dirva laukė: tai buvo toji įkaitinta neišsakytų jausmų masė, siaubas, meilė, geismas, apgailestavimai, — žodžiu, lava, gresianti dar sykį viską užlieti. Iš impulso — „Fausto" skaitymo ir Alpių peizažų — radosi didelė draminė poema „Manfredas". Du pirmus veiksmus Baironas parašė per dvylika dienų, be to, keliaudamas. Gamtos vaizdai, kuriuos aprašinėjo proza Dienoraštyje Augustai, truputėlį pakeisti, virto naujosios dramos fragmentais ir pynėsi su graudžiais prisipažinimais. Visos tikroviškos scenos — susitikimas su medžiotoju, piemuo, padūdavęs Ranz des Vaches**, — tučtuojau įėjo į šią gana migloto siužeto poemą, galinčią viską sutalpinti.

Manfredas — vienos Alpių feodalinės pilies senjoras —

*LUJIS DŽORDŽAS HENRIS (1817—1878) — anglų rašytojas. *(Vert. past.)*

**Tiroliečių liaudies daina *(pranc.)*.

gilinosi į magijos mokslus; jis turtingas, mokytas, bet jo sielą, rodos, slegia kažkoks didelis nusikaltimas. Pirmoje scenoje, labai faustiškoje, jis iššaukia Žemės, Okeano, Kalnų, Šviesos dvasias. „Tu, žemės dulke, tu, žmogau, ko nori tu?* — klausia Dvasios. — Užsimiršimo. — Nuo ko? — Nuo to, kas sieloj slypi..." Kas slypi jame? Jis mums leidžia spėlioti... Gailestis moters, Astartės, kurios neteko ir su kuria norėtų vėl susijungti, troškimas atkeršyti kitai moteriai, kurios vardo nemini. Paslaptingas balsas jai ištaria baisų užkeikimą, o kadangi Baironas negali išsiveržt iš savęs ir užmiršt savo „aš", kadangi aliuzijos aiškios ir simboliai permatomi, mes žinome, jog Manfredas — Baironas, Astartė — Augusta, o užkeikimo objektas — Anabela.

Miegas tau sumerks akis,
Bet budės tava širdis,
Sielą mintys tau kamuos
Ir šešėliai tamsumos.
Mano burtų apžavėtas,
Niekur sau nerasi vietos,
Nesidžiaugsi vienatve:
Seksiu aš visur tave
Pasivertusi rūku.
Liūdna bus tau ir klaiku.

Vylinga tavo akimi,
Tavos gudrybės angimi,
Neišmatuojama klasta
Ir tavo povyza šventa,
Giminyste su broliu Kainu,
Mokėjimu bet kokia kaina,
Per kraują, per draugų skausmus,
Įvykdyt savo siekimus —
Tave prakeikiu aš nūnai:
Lyg pragare — dek amžinai!

* „Manfredą" vertė Aleksys Churginas

Paskui Manfredas prašo fėją iššaukti jam Astartę; jis ją aprašo, tai — Augusta:

Ji panėšėjo į mane: plaukai
Ir veidas, ir jo išraiška, ir akys,
Ir balso skambesys, ir visa kita
Atrodė gimininga mumyse,
Nors ji žavinga buvo. Mudu siejo
Vienodos mintys, pomėgis vienatvės
Ir mokslų paslaptingų, o taipogi
Troškimas savo žmogišku protu
Aprėpti šį pasaulį. Maža to:
Ją puošė lygiai ašaros ir šypsniai —
Man svetimi iš seno — ir romumas,
Kurio nepažinojau niekuomet,
Ir gailestinga siela, ir švelnumas,
Kurį vien jai aš jausdavau savy,
J o s visos ydos buvo m a n o ydos,
Bet jos dorybės tepriklausė jai.
Aš pamylėjau ją — ir nužudžiau!

„Aš pamylėjau ją ir nužudžiau", — štai Manfredo, kaip ir Bairono, nevilties paslaptis, ir Baironas Manfredo lūpomis šaukia apie savo skausmą, itin gerai slepiamą po ramia Diodati vilos šeimininko ir Kopė mandagaus svečio kauke.

Vienatvė nesuteikia man ramybės —
Visur sekioja Furijos mane...
Nuo vakaro lig rytmečio ankstaus
Aš griežiu dantimis, o kai prašvinta,
Likimą savo keikiu... Lyg malonės
Aš beprotybės veltui sau meldžiau...

Pragaro galios veltui iššaukia Manfredui Astartę: ji pasirodo, bet tyli, kaip tuomet tylėjo Augusta, kurios paveikslas Bairono atminty vis labiau blanko.

Kaip baisiai mes mylėjomės! Ne tam
Mes buvom sukurti, kad vienas kitą

Kankintume, nors taip mylėt kaip mudu
Yra didžiausia nuodėmė... Sakyk,
Kad tu nebepyksti, kad už abudu
Aš nubaustas dabar esu...

O, leiski
Prieš mirštant man išgirsti tavo balsą,
Pasigėrėt jo muzika! Prabilk!

Ji dingsta nieko jam neatsakiusi, ir dvasios su siaubu žvelgia į Manfredo neviltį. „Jei būtų jis dvasia, tai jo galybė / Tikrai nustelbtų daugelį iš mūs."

Išsiveržusi lava buvo nuostabi. „Manfredui" trūko trečio veiksmo, tačiau Baironas tuoj pat nesiėmė jo rašyti. Į Diodati vilą grįžo su Hobhauzu, ir kalno apžavai jau buvo išsisklaidę.

* * *

Manfredui užvis didžiausią nerimą kėlė Astartės tylėjimas. Kodėl Augusta į Bairono skundus atsakinėjo tik banaliais laiškais? Kodėl jos erzinantis nenuoseklumas, bet Baironui toks mielas, pavirto moraliniu lėkštumu? Skaitant miglotus sesers sakinius, širdin smelkėsi nuojauta, kad ji persakinėja kito — ir pernelyg jam gerai pažįstamo — žmogaus mintis. Bet jis toli gražu nenumanė, kas atsitiko tarp abiejų moterų jam išvykus.

Tą dieną, kai Baironas paliko Angliją, ledi Bairon (jau kelias savaites gyvenusi Londone, kad būtų arčiau savo juristų patarėjų Lašingtono ir Romili) išvažiavo į kaimą pas dukrelę Adą. Dvidešimt ketverių metų moteriai gyvenimas atrodė baigtas. Jos jausmai Baironui buvo stiprūs; iš didelės meilės negali neatsirast neapykanta, bet jinai jį tebemylėjo. Sutikusi Anabelą išvažiavimo dieną, Augusta pasakė, jog atrodė kraupiai rami, it negyvėlė.

Vyro išvykimas neišsprendė tų moralinių problemų, kurios graužė skrupulingą užgautos kazuistės sąžinę. Kaip ji privalo elgtis su Augusta? Draugiškai? Bet tada nustotų reikšmės vienas rimčiausių jos kaltinimų, jei reikėtų bylinėtis

su Baironu dėl dukters auklėjimo. Priešiškai, kaip norėjo teisininkai? Tuo patvirtintum Karolinos Lem ir kitų skleidžiamus gandus; misis Ly nebegalėtų pasilikti Anglijoje. „Jei Augusta būtų išvažiavusi pas Baironą į tremtį, jei būtų atvirai rodžiusis su juo kaip *soror et conjux*[*], nugalėtoja ledi Bairon būtų tapusi padėties viešpate... Bet jos romantiškas poreikis aukotis buvo visagalis." Ji netroško svainės pražūties. Laikė krikščionės priederme gelbėti Augustos sielą ir, jei įmanoma (bet maža teturėjo vilties), Bairono sielą. Tą dvigubą rezultatą galima pasiekti tik neduodant nusidėjėliams vėl pasimatyti. Palikdama jiems laisvę, ji prisidėtų prie jų prakeikimo.

Šitokiais vingriais keliais priedermė liepė (taip galėjo padaryti ir pavydas, ir nuoskauda) persekioti nusidėjėlę, o po priedermės kauke, žinoma, smelkėsi į skrupulingos moters sąžinę kur kas neramesnis ir, beje, visai natūralus jausmas, kitaip sakant, noras žinoti. Vien tikrumas užmuša pavydą. O apie tą baisųjį nuotykį, dėl kurio iš tiesų iširo šeima, Anabela nieko tikro nežinojo. Nuo pat savo vestuvių jautė incestą sukiojantis po namus, bet ką tai reiškė tie jos pastebėti ženklai? Seną, užgesusią, nurimusią aistrą? O gal ši prigimčiai priešinga meilė tęsėsi ir po vestuvių? Anabela nežinojo ir karštai troško tai išsiaiškinti. Dievaži reikėtų stebėtis, kad Augusta taip nėjo jai iš galvos, bet juk mes visada su nerimu — ir tokiu pastoviu, jog jis pavirsta kone meilumu, — prisirišam prie žmogaus, netgi siaubingos paslapties saugotojo, jeigu mums rūpi tą paslaptį iškvosti.

Kai Anabela, visiškai sutrikusi, suko galvą, likimas jai davė patikėtinę. Viena gera Augustos draugė misis Džordž Viljers paprašė ledi Bairon užsistoti aukštuomenės šmeižiamą svainę. Anabela padarė jai vizitą ir išklojo teisybę. Misis Viljers, padori moteris, ir žado neteko, ir didžiai susidomėjo. Apie išsiskyrimą su broliu ir sklindančias paskalas Augusta visada šnekėdavo tokiu nekaltai užgauliojamo žmogaus tonu, jog iš pradžių misis Viljers buvo sunku patikėti ledi Bai-

[*]Sesuo ir žmona *(lot.)*.

ron žodžiais. Įtikinta pasipiktino. Dar būtų galima dovanoti, anot jos, atgailaujančiai, besikremtančiai Augustai, bet šitoks išdidus nusikaltėlės lengvabūdiškumas netoleruotinas. Toks buvo ir ledi Bairon nusiteikimas. Yra žmonių, kurie mielai padės nusigyvenusiam draugui, jei tik tas atsisakys menkiausio laimės ar komforto ženklo. Abi moterys irgi buvo pasirengusios ištiesti ranką nusidėjėlei, jei toji nusižemins. Baironas — irgi nusidėjėlis — bent žinojo, kas yra nuodėmė. O Augusta, rodos, apie tai niekada nesusimąstydavo. „Man visada krisdavo į akis tas nepaprastas skirtumas tarp jųdviejų: Baironas (kadangi jo jausmai pranokdavo veiksmus) moralės dalykus jautė kur kas subtiliau ir padoriau negu Augusta, — rašė ledi Bairon. — Jinai tarytum nė nežiūrėjo rimtai į savo klaidas."

Misis Viljers sutiko su ledi Bairon, jog išdidžiąją Augustą reikia atvesti į atgailą. Misis Ly, ko gero, galvoja, jog svainėms savaime derėtų ir toliau palaikyti santykius dėl aukštuomenės akių. Būtinai reikėjo duoti pajusti, kad nuo šiol ji atsidūrė už įstatymo ribų.

Ledi Bairon misis Augustai Ly: „Aš nenorėjau tamstos jaudinti prieš gimdymą, bet dabar, žinodama tamstą atsigavus, nebegaliu slėpti, kad turiu sumetimų, paremtų tam tikromis tamstos elgesio aplinkybėmis, kuriuos, beje (nors jais nė kiek neabejoju), trokštu palaidoti tyloje, — kartoju, turiu sumetimų, kurie mane įpareigoja apriboti santykius su tamsta..."

Abi dorybingosios, jaudindamosi ir nerimaudamos, klausinėjo viena kitą, kaip reaguos į šį grasinimą jųdviejų puolusioji sesuo: „Aš manau, kad pirmiausia ją pagaus baimė, paskui — išdidumas..." Bet Augustos atsakymas buvo nuolankus:

„Savo vaikų labui turiu sutikti su jūsų užuojautos padiktuotu pasiūlymu apriboti santykius; matyt, tiek tegalite suteikti tai, kuri, jūsų žodžiais betariant, daugiau neverta nei jūsų pagarbos, nei meilės! Ilgainiui pakeisite savo nuomonę."

Baigiant šį sielos gydymo kursą, reikėjo pirma išgauti iš Augustos kaltės prisipažinimą, o paskui — pažadą nebesimatyti su Baironu. Svainės susirašinėjo, ir pamažėl ta, silp- nesnioji, nejučiomis leidosi į netiesioginius prisipažinimus. Neneigė nusikalstamų santykių prieš vestuves, bet dievagojosi ir, atrodo, nuoširdžiai, kad po vestuvių buvusi nepalenkiama*. Paskui Anabela ėmė tiksliau kvosti. Kai du žmonės, lyg susitarę, ilgą laiką apeina rimtą, opų klausimą, tai, ryžęsi pagaliau prapjauti tą širdies skaudulį, neretai patiria kankinantį, bet stiprų malonumą ir sakytum kažkokią laimę, kad drauge nagrinėja smulkmenas, ir vieno, ir antro tiek svarstytas vienumoje. Anabela aiškino Augustai, kaip (ką tik pirmąkart atvykus į Siks Mail Botemą) jai viskas pasirodė įtartina, o Augusta paslaugiai analizavo savo pačios iliuzijas ir kvailą įsitikinimą Anabelos aklumu.

Kartkartėmis nusidėjėlė imdavo ir išklysdavo iš atgailos kelio. Misis Viljers, aplankiusi Augustą 1816 metų liepos septynioliktąją, kitą dieną rašė ledi Bairon, kad „Augusta kalbėjo tik apie gazus ir atlasus, atrodė sveikai ir gerai, buvo visiškai rami ir nesutrikusi, lyg joks sunkumas neslėgtų jos sielos". Laimė, po kiek laiko ją pamatė prislėgtą ir susirūpinusią. Bet darbas dar buvo nebaigtas.

Grėsė pavojus, kad ji vėl pasiduos Bairono įtakai. Jis kalbino ją atvažiuoti į Šveicariją ar Italiją. O ji, ko gero, galėjo susigundyti, juoba kad ir pulkininkas Ly, kaip niekada, skolų pjaunamas, tikriausiai netrukdytų jai išvykti. Ji, atrodė, būtų leidusis į visokias kvailystes, broliui tik parašius, kad jaučiasi nelaimingas. Veltui Anabela jai aprašinėjo, kaip baisiai — ji buvusi liudininkė — kamavę Baironą sąžinės priekaištai. „O

**Ledi Bairon misis Augustai Ly*: „Kadangi jūs nesistengiate — ir niekada nesistengėte — manęs apgaudinėti, kai kalbama apie seniai įvykusius faktus, kurių tikrumu nė kiek neabejoju, aš linkusi tikėti jūsų žodžiais, kad niekada nenorėjote man sąmoningai kenkti..."
Ledi Bairon misis Viljers: „Aš gavau atsakymą, tokį, koks ir turėjo būti, tokį, kokio galėjau tikėtis. Esu visiškai įtikinta Augustos nekaltumu per visą su manim susijusį periodą."

man niekada neteko matyt jo kankinantis, kaip jūs aprašėte... Kad žinočiau, kuo galiu prisidėt prie jo tikrosios laimės! Bet aš, deja, nežinau..." Ledi Bairon ne sykį būtų mielai užkabinusi savo svainei ant krūtinės lentą su užrašu: ERETIKĖ IR ATKRITĖLĖ.

1816 metų rugpjūtį Anabela atvažiavo į Londoną vėl pasimatyti su Augusta. Rengdamasi šiai galutinei kvotai, savo papratimu pasižymėjo raštely paragrafais klausimus:

„Kas jus labiau slegia: jūsų nuodėmė ar jos pasekmės? — kaltė prieš Dievą? — ar prieš artimuosius?.. Ar jūs pakankamai aiškiai suvokiate, kad kiekviena mintis, susijusi su tokia nuodėme, pati savaime yra nuodėminga, kad širdis gali nusidėti netgi tada, kai veiksmai yra nekalti?"

Pirmą rugsėjo pusę abi moterys susitikinėdavo kasdien*. Pakliuvusi į tvirtas rankas, Augusta per šiuos ilgus pašnekesius atsižadėjo Bairono ir sutiko, kad Anabela vadovautų jos sielai; pažadėjo nuo šiol rodyti jai visus Bairono laiškus, o jam atsakinėti tik santūriai. Ledi Bairon nereikalavo iš jos nutraukti susirašinėjimą su broliu:

„Aš jums nepatariu mažiau jam rašyti, tik prašau galvoti, kaip pataisyti jo jausmus, o ne apraminti ar patenkinti. — Tad venkite frazių ir ženklų, kurie galėtų vėl atgaivinti jo galvoje blogas mintis... Leiskite taip pat man jus įspėti dėl lengvabūdiškumo ir paikiojimų, kurie jam taip patinka, bet patinka — negražu sakyti — vien dėl to, kad neverčia jo rimtai susimąstyti."

Nesąmoningas moteriškas miklumas: ji atėmė iš Augustos visą jos žavesį.

**Ledi Bairon dienoraštis*: „Augusta man viską pasisakė apie buvusius santykius, bet energingai paneigė, kad jie tęsėsi ir po mano vestuvių... Ji prisipažino, jog eilėraštis („Nei žodžiai, nei plunksna tavęs neišduos") jai skirtas." *Misis Viljers ledi Anabelai Bairon:* „Aš griežtai pakalbėjau su Augusta dėl šio eilėraščio."

* * *

Ženevoje oras atšalo, ėmė lyti. Baironas norėjo palikti Šveicariją. Iš anapus ežero, iš Sešerono, anglų turistai spoksojo į jo balkoną pro jūreiviškus žiūronus vildamiesi pamatyti kokį sijoną. Jautrus, kaip ir visi persekiojamieji, Baironas jautė, kad neapykanta, jį išlydėjusi iš Anglijos, prisivijo net iki šios užuovėjos. Norėjos sprukt per kalnus ir greičiau pasiekt Adrijos jūrą — „taip užvaikytas elnias gelbėdamasis puola į vandenį".

Spalio pradžioje Baironas su Hobhauzu išvyko iš Diodati vilos į Milaną per Simploną. Juos lydėjo žavusis Flečeris, kuris visur regėjo angliškus vaizdus. Hobhauzas iš to turėdavo skanaus juoko. Pisvašo krioklys Flečeriui priminė „senio misterio Bičerio baltą peruką". Šešetas arklių užtraukė Bairono karietą iki pat Simplono perėjos. Jie pervažiavo eglynų, akmenuotos dykynės ir amžinųjų sniegynų juostas. Viršūnėje neradę jokio mūro vardams įbrėžti, surašė juos ant popieriaus ir rūpestingai jį pakišo po akmeniu. Nuo amžinųjų sniegynų nusileido į akmenuotas laukymes ir eglėm apaugusius uolynus ir pagaliau atsidūrė Domodosolos klony, kur baltom varpinaitėm buvo nusagstyti vynuogienojais apaugę šlaitai.

Hobhauzas su Baironu buvo įspėti, kad Italijoje pavojinga, ir Flečeris gavo iš pono įsakymą laikyti parengtus karabinus, durklus ir pistoletus. Po Napoleono nuvertimo vargšę Italiją vėl užvaldė svetimšaliai. Šventoji Sąjunga, „dinastijų draugija", atidavė Lombardiją Austrijai, kurią savo policijos padedamas valdė Meternichas, pono Dievo leitenantas. Visur buvo pilna šnipų; šeimų nariai skundė vieni kitus. Liberalai ir patriotai būrėsi į slaptas draugijas. Nuo pat Milano Baironas užmezginėjo ryšius su liberaliaisiais italų sluoksniais. Buvo gavęs iš ponios de Stal rekomendacinį laišką monsinjorui Ludovikui de Bremui, Italijos karaliaus kapelionui. Per jį susipažino su markizu de Bremu, buvusio Italijos ekskaraliaus Eženo de Boharnė vidaus reikalų ministru, su Mončiu*,

*MONTIS VINČENCAS (1754—1828) — italų poetas. *(Vert. past.)*

vienu garsiausiu Italijos gyvų poetų, su rašytoju Silvijum Peliku*. Šalis jam patiko. Kaimietės buvo gražiom juodom akim. Visų veidai švietė drąsa ir meile.

Baironas susižavėjo Šv. Ambraziejaus biblioteka, kur jam buvo parodyti Lukrecijos Bordžos atminai — gražių ilgų plaukų sruoga ir laiškai, „tokie puikūs, tokie meilūs, jog pasijuto labai nelaimingas anksčiau negimęs: būtų ją bent pamatęs". „Ir prašom atspėt, — rašė jis Augustai, — kaip ji kartais *pasirašinėdavo*? Va taip, padėdavo kryžiuką, kuris, anot jos, atstojąs vardą... Ar neįdomu? Manau, žinai, kad ji garsėjo grožiu ir to savo grožio naudojimu; kad mylėjo tą kardinolą Bembą (plius istorija su savo tėtušiu popiežium Aleksandru ir savo broliu Čezare Bordža — vieni tuo tiki, kiti — ne). Pagaliau ji tapo Feraros kunigaikštiene ir puikia motina bei žmona; žodžiu, visai pavyzdinga."

La Skaloje de Bremų ložėje Hobhauzas ir Baironas susipažino su prancūzu ponu Beiliu**, buvusiu Imperatoriškosios karūnos kilnojamojo turto vyriausiuoju intendantu, kuris jiems papasakojo nuostabių istorijų. Pasisakė tarnavęs asmeniniu Napoleono sekretorium ir generaliniame štabe, imperatoriui traukiantis iš Rusijos. „Napoleonas tada buvo visai kaip be galvos ir pasirašinėdavo savo įsakus POMPĖJUS***. Kai Beilis pasakė : „Jūsų didenybė malonėjo suklysti", Napoleonas pasižiūrėjo į jį baisiai išsišiepęs ir pasakė: „Ak, taip!" Beilis matė, kaip per vieną dieną į generalinį štabą prisistatė aštuoniasdešimt keturi generolai verkdami ir šaukdami: „Ak, mano divizija... Ak, mano brigada..." Imperatoriui išvykus, Beilis buvo prikomandiruotas prie Miurato****, kuris sėdėjo lovoje ir graudžiai verkė. Paskui ponas Bei-

*PELIKAS SILVIJUS (1789—1854) — italų rašytojas. *(Vert. past.)*

**BEILIS ANRI MARI — prancūzų rašytojo Stendalio (1783—1842) tikroji pavardė. *(Vert. past.)*

***POMPĖJUS DIDYSIS (106—48 m. pr. m. e.) — Romos karvedys ir politikos veikėjas. *(Vert. past.)*

****MIURATAS ŽOAŠENAS (1767—1815) — Prancūzijos maršalas, Neapolio karalius 1808—1815 m. *(Vert. past.)*

lis užsiminė apie Taleiraną*, pasakė, kad prisiekusiųjų teismas jį būtų nuteisęs, kad Napoleonas visiškai buvęs ne žiaurus, priešingai, netgi per minkštas. Jis jiems taip pat papasakojo, kad ponia Nėj buvusi Milane; ji ant vyro** antkapio iškaldinusi šiuos žodžius: „Trisdešimt penkeri šlovės metai, viena klaidos diena." Nuostabus žmogus tas ponas Beilis; jam visada pasitaikydavo būti pačiomis nepaprasčiausiomis progomis. „Aš turiu pagrindą laikyti Beilį pasitikėjimo vertu žmogumi, — įrašė Hobhauzas savo dienoraštyje, — tačiau kalboje jis žiaurus ir atrodė materialistas, koks, beje, ir yra."

Milane Baironas su Hobhauzu vėl sutiko vargšą Poli-Doli. Jis buvo susikivirčijęs su vienu karininku, ir Baironui dar sykį teko jį užsistoti. Daktariukas dabar taikėsi į Velso princesės gydytojo postą. „Vargšė moteris, — pasakė Hobhauzas duodamas jam rekomendacinį laišką, — turėtų būti nepilno proto, kad ima tokį gydytoją." Bet Ludovikas de Bremas, ne toks neteisingas kaip Hobhauzas (baisus svetimšalių nekentėjas), buvo geresnės nuomonės apie vargšą daktarą. „Retai sutiksi, — rašė jis poniai de Stal, — tokį dorą, tokį naivų ir nuoširdų žmogų kaip Polidoris."

Ludovikas de Bremas pridėjo jai savo nuomonę ir apie Baironą, kurią juo įdomiau skaityti, nes sutampa su sero Valterio Skoto nuomone:

„Lordas Baironas — įkūnytas meilumas. Jam pasitaiko proga parodyt savo gerą širdį Polidoriui, ir jis tat padaro paprastai ir lipšniai. Kaip čia jums pasakius? Mano galva, yra žmonių gal nelabai *visuomeniškos*, bet užtat be galo *humaniškos* sielos. Lordą Baironą gamta apdovanojo asortimentu

*TALEIRANAS ŠARLIS MORISAS (1754—1838) — Prancūzijos valstybės veikėjas ir diplomatas. *(Vert. past.)*

**NĖJUS MIŠELIS (1769—1815) — Prancūzijos maršalas. 1814 m. perėjo į Burbonų pusę. Bet per Šimto dienų laikotarpį vėl prisijungė prie Napoleono. Po pralaimėjimo prie Vaterlo buvo rojalistų suimtas ir sušaudytas. *(Vert. past.)*

savybių, kurias jo tautiečiai bei namiškiai niekų vietoje laiko, ir tai gana natūralu, nes jis neturi to, ko paprastai iš žmogaus reikalaujama... Mes jam davėm suprasti, kad mums nėmaž nerūpi, ką kiti apie jį šneka, ir kad tik nuo jo paties priklauso, kokią nuomonę susidarysime. Visi mūsų bičiuliai, mokantys angliškai, taip labai vertina jo kūrybą, jog mes, žinoma, tiesiai to į akis nesakydami, kiekvieną akimirką stengiamės parodyti, kad širdy juo žavimės; kaip visada tokiais atvejais, atsirado tarpusavio supratimas, leidžiantis jam su aplombu laikytis draugijoje, kur aš jį pristačiau."

Mokantiems nuraminti kenčiančias sielas, malonu jausti, kad jie vieni jas ir tesupranta.

Italai draugai aprodė Baironui visas Milano įdomybes. Jis girdėjo Simonetos* darbų aidus, regėjo mėnesienos užlietą katedrą. Ponas Beilis pasižymėjo, kad Baironui nepaprastą įspūdį padarė Danielio Krespio** paveikslas, kuriame pavaizduota, kaip vidury bažnyčios pašarvotas kanauninkas per pamaldas už jo vėlę staiga nubloškia įkapių maršką, stojas iš karsto ir sušunka: „Pasmerkė mane teisingasis teismas!" Baironas ašarų pilnomis akimis negalėjo atsitraukti nuo šio paveikslo. Iš pagarbos genijui draugai tyliai išėjo, sėdo ant arklių ir palaukė jo už kokios mylios kelyje.

Lapkričio ketvirtąją Hobhauzas su Baironu išvyko į Veneciją. Važiavo per Brešą, Veroną (kur Baironas džiaugėsi radęs gyvą Džuljetos atminimą), Vičensą, paskui naktį, užsnūdę gondoloje po tamsiu dangumi, staiga pakirdo šviesom tviskančioj Venecijoj. Iš skambaus irklų aido suprato plaukią po tiltu. Gondolininkas sušuko: „Rialtas!" Po kelių minučių išlipo prie „Didžiosios Britanijos" viešbučio Didžiajame kanale, ir tarnas juos nuvedė puikiais laiptais į paauksuotus kambarius, išmuštus margintu šilku.

*Garsi šeima, XV amžiuje dalyvavusi Italijos politiniame gyvenime. *(Vert. past.)*

**KRESPIS DANIELIS (apie 1600—1630) — italų tapytojas. *(Vert. past.)*

XXVIII
Venecija — kerėtoja širdies

Kur visada reikia matyti dalį lakios fantazijos ir įgulėtą lovą, visa ko rikiuotoją.

Alenas

Baironas Mariui: „Venecija man patinka ne mažiau, kiek tikėjaus, o tikėjaus daug. Tai vienas tų miestų, kuriuos aš pažinojau nematęs, ir po Rytų — mano išsvajotoji vieta. Patinka melancholiškas jos gondolų linksmumas ir kanalų tyla. Manęs neatbaido netgi į akis krintantis miesto sunykimas, nors gailauju dingusių kostiumų savitumo; beje, jų dar pakankamai liko, ir greit prasidės karnavalas."

Ir *Tomui Mūrui*: „Ketinu praleisti Venecijoj žiemą... Miestas manęs nenuvylė... Aš, tiek laiko gyvenęs tarp griuvėsių, negaliu nemėgti visko, kas nyksta."

Jam patiko Venecijos tarmė ir ochriniai namų tonai, ir skambūs vardai, ir rausvas rūmų marmuras, ir niūrus juodų barkų grožis. Pirklio, Mauro, Porcijos ir Dezdemonos mieste jis ties kiekvienu kampu tikėjos išvysti Šekspyro šešėlį. Jautėsi ne toks luošas čia, kur vaikščiojimą pakeitė lėtas gondolų čiuožimas vandeniu.

Venecijos respublika nustojo gyvavusi. Šv. Morkaus aikštės sparnuoti liūtai nebesergėjo nei dožo, nei Dešimties tarybos. „Bucentaurą"* sudegino prancūzai. Kaip ir Milane, austras gubernatorius čia atstovavo ponui Meternichui. Bet miestas koks buvo, toks liko: geidulingas ir linksmas. Šv. Morkaus aikštėje kavinės buvo pilnos. Venecija turėjo aštuonis teatrus (daugiau negu Londonas, daugiau negu Paryžius).

*Didelė paauksuota galera, iš kurios Venecijos dožai atlikdavo simbolinių jungtuvių su jūra ceremoniją: įmesdavo į jūrą žiedą. 1797 m. „Bucentaurą" sudegino prancūzai. *(Vert. past.)*

Italų visuomenė rinkdavosi į *conversazioni**; prašmatniausias literatūrinis salonas buvo grafienės Albrici**, venecijiečių pramintos „Italijos baroniene de Stal". Ji tučtuojau panoro susipažinti su „pirmu Anglijos poetu". Keli vyrai ir kelios moterys gurkšnojo vandenį mažame kambary. Hobhauzas pareiškė, jog šitas *conversazioni* — vargana Kopė salono kopija, bet ponia jam pasirodė miela.

Gruodžio ketvirtąją draugai išsiskyrė. Hobhauzas išvyko į Romą, Baironas pasiliko Venecijoje. JIs iškart susirado „butą ir meilužę" pas gelumbininką sinjorą Segatį, kuris Frecerijos gatvėje (siaura ilga gatvė šalia Šv. Morkaus aikštės) turėjo krautuvėlę su iškaba *Corno****. Jo parankiniai netrukus pridėjo *inglese*****. Segačiui prekyba nekaip ėjo, bet jo žmona buvo jauna ir graži. Be to, nuostabiai dainavo; dėl jos balso Segačius kviesdavosi Venecijos aristokratija. Mariana Segati sugebėjo sudaryti Baironui (tokiam nekaltuoliui po paleistuvio kauke) iliuziją, kad jis — pirmas jos meilužis. Venecijoje ji buvo žinoma kaip gobši ir prieinama, tačiau Baironas buvo ja sužavėtas:

„Jau pirmą savaitę, kai čia apsigyvenau, pamilau ponią Segati ir iki šiol tebemyliu, nes ji labai graži, linksma, šneka venecijietiškai, ir man smagu jos klausytis, nes ji naivi, nes aš galiu su ja matytis ir mylėtis bet kada, o tai visai pagal mano temperamentą."

Iš esmės jis ją saviškai mylėjo, pusiau sentimentaliai, pusiau niekinamai, kaip mylėjo ištikimą šunį, arklį, Tomo Mūro dainelę. Mariana būdavo linksma, jam panorėjus linksmumo, tyli, pamačiusi jį liūdną — žodžiu, gražus nuolankus padarėlis. Šalia jos Baironas pamažėl rimo. Alpės, „Manfredo" rašy-

*Priėmimas (pažodžiui *it.* — „pašnekesys").

**ALBRICI IZABELA (1770—1836) — italų rašytoja. Parašė knygą apie skulptoriaus A. Kanovos kūrybą, straipsnį apie Baironą. *(Vert. past.)*

***Ragas *(it.)*.

****Anglo *(it.)*.

mas, visai nauja Italija numalšino kunkuliuojančią širdį, kurion vos drįsdavo pažvelgti, kai gyveno Diodati viloj. Kentėt gal nepaliovė, tačiau bent nebesimėgavo savo kančia. Didelis dalykas. Svetimšalės čiauškėjimas „malonia kalba, lotyniškosios atžala", padėjo jam atbukti. Kūno nuovargis — geriausias vaistas nuo aistrų, ir Baironas, tai žinodamas, paprašė forto komendantą austrą jam perleisti keturis arklius ir kasdien jodinėdavo į Lidą, siaurą neriją, kur Adrijos bangos laižydavo jo arklio kojas.

Taip pat kasdien jo gondola sustodavo prie armėnų vienuolyno. Buvo susibičiuliavęs su tėvais ir mielai lankydavosi jų salelėje, apsodintoje kiparisais, Judo medžiais ir apelsinmedžiais. Perėjęs žydintį kluatrą, įžengdavo į šventųjų paveikslais nukabinėtą kambarį ir padėdavo tėvui Paskaliui Ošerui rašyti anglų-armėnų gramatiką. Žavėjosi alyviniu jo gymiu, ilga juoda barzda, su kuria panėšėjo į Saliamono šventyklos vyriausiąjį kunigą. Armėnų kalba buvo sunki, bet tuo netgi viliojo Baironą. „Man būtinai reikėjo duot protui raitytis aplink kokį nors rimtą mokslo dalyką; armėnų kalba — kiečiausias dalykas, kurį čia galėjau rasti, bus geras medis žalčiui".

Kai jį kas klausdavo, kiek laiko būsiąs Venecijoje, atsakydavo: „Manau, jog meilės ir armėnų abėcėlės užteks visai žiemai". Jis mielai šnekučiuodavosi su tėvais, pavydėjo jiems nuošalios vienumos, dvasios ramybės. Tėvas Ošeras pasakodavo jam apie Armėniją ir tvirtindavo, jog pagal visus Biblijos autoritetus ten buvęs žemės rojus. Vienas Dievas težino, kur Baironas jo ieškojo. Bene bus radęs Venecijoje? Kartais jis tuo tikėdavo. Plaukiojimas gondola, jodinėjimas, armėnų kalbos pamokos, Marianos glamonės neprileido didžiojo priešo — nuobodulio. Vakarais lankė salonus. Veneciječiai jau jį laikė įprastine miesto puošmena. „Dieviškosios komedijos" ir atėniečio Nikolo Žiro dėka jis neblogai kalbėjo itališkai.

Kalbų pramokau — ir svečioj šaly
*Manęs nelaiko svetimu praeivis** ...

*Vertė Tomas Venclova

Kaip kažkada Graikijoje, nauja, neįprasta aplinka padėjo jam ištrūkti iš savo paties konformizmo. Atsidūręs toli nuo anglų liudininkų, kartais pamiršdavo anglų įstatymą savo širdy.

„Jei galėčiau likti toks, koks esu, būčiau ne tik laimingas, bet ir patenkintas, o būt patenkintam, man rodos, kur kas sunkiau... Turiu knygų — deramą prabangą — gražų kraštą — kalbą, kuri iš visų man labiausiai patinka, — daugybę pramogų — kompanijų, kiek širdis geidžia, — ir žavią, nenuobodžią moterį... Gyvenime nedaug tėra dalykų, žadinančių mano smalsumą; mažai ką jis begali man pasiūlyti, ko aš nebūčiau matęs ir išmėginęs, — ir iš mano pusės būtų kvaila kivirčytis su savo sėkme, kam neilgai tvėrė; beje, iš dalies aš pats dėl to kaltas. Jei dabartis patvers, aš nutrauksiu su praeitim visus ryšius, ir jūs galėsit mane laikyti mirusiu, nes geruoju niekada nebegrįšiu gyvent į jūsų ankštą salą.”

* * *

Atėjo karnavalas, didysis Venecijos sezonas, maskaradų ir serenadų, viešųjų balių ir paslapčių metas, labiau patinkantis meilužiams negu vyrams, kada moterys prieš užgavėnes apsirūpina, kad turėtų už ką atgailoti. Tas juodaakes venecijietes Baironas jau pradėjo neblogai pažinti. Kiekviena turėjo bent po vieną *amoroso**; turinčios tik po vieną buvo laikomos dorybingomis ir jį pakeisdavo kitu per karnavalą. Mariana Segati, patenkinta savo gražiuoju anglu, tenorėjo jį išlaikyti.

Spalvingi kostiumai, turkai, žydai, graikai, romėnai gyvino juodus gondolų karstus. Baironas pagavo šito gyvenimo ritmą — šokio ritmą. Jo laiškai Tomui Mūrui dainavo kaip venecijietiškos gitaros:

Na, kaipgi tu gyvuoji,
Tomai Mūrai?

*Mylimasis *(it.)*.

Na, kaipgi tu gyvuoji,
Tomai Mūrai?
Gal dūsauji, dejuoji,
Gal daineles posmuoji,
Gal raudi, gal burkuoji,
Tomai Mūrai?
Artėja karnavalas,
Tomai Mūrai!
Prie durų karnavalas,
Tomai Mūrai!
Triukšmingas kaukių balius,
Ir būgnai, ir dūdelės,
Ir stygos visagalės,
*Tomai Mūrai!**

Štai jums miela daina — ekspromtu.

Tamsiose gatvėse iki paryčių skambėjo dainos ir bučiniai. Mariana ir Baironas kiauras naktis leido gondoloj, kol Venecijos pirklys miegojo po „Anglo rago" iškaba. Pirmomis dienomis buvo malonu, paskui tas naktinis gyvenimas nuvargino Baironą. Jo sveikata šlijo. Gal tai stovinčio vandens drugys? Ar maliarijos priepuolis, nuo kurio vos nenumirė anuomet Patruose? O gal jau senatvė beldžiasi? Jis ką tik užkliudė dvidešimt devintuosius; „kardas makštis pradilino" sakydavo; paskyrė Marianai žavingą, nuovargiu dvelkiantį eilėraštį:

Nebebraidžiosim po rasą
Vakarais, kaip kitada,
Nors dar meilė neužgeso,
Nors naktis tokia šilta.

Dyla makštys kardo kieto,
Dyla ir širdies geismai.
Daug mylėta, daug kentėta,
Prašo poilsio jausmai.

* Vertė Tomas Venclova

Blėsta mėnuo. Naktį šviesią
Rytmetys tuojau pakeis, —
Bet mes neisim, neisim dviese
*Pabraidyt laukais...**.

Užgavėnes Baironas praleido lovoje, negaluodamas, ir karščio kliede praeities vaizdai vėl įgavo pavojingą jėgą. Kas atsitiko Augustai? Iš jos naujo davatkiško žargono jis ničnieko nesuprato.

„Aš gavau, reik manyti, visus tavo laiškus, pilnus, kaip paprastai, nelaimių ir paslapčių: bet negaliu tavęs užjaust, nes dievaži niekaip nesuprantu, kas tau buvo: skaudėjo širdį ar ausis — ar tu pati sirgai, ar vaikai — dėl ko tu mįslingai ir melancholiškai būgštauji — dėl Karolinos Lem romanų — misis Klermont pasakojimų — ledi Bairon kilniadvasiškumo — ar kokių kitokių šmeižtų... Aš maniau, kad viskas, dėl ko galėjai sielotis, seniai praėjo; o savim leisk man pačiam pasirūpinti."

Ir po kurio laiko:

„Aš tau dar sykį kartoju, kad verčiau tu man atskleistum visus savo sekretus, negu toliau rašinėtum užuominomis. Ką tu nori pasakyt? Ką gi žmonės žino? Ką gi tokio jie gali žinot, ko mudu daug geriau už juos nežinome? Ir ką tu gali nuo manęs nuslėpt? Aš niekada nesitraukiau — dėl tavęs aš nusileidau, nes maniau, kad jie mėgins tave sukompromituot, nors kas jiems darbo, kas su kuo buvo prieš mano vedybas su ta pragaro pabaisa, kurios pražūtį aš kada nors išvysiu."

Augusta persiuntė laišką ledi Bairon nuo savęs pridėjusi:

„Sunku man įsivaizduot liūdnesnį laišką — tiek įniršio ir neapykantos, ir kartėlio ant visų — tik mest jį į ugnį, apskritai man aišku, kad vargšas berniukas savim nepatenkintas!"

*Vertė Aleksys Churginas

Augusta nežinojo, kas yra piktumas, bet ir pragaro kančias būtų sugebėjusi išreikšt vaikiška šneka.

* * *

Sirgdamas Baironas baigė trečią „Manfredo" veiksmą, kiek suglaustą (nemokėjo, kaip Gėtė, manipuliuoti didelėmis antgamtiškumo masėmis), bet įdomų savo filosofija. Matome Manfredą prieš mirtį. Kaimyninio vienuolyno abatas mėgina jį sutaikyti su jo siela, ir gal šitoji scena buvo atgarsis Bairono pašnekesių su tėvais armėnais. Katalikų kunigas siūlo nusidėjėliui atgailą ir atleidimą. „... ne apie bausmę aš kalbu — „Bausmė priklauso man, — pasakė Viešpats. — Tačiau /Bažnyčia ir tikėjimas gilus/ Įgalina mane ištiesti ranką/ Įpuolusiam į nuodėmę — ir jam/ Išganymo įkvėpti skaisčią viltį." — „Per vėlu, — atsakė Manfredas. — Ne, nieks negali sielą nuodėmingą/ Iš nevilties ir siaubo išvaduoti/ Ir ją išgelbėti nuo pražūties;/ Skausmai, kuriems pasmerkia ji save,/ Pralenkia net jos bausmę pomirtinę." Ne su Dievu Manfredas negali susitaikyt, o pats su savimi.

Ak tėve, kitados, jaunystėj,
Ir aš, sapnų žavingų užliūliuotas,
Svajojau būti švyturiu tautų.
Žmonių mintis norėjau aš atspėti...

Praėjo viskas. Dingo mano svajos.
O dėl to, kad neįstengiau
Aš pažaboti savo prigimties...
Aš eiti su banda nepanorėjau,
Pirmauti tarp vilkų nesutikau.
Vienatvę mėgsta liūtas; aš — taipogi.

Paskutinėje scenoje pragaro pasiųstos dvasios nori pačiupti ir išsivesti Manfredą. Jis jas varo šalin:

... Prasmek
Į pragarą! Manęs tu neįveiksi, —
Aš tai jaučiu, aš tai gerai žinau.

Kas mano padaryta — padaryta,
Ir tu nebepadidinsi kančių,
Kurios giliai krūtinėj mano slypi.
Paties žmogaus nemirštanti dvasia
Yra visų jo poelgių teisėja...
Ne tu mane į spąstus įviliojai, —
Aš pats save įstūmiau pražūtin,
Ir man belieka grimzti ligi dugno...

Taigi pirmąsyk Baironas, Šelio paskatintas metafiziškai mąstyti, pamėgino sutaikyti savo nenuslopinamą nuodėmės pajautimą su skeptiška filosofija, kuri jam neleido priimti Bažnyčios nustatytų pragaro ir bausmės idėjų. Nuostabiai baironišku sprendimu jam pavyko padaryti save patį ir tik save tos sistemos centru ir esme. Pats Baironas gundė Baironą. Pats Baironas baus Baironą Bairone. Pats Baironas, Bairono pražūtis, bus Baironu anam gyvenime. Pragaras yra, bet ne vaikiškas Mei Grei pragaras. Pragaras yra, bet jis mumyse, ir gyvieji patys į jį grimzta.

Tikėk man, seni, mirti nebaisu.

Paskutinis Manfredo sakinys abatui; ir taip pat „visa poemos moralė", rašė Baironas Augustai. Ne visi žmonės bijo mirties. Vieni jos bijo todėl, kad myli gyvenimą; kiti — kad baiminasi būsimojo gyvenimo. Bet žmogaus gyvenimas — labai žiauri kova, ir jautrioms būtybėms, suvokiančioms vidinį konfliktą be išeities, mirtis atrodo lyg laukiamas poilsis. Baironas buvo iš tų žmonių. Per daug drąsus, kad bėgtų nuo gyvenimo, ir per daug pavargęs, kad bijotų mirties, jis galvojo apie mirtį netgi pačiame to keisto karnavalo įkarštyje. Kaip kadaise ant pilkų Niūstedo sienų, *Danse macabre* lakstė jo venecijietiškų priebėgų frizais.

Trečias aktas jam sunkiai ėjosi. Pirmas variantas, kurį pasiuntė Mariui, visiems draugams pasirodė silpnas. Baironas jį perdirbo. Pagaliau 1817 metų birželį drama pasirodė Anglijoje. Ji buvo pavojinga Augustai: Manfredo meilė Astartei ją aiškiai kaltino aukštuomenės akyse.

„Ir norėdamas išsamiau neprisipažintum, — rašė misis Viljers.— Šviečia kiaurai, ir jo draugai nė nebandys neigti tos aliuzijos... Ar matėt laikraštį „Day and New Times", birželio dvidešimt trečiosios numerį? Ten yra ilgas kritikos straipsnis apie „Manfredą", mano supratimu, neblogai parašytas, bet pilnas baisiai aiškių aliuzijų į Augustą."

Na o Augusta, visiškai nusižeminusi, parašė Anabelai klausdama, ką jai sakyti apie „Manfredą", jei kas paklaustų.

„Apie „Manfredą" jūs galite kalbėti tik aiškių aiškiausiai reikšdama savo nepritarimą", — atsakė jai ledi Bairon.

* * *

Pavasarį, kai Baironas sustiprėjo, gydytojai patarė jam išvažiuoti kitur. Sveikesniame klimate karštligė savaime praeitų, Hobhauzas kvietė į Romą; jis ten jau penki mėnesiai domėjosi archeologija. Baironas svyravo. Gal buvo ir naivu, bet, pagalvojęs, jog reikės skirtis su Mariana, „darydavosi „karoliniškas". Jinai gražiai slaugė sergantį Baironą. Ištikimas jai nebuvo, tik labai prie jos prisirišęs. Vos pamilęs moterį, beregint pasiduodavo kvailai vilčiai, kad ras joje taurią sielą. Netgi Mariana Segati, nuolanki venecijiečio gelumbininko pati, netikėtai tapo įkūnytu „gražiuoju idealu".

Antra vertus, kelionė į Romą duotų progą parašyti ketvirtą „Čaild Haroldo" giesmę. Baironas nusprendė paklausyti gydytojų. Važiavo per Ferarą* — ten sukūrė „Taso skundą", aplankė Ariosto kapą, — per Florenciją, kur žiūrėjo paveikslą „Nekaltųjų vaikelių išžudymas" ir aptiko, jog viena pavaizduotų moterų panaši į ledi Pansonbi. (Kaip Flečeris, visur matė ang-

*Feraroje, Šv. Onos psichiatrinės ligoninės vienutėje Feraros grafo Alfonso II įsakymu septynerius metus buvo uždarytas italų poetas Torkvatas Tasas (1544—1595), „Išvaduotosios Jeruzalės" autorius. 1817 m. balandžio mėn. Baironas apsilankė toje vienutėje. *(Vert. past.)*

liškus vaizdus.) Kelias į Romą ėjo pro Trazimeno ežerą*. Kunigėlis Patersonas jam, vaikui, buvo pasakojęs apie žemę, nuklotą lavonais, ir upelį, plūstantį kartaginiečių ir romėnų krauju. Kaimiečiai jam parodė tą upelį, iki šiol tebesivadinantį Sangvinetu**. Ežeras atrodė lyg sidabro lapas; įdirbti laukai, medžių guotai supo taikų peizažą.

Romoje jis gyveno įprastinį dviplanį gyvenimą: Bairono ir Čaild Haroldo. Kaip Baironas, jis daug jodinėjo, taisė tą trečią „Manfredo" veiksmą — kad ji griausmas, — kurį Mario sinklitas nesiliovė peikęs, ir rašė laiškus Mūrui:

„Apie Romą aš jums nieko nesakysiu: jos neįmanoma aprašyt, ir „Vadovas" čia geriau už kiekvieną knygą. Vakar pietavau su lordu Lensdaunu. Kone visą dieną jodinėjau... Koliziejus, Panteonas, Šv. Petro bazilika, Vatikanas, Palatinas ir t. t., ir t. t. — kaip nurodyta aukščiau, žiūrėk „Vadovą"... Belvederio Apolonas — tikra ledi Adelaidė Forbs, — tokio panašumo dar nebuvau regėjęs. Mačiau gyvą popiežių ir mirusį kardinolą — abu atrodė puikiai... Atėjo Hobhauzas, arkliai laukia, jojam."

Grafienė Albrici pasiuntė Baironą pas skulptorių Torvaldseną***, ir tas per pozavimo seansus turėjo laimę užfiksuoti Bairono pasivertimą Čaild Haroldu. Skulptoriaus dirbtuvėje Baironas atsisėdo visai neįprasta poza. „Gal malonėtumėt patogiau atsisėsti? — pasakė Torvaldsenas. — Šitokia poza nebūtina." „Tai mano poza", — atsakė Baironas. „Šit kaip? — pasakė Torvaldsenas. Ir pavaizdavo Baironą tokį, koks jis norėjo būti. Kai biustas buvo baigtas, Baironas pasakė: „Nepanašus į mane. Aš atrodau nelaimingesnis".

Kaip Čaild Haroldui, Roma buvo puikiausia apmąstymų

*Prie šio ežero kartaginiečių vadas Hanibalas 217 m. pr. m. e. sumušė Romos kariuomenę. *(Vert. past.)*

**Sangue *(it.)* — kraujas.

***TORVALDSENAS BERTELIS (1768 ar 1770—1844) — danų skulptorius. Gyveno Romoje 1797—1819 ir 1821—1838 m. *(Vert. past.)*

vieta. Niekur kitur negalėjo rastis tokios gausybės baironiškų temų. Didybė ir smukimas, griuvėsiai ir grožis, kiekvienoj sankryžoj — prakilnios banalybės... Apmąstymai prie Cecilijos Metelos kapo. Kas buvo toji didelė ponia, mieganti savotiškoje tvirtovėje? Ar ji buvo tyra ir graži? Iš tų, kurios myli savo sinjorą, ar iš tų, kurios myli kitų sinjorą? Ar mirė jauna, su paskutiniu rausvu spinduliu ant vaikiškų skruostų, ar, sulaukusi ilgo ilgo amžiaus, su ilgom dulsvo sidabro kasom? Mirtis jam teikė tiek juslinio pasitenkinimo, jog jis susigraudino dėl šios nežinomos mirties. Apmąstymai ant Palatino. Naktiniai paukščiai pypsėjo tarp gebene apsivijusių akmenų, iš kurių kažkada buvo sumūryti imperatorių rūmai... Amžinoji žmonijos istorijos moralė. Laisvė pagimdo Šlovę, Šlovė — Turtus, Tironiją, kuri sugrąžina Barbarus, ir ciklas vėl kartojasi iš pradžių... Retorika? Taip, taip. Bet retorių reikia... Vieną žvainą vakarą stovėdamas Koliziejuje, po žvaigždėtu dangum ir laukiniais žiedais apsikaišiusiomis arkomis, — Koliziejuje, tame magiškame rate, kur renkasi didžiavyrių dvasios, — Baironas šaukėsi savo mylimiausios deivės Nemezidės ir keršytojo Laiko, kad jie nubaustų jo kankintojus, jo „dorybingąją Klitemnestrą", jo tremties šmeižikus:

Tu moki sielas ant svarstyklių svert
Ir nieko neatleidi, Nemezide!
Čionai, kur Furijos, ištroškę gert,
Iš tamsiabalsės prarajos atskridę,
Orestą, rodos, dar ir šiandien lydi,
Dar staugia, šnypščia: „Motina kalta,
Bet sūnui keršto pragaras pavydi!" —
Čionai, kur tavo vygė ir valda,
Šaukiu tave: nubusk! Jau muša valanda!

Nors „Čaild Haroldo" ketvirtos giesmės Baironas dar neparašė, bet medžiagos turėjo pakankamai ir galėjo išvažiuoti. Hobhauzas, ketinąs pagyventi Neapolyje, vadino ir draugą, tačiau tas be galo ilgėjosi Marianos. Parašė jai laišką prašydamas sutikti jį kelyje, ir abu kartu grįžo į Veneciją.

* * *

Prasidėjo karščiai. Baironas bijojo drugio. Vasarai jis išsinuomojo vilą La Miroje prie Brentos upės, netoli Venecijos. Gelumbininkas, gerai pamokėtas, sutiko išleisti Marianą ten su juo gyventi. Toji vila — tai buvęs vienuolynas; koplyčios neliko nė ženklo. Po ogiva sienos nišoje buvo įmūrytas akmuo su užrašu:

HIC SAEPE LICEBIT
NUNC VETERUM LIBRIS
NUNC SOMNO ET INERTIBUS HORIS
DUCERE SOLLICITAE
IUCUNDA OBLIVIA VITAE*

Kaimynai jiems netrukdė. Priešais gyveno senas meksikietis markizas devyniasdešimties metų, šalia — prancūzas, pažinojęs Volterą. Brentoje mirgėjo gražiausi pasauly saulėlydžiai. Hobhauzas iš Neapolio atvažiavo pas Baironą, ir juodu kartu dirbo.

„Keistas gyvenimas, — pasižymėjo Hobhauzas, — labai ramus, komfortiškas. Baironas sveikas, linksmas ir laimingas, kasdien vis mielesnis... Šįvakar Baironas man pasipasakojo savo šeimyninius reikalus. Apie žmoną jis nebegalvoja — tikras dalykas."

Baironas rašė „Čaild Haroldo" ketvirtą giesmę; tikslusis eruditas Hobhauzas „kankino jį savo moksline topografija" ir rašė „Istorines pastabas „Čaild Haroldui". Juodu dažnai persikeldavo per lagūną į Lidą pajodinėti. Hobhauzas irgi patyrė tą neapsakomą malonumą lėkti pajūriu:

„Su Baironu Lide. Nuostabi diena. Prisimenu, koks džiugesys mane pagavo šuoliuojant per paplūdimį. Pūtė lengvas

*Čia dažnai bus galima poilsio valandomis palinkus ant senovinių knygų ar sapne patirt, kaip saldu užmiršt audringą gyvenimą *(lot.)*.

brizas. Baironas man pasakė, kad ledi Bairon maniusi, jog jis manęs nemėgstąs. Kartą ji pareiškusi, kad aš neprincipingas žmogus, nes Baironas jai pasakęs, jog aš juokčiausi išgirdęs jos gražbyliavimus. Vargšė prieštaringa būtybė."

Taip prabėgo penki mėnesiai.

Sausio antrąją, savo vedybų sukakties dieną (šią datą laikė labai reikšminga), Baironas dedikavo „Čaild Haroldo" ketvirtą giesmę Džonui Hobhauzui, eskvairui:

„Aš kreipiuosi į draugą, savo seną draugą, kuris lydėjo mane tolimose kelionėse, slaugė ligoje ir guodė bėdoje, džiaugėsi mano sėkme ir buvo man ramstis nesėkmių dienomis..."

Tačiau ketvirta „Čaild Haroldo" giesmė ne ką teišloše iš tiesioginės Džono Kamo Hobhauzo, eskvairo, globos. Trečia, Šelio įkvėpta, daug poetiškesnė. Bet ir čia yra daug grožio: žavingas Venecijos aprašymas, jaudinantis kreipimasis į Angliją, išjaustos, liūdnos strofos apie meilės subjektyvumą:

O Meile! Skrisdama virš mūsų žemės,
Lyg angelas nematoma esi.
Tavoj gelmėj beprotis kančią semias,
Tave sukūręs pats; tu jam šviesi,
Nes užgimei vaizduotės debesy
Lyg rojus, į kurį jis siunčia maldą;
Aistra, prasimanyta ir baisi,
Ištroškusią klajūno sielą valdo,
Kamuoja, degina, skandina, laužo, skaldo,
Sukurtas grožis virsta mums našta,
Ir meistro kūrinys jį patį grobia.
Kur slypi forma, skulptoriaus rasta?
Jame. Gamta neturi tokio lobio.
Tas žavesys, kurs kūdikį apglobia
Ir persekioja vyrą amžinai,
Pradėtas nevilties, penėtas blogio, —

Stipresnis negu plunksna ir dažai:
Tiek daug jo sąmonėj — o laiko taip mažai!

Kas teisinga apie meilę, teisinga ir apie garbę. Žmogaus troškimai nesutampa su įvykių eiga... Mes siekiam tobulumo būdami paženklinti neišdildoma pirmaprade nuodėme. Svajojam apie didžius darbus ir tampam mažų niekšybių aukomis. Deja, pats Baironas patyrė, kaip smulkiomis klastomis galima sugriaut gražaus gyvenimo viltį:

Aš gyvenau, ir gyvenau ne veltui,
Kai protas pasiduos, užges širdis,
Kada įžengsiu į Charono valtį,
Išliks dalis, kurios nesuardys
Kančia ir laikas, ir pati mirtis;
Nežemiška dalis it lyros balsas,
Kuriuo per amžius aidi nebūtis.
Ir skaudžios giesmės į krūtinę belsis,
Ir akmenys trupės, ir žuvus meilė kelsis.

Strofa prometėjiška, pranašiška ir teisėtai išdidi... Ką daryt matant visą žemiškosios būties menkumą? Nieko, tik iškilti viršum tos vidutinybės savo minties jėga, ieškoti gamtoje laimės, kurią visuomenė mums atsako. Giesmės pabaigoje Baironas kreipiasi į jūrą, vienintelę ištikimą draugę:

Tave mylėjau, Jūra! Kažkada
Svajojau ant žydruojančios krūtinės
Siūbuoti lyg nuskaidrinta puta.
Žaidžiau ir nardžiau vilnį prijaukinęs;
Kai vėtros ūžavo virš begalinės
Ertmės, vis vien skubėjau į svečius,
Kad išbučiuotum sūnų apkabinus
Jo raumeningus įtemptus pečius,
Ir glosčiau lyg dabar baltų bangų karčius.
Giesmė nutilo; darbas baigės; aidas,
Ilgai skambėjęs, numirė nakty.
Užburtas sapnas amžinybėj sklaidos.
Užpūsim lempą. Viskas praeity.

Ką parašiau — tą parašiau. Kiti
Dabar laikai, ir aš jau kitas. Ką gi,
Draugai, sudie. Nors nebylioj širdy
Liepsna dar dega, — ar prieš mirksnį degė, —
Pro lietų ir miglas ją ne kiekvienas regi.

Taigi „Čaild Haroldas" baigtas. Bet ne tik jį parašė per tuos penkis mėnesius La Miroje. Lordas Kinerdas (gerbiamojo Duglo brolis), atvykęs į Veneciją, įteikė Baironui naują Hukemo Friro* poemą, lengvą satyrą, sekimą italų poetais, ypač Pulčiu**. Ja susižavėjęs, Baironas ėmėsi rašyti ta pačia maniera venecijietišką apysaką „Bepas". Jo naująją dvasios būseną atitiko tasai tonas — nuotaikingas, ciniškas — net kai užsimindavo apie savo eiles; vos tik strofa, būdavo, pakrypsta į lyrizmą, ironiško paukštvanagio ranka ją capt ir nutveria...

„Vis vien aš myliu Angliją!" — tariau
Anapus jūros. „Myliu ją kaip mitą,
Kaip idealą." Kalbant atviriau,
Aš mėgstu vyriausybę (tik ne šitą),
Spaudos teises (nė nenorėk geriau!),
Įstatymą (ir ypač nerašytą),
Net ginčą Lordų rūmuos — jeigu jis
Man palaimingai snausti nekliudys.

Čia taip smagu, kol anglys nepabrango,
Kol mokesčių valdžia nereikalaus.
Aš mėgstu kepsnį, — prastą ar prabangų, —
Širdingai mėgstu butelį alaus
Ir giedrą (dvi savaites) anglų dangų,
O jei lietus man nugarą skalaus,
Aš garbinsiu karalių ir bažnyčią,
*Trumpiau: man visa kas patinka šičia****.*

*FRIRAS DŽONAS HUKEMAS (1769—1846) — anglų poetas ir diplomatas. *(Vert. past.)*

**PULČIS LUIDŽIS (1432—1484) — italų poetas. Parašė epinę poemą „Didysis Morgantė", kurioje yra daug komiškų epizodų. *(Vert. past.)*

***Vertė Tomas Venclova

Kiek vėliau jaunas poetas prancūzas, pavarde Alfredas de Miusė, perims šį toną iš Bairono, kaip Baironas jį perėmė iš italų.

* * *

Meilė neištvėrė netgi iki sezono pabaigos La Miroje, ir dėl to buvo kalta pati Mariana. Ji parodė savo gobšumą. Pardavė meilužio padovanotus briliantus. Jis sužinojo, išpirko ir antrąkart jai padovanojo, aišku, pasijuokęs iš šitokio romantiško prisirišimo prie jo dovanų. Vyras Segatis su periodiškai prabundančia savo garbe labai brangiai atsiėjo Baironui tą žiemą. O galiausiai, kad jųdviejų ryšys labiau panėšėtų į nesutariančios poros gyvenimą, Mariana pasirodė esanti pavydi.

Baironas slydo jai iš rankų. Kartą, bejodinėdamas su Hobhauzu palei Brentą, pastebėjo kaimiečių būrely dvi šaunias merginas. Vienai — Margaritai Konji — jis pasiūlė susitikti. Toji atsakė sutinkanti mylėtis su juo, nes esanti ištekėjusi, o visos ištekėjusios taip darančios, tik jos vyras (kepėjas) — gan nuožmaus būdo. Baironas praminė tą kepėjo pačią Fornarina* ir auksu ją prisiviliojo. Ji buvo dvidešimt dvejų metų. Nemokėjo nei skaityt, nei rašyt. Dar niekada nebuvo sutikęs primityvesnės moters; jinai jam patiko.

La Miros kūmutės pasakė Marianai girdėjusios vėlai naktį žvengiant Bairono arklį kaime. Valdančioji sultonė sunerimusi nulėkė pas varžovę ir išplūdo. Margarita atmetė baltą veido apdangalą ir šitaip pasakė: „Tu jam ne žmona, ir aš jam ne žmona. Tu esi jo donna, ir aš esu jo donna. Tavo vyras raguotas, maniškis irgi. Pagaliau kokią turi teisę man priekaištauti?" Po šių žodelių nuėjo leisdama poniai Segati pamąstyti. Kai toji norėjo pasiskųsti Baironui, suprato esanti nugalėta.

1818 metų sausį Hobhauzas turėjo grįžti į Angliją. Išvakarėse abudu susirengė šventę, pritinkančią XVIII amžiaus Venecijai, ir išvykon į Lidą pakvietė du dainininkus. Vienas

*Užuomina apie Rafaelio mylimąją, kepėjo dukterį. *(Vert. past.)*

atsisėdo gondolos prieky, kitas — gale ir už Pjacetos ėmė dainuoti Taso eiles — „Klorindos mirtį", „Armidos rūmus" — kaip senovės gondolininkai. Eidamas gulti, Hobhauzas, liūdnai nusiteikęs, kaip visada, kai skirdavosi su šiuo keistu ir patraukliu žmogum, pasižymėjo savo dienorašty:

„Praleidau vakarą su Baironu, ką tik baigusiu savo „Čaild Haroldą", ir vidurnaktį tariau sudie savo brangiajam draugui, nes jis man iš tiesų brangus. Prieš išeidamas jis man pasakė, kad kažkada jo jausmai buvę be galo smarkūs, bet dingę amžinai. Aš mielai tikiu pirma sakinio dalimi. Telaimina jį Dievas!"

* * *

Su Hobhauzu vėl išnyko Liudytojas. Prasidėjo Baironui pavojinga laisvė. Tas laikotarpis buvo palaidžiausias jo gyvenime, o moralinio pakrikimo priežastys — gana aiškios.

1. *Silpnas tramdomasis poveikis svetimtautės visuomenės, su kurios nuomone jis nesiskaitė.* Šiame lengvų papročių krašte, toli nuo tos vienintelės žmonių ordos, kurios atsakingu nariu iš tiesų jautėsi, Baironas pavirto vienišu galviju, tenkinančiu tik savo įgeidžius. Jo paskutinis draugas anglas buvo Venecijos konsulas Hopneris, dailininko sūnus, sąmojingas žmogus, vedęs žavią šveicarę. Bet Hopneriai, didžiuodamiesi artimais santykiais su lordu Baironu, nedrįso jam sakyt į akis teisybės ir dėl to neatstojo Hobhauzo.

2. *Marianos viešpatystės galas.* Baironas tebegyveno pas Segačius Frecerijos gatvėj, bet jo žavėjimasis Margarita Konji augo. Jis rašė Mūrui:

„Venecijietė didžiulėmis juodomis akimis... Junonos kūnu — aukšta, stipri kaip pitija, žibančiomis akimis, juodais mėnesienoje banguojančiais plaukais, — viena tų moterų, kurios gali viską padaryt. Jei aš duočiau jai į rankas durklą, esu tikras, ji įsmeigtų jį, kur paliepčiau, beje, ir į mane, jei aš ją įžeisčiau. Man patinka šios rūšies padarai, ir aš nesusvyravęs iš visų kada gyvavusių moterų imčiau Medėją."

Baironas tarėsi mylįs šios rūšies padarą, bet ištikimas nebuvo. Prie švelnios, baikščios moters „gazelės akimis" stipriau prisirišdavo ir jausdavosi laimingesnis.

3. *Iš Anglijos gaunamų pajamų nepaprasta perkamoji galia Venecijos nuodėmės rinkoje.* Jis būtų galėjęs pragyventi iš savo poemų (gaudavo po tūkstantį ginėjų už giesmę), o kur dar penki šimtai svarų kasmetinės rentos iš Anabelos, 94 500 svarai už Niūstedą, neseniai parduotą Haro laikų draugui majorui Vildmenui („Longas mano dešinėje, Tomas Vildmenas mano kairėje"). Gerbiamojo Duglo (jo draugo Duglo Kinerdo) banke dabar turėjo sąskaitą, suvestą su aktyvu.

Kurioziškas bruožas, paveldėtas iš Ketrinos Gordon, išryškėjo, kai Baironui atsirado pinigų. Jis palinko į šykštumą — anaiptol ne į tą žemą šykštumą, nes išliko dosnus, — bet taip kaip jo motina, kuri galėjo atiduoti vyrui, paskui sūnui viską, ką turėjo, ir tuo pat metu gailėjo išleisti kelis svarus. Tuo jis panėšėjo į ją. Tam tikras santūrumas valgyje, matyt, buvo įgimtas. Jam buvo malonu žinoti, kad maistui teišeina keletas ekiu, malonu sumažinti ūkiškas išlaidas, kruopščiai tikrinti Flečerio sąskaitas. Taip spausdamasis pildė taupyklę ir mėgo žiūrėti, kaip ten auga cechinai.

Moterims jis pinigų negailėjo. Dabar žinojo Venecijos išteklius. Grafienės Albrici salone beveik nebesilankė. Eidavo pas grafienę Benconi, kuri priiminėjo laisvesnę draugiją, o ypač ieškojo moterų iš liaudies.

„Moterys čia grynaveislės. Mėgstu jų šnektą ir manieras. Jų naivumas labai jaudina, o miesto romantika stipriai veikia; vis dėlto sveiko kraujo dabar reikia ieškoti ne tarp aristokračių, o po *fazzioli*, t. y. po apdangalais." Jis gėrėjosi tomis stipriomis moterimis, „kurios tinka, anot jo, gladiatoriams gimdyti". Matė jų daugybę, priiminėjo jas paslaptingame „kazino", nes tuos susitikinėjimus reikėjo slėpti nuo Margaritos Konji, kuri tikriausiai būtų nagais išakėjusi savo varžovėms veidus. Veneciječiai pasakojo, kad tame kazino jis laikęs iki devyneto mūzų, bet tai, žinoma, legenda. Kai Dantė buvęs

ištremtas į Raveną, praeiviai gatvėje rodydavę kits kitam jo barzdą, apsvilintą pragaro ugnies.

* * *

1818 metų balandį jis sužinojo apie ledi Melburn mirtį:

„Praėjo laikai, kai aš galėjau apverkt mirusius, — priešingu atveju sieločiaus netekęs ledi Melburn, mieliausios ir protingiausios iš mano pažįstamų moterų, senų ir jaunų. Bet *aš prisisotinęs baisumų* ir nuo šitokių įvykių tik kažkaip suakmenėju, o tai blogiau už skausmą... Dar vienas ryšys su Anglija nutrūko."

Kita mirtis, labai jį sukrėtusi ir sutvirtinusi jo tikėjimą Lemtimi, — tai sero Samjuelio Romili mirtis. Jis buvo ledi Bairon juridinis patarėjas ir vienas iš skyrybų iniciatorių. Magiškame Koliziejaus rate Baironas pavedė keršto deivei Nemezidei visus, kurie šioje byloje ėjo prieš jį. Jis parašė ledi Bairon:

„Seras Samjuelis Romili persipjovė gerklę nepakėlęs savo žmonos mirties. Greit bus treji metai, kai jis... griebėsi priemonių ir patvirtino sprendimus, atėmusius iš manęs mano žmoną... Kai šis žmogus, remdamasis įstatymu, draskė man širdį, kažin ar galvojo, kad, nepraėjus trejiems metams, šeimyninė nelaimė nuvarys jį į kapą... Ne veltui aš Romoje, šiurpiausiuose griuvėsiuose, vidurnaktį šaukiausi Nemezidės."

Nemezidė ištiko tik serą Samjuelį. Ledi Bairon liūdna lankė su Baironu susijusias vietas.

Ledi Bairon dienoraštis: „Aš ką tik iš Niūstedo. Buvau įėjus į vidų... Mačiau senas vėliavas, kurias jis paprastai iškabindavo pilyje ant sienų per savo gimtadienį. Gyvenamuosiuose kambariuose viskas kaip buvę. Galėtų tuoj pat į juos įeiti. Jie neatrodo apleisti. Jo tarnaitė gailavo, kad dvaras bus parduotas: „Jam būtų pritikę čia gyvent po vestuvių, bet žmona nė sykio neatvažiavo, ir dabar vargšelei kažin ar be-

teks apsilankyti." ... Turėklai ir laiptai, kur jo sėdėta... Takeliai, kur jo vaikščiota... Jo kambarys, kur stovėjau kaip įbesta, kur nejučiom vėl sugrįždavau..."

Ir Šelis jam kartkartėmis pasiųsdavo laišką iš Anglijos. 1817 metų sausio dvyliktąją Klerė pagimdė vaiką. Tą naujieną tėvui pranešė Merė, pridūrusi keletą žodžių ir apie savo vestuves. Po kiek laiko Šelis parašė, kad Merė su Klere laukiančios Bairono nutarimo dėl vardo ir kol kas vadinančios mergytę Alba.

„Ji labai gražutė, — rašė Šelis, — ir sveikut sveikutėlė, nors ir smulkaus sudėjimo. Niekad nebuvau matęs, kad tokio mažo vaiko būtų tokios protingos akys. Plaukučiai — tamsūs, akys — mėlynos mėlynos, burnelė — daili."

Šelis buvo pratęs nešt kvailysčių naštą už tuos, kuriuos mylėjo; vis dėlto po kelių mėnesių pareiškė norą, kad lordas Baironas, kaip žadėjo, pasirūpintų savo dukterim.

Baironas, visada domėjęsis savo gimine, svajojo užsiaugint tą vaiką. Tačiau jo laiškai, rašyti šiuo reikalu Kinerdui, sudarė gan slogų kontrastą tam skaidriam lipšnumui, su kuriuo Šelis pynė Albai lopšelį.

„Šelis man parašė (iš Marlo) apie mano dukterį (paskutinį benkartą), kuri esanti labai graži; teiraujasi, ar ją man atsiųsti... Gal malonėtumėt pagalvoti, kaip ją man čia atgabenti ar įkurdinti Anglijoje? Aš ją pripažinsiu ir pats auklėsiu, duosiu Biron pavardę (kad skirtųsi nuo teisėtos šakos) ir pakrikštysiu venecijietišku vardu Alegra."

O 1818 metų kovą, klausdamas laiške Hobhauzą, ar greit jam atsiųs pasirašyti Niūstedo pardavimo aktą, rašė:

„Klerkas galėtų man atvežti popierius ir sykiu mano vaiką nuo Klerės. Būkit malonus, paprašykit Šelį gerai ją supakuo-

ti drauge su raudonaisiais dantų milteliais, magnezija, sodos milteliais, dantų šepetukais ir keliais gerais romanais."

Kai Šeliai atvažiavo į Milaną, šveicarė žindyvė Eliza pristatė tėvui Alegrą. Baironas pasakė, kad ji graži, protinga, ir labai didžiavosi, jog pasidarė venecijiečių ponių numylėtine.

„Turiu pažymėt, jog ji daugiau panaši į ledi Bairon negu į savo motiną, — mūsų įžymusis misteris Flečeris tiesiog apstulbo ją išvydęs, aš irgi nustebau. Įdomu, ar ne? Manau, ji panaši ir į savo seserį Adą; jos akys mėlynos mėlynos, kakta keista, šviesūs garbanoti plaukai, o būdas velniškas, bei tai iš tėtuko."

Jam buvo malonu pamatyt Baironų giminės atžalą, tegul ir neteisėtą.

XXIX
Palazzo Mocenigo

The professional Don Juan destroys his spirit as fatally as does the professional ascetic, whose looking glass image he is.

Aldous Huxley*

„Sere,

Su didžiu liūdesiu pranešu jums, jog šįryt, apie dešimtą valandą, pasimirė mano brangusis ponas, velionis milordas, nuo lėto drugio, dėl kurio kalti rūpesčiai, maudynės jūroje, moterys

*Profesionalas Don Žuanas alina savo sielą taip pat lemtingai kaip ir profesionalas asketas: Don Žuanas yra asketo atspindys veidrody.
Oldas Hakslis

ir jodinėjimas per kaitrą, mat nenorėjo jis manęs klausyt, vis darė savaip..."

Tokį pusiau komišką, pusiau tragišką laišką pasiuntė Baironas Hobhauzui 1818 metų birželio pabaigoje, pasirašęs: FLEČERIS.

Jis tik pusiau juokavo. Palikęs Marianą Segati ir jos namus Frecerijos gatvėje, Baironas išsinuomojo už keturis tūkstančius aštuonis šimtus frankų metams vienus iš trijų Močenigo* rūmų prie Didžiojo kanalo. Kaip tikras venecijietis, dabar turėjo savo namus, gondolą, pririštą prie polių, apraitytų mėlynomis ir baltomis spiralėmis (mėlyna ir balta — Močenigų spalva). Ant paradinių laiptų, skalaujamų žalio vandens, svečiai išvysdavo ilgaūsį milžiną, gondolininką Titą, kuris mokėjo rast ir gerų irkluotojų, ir lengvabūdžių žmonų. Pro orlaides sklido šunų lojimas, beždžionių riksmai, paukščių giesmės arba stiprus Margaritos Konji balsas, perrėkiantis visus kitus, ir vaikiškas Alegros čiauškesys. Ji su Fornarina viešpatavo šiame žvėryne.

Margarita Konji, su kuria Baironas prasidėjo šiaip sau, pamažėl įsitvirtino jo namuose. Vieną vakarą jis ją užtiko ant Močenigo rūmų laiptų. Pas vyrą sakėsi nebegrįšianti. Nerūpestingasis fatalistas, tūžmui praėjus, visada, būdavo, nusileidžia tiems, kurie prašyte prašo, kad duotųsi mylimas. Margarita jį prajuokino kažką linksmo papasakojusi venecijiečių tarme ir — liko.

Greit jis ėmė gailėtis nusileidęs. Fornarina apkuldavo kitas moteris, periminėdavo laiškus, mokėsi skaityti norėdama sužinoti, kas juose parašyta, ir kėlė neapsakomą baimę Titai ir Flečeriui. Visi namai ja skundėsi. Baironas jai buvo atlaidus. Margarita tvarkė jo sąskaitas, namų ūkį, kurio išlaidos sumažėjo perpus, ir jį mylėjo — didelės ir retos dorybės. Su laukiniu džiaugsmu ji sutikdavo grįžtantį meilužį, ir tas nejučiom pagalvodavo, jog šitaip džiaugiasi tigrė suradusi savo

*Garsi Venecijos patricijų šeima, davusi respublikai daug dožų. *(Vert. past.)*

mažylius. Bet tigrėms jis nejautė neapykantos. Atvirkščiai. Kaip tik žvėriškas, primityvus šio padaro būdas ir sąlyginis tyrumas neleido Baironui gėdytis gan žemo ištvirkavimo Močenigo rūmuose. Per jausmus jis ir pats kentėjo, ir kitus kankino; grynas malonumas jam rodėsi ne toks pavojingas.

Bairono gyvenimo filosofija gerokai pasikeitė nuo tremties laikų. „Manfredas" buvo paskutinis visatos įveikto individo maištas, paskutinis jo skausmo riksmas. Dabar jis niekino „Korsarą" ir „Larą"; negalėjo suprasti, kaip publika pakentė tokius išpūstus ir dirbtinius personažus. Keletą mėnesių su didžiausiu malonumu skaitė Volterą. Rado ten savo pesimizmą, tik pavaizduotą iš komiškos pusės. Kandidas būtų virtęs Čaild Haroldu, jei Volteras nebūtų buvęs sau teisėjas. Žmogaus likimas atrodo tragiškas, jei protas, susitapatinęs su vienintele būtybe — Otelu, Hamletu, Konradu, — gyvena jos kančiomis ir įniršiu. Jis yra komiškas, jei stebėtojas tuo pačiu metu mato ir nepaprastą žmogaus susijaudimą, ir aistrų mechanizmą, bendrą visiems žmonėms, Baironas, genialus humoristas savo laiškuose, iki šiol neleido šiam savo bruožui reikštis poezijoje. „Don Žuane", kurį rašė visus metus, jis pagaliau rado būdą laisvai išlieti Voltero ir Pamokslininko derinį, natūralų jo mąstysenai.

„Don Žuanas" turėjo būti jo laikų epopėja:

Tokių daiktų dar nebuvau sukūręs.
Tai tikras epas: dvylika giesmių,
Karai ir meilės, ir audringos jūros,
Daug viešpačių ir vyrų įžymių,
Kurie vainosis, lips tvirtovių mūrais,
Neišsigąs nė pragaro gelmių.
Bus išlaikyta ritmika ir tonas,
Kaip mokė ir Homeras, ir Maronas.*

Dar niekada Bairono galva nebuvo tokia šviesi, o forma — tokia laisva ir tvirta. Tonas tas pats kaip „Bepo", žodžiu, poezija, kuri šaiposi pati iš savęs ir po nerūpestingu linksmumu kiek

* „Don Žuano" ištraukas vertė Tomas Venclova

savavališkais rimais slepia skaudžią ir stiprią filosofiją. Su ramybe, kurią teikia nuotolis, atgavo teisę spręsti. Šauksmai, skundai praėjo. Žinoma, Baironas buvo ir liko sudėtingesnis, jautresnis už Volterą. Teoriškai jo filosofija, kaip ir Voltero, buvo deistinis racionalizmas, tik Voltero nekankino nei kalvinistinės vaikystės prisiminimai, nei konfliktas tarp geidulingo temperamento ir iš prigimties religingos sielos. Jo minčių laukas buvo nedidelis ir aiškus. O Bairono viduje neaprėpiami nežinomų žemių plotai, tamsūs ir apgyventi pabaisų, supo spindulingąją zoną. Volteras būdavo visiškai patenkintas savimi, kai pavykdavo „sutriuškint paslaptį dešimčia trumpų tiesų". O Baironas, pažinęs nuodėmės jausmą, tebeturėjo paslapties jausmą. Tik paslaptis pasikeitė; ji dabar buvo ne tiek Džordžo Gordono lordo Bairono, kiek visos žmonijos likimo paslaptis ir todėl tapo universali, klasiška.

Pirma giesmė — autobiografinė, tačiau be ankstesnio kartėlio. Jau pirmose eilėse pasirodo Anabela. Don Žuano motina nupiešta pagal ją:

Įpratusi mąstyti matematiškai,
Ji buvo išdidi ir kilniadvasiška,
Juokavo nelabai dažnai, bet atiškai,
O jos kalba kai kam atrodė klasiška.
Madų nesivaikydama dogmatiškai,
Ji vengė to, kas paprasta ir masiška,
Ir mėgo puoštis muslinu, šilku
(Aš visa tai laikau tuščiu nieku).

Ji buvo sklidina doros ir proto,
Pats pragaras su ja prityrė vargo.
Net jeigu angelai dezertyruotų,
Ji, rodos, išsiverstų ir be sargo.

Bet labai greit poema įgavo platumo, giedrumo. Ko širst ant pasaulio? Žemei reikia suktis apie savo ašį, o žmonijai — su ja. Reikia gyvent, mirt, mylėt, mokėt mokesčius. Visa tai smagu, pavojinga, liūdna, neišvengiama.

Jau niekados — jau niekad — jau nė karto
Širdies nevilgys dieviška rasa!
Kai iš pasaulio, vakar tesutverto,
Į sielą plūsta grožis ir tiesa,
Kada iš avilio, plačiai praverto,
Tau spinduliuoja gintaro šviesa —
Daiktai nepakitėja, tik jaunatvė
Padaugina skaidrumą ir pilnatvę!

Jau niekad — niekados nelemta širdžiai
Aprėpti žemės, virsti visata!
Širdis viena ir pasirengus mirčiai...

Dabar visur matau likimo pirštą
Ir filosofiškai sakau: „Deja!
Kas užgimė — tas vysta ir numiršta,
Idant šlamėtų kapo žolėje,
Bet ir tada, man rodos, neužmiršta,
Kaip šauniai dūko meilės glėbyje.
Tai džiūgaukit jaunatvę prisiminę,
Mylėkit Bibliją ir piniginę!"

Naujoji Bairono išmintis kai kuo panaši į Šekspyro išmintį. Ir Šekspyras gyvendamas suvokė, jog visi žmogaus potroškiai — meilė, garbė — tėra iliuzijos. „Audros" Prosperas žino, kad gyvenimas — sapnas. Ir vis dėlto meiliai ir su pagarba žiūri į jaunų žmonių meilę. Baironas, nors ir tarėsi išsigydęs nuo visų iliuzijų, tebebuvo tos nuomonės, kad jaunystės iliuzijos — ir gražios, ir reikalingos.

Tačiau brangesnė už draugus, už viską
Pirmoji meilė — ji tėra viena...

Tuo Don Žuanas sentimentalesnis už Kandidą. Naujasis Baironas buvo romantiškas atsivertėlis, tik romantiškai neatgailaujantis.

* * *

Hopneriai parašė Šeliui, kad Baironas nusprendęs palikti Veneciją, jei Klerė čia atvažiuos, bet ji gali, jei nori, matytis su Alegra (buvusiam meilužiui nežinant), kuri jau nebegyveno Močenigo rūmuose. Hopneris buvo davęs pajusti Baironui, kad skandalinga laikyti vaiką tokioj aplinkoj, ir apsiėmė ja rūpintis. Rugpjūčio mėnesį Šelis ir atvežė Klerę pas konsulą. Kol ji buvo su dukrele, Šelis padarė vizitą Baironui, ir su gondola abu nusikėlė į Lidą, kur laukė arkliai. Poemoje „Džuljanas ir Madalas" Šelis atkūrė savo pašnekesį su Baironu. Juodu kalbėjosi apie Dievą, apie valios laisvę, apie likimą. Baironas, aišku, pripažino fatalizmą, žmogaus bejėgiškumą, o Šelis:

... Tai mūs valia
Mus kausto...
O juk galėtum būti ir kitoks —
Kaip svajos apie laimę ir didybę...
Kur grožis, meilė, kur tiesa? Ji slypi
Tavoj širdy — ir jeigu ne silpnumas,
Veikla neatsiliktų nuo minties!
Jei ne silpnumas!.. Veltui tu svajoji
Apie stiprybę, — atkerta Madalas. —
*Tuščia Utopija klaidina mus...**

Tai buvo amžinas jųdviejų ginčas; Šelis manė, jog viskas priklauso nuo žmogaus, jog žmogus gali rikiuoti savo gyvenimą; Baironas tvirtino, kad Blogis yra savaime egzistuojanti realybė, į kurią sudūžta visos žmogaus pastangos. Kalvinizmas prieš radikalizmą.

Antrą kartą atvykę į Veneciją, Šeliai pamatė pas Baironą Fornariną. Šelis negalėjo taip kaip Baironas gėrėtis gražiu padaru; jis per daug gerbė meilę ir su širdgėla žiūrėjo, kaip ji nusmuko į gašlumą. Merė Šeli, aišku, buvo dar griežtesnė. Jau nuo pat pirmos dienos prie Ženevos ežero ji pasibaisėjo

*Vertė Tomas Venclova

Bairono elgesiu su moterimis. Jos veide, apgaubtame ilgų tamsių garbanų, plonos lūpos niekinamai vyptelėjo. Nieko nėra paslaptingesnio ir painesnio už tai, ką padori moteris jaučia Don Žuanui. Kai Šeliai kraipė galvas išėję iš Močenigo rūmų, tai gal reiškė ir krislelį užuojautos, ir tą nenusakomą pavydą, kurį sužadina maištautojai.

Tačiau faktai netrukus patvirtino, kad buvo jų tiesa. Teigimas, jog žmogus pats, be dvasinio stabdžio, geba saikingai mėgautis malonumais, yra kiekvieno epikūrizmo silpnoji vieta. Nuo rudens Baironui vėl pašlijo sveikata: jis pavojingai susirgo. Gydytojų lieptas, vargais negalais išgrūdo savo meilužę. Pirmą kartą ji dūrėsi, kaip kadaise Karolina Lem, lenktiniu peiliuku, o antrą kartą šoko į kanalą, iš kurio ją ištraukė gondolininkai. Pagaliau galėjo gydytis vienas.

Hansonas, gruodžio mėnesį atvežęs pasirašyti Niūstedo pardavimo aktą, rado savo klientą tebeserganti. Atvykėliai iš salos — advokatas su sūnum — be galo stebėjosi, kai gondola, prikrauta dokumentų, dantų šepetukų ir raudonųjų miltelių pakų, plaukė tarp rausvo marmuro rūmų. Pro šunis, paukščius, lapę, vilką, tupintį narve, juodu užlipo prie Močenigo rūmų durų; paskui tarnas juodu palydėjo marmuro laiptais į Bairono apartamentą. „Sveikas, Hansonai, — pasakė Baironas, — niekada nebūčiau pamanęs, kad jūs leisitės į tokį kelią." Jo akys sudrėko. „Keistas poeto jausmingumas", nustebęs pasižymėjo Hansono sūnus. Baironas, kramtydamasis nagus (įprotis, užsilikęs iš vaikystės), apibėrė juos klausimais apie Londoną, apie savo draugus.

Jo reikalai klostėsi gerai. Abatija buvo parduota už 90 000 ginėjų. Iš jų 12 000 reikėjo sumokėti palūkininkams, 66 000 sudarė ledi Bairon dalį (ji turėjo nuosavybės teisę be teisės naudotis pajamomis); Hansonui honoraro priklausė 12 000. Taigi grynų pinigų nieko neliko, tačiau procentai, einą Baironui nuo ledi Bairon nuosavybės, sudarė 3300 svarų pajamų per metus. Pridėjus pajamas už poemas (nuo 1816 metų gavo iš Mario daugiau kaip 7000 svarų), Baironas buvo vienas turtingiausių žmonių Italijoje. Jis pasakė Hansonui, jog tuo

džiaugiasi, „nes pinigai teikia galią ir malonumus, o aš tai labai mėgstu".

Vario spalvos plaukuose žvilgėjo sidabro gijų. Veidas buvo blyškiai geltonas, paburkęs, rankos — aptukusios.

XXX
Cavalier Servente

Žmonės dažnai esti laimingesni, nei norėtų būti.

Alenas

Pavasaris vėl nuginė Venecijos drugį. Didžiajame kanale į spiralėmis apsivijusius polius teškeno bangelės. Flečeris storėjo. Žvėryne atsirado dar du buldogai. Nedegamojoje spintoje augo cechinai. Ir Sentimentalo širdis spurdėjo ieškodama, kur nutūpti. Baironą viliojo viena jauna venecijietė; lipdamas pas ją pro langą, pūkštelėjo į kanalą. Jos didžiai kilminga šeima pasiuntė pas Baironą kunigą ir policijos komisarą; tas pasiūlė abiem kavos, ir viskas susitvarkė. O jaunoji panelė pareikalavo, kad jis išsiskirtų su savo matematike. „O gal pageidautumėt, kad aš ją nunuodyčiau?" Panelė neatsakė. Jis pasigrožėjo saulės krašto aistromis ir grįžo į aukštuomenės sferas ieškoti grobio.

Grafienės Benconi conversazione jam buvo pristatyta grafienė Gvičoli, jaunutė, ticianiška šviesiaplaukė su didelėmis garbanomis, gražiais dantimis, žavinga krūtine, tik gal kiek per trumpų kojų. Prieš metus ji ištekėjo už šešiasdešimtmečio sinjoro. Baironas prisiminė ją matęs tuoj po vestuvių. Ji, rodos, tada jo nepastebėjo; mat pagal paprotį jauna moteris gali pasiimti čičisbėją ne anksčiau kaip po metų. Per antrą susitikimą Baironas ją iškart pavergė.

„Tą vakarą aš buvau pavargusi, — rašė ji, — nes Venecijoje įprasta vėlai gulti, ir be didelio noro, tik klausydama grafo Gvičolio, išvažiavau į *conversazione*... Kilniomis manieromis, balso tonu ir tūkstančiu kitų kerų lordas Baironas taip pranoko visus mano matytus žmones, jog negalėjo nepadaryti man kuo didžiausio įspūdžio."

Išeidamas iš grafienės Benconi salono, Baironas įdėjo Terezai Gvičoli į rankutę laiškelį. Ji atėjo į paskirtą pasimatymą, ir nuo to laiko juodu ėmė kasdien susitikinėti.

Ji laikė save laisva. Nerašyti santuokos įstatymai šioje provincijoje buvo tiksliai apibrėžti. Mergaitę iki šešiolikos metų tėvai uždaro į vienuolyną, paskui suranda turtingą vyrą: juos jis senesnis, juo vertingesnis. Keletą kartų panelė pasimatė su savo sužadėtiniu vienuolyno laukiamajame. Ji be galo džiaugėsi gavusi laisvę už savo kūną. Apie meilę nebuvo kalbos nei iš vienos, nei iš antros pusės. Kai vedė, grafui buvo šešiasdešimt, Terezai — šešiolika. Nuo pat pirmos dienos juodu turėjo atskirus apartamentus, o jinai savo vyrą ir toliau vadino „ponu". Tai buvo gana malonus senis (nors ėjo šnekos, esą nunuodijęs savo pirmą žmoną ir nužudęs Mandzonį), išsilavinęs, poeto Alfjerio* draugas, intrigantas, turtingiausias dvarininkas Romanijoje. Bet senis, kad ir išsilavinęs, negalėjo patenkinti jaunosios moters.

„Meilė, — rašė Baironas, — čia anaiptol ne tie šalti santykiai iš išskaičiavimo kaip šiaurėje. Tai rimtas gyvenimo uždavinys, poreikis, būtinumas. Kažkas labai gerai apibūdino italę: mylinti būtybė. Jos miršta iš meilės, ypač romietės."

Jaunoji grafienė atliko ištikimybės stažą; vyras ja pasitikėjo ir mažiau besergėjo: buvo pats laikas išsirinkt meilužį.

Nuotykis daug kuo priminė Karoliną Lem. Gvičoliai buvo dar kilmingesni už Melburnus. Tereza, gražesnė už anglę,

*ALFJERIS VITORIJUS (1749—1803) — italų rašytojas. *(Vert. past.)*

buvo tokių pat stiprių jausmų ir rodė tokią pat panieką visuomenės opinijai. Ji buvo gerai išauklėta, apsiskaičiusi, kalbėjo itališkai ir prancūziškai, deklamavo eilėraščius, citavo romėnų istorikus, piešė. Tai darė gal kiek ir vaikiškai, tačiau vis tiek buvo žavu. Iš pradžių nustatė platoniškus santykius, leisdama betgi tikėtis ir daugiau. Tik norėjo garantijų. Ištikimai laikydamasi jos sluoksniuose įprastų meilės įstatymų, grafienė ieškojo ne lengvo nuotykio, o cavalier servente*. Rimtas klausimas jaunajai moteriai. Galima lengvabūdiškai ištekėti, bet meilužį reikia rinktis atidžiai. Vyras ketina netrukus ją išsivežti į Raveną, į Boloniją, į savo dvarus. Ar Baironas lydės ją? Cavalier servente turėtų lydėti. Don Žuanas buvo gerokai sutrikęs.

Baironas Hobhauzui: „Aš turiu vilčių, taip, sere, vilčių, bet ji nori, kad aš atvykčiau į Raveną, paskui į Boloniją. Su mielu noru, jei žinočiau, jog išdegs, bet dėl vienų vilčių leistis į kelią... ji, ko gero, išslys man iš rankų, susilauksiu fiasco ir nebegalėsiu pasirodyti Šv. Morkaus aikštėj. Pinigais čia nieko nesuveiksi, nes grafas baisiai turtingas... Ji graži, tik visai neturi takto; atsakinėja garsiai, kai derėtų pašnibždomis, šneka apie amžių su senomis poniomis, kurios nori atrodyti jaunos, o šiandien vakare net apstulbino gana korektišką draugiją pas grafienę Benconi, visu balsu tarusi man „mio Byron; stojo kapų tyla, gražuolės sužiuro į mudu, puse lūpų dalydamosi pastabomis su savo pagarbiais serventi... Ji iš anksto nori susitart, kad aš niekada neišvažiuosiu iš Italijos. Aš nė nemanau išvažiuot, bet nenorėčiau būt paverstas profesionaliu čičisbėju."

Ji tapo jo meiluže prieš pat kelionę į Raveną. Ir taip didžiavosi, jog išgarsino naujieną visuose *conversazioni,* įelektrindama ne vienam vakarui Benconi ir Albrici salonus ir pastatydama kuklųjį grafą Gvičolį į gan nemalonią padėtį. Lai-

*Ištikimas riteris *(it.).*

mė, nutarta visai vasarai palikti Veneciją, ir grafas išsivežė žmoną. Baironas apsidžiaugė vėl pasijutęs įsimylėjęs, švelnus, melancholiškas ir ciniškas.

* * *

Tik pasiekus Raveną, grafienė persileido. Kelionėje ji kasdien rašinėjo Baironui. Garbino jį ir dabar pasiligojusi maldavo atvažiuoti. Baironas svyravo truputį netikėdamas jos žodžiais, svarstė, kieno buvo tas vaikas... Tik ne jo. Grafo? Galimas daiktas. Ji žadėjo Baironą priimti savo namuose. Kas per drąsa, stebėjosi tas, nors gerai pažinojo moteris ir jų kvailiojimus.

„Aš nesu toks begėdis, jog apstatinėčiau popiežiaus didiką jo paties namuose, kai tas didikas nelyginant Kandidas yra nuvaręs į aną pasaulį du žmones (vienas buvo kunigas), juoba kad yra kitų, nė kiek ne blogesnių vietelių... Kerėtoja užmiršta, jog jai tik švilptelėjus vyras dums kur lieptas prieš tai, o ne po to. Jai derėjo būt ne tokiai dosniai Venecijoje arba ne tokiai reikliai Ravenoje."

Baironas, mokantis šaipytis iš moterų norų, net nemokantis jiems atsispirti, jau dardėjo į Raveną. Buvo karšta, keliai dulkėti.

„Jei aš nebūčiau pastoviausias vyras pasauly, šiuo metu sau plaukiočiau Lide, užuot rūkęs Paduvos dulkėse."

Taip, bet jis buvo pastoviausias vyras ir burbėdamas, pusiau įtūžęs, pusiau patenkintas, žvalgėsi į Bolonijos moteris, grožėjosi raudonomis kardinolo legato kojinėmis. Tačiau labiausiai jį sužavėjo dvi epitafijos Čertozos kapinėse Feraroje.

Ravena negalėjo jam nepatikti; nedidelis paslaptingas miestas su siauromis vėsiomis gatvėmis, saugojančiomis barbarų imperijos relikvijas. Čia gyveno Frančeska, čia gyveno ištremtas Dantė. Už keleto metrų nuo viešbučio neišvaizdus

inkarus įmetę romėnų laivai. Tai buvo Bokačo *Pineta*, Ravenos senovinė giria, kur vaiduoklio Medžiotojo šunys amžinai persekioja meilę paniekinusią Damą*. Baironas pamėgo miško ir jūros vienumą, kurią gyvino cikadų čirškimas.

Jo atvykimas buvo sukėlęs miestą ant kojų. Grafas jį aplankė viešbutyje ir mandagiai pakvietė padaryti vizitą žmonai; jo šviesybė gal sugebės prablaškyti sergančiąją, nes liga, atrodo, rimta. Dideli pilki Gvičolio rūmai buvo už keleto šimtų metrų nuo viešbučio. Baironas nuėjo ir susigraudino. Niekas jo taip stipriai nepririšdavo prie moters kaip jos silpnumas. Tereza gulėjo lovoje, kosėjo, spjaudė krauju. Jis įsikūrė galvūgaly ir pasidarė atidžiausia slauge. Truputį nerimaudamas, kiekvieną akimirką laukė, kada kuris nors grafo sbirų įsmeigs jam į gerklę stiletą. Na ir kas! Vieną dieną vis tiek reikės mirti, o jis mielai būtų miręs už Terezą. Tapo vergu ir jautėsi laimingas. Prieš išvažiuojant iš Venecijos, misis Hopner jam išpranašavo, jog vėl atsidursiąs moters valdžioje. Pranašystėmis buvo linkęs tikėti — ir štai toji išsipildė.

Jis tik bijojo, kad Tereza nenumirtų.

„Taip visuomet atsitinka kiekvienai būtybei ar kiekvienam daiktui, prie kurių aš tikrai prisirišu... Niekada ilgai su manim nepagyvendavo mano mylimas ar mane mylintis šuo..." — „Jei kas nors nutiks mano dabartinei *Amica***, tai bus galas mano aistroms — ji mano paskutinė meilė. Na o paleistuvystėmis aš pasišlykštėjau, ir tai visai natūralu žmogui, gyvenusiam taip kaip aš; iš sugedimo gavau bent tiek naudos, kad dabar myliu geriausia to žodžio prasme. Tai bus mano paskutinis nuotykis."

Baironas pakvietė iš Venecijos savo draugą profesorių Aglietį, tas išklausė ponią Gvičoli ir liepė toliau tęsti gydymą. Gydymas — tai Bairono vizitai. „Nepaprasta laimė, kurią man

*Užuomina apie Bokačo „Dekamerono" V dienos VIII novelę. *(Vert. past.)*

**Draugė *(it.)*.

teikė lordo Bairono draugija, taip prisidėjo prie mano sveikimo", — pasakė grafienė Gvičoli... ir vėl galėjo būti jo meilužė; visa tai dėjosi pačiuose rūmuose, padedant kambarinei, negriukui ir Terezos draugei. Pavojingas drąsumas, nes grafas nustebo sykį radęs užšautas duris.

Šiaip ar taip, grafas Gvičolis buvo paslaptingas žmogus. Ir po šio incidento jis lyg niekur nieko kuo mandagiausiai aplankydavo Baironą, vežiodavo prašmatnia, šešetu pakinkyta karieta. Raveniečiai su ironija ir panieka komentavo šią draugystę. Grafas buvo turtingiausias, bet anaiptol ne populiariausias žmogus Romanijoje.

Ar verta galvot apie grafą? Baironui buvo atvaryti jo arkliai, ir jis kas vakarą jodinėjo po girią. Su savo Dama matydavosi bet kada, patogiu ir nepatogiu laiku. Jis leido dienas, apskritai malonias, nekvaršindamas sau galvos dėl ateities. Sustiprėjusi ponia Gvičoli liepė pabalnoti poni ir išjojo su Baironu. Ji buvo su misterio Pančo* skrybėle ir žydra amazone. Ji buvo naivi ir dievobaiminga. Išmokė Baironą sustot ir melstis, kai senų bazilikų varpai imdavo skambinti „Viešpaties angelą".

Palaiminta šalis, kur pirmą sykį
Aš „Angelą" girdėjau kažkada!

Baironas norėjo, kad jo meilužė būtų katalikė ir tikinti. Valteris Skotas teisingai atspėjo Bairono sielos poreikių ir Romos katalikų Bažnyčios ceremonijų giminingumą. Savo dukrą Alegrą Baironas auklėjo katalikiškai. Kai Tereza, išgirdusi skambinant „Viešpaties angelą", stovėdavo ramiai ir tyliai, Baironas, apimtas religinės ekstazės, klausydavosi aplink giedančių Pinetos cikadų ir mielo Romanijos gaudesio. Kai ponia Gvičoli sužinojo, kad Baironas parašė „Taso skundą", pareikalavo poemos apie Ravenos tremtinį. Baironas, nuolankus mylimasis, sukūrė „Dantės pranašystę". Baigęs nuėjo su savo mylimąja aplankyti florentiečio kapo. Grafienė Gvičoli buvo apsirengusi juodai, Baironas — siuvinėtu munduru. Juodu įėjo į koplyčią. Baironas padėjo vieną savo

*Anglų lėlių teatro personažas. *(Vert. past.)*

knygą, sukryžiavo rankas ant krūtinės ir stovėjo įsmeigęs akis į kapą, kol draugė meldėsi.

Jis prisirišo prie jos. Didžiavosi laimėjęs grafienę, kilimo Gamba, dailutę, labai įsimylėjusią, nekvailą (bent taip manė Baironas) ir netgi išsilavinusią, kiek gali būt išsilavinusi mergaitė, ką tik išėjusi iš vienuolyno. Apie ne svetimšalę tikriausiai būtų susidaręs griežtesnę nuomonę, tačiau egzotika įdomi tuo, kad netgi banalybės, sakomos nauja kalba, atrodo mielos. Apskritai grafienė Gvičoli vos vos šnekėjo angliškai, o jo poezijos nesuprato nė žodžio. Bet jos akyse Baironas buvo Poetas, meilės riteris. Ji susikūrė herojaus paveikslą ir tą paveikslą mylėjo. Netikėjo, kad jis cinikas; kaip visos moterys, norėjo mylimąjį matyti riterišką, švelnų, nežemišką. Truputį prisibijodamas atrodyti juokingas, bet kartu savotiškai patenkintas, jis leidosi perdirbamas: mat grafienės Gvičoli Baironas panėšėjo į tą Haro ir Niūstedo Baironą, kadais ir jam pačiam brangų. Buvo pasirengęs padaryti kvailystę visam gyvenimui.

„Jei pamatysi mano pačią, — rašė jis Augustai, — pasakyk, kad aš noriu antrąkart vesti; manau, ji irgi to nori, tad gal būtų galima, pasitelkus kokį nors škotų įstatymą, šį reikalą sutvarkyti nesukompromitavus jos nesuteptos skaistybės?"

Bet Terezos požiūriu vyrą apgaudinėti — moters prievolė, o mest jį — nusikaltimas.

* * *

Pagaliau Gvičoliai išvyko į Boloniją: grafui reikėjo baigt apžiūrėti savo dvarus. Gerai išdresuotas Baironas rytojaus dieną leidosi jiems įkandin, ir Bolonijoje vėl prasidėjo tas pats gyvenimas. Išsinuomojęs apartamentą vienuose rūmuose, paprašė atvežti iš Venecijos Alegrą. Su mergaite jam buvo smagu. Ji juokingai čiauškėjo itališkai. Sakydavo: *„Bon di, papa!"** Buvo nusidavusi į Baironų giminę, neištarė r kaip

*Laba dieną, tėte! *(it.)*

Augusta, išdarinėjo grimasas kaip Baironas su seserimi; smakre duobutė, antakiai beveik visada sutraukti, baltutėlaitė oda, švelnus balsas, ypatinga muzikos meilė ir geležinė valia visame kame. Jam buvo įdomu žiūrėti į šalia augančią tos keistos padermės atžalą, žaisti su ja. Baironas jodinėdavo, vaikščiodavo sode po purpurinių sirpstančių kekių baldakimu, atsisėdęs prie fontano, pašnekindavo sodininką, paskui eidavo į Kampa Santą paplepėt su duobkasiu, kuris turėjo gražiausią dukrą Bolonijoje.

„Man patinka lygint tą gražų, nekaltą penkiolikmetės veidelį su kaukolėmis, duobkasio išdėliotomis keliose nišose, o ypač su tąja, pažymėta 1766 metų data, kuriai, kaip byloja legenda, kažkada priklausė žaviausias, kilmingiausias ir turtingiausias veidas Bolonijoje. Kai žiūriu į tą kaukolę ir į tą mergaitę — kai galvoju, kuo buvo jinai ir kuo pavirs toji, ek, brangusis Mari, nenoriu jūsų šokiruot sakydamas, kokios mintys man lenda į galvą. Nesvarbu, kuo mes, barzdoti vyrai, tapsime, bet skaudu pagalvojus, kad moters amžius trumpesnis nei gražaus medžio."

Liūdnos mintys, ir jis buvo pats liūdnas... Ravena, paskui Bolonija... Ėmė bodėtis *cavalier servente* pareigomis. Nors, anot jo, leido laiką „ydingai ir maloniai", tačiau vis labiau ir labiau suvokė šitokio gyvenimo tuštumą. Ponia Gvičoli buvo niekuo nedėta. Ji buvo jauna, meili, ištikima, bet jis su kartėliu jautė, kad vyrui nedera eikvot savo gyvenimo prie moters — ir dar svetimšalės — kelių... Jam trisdešimt vieneri, o ką gi nuveikė? Mylėjo? Sukūrė „Don Žuano" trečią giesmę? „Deja, aš visada buvau dykūnas, ir manęs laukia greitas žlugimas, aš negaudžiau kiekvienos tokio trumpo gyvenimo akimirkos..." Veiksmo... veiksmo... veiksmo... Kokio veiksmo? Imtis rinkimų reformos Anglijoje? Nieko nėra tame krašte, kuris jį ištrėmė. Troško nuvažiuot ten paskutinį kartą, o paskui apsigyvent Pietų Amerikoje. Jis išsikirpdavo iš laikraščių skelbimus apie lengvatas, kurias teikia Venesuelos vyriausy-

bė svetimšaliams, norintiems kolonizuotis. Bolivaras, tautos išvaduotojas, buvo vienas jo herojų.

„Patikėkit, aš galvoju apie tai visai *rimtai* ir jau seniai, kaip galit spręsti iš pridedamos laikraščio skiautės, gerokai sučiurintos... Važiuočiau ten su savo pavainike dukra Alegra... ir pasistatyčiau palapinę visam laikui. Italija man neatsibodo, bet čia vyras turi būti čičisbėju, operų žinovu ir dainuoti duetus — arba tuščia vieta. Aš padariau šiokią tokią pažangą visose šiose meno srityse, bet negaliu pasakyt, kad nejaučiu savo smukimo. Geriau būti nevykusiu plantatorium, nepatyrusiu kolonistu, geriau būti medžiotoju ar bet kuo negu moters vėduoklės nešiotoju... Dievas mato — aš myliu moteris, bet juo daugiau ta jų įvesta tvarka mane vargina, juo ji man atrodo blogesnė, ypač po Turkijos; čia poligamija tarnauja vien moterų labui. Aš buvau mergišius, vyras, kekšininkas, o dabar esu *cavalier servente* — po šimts! — keistas jausmas... Ne, man reikia tėvynės ir *home**, ir — jei galima — laisvos tėvynės. Man dar tik trisdešimt vieneri. Dar galėčiau tapt padoriu piliečiu, įsigyt namą, susikurt šeimą, ne blogesnę — o gal geresnę, — negu pirmoji. Bet Europoj nėra laisvės; be to, tai susenusi pasaulio šalis."

Maris informavo Hobhauzą, bet tas nežiūrėjo rimtai į tuos projektus:

„Mūsų poetas per daug geras būti plantatorium... Pasakykit jam, kad tai kvailiausia iš visų jo užmačių... Nebus nei dantų šepetukų, nei „Quarterly Review". Bus viskas, ko jis nekenčia, ir nebus nieko, ką mėgsta."

Hobhauzas mylėjo Baironą, bet laikė jį vaiku.

Norėdamas prablaškyti save nors tariama veikla, Baironas įstojo į *Societa Romantica*, į italų, laisvės bičiulių, būrelį. Vati-

*Namai, namų židinys *(angl.)*.

kano „tėviškosios" vyriausybės šnipams labai parūpo Bairono gyvenimas Bolonijoje. Pasipylė Bolonijos policijos viršininko raportai Romos policijos vyriausiajam viršininkui. Pranešinėta apie keistą grafo Gvičolio draugystę su lordu Baironu, „su tuo pagarsėjusiu rašytoju, kuris dėl savo liberalių pažiūrų ir didelio turto yra nepaprastai pavojingas". „Jis neišeina iš namų ir visą laiką rašo", — su nepasitikėjimu pažymėdavo agentai; vienas pridūrė: „Klystat, jei manot, kad jam terūpi apstatinėti Gvičolį. Jis paskutinis pasileidėlis ir be jokios doros, tačiau politikoje nėra toks nepastovus". Iš Londono princas Esterhazis rašė Meternichui: „Lordas Kaslrėjus pavedė man įspėti jus, brangusis prince, kad, jo nuomone, būtinai reikia sekti lordą Baironą ir jo susirašinėjimą ir kad jis (lordas K.) gavo žinių apie rengiamą Milano apylinkėse *carbonari* sąmokslą". Šventoji Sąjunga buvo glaudi sąjunga.

Rugpjūčio pabaigoje Gvičoliai keletui dienų paliko jį su Alegra, ir per tą laiką jis dar skaudžiau pajuto savo gyvenimo tuštumą. Liūdnas klaidžiojo po jų sodą, rado ant stalo ponios de Stal „Koriną" ir įrašė paskutiniame puslapyje:

„Mano brangioji Tereza,

Perskaičiau šią knygą jūsų sode; tavęs nebuvo, mano mylimoji. Jei būtum buvusi čia, nebūčiau jos perskaitęs. Tai tavo mėgstamiausia knyga, o jos autorė — mano draugė. Tu nesuprasi, ką čia parašiau angliškai, ir kiti nesupras, tyčia nerašau itališkai. Bet pažinsi tave karštai mylinčio žmogaus braižą, suprasi, kad, palinkęs ant tavo knygos, jis tegalvojo apie meilę. Šiame žodyje, taip gražiai skambančiame visomis kalbomis, o užvis gražiausiai tavąja — *Amor mio*, — telpa mano būtis dabar ir amžinai. Aš jaučiu gyvenąs ir bijau turėsiąs gyvent visada, kad galėčiau tenkinti tavo norus; mano likimas — tavo rankose, tu — moteris, tau septyniolika, tu vos prieš porą metų palikai vienuolyną. Iš visos širdies trokščiau, kad būtum ten pasilikusi arba kad nors nebūčiau tavęs sutikęs ištekėjusios... Bet dabar jau po laiko. Aš tave myliu, ir tu mane myli,

bent taip sakai ir elgiesi, lyg mylėtum, šiaip ar taip, tai didelė paguoda. Aš tave daugiau negu myliu ir nebeturiu savo valios... Prisimink mane retkarčiais, kai Alpės ir vandenynas mus perskirs; to neatsitiks, jei tu nepanorėsi."

Ji išvažiavo trejetui dienų; jų užteko, kad jis pasidarytų karoliniškas.

Kai Gvičoliai grįžo į Boloniją, grafas vėl buvo pakviestas į Raveną. Grafienė pasakė vyrui, kad jai dabar būtų sveika pagyventi Venecijoje ir Baironas ją mielai palydės, jei jis pats negali. Grafas sutiko, ir 1819 metų rugsėjo penkioliktąją mylimieji išvažiavo iš Bolonijos. Kelionė buvo laiminga. Venecijoje gydytojai patarė grafienei pabūti kaime. Baironas, tebeturįs vilą La Miroje, maloniai perleido ją poniai Gvičoli ir pasisiūlė drauge gyventi.

* * *

Kaip kadaise Marianos Segati laikais, tamsioje Brentoje švietė gražiausi saulėlydžiai. Vakarai buvo ilgi. Ravenoje laiką užpildė naujas romanas, malonumas šnekėti svetima kalba, baimė būti užkluptam. O vienuma iš žmonių atima visą skolintą žavesį, ir septyniolikmetės moters žinių atsargos greit išsisemia.

„Prisimenu, — rašė Baironas, — kaip sykį Kerenas* sąmojingai paklausė Mūrą: „O, girdėjau, jūs vedėt gražią žmoną — labai gerą — labai puikią, — bet leiskit paklausti, hm... kaip jūs leidžiat vakarus?" Baisus klausimas, bet atsakyt į jį turbūt paprasta, jei kalbama apie žmoną, ne apie meilužę. Vakarai išties atrodo ilgesni už naktis. Aš dabar itin padorus ir tenkinuosi kuo griežčiausiu adulteriu; neužmirškit, jog tai viskas, ką man leidžia mano dorybingoji moteris."

*KERENAS DŽONAS (1750—1817) — airių poetas ir oratorius. *(Vert. past.)*

Adulteris, kaip seniau vedybinis gyvenimas, kartkartėmis jam keldavo žiovulį.

Laimė, spalio aštuntąją La Miroje jį aplankė Tomas Mūras, atvykęs į Italiją su lordu Džonu Raselu. Baironas maudėsi. Mūrą priėmė Flečeris, senas jo draugas. Pagaliau pasirodė Baironas, toks širdingas ir linksmas, kad išvydo jaunystės dienų bičiulį, bet taip susenęs, jog Mūras susi- graudino. Nebeturėjo to dvasingumo, kuris anuomet skyrė jį iš kitų. Augino bakenbardus, nes Tereza pasakiusi, esą jo galva panaši į muziko. Su ilgais, ant kaklo krintančiais plaukais panėšėjo į svetimšalį. Toks pat gražus, tik veide žymu jo poezijos evoliucija: niūrų Manfredo ir Čaild Haroldo romantizmą pakeitė Don Žuano humoras ir išmintis. Pasisiūlė apgyvendint Tomą Mūrą Močenigo rūmuose ir tuoj pat palydėti į Veneciją, bet pirma pristatė grafienei Gvičoli. Mūrui ji pasirodė miela ir inteligentiška. Gondolininkas Tita ilgais ūsais ir prabangia livrėja sėdo karietos priekyje ir Fuzinoje perkėlė abu draugus per lagūną.

Mūrą paveikė Venecija, o Baironą — Mūras. Prisiminė visus Londono gyvenimo įvykius, smagius ar juokingus: linksmus vakarus pas Kinerdą, brendį, airiškas dainas... Baironas elgėsi kaip vaikas susiradęs draugą. Pagaliau atvyko į Močenigo rūmus. Baironas riktelėjo: „Atsargiai — šuo!" Už kelių žingsnių: „Saugokis — beždžionė!" Paskui koja stumtelėjo duris, kurios nenorėjo atsidaryt, ir tarė: „Štai mano kambarys; jis — jūsų". Kol Mūras buvo Venecijoje, Baironas leido laiką su juo ir tik vakare grįždavo į La Mirą pas savo amica. Venecijiečiai maldavo Mūrą paprotinti Baironą, kuris laužė vietos įstatymus gyvendamas po vienu stogu su meiluže. Grafienė Benconi pasakė: „Reikia pabart jūsų draugą. Iki tos nelaimingos istorijos jis taip gražiai elgėsi!"

Sulig Mūro atvažiavimu Baironui prasidėjo atostogos. Paskutinį vakarą, atvykęs iš La Miros, Baironas it laimingas mokinukas, atleistas nuo pamokos, pasakė, jog grafienė padovanojo naktį ir juodu nueisią ne tik į Operą, bet ir pavakarieniausią kaip senais gerais laikais. Po „Feničės" užsuko į

Šv. Morkaus aikštę išgert punšo ir užsisėdėjo, iki bronzinės laikrodžio statulos išmušė savo plaktukais antrą valandą ryto; paskui mėnesienoje pasivaikščiojo po Veneciją. Vaizdas buvo iškilmingai gražus. Nuščiuvęs vienų rūmų miestas, snaudžiantis ant vandens vaiskioje nakties ramybėje, be galo paveikė Mūrą. Ir Baironas, atsisakęs savo linksmo tono, persiėmė švelniu, romiu liūdesiu.

Rytojaus dieną Mūras užvažiavo į La Mirą pasakyt sudie savo draugui. Baironas išėjo nešinas baltos odos maišeliu. „Pažiūrėkit, — tarė jis, — va už šį daiktą Maris daug pinigo paklotų, nors jūs, manau, nė šešių pensų neduotumėt." — „Kas čia?" — paklausė Mūras. — „Mano gyvenimas ir nuotykiai, — atsakė Baironas. — Kol aš gyvas, tų „Užrašų" negalima spausdint, bet aš jums juos dovanoju. Darykit su jais ką tinkamas." Mūras karštai padėkojo ir pasakė: „Tai bus nuostabiausias palikimas mano Tomukui, kuris juo nustebins XIX amžiaus pabaigos žmones". Kai atėjo laikas važiuoti, Baironas liepė paduot arklį ir palydėjo Mūro karietą toli per kaimą.

* * *

Namuose reikalai klostėsi gan prastai. Grafas Gvičolis iki tol, rodos, ne tiek ignoravo, kiek toleravo žmonos ryšį. Tačiau 1819 metų lapkritį jis perėmė grafo Gambos, Terezos tėvo, laišką, patariantį jai būti atsargesnei, ir, labai susierzinęs, atvyko į Veneciją. Žmoną rado sveikut sveikiausią ir taip iš visos širdies jo nekenčiančią, jog tarp jųdviejų netruko kilti smarkus barnis. Šįkart jis jai davė rinktis: vyras arba meilužis, bet ne abu drauge. Tereza pasirinko meilužį ir paprašė Baironą bėgti su ja.

„Ir aš būčiau buvęs tos pat nuomonės, — rašė jis, — jei būčiau turėjęs ne trisdešimt vienerius, o dvidešimt, nes aš ją mylėjau; bet žinojau, kad tokios avantiūros ji niekada nebegalės atitaisyt, kad visą šeimą — ypač seseris ir tėvą — paskandins nevilty, kad kitos seserys per ją praras gerą vardą;

todėl nuėjęs vargais negalais įtikinau grįžti į Raveną su vyru, kuris pažadėjo viską užmiršt, jei ji mane mes."

Apsiverkęs Gvičolis atėjo pasišnekėti su Baironu:

„Jei jūs paliksite savo žmoną, — pasakė jam Baironas, — žinoma, aš ją imsiu; tai mano pareiga ir troškimas, jeigu prie to bus prieita; tačiau jeigu jūs, kaip sakote, tikrai esate nusistatęs gyventi su ja ir mylėti ją kaip mylėjęs, tai aš ne tik nebekelsiu naujų nesutarimų jūsų šeimoje, bet net visai išvažiuosiu už Alpių."

Terezos sielvartas jaudino jį:

„Aš prašau, maldauju tave: nusiramink, — rašė jis jai, — ir patikėk, jog iki savo amžiaus galo nesiliausiu tavęs mylėjęs... Aš išvažiuoju norėdamas tave išgelbėti, palieku tą kraštą, kuris be tavęs man pasidarė nebepakenčiamas."

Baironas buvo nusprendęs nebepasilikti Italijoje. Važiuos pirma į Angliją, paskui (kas žino?) į Prancūziją, Jungtines Amerikos Valstijas, Venesuelą. Pasiims Alegrą, vienintelę būtybę, kuri jam liko. Užsukęs į Angliją, pasimatys su Augusta ir pasistengs suprasti, kas atsitiko tai nesuvokiamai moteriai.

Baironas Augustai: „Mieliausioji, retai beparašau tau, bet ką gi man sakyt? Treji metai skyrium, visiškas aplinkos ir įpročių pasikeitimas tiek daug reiškia, jog mudviem liko bendra vien švelnus jausmas ir giminystė... Bet mano širdy niekada neišdilo ir nė akimirką negali išdilt tas tobulas, beribis prisirišimas, kuris siejo ir sies mane su tavimi — kuris man neleidžia *tikrai* mylėt jokios būtybės — nes kas gi ji man gali būti *po* tavęs? Mieloji mano, mudu labai nusikaltom, bet aš ničnieko nesigailiu — tik kurio galo man reikėjo vest, o tau atsisakyt mane mylėt taip, kaip seniau mylėjai. — Aš ne-

galiu nei užmiršt, nei visiškai tau atleist tokio šaunaus tavo pasitaisymo... — Man plyšta širdis pagalvojus, kad mudu ilgam atskirti — esu įsitikinęs, jog už savo nuodėmes pakankamai atkentėjom, — Dantė savo „Pragare" žmoniškesnis: vienon vieton patalpino nelaimingus mylimuosius (Frančeską da Rimini ir Paolą, kuriems toloka iki *mūsų*, nors ir juodu gana negražiai nusidėjo) — juodu nors ir kenčia, bet drauge... Kai man rašysi, kalbėk apie save — sakyk, kad myli mane, — nekalbėk man apie visokius dalykus ir žmones, man visai neįdomius, — juk man Anglija — tai tik šalis, kur *tu* gyveni, o aplinkui ją — tik jūra, skirianti mudu. Žmonės sako, kad silpna meilė, ilgai nesimačius, užgęsta, o stipri — suliepsnoja. Deja! Mano meilė tau — tai visų aistrų, visų švelnių jausmų junginys..."*.

Terezai išvažiavus, per tas dvi savaites Baironas apsisprendė palikt Italiją. Mūro viešnagė sužadino tėvynės, draugų ilgesį; netgi buitiškos smulkmenos kurstė norą išvysti tėvų žemę. Nueitų pasigydyt dantų pas Vaitą, verktinai reikia. Prisipirktų šepetukų, sodos, magnezijos, — visko, ko veltui prašinėja kiekviename laiške ir ko niekada nesulaukia atsiunčiant. Paskui viskas, rodos, stojo prieš šią kelionę. Jį vėl ištiko drugio priepuolis; paskui drugiu apsirgo Alegra, jos žindyvė, gondolininkas, kambarinė. Niūrus, vienišas klaidžiojo po Močenigo rūmus, slaugė vaiką. Tai norėjo atidėt kelionę pavasariui, tai — visai jos atsisakyt. Iš Anglijos niekas jo per daug

*Šio, reikia pasakyti, nuostabaus laiško autentiškumo niekas niekada neginčijo. Ginčytasi, kam jis priklausė, ir tikinta, jog adresuotas ne Augustai. Teiginys, man atrodo, nepagrįstas, nes sakinys „precious piece of reformation" kartojamas ir komentuojamas ledi Bairon laiške misis Ly (1819 m. birželio 27 d.): „Šis laiškas, — rašo ji, — yra svarbus, jis liudija ankstesnį jūsų „reforme", man įrodytą iš jūsų pusės tiek žodžiais, tiek faktais." Žr. „Astartė", 85 p. visą tą laišką, kuris įrodo: 1) kad ledi Bairon manė, jog lordo Bairono laiškas rašytas Augustai; 2) kad Augusta pati jį perdavė jai, pirma pranešusi, jog gavo Bairono laišką. Be to, žr. Augustos laiškus, rašytus prieš tai ir po to. Išsamesnį svarstymą galima rasti sero Džono Fokso knygoje „Bairono paslaptis", 137 ir kituose puslapiuose. *(Aut. past.)*

neskatino. Augusta nežinojo, ką daryti. Ledi Bairon liepė jai nesusitikt su broliu. Augusta žinojo neturėsianti drąsos atstumti, jei grįžtų, bet norėjo išvengti pagundos. „Bijau, — rašė ji Mariui, — kad šis jo ketinimas dabar parvažiuoti nebūtų kuo rimčiausias ir apgalvotas." Ir keletas šauktukų pagret pabrėžė jos būgštavimus. O iš Ravenos, priešingai, jį šaukė Tereza.

Dievas težino, kaip ji viską sutvarkė. Ji vėl sirgo; Baironas turįs būti prie jos, kitaip ji nepasitaisysianti. Tėvas pašnekėjo su vyru, tas sutiko. Ji laukė savo Bairono. Bet atėjo nuskirtoji kelionės į Angliją diena. Priešais Močenigo rūmus Didžiajame kanale suposi bagažų prikrauta gondola. Baironas buvo pasiruošęs, pirštinėtas; Alegra sėdėjo gondoloje. Laukė tik jo ir jo ginklų. Tą akimirką Baironas pareiškė, kad, jei laikrodis išmušiąs anksčiau, nei ginklus atnešią į gondolą, jis nebevažiuosiąs. Laikrodis išmušė, ir jis pasiliko. Parašė Terezai:

„Meilė nugalėjo. Neradau savy jėgų palikti kraštą, kur tu gyveni, dar bent kartą nepasimatęs su tavim... Aš pasaulio pilietis — man visi kraštai vienodi. Nuo to laiko, kai mudu susipažinom, tik tu viena buvai mano mintyse. Maniau, jog dėl tavo ir tavo šeimos ramybės man būtų geriausia išvažiuot. Bet tu nusprendei, jog aš turiu grįžt į Raveną. Važiuoju — darysiu, ką liepsi — būsiu, kuo norėsi. Daugiau negaliu tau pasakyt."

XXXI
Arsenalas Gvičolio rūmuose

Italy, oh Italy! thou who hast
The fatal gift of beauty... *
Byron

Baironas džiaugėsi vėl išvydęs savo tykią Raveną, siauras gatves, paslaptingus rūmus, bazilikas čerpių stogais, kaimus su begaliniais keliais ir „dieviškąją girią, tankią ir gyvą". Gatvėse buvo pasnigę. Tereza Gvičoli jį sutiko su naiviu linksmumu it sergantis vaikas, kuriam griežti tėvai, norintys, kad greičiau pasveiktų, leidžia pasimatyt su brangiausiu draugu. Grafas buvo santūrus, bet ne priešiškai nusiteikęs. Gambos, iki šiol, rodos, nepritarę jųdviejų ryšiui, dabar laikė Baironą saviškiu. Ypač draugiškas buvo Terezos brolis grafas Pjetras Gamba, karštas, linksmas jaunuolis. Į cavalier servente šeima žiūrėjo kaip į žentą.

Baironas apsistojo „Imperatoriškajame" viešbutyje, kurio tik vardas buvo imperatoriškas. Dienai, savaitei, metams? Pats nežinojo. Likimas pasirūpins jo gyvenimu. Atvažiavo moters pašauktas. Išvažiuos, kai pasidarys nebepageidaujamas. Jis mylėjo, tačiau širdy nebuvo nei pirmų meilės dienų siautulio, nei smulkmeniško griežtumo, pranašaujančio išsiskyrimą. Leidosi nešamas pasroviui tingių ir glamonėjančių ponios Gvičoli fantazijos bangų.

Atsivežė čia Alegrą su žindyve. Išlydėdami Hopneriai padovanojo mergytei daug žaislų. Buvo gana keblu laikyti viešbuty vaiką, geriau atskiras butas. Sužinojęs apie tai, grafas Gvičolis pasisiūlė jam išnuomoti vieną tuščią savo rūmų aukštą.

* Italija, Italija! Lemtis
Tau dovanojo pražūtingą grožį...
Baironas

Vertė Tomas Venclova

Keistas, bet patogus pasiūlymas. Baironas parsisiųsdino iš Venecijos savo baldus ir vėl įsikūrė po vienu stogu su mylimąja. Jos vyrą išties buvo sunku suprasti.

Na o grafienė, labai didžiuodamasi savo gražuoliu meilužiu anglu, rodos, vieno tetroško — demonstruoti jį, kur tik galima. Jau pirmą savaitę jį, apvilktą siuvinėtu munduru ir su špaga prie šono, nusivežė į balių pas savo dėdę markizą Kavalį. Ir norėjo įeiti į saloną, poeto vedama už parankės. O tas, prisiminęs vakarą pas ledi Džersi, bijojo sukelti triukšmą, tačiau markizas, popiežiaus vicelegatas ir „kiti vice" buvo kuo mandagiausi. Baironas, būgštaujantis skandalo, žavėjosi Ravenos moterų grožiu, išprusimu ir briliantais. Visa tai buvo beprotiška, bet miela. Velniop anglų moralę. Jis tarėsi pradėjęs suprasti šio krašto papročius. Apskritai devintas Dievo įsakymas čia skambėjo šitaip: „Svetimoteriauk. Geisk savo artimo moteries." Bet geisti privalai tik tos vienos, kuri, beje, pasirodė pavydi kaip furija ir reikalavo iš meilužio ištikimybės tarytum garbės skolos. „Čia sprendžiama apie žmogaus — vyro ar moters — būdą ne pagal tai, kaip juodu gyvena teisėtoje moterystėje, bet kaip žiūri į vienas kito meilužę ar meilužį." Cavalier servente privalo rodyti vyrui didžiausią pagarbą; svetimšalis iš pradžių visada juodu laiko giminėmis. Pavojus tas, kad relazione* ar amicizia** tveria nuo penkerių iki penkiolikos metų ir, vienam katram sutuoktiniui mirus, paprastai baigiasi sposalizio***. Vyro vaidmuo — būti moters gyvenimo papuošalu. Romantiškumas triumfavo, tačiau kokia kaina? Kartais Baironas pats iš savęs negai- lestingai šmaikščiai pasišaipydavo:

„Aš iš paskutiniųjų stengiuos išmokt sulankstyt skraistę, ir man sektųsi kuo puikiausiai, tik, bėda, vis sulankstau išvirkščią."

*Pažintis *(it.)*
**Draugystė *(it.)*
***Vestuvės *(it.)*

Gana skaudi pabaiga žmogui, savo metu svajojusiam apie žygdarbius ir šlovę. Būtų labai savęs nekentęs tarp smagybių Gvičolio rūmuose, jei Italijos politika, lyg tyčia, nebūtų davusi laimingą progą patirti pavojų.

***

Prieš keletą mėnesių Baironas prisidėjo prie Italijos politinio judėjmo. Buvo pasirengęs atiduot gyvybę už Italijos laisvę daugiausia dėl to, kad mylėjo Italiją ir laisvę, ir truputį dėl to, kad nemylėjo gyvenimo. Bolonijoje įstojo į *Societa Romantica.* Dabar jis buvo pilnateisis karbonaras. Maža to, tapo Ravenos karbonarų, vadinamų *Americani*, vadovu, nes lordo titulas daug galėjo padėti judėjimui ir geriau nei kokį italą saugojo nuo policijos.

Tais 1820 metais Europa pradėjo atsitokėti nuo trankių Šventosios Sąjungos smūgių. Ispanija po revoliucijos, kuriai reikėjo tik „šešerių metų kantrybės ir vienos dienos išsiaiškinti", gavo konstituciją. Šis pavyzdys įkvėpė popiežiaus, Neapolio karaliaus ir Meternicho valdinius. Neapoly kareivių šimtinė, ėmusi šaukti: „Tegyvuoja karalius ir konstitucija!", taip išgąsdino karalių, jog jis 1820 metų liepos šeštąją pasirašė atsišaukimą dėl konstitucinės vyriausybės. Ravenoje ant namų sienų mirgėjo užrašai: „Tegyvuoja respublika! Mirtis popiežiui!" Ravenos kardinolas balo po savo purpuru. Karabinieriai kibo prie Bairono tarnų, nešiojančių livrėjas su kariškais antpečiais. Baironas atsakė, kad jo šeimos tarnai šitokias livrėjas nešioja nuo 1066 metų, ir liepė savo vyrams šaudyti, jei kas užpuls. Ravenos gatvėse vaikai rėkdavo: „Tegyvuoja laisvė!" Jodinėdamas po Pinetą, Baironas sutikdavo *Americani*, marširuojančius su daina „Mes laisvės kareiviai". „Jie mane palydėjo ovacijomis. Aš jiems atidaviau pagarbą ir nujojau savo keliu. Tai rodo, kaip dabar nusiteikusi Italija." Laiškuose visus savo draugus prašė siųsti kardų ir parako; Gvičolio rūmuose įrengė šimto penkiasdešimties šautuvų arsenalą. Tam reikėjo drąsos, nes

anoniminiai laiškai jam patarinėjo liautis jodinėjus ir saugotis *Buon governo** policijos.

Grafas Gvičolis, žmogus turtingas, tad įžeidus, iš atsargumo rodąs pagarbą kiekvienai vyriausybei, pamažėl susidarė nuomonę, jog žmonos meilužis — labai prastai išauklėtas. Kur regėta, kad *cavalier servente* rikiuotų savo miegamajame šautuvus ir kompromituotų garbingus namus? Grafas išnuomojo tam svetimšaliui vieną savo rūmų aukštą, leido važinėtis su savo žmona; Bairono nedėkingumas jam atrodė be galo šlykštus. Po namus tik ir zujo konspiratoriai. Stalčiai buvo pilni kurstančių proklamacijų. Vyriausybė konfiskavo „Čaild Haroldo" vertimą; Bairono poemą apie Dantę žmonės citavo kaip revoliucinį himną. Romos valdytojas viename slaptame raporte Austrijos policijai šitaip apibūdino grafą Gvičolį: *„conosciuto per uno del piu feroci perturbatori della pubblica tranquillita e strettamente legato con il detto lord Byron".*** *Strettamente legato* skambėjo humoristiškai. Grafas vėl liepė žmonai pasirinkti jį arba Baironą. Toji pasipiktino. Rinktis? Nuo kurio laiko žmona verčiama rinktis? Baironas maldavo Terezą būti atsargesnei; grafas galėjo pareikalauti skyrybų, o išsiskyrusios moters padėtis Romanijoje buvo sunki, nes bažnytinė valdžia neleido moteriai be vyro gyventi su meilužiu. Tačiau gražūs Don Žuano pamokymai ėjo vėjais. Užsispyrusi Tereza kartojo: „Žinoma, aš noriu likti su juo, jeigu jis netrukdys tau likti su manimi. Tiesiog nesinori tikėti, jog Romanijoje aš būsiu vienintelė moteris, negalinti turėti savo *amico!*"

Visa Ravena stojo už mylimuosius. Gambos — todėl, kad nekentė Gvičolio, o liaudis ir moterys, anot Bairono, — todėl, kad „visada palaiko kaltuosius", bet dar ir todėl, kad Ravenos varguoliai jį dievinte dievino. Jis lengvino šio krašto skurdą: šelpė senutes, sutiktas su malkų ryšeliais Pinetos kely, rėmė bažnyčias, vienuolynus. Kas apsiims sumokėti už

*Gera vyriausybė *(it.)*.

**Žinomas kaip vienas baisiausių viešosios ramybės drumstėjų, artimai susidėjęs su minėtuoju lordu Baironu *(it.)*.

išklerusių vargonų pataisymą? Kas pasiūlys miestui atremontuoti varpinę? Baironas. Be to, visi žinojo, kad jis — už laisvą Italiją. Liaudies balsas jam garantavo, jog laimės bylą.

Komiška, jog skyrybų galiausiai pareikalavo ne grafas, o skaudžiai įžeisti Gambos. Gvičolis netgi priešinosi nenorėdamas išmokėti vadinamosios našlės dalies. Byla buvo svarstoma popiežiaus teisme ir sukėlė daug triukšmo. Pirma tokia byla Ravenoje per du šimtus metų. Advokatai atsisakė ginti Gvičolį sakydami, kad jis arba kvailys, arba nenaudėlis: kvailys, jei tik po pusantrų metų atskleidė visiems žinomą ryšį; nenaudėlis, jei jį toleravo. Pagaliau liepos mėnesį popiežius patvirtino skyrybas. Grafienė turinti gyventi savo tėvo grafo Gambos namuose, o Bairono pasimatymai su ja griežtai apribojami. Jis pasisiūlė jai mokėti pensiją, bet teismas nutarė, kad grafas privaląs rūpintis savo žmona, o toji buvo visiškai tuo nesuinteresuota.

Kažkada Baironas plūdo, keikė tas neaiškias dievaites — britų šabloniškumus, o dabar popiežiaus teismo sprendimu tapo italų šabloniškumo auka. Grafienė Gvičoli buvo kilminga, per Baironą (kadangi tokios istorijos niekada neapsieina be vyriškio) neteko vyro; garbė liepė Baironui ją vesti progai atsiradus; taip jis kažkada tarėsi esąs surištas su Karolina Lem.

Baironas Augustai: „Tai (kaip skelbia afišos) — *mano neatšaukiamas paskutinis spektaklis...* Supranti, kai moteris išsiskiria su vyru dėl meilužio, tam garbė (ar bent, kaip mano atveju, polinkis) liepia gyventi su ta moterimi tol, kol ji gerai elgsis... Taigi matai, jog aš baigsiu tuo, kuo mudviejų tėtušis pradėjo, ir tikriausiai mudu nebepasimatysime...

Tas ryšys tveria beveik treji metai... Galiu tiek pasakyt, kad, nors jos taip *pašėlusiai* nebemyliu kaip iš pradžių, esu prisirišęs labiau, nei maniau, jog sugebėsiu prisirišt prie moters po trejų metų *(išskyrus vieną, ir TU žinai, kas ji buvo?)*, ir neturiu nė mažiausio noro išsiskirt nei dabar, nei ateity... Jei ledi Bairon teiktųsi mudu pradžiugint savo mirtim, kaip ir

grafienės Gvičoli vyras (mat katalikams, netgi išsiskyrus, antrąkart neleidžiama tuoktis), mudu tikriausiai turėtume susituokti, nors aš būčiau linkęs *ne* — mano nuomone, vedybos — vienas antro kankinimo įrankis.

... Tau turėtų labai patikti *būsimoji* ledi Bairon dėl trijų priežasčių: 1) ji labai užsistoja dabartinę ledi Bairon ir visada sako esanti įsitikinusi, jog aš su ja bjauriai elgęsis; 2) ji žavisi tavim; šiaip taip jai sukliudžiau parašyti tau vienuolikos puslapių laišką (ji yra didelė laiškų mėgėja) ir 3) perskaičiusi *prancūziškai „Don Žuaną"*, privertė mane duot žodį toliau jo nerašyt, girdi, tokia šlykštynė... Ji taip pat turi daug *mūsiškų* bruožų. Noriu pasakyt, kad sugeba pagaut, kas juokinga kaip teta Sofi, kaip tu ir visi Baironai."

Tą stebinantį Bairono pastovumą šioje istorijoje turbūt galima iš dalies paaiškinti „baironiškumu", kurio apraiškų netikėtai pasirodė beturinti Tereza.

* * *

Skyrybų nutarty buvo pasakyta, jog ponia Gvičoli privalo gyventi pas tėvą. 1820 metų liepos šešioliktąją ji išvažiavo į grafo Gambos vilą netoli Ravenos. Galbūt kardinolai manė šitaip atskirsią ją nuo meilužio, bet Gambos, tėvas ir sūnus, mylėjo Baironą, pritarė jo politinėms pažiūroms ir padėjo susitikinėti su Tereza. Tą vasarą Baironas po keliskart per mėnesį nujodavo į jų vilą užmiesty. Rudenį, kai Tereza sugrįžo į Raveną, jis kas vakarą galėjo su ja matytis pas Gambas. Ji buvo jam nuostabiai ištikima:

„Dėl savo meilės, — rašė ji, — aš esu tikresnė negu dėl saulės, ar rytoj ji patekės... Nusidėjau tą vieną ir paskutinį sykį."

Padėtis nebuvo iš nemaloniųjų. Ryšys nepabodo Baironui dėl to, kad susitikinėti pasidarė sunkiau ir paslaptingiau, kad prie adulterio prisidėjo konspiracija. Visą ilgą ir šaltą 1821

metų žiemą jis praleido vienas Gvičolio rūmuose. Keliai buvo užsnigti, arkliai trypė arklidėse. Baironas sėdėjo namie, žiūrėjo į ugnį, skaitė. Bet ką gi rasi knygose? „Ką gali pasakyti koks nors mirtingasis, ko seniai nėra pasakęs Saliamonas?..” Jis vėl pradėjo dienoraštį, ir tasai, ko gero, dar nuostabesnis negu 1813 metų dienoraštis. Bairono protas nelyginant Graikijos saulė taip ryškiai nušvietė daiktus ir jausmus, jog jų kontūrai pasidarė negailestingai tikslūs. Jis aprašinėjo taip, kaip matė, melavo tiek apie save, tiek apie kitus visai mažai, savo nuobodžiaujančiomis akimis vertino žmones ir įvykius kaip vienodus gamtos reiškinius. Be to, jautė keistą poreikį žymėti visa, kas su juo siejasi, kiekvieną gyvenimo minutę:

„Papietavau apie šeštą... Pašėriau abi kates, sakalą ir varną. Skaičiau Mitfordo* „Graikijos istoriją”, Ksenofonto** „Dešimties tūkstančių atsitraukimą”. Paskui iki dabar — iki be šešių minučių aštuonios — rašiau dienoraštį.”

Dienoraštis žavus šekspyrišku įnoringumu, kylančiu iš to, kad Baironas tartum Elžbietos laikų klounai po lyrinio kupleto galėjo be niekur nieko pažerti juoką, čia pat samprotauti apie visuotinę respubliką ir savo varno sveikatą.

„Visą rytmetį sėdėjau namie. — Žiūrėjau į ugnį. — Laukiau, kada gi ateis paštas... Per pusvalandį parašiau penkis laiškus, trumpus ir įžūlius... Girdžiu karietą — prašau paduot pistoletus ir apsiaustą, kaip visada, būtiniausius daiktus. Lauke šalta — karieta atvira, o gyventojai — gan nuožmūs — politikos labai įkaitinti. Beje, puikūs žmonės — geras molis nacijai kurti... Muša laikrodis — važiuoju pas savo mieliausiąją. Kelionė gana pavojinga, bet iš maloniųjų. *Memorandum**** —

*MITFORDAS VILJAMAS (1744—1827) — anglų istorikas. (*Vert. past.*)
**Čia turima omeny senovės graikų istoriko Ksenofonto (apie 430—354 m. pr. m. e.) memuarai „Anabazis” apie karaliau Kyro Jaunesniojo žygį prieš brolį Persijos karalių Artakserksą II. (*Vert. past.*)
***Verta paminėti (*it.*).

šiandien pastačiau naują ekraną. Jis labai senovinis, bet pataisytas dar tarnaus. Jau kelios dienos atodrėkis. Manau, rytoj bus galima sėst ant arklio...

Devynios minutės dvyliktos. Grįžau iš grafienės Gvičoli, *nata** Gamba... Kalbėjom apie Italiją, patriotizmą, Alfjerį, ponią Olbani** ir apie kitus išmintingus dalykus. Taip pat apie Salustijaus*** „Katilinos sąmokslą" ir „Jugurtos karą". Devintą parėjo jos brolis grafas Pjetras — dešimtą — jos tėvas grafas Rudžjeras... Kalbėjomės apie įvairius kariavimo būdus — apie vengrams ir škotams kalniečiams žinomas kautynes palašais****... Revoliuciją nutarta pradėti kovo 7—8, šia data tikėčiau, jeigu ji jau nebūtų buvusi paskirta 1820 metų spalį...

Grįžau namo. — Vėl skaičiau „Dešimties tūkstančių atsitraukimą"; einu gulti.

1821 sausio 6. Rūkas — atlydys — lietus — purvas. Jodinėti neįmanoma...

Aštuntą valandą išvažiavau daryt savo vizito. Pasiklausiau muzikos — mėgstu muziką...

Mąsčiau apie moterų būklę senovės Graikijoje — gana patogi. Dabartinė jų būklė — riterinių ir feodalinių laikų barbariškumo liekana — dirbtinė, nenatūrali. Jos turėtų žiūrėti namų — būti gerai pavalgydintos ir aprengtos — ir nesikišti į visuomeninį gyvenimą. Auklėti jas reikia religingai — neduoti į rankas nei poezijos, nei politinių knygų — tam tinka tik knygos apie Dievo gailestingumą ir virimą. Muzika — piešimas — šokiai — taip pat retkarčiais darbas sode ir laukuose. Epyre esu matęs jas puikiai grindžiant kelius. Kuo blogiau, negu pjauti, melžti?

*Gimusi *(it.)*.

**1780 m. ponia Olbani (1753—1824) išsiskyrė su savo vyru anglų grafu Olbaniu ir apsigyveno su italų poetu Alfjeriu iš pradžių Romoje, paskui Florencijoje. Turėjo didelę įtaką Alfjerio kūrybai. *(Vert. past.)*

***SALUSTIJUS GAJUS KRISPAS (86—35 m. pr. m. e.) — romėnų istorikas. *(Vert. past.)*.

****Šaltasis ginklas ilga tiesia geležte. *(Vert. past.)*

Grįžau namo, vėl skaičiau Mitfordą, žaidžiau su savo dogu — pašėriau jį vakare... Šįvakar teatre, per paskutinį komedijos veiksmą — kai parodė karalių soste, — publika ėmė juoktis ir prašyti *Konstitucijos.* Tai liudija žmonių nuotaikas, kaip ir žudynės. Ilgiau taip nebegali tęstis. Čia turi būti visuotinė respublika — aš manau, kad ir bus.

Varna šlubčioja — nesuprantu, kaip šitai galėjo atsitikti — turbūt koks kvailys numynė koją. Sakalas gana žvalus — katės atsišėrusios ir žvitrios — beždžionių nemačiau nuo to laiko, kai pasidarė šalta, nes įneštos pas mane dreba. Arkliai tikriausiai nekantrauja — kai tik oras pasitaisys, tučtuojau joju. Oras vis dar pabjuręs — žiema Italijoj nyki, bet užtat kiti metų laikai puikūs."

Beveik toks pat tonas kaip Londono, „Korsaro" meto, dienoraščio. Beveik, tačiau ne visai. Lavos srautas sustingęs. Vidinė kova nebetokia smarki. Baironas romesnis. Susitaikęs su gyvenimo absurdiškumu ir netgi nuoboduliu. Jam dar reikėjo pajaudinimų, tik jų nebeieškojo meilės nuotykiuose; temperamentas buvo prigesęs, plaukai pražilę.

„Kodėl visą gyvenimą buvau daugiau ar mažiau *ennuye?** Ir kodėl dabar mažiau negu tada, kai buvau dvidešimties metų, kiek prisimenu? Nežinau, manau, jog man tai įgimta... Santūrumas ir gimnastika, kurių kartkartėmis griebiuosi, ne ką tepadeda. Man į naudą eidavo stiprios aistros — kai būdavau tiesiogiai jų veikiamas — keista, bet tada būdavau sujudęs, *neprislėgtas...* Plaukimas man irgi pataiso nuotaiką; bet apskritai esu niūrus ir kasdien darausi niūresnis. Tai *beviltiška,* nes, man rodos, dabar nesu toks *ennuye* kaip tada, kai buvau devyniolikos metų. Tada man reikėjo lošt, gert ar šiaip ką nors išdarinėt, kad nesijausčiau nelaimingas. Dabar galiu ramiai kamuotis...

Jaučiu, kad kasdien darausi vis tingesnis ir abejingesnis — dar daugiau: viskuo šlykščiuosi."

*Nuobodžiaujantis *(pranc.).*

Jau niekas jam nebežadino jausmų. Jis — anglas iki gyvo kaulo — negalėjo rimtai žiūrėti į savo gyvenimą Italijoje, o Anglija jam buvo kaip senas sapnas. Retkarčiais koks nors garsas, kvapas, knyga atgaivindavo praeitį. Perskaitęs Kovlio eilutę:

Po vėsia vilnim, skaidria lyg stiklas...

vieną mirksnį išvydo vandeny raibuliuojantį keistos formos kerežį, kurį rado Kembridže, upės dugne, nardydamas su Longu...

„O, gatvėje vargonėliai — griežia valsą! Norisi padėt plunksną ir pasiklausyt. Griežia tą patį valsą, kurį aš girdėjau tūkstančius sykių Londono baliuose 1812—1815 metais. Keistas daiktas muzika..."

Pro šalį slinko šešėliai. Valsą šokanti Karolina Lem... Baironas žinojo, kad šįmet baliuje Almek Hauze ji pasirodė persirengusi Don Žuanu su velnių palyda. Jai drama baigėsi maskaradu. Jis pasipiktino sužinojęs, kad ledi Bairon buvo vieno labdaros baliaus patronesė. Baliaus patronesė, kai ištremtas jos vyras rizikuoja gyvybe dėl svetimos tautos. Keletą valandų širdį graužė kartėlis. Jei jis būtų galėjęs perskaityti, ką tuomet dienoraštyje įrašė Anabela:

„Anksti rytą išėjau pažiūrėti savo buvusio namo Pikadilyje. Iš gatvės mačiau kambarį, kur aš būdavau su juo; atrodė, lyg mano ten gyventa su draugu, seniai man mirusiu. Kančių — nė ženklo. Tik kapų ramybė."

Ir Baironui kartais atrodydavo, kad jųdviejų laiškai — mirusiųjų pašnekesys. Tačiau vis primindavo Anabelai, jog privalo rūpintis Augusta:

„Nesvarbu, kokia ji yra ar buvo, bet jūs niekada neturėjote pagrindo ja nusiskųsti. Priešingai. Kad žinotumėt, kiek jai esate skolinga. Jos gyvenimas ir mano, jūsų gyvenimas ir mano

buvo du visiškai skirtingi dalykai. Baigėsi vienas, prasidėjo kitas. O dabar nei to, nei ano nebeliko."

Draugai buvo toli. Hobhauzas, išrinktas į parlamentą kaip radikalios politikos šalininkas, pakliuvo į kalėjimą*. Flečeris sužinojo tą naujieną iš italų laikraščio. Baironas juokėsi. Pirmiausia dėl to, kad „Rošfuko" (taip Baironas jį vadino) sakė, jog iš draugų nelaimių visada smagu pasijuokti, ir dar dėl to, kad demagogijos nekentė kaip vienos iš tironijos formų. Jis parašė komišką eilėraštį apie Hobhauzą, sėdintį kalėjime; tas supyko. Deivis Skropas prasilošė ir turėjo bėgti į žemyną. Ar galima įsivaizduoti Londoną be mikčiojančio Skropo Deivio?

„Tik pamanykit, Bramelis — Kalė, Skropas — Briugėje, Bonapartas — Šv. Elenos saloj, jūs — savo naujojoje buveinėje (kalėjime), aš — Ravenoje! Tiek didžių vyrų! Nieko panašaus nėr buvę nuo tų laikų, kai Temistoklis pabėgo į Magnezija, o Marijus — į Kartaginą."**

1821 metų sausio dvidešimt antrąją jam suėjo trisdešimt treji metai.

„Ryt mano gimimo diena — tiksliau vidurnaktį, t.y. už dvylikos minučių, man bus lygiai trisdešimt treji!!! — Eisiu gult su sunkia širdim, kad tiek ilgai gyventa ir tiek mažai tenuveikta...

Trys minutės pirmos. — „Pilies laikrodis išmušė dvyliktą", ir man sukako trisdešimt treji!

*Už politinę brošiūrą. *(Vert. past.)*

**TEMISTOKLIS (apie 525—apie 460 m. pr. m. e.) — Atėnų politikas ir karvedys. 480 m. pr. m. e. nugalėjo persus prie Salamino. 471 m. pr. m. e. ištremtas iš Atėnų, pabėgo į Persiją, kur gavo valdyti Magneziją. MARIJUS GAJUS (apie 156—86 m. pr. m. e.) — Romos karvedys ir politikos veikėjas, Sulos varžovas. Sulos persekiojamas, daug kur slapstėsi, taip pat sugriautoje Kartaginoje. *(Vert. past.)*

Eheu, fugaces, Posthume, Posthume,
Labuntur anni...

bet aš ne tiek gailiuosi to, ką padariau, kiek to, ką *būčiau* galėjęs padaryt.

Klampoju purvą kaip kiti,
Ir man jau trisdešimt treji,
Ir aš nė velnio neturiu,
*Neskaitant trisdešimt trejų.**

Rytojaus dieną sukūrė epitafiją praėjusiems metams:

1821.
ČIA ILSISI
PALAIDOTI PRAEITIES
AMŽINYBĖJE,
IŠ KURIOS NEBEPRISIKELS
DIENOS —
JEI PALAIKAMS IR BUS LEMTA
PRISIKELTI —
TRISDEŠIMT TREJI
PRASTAI NUGYVENTO GYVENIMO
METAI,
KURIE PO ILGOS IR SUNKIOS LIGOS
UŽMIGO LETARGO MIEGU
IR
IŠSISKYRĖ SU ŠIUO PASAULIU
1821 sausio 22.

* * *

Per tuos mėnesius Ravenoje Baironas daug dirbo. Ponia Gvičoli nutraukė „Don Žuano" rašymą sulig V giesme:

„Ponios Gvičoli prašomas sutikau toliau neberašyt poemos. Ji perskaitė išverstą prancūziškai ir yra tos nuomonės,

*Vertė Tomas Venclova

jog tai — šlykštus kūrinys. Tai visi natūralu netgi italų dorovės požiūriu, nes viso pasaulio moterys — ištikimos savo masonybei, paremtai jausmo iliuzija, mat jausmas — jų vienintelė viešpatija (tai riterių ir gotų kaltė — graikai geriau jas suprato); kiekvieną kūrinį, kuris vaizduoja aistrų *komediją* ir išjuokia sentimentalizmą, žinoma, uždraudžia visos jų *sektos*. Nesu sutikęs moters, kuri nedievintų Ruso ir nejaustų neapykantos Žil Blasui* ir Gramonui ** dėl tos pačios priežasties... Aš paklusnus — nusileidau."

Grafienė Gvičoli, itin tvirta tradicinio romantizmo gynėja, nepakentė nė menkiausios erezijos, puolančios meilės religiją, pasaulio valdovę. Kai sykį Baironas pasakė, jog meilė nėra pati kilnioji tikros tragedijos tema, grafienė pasipiktino ir pažėrė gausybę argumentų. Baironas niekada nebuvo gražbylys diskusijose, ypač su moterimi; jis tučtuojau nusileido ir Sardanapalą padarė meilužiu.

Atsisakęs „Don Žuano", Baironas sėdo prie tragedijų: vienas — „Marinas Faljeris", „Du Foskariai" — jam įkvėpė Venecijos istorija, kitas — senovės istorija ir Biblija. Jam kilo mintis imtis tragedijų, artimiau susipažinus su Alfjerio kūryba. Aišku, vadovavosi antiromantiniu idealu — norėjo išgelbėti anglų tragediją grąžindamas jai vienovę.***

Tačiau Baironui kiekvienas siužetas, netgi istorinis, — dingstis išsivaduoti. „Tiberijų" ketino rašyti vien dėl to, kad vylėsi išreikšti savo jausmus.

„Apgalvojau keturių tragedijų siužetus: „Sardanapalas", jau pradėtas; „Kainas", siužetas metafizinis, kažkas panašaus į „Manfredą", tik penkių veiksmų, gal su choru; „Frančeska

*Čia kalbama apie prancūzų rašytojo Aleno Renė Lesažo (1668—1744) romaną „Žil Blaso Santiljaniečio istorija". (*Vert. past.*)

**„Grafo de Gramono memuarus" — žaismingą XVII a. Prancūzijos ir Anglijos karalių rūmų lengvabūdiško gyvenimo kroniką parašė prancūzų rašytojas Antuanas Hamiltonas (1646—1720). (*Vert. past.*)

***Klasicizmo tragedijos reikalavimas: laiko, vietos ir veiksmo vienovė. (*Vert. past.*)

da Ramini", penkių veiksmų; nežinau, ar, ko gero, nesusigundysiu parašyt „Tiberijų". Manau, galėčiau išgaut *savo* tragiškumo iš šio tirono senatvės ir niūraus atsiskyrimo nuo pasaulio — netgi iš jo gyvenimo Kapryje, — šiek tiek sušvelninęs *detales* ir pavaizdavęs neviltį, kuri priveda prie tokių ydingų pomėgių. Tik galingas ir visiškai nusivylęs protas gali ieškoti tokių vienišų baisumų — tuosyk Tiberijus buvo ir *senis*, ir pasaulio viešpats."

Rašydamas „Sardanapalą", rašė ginamąją kalbą *pro domo.** Sardanapalas gyveno taip kaip Baironas Močenigo rūmuose ir į draugų priekaištus atsakė pagiriamuoju žodžiu pomėgiams:

...„Sardanapalas,
Anasindarakso sūnus, pastatė
Per dieną Tarsą su Anchialu.
„Gerk, valgyk ir mylėk. O visa kita
Neverta sprigto."

...„Sardanapalas
Daugiau kaip šimtą tūkstančių paklojo.
Jų kapas — jo šlovė. Tegu tai lieka
Vadams ir didvyriams. O man gana,
Jei valdiniams palengvinsiu likimą
Ir duosiu jiems užmigti amžinai
*Be aimanų..."***

Bet „Kaine" labiau nei kitose dramose atsiskleidžia visas Baironas. Jį nuo pat vaikystės kankino Pirmo Predestinuotojo tema — žmogaus, kurį Dievas pasmerkė iš anksto, *dar prieš* nusikaltimą. „Kainas" — tai Bairono pastangos dramos forma išreikšti savo karštą protestą prieš blogį, egzistuojantį Dievo sukurtame pasaulyje. Pirmoje scenoje jis pavaizdavo Adomą ir jo vaikus po nuopuolio; visi garbina Jehovą, tik Kainas tyli. Kainas nedovanojo Dievui. Kuo nusidėjo Adomas? — klausia jis.

**Pro domo sua* — savu reikalu *(lot.)*.
**Vertė Tomas Venclova

Kodėl gi negalėjo mano tėvas
Pasinaudoti tuo medžiu puikiu,
Arti kurio jis rojuje gyveno?
Į viską jie atsako man tą patį:
„Tokia yra Aukščiausiojo valia,
O jis juk maloningas." Abejoju!
Bent jo maloningumo vaisiai — kartūs,
Ir aš turiu už svetimas kaltes
*Juos valgyt per malonę Visagalio...**

Pasirodo Liuciferis, kuris sakosi esąs lygus Dievui. Siūlosi parodyt Kainui daug kitų pasaulių, esančių už jo mažo, siauro pasaulėlio. Kainas nesiryžta palikt savo sesers Ados, kuri yra jo žmona.

LIUCIFERIS Adai

Labiau už motiną ir tėvą?

ADA

Aišku.
Ar taip mylėti — nuodėmė?

LIUCIFERIS

Tau —ne;
Bet neišvengs jos palikuonys tavo.

ADA

Bene duktė manoji negalės
Mylėt Enochą, savo tikrą brolį?..

LIUCIFERIS

Ne taip kaip Kainą myli tu.

ADA

O Dieve!
Nejaugi meilės jiems neteks pažint

* „Kainą" vertė Aleksys Churginas

Ir savo meilės vaisiais pasidžiaugti?
Ar jų nežindė šitos mano krūtys?..

LIUCIFERIS

Nėr nieko pikto šiandien jūsų meilėj;
Tačiau ne mano kaltė anaiptol,
Jei nuodėminga taps jinai vėliau,
Kai mirę būsite ir jūsų vieton
Ateis kiti.

ADA

Vadinasi, blogybėj
Savaime nieko blogo dar nėra
Ir aplinkybės gali ją paversti
Dorybe?

Po Abelio mirties pasirodo angelas, uždeda antspaudą ant kaktos Kainui, kuris priima bausmę, bet neigia savo kaltę.

Aš — toks, koksai esu. Ne savo noru
Atsiradau pasauly — ir ne pats
Sukūriau aš save...

Tai šauksmas paties Bairono, paženklinto, jo nuomone, Kaino žyme ir kaip jis pasmerkto klaidžiot po žemę. Jis irgi užmušė jaunesnįjį brolį, pirmagimį Baironą. Ar jis už tai atsako? Jis buvo toks, koks buvo, ne pats sukūrė save, jis negalėjo kitaip pasielgti ir šaukė neteisingajam Dievui: „Kam taip su manim pasielgei?"

Volteris Skotas, kuriam buvo dedikuotas „Kainas", drąsiai priėmė dedikaciją, tik mėgino pateisinti Dievą. „Tikrasis paslapties raktas — tai turbūt žmogaus galių netobulumas. Mes matome, mes stipriai jaučiame kai kurias mus slegiančias blogybes, bet pernelyg mažai žinome apie bendrą visatos sistemą, kad suprastume, kaip šios blogybės gali būti suderinamos su Kūrėjo maloningumu."

„Kainas" buvo žiauriai sukritikuotas, ypač religinės ortodoksijos požiūriu. Aišku, jog jis rašytas ne ateisto (Baironas

su nenuilstamu atkaklumu tai primindavo), o eretiko. Nuo Kento iki Pizos kunigai per pamokslus smerkė tą Prometėją kalviną. Betgi nė skandalas nesukėlė pasisekimo. Tragedijos nuvylė Bairono skaitytojus anglus (jie buvo romantiškesni už autorių), ir tai jį liūdino.

„Matot, ką reiškia mėtyt perlus kiaulėms. Tol, kol rašiau išpūstas nesąmones, kurios gadino skaitytojų skonį, jie plojo ir pritarinėjo man, o dabar, kai per paskutinius trejus ketverius metus sukūriau dalykus, kurių nederėtų numarinti, visa banda mauroja ir urzgia, ir suka atgal voliotis kur voliojosi. Šiaip ar taip, aš pelnytai atsiėmiau už jų gadinimą, nes niekas neprisidėjo tiek, kiek aš savo pirmuose veikaluose, prie šito išpūsto ir nenatūralaus stiliaus kūrimo."

***

Anglija atsisakė poeto. Liko veiksmo žmogus. O, jei galėtų parodyti Hobhauzui, taip patenkintam savimi, kad pateko į parlamentą ir kalėjimą, ir savo pamfletais (nepasirašytais), išjuokiančiais Kaningą, jog jis, Baironas, nesitenkino tokiu neva didvyriškumu. Italų revoliucija, kurioje tektų suvaidinti vaidmenį, dabar buvo pati didžioji jo viltis.

Visą žiemą su Pjetru Gamba ir jo „broliais" *Americani* Baironas konspiravo mokėdamas ir savo vardu, ir kišene. Reikia paslėpti durtuvus, muškietas ar šovinius? Reikia sušaukti slaptą susirinkimą? Jis pasiūlydavo Gvičolių rūmus. „Tai gana tvirta pozicija — siauros gatvės, apšaudomos iš vidaus, saugios sienos." Reikia pinigų? Prašom. Žinojo, kad stato savo gyvybę į pavojų.

„Tik pagalvokit — laisva Italija! Nieko tokio nebuvo nuo imperatoriaus Augusto laikų... Ką reiškia mano „aš", jei vieną praeities vertą kibirkštį galima skaisčiai žybsinčią perduoti ateičiai?"

Būdingas bruožas: jo entuziazmą ir fizinį narsumą visada

lydėdavo apdairumas ir nepalenkiamas sveikas protas. Abejojo, ar italai susilauks sėkmės, jei nesusivienys. Ragino ir ragino juos veikti sistemingai. Pareikšdavo sveikų minčių apie vietinę strategiją:

„Aš jiems patariau puldinėti partizaniškai, atskirais būriais ir atskirose *vietose* (tačiau *vienu* metu), kad išsklaidytų kariuomenės dėmesį, nes kitaip jinai, tegul ir negausi, bet disciplinuota, reguliariame mūšyje sumuštų masę (neapmokytą)."

Įvykiai parodė, kad nujautimas jo neapgavo. Kovo pradžioje Austrijos kariuomenė sumušė neapoliečius. Karalius atsisakė konstitucijos, kuriai buvo prisiekęs. Visi nedideli pavieniai sukilimai buvo nuslopinti. Ravenіečių, kaip ir kitų, planas liko neįgyvendintas, ir neįsiliepsnojusi revoliucija — taip jau visada esti — buvo žiauriai numalšinta. Popiežiaus policija sudarė įtariamųjų sąrašus. Ji nedrįso liesti Bairono, bet, kad jį įskaudintų, 1821 metų liepą ištrėmė Gambas.

***

Ponios Gvičoli tremtis nebaugino, tik ji nenorėjo netekti meilužio. Į kokį kraštą jis ją lydėtų? Pasiūlė Šveicariją. Bet Šveicarijoje buvo per daug anglų, kurie, nieko nelaukdami, nukreiptų į lordą Baironą savo žiūronus. Jam bedvejojant, Šelis parašė atvažiuojąs. Šeliui rūpėjo pasišnekėti su juo dėl Alegros. Kai tik įsitraukė į konspiraciją, Baironas matė, jog neatsargu čia laikyti mergaitę: namai buvo pavirtę arsenalu, ir šalia jų vidury baltos dienos vykdavo žudynės. Jis seniai buvo nusprendęs išauklėti Alegrą katalikiškai ir išleisti už italo. Be abejo, ponia Gvičoli, pati vienuolių auginta, patarė Baironui atiduoti ją į Banjakavalo vienuolyną netoli Ravenos.

Klerė kraustėsi iš proto. Laiškais ji maldaute maldavo atiduoti Alegrą Šeliams, jei nenori prie savęs laikyti. Bet Klerė, kaip kadaise Anabela, buvo iš tų moterų, kurios, savo nelai-

mei, žiaurindavo Baironą. Klerė turėjo begėdiškumo, kurį Baironas prikišdavo Karolinai Lem, ir ledi Bairon polinkį „pamokslauti bei lieti jausmus"; jai, kaip ir anoms dviem, nedovanojo, kam kelia jo žiaurumą. Be to, per daug ją niekino, kad jai patikėtų savo atžalą.

„Klerė man rašo įžūliausius laiškus dėl Alegros; štai kokio atpildo susilaukia žmogus, kuris rūpinasi savo pavainikiais! Jei ne atsakomybė už vargšę mažytę, ko gero, susigundyčiau grąžinti ją bedievei motinai, bet tai būtų labai negerai... Klerė klysta manydama galėsianti kištis į dorovinį vaiko auklėjimą; šito jai niekada neleisiu... Mažytė bus krikščionė ir ištekės už vyro, jei tai įmanoma."

Tekstas puikiai parodo nesąmoningą moralistą, kuris tramdomas kiūtojo slapčiausiose Bairono sielos gelmėse.

Šelis atvažiavo rugpjūčio šeštąją. Nuo Venecijos laikų nepalaikęs jokio ryšio su Baironu, labai stebėjosi moraliniu ir fiziniu poeto pagerėjimu:

„Jis kaip reikiant atgavo sveikatą ir gyvena visiškai kitaip negu Venecijoje. Lyg ir pastovus jo ryšys su ponia Gvičoli, kuri šiuo metu Florencijoje... Flečeris yra čia, jis, nelyginant šešėlis, geibstantis ir vėl atgyjantis sykiu su savo pono substancija, irgi lipšnus kaip seniau, jo ankstyvoj žilėj tarytum kalasi naujas geltonų garbanų derlius. Lordas Baironas padarė didžiulę pažangą visais požiūriais: genialumo, būdo, dorovės, sveikatos ir laimės. Ryšys su ponia Gvičoli jam labai išėjo į naudą. Jis turėjo blogų aistrų, bet, regis, jas nugalėjo ir tapo tuo, kuo privalėjo tapti: dorybingu žmogumi. Jo domėjimasis italų politika ir veiksmai, susiję su ja, — tai temos, apie kurias aš negaliu laiške rašyti, bet išgirdusi nustebsi ir turėsi didelį malonumą... Jis man perskaitė vieną nespausdintą „Don Žuano" giesmę, nepaprastai gražią. Tai ne tik pralenkia, bet toli toli palieka visa, ką yra sukūrę šių dienų poetai. Kiekvienas žodis pažymėtas nemirtingumo antspaudu."

Iš to laiško galima nuspėti nuoširdų stengimąsi nuteikti Merę palankiau galvoti apie Baironą. Anuomet Ženevoje ir Venecijoje Šeliai buvo griežti. Kelioms dienoms atsikratęs „tos kvailos moterų padermės" įtakos, Šelis pasirodė galįs nešališkai spręsti. Jis nesijautė esąs Bairono draugas. Draugystė leidžia daugiau proto laisvės. Netgi tokiam nesavanaudiškam žmogui kaip Šelis kliuvo Bairono šlovė, kai ją palygindavo su savo paties neteisingu nepripažinimu. Blogų jausmų sukinėtasi tarp jųdviejų. Šelis juos vydavo šalin, apgalėdavo, bet širdy vis tiek likdavo kažkoks nesmagumas. Baironas pripažino, kad Šelis — vienas nuostabiausių žmonių, kokius pažinojo, geriausias poezijos žinovas ir be galo taurios širdies. Šelis buvo tarytum gyva, skaisti liepsna. Kas vieną sykį prie jos šildėsi, tas su gailesčiu prisimins ją visą gyvenimą. Bet tuo pačiu metu Šelis buvo įkūnytas priekaištas. Jis, karštas, energingas, žinojo, ko nori; netgi atrodė žinąs, kas gera ir kas bloga. Baironas juo žavėjosi, jam pavydėjo ir kartais vogčiomis jį stebėdavo trokšdamas rasti kokią ydą. Ką būtų pagalvojęs „Rošfuko" apie šią bedievio dorybę? O kas, jei netgi Šelis — veidmainys... Bet ir skaudžiai ryškioje baironiškos analizės šviesoje buvo neįmanoma prikibti prie Šelio.

Kol Šelis viešėjo, gyvenimas buvo toks kaip visada su Baironu. Rytais, būdavo, ilgokai pamiega, pusryčiauja apypiete, jodinėja po mišką, vakarais skaito, naktimis įsileidžia į šnekas. Šeliui buvo smagu klajoti po didžiulius rūmus, sutikti ant paradinių laiptų penkis povus, tris patarškas ir egiptietišką gervę — nesibaigiančių kivirčų tarp beždžionių, kačių, varno ir sakalo liudininkus. Per tuos pašnekesius Šelis galėjo užsiminti Baironui apie jųdviejų bičiulį Ly Hantą, sunkiai gyvenantį Anglijoje, kurį norėjo atsikviesti į Italiją. Bet kokį verslą jam čia parūpinus? Baironui šovė mintis. Jau kuris metas jo santykiai su Mariu buvo pagedę. Kalbino Mūrą drauge įsteigti žurnalą savo kūriniams spausdinti. Mūras atsisakė. Kodėl nepasiūlius Ly Hantui įsteigti su Šeliu ir Baironu liberalų žurnalą? Tokia draugija būtų tikra laimė Hantui. Šelis, neduodamas laiko šeimininkui persigalvoti, tučtuojau parašė Hantui, kad skubiai atvažiuotų.

Baironas taip pat pavedė Šeliui laišku paprašyti ponią Gvičoli (tas jos nepažinojo) atsisakyti Šveicarijos ir savo rezidencija pasirinkti Pizą. Grafienė Gvičoli sutiko ir užbaigė savo atsakymą jaudinančia pastraipa, kuri išdavė jos nerimą:

„*Signore*, jūsų gerumas sužadino man nesuvaldomą norą paprašyti jus vienos paslaugos. Ar padarysit? *Non partite da Ravenna senza Mylord.*"

Neišvažiuokit iš Ravenos be milordo... Ji žinojo, kaip pavojinga palikti Baironą vieną. Bet dar mažiau pasitikėjo Baironu patsai Baironas. Jis save pažinojo, bijojo savo silpnybės ir numatė, kad, gyvendamas Ravenoje be Šelio ir be Gvičoli, vėl ims siausti. Jis ilgai prašė Šelį pasilikti, bet tas buvo atvažiavęs pasimatyti su Alegra. Aplankė ją vienuolyne ir grįžo į Pizą.

* * *

Grafienė Gvičoli ir Gambos netrukus atvažiavo į Pizą ir pagyrė Merę už Lanfrankio rūmus, kuriuos ji surado ir išnuomojo Baironui. O jo reikėjo laukti kone tris mėnesius. Jis vėl kaip savo sužadėtuvių laikais „vis mažiau ir mažiau besiskubino". Jau tokia jo laimė: kiekvieną kartą, kai tik, būdavo, pamilsta kraštą, miestą, namą, kokia nors moteris jį ima ir iš ten ištraukia. Jis buvo prisirišęs prie Ravenos; čia liaudis jį gerbė, kunigai globojo, nes procesijų dienomis jis ištiesdavo savo kilimus, čia su malonumu rašė ir gerai jautėsi. Savaitė po savaitės atidėliojo persikėlimą į Pizą. Grafienė Gvičoli tiesiog pakerėjo Merę Šeli, kuri jos gailėjo.

„Grafienė Gvičoli, — rašė Šelis, — labai graži, sentimentali ir tyra italė, iš meilės Baironui atsisakiusi didžiulių turtų. Kiek aš pažįstu savo draugą ir ją, taip pat žmogaus prigimtį, ji dar ne sykį gailėsis savo neapdairaus žingsnio."

Tuo tarpu Baironas Gvičolių rūmuose rašė misteriją „Dangus ir žemė". Siužetą paėmė iš Biblijos pasakojimo apie

puolusius angelus, kurie pamilo žmonių dukras. Puolusių angelų, kaip ir Kaino, tema jį seniai domino. Baldai jau išsiųsti į Pizą; Baironas teturi stalą, čiužinį. Tarp dulkių, bildant užkalamoms dėžėms, jis kuria Dvasių chorus, Arkangelo giesmę. Pagaliau spalio dvidešimt devintąją norom nenorom palieka Gvičolių rūmus ir išvažiuoja pas buvusią jų savininkę.

Kelyje iš Ravenos į Pizą jis apstulbo ir be galo susijaudino sutikęs Bolonijoje savo vaikystės draugą lordą Klerą.

„Šis susitikimas vienam mirksniui išbraukė metus, prabėgusius nuo Haro laikų iki šiai dienai. Man tai buvo naujas, nesuprantamas jausmas, tarytum prisikėlimas iš numirusiųjų... Kleras irgi buvo smarkiai paveiktas, pažiūrėti netgi labiau už mane; jaučiau jo širdies dūžius atsiliepiant rankoje, kurią spaudžiau, jei tik ne mano paties pulsas taip tvinkčiojo... Drauge praleidom viso labo penkias minutes, ir dar vieškely, bet man sunku prisiminti iš savo gyvenimo valandą, kuri prilygtų toms penkioms minutėms."

Gyvenimas išties nuaustas iš sapnų. Praslenka veidai, užpildantys mūsų dienas, žadinantys pavydą, meilę, įniršį. Jie blanksta. Rodos, jų nebeliko atminty. Netikėtai gyvi vėl atsiranda tarp dviejų pašto karietų, svečiame kelyje, dulkėtame ir saulės įkaitintame.

Šioje kelionėje sutiko taip pat puslavonį Rodžersą. Drauge aplankė Florencijos muziejus, bet Baironas nemėgo muziejų, ir anglų lankytojų smalsumas jį erzino. Bolonijoje nusivedė Rodžersą į Čertozos kapines, kur gyveno duobkasys su savo tokia gražia dukra. „Šis žmogus, — parašė Baironas Hobhauzui, — labai norėjo pasilikti Rodžersą skeletų kolekcijoje."

Prieš pat Baironui išvažiuojant, Šelis parašė dar vieną laišką prašydamas paimti Alegrą, kuriai dabar bus taip ilgu Banjakavale, toli nuo visų, kurie ją mylėjo. Tačiau Baironas atvažiavo vienas. Beje, ne visai vienas. Narve, pakabintame karietos apačioj, jį lydėjo pulkelis žąsų. Nors ir šaipėsi iš Anglijos, bet buityje tebelaikė senus anglų papročius. Mėgo turėt

komunijos per Didįjį penktadienį ir keptą žąsį per Šv. Mykolą. Todėl liepė nupirkti žąsį ir, būgštaudamas, kad nebūtų per liesa, visą mėnesį iki Mykolinių pats ją penėjo. Bet taip prisirišo prie savo žąsies, jog, šventėms atėjus, kepti nebedavė. Paskui nenorėjo atimti jai šeimynos džiaugsmų ir leidosi į kelionę su keturiomis žąsimis. Ir Šopenhaueris, niekinąs žmones, susigraudino Frankfurto mugėje žiūrėdamas į nuliūdusį orangutangą.

XXXII
Nelaimė po nelaimės

Jūs visi didžiai apsirinkate dėl Šelio. Jis, be išimties, buvo geriausias žmogus ir toks tikrai neegoistas. Nežinau nė vieno, kas prieš jį nebūtų atrodęs galvijas.

Baironas

Kaino antspaudu pažymėtoms būtybėms vienatvė — pati mažiausia bėda. Pizoje Baironas niekada nebuvo toks laimingas, kaip kartais pasijusdavo Ravenoje. Romanijoje Pinetos senutės, *Americani*, Gambos jį užimdavo, bet nevargindavo. Pizoje vėl atsidūrė nedidelėje anglų draugijoje, kuri tučtuojau ėmėsi skaičiuoti jo nuodėmes. Šelio kaimynystė Bairono nevaržė. Priešingai. Kuo dažniau susitikinėjo, tuo daugiau jį gerbė; vertino jo drąsą; mėgo žiūrėti, kaip jis kreipia savo valtį prieš stiprią Arno srovę, o atkaklumą — prieš visuomenę. Šelis, visada galįs išreikšti neryžtingųjų norus, Baironui buvo labai reikalingas. O svarbiausia — Šelis juo žavėjosi.

„Dangus ne tiek stebėjosi, — rašė Šelis, — gražiais ir greitais Dievo kūriniais, kiek aš tuo, ką paskutiniu metu sukūrė ši angeliška siela, uždaryta mirtingame senstančio kūno rojuje."

Bet aplink Šelį buvo ištisas pasaulis Abelių, griežtų ir netalentingų. Pripažindami poetą, žmogumi betgi stebėjosi ir nusivylė. Baironas buvo per daug žmogiškas; išorinės jo gyvenimo smulkmenos juos erzino. Jie niekino jo gyvenseną, rūmus, livrėjuotus tarnus, žvėryną, pietus. Jo cinizmas visada šokiruodavo Merę Šeli. Pizos visuomenei Klerė jį nupiešė be jokio atlaidumo. Jis tai jautė, žinojo nesugebėsiąs supažindinti su tuo slaptuoju Baironu, kurį jie gal ir pamiltų. Su Šeliu šnekėdavosi paprastai, o su jais — nemaloniai ir šmaikščiai. Negalėdamas išsklaidyt apie save sukurtos legendos, turėjo pagal ją gyventi.

Lanfrankio rūmuose ant Arno kranto galėjo tilpti visa įgula ir knibždėjo „tiek vaiduoklių", jog Flečeris dažnai prašydavo poną pakeisti jam kambarį. Rytą Baironas su ponia Gvičoli, būdavo, vaikštinėja po kiemą tarp apelsinmedžių. Popiete ji ir Merė Šeli išvažiuoja karieta, o Baironas, Šelis, kapitonas Viljamsas, airis Tafas, Dantės vertėjas (toks pat blogas raitelis kaip ir poetas), kunigaikštis Mavrokordatas*, mokantis Merę Šeli graikų kalbos, ir dragūnų leitenantas Medvinas, Šelio pusbrolis, joja pas vieną fermerį pašaudyti pistoletais. Taikinį — ekiu — paskui atiduoda fermeriui. Parjojęs žaidžia biliardą arba rašo. Po pietų, kaip ir Ravenoje, vizitas pas Gambas ir darbas iki trijų ryto. Kartais vakare Tereza Gvičoli su savo broliu užkopia pas Šelius, gyvenančius nedideliame bute paskutiniame Tre Palaco aukšte, ir Šelis jiems paskaito eilėraščių. O Medvinas tuo metu vienas ateina pas Baironą ir po kiekvieno pašnekesio užsirašo, ką tas kalbėjo. Baironas tai žinojo. Mėgo naivųjį klausytoją ir galėjo pasakoti ir pasakoti jam apie savo jaunystę.

Baironas atvyniojo Medvinui visas ženklais išrašytas mumijos juostelės... Merė Čavort... Meilės subjektyvumo tema... „Tai buvo romantiška meilė. Ji buvo gražusis idealas viso to, ką mano jauna fantazija galėjo žavaus nupiešti, ir savo pasa-

*MAVROKORDATAS ALEKSANDRAS (1791—1865) — Graikijos valstybės veikėjas, vienas iš 1821 m. sukilimo vadų. *(Vert. past.)*

kas apie dangiškąją moterų prigimtį sėmiau iš tobulybės, kuria ją pavertė mano vaizduotė. Sakau *pavertė*, nes paskui pamačiau, kad ji, kaip ir kitos Ievos dukterys, turi visa, tik ne angeliškų bruožų." Karolina Lem... „Ji nebuvo patraukli. Per daug liesas, nors ir geros veislės, kūnas negalėjo atrodyt gražus. Trūko apvalumo, kurio neatstoja nei elegancija, nei grakštumas." Ledi Oksford... „Stipresnės aistros nesu patyręs... Kaip visos moterys, ji paėmė mane tokion savo valdžion, jog aš, net sužinojęs apie jos neištikimybę, tik vargais negalais įstengiau nutraukt santykius." Anabela... Pranašingų ženklų tema. „Pamenu, kad tą dieną, kai pirmąkart sutikau mis Milbenk, aš knaptelėjau ant laiptų ir pasakiau Mūrui, lydinčiam mane, jog tai negeras ženklas. Reikėjo paklausyt šito įspėjimo... Misis Viljams išpranašavo, jog mano gyvenime bus nelaimingi dvidešimt septintieji metai. Būrėja teisybę pasakė. Niekada neužmiršiu šitos sausio antrosios. Ledi Bairon (jis tardavo *Bairn*) buvo vienintelė rami būtybė; jos motina verkė, o aš drebėjau kaip lapas."

Medvinas visada jodavo šalia Bairono, kuris kalbėdavo be perstojo retkarčiais žvilgčiodamas į savo Bosvelį*, lyg tirdamas, kiek juo galima pasitikėti. Gruodžio dešimtąją Baironas atsisakė šaudyti ir atrodė nuliūdęs. „Šiandien Ados gimtadienis, — pasakė Medvinui, paklaustas, kas yra. — Tai turėtų būti laimingiausia mano gyvenimo diena... Bijau sukakčių... Daugybė netikėtumų mane yra ištikę per mano gimimo dieną, kaip ir Napoleoną." Rytojaus dieną parodė Medvinui laišką iš Anglijos: „Žinojau, kad vakar vakare viršum mano galvos sklendė nelaimė. Vargšas Polidoris mirė. Kai buvo mano gydytoju, amžinai šnekėdavo apie ciano rūgštį ir taisydavo nuodus. Ir šit nusinuodijo. Maris rašo, jog mirė iš karto, be jokių konvulsijų. Matyt, savižudybės priežastis — nusivylimas, neišsipildžiusios ambicijos."

*BOSVELIS DŽEIMSAS (1740—1795) — anglų biografas, parašęs knygą „Samjuelio Džonsono gyvenimas". *(Vert. past.)*

Baironas sužinojo, kad sausio dvidešimt aštuntąją mirė ledi Noel.

„Aš liūdžiu dėl vargšės ledi Bairon. Visi manys, jog džiaugsiuosi šiuo įvykiu, bet tai netiesa. Niekada netroškau įsigyt daugiau turto. Parašiau ledi Bairon užuojautos laišką širdingiausiais žodžiais, kokius tik galite įsivaizduoti."

Ventvorto palikimas buvo padalytas tarp jųdviejų, ir jo pajamų susidarė daugiau kaip septyni tūkstančiai svarų per metus. Anabela, tapusi Kirkbio savininke, pirmiausia pasiuntė Augustai paukštienos ir žvėrienos.

Ne tik Medvinas užsirašinėjo Bairono žodžius. Sausio vidury prie anglų būrelio Pizoje prisidėjo vienas keistuolis, pavarde Trelonis. Jo gyvenimas — jūrininko, dezertyro, pirato — buvo romantiškesnis. Trelonis patiko Šeliams. „Ūgio šešių pėdų, — rašė Merė Šeli, — juodi it varno sparnas plaukai, trumpi, tankūs ir garbanoti kaip mauro, tamsiai pilkos išraiškingos akys." Trelonis irgi pamilo Šelius. Bet su Baironu jam buvo sunku bendrauti. Baironas, sutikęs tikrą korsarą, pirmiausia panoro jam patikti. Žiūrėjo į šį jūrų vilką taip kaip kadaise į boksininką Džeksoną: su pagarbiu mėgėjo nusižeminimu prieš profesionalą. Užsakė jam pastatyti dvi jachtas, sau ir Šeliui. Bet tiesiog bjaurėjosi žmonėmis, primityviai panašiais į baironiškus herojus. Trelonio „konradiškumas" jį erzino. Trelonis irgi didžiai nusivylė. Tas šlubas melancholiškas žmogelis, pasakojantis istorijas apie aktorius, boksininkus ir apie tai, kaip perplaukė Helespontą, jo akimis nebuvo vertas Čaild Haroldo. Paskui Baironas, pastebėjęs, kad Trelonis ne visada sako teisybę, sumurmėjo: „Jei mes galėtume jį išmokyti plauti rankas ir nemeluoti, iš jo išeitų džentelmenas". Tie žodžiai buvo perduoti Treloniui, ir jis nuo to laiko ėmė nekęsti Bairono.

Šioje pusiau rašytojų draugijoje, kur vieni kitus išnarsto po kaulelį ir šnekos kaipmat paplinta, Baironas nesijautė

tvirtai. Žinojo, kad jo gyvenimas nėra toks, kokio buvo galima tikėtis. Nors nebuvo nelaimingas su ponia Gvičoli, bet sau vienas pagalvodavo, ar šis ryšys nėra truputį juokingas. Kalbėdamas apie ją, sakydavo *„mon amica"* pašaipiai šyptelėdamas ir tokiu pat tonu kaip seniau „mano kojytė". Per daug ištikima meilužė, su kuria jis it vyras su žmona sėdėdavo po nugeibusiais Lanfrankio rūmų apelsinmedžiais, irgi savotiška yda.

Veiksmo... veiksmo... veiksmo... Kai 1822 metų kovą kunigaikštis Mavrokordatas, sužinojęs, kad liaudis visur kyla, išvažiavo vadovauti sukilėliams, Baironas jam pavydėjo. Jis buvo iš tų žmonių, — o jų yra daugiau, nei manoma, — kuruie galvoja, jog žymiai lengviau pakeisti visą savo gyvenimą negu įprotį, ir kurie greičiau nepabūgtų mirti, negu prisipažintų suklydę.

Pizos draugija daug kuo buvo kalta dėl Bairono slaptos blogos nuotaikos, kurios pasekmės buvo tragiškos. Jis nepasiėmė Alegros. Netgi nenuvažiavo jos aplankyti. *„Caro il mio pappa,* — parašė Alegra, — *essendo tempo di fiera desiderai tanto una visita del mio Pappa".* — „Ji nori pasimatyti su manim, nes dabar mugė, ir gauti, kiek numanau, iš tėvo meduolį". — taip iškomentavo Baironas. Savo mėgstamojo Larošfuko maksimas jis taikė ir penkiamečiui vaikui.

Klerė, iš draugų tiksliai sužinojusi, kad Banjakavale nesveikas klimatas, o vienuolynas netgi nekūrenamas, žiūrėjo žiemą į savo kaitriai liepsnojantį židinį Florencijoje ir galvojo, kad jos dukrelė šąla. Ji dar sykį parašė Baironui maldaudama atiduoti Alegrą į kokią nors padorią šeimą, nesvarbu kur, kad tik būtų sveikas klimatas. Davė žodį jos nelankyti. Bet Klerė buvo įžūli, netaktiška. Nors skelbėsi ateiste, tačiau tebebuvo anglė protestantė, antipopiežininkė. Jos pateikiami argumentai tik užgaudavo ir įnirtindavo Baironą.

„Aš teiravausi, — rašė ji Baironui dar kartą, — apie vienuolynų tvarką ir sužinojau, kad vaikų padėtis ten varginga... Visi keliautojai, rašantys apie Italiją, juos peikia, ir jų liudiji-

mo turėtų pakakti, jau nekalbant, kad visos iš vienuolyno išėjusios italės yra nemokšos ir lengvabūdės. Jos — blogos žmonos ir žiaurios motinos; dėl tokių pasileidėlių ir tamsuolių visuomenei ir gėda, ir bėda... Štai kokį auklėjimą jūs parinkote savo dukteriai. Alegra, kuri tėvo valia išaugs nemokša ir pagadinta, be tėvų bičiulių globos ir meilės, patikėta svetimai religijai bei niekingai auklėjimo sistemai, savo nelaime tik patvirtins visus jums visuomenės primetamus kaltinimus. Kaip džiaugsis ledi Bairon (vis dar negalinti išsiteisinti, kodėl taip pasielgė su jumis), kuri garbingai užtikrino sau ir savo vaikui saugų gyvenimą; žmonės girs jos apdairumą, o mano vargšė Alegra bus jiems geras argumentas jus pasmerkti!"

Taigi vienuolyno problema Baironui buvo ir asmeninė problema, ir principas. Priekaištus vienuolynuose išauklėtoms moterims jis priėmė kaip priekaištus poniai Gvičoli, o priekaištai religiniam auklėjimui jį visada erzindavo. Jis nesiteikė atsakyti Klerei. Šį kartą Šelis energingai stojo už Klerę ir pasipiktino Bairono elgesiu. Pareiškė norįs kuo greičiausiai palikti miestą, kuriame gyvena lordas Baironas. Viljamsams ir Klerei pavedė suieškoti vasarai namą kur nors pajūryje. Jiems ką tik išvažiavus iš Pizos, Šeliai sužinojo, kad Alegra mirė.

Baironas, jausdamas į save atkreiptas visų akis, nusistatė nenusileisti įžūliai moteriai, parodyti savo valdžią, bet tikrai nemanė pasmerkti savo dukters pražūčiai. Jis savotiškai mylėjo, mėgino auklėti, džiaugėsi matydamas Alegrą turint Baironų grožio ir ydų; svajojo išvažiuoti su ja į užsienį, kur ji bus vienintelis draugas senatvėje. Dabar jis dėl to sielojosi irgi savotiškai, su pašėlusiu egoizmu. Grafienė Gvičoli naiviai sakė, kad, iš jos sužinojęs apie Alegros mirtį, „išbalo kaip lavonas ir susmuko kėdėje... Neištryško nė viena ašara, bet toks nusiminimas, toks didelis, toks taurus sielvartas atsispindėjo veide, jog tą akimirką aš tariausi reginti kažkokią aukštesnę, nežemišką būtybę. Rytą man pasirodė lyg ramesnis, persiėmęs religiniu nuolankumu. „Ji laimingesnė už mus, — pasakė, — be to, dėl savo padėties visuomenėje nieka-

da nebūtų galėjusi jaustis laiminga. Tokia jau Dievo valia — daugiau nekalbėkime apie tai."

Negalima buvo reikalauti iš Klerės, kad ji graudentųsi dėl Bairono jausmų taip naiviai kaip ponia Gvičoli.

Šelis Baironui: „Aš turėjau pasakyti Klerei, kas atsitiko. Neketinu aprašinėti jos sielvarto, jūs ir taip jau prisikentėjot... Ji nori ją pamatyti karste, prieš išvežant į Angliją... Taip pat nori gauti iš jūsų Alegros portretą ir, jei turite, nors mažytę plaukų garbanėlę... Bijau, jog mano laiškas perteiks jums čia viešpataujantį liūdesį. Bet gamta tebėra tiek pat gaji ir džiugi kiek mes nelaimingi, juk mes, anot Fausto, *susikūrėm savo pasauliuką tame dideliame visų pasaulyje* greičiau kaip kontrastą negu kaip šio dieviškojo pavyzdžio kopiją."

Bairono sielvartas negalėjo nepavirsti susisvajojimu apie tai, kas išgyventa.

„Aš noriu, kad ji būtų palaidota Haro bažnyčioje: kapinėse ant tos kalvos, nuo kurios matyti Vindzoras, prie tako, po didžiuliu medžiu, yra kapas Pičio ar Pyčio, kur aš, dar vaikas, buvau papratęs sėdėti valandų valandas. Tai buvo mano mėgstamiausia vieta. Bet aš noriu prikaldinti memorialinę lentą, tad geriau palaidoti Alegrą bažnyčioje. Prie durų kairėje stovi paminklas su lenta, kurioj įrašyti šie žodžiai:

When Sorrow weeps o'er Virtue's sacred dust,
Our tears become us, and our Grief ist just:
Such were the tears she shed, who grateful pays
This last sad tribute of her love and praise[*].

Aš juos ir dabar prisimenu (po septyniolikos metų), ne todėl, kad buvo kažkuo nuostabūs, o todėl, kad, sėdėdamas

* Kai rauda Gedulas lydėdamas Dorybę,
Išlietos ašaros jam žada Amžinybę.
Tebus atleista tai, kuri raudojo gailiai,
Be laiko skirdama šią duoklę savo meilei.
Vertė Tomas Venclova

ant savo suolo galerijoje, visada matydavau šį paminklą; aš norėčiau, kad Alegra būtų palaidota kaip galima arčiau jo ir kad sienoje būtų įmūryta marmuro lenta su šiais žodžiais:

ALEGRAI
Dž. G. lordo Bairono dukteriai

Mirė Banjakavale, Italijoje,
1822 balandžio 20
penkerių metų ir trijų mėnesių amžiaus

*„Aš juk eisiu pas ją, o ji nesugrįš
pas mane."*

2 Sam 12—23

Bet Haro vikaras nusprendė, jog nedera priimti į bažnyčią nesantuokinio vaiko palaikų. Kapinaitėse ant kalvos tik rožių keras, įkištas vejoje, paženklino (ir tebeženklina) Bairono dukters amžinojo poilsio vietą.

* * *

Neturėdamas kokios nors kitos veiklos, Baironas darbu gynėsi nuo liūdesio ir nuobodulio. Pizoje jis daug rašė. Sukūrė fantastišką dramą „Persimainęs išgama", Šelio nuomone, šlykščią, kuri šiaip yra įdomus dokumentas. Pirmiausia, siužetu, tiesiogiai susijusiu su Bairono gyvenimu: Arnoldas, apsigimęs kuprius, parduoda velniui savo sielą norėdamas atsikratyti luošumo, tapti tokiu kaip visi ir būti mylimas. Paskui savo garsiąja replika, kuria prasideda drama:

ARNOLDO MOTINA. Lauk iš čia, kupriau!

ARNOLDAS. Aš toks gimiau, motina.

Sakoma, jog tai autentiška Bairono replika motinai. Pagaliau itin užintriguojančia Bairono pastaba trečiam, neužbaigtam, veiksmui: „Arnoldas pats sau pavydi ankstesnio savo pavidalo, anuomet turėtos proto jėgos..." Iš tos pastabos lyg ir matyti, jog Baironas svarstė asmenybės problemas

ir geriau nei kas kitas suvokė esant ir kaitaliojantis savyje keletą Baironų.

Be to, vėl ėmėsi „Don Žuano":

„Galimas daiktas, kad šį rudenį ar kiek vėliau baigsiu tris keturias „Don Žuano" giesmes, mat gavau iš savo Diktatorės leidimą toliau jį rašyti *su sąlyga*, jog būtų santūresnis ir sentimentalesnis negu pradžioje. Kiek šios sąlygos buvo vykdomos, paskui pamatysim, bet embargą ji panaikino, tik man jas priėmus."

Dirbti jam sekėsi geriau, nes dabar būdavo vienas Lanfrankio viloje. Vargšai Gambos vėl buvo ištremti. Per susirėmimą su vienu priekabiu vyresniuoju seržantu Bairono durininkas, jaunas livrėjuotas grevelda, neteisingai smogė jam šakėmis ir sulaužė šonkaulį. Kilo skandalas. Tita ir dar vienas niekuo nekaltas buvo suimti. Toskanos valdžia, nedrįsdama liesti Bairono, ištrėmė Gambas. Baironas jiems rado vilą Montenere prie Livorno. Kone kas savaitę važiuodavo ten aplankyti Terezos, kuri persekiojama vėl atgavo šiokį tokį prestižą jo akyse. Atskirtas jau žiūrėjo į ją ne kaip į žmoną.

Liepos pirmąją, Baironui viešint pas Gambas Montenere, tarnas pranešė, jog atvyko Ly Hantas. Praėjusiais metais Ly Hantas apsidžiaugė per Šelį perduotu Bairono pasiūlymu. Ne dėl to, kad būtų labai mylėjęs Baironą. Poetas Hantas buvo romaus būdo, bet jį laikė po padu žmona Mariana, nemėgstanti Bairono nuo 1815 metų, kai tas atvažiuodavo pas vyrą. Mariana užsigavo, kad ledi Bairon nepanoro su ja susipažinti ir pasilikdavo karietoje prie vartų. „Su tom savo knygom po pažastimi, — sakydavo jinai, — Baironas vaizduodavo rašytoją, nors buvo tik lordas ir šiaip sau poetėlis." Bet Šelio pasiūlymas Hantams, atsidūrusiems beviltiškoje padėtyje, tada buvo vienintelis išsigelbėjimas.

Kelionė su šešetu vaikų Hantams buvo sunki. Mariana atvažiavo ligonė. Livorne juos sutiko Trelonis, niūrus ūsuotis,

tikras „klajojantis riteris", ir palydėjo į Montenerą. Jie prisistatė kaip tik tą akimirką, kai tarp Gambų ir Bairono tarnų kilo kruvinos muštynės. Vargšas Hantas pamanė pakliuvęs į patį melodramos vidurį. Nepažino, jog tasai storulis ilgais garbanotais plaukais, prasegtu kaklu — Baironas. Hantui viskas pasirodė nauja, keista, žiauru. Grafas Pjetras Gamba šoko skirti ir gavo durklu. Ponia Gvičoli, visa raudona, susitaršiusiais plaukais, rėkte rėkė. Kruvinas Gamba grūmojo žudikui. Baironas mėgaudamasis vangiai žiūrėjo į šią sceną. Policija, priveikta tų nenuoramų, grasino šįkart visai ištremti Gambas iš Toskanos. Pamatę Trelonį, visi šioje scenoje dalyvaujantys aktoriai, nekreipdami dėmesio į Hantą, ėmė davinėti jam prieštaringiausius įsakymus. Jis turįs nuplukdyti Bairono jachtą „Bolivaras" į Ženevos ežerą, į Prancūziją, į Ameriką. Nusiminęs Hantas pamanė, kad Baironas jau pirmą dieną jį paliks vieną Italijoje.

Vakare iš Kaza Manjo „Arieliu" atplaukė Šelis. Veikloje Šelis būdavo nuostabus: sugebėdavo priešintis žmonių užgaidoms taip pat, kaip irtis savo riešuto kevalu prieš Arno srovę. Baironas turi likti Italijoje, turi būti ištikimas žurnalui, turi parašyti poemą pirmam numeriui. Šelis puolė į ataką. Puolimo neatlaikęs, Baironas pasidavė. Nelaukdamas, kol atsitokės, Šelis skubiai išvežė Hantus į Lanfrankio rūmus. Šį kartą teko su jais susiimti. Jie skundėsi viskuo: lordas Baironas apgyvendinęs juos drėgname pirmame aukšte, baldai, Šelio nupirkti už Bairono pinigus, niekam tikę... Šelis juos įkurdino, nuramino, paslaugė. Tą vakarą Hantas, galvodamas apie Šelį, įrašė savo dienoraštyje: „Galima būtų įsivaizduoti išties dievišką religiją, jei ji remtųsi ne tikėjimu, o gailestingumu".

Šelis pasisakė užtruksiąs Livorne, norįs surašyti testamentą pas notarą, paskui su savo bičiuliu kapitonu Viljamsu „Arieliu" parplauksiąs į Kaza Manjį. Po trijų dienų, apie antrą valandą ryto, kažkas ėmė belstis į Lanfrankio rūmų duris. Ponios Gvičoli kambarinė šūktelėjo: *„Chi e?"** Tai buvo Merė

*Kas čia? *(It.)*

Šeli ir Džeinė Viljams. Hantai miegojo, ir kambarinė nuvedė moteris pas lordą Baironą. Jos sunkiai užkopė laiptais. Šypsodama pasirodė ponia Gvičoli. Merė Šeli uždususi sumurmėjo: „Kur jis? Sapete alcuna casa di Shelley?"* Nei Tereza, nei Baironas nieko nežinojo. Iš Pizos Šelis išvažiavo sekmadienį: pirmadienį sėdo į savo laivą. Pirmadienio vakarą buvo audra.

* * *

Pizos draugija, susibūrusi apie Šelį, po jo mirties iškriko. Trelonis ir Medvinas išvažiavo. Su Baironu liko Merė Šeli, kuri nesiryžo palikt Italijos, ir pirmame Lanfrankio rūmų aukšte keistasis Šelio palikimas — Hantų šeima.

Sulig Šelio mirtimi bedaliui Ly Hantui tremtinio gyvenimas galutinai virto košmaru. Maža to, kad jam, atvykusiam iš dūminio Londono į saulėtą Livorną, raibo akys ir buvo neramu. Po keleto dienų amžinai dingo tas kone antžmogis bičiulis, pas kurį atvažiavo. Hantas matė jo kūną — tokį gyvastingą — žuvų apėstą. Matė liepsnojantį laidotuvių laužą Italijos paplūdimio smėlyje. Matė, kaip Baironas, „persisotinęs baisumais", nuogas šoko į jūrą paplaukioti, kaip kad anuomet, kai laidojo Regentę, šoko boksuotis. Hantas grįžo su Baironu karieta ir, važiuodami per mišką, plėšė dainą it bepročiai... Išties tai buvo košmaras, nutviekstas žudančio, saulės išdeginto smėlio baltumo, — nepraeinantis košmaras.

Netrukus Hantas savo kailiu pajuto, kad Šelio neteko. Nuo šiol nebebus smarkaus, šaižaus balso spręsti ginčams, kylantiems tarp erelio ir žvirblio. Pasidaręs mažai tepažįstamo žmogaus kompanionu, nesiejamas bendro skonio, likęs vienas svetimame krašte su sergančia žmona ir šešetu vaikų, Hantas ne sykį svaigstančia galva žvelgė bedugnėn stovėdamas ant pat jos krašto.

Keletą savaičių padėtis buvo pakenčiama. Šelis tebegyveno Bairono atminty. Negalima pasakyti, kad jis dėl jo liejo

*Kas atsitiko Šeliui? *(It.)*

ašaras. Mylimų žmonių staigią, netikėtą mirtį laikė vis nauju tarp Bairono ir Likimo nesibaigiančios kovos epizodu. Visiems, prie kurių tik prisirišdavo, būdavo lemta žūti. Paskendo Longas, Metjuzas, Šelis — viskas dėsningai. Dar kartą reikia grįžti į liūdną gyvenimo rutiną pasiguodus mintimi, jog vieną gražią dieną ir jį ištiks nematomoji ranka. Vadinasi, iš Bairono pusės tai greičiau buvo iššūkis Likimui negu liūdesys. Bet Šelio, „geriausio žmogaus ir tikrai neegoisto", atminimą gynė, ir Hantas gyveno Lanfrankio rūmuose globojamas to didžio vyro šešėlio.

Be to, Baironas tikėjo, kad „Liberal" turės pasisekimą. Hobhauzas su Mūru šaipėsi iš įsteigtosios draugijos, o Baironas vylėsi įrodyti, jog vien jo vardo pakanka kiekvieno žurnalo sėkmei užtikrinti. Netekęs Šelio, dabar netgi džiaugėsi apgyvendinęs savo rūmuose rašytoją, kritiką, kuriam kiekvieną rytą galės parodyti per naktį sukurtas strofas. Bet Hantui jau buvo įkyrėjęs reiklusis šeimininkas. Į „Liberal" juodu žiūrėjo skirtingai. Hantas buvo polemistas, Baironas — genijus. Hantas norėjo „užduot garo misis Grendi ir Džonui Buliui"*, o Baironas — tiesiog spausdinti jame viską, ką parašo. Bairono užgaidos, kurias pats Baironas laikė pasaulio įstatymais, erzino Hantą. Lanfrankio rūmuose jis dirbo mažame kambarėlyje su langu į apelsinmedžių kiemą. Kiekvieną rytą, būdavo, girdi, kaip Baironas keliasi, maudosi vonioje, rengiasi traukdamas garsiai, bet neteisingai kokią nors ariją, dažniausiai Rosinio. Po kiek laiko rikteli po Hanto langais: „Leontijau!" Taip Šelis buvo sulotyninęs jo vardą. Dūsaudamas Hantas keliasi nuo stalo, sveikinasi ir eina į kiemą. Kai būna Pizoje, prie vyrų prisideda ponia Gvičoli rytmetiškai supintomis kasytėmis, ir Hantas turi išklausyti pakaitomis Bairono nusiskundimus ponios Gvičoli pavydžiu būdu ir ponios Gvičoli — Bairono stačiokiškumu.

Dabar meilužiai taip gerai pažinojo vienas antrą, jog Tere-

*MISIS GRENDI — ironiškai anglų respektabilumo autoritetas; DŽONAS BULIS — ironiška anglų buržua pravardė. *(Vert. past.)*

za nustojo laikiusi „savo poetą" kone bekūniu romano herojumi, vertu Petrarkos plunksnos. Baironui faktas buvo faktas ir, kai moteris tapdavo jo meilužė, visiems apie ją pasakodavo su šiurkščiu tikslumu, neleidžiančiu abejoti jųdviejų santykių pobūdžiu. Šitoks realizmas skaudino ponią Gvičoli. Baironas pripažino, kad Tereza ištikima, nesavanaudiška, myli jį, tik kaip „visa kvaila moterų padermė" serga pavydu ir sentimentalumu.

Patikėtinis Hantas nerodė atlaidumo šiai irzliai porai. Jį taip buvo nuteikusi žmona. Grafienė Gvičoli, kaip ir ledi Bairon, nenorėjo susipažinti su misis Hant. Jiedvi nesišnekėjo. Mariana Hant elgėsi su Baironu atžariai. Vaikams prisakė bėgti šalin jį pamačius: jaunoms galvoms jo kalbų pavojinga klausytis. Baironas žinojo tai ir piktinosi, kaip moteris, iš malonės gyvenanti po jo stogu, gali jį taip griežtai smerkti. Nederėjo naiviai tuo stebėtis „Rošfuko" mokiniui, turėjo žinoti, jog už gera visada blogu atsimokama. Bet Hantai — ir tėvai, ir vaikai — jam buvo įgrisę iki gyvo kaulo. Baironas rašė Merei Šeli:

„Man tiesiog bjauru matyti tarp tų pačių sienų Hantų vaikiščius ir Šeliui priklausiusius daiktus... Ko jie neištepliojo, tą sulaužė."

Prie savo aukšto Baironas laikė buldogą, kad jie artyn neprieitų. „Neleisk čia šitų kokni", — sakydavo glostydamas šuniui galvą. Lanfrankio rūmų pirmas ir antras aukštas kone kariavo tarpusavy. Hantas paniekinamai atsiliepdavo apie šį „tokį nepoetišką poetą ir taip nedidingai atrodantį lordą". Po keleto savaičių Baironas trečiąsyk gavo lydėti Gambas, kurie, ištremti iš visos Toskanos, pasitraukė į Genują. Mintis, jog teks vilkti su savimi Hantus ir „jų hotentotišką kraalį"*, varė jį į neviltį. Nebuvo toks žiaurus, kad pamestų juos Pizoje, bet, paskubomis brėždamas „Don Žuano" strofas prisėdęs prie vienintelio Lanfrankio rūmuose likusio stalo, keikė juos iš visos širdies.

*Hotentotų kaimas. *(Vert. past.)*

XXXIII
Džentelmenas ilgisi tėvynės

Martenas ypač pabrėžė, kad žmogui skirta gyventi arba nerimo sūkuriuose, arba nuobodulio letarge.

Volteras

Vėl jūra! Vėl žėruojanti banga!

Bet kokia juokinga jam atrodė ši — trečia — Čaild Haroldo kelionė! Vėl Atskalūną aplipo būrys žmonių, kuo skirtingiausių ir visai nepageidaujamų; vėl jam neužteko ryžto nusipurtyti tą kekę. Prireikė flotilijos pergabenti iš Lericio į Genują jo nelegaliai šeimai, klientams ir tarnams. „Bolivaru" plaukė lordas Baironas, Tereza ir Gambos; antru laivu — Ly Hantas su Mariana ir pulku vaikų; trečiu — didybės kupinas smarkusis Trelonis, šios eskadros admirolas, triukšmingai ir be reikalo davinėjantis įsakymus: jo žinioje buvo popieriai ir instrumentai; feliugoje šiaip taip sutilpo tarnai ir gyvuliai. „Jau kaip gražiai atrodė tie baltaburiai laivai, skriejantys mėlyna jūra palei uolas", — sakė Hantas. Tuo vaizdu Hantas galėjo žavėtis, jam neskaudėjo galvos dėl šio taboro; Baironui, žinančiam, jog turės jį išlaikyti ir klausytis skundų, reginys buvo ne toks mielas.

Merė Šeli gavo tradicinę Šelių rolę — suieškot, kur visiems apsigyventi. Albaro priemiestyje, ant kalvos priešais įlanką, ji išnuomojo du namus: didžiulį keturiasdešimties kambarių baraką sau ir Hantams ir rausvą didiko vilą Kaza Salucą lordui Baironui. Nemažame sode buvo paviljonas ir ūksminga kiparisų alėja, kur jis paprato skaityti. Jūros vaizdas buvo puikus. Baironas liepė Flečeriui pakabinti miegamajame Ados portretuką ir išgraviruotą savo portretą. Antrame aukšte įkurdino grafienę Gvičoli, nata Gamba, ir visą jos šeimą.

Kaza Salucas, kaip ir Lanfrankio rūmai, Baironui buvo

nelaimingas. Tik apsigyvenęs, susimanė per pačią kaitrą perplaukti įlanką: tas žygis atėmė jam sveikatą; visai nuėjo oda; jis ilgai negalėjo atsitaisyti. Anglijoje pirmas „Liberal" numeris sukėlė skandalą. Hobhauzas ir Kinerdas parašė priekaištingus laiškus. Didelio masto skandalai dar nieko, o šitas buvo tik juokingas. Mūras, Kinerdas, Hobhauzas — liberalai, bet iš aukštuomenės — traukė pečiais. Užgautas Baironas pasiaiškino negalėjęs nepasigailėti vargšo Hanto su žmona ir šešetu vaikų, kuriuos visus po Šelio mirties išlaikąs. Maris, gindamas savo autorių, vienam kitam parodė šį laišką. Apie jį sužinojo Hantas. Visas keturiasdešimties kambarių namas užsipuolė nelaimingą Baironą.

Merė Šeli parašė jam laišką, vieną tų erzinančių laiškų, kur pagarbiai maloniu tonu pareiškiama miglotų moralinio pobūdžio priekaištų: „Kaip žurnalas gali turėti pasisekimą, jei vienas leidėjų jį pats numenkina Londone pristatydamas kaip labdaringą darbą?" Šito *cant** Baironas išties nepakentė. Žinoma, jis nė minties neturėjo įžeisti Hanto skurdą; pats patyręs skurdą, jį gerbė. Bet, teisybę sakant, ar būtų steigęs žurnalą su Hantu, jei tas būtų buvęs turtingas? Aišku, ne...

„Aš visada su juo elgiausi taip skrupulingai delikačiai, jog buvau davęs sau žodį nedavinėti patarimų, mat bijojau, kad neįžiūrėtų juose to, kas vadinama *naudotis žmogaus padėtimi.*"

Baironas sakė tiesą, bet Hantas jam nedovanojo. Santykiai nutrūkti nenutrūko (Hantas negalėjo apsieiti be Bairono), tik susitikinėti juodu vengė.

Hantas liūdnai vaikštinėdavo žvyruotomis alėjomis mąstydamas apie Šelį. Su Baironu nebeturėjo jokios kitos šnekos, kaip apie daktarą Džonsoną. Baironas mėgo imituoti Džonsoną ir su patosu ištardavo *„Why, sir"*** apsidairęs aplink. Tas nuvalkiotas juokelis erzino Hantą beveik taip pat kaip Rosi-

*Verksmingas tonas *(angl.)*.
**Kaip, sere? *(Angl.)*

nio arijos, Bairono dainuotos vonioje. Hantas labai retai teužeidavo į Kaza Salucą. Geriau brūkštelėdavo raštelį (beveik visada prašydamas pinigų) pagiežingu ironišku tonu: „Esu priverstas jus sutrukdyti ir paprašyti dar šimto kronų, o netrukus, ko gero, būsiu priverstas paprašyti daugiau." Kreipinį „mano brangusis Baironai" pakeitė „brangusis lorde Baironai". Baironas atsakydavo „brangiajam lordui Hantui". Paskui tiesioginis susirašinėjimas liovėsi, ir Hantų genčiai kronas kas savaitę įteikinėdavo Bairono valdytojas Lega Zambelis. Naujas įžeidimas.

Gyvenimui Kaza Saluce trūko jaudinimosi ir didybės. Baironas ypač mylėjo Terezą Gvičoli tuo Ravenos laikotarpiu, kai jodinėjo pas ją statydamas pavojun gyvybę tarp pasimatymo su sąmokslininku ir susidūrimo su policija. Kiek vėliau, ištremta į Montenerą, ji tapo jo akyse kankine už Laisvę. Kai Ly Hantas pirmąsyk pamatė grafienę, „įsitikinusią, jog visas pasaulis ją laiko didvyre, žengiančia šalia poeto, tai ta egzaltacija teikė tam amplua kaip ir kaukę". Per Pizos—Genujos laikotarpį ji pasikeitė ir staiga suseno; veide nebeliko aistringo naivumo; atrodė, lyg ją kankintų slaptas liūdesys. Meilužį „bukliai tebevaldė ir stipriai tebelaikė rankose", bet jam tai buvo atsibodę. Gyventi tarytum pasidarė niūriau negu anuomet, kai jis, niekam nežinomas jaunuolis, užsidaręs Niūstede, vienas sau žiovaudavo. Tada pažinojo viso labo Hansoną ir Dalasą — giminaitį ir advokatą; tai du paskutiniai kiekvieno žmogaus ryšai su žmonija. Vėliau tapo Londono „liūtu", žymiausiu pasaulio rašytoju, ir pasakymas „Napoleonas ir Baironas" anaiptol neskambėjo juokingai. Burtin- gasis ratas pamažėl dilo, jis liko vienas šioje skaudžioje šviesoje. Iš vienatvės į vienatvę — jo gyvenimo kreivės galai susitiko.

Jei dabar padėtų tašką — aiškiai, kaip buvo pratęs, ir be jokio atlaidumo, — ką galėtų pažymėti?.. 1823 metų kovo mėnuo. Bokšto laikrodis rodo dešimt minučių dvyliktos, rausvas rūmas nepažįstamame mieste, meilužė ir meilė, trunkanti jau ketveri metai, tos moters senas tėvas, keletas šunų, Flečeris... Ir daugiau ničnieko šiame pasauly... Taip, gyvenimas išties buvo tuštesnis nei slogiausiais jaunystės metais. Kam

jis kentėjo? Ir vis dėlto „jo turėta jėgos"... Mintys vis skrido į Angliją. Kodėl negyveno kaip karalystės peras? Kodėl politika negalėjo būti legaliu jo veiklos objektu?

Kaip kadaise ilgėjosi Rytų peizažų, taip dabar — Šiaurės. Svajojo apie pilką dangų ir didžiulius, vėjo genamus debesis, matytus Škotijoje. Siuntė Don Žuaną į Angliją ir kažkaip su meile aprašinėjo savo herojų, pirmąkart žvelgiantį į Doverio uolas.

Už sąsiaurio iškyla Albionas —
Kreidiniai skardžiai, mėlyna migla...
Ir Don Žuanas po ilgos kelionės
Kaip daugelis didžiuojasi sala,
Kur atšiaurus pirklys ir kapitonas,
Negailestingas it kreidos uola
Kolonijoms įstatymus parengia
Ir apiplėšia netgi marių bangą!

Per pievas, panašias į sodus, Žuanas artinasi prie galingo plytų, dūmų, laivų masyvo:

Per šimtą mylių — vien akmuo ir mūras,
Vien ūkanos, bažnyčios, kaminai,
Kažkur už skersgatvio pakeltos burės,
Stiebų tankmė, juodi vandens klanai,
Išstypę bokštai (šičia atsidūręs,
Tu, rodosi, klajosi amžinai),
Dar kupolas lyg juokdario vaura —
Šit Londonas: toksai jau jis yra.

O, kaip jis pavydėjo Žuanui šios kelionės!

Ar pats galės kada nors į ją leistis? Tai priklauso tik nuo Anabelos. Ji buvo dingstis tam nerašytam jo ištrėmimo nuosprendžiui. Jei prieš Anglijos aukštuomenę vėl jį pripažintų tėvu ir vyru, viskas būtų užmiršta. Žmonos paveikslas mainėsi. Žinojo, kad Anabela nuoširdi, didžiai gera, iš tikrųjų pamaldi, dorybinga. Nejaugi jam neatleistų? Savo vienatvėje su graudulių galvodavo apie ją. Per kitus kreipėsi į pulkininką Montgomerį, ledi Bairon bičiulį, užsukusį į Genują, ar

tas negalėtų parūpinti jos atvaizdo. Jis, taip mėgstantis kone kas vakarą lankyti savo praeities muziejų, jokio žmonos atmino — net laiško — neturėjo. Retkarčiais atsiskleisdavo sąskaitų knygelę, vienintelę relikviją su dviem jos ranka įrašytais žodžiais... *Household*... Ir tai buvo viskas. Beje, ne. Kai gyveno Pizoje, gavo iš jos Ados plaukų sruogą, ir šone buvo pažymėta data. Padrąsinimas? Kas žino? Baironas apmetė atsakymą:

„Aš turiu jums patvirtinti, kad gavau Ados plaukus, jie labai švelnūs ir gražūs, ir jau beveik tokio pat rudumo kaip buvo mano dvylikos metų... Tik jie nesigarbanoja, gal dėl to, kad neduodate ataugti. Dėkoju jums, kad užrašėte datą ir vardą, ir pasakysiu kodėl: man regis, tie keli žodžiai, brūkštelėti jūsų ranka, — vieninteliai, ką aš turiu. Jūsų laiškus grąžinau, ir, be žodžio *Household*, dukart užrašyto senoje sąskaitų knygelėje, man daugiau nieko neliko."

Šito laiško neišsiuntė. Nežinojo, kaip į jį bus pažiūrėta, bet troškimas per Anabelą ir su ja užimti savo vietą pasaulyje teberuseno širdyje. Apie tai ir apie daugelį savo būdo bruožų jis pasipasakojo vienai bičiulei anglei, apsilankiusiai Genujoje 1823 metais, — įžymiajai ledi Blesington.

* * *

Baironas susipažino su lordu Blesingtonu 1812 metais Londone ir gan dažnai jį sutikdavo „Vatjė" ar „Kokoso palmės" klubuose. Ledi Blesington tada buvo niekam nežinoma, vargingai gyvenanti airė. Už lordo Blesingtono ištekėjo 1818 metais, Baironui jau išvažiavus. Bet jis daug buvo apie ją girdėjęs; žinojo, kad Lorensas* nutapė jos portretą, dėl kurio visas Londonas ėjo iš proto, kad ja žavėjosi Tomas Mūras. Kai 1823 metais balandžio pirmąją Albaro viloje jam įteikė

*LORENSAS TOMAS (1769—1830) — anglų tapytojas portretistas. (*Vert. past.*)

dvi vizitines korteles — lordo Blesingtono ir grafo Alfredo d'Orsė, — Baironas ir sumišo, ir išsigando, ir apsidžiaugė. Grafas d'Orsė buvo, anot Bairono, šeimos draugas prancūzas, „labai jaunas ir vienas gražumas". Ledi Blesington savo vyru lordu mirtinai bodėjosi ir nebegalėjo apsieiti be savo paryžiečio riterio. Vyrai pasakė Baironui, jog miledi laukia karietoje prie vartų. Jis šlubčiodamas nubėgo, atsiprašė ir pakvietė į vidų.

Šito susitikimo ledi Blesington nekantriai laukė keletą dienų. Bijojo nusivilti ir taip atsitiko. Tikėjosi išvysti aukštą, autoritetingai ir oriai atrodantį vyrą; pamatė dailią, it iškaltą galvą su išraiškingom akim ir menką, ploną, kone vaikišką kūną. Po saulės smūgio jis buvo vėl sublogęs, ir kostiumas ant jo kabojo lyg pirktas gatavų drabužių parduotuvėje. Judesiai buvo nerangūs, nes galvojo apie savo luošumą. Rytojaus dieną atėjo į Blesingtonų viešbutį kiek sutrikęs, labai draugiškas, ir ledi Blesington (prijaukinusi ne vieną vyrą) greit įsitikino, kaip lengva jį prisirišti. Jųdviejų draugystės negadino koketavimas. Anot Bairono, miledi buvo itin gerai aprūpinta „savo paryžietiško dvaro". Baironas tikėjo vyro ir moters draugyste, kai neįsimaišo meilė. Laikė ledi Blesington protinga ir visai atvirai su ja šnekėdavosi tiek per pasijodinėjimus, tiek nuvykęs drauge pusryčių į apylinkių vilas. Ji žymėjosi jo žodžius ir po keleto savaičių pamatė parašiusi vieną gyviausių ir teisingiausių knygų, kada nors sukurtų apie Baironą.

Ledi Blesington puikiausiai suprato tokią sudėtingą asmenybę, kurios pagrindinis bruožas, jos akimis, buvo kilniadvasiškas ir liguistas jautrumas, turėjęs jaunystėje sudaryti puikaus charakterio pagrindą. Per ankstyva pykčio šalna nedavė sudygti sėkloms, bet visai jų neišgaišino. Kai Baironas sakydavosi esąs puolęs angelas, tai buvo tiesa. Turėjo visus angelo elementus, tik žmonės jam buvo tokie beširdžiai ir sukti, jog veidmainystės baimė nustelbė visus kitus jo jausmus.

Ledi Blesington dažnai klausydavosi, kaip jis analizuoja kitų ir netgi savo jausmus: antras Larošfuko, tik dar žiaures-

nis, visur matantis išskaičiavimą ir melą. Rodos, jis su nepaprastu malonumu išverčia juokingon pusėn romantiškus jausmus, o po valandėlės tuos pačius jausmus pareiškia taip stipriai, jog akyse jam sublizga ašaros. Ji suprato, kad griebėsi pašaipos norėdamas nuo jausmų išsigydyti. Pastebėjo, jog patetiškus eilėraščius visada skaito su šypsenėle lūpose ir komišku patosu — savotiškas gynimasis nuo susijaudinimo. Nieku gyvu neprisipažįsta savo kilniųjų savybių ir mielai afišuojasi ydomis.

Nustatė, jog jis nėra netikintis, tik skeptikas, šiaip ar taip, deistas. „Graži diena, mėnesiena, kiekvienas didingas gamtos reginys, — sakydavo jis, — sužadina tauriose sielose stiprų religinį jausmą." Bet iš tiesų buvo ne tiek religingas, kiek prietaringas, ir, rodos, įsižeisdavo, kai kas nepritardavo tai jo silpnybei. Jis kuo rimčiausiai pasakė ledi Blesington, jog Šelis pasirodęs vienai moteriai sode. Tebebijojo penktadienio, nustėrdavo pabėręs druską, sudaužęs stiklinę.

O dar labiau nei įgimtu gerumu ji stebėjosi Bairono sveiku protu; tiesiog nenorėjo tikėti, kad tokia asociali (pasak legendos) būtybė gali turėti sveiko proto, nuteikto antiromantiškai, antiindividualistiškai. Mažai kas yra pareiškęs tiek buržuazinės išminties apie vedybas:

„Jei žmonės taip mylisi, jog nebegali vienas be kito gyventi, tai vedybos — vienintelis ryšys jų laimei užtikrinti... Aš visai neliečiu religijos ir moralės, nors paprastai jų įtaka dešimteriopai padidina sunkumus; bet jeigu ir įsivaizduotume, kad yra tokių, kurie nepažįsta šitų varžtų, tai ir jiems vedybomis nesutvirtintas ryšys neteikia laimės, kai, be tam tikro dvasios subtilumo, jie turi dar ir tauraus išdidumo. Šitokia padėtis žemina, skaudina moterį, atsiliepia jos būdui; žavesys, kuriuo pavergė vyrą, dingsta, ji darosi įtari, greit įsižeidžianti... Ima dvigubai pavyduliauti to, nuo kurio priklauso... o tas gauna vilkti dar sunkesnę naštą nei vedybos, tik be jų respektabilumo."

Be abejonės, Terezos Gvičoli portretas. Ji išties darėsi vis

pavydesnė ir pavydėjo Baiorono netgi ledi Blesington. Bet ypač jis sugebėjo stebėti pats save. Gerai save pažino.

„Aš dažnai mintimis nusikeliu į vaikystės dienas ir negaliu atsistebėti to meto savo jausmų stiprumu; pirmi įspūdžiai neišdildomi. Mano vargšė mama, paskui ir moksladraugiai savo patyčiomis įteigė man, jog savo luošumą turiu laikyti didžiule nelaime, ir aš niekada neįstengiau iš to jausmo išsivaduoti. Reikia gimti labai geram, kad apgalėtum ėdantį kartėlį, kuris per kūno ydą įsimeta į galvą ir tave nuteikia prieš visus."

Baironas buvo iš tų, kurie niekada negali nurimti dėl prarastų jaunystės iliuzijų. Jis sakydavo, jog klysta tas, kas tikisi, metams bėgant, išsigydyti nuo aistrų. Jos tik mainosi: meilę pakeičia šykštumas, pasitikėjimą — įtarumas.

„Štai ką mums duoda metai ir patyrimas... — sakydavo jis. — Jaunystę — proto karštį — aukštinu labiau negu brandos amžių, kurį laikau proto paralyžiumi. Prisimenu jaunystę, kai mano širdis buvo pilna gerų jausmų tiems, kurie bent kiek, rodos, mane mylėjo; o dabar, sulaukęs trisdešimt šešerių (juk tai dar ne senatvė), vos vos įstengiu maišydamas blėstančias tos pačios širdies žarijas atgaivinti lengvą liepsnelę savo sustingusiems jausmams atšildyti."

Kaip turėjo patikti jaunai moteriai ir ją sujaudinti tas ketvirtą dešimtį įpusėjęs mokinys, nepataisomas sentimentalas, veltui besistengiantis tapti ciniku. „Vargšas Baironas", — kažkada jis sakydavo Anabelai vaikišku tonu. Vargšas Baironas, sakė ir ledi Blesington, vargšas Baironas, toks sąžiningas ir silpnas, turįs tiek dorybių ir taip apšmeižtas, vargšas Baironas, „nes su savo genialumu, titulu ir turtais jis — vargšas".

Per tuos du 1823 metų mėnesius — balandį ir gegužę — Baironas labai susibičiuliavo su Blesingtonais. Grafas d'Orsė nupiešė jo ir Pjetro Gambos portretus. Šnekėdamas su ledi

Blesington, Baironas atsigaudavo nuo savo meilužės plepėjimo. Jis buvo liūdnas, kai bičiuliams reikėjo išvažiuoti. Paskutinįkart aplankęs, įteikė visiems trims po dovanėlę. Akyse sublizgo ašaros. Nusišluostęs sarkastiškai pasijuokė iš savo susijaudinimo.

* * *

„Don Žuanas", rodos, sėmėsi peno iš Bairono nuobodulio ir dvasinės vienatvės. Pizoje, paskui Genujoje jis parašė dešimt giesmių — tiesiog stebina jų lengvumas, registrų įvairovė, lanksti forma. Poema išsiplėtė. Žuanas kaip herojus pasiliko, bet jo nuotykiai buvo tik dingstis. Tikrasis siužetas buvo „Guliverio", „Kandido" siužetas: satyra apie Europos elitą. Baironas niekada nemėgo „valdančiųjų klasių". Nuo mažens išauklėtas puritoniška, t. y. opozicine, dvasia, jis ir į Lordų rūmus įžengė tik tam, kad pasakytų rūsčių žodžių savo perams. Jautėsi svetimas aukštuomenėje netgi tuo metu, kai, rodos, gyve- no kaip koks didelis XVIII amžiaus ponas. Audra jį išgujo iš tos aukštuomenės, sužeidė, bet jo nenustebino. Dabar jis iš ramesnės observatorijos stebėjo, į ką pavertė Europą šitie žiaurūs žmonės, ir su malonumu rodė jiems jų doktrinų kruviną galą.

Baironui prikišama šaipymasis iš žmogaus prigimties? Dievuliau brangus! Betgi ką tokio jis pasakė, ko seniai nebuvo pasakę Dantė, Servantesas, Sviftas, Makiavelis, „kurie žinojo, kad šitas gyvenimas nė bulvės nevertas?" Nei gamtos, nei mūsų pačių minties tyrimas neduoda mums tikrybės. Viena sistema ryja kitą nelyginant Saturnas savo vaikus:

Aš nieko nežinau, neneigiu, nieko
Netvirtinu. O ką gi tu žinai,
Išskyrus tai, kad gimus mirt belieka?

Tą mintį Baironas jau reiškė nuo „Čaild Haroldo" laikų, bet tada, matydamas visą religijų ir sistemų tuštybę, jis abejojo ir žmogaus pastangų naudingumu; tik žodžiais gailėjo pavergtos Graikijos. Dabar (gal atsiliepė nesena konspiracija Italijoje, o gal pagavo beviltiškas noras veikti) jis jungė vi-

suotinę abejonę su tikėjimu tam tikra politika. Suvokė, jog metafizinį skepticizmą nebūtina sieti su politiniu skepticizmu. Priešingai. Jei visi mes, nelaimingi žmonės, esame įvelti į šlykščią ir neprasmingą avantiūrą, tai paduokime viens kitam ranką ir pamėginkime, anot Šelio, pakartojusio Gėtės mintį, susikurti pasauliuką ant visatos krūtinės. Kaip skeptikas Volteras, jis irgi norėjo kautis už laisvę.

Ligi mirties aš ginsiu mintį (rimais,
O jei prireiks — ir žygiais) nuo visų,
Kurie ją vadelėt ir pančiot imas...

Pakanka demagogų be manęs:
Aš niekados nepataikauju liaudžiai.
Kas kursto išbadėjusias minias,
Paskui patsai jas niekina ir spaudžia.
Pasėjęs melą ir abejones,
Jis pjauna prakeiksmą ir žūtį skaudžią.

Užvis labiausiai jis puolė karą. Siuntė Žuaną į apgultą Izmailą per Rusijos—Turkijos karą norėdamas parodyti, kiek šitiems „mėsininkams urmininkams", kurie mus valdo, mažai tereiškia žmogaus gyvenimas. Šaipėsi iš karinės šlovės, iš tų, kurie medžioja laipsnius ir medalius, kurie guldo galvas už galioną, už citatą, kur įbrėžtas jų vardas, už Suvorovų, Velingtonų iškėlimą: „Žmogus, nušluostęs nors vieną ašarą, — sakydavo, — labiau vertas garbingos šlovės negu tas, kuris praliejo marias kraujo..."

Išjuokė ir patį tautos didvyrį kunigaikštį Velingtoną:

Europai, britui tu brangus ir šventas
(Beje, už tai ir pinigo gavai):
Kai perlūžo monarchijos ramentas,
Tu jį sėkmingai suremontavai.

Tonas buvo stiprus, kaip tik toks, kad sujaudintų Europą, pilną pusalginių*. Ši „dabartinė" poezija turėjo griebti už šir-

*Atsargos karininkai, gaunantys pusę algos. *(Vert. past.)*

dies visus, kas kovojo, visus, kas kentė nuo savo valdovų egoizmo.

Geriau tegu pasaulis nežinos
Nei tironijų, nei tamsios minios!

Baironas turėjo svarių motyvų įdėti „Don Žuane" ilgą liaupsę Don Kichotui. Sveiko Sančos proto Baironui niekada nestigo, o metai, daugelį išmokantys ironijos ir abejonių, jį, regis, nuo jų išgydė. Don Kichoto nesėkmės jam dabar, atrodo, teikė ne tiek smagumo, kiek skausmo:

Blogiausia, kad skaitytojas kvatoja,
O Don Kichotas, šiaip ar taip, teisus —
Vardan kitų jis veržias į pavojų,
Ir jam tada pats velnias nebaisus.
Tačiau kiekvienas įkyriai kartoja,
Kad jis bjaurus, pamišęs, atgrasus.
Žodžiu, romano išvada liūdnoka
(Bent tam, kas šiais laikais galvoti moka).

Nubausti niekdarį, padėti damai,
Sušildyti netekusį namų,
Tironų jungo nukamuotai žemei
Pagelbėt nuogo kardo aštrumu...
Ir visa tai romano panoramoj
Bus paversta beprasmišku žaismu!
Kovas ir žygdarbius išjuokia protas,
Bet juk Sokratas — irgi Don Kichotas!

Taip Baironas, tas Sentimentalizmo belaisvis juodų kiparisų sode, tas amžinas proto jaunuolis, svajojo apie šlovingus nuotykius ir liberalią riterystę. Ar ne jo pareiga parodyti Džonui Buliui kai ką iš šito niekingo gyvenimo? Keliose strofose jis buvo Juvenaliu, Pamokslininku. Paskui jį nusiviliojo praeities meilė. Įkandin Žuano vėl žengdavo į salonus, kuriuose kažkada viešpatavo, ir satyra virsdavo „balade apie senų laikų įsimylėjėlius".

Kuo jis norėjo būti? Hamletu ar Don Kichotu? Karštu

teisingumo gynėju, kuris nieko nebijo, o palaužtas negailestauja dėl nesėkmių, ar neveikliu svajotoju? Ar jis pats žinojo? Buvo nepastovus. Vaikiškos iliuzijos tebesimaišė su blaiviausia išmintimi. Tai jis trokšdavo pertvarkyti pasaulį, tai nuolankiai stebėdavo amžiną ir beprasmį judėjimą:

Dviejų pasaulių riboje plevena
Gyvybė tarsi gęstanti žvaigždė.
O, kaip mažai mes žinom, Dieve mano!
Ir ką gi mums atneši, ateitie?
Vilnis į krantą amžinatvė gena.
Mes tik puta. Nespėsim tart sudie.
Kur buvo šalys — ten kapai iškyla,
Ir viskas grimzta į visatos tylą.

XXXIV
Herojus ir karys

Vienas dalykas išimtinai būdingas Baironui — tai jo tvirtas sveikas protas.

Dizraelis

Didiesiems mūsų gyvenimo įvykiams dirvą dažnai paruošia tokie menkučiai faktai, kad mes jų lyg ir nepastebime; mūsų veiksmai, mūsų kalbos supa mus vis siauresniu tinklu; pasilieka atviras vienas kelias; pagaliau išmuša valanda, kada reikia galva užmokėti už savo žodžius. Beveik visiems herojams taip atsitikdavo; neleisti kūnui išsižadėti proto kvailysčių — štai kas yra heroizmas.

Jau porą metų Baironas su melancholišku susidomėjimu protarpiais sekė graikų sukilimo augimą. Pizoje, kai Mavrokordatas išvyko pas sukilėlius, Baironas visiems aplinkiniams sakė, kad norėtų lydėti kunigaikštį. Apie tai rašė Mūrui, kal-

bėjo Gambai, Medvinui (tas užsirašė sakinį: „Aš noriu dar kartą nuvažiuoti į Graikiją ir, galimas daiktas, ten mirsiu"), Treloniui, kuris tuo netikėjo. Tiesą pasakius, niekas iš Pizos draugijos rimtai nežiūrėjo nė į vieną Bairono projektą, kad ir koks jis būtų buvęs. Jie taip dažnai keisdavosi. Venesuela, Jungtinės Amerikos Valstijos, Anglija, Graikija — jo vaizduotė trumpai tepuoselėdavo šias svajones. Paskui, būdavo, moters aimanos ar poema jį sulaiko, išgąsdina blogas ženklas, ir jis pasilieka. Draugai apie jį buvo susidarę galutinę nuomonę. Jis buvo moteriškas, silpnas, jautrus, žodžiu, visais atžvilgiais tikra veiksmo žmogaus priešingybė.

Tačiau projektas į Graikiją pasirodė besąs patvaresnis už kitus. Ne dėl to, kad Baironas būtų nekentęs turkų. Jis geru žodžiu minėjo baltabarzdžius pašas, kurie jį priėmė 1810 metais. Gailėjo pavergtos Graikijos, bet nematė kelio jai išvaduoti. Dabar sukilimas, rodos, galėjo pasisekti. Turkai nesugebėjo įtvirtinti krašte savo administracijos. Jie ten sudarė „laikinai Europoje įsikūrusią stovyklą", bet stovyklą šturmu visada galima pakelti, ir palyginti buvo lengva juos išvyti.

Tad kodėl graikai neišsivadavo XVIII amžiuje? Todėl, kad iš visų žmogiškųjų jėgų tik dvasinės jėgos yra sėkmės laidas. Kad sukiltum, reikia tikėti sukilimu. Graikai, kaip italai, kaip lenkai, tik iš Prancūzijos revoliucijos sužinojo žodžius: laisvė, tautų teisė. Išsivertė „Marselietę". „Čaild Haroldo" strofos sudomino Europą jų likimu. Graikai liovėsi žiūrėję į savo vergiją kaip į gamtos dėsnį. Vadinasi, liovėsi buvę vergais.

Judėjimui pradžią davė slaptos draugijos, kurios tikėjosi paramos iš Rusijos. Bet Meternichas nesnaudė, privertė carą pamatyti „revoliucijos ženklą Graikijos įvykiuose". Ne mažiau priešiškai buvo nusiteikusi ir Anglija. Pito žodžiai: „Aš atsisakau leistis į kalbas su žmogumi, kuris nesupranta, kad anglų interesams būtinas Otomanų imperijos integralumas" tebebuvo viena iš tų magiškų pasenusių aksiomų, kuriomis taip dažnai vadovaujamasi Didžiosios Britanijos užsienio politikoje. Prancūzija, tebesanti Šventosios Sąjungos globoje, galėjo pasiųsti tik pavienių savanorių. Graikams beliko pasikliauti savo jėgomis.

Nuo 1821 metų įsiliepsnojo keletas sukilimo židinių. Patrų arkivyskupas Germanas, kunigas ir karys, pasitraukė į kalnus. Tą pačią dieną Kolokotronis*, vienos gaujos vadas, pakėlė Morėją. Kitas sukilėlis Odisėjas užėmė dalį rytinės Graikijos. Vakaruose šeimininkavo kunigaikštis Mavrokordatas. Per didelis buvo skirtumas tarp šio jauno išsilavinusio europiečio su redingotu, auksiniais akiniais ir kalniečių banditų, kaip Odisėjas ir Kolokotronis, kad jie galėtų susitarti. Graikų vadų nesantarvė padėjo turkams išvengti sutriuškinimo. Bet užsieny graikų pergalės sukėlė didžiulį visų kraštų liberalų entuziazmą. Buvę Napoleono karininkai, Jėnos universiteto studentai, šveicarų mistikai vyko kautis už Graikiją.

Anglijos vyriausybė buvo nusistačiusi prieš sukilimą, bet, 1823 metų sausį graikų deputatui Luriočiui atvažiavus ginti Graikijos reikalų, kai kurie pažangesnieji vigai numatė „lengvą ir dramatišką kirtį vidaus politikos lošime" ir įsteigė komitetą su būstine „Karūnos ir inkaro" smuklėje. Tas komitetas, kaip visi komitetai, išleido nereikalingų dokumentų, kėlė prašmatnius pietus ir beveik nieko neveikė. Į jį įėjo nuostabusis Džeremis Bentamas** (jis nukalė žodžius „internacionalinis", „kodifikuoti", reformavo įstatymus, logiką, kalėjimus ir universitetus), deputatai radikalai, kaip Berdetas***, Hobhauzas, bankininkai, kaip Kinerdas ir kiti; komiteto sekretorius buvo misteris Džonas Bauringas****, poliglotas ir Bentamo mokinys.

Pirmame komiteto posėdyje buvo nutarta pasiųsti į Graikiją Edvardą Blekirą (jis parašė keletą knygų apie Is-

*KOLOKOTRONIS TEODORAS (1770—1843) — graikų nacionalinio išsivadavimo revoliucijos veikėjas. 1823 m. paskirtas vyriausiuoju graikų kariuomenės vadu Morėjoje (Peloponese) ir laikinosios vyriausybės viceprezidentu. *(Vert. past.)*

**BENTAMAS DŽEREMIS (1748—1832) — anglų filosofas ir teisininkas. *(Vert. past.)*

***BERDETAS FRANSIS (1770—1844) — anglų radikalas, nuosaikios parlamento reformos šalininkas. *(Vert. past.)*

****BAURINGAS DŽONAS (1792—1872) — anglų rašytojas ir žurnalistas. *(Vert. past.)*

paniją ir Ispanijos revoliuciją) ryšiams užmegzti ir padėčiai ištirti. Trelonis, pažinojęs Blekirą, vasario mėnesį parašė jam, kad Baironas dažnai sakydavęs norįs važiuoti į Graikiją. Hobhauzas su Kinerdu šypsojosi; „brangusis berniukas" netiko į kariuomenės vadus. Šiaip ar taip, jo vardas galėjo praversti. Blekiras pranešė Baironui, jog, keliaudamas į Graikiją, užvažiuosiąs į Genują su juo pasimatyti. Taip aplinkybės įsuko Baironą į veiksmo mechanizmą.

* * *

Balandžio mėnesį Blekiras su Luriočiu atvyko į Kaza Salucą, ir Baironas pasisakė galįs liepos mėnesį važiuoti į Levantą, jei komitetui tai atrodytų naudinga. Kodėl gi jam nenuvažiuoti? Ta kelionė suteiktų naujų įspūdžių, kurių taip trūko monotoniškame Genujos gyvenime, ir parodytų, kad jis ne tiktai eiliakalys.

„Būti pirmu žmogumi krašte (ne diktatoriumi) — ne Sula, o Vašingtonu arba Aristidu*, iškilusiu gabumais ir tiesa, — vadinasi, prilygti dievybei."

Jis seniai užsirašė šią mintį ir iki šios dienos taip tebegalvojo. Jį visada traukė daryti „tai, ką nedaugelis tepadarytų arba niekas nepadarytų". „Liberal" krachas, tam tikras jo paskutinių publikacijų nepopuliarumas — viskas vertė jį susimąstyti, kad reikia vėl patraukti visuomenės opiniją. Poetas jai nebepatinka. O gal Anglija neklysta? Ir pats manė, jog jo tikrosios savybės greičiau turėtų pasireikšti aktyviame gyvenime. Visada save laikė kariu arba valstybės veikėju, dėl luošumo negalinčiu gyventi tokio gyvenimo, kokiam buvo skirtas. Nuo šiolo panoro „pasišvęsti politikai ir geram tonui".

*ARISTIDAS (apie 540—467 m. pr. m. e.) — Atėnų politikos veikėjas ir karvedys, graikų istorikų pramintas Teisinguoju. *(Vert. past.)*

„Jei pagyvensiu dar dešimt metų, pamatysit, jog aš neišsikvėpęs. Nesakau literatūroje, nes tai — niekai; nors ir keisti jums pasirodytų mano žodžiai, aš netikiu, kad rašymas — mano pašaukimas. Pamatysit, jei tik leis Laikas ir Fortūna, aš šį tą nuveiksiu ir nustebinsiu visų laikų filosofus."

Bet šia auka jis tikėjosi ne tiek išpirti kaltę visuomenės akyse, kiek išgelbėti Baironą savo paties sieloje. „Manfrede" parodė, kad jam Pragaras buvo vidinė drama. Taigi nesantarvę, šėlstančią nuo pat jaunų dienų tarp to Bairono, koks jis galėjo būti, ir to Bairono, koks iš tiesų buvo, didelis heroizmas galėjo išspręsti karštuolio mokinio naudai. Sąsiuviny jis pabrėžė keletą eilučių — nebaigtos giesmės pradžią:

Kai mirusieji kelias iš grabų,
Nejaugi aš galiu ramiai gulėti?
Tironai siaučia — kaip galiu tylėti?
Pribrendo derlius — pjauti jo skubu!
Dygliuotas mano guolis. Aš nesnaudžiu.
Kasdien man ausyse trimitas gaudžia,
*Jo aidas atsiliepia širdyje**...

„Eilėraštukas", kaip jis juokais nuleisdavo, ir niekas geriau už jį nežinojo, kiek skiriasi realūs jausmai, tokie, kokius matydavo jo pašaipus sveikas protas, nuo jausmų, išreiškiamų eilėmis. Bet ir negailestingiausiai viską analizuodamas, su ironiška šypsena klausydamasis bičiulių kalbų „Graikijos klausimu", aiškiai suvokė, jog laisvės meilė ir didelių darbų troškimas — tai jo tikroji, galingoji stichija.

Per savo gyvenimą sutikęs tiek ir tiek kliūčių, trukdžiusių veikti, negalėjo nebijoti tų, kurios prieš jį tebestovėjo. Pirmiausia — Tereza. Žinojo tos „kvailos padermės" užsispyrimą, žinojo, kad niekada prieš ją neatsilaikydavo.

„Ponia Gvičoli, aišku, nesutiks, kad aš ją palikčiau, nors ir

*Vertė Aleksys Churginas

keliems mėnesiams; jei ji sugebėjo paveikti mane, kad negrįžčiau į Angliją 1819 metais, tai sėkmingai gali neišleisti į Graikiją 1823."

Bet pirmiau nei įtikinti Terezą jam rūpėjo vienas svarbesnis ir daug skausmingesnis klausimas: ar Londono filheleninis komitetas išties nori, kad jis bendradarbiautų? Nuo 1816 metų proskripcijos jis į visa, kas angliška, žiūrėjo su parijo baime. Vaizduotei nėr baisesnių priešų už tuos, kurių nematome. Manė, jog anglai smarkiai tebeširsta ant jo, ir davė sau žodį nieko iš jų neprašyti, kad neturėtų progos jam atsakyti. Nepaprastai kukliai pasiūlė savo paslaugas Hobhauzui ir apsidžiaugė, kai po gan ilgos ir skaudžios tylos sužinojo esąs išrinktas komiteto nariu. Šio laikotarpio laiškai jį parodo iš pačios gerosios pusės — dosnų (tučtuojau pranešė pasiryžęs prisidėti pinigais ir nupirkęs pasiuntė medikamentų, parako), paprastą, o ypač nuostabiai tikslų.

Misterio Bauringo laiškas Baironui mirgėjo įprastiniais štampais „apie klasikinę laisvės žemę, menų ir genijaus lopšį, dievų buveinę, poetų rojų bei kitus gražius dalykus". Būtent šitokio tono Baironas nepakentė prozoje. „Entuziazmas", — sakydavo šlykštėdamasis. Jis atrašė raportą apie graikų padėtį kaip puikus štabo viršininkas:

„Atrodo, reikalingiausi graikams dalykai: pirma, lauko artilerija, lengva ir tinkama naudoti kalnuose; antra, patrankų parakas; trečia, medikamentai lauko kilnojamajai ligoninei..."

Keturi puslapiai — išvien faktų, ko graikams trūksta, kaip geriausia tai persiųsti, su kuo palaikyti ryšį. Parodė visai tokį pat blaivų protą kaip Kiti Gordon apskaičiuodama Niūstedo išlaidas. Pikantiškas kontrastas, palyginus su tuščia komiteto gražbylyste.

Vis dėlto ar jis buvo (kaip pats manė, nors draugams kitaip atrodė) veiksmo žmogus? Teisybė buvo sudėtingesnė. Tikrai gimęs veiklai, nes buvo apdovanotas ir drąsa, ir realy-

bės pajautimu, ir tiksliai mąstančiu protu, Baironas per savo neryžtingumą liko svajotoju. Norėjo vienu metu būti tautų gynėju ir pasileidėliu didiku, vyru ir Don Žuanu, volterininku ir puritonu. Kovojo su anglų visuomene ir troško iš jos privilegijų. Nei konservatorius, nei radikalas, jis buvo anglų politikoje tas nelaimingiausias padaras, draskomas prieštaravimų — vigas. Jam visada trūkdavo to minties ir elgesio vieningumo, būtino dideliems sumanymams.

Bet šitoje graikų avantiūroje viskas buvo paprasta. Jo kilmės prietarai nesikirto su troškimu išvaduoti svetimą tautą. Priešingai, jautė, jog susilauktų anglų viešosios visuomenės pritarimo, jei, pasidavęs kažkokiems sunkiai nusakomiems ir stipriems motyvams, antikiniams prisiminimams, herojinėms legendoms, imtųsi šio vaidmens. Nuo to laiko aprimęs jo protas dirbo visu pajėgumu, aiškumas, atsargumas davė gražių rezultatų, ir Baironas darėsi visai tinkamu vadu.

* * *

Artinosi vasara, ir senas Bairono priešas Likimas, rodos, buvo maloningesnis nei visada. Grafas Gamba susilaukė tremties įsako panaikinimo ir leidimo grįžti į Raveną, jei kartu važiuos duktė. To norėjo popiežius ir grafas Gvičolis. Vyras žadėjo atleisti su viena sąlyga, visai protinga, anot Bairono, kuris būdavo labai teisingas savo meilužių vyrams: „kad nebematytų savo namuose jo kaip subnuomininko". Brolis Pjetras Gamba, kurį Baironas vis labiau ir labiau mylėjo už drąs- ą, karštai troško kartu važiuoti į Graikiją. Tėvas, brolis, vyras, meilužis (kaip kažkada buvo su Karolina Lem) — visi vienu balsu patarinėjo poniai Gvičoli susitaikyti su vyru. Moters aistra dar sykį subūrė prieš save visų jėgas. Bet Tereza, remdamasi Jausmu, nė nemanė, anot Bairono, skaitytis su pusės Romanijos ir popiežiaus valia, ir visa tai dėjosi, — pridūrė jis baisėdamasis, — po ketverius metus trukusio ryšio.

Jeigu jis taip nori važiuoti į Graikiją, sakė Tereza, tegul važiuoja, jinai jį lydės; jau įrodė, kad moka kentėti už laisvę.

„Tai, aišku, paikas sumanymas, nes tada reikės saugot ją nuo pavojų, visa kita atsisakant.. Antra vertus, jei ji iškels sceną, turėsime dar vieną istoriją apie nežmonišką elgesį ir sulaužytą gyvenimą, apie ledi Karolinizaciją ir apie ledi Baironizaciją, ir apie Glenarvonizaciją, — viskas prireikus bus panaudota prieš mane. Joks kitas vyras pasauly nėra tiek nuolaidžiavęs moterims, o pelniau iš to jų kankintojo reputaciją. Šiaip ar taip, darysiu, ką galiu, ir turiu viltį... Jei mesčiau vieną moterį dėl kitos, jai būtų šioks toks pagrindas skųstis, bet, kai išties vyras trokšta išvykti kilniais sumetimais norėdamas atlikti didžią pareigą, šitas egoizmas, saky- čiau, peržengia visas ribas."

Pagaliau birželio pradžioje viskas, rodos, susitvarkė. Tėvas išsivežė ašaromis plūstančią Gvičoli. Hantų likimas buvo užtikrintas: Baironas apmokėjo jų kelionę iki Florencijos ir perleido savo pajų „Liberal", taip pat autorines teises už žurnale atspausdintus kūrinius. Blekiras iš Graikijos kvietė Baironą. Dabar reikėjo skubiai važiuoti. Jaunajam Gambai pavedė frachtuoti laivą. Jis buvo labai mielas vaikinas, tik, anot italų, „blogas" akis turėjo. „Kiekvieno uždavinio imdavosi rimtai ir sąžiningai; viską susižymėdavo tiksliai, kruopščiai, kiekvieną naują puslapį — sunkiai teįskaitomą — pradėdamas, Bolonijos universiteto papročiu, žodžiu Considerando*. Paskui viskas eidavo velniop."

Jo pasirinktasis „Herkulis" buvo prastas laivas, netinkamas plaukioti jūra. Paprašytas nusamdyti gydytoją, paėmė studentą Bruną, kupiną gerų norų, bet neprityrusį ir siaubingai bijantį Bairono. Vėliau Brunas prisipažino, kad buvo prisiklausęs šnekų, esą už menkiausią klaidelę Baironas liepsiąs jį užpjudyti savo šunimis arba nugalabyti savo totoriui. Tas totorius buvo šaunusis Tita, o šunys — nepavojingi. Bet iš baimės, giliai slepiamos širdy, Brunas pasidarė nervingas. Per visą šią kampaniją, kai tik kas nors iš ekspedicijos narių susirgdavo, Brunas apsipildavo ašaromis, imdavo grąžyti rankas

*Atsižvelgiant *(lot.)*.

ir būdavo visai kaip be galvos. Iš Florencijos prisistatė Trelonis, Bairono paprašytas drauge plaukti į Graikiją. Pasirinkimas buvo ne iš pačių gerųjų; Trelonis nemėgo Bairono ir vyko nelojaliai nusiteikęs; sakėsi norįs pasinaudoti Bairono vardu, kad patektų į Graikiją, o ten jau veiktų savo nuožiūra.

Pagal savo piešinį Baironas užsakė sau ir Treloniui „du homerinio dydžio šalmus, panašius į tą, kuris „Iliados" šeštoje giesmėje taip išgąsdino mažiuką Astianaktą. Po aukšta lenkta plunksna švietė jo herbas ir devizas Crede Biron, o tą šalmą laikė platus pasmakrės diržas, atrodantis itin grasiai". Bet atvykęs Trelonis atsisakė savąjį užsidėti, ir šalmai pasiliko Genujoje.

* * *

1823 metų liepos tryliktąją visi buvo laive. Baironas, kad ir koks prietaringas, sutiko išplaukti penktadienį, ir dargi tryliktąją. Be Trelonio, su juo vyko Brunas, Gamba ir aštuonetas tarnų, tarp kurių buvo Flečeris ir Tita; jis pasiėmė penkis arklius, ginklų, amunicijos, dvi nedideles patrankas ir penkiasdešimt tūkstančių ispaniškų dolerių. Kepino saulė, oras buvo toks tykus, jog nebuvo galima pakelti inkaro. Miestas atrodė it amfiteatras, nupliekstas akinančios saulės. Vakarop Baironas išlipo į krantą ir po medžiu papietavo: valgė sūrį ir vaisius. Pagaliau apie vidurnaktį pakilo vėjas. „Herkulį" ėmė mėtyti bangos. Audros išsigandę arkliai sulaužė aptvarą; reikėjo sukti į uostą. Baironas pasakė, jog bloga pradžia — geras ženklas, bet susimąstyt susimąstė. Savo bankininkui Beriui prisipažino, kad beveik norėtų atsisakyti šios kelionės. „Bet Hobhauzas ir kiti juoksis iš manęs." Užsimanė dar grįžti į Kaza Salucą; įėjęs pasakė Gambai: „Kažin kur mes būsime po metų?" Paprašė palikti vieną ir keletą valandų praleido begalvodamas tuščiuose kambariuose.

Bairono jausmai buvo maišyti. Troško palikti šį namą, nes jame nebuvo laimingas, ir jo gailėjosi. Bijojo, kad neapniktų praeities liūdesys. Kartais vaizduotė jam piešdavo gyvenimą po sėkmės Graikijoje — pergalė atpirks praeitį, Anabela do-

vanos, — bet dažniausiai galvodavo apie misis Viljams pranašystę. Jis iš tiesų manė einąs į mirtį.

Jeigu būtų galėjęs rimtai žiūrėti į save ir laikyti šią mirtį herojiška, tai jį būtų dar palaikę, bet savo baisiuoju humoru pats save triuškindavo. Jis sakė ledi Blesington:

„Mano akys niekada nemato, į kokią beprotybę aš leidžiuos aistros pagautas, iki susipainioju tiek, jog būna nebeįmanoma garbingai pasitraukti. Tada atsiranda protas — beje, nelaiku, — ir nuveja entuziazmą, kuris mane vedė į tą žygį ir be kurio negalėčiau toliau jo vykdyt. Po to atkalnė man darosi per stati. Net jeigu nuo to priklausytų mano gyvenimas, aš paskui neįstengiu vėl įkaitinti savo vaizduotės, o kai imu mąstyt apie savo padėtį, galvoj kyla komiški vaizdai ir mintys. Jei išnešiu sveiką kailį iš šios kampanijos (o tai didelis „galbūt" mano istorijos tęsiny), parašysiu ta tema dvi poemas: epinę ir burleskinę, kuriose nė vieno nepagailėsiu, o užvis mažiausiai savęs..."

Vakarop nuvyko į miestą, išsimaudė šiltoje vonioje ir grįžo į „Herkulį". Pagaliau ėmė pūsti palankus vėjas. Ekspedicija sustojo Livorne, kur Bairono laukė maloni staigmena — Gėtės eilėraštis, liudijantis didžiojo poeto susižavėjimą juo. Ten rado ir Augustos dovaną — vieną pirmų „Šv. Elenos salos memorialo"* egzempliorių. Šią knygą, aišku, labai pamėgo. Laive Baironas buvo linksmas ir mielas bendrakeleionis. „Boksuodavosi su Treloniu, fechtuodavosi su Gamba, pietums vienas valgydavo sūrį, agurkus užsigerdamas sidru, savo pistoletais šaudydavo žuvėdras, štiliui užėjus, plaukiodavo, žaisdavo su savo šunimis ir krėsdavo juokus su „Herkulio" kapitonu, prityrusiu jūreiviu, tik girtuokliu."

Tasai kapitonas Skotas susidraugavo su Flečeriu, ir vieną

*LASKAZAS EMANUELIS (1766—1842) — prancūzų istorikas. Lydėjo Napoleoną I į Šv. Elenos salą ir ten užrašė jo atsiminimus „Šv. Elenos salos memorialas". *(Vert. past.)*

dieną, kai abu herojai susėdę gurkšnojo grogą, Baironas nugirdo jųdviejų kalbą. „Ko tavo ponas trenkiasi į tą laukinį kraštą?" — pasiteiravo kapitonas Skotas. Flečeris ir pats ne sykį kėlė sau šį klausimą. „Tenai vien uolos ir vagys, — sakė jis, — gyvena jie urvuose ir landžioja iš jų it lapės. Apsiginklavę didžiuliais šautuvais, pistoletais ir peiliais." Flečeris blogu žodžiu minėjo Graikiją ir graikus; jis buvo turkofilas: „Turkai — vieninteliai gerbtini žmonės tame krašte. Jeigu jie pasitrauks, Graikija bus tikras beprotnamis, išleidęs į laisvę bepročius. Tai blusų, musių ir vagių kraštas. Ko milordas ten vyksta? Vienas Dievas težino." Tą akimirką pamatęs, kad ponas klausosi, pridūrė: „Ir mano ponas nepasakys, jog tai netiesa." — „Ne, — atsakė Baironas, — tai tiesa tiems, kurių kiauliškos akys nieko daugiau gyvenime nemato."

* * *

Ekspedicija išmintingai nutarė pirma plaukti ne į Graikiją, kur dėl besivaidijančių partijų būtų sunku pasirinkti uostą, o į Jonijos salas ir ten palaukti Blekiro su tikslesnėmis žiniomis. Septynios salos buvo Didžiosios Britanijos protektorate. Jos sudarė neutralią zoną, bet tas neutralitetas bus atlaidus Baironui. Iš pradžių buvo nutarę sustoti Zantės saloje, tačiau vienas kelyje sutiktas anglas patarė Kefalinijoje: ten anglų rezidentu buvo pulkininkas Nepiras, puikus žmogus ir didelis graikų bičiulis. Rugpjūčio pirmąją „Herkulis" išmetė inkarą svarbiausiame Kefalinijos uoste — Argostolyje. Čia Baironas patyrė didelį nusivylimą: Blekiras, nieko nepranešęs, prieš dvi savaites išplaukė į Angliją. Dievaži tie anglų komiteto nariai nepakenčiamai aplaidūs. Privertę jį mesti namus, darbą, meilužę, dabar paliko vieną nežinomoje saloje be instrukcijų, be nurodymų, be tikslo.

Tris savaites „Herkulis" stovėjo reide Argostolyje. Baironas negalėjo apsispręsti, ar verta jam užmegzti ryšius su anglų pareigūnais. Tarp jų buvo karininkų. Kaip jie jį priims? „Būdamas liguistai jautrus, egocentriškas, manė pasidaręs nea-

pykantos ir pajuokos objektu visiems anglams ir su moterišku drovumu bijojo net pagalvoti, kad jam teks pradėti su jais kalbą." Jis labai nustebo, kai 8 karališkojo pulko karininkai pakvietė jį pietų, o dar labiau — kai, pietums baigiantis, visi atsistoję pakėlė taures į jo sveikatą. Jis atsakė šiltais žodžiais, paskui pasilenkė prie pulkininko ir paklausė, ar viską pasakė kaip reikiant. Buvo truputį išsigandęs, bet didžiai laimingas.

Anglai jį gerai priėmė, o graikų pabėgėliai saloje prisirišo prie jo kaip prie išgelbėtojo. Žinojo, kad jis — turtingas ir garsus. Suliotai, tos beveik laukinės genties kariai, kurių svetingumą romantiškai prisiminė dar iš pirmos kelionės, plūste užplūdo „Herkulio" denį. Susižavėjęs jų spalvinga išore, keturiasdešimt nusamdė savo asmeninei sargybai. Bet greit pasigailėjo taip padaręs. Mandagusis ir veiklusis Gamba neprašytas ėmėsi juos rikiuoti ir išaiškino, kad daugelis iš jų nei suliotai, nei graikai. Keletą dienų juos bandęs, Baironas apmokėjo jiems už du mėnesius į priekį, kelionę iki Misolungio ir laimingai jų atsikratė.

Per visą Kefalinijos laikotarpį Baironas rodė begalinį dosnumą. 1823 metų birželį už trisdešimt keturis tūkstančius svarų buvo parduotas Ročdeilis. Visus tuos pinigus nusprendė panaudoti, jei reikės, Graikijos išvadavimui. „Mano paties potraukiai — labai paprasti, o mano pajamos — žymios kiekviename krašte, išskyrus Angliją; jos tokios kaip Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento, Anglijos ministro ir Prancūzijos ambasadoriaus kuriame nors dideliame Europos karalių dvare." Bet dabar labiau nei kada pasiryžęs viską atiduoti graikams, norėjo tai daryti protingai. Trelonis, komiškos operos herojus ir greičiau avantiūristas negu karys, nesuprato, kodėl Baironas tučtuojau nevyksta į Graikiją. Į kokią Graikiją? atsakydavo Baironas. Su kuriais dėtis: su Kolokotroniu Morėjoje, suliotu Bocariu Misolungyje ar su plėšiku Odisėju Atėnuose? Niekas nežinojo. Kiekvienas vadas, subūręs porą dešimčių vyrų, siųsdavo emisarą pas Baironą. Blekiras, pagaliau susipratęs parašyti, patarė laukti. Pulkininkas

Nepiras sakė: „Į Graikiją sunku patekti, bet dar sunkiau iš jos ištrūkti." Ir dar sakė, jog be poros europietiškų pulkų ir kilnojamųjų kartuvių niekas neturėtų imtis vadovauti Graikijos reikalams. Be to, turkai tebebuvo stiprūs, ir jų laivynas blokavo pakrantes. Kapitonas Skotas nesutiko rizikuoti savo laivu turkų patruliuojamoje jūroje. Kas Baironui galėjo būti kvailiau, kaip pakliūti į nelaisvę? Į rugpjūčio pabaigą jis nusprendė kurį laiką pasilikti Kefalinijoje ir išsinuomojo namą Metaksatoje, nedideliame salos kaimelyje.

***

Metaksatoje Baironas patyrė paradoksalią laimę. Niekada jo gyvenimas nebuvo toks paprastas kaip ten. Norėjo gyventi kareiviškai. Asketizmas jam visada pataisydavo ir sveikatą, ir nuotaiką. Gamba su gydytoju Brunu buvo jo vieninteliai draugai. Kartais susitikdavo su kefaliniečiu grafu Deladecimu, kurį buvo praminęs Ultima Analise: mat grafas kiekvieną sakinį pradėdavo žodžiais: „In ultima analise".* Susirado ir pažą, graikiuką Luką, naują Edlstoną.

Rytą Baironas rašydavo, išgerdavo puoduką arbatos, pasijodinėdavo, paskui suvalgydavo daržovinius pietus, o vakare skaitydavo „Memorialą, arba generolo Marso gyvenimą", Augustos dovaną. Kasdien pas jį ateidavo graikų delegacijos; pagalbos prašantys pabėgėliai visada ją gaudavo. Vaiskią mėnesėtą naktį žiūrėdavo į salas, į kalnus, į jūrą, į tolumoje dunksantį Graikijos krantą.

Laimė? Iš tiesų tai buvo laimė. Jokia aistra nedrumstė jo sielos ramybės. Joks kritiškas žvilgsnis jo nesekė. Argi būtų galima jam ką nors prikišti? Jis atvyko čia kaip dera garbingam žmogui. Viename ilgame Augustai rašytame laiške, stengdamasis pavaizduoti, kiek reikia kantrybės ir filosofijos vietinėms intrigoms išpainioti, Baironas pridūrė: „Jei manai, kad vertą šį laišką duoti perskaityti ledi Bairon, gali pasiųsti

*Galų gale *(it.)*.

nuorašą." Galgi rūsčioji Anabela, kurios nuomonę vertino, pagaliau ims ir jį pagirs?

Be ekspedicijos į Itakę, kuri baigėsi gana nesėkmingai (Baironą ištiko karštligės priepuolis), vienintelis nuotykis per visą laiką buvo dvasinio pobūdžio. Saloje gyveno vienas labai religingas škotas gydytojas, pavarde Kenedis, platinantis Bibliją tarp Jonijos salų graikų. Tasai gydytojas, sykį bediskutuodamas su keliais karininkais volterininkais apie religiją (Baironas buvo neseniai atvykęs), apsiėmė jiems įrodyti Šventraščio tiesas taip įtikinamai kaip Euklido teoremas. Baironas pareiškė norą dalyvauti susirinkime. Tai, žinoma, sukėlė didelį visų susidomėjimą. Vienas draugas, sutikęs jį ten jojant, pasakė: „Aš manau, kad jūsų šviesybė atsivers į tikėjimą." — „Ir aš taip manau", — rimtai atsakė jam Baironas. Pas Kenedį jis atsisėdo ant sofos, o kiti — aplink stalą, ir gydytojas pradėjo savo pranešimą.

Pirmiausia jis panagrinėjo skirtumą tarp Biblijos skelbiamos krikščionybės ir žmonių praktikuojamos krikščionybės. Baironas buvo nusprendęs kantriai klausytis, bet visi į jį žvilgčiojo, ir netrukus jis paprašė žodžio. Pasisakė, kad iš mažens motina jį labai religingai augino, kad jis visada karštai domėjosi religijos klausimais, perskaitė daugybę teologinių veikalų, bet Šventraščio taip ir negalėjo suprasti. Pridūrė, kad visada gerbtų nuoširdžiai tikinčius ir jais labiau pasikliautų negu kitais, bet gyvenime sutikęs pernelyg daug dievotų žmonių, kurių elgesys nesiderinęs su jų išpažįstamais principais. Paskui, trumpai pašnekėjęs apie savo seną draugą Velnią, apie Ievą ir Žaltį, vėl grįžo prie neišsprendžiamos, jį kankinte kankinančios temos: pasaulyje tiek baisių ir beprasmių blogybių, kaip visa tai leidžia gerasis Kūrėjas? Esą stengdavęsis pasikalbėti beveik su kiekvienu sutiktu luošiu ir konstatavęs, kad jų istorija buvusi vienas vargas ir liūdesys nuo pat gimimo.

„Kuo gi jie užrūstino Kūrėją, kad jis juos taip nubaudė? Kodėl jie gyvena ir miršta tokioje baisioje būklėje? Daugelis

nė girdėti negirdėję apie Evangeliją. Kam jie reikalingi pasauly? Kiek jų kenčia kūno kančias, nuolatinį skurdą, diena iš dienos velka darbo jungą; paskendę tamsume arba prietaruose, neturi nei laiko, nei gali paskaityti Bibliją, net jeigu ir gautų."

Gydytojas atsakė, jog blogio kilmės problema — pernelyg plati tema; blogis atsirandąs ten, kur trūksta pamaldumo, be to, nelaimės šioje žemėje leidžiančios sielai tikėtis geresnio gyvenimo. Kai jis ėmė kalbėti apie Dievo visagalybę ir priminė seną puodžiaus ir molio paveikslą, Baironas sušuko: „Jei mane sudaužytų į šukes, aš tikriausiai paklausčiau puodžių: „Kodėl jūs su manim taip elgiatės?" Bairono argumentai klausytojus, rodos, sudomino labiau negu gydytojo; jam išėjus, gydytojas prikišo savo draugams, kad pasidavė svečio titulo ir šlovės galiai.

Bet dorasis Kenedis greit pamiršo skriaudą. Atėjo pas Baironą į namelį Metaksatoje dar pasikalbėti šia tema ir negalėjo atsistebėti jo bibline erudicija. „Taip, aš skaitau Bibliją daugiau, nei jūs manote. Mano sesuo, puiki moteris, man padovanojo Bibliją, ir aš ją dažnai skaitau." Ir atnešė iš miegamojo gražiai įrištą kišeninę Bibliją, Augustos dovaną. Kai per šį disputą Kenedis veltui ieškojo kažkokios vietos savo argumentacijai paremti, Baironas tučtuojau ją rado. Stebino Kenedį klausimais apie Velnią, apie Endoro žyniuonę:

„Aš maniau ir tebemanau, jog tai pati geriausia scena apie žyniuonę, kokia tik buvo kada nors parašyta. Nuneša visas mano skaitytas knygas apie vaiduoklius. Panašaus siužeto geriausias traktavimas — Gėtės Mefistofelis. Žinoma, jūs labiau vertinate Bibliją, Dievo įkvėptą knygą, bet, jei paskaitytumėt „Faustą", pamatytumėt, jog tai — viena aukščiausių žmogiškų koncepcijų."

Gydytojas nusišypsojo iš šios keistos asociacijos ir prisipažino, jog niekada jam neatėjusi į galvą mintis žiūrėti į Bibliją

kaip į literatūrinį kūrinį. Paskui ėmė primygtinai įrodinėti, kad Baironui būtinai reikia keisti gyvenimą.

„Aš esu gerame kelyje. Kaip jūs, tikiu predestinacija ir žmogaus širdies sugedimu apskritai ir savo — konkrečiai. Štai jau dviem punktais mudu sutariame."

Paskui, kai Kenedis ėmė jį girti už dosnią labdarą ir gerus darbus apylinkėje, Baironas paklausė: „O ko dar reikia, kad mane pripažintumėt geru krikščioniu?" — „Kad atsiklaupęs melstumėtės." — „Per daug norit, daktare", — atsakė Baironas.

* * *

Naujienos iš Graikijos kėlė ir viltį, ir nusivylimą. Graikai mušė turkus, bet tarpusavy susitart negalėjo. Londono komitetas pranešė išsiųsiąs laivą su artilerija ir Kongryvo raketiniais užtaisais. Tai buvo naujas ir be galo išgirtas ginklas. Bet, „argonautų laivo" belaukdamas, Baironas kol kas tegaudavo iš Anglijos žemėlapių ir trimitų. Tie dalykai gerbtini, tačiau iš jų maža naudos krašte, kur kareiviai neišmano nei topografijos, nei muzikos. „Karūnos ir inkaro" džentelmenai žadėjo atsiųsti karininką operacijoms vadovauti. Baironas būtų pageidavęs pulkininko Nepiro. Bet pulkininko Nepiro nuomonė apie Graikiją nesutapo su komiteto nuomone: „Kol Europoje bus bent vienas turkų kareivis, graikų vyriausybei nėra ko nė galvoti apie konstituciją." Tokios kalbos negalėjo patikti liberaliam komitetui. Iš Londono atsiųstas pulkininkas Stenhopas anaiptol nesužavėjo Bairono. Jis buvo Bentamo mokinys ir daugiau politikas nei karys. Koks jis bus kare — parodys ateitis.

Šiaip ar taip, Nepiras padėjo Baironui apsispręsti, su kuria partija dėtis. Ryžtingai stojo už Mavrokordatą, esą iš revoliucijos vadų tai — vienintelis doras ir rimtas valstybės veikėjas. Iš Hidros salos Mavrokordatas susižinojo su Baironu ir pranešė pasirengęs išplaukti su graikų laivynu, pralaužti blokadą ir prisistatyti į Misolungį vadovauti operacijoms, jei Baironas galėtų, kol ateis paskola, dėl kurios vyko derybos Londone, išmokėti ekipažui avansą — keturis tūkstančius

svarų sterlingų. Tai buvo didelė suma. Baironas davė. Jis, paprastas pilietis, jautė savotišką malonumą galėdamas išlaikyti laivyną ir kariuomenę. Smagus ir patenkintas sakydavosi jau davęs Graikijai daugiau pinigų, negu jų turėjęs Napoleonas žygiui į Italiją; šią detalę neseniai buvo perskaitęs „Šv. Elenos memoriale". Misolungio suliotai kreipėsi į Baironą su prašymu samdyti juos ir būti jų vadu. Apmaudas apmaudu, bet ta mintis jį viliojo. Suliotai — šaunūs kariai, būtų puikumėlis turėt savo valdžioje visą gentį. Kas žino? Gal, išvadavęs Graikiją, jis su savo vyrais pultų kitus vėjo malūnus. Jau vaizdavosi esąs gaujos vadas, svieto lygintojas.

Bairono lėšomis graikų laivynas buvo parengtas, ir į metų pabaigą Mavrokordatas, paskui Stenhopas galėjo atplaukti į Misolungį. Iš Misolungio jie maldavo Baironą atvykti pas juos. „Nėra reikalo sakyti jums, milorde, — rašė Mavrokordatas, — kaip nekantriai aš laukiu jūsų. Jūsų patarimų bus klausoma kaip orakulo." Ir Stenhopas: „Jūsų laukiame karštligiškai nerimaudami. Vaikščiojau šįvakar Misolungio gatvėmis, ir liaudis šaukė man reikalaudama lordo Bairono."

Gal buvo dar per anksti su jais dėtis, bet Baironas žinojo, kad komiteto nariai Anglijoje šaiposi iš jo ilgo gyvenimo saloje. Jį užgavo Mūro laiškas, kuriame įskaitė užuominą, esą jis, užuot leidęsis į didvyriškus žygius, sėdi sau žavioje viloje ir toliau rašo „Don Žuaną". Tai buvo netiesa. Nerašė nei „Don Žuano", nei jokios kitos poemos. „Poezija — dykūnų darbas, — pasakė jis Gambai. — Tarp rimtesnių reikalų ji atrodytų juokinga." Gerai suprato, jog tai pavojingas nuotykis, „bet niekas apie mane nepasakys, kad, apsiėmęs padėt džentelmenui sutvarkyti vieną garbės reikaliuką, nepadėjau iki galo... O aš ištikimai kovosiu už Graikijos nepriklausomybę tol, kol liks nors viena lenta, už kurios bus galima garbingai laikytis". Gruodžio dvidešimt septintąją Baironas parašė Mūrui, kad po dvidešimt keturių valandų išplauks į Misolungį pas Mavrokordatą.

„Vaidai tarp partijų vertė mane iki šiol čia būti, bet kadangi Mavrokordatas — jų Vašingtonas arba jų Kosciuška — vėl

atsidūrė valdžioje, aš galiu veikti su ramia sąžine. Vežuosi pinigų eskadrai apmokėti, o suliotams aš turiu įtakos. Gal mes pamėginsim paimt arba Patrus, arba sąsiaurio fortus. Bet man atrodo, jog graikai arba bent jau suliotai (jie mane su duona ir druska buvo priėmę) laukia, kad aš žygiuočiau su jais. Tebūnie taip... Turiu šiokią tokią viltį, jog nepriklausomybė bus iškovota, bet, laimėsim ar ne, garbės taisyklių reikia laikytis taip pat griežtai kaip ir pieniškos dietos. Manau, jog nesulaužysiu nei to, nei to."

XXXV
Hamletas ir Don Kichotas

*The road of Excess leads to the Palace of Wisdom**
Blake

Mavrokordatas ir Stenhopas buvo pažadėję Baironui, kad graikų laivyno eskortas palydės jį į Misolungį, bet juodu buvo prasti organizatoriai, ir abu Bairono laivus su visu turtu sutiko jūroje vien turkai. Jie sulaikė Gambos laivą ir nuplukdė į Patrus iškvosti. Bairono laivas paspruko į šiaurę ir po įnirtingo persekiojimo rado prieglobstį už Dragomestrio uolų. Turkai galėjo pradėti ir čia jį persekioti, o Baironas teturėjo ketvertą vyrų, pajėgių kautis. Jis davė žinią pulkininkui Stenhopui, kad atsiųstų pagalbą: „Aš truputėlį bijau čia pasilikti, ir ne tiek dėl savęs, kiek dėl vieno graikiuko, kurį pasiėmiau; žinot, kas jo laukia. Geriau aš jį sukapočiau į gabaliukus ir pats susikapočiau, negu atiduočiau tiems laukiniams į nagus." Tas graikiukas buvo Lukas, atsivežtas iš Kefalinijos.

* Persisotinimo kelias veda į Išminties rūmus.
Bleikas

Dragomestryje laivas išlaukė tris dienas. Flečerį kamavo smarki sloga, ir Baironas jam užleido vienintelį turimą čiužinį. Tiek sykių patyręs pono atidumą, Flečeris sakydavo: „Milordas gal ir didelis keistuolis, bet tokios geros širdies." Baironas ten praleido sausio antrąją, savo vedybų sukakties dieną, kuri visada būdavo apmąstymų diena. Sausio ketvirtąją Mavrokordato pasiųstas eskortas atlydėjo jį į Misolungį.

Misolungis stovi prie negilios lagūnos, kuria gali plaukioti tik plokščiadugniai laiviukai. Lagūną nuo jūros skiria virtinė salų: svarbiausioj jų — Vasilidėje — įrengta tvirtovė. Sausio penktosios rytą Baironas apsivilko gražų raudoną mundurą, pąsiskolintą dar Kefalinijoje iš pulkininko Dafio, tarnaujančio 8 pulke, sėdo į valtelę ir nuplaukė į miestą. Ten jį sutiko artilerijos salvės, šautuvų poškėjimas, laukinė muzika. Kai išlipo, aikštėj buvo minia kareivių ir piliečių. Pulkininkas Stenhopas ir kunigaikštis Mavrokordatas laukė Bairono prie jo namų durų. Gamba, stebuklingai ištrūkęs iš Patrų turkų, „vos galėjo sulaikyt ašaras" matydamas tokį jaudinantį reginį.

Misolungis — žvejų gyvenvietė žemiau jūros lygio — buvo apsuptas meldynų; liūčių metui užėjus, ir gatvės virsdavo balomis. Joks drenažas buvo neįmanomas; vanduo telkšodavo sulig namais. Ir vis dėlto miestas buvo kažkaip savotiškai, tiesiog nežemiškai žavus. Atrodė, kad toji jūros semiama Atlantidė — ne šio pasaulio. Ožkenomis vilkį piemenys gyveno pirkelėse tarp meldų, violetinių kalnų papėdėje. Viskas trenkė druska, žuvimi, dumblu. Aukštokame lordo Bairono name jau buvo įsikūręs pulkininkas Stenhopas. Pro langus buvo matyti gražus vaizdas: lagūna it dulsvo sidabro veidrodis, salų virtinės nubrėžtas juodas brūkšnys, dangaus fone ant laibų polių išstypę namukai. Giedrią dieną tolumoje buvo galima įžiūrėti Kefaliniją, kur Baironas jautėsi laimingas. Flečerio, Titos, Legos Zambelio pastangomis grasus Bairono būstas įgavo padoresnę išvaizdą. Sienas puošė skydai su ginklais, knygos. Apačioje, didžiulėje salėje, Baironas apgyvendino suliotų gvardiją. Misolungio kavinėse kareiviai, apsivilkę siuvinėtomis striukėmis, plūsdavosi su pabėgė-

liais. Reikėjo didelės vazduotės norint atgaivinti mintyse Leonido * laikų Graikiją.

Baironas šaltakraujiškai išnagrinėjo padėtį. Kunigaikštis Mavrokordatas, jo sąjungininkas, buvo doras žmogus, bet autoriteto tarp savo karių neturėjo. Miestas knibdėte knibždėjo visiems įkyrėjusių suliotų; išbadėję, graikų valdžios prastai apmokami, jie labiau nei turkai kėlė tiesioginį pavojų. Nepriklausomybės karas juos mažai tedomino. Jie nuo amžių buvo samdytiniai. „Dūsaudavo Sulio vardą minėdami" ir žvelgdavo šiaurėn, kur retkarčiais pro debesis šmėstelėdavo gimtinės uolos. Mavrokordatas jų bijojo ir maldavo Baironą juos nusisamdyti.

Vis laukė nesulaukdami „argonautų laivo", kuriuo Londono komitetas turėjo atsiųsti artilerijos ir pirotechnikų. Reikėjo skubiai suverbuoti specialistų korpusą — būsimą patrankų tarnybą. Šio korpuso steigimo sąraše Baironas įrašė pirmus šimtą svarų ir bandė pritraukti vokiečius, švedus. Pats pasirodė esąs pavyzdingas kareivis ir kasdien dalyvaudavo savo brigados pratybose pelkėtose lygumose.

„Jau kaip man ten nuobodu, bet reikia kęsti, — sakydavo jis Gambai. — Ne per daugiausia tikiu sėkme, tačiau reikia kažką daryti, kuo nors užimti būrius, kad jie nenusmuktų ir neimtų ardyt tvarkos."

Sumanymas šturmu paimti Lepanto miestą tolėliau, prie Korinto įlankos, kuriame tebešeimininkavo turkai, atrodė itin viliojantis. Baironas pasiuntė du savo karininkus — anglą ir vokietį — apžiūrėti Lepanto įtvirtinimų. Ten buvo albanų įgula, pusę metų sėdinti be algos. Bairono emisarams ji pranešė pasiduosianti, jei bus pažadėta neatimt gyvybės ir geras atlyginimas. Taigi apgultis būtų nesunki, ir, jei pasisektų, garsus Lepanto vardas padėtų graikams gauti paskolą, dėl kurios tada vyko derybos Anglijoje.

*LEONIDAS (508 ar 507—480 m. pr. m. e.) — Spartos karalius, didvyriškai gynęs Termopilus ir ten žuvęs. *(Vert. past.)*

Oras buvo bjaurus, be perstojo lijo; Baironas ir Gamba, negalėdami jodinėt išmirkusiais keliais, irstėsi valtimi po lagūną ir tarėsi apie karą su Lepantu. Baironas prisipažino nepasitikįs savo būriais, tačiau manąs, kad jų dvasiai pakelti reikią rodyti bent apsimestinę pagarbą. Pats norėjo juos vesti šturmuoti Lepanto. „Užvis svarbiausia, kad šitie puslaukiniai negalėtų nė trupučio suabejoti jūsų narsumu." Mavrokordatas jam suteikė *archi strategos*, arba vyriausiojo karo vado, titulą. Baironas iš to kiek pasijuokė su Gamba (taip darydavo visada, kai bijodavo kitų pajuokos), bet, šiaip ar taip, titulu didžiavosi.

Pulkininko Stenhopo, kolegos iš komiteto, visa politinė veikla varė Baironą į neviltį. Stenhopas, jo pramintas tipografiniu pulkininku, buvo tos nuomonės, jog graikams labiau reikia pažangios spaudos negu kariuomenės. Jis rūpinosi mokyklų steigimu ir tikėjo, kad laisvės teorijos dėstymas užtikrina kraštui laisvę. Baironas nenorėjo girdėt apie jokią kitą mokyklą, tik apie artilerijos. Stenhopas turėjo parengęs pašto reorganizacijos planą, pavyzdinių kalėjimų statybos planą, planą, kaip misterį Bentamą padaryt graikų apaštalu. „Gal jis ir šventasis, — sakydavo Baironas, — bet ne karys." Baironas sutiko duoti šimtą svarų laikraščiui, tik pasakė kunigaikščiui Mavrokordatui, jog Stenhopu dėtas įsteigtų cenzūrą. Stenhopas užsiplieskė: „Jei jūsų šviesybė rimtai pasakė šiuos žodžius, aš laikau savo pareiga juos pranešti anglų komitetui, kad parodyčiau, kaip sunku suteikti Graikijai laisvę, jei jūsų šviesybė ant kitos svarstyklių lėkštės meta savo didžius talentus."

Baironas atsakė buvęs laisvos spaudos šalininku, tik ne primityvioje ir greit užsidegančioje visuomenėje; laisvė — puikus dalykas Didžiojoje Britanijoje, kur vienas laikraštis atsveria kitą, bet vienintelį laikraštį teturintį spauda iš esmės negali būti laisva. Pirmas „Greek Chronicle" numeris patvirtino Bairono žodžių teisingumą. Buvo įdėtas straipsnis, mokantis suliotus, kad Bentamas — didžiausias šių, o gal ir visų laikų žmogus. Pulkininko varoma užsienio politika buvo pavojinga. Ėmęsis kovoti su Šventąja Sąjunga, skatino vengrus pasekti

graikų revoliucijos pavyzdžiu. Baironas labiau nei kas kitas nekentė Šventosios Sąjungos, bet manė, jog būtų absurdas įvelti graikų revoliuciją į Europos revoliucinį judėjimą.

Susidūrė poetas praktikas ir karys fantastas: „Keista, — sakydavo Baironas, — kad karys Stenhopas linkęs kautis su turkais plunksna, o aš, rašytojas, — špaga." Stenhopas pripažino Bairono atviraširdiškumą: „Jis neturėjo nei pedantizmo, nei afektacijos; buvo natūralus ir paprastas kaip vaikas... Mokėjo klausytis kantriai ir apskritai labai dėmesingai; jo riteriškumas buvo donkichotiškas." Visi, tada gyvenę su Baironu, pripažino jį turint tai, ką įmatė ledi Blesington, ką neigė Trelonis, — „didžio charakterio bruožų". Tik atsidūręs šioje Purvo ir Netvarkos karalystėje suvokė, kad nuotykis nebus nei šaunus, nei vaizdingas. „Aš čia atvykau ne nuotykių ieškot, o padėt atgimti tautai, kurios draugu garbinga būti netgi nuosmukio laikotarpiu."

Norėdamas rodyti pavyzdį, tenkinosi tokiu pat menku daviniu, kokį gaudavo graikų kareiviai. Kaip ir Ravenoje, savo dosnumu išgarsėjo tarp Misolungio apylinkės valstiečių. Nors visą laiką gyveno pavojuje tarp nenuramdomų žmonių, kurie įeidavo į jo namus, šaukdavo jį liudininku, grasindavo, tačiau liko energingas ir ramus. Sykį graikų salų jūreiviai įsibrovė į jo kambarį įžūliai reikalaudami atiduoti jiems belaisvį. Baironas, jį išsiuntęs į saugią vietą, atsisakė. Jūreiviai pareiškė neišeisią iš kambario be turko. Baironas atstatė į juos užtaisytą pistoletą. Matydami, jog su juo menki juokai, jūreiviai pasišalino. Kiek kartų gelbėdamas išsiųsdavo belaisvius į Patrus. Visuose karo veiksmų planuose prašydavo pavojingiausio posto.

„Dėl savo asmeninio saugumo aš laikausi nuomonės, kad apie jį ne tik neverta galvoti, bet kad šiuo atžvilgiu žmogui tiek pat saugu čia kaip ir kitur; be to, geriau žūti nuo kulkos negu nuo chinino."

Kartais Baironas gailėdavosi čia atvažiavęs. Pavėluotai gavęs vieną seniai rašytą Hobhauzo laišką, patariantį gerai

apsigalvoti prieš paliekant Kefaliniją, Baironas pasakė: „Ak, po laiko! Tai tas pat, jei pasakytum vyrui, jau vedusiam, nepasitikėti savo žmona." Bet jis greit atsigosdavo. Anot jo, geriau vargingai gyventi Misolungyje, negu kas vakarą gerti ir dainuoti Londono salonuose, peržengus ketvirtą dešimtį, kaip darė Mūras.

„Skurdas yra kentėjimas, bet galbūt jis pranašesnis už kvailas pramogas, taip mėgstamas vadinamųjų aukštųjų klasių, sykiu ir beširdžių, ir bejausmių. Džiaugiuosi dabar nuo jų pabėgęs ir esu davęs sau žodį jų vengt iki savo gyvenimo galo."

Poetas ir karys laimėjo prieš dendį ir aukštuomenės žmogų. Ar „iki savo gyvenimo galo", kaip manė? Ar atsispirs pagundai vieną gražią dieną atsidūręs „šilkais ir brangakmeniais tviskančioj jūroj"? Kas žino? Bet Puritonas ir Riteris, ilgai varžyti, pagaliau rado Misolungyje savo tvirtą laimę šioje rūsčioje istorijoje.

Savo gimtadienį, 1824 metų sausio dvidešimt antrąją, įėjęs į kambarį, kur buvo Stenhopas, Gamba ir keletas draugų, nusišypsojo ir pasakė: „Kažkada jūs apgailestavot, kad neberašau eilių; šiandien mano gimimo diena, ir aš ką tik baigiau vieną dalyką, mano manymu, bene geriausią iš visų mano parašytų." Ir perskaitė šias paskutines dvi strofas:

Jei tu jaunystės taip gailiesi,
Tai kam gyvent? Šaly laisvoj
Užsimiršimą rast galėsi —
Ir žūt kovoj.

Tu už kareivio trumpą šlovę
Gražesnio kelio nežinai, —
Tad kardą imk — ir ten, kur stovi,
*Mik amžinai...**

*Vertė Aleksys Churginas

Jis įžengė į trisdešimt septintuosius savo gyvenimo metus, pasak būrėjos, jam lemtingus.

* * *

Baironui atsirado šiokia tokia karo viltis, kai sužinojo atvykstant misterį Perį, artileristą ir pirotechniką, kurį pasiuntė Londono komitetas. Misteris Peris gabenosi patrankas ir anglus mechanikus; ėjo šnekos, esą jis mokąs gaminti garsiuosius Kongryvo užtaisus. Su misteriu Periu, be abejonės, būtų galima paimti Lepantą. Iš tiesų Peris buvo tik puskarininkis, arsenalo vyresnysis meistras, bet Baironui, mėgstančiam specialistus, patiko. Jo šiurkštumas buvo kažkoks patrauklus. Jis mėgo išgerti ir, paėmęs atitinkamai brendžio su sodos vandeniu, galėdavo pasakoti linksmas istorijas. Kaip ir Baironas, Londono komitetą laikė juokingiausia teoretikų asambléja, kokia tik buvo kada susirinkusi. Entuziazmu bjaurėjosi kaip ir jo naujasis šefas. Sakė, kad Blekiras su Hobhauzu „pliauškaliai", ir prijuokino Baironą papasakodamas apie savo pirmą susitikimą su misteriu Bentamu: kaip tas šnekėjęs šnekėjęs ir staiga vidury sakinio ėmęs risnoti Londono gatvėmis, esą tai sveika, o praeiviai žiūrėję į jį išvertę akis. Paskui Baironas ėmėsi aiškinti Periui sunkią graikų padėtį ir Misolungio kivirčus. Periui tai padarė nekokį įspūdį. Jam pasirodė, kad Baironas sunerimęs, mažai tiki sėkme, bet eis iki galo. „Jo veidas buvo išblyškęs, trūkčiojantys antakiai tarytum bylojo ir apie silpnumą, ir apie įniršį."

Perio ir jo vyrų atvykimas dar labiau padidino sumaištį. Jie gavo mažąjį seralio pastatą arsenalui įrengti. Reikėjo jį išvalyti, pernešti ten karo techniką. Bet kone kasdien buvo kokio nors šventojo šventė, o graikų kariai tarnybos eiti nemėgo. Kantrybės pritrūkęs Baironas šlubčiodamas pats ėmėsi darbo. Komiteto atsiųsti anglai darbininkai piktinosi nešvara ir Misolungio nykumu. Gautas krovinys nuvylė. Garsiųjų Kongryvo užtaisų nebuvo. Artilerijos brigados vokiečių karininkai įsižeidė, kai Baironas norėjo paskirti jų viršininku

Perį, nekarininką ir, anot jų, neišmanėlį, kuris į pratybas ateidavo su prijuoste ir plaktuku rankoje.

Baironas puikiai suprato, kad Peris — ne dievaižin koks strategas, bet, šiaip ar taip, nuovokus; be to, jį slėgė vienatvė. Visi aplinkui jį ėdėsi, vaidijosi dėl jo pinigų. Be Gambos ir savo tarnų, daugiau niekuo negalėjo pasikliauti. Stenhopas buvo doras vyras, tik beprotis. Mavrokordato įsitikinimu, pergalę lemia ne tam tikras pasirengimas, o laukinis narsumas. Svetimšaliai iš artilerijos brigados ginčijosi dėl pirmavimo. Šioje ekspedicijoje Peris su Baironu buvo vieninteliai šiuolaikiniai kariai.

Baironas, atvykęs čia stebėti įvykių, buvo pasiryžęs klausyt išmaningų karvedžių komandos ir kautis kovotojų gretose, bet pamažu norom nenorom turėjo imtis vadovauti, nes kiti visai to nesugebėjo. Šiaip ar taip, jis irgi buvo silpnas ir tai žinojo; šlykštus režimas, kurį pasiskyrė apimtas kareiviško asketizmo, alino jo sveikatą; jautė, kad vieną dieną nervai nebeišlaikys. Visa tai buvo tiesa, bet jis buvo „vyras", ir vienintelis.

„Na, matyt, man klius vyriausiojo karo vado postas, kuris anaiptol ne sinekūra: jokiu būdu mūsų nepavadinsi „malonių karininkų kompanija", anot misterio Stardženo. Nežinau, gal pamatysim, kaip „eis kumštynių kapitonas Širsas su pulkininku"*, bet mes su suliotų vadais, vokiečių baronais, anglų savanoriais ir viso pasaulio avantiūristais, reik manyt, sudarysime šauniausią sąjungininkų armiją, kokia tik kada yra riejusis po viena vėliava."

Iki vasario vidurio Baironas buvo lipšniai nusiteikęs. Mieste jodinėt negalėjo, nes gatvės pavirto liūnais, bet kasdien nusiirdavo su Gamba iki žvejo Gazio trobelės. Ten sėdę ant arklių, pašuoliuodavo po alyvmedžių giraitę. Paskui barku persikeldavo per lagūną. Saulėlydžiai būdavo nuostabūs. Baironas

*Čia Baironas cituoja anglų rašytojo Samjuelio Futo (1720—1777) veikalą „Majoras iš Hereto". *(Vert. past.)*

pasakodavo Gambai apie praeitį, apie Aberdyną, Niūstedą, Kembridžą, apie jachtą, kuria Braitone vežiojo savo pirmą mylimąją. Jam, kaip ir anksčiau, tebebuvo malonu atskleidinėti vieną po kito šaunius jaunystės vaizdus. Ir Gambą, ir Perį jaudino vaikiškas jo būdo paprastumas. Priešais Bairono namą stovėjo turkų namas su pjaustinėtais bokšteliais. Kiekvienąkart išėjęs, pistoleto šūviu vis numušdavo po vieną pagražinimą. Išgirdusios šaudant, į balkoną subėgdavo moterys ir imdavo Baironą plūsti nelabai suprantamais vaizdingais žodžiais. Jam būdavo smagu. O savo namuose dažnai nusileisdavo į plytelėmis grįstą salę, paverstą suliotų kareivinėmis, pažaisti su savo šunim. Kokią valandą jis kartodavo: „Liūtai, tu ištikimesnis už žmones... Liūtai, tu doras bernas..." Liūtas, atsitūpęs ant grindų, patenkintas vizgindavo uodega, ir Baironas atrodydavo laimingas.

* * *

Artėjo numatyta Lepanto puolimo diena. Baironas pavedė Gambai reorganizuoti suliotų korpusą. Sąrašuose rasta daugybė niekada netarnavusių kareivių pavardžių. Šitos klastotės — nuo amžių įsišaknijęs paprotys tarp samdytinių; vadams iš to susidaro padori papildoma alga. Gamba įvedė kontrolę, bet suliotai ėmė murmėti. Vakarietiškas tikslumas jiems nepatiko. Kolokotronis, esąs Morėjoje, sužinojo Misolungio graikų kampanijos planus ir pabūgo, kad, sėkmingai juos įvykdžius, gali sustiprėti jo varžovo Mavrokordato padėtis. Savo emisarams davė uždavinį atmušti suliotus nuo Bairono. Mieste pasklido kvailiausi gandai: Mavrokordatas ketinąs parduoti kraštą anglams; lordas Baironas — visai ne anglas, o turkas su prasimanyta pavarde. Kaip tik tuo metu, kai buvo svarstomos paskutinės puolimo detalės, suliotai, Kolokotronio agentų prikurstyti, staiga pareikalavo du pakelti generolais, du — pulkininkais ir daug kareivių — karininkais. Iš trejeto ar ketverto šimtų suliotų pusei būtų reikėję mokėti karininkų atlyginimą. Baironas įtūžo ir pareiškė nebenorįs turėti jokių reikalų su suliotais. Vasario penkioliktąją jis sušaukė vadus ir pranešė,

kad visą korpusą atleidžia. Bet jam buvo be galo skaudu. Niekais nuėjo planuota kampanija, iš kurios jis visą žiemą daug tikėjosi.

Po šios sunkios dienos vakare, juokaudamas su Stenhopu, pajuto troškulį ir paprašė atnešti sidro. Išgėręs atsistojo, susverdėjo ir krito. Peris jį spėjo sugriebti. Veidas išbalo, burna persikreipė, kūną ėmė tampyti konvulsijos. Po kokių poros minučių atsipeikėjo ir pirmiausia paklausė: „Ar šiandien ne sekmadienis?" Išgirdęs „taip", pridūrė: „Ak, stebėčiaus, jei būtų ne sekmadienis." Tai buvo viena jo nelaimingų dienų.

Gydytojas Brunas norėjo jam nuleisti kraują, tačiau Baironas, kaip ne vienas primityvus žmogus, neapsakomai tuo baisėjosi. Galvos netekęs Brunas grąžė rankas, paskui pridėjo jam prie smilkinių dėlių, o kai reikėjo sustabdyti kraujavimą, nebemokėjo. Tita su Flečeriu nubėgo į dispanserį gydytojo Milingeno, olando, čia atkviesto graikų vyriausybės. Vargais negalais pavyko su prideginamuoju akmenėliu sustabdyti kraują. Baironas pusiau sąmoningai sušnabždėjo: „Šioj žemės viskas tik kančia..."

Aplinkui sustoję Gamba, Flečeris, Tita, Brunas nežinojo, nė ką daryti. Vienas kitą klausinėjo, kas tai per priepuolis. Epilepsija ar apopleksija? Gydytojai buvo linkę manyti, jog priepuolis greičiau epileptinio pobūdžio, Venecijoje persirgtos ligos pasekmė. Jiems besvarstant šį klausimą (Baironas vos pradėjo gaivelėtis), tarnas pranešė, jog maištą pakėlę suliotai žygiuoja į seralį. Gamba, Peris, Stenhopas pabėgo nakčia, per lietų, pažliugusiomis gatvėmis šokinėdami nuo akmens ant akmens. Reikėjo pašaukti prie pabūklų artilerijos brigadą. Du girti kareiviai įsibrovė į kambarį, kur gulėjo Baironas, nusilpęs, tik pusiau teatgavęs sąmonę. „Jis nesuprato, ką jie sakė. Buvo visai bejėgis ir vienas. Pro triukšmą buvo girdėti Bruno klyksmas. Brunas jau verkė. Drėgname ir silpnai teapšviestame kambary po truputį peikėdamosi Bairono akys žvelgė į besiveriančią suirutės ir siaubo prarają. O iš viršaus gūdžiu bosu ūkė lietus, be perstojo dunksintis į stogą."

* * *

Po to visa savaitė buvo liūdna. Daktarams ištarus prie jo lovos žodį „epilepsija", Baironas ėmė būgštauti dėl savo proto. Jam vis tebesvaigo galva ir nervai buvo sudirgę; pasak jo, jautė kažką panašaus į baimę, nors žinojo, kad nerimauti nėra ko.

„Jūs manot, — pasakė jis Milingenui, — kad aš trokštu gyventi? Visa širdim šlykščiuosi gyvenimu ir laiminsiu valandą, kai iš jo pasitrauksiu. Ko man jo gailėtis? Kokį džiaugsmą jis man gali duoti? Mažai kas yra taip gyvenęs kaip aš. Aš tikra to žodžio prasme jaunas senis. Vos sulaukęs vyro amžiaus, iškilau į pačią šlovės viršūnę. Na o pomėgių pažinau visas formas, kokiomis jie tik gali reikštis. Keliavau, tenkinau savo smalsumą, praradau visas iliuzijas... Dabar dieną naktį bijau dviejų dalykų. Regiu save iš lėto mirštantį kankinimų lovoje ar baigiantį savo gyvenimą kaip Sviftas — besivaipančiu idiotu! Meldžiu dangų, kad aš, su špaga rankoj užpuolęs turkų būrį, žūčiau staigiai, be kančių."

Ledi Bairon laišką (Augustos persiųstą) su visomis jam rūpimomis smulkmenomis apie dukterį Adą gavo tučtuojau po šio priepuolio ir labai apsidžiaugė. Anabela kreipėsi į jį be šlykštėjimosi ir atsakinėjo į visus klausimus. Laiške Augustai jis buvo parašęs: „Ar ji mėgsta draugauti, ar būti viena? Tylūnė ar plepute? Mėgsta knygas ar ne?.. Ar karšto būdo? Tikiuosi, kad dievai ją apdovanojo viskuo, tik ne poetiniu talentu — vieno tokio kvailio šeimoj užtenka." Atsakymai jį nuramino: Ada išaugo didelė, tvirta, labiau mėgsta prozą negu poeziją, linkusi į mechaniką, laivukų darymas — jos smagiausias žaidimas. Ar jis kada nors dar pamatys šias tris moteris?

„Brangioji Augusta,
Prieš keletą dienų gavau tavo laišką ir ledi Bairon žinutę

apie Ados sveikatą, už tai jums labai dėkoju; jie man buvo didelė paguoda, o aš jos buvau labai reikalingas, nes sirgau..."

Praėjus keturioms dienoms po priepuolio, leitenantas Sasas, šaunus švedų karininkas, atvykęs į Graikiją su Periu, norėjo sulaikyti vieną suliotą, belendantį į arsenalą, ir krito nuo jo rankos. Paprastas nesusipratimas tarp dviejų žmonių, kalbančių skirtingomis kalbomis, bet šis Babelio bokštas tapo kruvinas.

Saso nužudymas galutinai pakirto anglų pirotechnikų narsumą. Misolungio purvas ir skurdas, nestiprus žemės drebėjimas, laukiniai kareiviai juos buvo jau gerokai įgąsdinę. Dabar, panikos apimti, ėmė prašytis grąžinami į Angliją. Baironas stengėsi juos apraminti, bet pulkininkas Stenhopas jam pasakė: „kad jis absoliučiai negali jiems užtikrinti saugaus gyvenimo". „Aš norėčiau žinoti, — subumbėjo Baironas, — kur žmogaus gyvenimas yra saugus: čia ar kur kitur?" Vienas šių mechanikų, metodistų propagandininkas, buvo atsivežęs Biblijų naująja graikų kalba. Išvažiuodamas paliko savo brangųjį krovinį Baironui ir paprašė išplatinti tarp graikų. Tas sąžiningai išplatino. Su savotiškai tragišku humoru jis žiūrėdavo į tai, kad visokia atsakomybė — karinė, politinė, religinė — viena po kitos užkraunama jo silpnam kūnui.

Misolungio gyventojai, irgi įgąsdinti Saso nužudymo, pareikalavo išsiųsti suliotus. O tie nesutiko važiuoti, kol nebus išmokėtas algų likutis — trys tūkstančiai dolerių. Baironas, aišku, tą sumą davė. Misolungyje per tris mėnesius jis išleido 59 000 dolerių, o ką laimėjo?

„Nebėra suliotų saugoti šaudmenų sandėliams, nebėra darbininkų šaudmenims gaminti, nebėra šaudmenų kareiviams ir nebėra kareivių, kurie tuos šaudmenis panaudotų, jeigu jų ir būtų prigaminta." „Aš pradedu baimintis, — turėjo prisipažinti Baironas Gambai, — jog nieko gero čia nepadariau, tik eikvojau savo laiką, pinigus, kantrybę ir sveikatą; bet šitam buvau pasiruošęs: žinojau, kad mūsų kelias nebus ro-

žėmis klotas, kad galiu sulaukti nusivylimo, šmeižtų ir nedėkingumo."

Pulkininkas Stenhopas, žmogus paikas, bet teisingas, pripažino nuostabų Bairono tvirtumą. Apie tai jis parašė komitetui, ir Hobhauzas atlaidžiai pasakė: „Jis visada toks būdavo kritiškomis valandomis". Netgi tebeturėjo polinkį į mokiniškus pokštus. Pamatęs, kaip Peris išsigando žemės drebėjimo, Baironas po keleto dienų ištaisė dirbtinę katastrofą. Penkiasdešimčiai vyrų paliepė įlįsti į rūsį ir klibinti namą, kuris buvo jau ne iš tvirtųjų ir ėmė siūbuoti, o kitiems — ritinti viršutiniame aukšte pabūklų sviedinius įspūdžiui sustiprinti. Peris pabėgo, o Baironas skaniai prisijuokė.

Bet dažnai nė humoras nebepadėdavo, ir Baironą pagaudavo neviltis. Jo gyvenimas visada ėjo tam tikru ritmu; po drąsių išpuolių prieš visą pasaulį užeidavo nusivylimas, kai išprovokuotas pasaulis už tai atsimokėdavo su neįveikiama jėga. Kaip galima dirbti naudingą darbą pasitelkus žmones, kurie iš viso šlykštisi darbu? Miesto padėtis buvo netvirta. Reikėjo atstatyti apgriuvusius pylimus. Grioviuose riogsojo senų turkų patrankų, kurias būtų buvę nesunku iškelti ir panaudoti gynybai. Salelė, sauganti jūros kelią į lagūną, buvo menkai tesustiprinta. Kas atsitiktų, jei turkų laivas ją užimtų ir pasiųstų keletą kanonierių į lagūną? Misolungio neliktų nė ženklo. Baironas ir Peris suvokė pavojų ir troško veikti. Bet Mavrokordatas, neryžtingas ir delsikas, nemokėjo savo vyrų pristatyti prie darbo. Tai jam trūkdavo pinigų, tai būdavo kokio šventojo šventė, tai vadai tarpusavy nesusitardavo. Kartais, kai graikai sakydavo, jog jiems reikėtų karaliaus, Baironas sau vienas pagalvodavo, kad gal ir jų tiesa. Bet pulkininkas Stenhopas, trokštąs Graikijai panašios konstitucijos kaip Šveicarijos kantonų, tokiomis kalbomis piktinosi.

Vienintelis malonus įvykis per šias sunkias dienas buvo tipografinio pulkininko išvykimas į Atėnus. Bet jis dar spėjo įsteigti naują savaitraštį „Greek Telegraph" trimis kalbomis. Atėnuose, Odisėjo štabe, jis rado Trelonį, visai subanditėju-

sį. Jis vilkėjo sulioto aprangą ir laikė savo hareme apie dešimt žmonų. Pats Odisėjas atidavė jam vieną seserį. Po to Trelonis ėmė karštai garbinti seną plėšikų vadą. „Nuostabus žmogus, — sakė jis, — narsus, protingas, kilnus." Odisėjas, mokąs užčiuopti kiekvieno silpnybę, mikliai prisisuko prie Stenhopo. Jis pareiškė, kad šveicarų konstitucija tobula, kad pats esąs geras demokratas, pasišaipė iš kunigaikščio Mavrokordato titulo ir, rodos, gyvai susidomėjo Bentamo mokymu. Stenhopas parašė Baironui: „Aš visą laiką buvau su Odisėju. Jis nepaprastai tvirtos galvos ir geros širdies: narsus kaip jo špaga... Visa jo viltis — liaudis. Jis — stiprios vyriausybės ir konstitucinės teisės šalininkas... Jau atidarė čia dvi mokyklas ir leido man įsteigti spaustuvę." Trelonis su Stenhopu trokšte troško, kad į kongresą Salonoje atvyktų Mavrokordatas ir Odisėjas. Gal ten pasisektų juos sutaikyti; tada jie, be abejo, pasiūlytų Baironui Graikijos generalinio valdytojo titulą.

Baironas susiviliojo. Nepatiklusis Mavrokordatas būgštavo, kad Odisėjas teturi vieną tikslą: įvilioti jį į spąstus ir patraukti savo pusėn Baironą. Tačiau Baironas troško vykti į šį susitikimą. Jam žūtbūt reikėjo kelioms dienoms ištrūkti iš Misolungio košmaro: amžinas pinigų kaulijimas, nepasitenkinimas maisto daviniu, duona tokia prasta, „jog norom nenorom reikės, — sakydavo jis, — paskirt kepėją vietoj plytininko, kuris iki šiol ją kepė", maro grėsmė, kaimyninių genčių įsiveržimas į miestą. Šiame pragare iki šiol jis narsiai laikėsi, bet nervai buvo be galo įtempti.

Balandžio devintąją atėjo iš Anglijos laiškai su geromis naujienomis apie graikų paskolą; pasirašyta apie pustrečio milijono. Bus galima organizuoti naują artilerijos brigadą ir dviejų tūkstančių pėstininkų korpusą. Naujienos pakėlė Baironui nuotaiką, ir tą dieną jis nusprendė pasijodinėti su Gamba, nors oras buvo šuniškas. Už trijų mylių nuo miesto juos užklupo lietus. Kai, atgal jodami, pasiekė žvejo Gazio trobelę, kur jų laukė valtis, Gamba pasakė, jog būtų neprotinga sėdėti nejudant valtyje su šlapiais drabužiais, geriau grįžti namo raitiems. „Koks iš manęs kareivis, jei rūpinsiuos

tokiais niekais", — atsakė Baironas. Nusėdę nuo arklių, valtimi per lagūną parplaukė į Misolungį.

Porai valandų praėjus, Baironą ėmė krėsti šaltis. Pakilo temperatūra, suko sąnarius. Vakare Gamba jį rado gulintį. „Man labai bloga, — pasakė. — Mirties nebijau, tik negaliu pakęsti skausmo." Rytojaus dieną pasikvietė Perį ir jam papasakojo apie sėkmingą paskolą; drauge parengė vasaros kampanijos subsidijų planą. Baironas pareiškė ketinimą iš savo kišenės mokėti artilerijos korpusui, apginkluoti du laivus ir nupirkti kalnų patrankų. Vakare, nors ir karščiuodamas, linksmai šnekėjosi su gydytoju Milingenu. Paskui susimąstė, prisiminė misis Viljams pranašystę. Svečiams ėmus jį kaltinti prietaringumu, atsakė, kad „iš tiesų vienodai sunku žinoti, kuo reikia ir kuo nereikia tikėti šiame pasauly". Naktį liepė Flečeriui pakviesti Bruną ir jam pasakė, jog krečia drebulys. Brunas, paskui Milingenas pasiūlė jam nuleisti kraują, tačiau Baironas nesutiko: „Nejaugi nėra kokio kito vaisto? Daugiau žmonių miršta nuo medikų peilio negu nuo priešo peilio".

Milingenas pareiškė, jog kraują nuleisti pavojinga sergantiems nervų, o ne uždegiminėmis ligomis.

„Kas nervingas, jei ne aš? — atsakė suirzęs Baironas. — Tas pat ar nervų ligoniui netekti kraujo, ar atleisti stygas muzikos instrumentui, kuris jau ir taip detonuoja nesustyguotas. Patys žinote, koks aš buvau silpnas prieš susirgdamas. Nuleidinėdami kraują, mane dar daugiau nusilpninsite, ir, aišku, pribaigsite."

Smarkus uraganas, lydimas siroko, siaubė Misolungį. Pilte pylė liūtis. Peris, matydamas, jog Baironas labai serga, norėjo jį išgabenti į Zantę, kur būtų geresnė priežiūra, bet turėjo atsisakyti tos minties, nes joks laivas negalėjo išplaukti į jūrą. Keletą dienų medikai tvirtino, kad tai nieko rimta, tik peršaldymas. Flečeris buvo kitos nuomonės: „Patikėkite manim, milorde, tokio rimto priepuolio jums dar nėr buvę". — „Ir aš taip manau", — atsakė Baironas.

Balandžio penkioliktąją jis ilgai šnekėjosi su Periu: „Mano jausmai kažkokie keisti, bet galva daug geresnė. Nebekamuoja juodos mintys, ir aš, reik manyti, pasitaisysiu. Esu visiškai ramus, tik kartais užeina melancholija". Paskui pridūrė: „Mano įsitikinimu, laimė — tai šeimos židinys. Niekas šioj žemėj taip negerbia dorybingos moters kaip aš, o pagalvojus apie grįžimą Anglijon pas žmoną ir Adą, prieš akis iškyla dar niekada nepatirtos laimės paveikslas. Man, siautusiam it audringas okeanas, bus puiki užuovėja." Paskui ėmė kalbėti apie šaunuolį Titą, kuris kelias dienas nesitraukė iš jo kambario, apie Bruną, kurį mylėjo, tik laikė pernelyg bruzdžiu. Pašnekėjo ir apie religiją: „Jūs nė negalit įsivaizduoti, kokios nepaprastos mintys atcina man į galvą karščiuojant. Regiu save žydu, mahometonu, skirtingiausių sektų krikščioniu. Prieš mane stoja amžinybė ir erdvė, bet šis klausimas, ačiū Dievui, manęs nekankina".

Naktį karštis dar labiau pakilo. Baironas ėmė blaškytis, kliedėti. Milingenas su Brunu ėmė gąsdinti, kad karštis gali kristi ant smegenų, jei neduos nuleist kraujo, ir Baironas pagaliau sutiko. Nužvelgė juos iš padilbų (nuo to žvilgsnio Čaild Haroldo laikais damos drebėdavo Londono salonuose) ir ištiesė ranką: „Šekit! Matau, kad jūs — prakeikta mėsininkų šutvė. Imkit mano kraujo, kiek norit, ir atsikabinkit".

Septynioliktąją jam dukart nuleido kraują. Baironas maldaute maldavo gydytojus jo nebekankinti nesibaigiančiais prašymais duoti kraujo. Tita, išgąsdintas savo pono kliedesio, paėmė pistoletą ir durklus, kurie visada būdavo prie lovos. Gamba, vakar negalėjęs ateiti, apstulbo pamatęs, kaip Baironas pasikeitė. Ašaros upeliais pasruvo jam iš akių, ir jis išbėgo iš kambario. Aplinkui lovą maišėsi kalbos. Brunas ir Tita šnekėjo itališkai, Flečeris ir Peris — angliškai, tarnų graikų niekas nesuprato. Baironas gėrė ir gėrė limonadą ir kartkartėmis atsikeldavo Flečerio ir Titos padedamas. Jam ypač nedavė ramybės mintis, kad jis negali užmigti. „Žinau, — pasakė Flečeriui, — kad be miego žmogus arba miršta, arba išprotėja. Šimtąkart labiau norėčiau mirti... Mirties nebijau. Esu pasiruošęs geriau, nei daugelis galėtų patikėti."

Aštuonioliktąją keturi gydytojai: Milingenas, Brunas, Treiberis (Milingeno asistentas) ir Lukas Vaja, Mavrokordato gydytojas, susirinko konsiliumo. Buvo Velykų sekmadienis. Miesto gyventojus buvo paprašyta nekelti triukšmo. Užuot bučiavęsi ir sveikinę vienas kitą tradiciniu „Kristus prisikėlė!", misolungiečiai klausinėjo: „Kaip Bairono sveikata?" Buvo paprotys tądien pokšinti šautuvais. Susirinkusieji prie Bairono lovos nutarė, jog Peris nusives artilerijos brigadą tolėliau už miesto ir atliks keletą pratybų, kad nuviliotų gyventojus iš šio kvartalo. Gatvėmis vaikštinėjo patruliai saugodami tylą aplink namą. Gydytojų nuomonės pasidalijo. Brunas ir Lukas Vaja siūlė vaistus nuo šiltinės. Treiberis ir Milingenas norėjo vėl dėti dėles ir garstyčių trauklapius, bet nesutiko su Brunu, kad reikia dar kartą nuleisti kraują.

„Bergždžios jūsų pastangos išgelbėti man gyvybę, — pasakė Baironas Milingenui. — Jaučiu, kad mirsiu. Nesigailiu gyvenimo, nes į Graikiją atvykau baigti savo varganos būties. Atidaviau Graikijai savo pinigus ir laiką. Dabar atiduodu gyvybę."

Tą Velykų dieną jis galėjo perskaityti kelis laiškus ir netgi išversti graikiškai parašytą deputato Luriočio laišką. Popiete visi susirinkusieji suprato, kad galas arti. Flečeris, Gamba verkė ir turėjo išeiti. Tita pasiliko, mat Baironas laikė jo ranką, tik suko į šalį ašarotas akis. Baironas įdėmiai pasižiūrėjo į jį ir šyptelėjęs pasakė itališkai: *„Oh questa e una bella scena."* * Ir tučtuojau pradėjo kliedėti ir šaukti, tarytum puldamas į ataką, čia angliškai, čia itališkai: „Į priekį! Drąsiau! Sekit mano pavyzdžiu! Nebijokit!"

Sąmonės prašviesėjimo akimirkomis suprasdavo, kad netrukus mirs. Pasakė Flečeriui: „Galas jau čia pat; aš turiu jums pasakyti viską negaišdamas nė minutės". — „Gal atnešti plunksną, rašalo ir popieriaus, milorde?" — „Dieve mano, ne!

*O, kokia graži scena! *(It.)*

Per daug sugaišit, o aš nebegaliu gaišti, man nebedaug beliko gyventi. Dabar atidžiai klausykite... jūsų ateitis bus užtikrinta." — „Aš jus prašau, milorde, kalbėti apie svarbesnius dalykus." Tada Baironas pasakė: „Mano vargšas brangus vaikeli! — brangute Ada! — Dieve mano! jei tik galėčiau ją išvysti — palaiminti ją ir savo brangiąją seserį Augustą, ir jos vaikus — nuvažiuokit pas ledi Bairon ir jai pasakykit — viską pasakykit — jūs su ja susišnekėsit."

Tą akimirką Baironas atrodė labai susijaudinęs. Balsas jam nutrūkdavo, ir Flečeris tik vieną kitą žodį sugaudavo. Kurį laiką Baironas labai rimtai kažką nesuprantama šnabždėjo, paskui garsiai pasakė: „Flečeri, jei neįvykdysit visko, ką liepiau, aš, jei galėsiu, grįšiu jūsų kankinti."

Žinojo bailų, prietaringą Flečerio būdą, ir, aišku, tas grasinimas buvo paskutinė silpna Bairono linksmumo prošvaistė. Sukrėstas Flečeris pasakė nesupratęs nė vieno jo šviesybės žodžio. „O Dieve mano! — tarė Baironas. — Tada viskas veltui, nes dabar jau vėlu! Ar tikrai nesupratot? — „Taip, milorde, bet aš jus prašau... pakartokit, ką liepėt". — „Nebegaliu, dabar jau per vėlu, viskas baigta." — „Tebūnie Dievo valia, ne mūsų", — pasakė Flečeris, ir Baironas vargais negalais ištarė: „Taip, ir ne mano — aš pabandysiu." Iš kelių sykių mėgino kalbėti, bet galėjo tik pakartoti: „Mano žmona! mano vaikas — mano sesuo — žinot viską — turit viską pasakyt — žinot, ko aš noriu..."

Po to vėl nebebuvo galima suprasti, ką jis šneka. Minėjo kažkokius vardus, skaičius; kalbėjo čia angliškai, čia itališkai. Vienu tarpu pasakė: „Vargšė Graikija — vargšas miestas — vargšai mano tarnai", paskui: „Kodėl anksčiau to nežinojau?", o kitu tarpu: „Išmušė mano valanda! Mirties nebijau, tik kodėl neaplankiau savo namų prieš važiuodamas čia?" Truputį vėliau pasakė itališkai: *„Io lascio qualche cosa di caro nel mondo..."* Aš palieku kažką brangaus šiame pasauly.

Apie šeštą valandą vakaro tarė: „Dabar noriu miego", nusigręžė ir užmigo kietu miegu, iš kurio nebepabudo. Atrodė negalįs nė sąnario pajudint, bet tie, kurie į jį žiūrėjo, konsta-

tavo dusulio požymius. Iš gerklės sklido kriokimas. Flečeris ir Tita kartkartėmis pakeldavo jo galvą. Gydytojai dėjo jam dėles norėdami jį ištraukti iš letargo. Kraujas tekėjo jam per veidą. Tokia būsena truko visą parą. Devynioliktosios vakare, temstant, Flečeris, budintis prie savo pono, pamatė, kaip jis atmerkė akis ir tuojau vėl užmerkė. — *„My Good!* — sušuko Flečeris. — *I fear his Lordship is gone...** Gydytojai patikrino pulsą. „Jūsų teisybė, — pasakė, — jis mirė."

Po valandėlės Misolungyje kilo baisi audra. Sutemo. Ėmė daužyti žaibai su perkūnija. Žaibų šviesoje trumpam išryškėdavo toli lagūnoje juodas salų siluetas. Lietus ir vėjo gūsiai mygo langų stiklus. Į trobas sulindę kareiviai ir piemenys dar nežinojo gedulingosios naujienos, bet, kaip ir jų proseniai, tikėjo, kad gamta ypatingais ženklais palydi didvyrio mirtį, ir, girdėdami didį griausmą, sakė kits kitam: „Baironas mirė".

*Dieve mano, ar tik jo šviesybė nenumirė *(angl.)*.

Epilogas

*„There is a strange coincidence sometimes in the little things of this world", says Sterne, and so I have often found it.**

Byron

Prieš pat Bairono mirtį atėjo iš Anglijos paketas laiškų. Stenhopo giriamieji žodžiai Bairono adresu, į Londoną paskolos reikalais atvykusių graikų deputatų liudijimai pagaliau įtikino Hobhauzą bičiulio rimtumu. „Pati apvaizda, — pasakė vienas graikų, — pasiuntė šį žmogų mums į pagalbą." Dabar Hobhauzas su pagarba rašė „brangiam berniukui":

„Jūsų vardas ir jūsų tvirtumas pranoks visų jūsų amžininkų vardus bei nuopelnus... Galiu jus užtikrinti, jog visas pasaulis yra tos pat nuomonės... Jūsų pradėta kampanija, — išties pati šlovingoji iš tų, kurių kada nors ėmėsi žmogus. Kambelas vakar man prisipažino pavydįs jūsų dabartinės veiklos (galite tuo patikėti, nes jis labai pavydus) daugiau negu visų jūsų laurų, kad ir kokių gražių."

Vadinasi, Anglija atleido. Bet lordas Baironas jau kriogavo ant Flečerio rankų, ir laiškai liko prie jo lovos neatplėšti.

Vakare Mavrokordatas paskelbė atsišaukimą. Rytą, švintant, didžioji baterija trisdešimt septyniomis salvėmis — „tiek

* „Keistų sutapimų kartais pasitaiko šio pasaulio smulkmenose", — sako Sternas, ir tuo man pačiam dažnai tekdavo įsitikinti.

Baironas

metų turėjo įžymusis velionis" — atiduos pagarbą. Graikai mielai būtų iškasę Baironui kapą Partenone ar Tesėjo šventykloje. Gydytojas Milingenas tvirtino, jog mirštantysis prašė palikti dūlėti jo kaulus graikų žemėje. Bet Peris su Flečeriu, Bairono artimesnieji, dievagojosi gavę kitokius nurodymus. Pagaliau buvo nutarta kūną balzamuoti ir vežti į Angliją.

Ketvertas drovių vidutiniškų Bairono gydytojų susirinko prie jo lovos. Prieš skrodimą jie valandėlę gėrėjosi nepaprastu jo kūno grožiu. Savaime garbanoti plaukai buvo žili, veido išraiška — sarkastiška ir išdidi. Atidarę kiaušą, nustebo, kad smegenys kaip seno žmogaus. Kietasis smegenų dangalas buvo įdegęs ir priaugęs prie kiaušo. Švelnusis smegenų dangalas buvo taip infiltruotas krauju, jog panėšėjo į paraudusią akies tinklainę. Širdis ir kepenys — patologiškai pakitę. Gydytojai pasakė, jog Baironas, išsikapstęs iš šios ligos, vis tiek neilgai būtų tegyvenęs.

Rytojaus dieną miestas buvo lyg apmiręs. Dėl smarkaus lietaus laidotuvių iškilmes reikėjo atidėti. Balandžio dvidešimt antrąją karstas (kareiviškas, neobliuotų lentų) buvo nuneštas į bažnyčią, pridengtas juodu apsiaustu, ant jo padėta špaga ir laurų vainikas. Skurdus pašarvojimas, pilna bažnyčia laukinių kareivių nusiminusiais veidais, — viskas, anot Gambos, sudarė vieną labiausiai jaudinančių scenų, kada nors matytų prie didžio žmogaus kapo.

* * *

Gegužės keturioliktąją Hobhauzą pažadino iš miego smarkus baladojimas į duris. Jis atsikėlė. Pasiuntinys jam įteikė Kinerdo raštelį apie Bairono mirtį ir paketą laiškų: vieną nuo Gambos, kitus nuo Flečerio, adresuotus jo žmonai, misis Ly ir kapitonui Džordžui Ansonui, dabar tapusiam septintu lordu Baironu. Sukrėstas Hobhauzas nuvyko pas Augustą, perdavė jai Flečerio laišką, ir nesulaikoma rauda kilnojo jam krūtinę klausantis šio naivaus pasakojimo. Vis dėlto jis turėjo dar atgodžio patarti misis Ly neskelbti tos laiško dalies,

kur sakoma, jog po epilepsijos priepuolio Baironas kas rytą pasidėdavo ant stalo Bibliją. „Aš bijojau, — rašė Hobhauzas, — kad ši smulkmena, taip patikusi jo liokajui, nebūtų palaikyta bailumu ar veidmainiavimu. Mielai tikiu, kad Biblija būdavo ant jo stalo. Pamenu, esu kažkada vieną matęs pas jį, sesers dovanotą, bet, šiaip ar taip, jeigu liga nebuvo sumaišiusi jam proto, nemanau, jog būtų ja naudojęsis prietaringais tikslais... Jis man dažnai sakydavo: „Gal tai ir tiesa. Tai didysis „gal", anot d'Alambero, bet, mano nuomone, Baironas greičiau linko priešingon pusėn, kai aš jį paskutinįkart mačiau Pizoje."

Augusta pažadėjo. Ji visada pažadėdavo. Bet pranešė naujieną apie Bairono atsivertimą savo patikėtiniui Hodžsonui. Jai esanti didelė paguoda, „kad vargšą mielą Baironą Dievas dabar pasiėmė norėdamas apsaugoti nuo būsimų išmėginimų ir pagundų... Man pasakė, jog Flečeris tvirtina, kad per paskutinius metus Bairono protas ir jausmai lyg ir pasitaisę. Graužėsi parašęs „Don Žuaną" ir kitus smerktinus kūrinius... Nemanau, kad Flečeris, išgyvenęs su juo dvidešimt trejus metus ir gerai žinąs jo įpročius, būtų be niekur nieko prisigalvojęs tai... Matot, brangusis misteri Hodžsonai, misteris Hobhauzas ir tam tikra klika vaizduojasi, jog, paskelbus, kad Baironas paskutinėmis savo gyvenimo valandomis atidžiau nei pirma atlikinėjo religines priedermes, jo priešai (ir tie, kurie iš viso neišpažįsta jokios religijos) sakys jį tapus metodistu. Tegul jie šneka, ką nori, mums tai pirma iš jo sulaukta paguoda." Taip gyvieji pasinaudojo mirusiuoju savo aistroms patenkinti.

Kapitonas Džordžas Baironas buvo pasiųstas įspėti ledi Bairon. Grįžęs papasakojo, jog ji labai sielvartavo ir norėjo pamatyti tuos laiškus, kur rašoma apie paskutines jo valandas. Hobhauzas ir Kinerdas praleido vakarą šnekėdamiesi apie savo draugą. Prisiminė jo magišką įtaką kiekvienam, su kuo artimiau pabendraudavo, taip slepiamą sentimentalumą, nenorą pasiduoti jausmams.

Tą vakarą visa Anglija kalbėjo tik apie Baironą. „Mes,

jaunieji, — sako Edvardas Bulveris-Litonas*, — buvom bepradedą gręžtis nuo Bairono ir kelti Šelį su Verdsvertu, bet, kai sužinojom, kad jo nebeliko, pasijutom sujungti su juo, ir jis nebeturėjo varžovų... Tiek iš mūsų mirdavo su juo, jog mintis, kad jis mirė, buvo kažkas priešinga gamtai, neįmanoma." Džeinė Velš parašė Tomui Karlailiui**: „Jei man būtų pasakę saulę ar mėnulį dingus iš dangaus, aš nebūčiau pajutusi tokios baisios tuštumos pasauly, kaip išgirdusi žodžius: Baironas mirė." Tenisonas***, tuomet penkiolikmetis berniukas, nubėgo į miškingą slėnį ir ten, tarp samanų ir paparčių radęs akmenį, užrašė ant jo „Baironas mirė".

Prancūzijoje daug jaunuolių užsirišo gedulą ant kaškietų. Feido pasaže buvo išstatytas paveikslas, vaizduojantis Baironą mirties patale, ir minios žmonių defiliavo pro jį. Daugelis laikraščių pažymėjo, kad du didieji šio šimtmečio vyrai — Napoleonas ir Baironas — kone vienu laiku paliko šį pasaulį. Koledžuose vyresnieji mokiniai susirinkę praleido liūdną ir jaudinančią dieną skaitydami „Čaild Haroldą" ir „Manfredą".

Beveik tuoj pat Karolina Lem pareikalavo savo laiškų, bet Hobhauzas turėjo kitų rūpesčių. Jau tada, užėjęs pas Augustą pranešti apie jos brolio mirtį, jai pasakė: „Dabar pirmiausia turim pagalvoti apie lordo Bairono reputaciją; yra jo „Atsiminimai"... Leidėjas Maris už du tūkstančius ginėjų buvo juos nupirkęs iš Mūro, ir Hobhauzas būgštavo, kad dėl siaubingo Bairono atvirumo juos būtų pavojinga publikuoti. Kinerdas pasiūlė juos atpirkti ir perduoti šeimai. Maris atėjo pas Hobhauzą ir nesavanaudiškai pasakė sutiksiąs su Bairono draugų nutarimu, net jeigu jie ir negalėtų jam atlyginti. Augusta, visada apdairi, pareiškė, kad „Atsiminimai" ne tik nebūtų spausdinami, bet netgi būtų sunaikinti. Hobhauzas pritarė. Mūras ilgai protestavo, esą sunaikindami prasilenktų su Bairo-

*BULVERIS-LITONAS EDVARDAS DŽORDŽAS (1803—1873) — anglų rašytojas ir valstybės veikėjas. *(Vert. past.)*

**KARLAILIS TOMAS (1795—1881) — anglų rašytojas. *(Vert. past.)*

***TENISONAS ALFREDAS (1809—1892) — anglų poetas. *(Vert. past.)*

no valia. Prašė juos saugoti, jei reikia, užantspauduoti ir padėti pas misis Ly advokatą, bet paskui, visų kitų spaudžiamas, ėmė ir nusileido. Maris pageidavo rankraštį prieš sudeginant perskaityti, tačiau Augusta karštai pasipriešino, ir „Atsiminimai" buvo sudeginti. Laikraščiai apkaltino ledi Bairon (su kuria niekas nesitarė) reikalavus rankraščio sunaikinimo.

Liepos pirmąją Hobhauzas sužinojo, kad iš Graikijos atplaukė brigas „Florida" su Bairono palaikais. Laive jis rado Stenhopą, Bruną ir Flečerį. Plūsdamas ašaromis, Flečeris pasakojo apie savo pono ligą ir agoniją. Laivas iš lėto slinko Temzės upe. Trys velionio šunys žaidė ant denio. Hobhauzas prisiminė tą dieną, kai Baironas mojavo savo kaškietu iš Doverio uosto, per audringą jūrą išplaukdamas į tremtį. Flečeris ir Stenhopas vaizdingai nupiešė Misolungį, lagūną, sukilusius kareivius, lietų.

Laivas įmetė inkarą Londono dokuose; įlipo laidotuvių tvarkdarys misteris Vudsonas ir išleido spiritą iš didelės statinės, kurioje buvo atgabentas karstas. Jis paklausė Hobhauzą, ar norėtų pamatyti savo draugą. „Po to aš tikriausiai būčiau kritęs negyvas, — pasakė Hobhauzas. — Kažkokia jėga traukė mane žvilgtelėti į jį paskutinį kartą, kaip traukia šokt į bedugnę, bet aš negalėjau. Nuėjau į šalį, vėl sugrįžau ir ilgai stovėjau prie karsto. Liūtas, didžiulis Bairono niūfaundlendas, atsigulė prie mano kojų..." Flečeris vis šnekėjo ir šnekėjo apie savo poną ir pasakė Hobhauzui, jog Baironas jį užvis labiausiai mylėjo.

Karstą išnešus iš laivo, krantinę užplūdo žmonių minia. Lafajetas, plaukiąs į Ameriką, pareiškė norįs pamatyti velionį, bet jam nebuvo leista. Augusta, išdrįsusi pasižiūrėti, pasakė, kad jo nebegalima pažinti. Jos akyse stovėjo 1816 metų Baironas skausmo iškankintu veidu; dabar ji išvydo šaltą kaukę, kuri, rodos, tereiškė pašaipią ramybę. Hansonas irgi prisipažino, jog būtų jo nepažinęs. Kai priėjo eilė Kinerdui, Hobhauzas nebeįstengdamas atsispirti, tipeno jam iš paskos, iki tas atidengė veidą.

Ledi Bairon, paklausta dėl laidojimo, atsakiusi, jog Hob-

hauzas galįs viską daryti savo nuožiūra. Vestminsterio abatijos* dekanui nesutikus priimti poeto palaikų, draugai parinko jam amžinojo poilsio vietą Haknel Torkardo bažnytėlėje, netoli Niūstedo, kur guli visi jo protėviai.

Gedulinga procesija leidosi Notingamo keliu. Pro vienos priemiesčio trobelės langą dvi moterys — Klerė Klermont ir Merė Šeli — ją nulydėjo akimis. Kiek toliau iš parko išsuko karieta su gulinčia ligota moterim ir sustojo praleisdama laidotuvininkus. Prieky raitas jos vyras pasiteiravo, kas mirė. Iš procesijos jam atsakė: „Lordas Baironas". Nuo žmonos — tai buvo Karolina Lem — jis tą žinią nuslėpė.

Notingame meras, miesto taryba, seni bičiuliai Hodžsonas ir Vildmenas, — visas miestas prisidėjo prie lydinčiųjų, lėtai traukiančių Niūstedo link. Kelias ėjo per lygumas, kur jaunystėje Bairono jodinėta su Mere Čavort. Lygiai prieš metus, paskutinįkart įžengęs į Kaza Salucą, jis liūdnai pasakė Gambai: „Kur mes būsime po metų?" Kai lenkė kalvą, apvainikuotą medžių diadema, Hobhauzas galvojo apie pietus Anslyje, kur jo akyse Baironas pirmąkart susitiko su ištekėjusia Mere Ana.

* * *

Po kelių dienų Flečeris aplankė ledi Bairon. Ji klausėsi jo pasakojimo vaikščiodama po kambarį ir taip raudodama, jog visa tirtėjo. Daugiau kaip dvidešimt minučių ji maldaute maldavo Flečerį prisiminti, ką Baironas prieš mirtį pašnabždomis prašė jai perduoti. „Nors kelis žodžius..." Bet Flečeris neturėjo ko pridėti.

Baironas visą savo turtą (daugiau kaip šimtą tūkstančių svarų) testamentu paliko Augustai ir jos vaikams; šešiasdešimt tūkstančių svarų pagal kontraktą grįžo ledi Bairon. Kapitonas Džordžas Ansonas Baironas, naujasis lordas, sunkiai vertėsi. Anabela pasisiūlė jam perleisti savo našlės dalį:

*Ten palaidoti Anglijos karaliai ir įžymūs žmonės. *(Vert. past.)*

jai su dukterim liksiąs Noelių paveldėjimas. Tas sutiko, kitaip nebūtų galėjęs išlaikyti savo titulo.

Augusta per porą metų iššvaistė šį didžiulį palikimą. Atsiteisė su daugybe kreditorių, apmokėjo kortų skolas, kurių prisidarė vyras, taip pat sūnūs, pasekę tėtušio pėdomis. Be to, kas nors vis mėgindavo ją šantažuoti. Grasindavo išspausdinti intymų Karolinos Lem dienoraštį — Bairono prisipažinimus apie misis Ly. Iš visų bėdų gelbėdavo ledi Bairon, kuri buvo jai tiesiog neįtikėtinai atlaidi. Vis dėlto 1829 metais jos kantrybė išseko, ir jiedvi nebesusitikinėjo.

Visą likusį gyvenimą ledi Bairon paskyrė labdarai. Savo namuose įsteigė jungtinio auklėjimo mokyklą, kur kartu mokėsi visų visuomeninių klasių vaikai. „Kastos daro gėdą Anglijai, kaip ir Hindustanui", — sakydavo ji. Paskui ėmėsi žemės ūkio ir technikos mokyklų. Ji iki pat galo išliko kilniaširdė ir nuostabi savo metodiška egzaltacija. Į gyvenimo pabaigą užsimezgė karšta draugystė su pastorium Robertsonu, kuris pasidarė jos artimiausiu patikėtiniu. Papasakojo jam apie Baironą tai, ką iki tol tik savo dienoraščiui išpažindavo: „Baironas nebuvo skeptikas... Jo Dievas buvo keršto Dievas... Dėl to skirtumo, kurį tarėsi matąs tarp manęs ir savęs, jis be galo ant manęs širsdavo... Suvokdamas savo būdo silpnumą, aišku, negalėjo nepavydėti visai priešingo būdo žmogui ar bent taip jam atrodančiam..."

„Nors ir keistai nuskambės mano žodžiai po to, ką jums papasakojau, bet aš sakau, kad jo širdies gilumoje visada gyveno aukštesnė ir geresnė būtybė... kuriai visada jis mesdavo iššūkį, bet sunaikint jos taip ir neįstengė... *Tuomet* tai galėjo būti mano iliuzija, kilusi iš Meilės, bet ir *dabar* aš nepakeičiau savo požiūrio..."

„Į gyvenimo pabaigą jo jausmai man sušvelnėjo... Jei būtų nenumiręs, būtų pagaliau įsitikinęs, jog aš nuo pradžios iki galo buvau jo vienintelė ištikima draugė. Bet šito nebuvo žadėta."

Taigi ir ji, kaip Baironas, vaizdavosi ramesnę senatvę.

Apie Augustą ji parašė Robertsonui: „Aš laikiau misis Ly

savo drauge. — Aš ją mylėjau. — Ir tebemyliu! — Negaliu kitaip. Dar susitiksiu su ja šiam pasauly, prieš mudviem iš jo pasitraukiant. Žmonės man prikišdavo tvirtumo, moralinių principų stoką, negebėjimą liautis mylėjus būtybę, kurią laikiau nevertą mano meilės. Gal taip ir yra, bet tokia mano prigimtis. Ar aš kalta?"

Jiedvi dar susitiko „šiam pasauly". 1851 metais (ledi Bairon buvo penkiasdešimt devyneri, Augustai — šešiasdešimt septyneri) Emilė Ly, ledi Bairon krikštaduktė, papasakojo, kokiame skurde atsidūrė serganti, skolų prispausta misis Ly. Anabela pasiūlė susitikti Reigeite, Vait Harto viešbuty. Misis Ly atvyko. Ledi Bairon turėjo parengusi lapelį: „Kur... kada... Mano elgesio linija..." Bet Augusta, kaip visada, kalbėjo neaiškiai ir išsisukinėdama; jiedvi išsiskyrė nesusitaikiusios. Po pusmečio, kada Augusta jau gulėjo mirties patale (ir taip nusigyvenusi, jog pardavė kai kuriuos Bairono laiškus), Anabela pasiteiravo apie jos būklę ir pasiūlė pinigų: „Aš parašiau Emilei, kuri viena tėra prie mirštančiosios, ir paprašiau už mane sušnabždėti porą meilių žodžių, jau seniai nevartotų: Dearest Augusta... Sužinojau, kad, išgirdus tai, iš jos akių pasipylė ašaros, seniai nelietos, ir ji pasakė: " Džiaugsmas... Didžiausia man paguoda...„ ir dar kažką prašė perduot, bet Emilė nesuprato... Antras neperduotas pavedimas!"

Paskutiniai ledi Bairon metai buvo nelinksmi. 1852 metais neteko savo vienturtės dukters, ledi Lovleis; po metų — pastoriaus Robertsono, savo patikėtinio. Ant sidabrinių plaukų ėmė nešioti permatomą našlės kyką. Anūkams patikdavo šukuoti jos ilgus, žemę siekiančius plaukus, kai ji sėdėdavo. Ledi Bairon mirė 1860 metais. Prašė palaidoti ne Haknel Torkarde, kur ilsėjosi Baironas ir duktė, ne Kirkbyje šalia jos protėvių, o vieną Londono kapinėse.

***

Kai Baironо dukteriai Adai sukako penkiolika, teta Augusta atsiuntė dailiai įrištą maldaknygę. Kitais metais ledi Bairon jai pirmą kartą paskaitė tėvo poezijos: „Giauras" patiko,

apie „Lik sveika"* pasakė, jog eilėraštis išpūstas, dirbtinis. Beje, Ada turėjo gabumų ne poezijai, o metafizikai ir matematikai. Ji išvertė Menabrio „Pastabas apie analizinę misterio Babidžo mašiną" ir parašė kometarus. Ada buvo daili, truputį ekscentriška, turėjo melodingą tėvo balsą. Dvidešimties metų ištekėjo už lordo Kingo, vėliau tapusio grafu Lovleisu.

Babidžas atnešė jai nelaimę. Jį bestudijuojant, šovė į galvą mintis sukurti neklaidingą lošimo sistemą arklių lenktynėse. Neklaidingumas buvo iš motinos paveldėta iliuzija. Lošti nesisekė, tačiau ji atkakliai laikėsi savo ir galiausiai prakišo tokią didžiulę sumą, jog nedrįso vyrui prisipažinti. Išvadavo motina, bet Ada iš nevilties susirgo ir mirė 1852 metais, užkliudžiusi trisdešimt septintuosius metus, kaip tėvas. Prašėsi palaidojama šalia jo, Haknel Torkardo bažnytėlėje.

Medoros gyvenimas dar liūdniau susiklostė. 1826 metais jos vyriausioji sesuo Džordžiana ištekėjo (kaip motina, kaip įprasta Baironų giminėje) už savo pusbrolio Henrio Trevaniono. Po trejų metų tas suviliojo savo jaunutę svainę Medorą, padarė jai vaiką, kuris mirė pas žindyvę. Augusta, viską sužinojusi iš Trevaniono, parašė Medorai suprantanti, „kokia silpna žmogaus prigimtis ir kaip sunku atsispirti pagundoms", bet pareikalavo tą istoriją baigti.

Trevanionas su Medora išvažiavo į Prancūziją ir vienu tarpu gyveno Normandijoje kaip ponas ir ponia Obenai. Paskui Medora, pasiligojusi, nusiminusi, metė savo svainį ir įstojo į bretonų vienuolyną, į Rebeko abatiją. Ten po mėnesio pasijuto vėl esanti nėščia. Tada grįžo pas savo Trevanioną, įsikūrusį Penoa pily Finistero departamente, ir ten pagimdė dukterį Mari, kurią pakrikštijo katalikiškai. Medorą, kaip jos tėvą lordą Baironą, traukė Romos katalikų bažnyčios tvirtumas.

Gyvenimas su Trevanionu tapo kankyne. Jis parsivedė į namus naują meilužę, ir Medora turėjo jiems tarnauti. Ji šaukėsi pagalbos iš motinos, kuri jai paskyrė trijų tūkstančių

*Žr. 255 p.

svarų kapitalą (tą sumą Baironas įteikė Augustai, pagimdžiusiai Medorą), bet tų pinigų ji neturėjo teisės išleisti. Pritrūkusi grynų pinigų, sumanė parašyti ledi Bairon. „Aš gavau kuo palankiausią atsakymą, pinigų ir pasiūlymą globoti mane ir mano dukterį Mari." Ledi Bairon tada keliavo po Prancūziją ir pakvietė Medorą su dukterim atvykti pagyventi pas ją į Turą.

Kažkokia keista, stipri jėga traukė ledi Bairon prie Medoros. Trečią kartą vargšė Anabela pasidavė baironiškam žavesiui. Ji labai greit prisipažino Medorai, kodėl taip ja susidomėjo. „Jos vyras buvo mano tėvas." Ledi Bairon, nekenčianti Medoros vardo, ją vadino Elizabete, o save prašė vadinti Pip, kaip kažkada buvo praminęs vyriškis lygiai tokio pat veido. Medora panėšėjo į Baironą. Kai į kambarį, būdavo, kas nors įeina, Medora atsigręžia ir, neramiai nunėrusi galvą, pasižiūri visai kaip tėvas. Net jos laiškų stilius priminė Bairono stilių; ji pradėdavo: *Dearest Pip*. „*Dearest Pip*, — rašydavo ji, — iš Londono manau išvažiuoti šeštadienį, nes negaliu leistis į kelionę penktadienį." Keista haliucinacija.

Bet laimės klimatas Bairono dukteriai netiko. „Neganda — jos geriausia draugė, — turėjo pripažinti Anabela, — gerumo ji tiesiog negali pakelti." Netrukus Medoros įniršio scenos sugrąžino Anabelą į Halnebio laikus. Paskui Medora išdūmė į Paryžių. Negalėdama nulaikyt liežuvio, ten daug kam išplepėjo savo gimimo paslaptį. „Medoros rankose — dėl to kalta jos netvarka, lengvabūdė motina — atsidūrė pakelis laiškų, juodraščių ir laiškų kopijų, iš kurių paaiškėjo, jog ji — nuodėmės vaisius." Jos advokatas Berjė parašė ledi Bairon, kad klientei šeimos paskirta pensija (šimtas penkiasdešimt svarų) esanti nepakankama. Baironas, sutapimų mėgėjas, būtų pasakęs, jog lygiai iš tokios pat rentos jo motina turėjo gyventi Aberdyne.

Ledi Bairon sutiko padidinti pensiją, jei dėželė su popieriais bus perduota serui Džonui Hiuzui, advokatui, kas ir buvo padaryta. Tačiau Medora negalėjo nurimti. Ji išėmė savo pensiją už kelerius metus į priekį ir vėl atsidūrė skurde. Tada

ji gyveno Sen Žermene. Savo dukterį Mari atidavusi į vaikų prieglaudą, išlaikomą Kūdikėlio Jėzaus seserų vienuolių, pati stojo tarnauti pas 8 husarų pulko vadą Gramoną. Pulko vado pasiuntinys Žanas Luji Taiferas ją įsimylėjo. Vesti negalėdamas (tais laikais tikrosios tarnybos paprastam kareiviui buvo draudžiama vesti), Medorą, laukiančią nuo jo kūdikio, išsiuntė į savo tėviškę Sent Afriką.

Ten gimė Žanas Mari Elijas Taiferas, Bairono anūkas, kurį tėvas pripažino ir įteisino, kai demobilizuotas 1848 metais susituokė su Medora. Įdomus ir gana jaudinantis faktas, kad Medoros gyvenimo kreivė tokia pat kaip Bairono: po aistrų ir iššūkio laikotarpio sekė atgailojimo laikotarpis. Tapusi fermos savininke Lepero kaime, Averono departamente, buvo ištikima vyrui, dosni ir gailestinga žmonėms, gražiai augino savo vaikus. Perėjo į katalikų tikėjimą. Iš ankstesnio auklėjimo tebeturėjo muzikos pomėgį. Lepero fermoje buvo fortepijonas.

Ši laimė tvėrė tik metus. 1849 metais, sulaukusi trisdešimt šešerių, Medora mirė. „Visas kaimas surengė jai gražias laidotuves." Ji paliko tokį testamentą: „Aš, Elizabetė Medora Ly, užrašau savo žemę ir neparduodamą rentą, kurią testamentu man užrašė velionis lordas Baironas, Žanui Luji Taiferui ir savo vaikams Mari ir Elijui. Čia pareiškiu, jog atleidžiu motinai ir visiems, žiauriai mane persekiojusiems, tikėdamasi, jog ir man bus atleista. Prašau serą Džoną Hiuzą grąžinti aukščiau minėtajam Žanui Luji Taiferui dėželę su mano popieriais, dabar esančią jo žinioje."

Medoros vyras dėželės neatgavo. Kai jis Tulūzoje tarnavo kamerdineriu pas poną Artiurą de Varokjė, jo pono tėvas darė žygių per Prancūzijos pasiuntinybę Londone, kad dėželė būtų grąžinta įpėdiniui. Bet pasiuntinybės advokatas atsakė, jog pagal Anglijos papročius amoralaus pobūdžio dokumentai sudeginami, o šis atvejis esąs vienas iš tokių. Taigi dėželės popieriai buvo sudeginti 1863 metų gegužės devynioliktąją sero Džono Hiuzo kontoroje, dalyvaujant Prancūzijos pasiuntinybės kancleriui.

Mari, Medoros ir jos svainio Trevanionio duktė, Bairono ir Augustos anūkė, buvo graži mergaitė, tvirto būdo ir geros, jautrios širdies. Ji svajojo apie vienuolyną, bet tos minties ilgam turėjo atsisakyti, nes motina mirdama prašė žiūrėti broliuką Eliją. Kai vaiką pasiėmė auginti ponas de Varokjė, Mari įstojo į Kūdikėlio Jėzaus vienuolyną Sen Žermen an Lė ir tapo seserim Sent Ilera. Ji žinojo apie savo kilmę. „Ji manė turinti išpirkti daugiau kalčių už kitas ir kartais griežčiau marindavusi savo kūną, negu reikalaudavę vienuolyno nuostatai, kuriuos vykdyti jai dažniausiai būdavęs vienas malonumas."

Savo maldaknygėje ji nupiešė lyg ir antkapinį paminklą motinai su užrašu: *Elizabetė Medora Bairon.* Po piešiniu pabrėžė Lamartino ketureilį (žodį *jis* pakeitusi žodžiu *ji*):

Ištiesk jai savo maloningą ranką.
Nors ji kalta — atidaryk jai rojų.
Jei siela kenčia — nuodėmės išsenka,
*Jei siela myli — Dievas dovanoja**.

Ji žymėjosi savo mintis: „Mano gyvenimas lyg tas rudenio lapas, virpantis blyškioje mėnesienoje. Silpnas jo kotelis, suskaitytos jo neramios dienos". Su savo draugėmis kartais pasišnekėdavo apie lordą Baironą: „Vargšas Baironas, — sakydavo, — aš jį labai myliu". Ji mirė 1873 metais atsakinėdama į Švenčiausiosios Mergelės Marijos litaniją, kurią prie jos lovos kalbėjo susirinkusios seserys vienuolės.

Jos brolis Elijas, paskutinė nelegalios Baironų šakos atžala, gražus rusvaplaukis vaikinas valingu smakru, buvo sąskaitininku, komivojažieriumi, vyno prekybos agentu. Jis mirė Seto ligoninėje 1900 metų sausio dvidešimt antrąją, Bairono gimimo dieną.

* * *

„Visi, prie kurių aš prisirišu, miršta sunkia mirtim." Prakeikimas ištiko beveik visas jo mylėtas moteris. Merė Ana Čavort

*Vertė Tomas Venclova

seniai buvo nelaiminga. Apie 1830 metus žmonės ją matydavo sekmadieniais bažnyčioje, „rūpesčių ir vargų prilenktą". Mūras, po „Atsiminimų" sunaikinimo nusprendęs aprašyti Bairono gyvenimą, atvažiavo pas ją medžiagos pasirinkti. Jos vyro Masterso nebuvo. Mūras jai padainavo vieną Bairono mėgtą airišką dainelę, ir misis Masters apsiverkė. Prie jos mirties prisidėjo Notingamo audėjai, kurie, sukilę prieš didžiąją spalio reformą, 1832 metais užpuolė jos namus. Misis Masters naktį pabėgo į pašiūrę, ten peršalo ir netrukus mirė sulaukusi keturiasdešimt septynerių metų amžiaus. Jos statula stovi Kolviko bažnyčioje.

Tereza Makri, atėnietė, ištekėjo už anglo Džono Bleko, kuris po Bairono mirties atvyko kautis už Graikiją. Tasai Blekas paskui tapo Anglijos konsulu ir pasiliko Graikijoje. Eilėraštis* išgarsino Terezą Blek. Visi atvažiavę anglai ją aplankydavo, o ji jiems dūsaudama pasakodavo apie Baironą. Kai jos vyras, aplinkybėms susidėjus, persikėlė į Misolungį, ji apsirgo. Šnekos apie Baironą, nesiliaujantys klausinėjimai, kaip su juo susipažino, ją rimtai iškamavo. Naktimis sapnuodavo Baironą, dažniausiai supykusį ir jai grasinantį. „Kokia kankynė!" — sakydavo ji misteriui Blekui. „Kaip tu jo nesapnuosi, jei visą laiką apie jį galvoji?" — atsakydavo kiek suirzęs vyras.

Klerė nedovanojo Baironui ir, kai Merė Šeli savo romane „Lodoras" išgyrė poetą, parašė jai: „Dieve mano! Tiesiog netelpa galvoj, kaip toks talentingas žmogus kaip tu galėjo pamanyti, jog dera jo plunksnai dailinti tai, kas buvo tik tuštybė, paikystė ir krūva niekingiausių silpnybių, kada nors tekusių vienam padarui".

Visas Karolinos Lem gyvenimas buvo ryškus ir apgailėtinas spindesio, nusiminimo ir menkumo pavyzdys. 1824 metų balandį jai buvo užėjusi haliucinacija: „Vidurnaktį man pasirodė lordas Baironas, aš ėmiau rėkti, šokau iš lovos, norėjau bėgti; jis atrodė baisiai ir griežė dantimis; jis nieko nekalbėjo; plaukai jam stovėjo piestu; buvo storesnis negu anuomet,

*Žr. 104 p.

kai jį pažinojau, ir nebe toks gražus". Po mėnesio iš savo vyro laiško sužinojo apie Bairono mirtį. „Karolina, — rašė jis jai, — elkitės deramai. Žinau, kad tai bus jums smūgis. Lordas Baironas mirė." Ji jau buvo besitaisanti, bet sutikta laidotuvių procesija, paskui Medvino atsiminimų pasirodymas vėl pablogino jos psichinę ligą.

Medvino knyga buvo žiauri Karolinai Lem. Iš jos ji sužinojo apie baisųjį eilėraštį „Atminsiu..."* Karolina Lem parašė Medvinui: „Baironas negalėjo pasakyti, kad aš beširdė. Juo labiau jis negalėjo pasakyti, kad nemylėjau savo vyro. Laiškuose jis nuolat man sakydavo, kad iš jųdviejų aš labiau myliu vyrą, ir patikėkit, aš jį sužavėjau savo nekaltumu, lipšnumu, pakilia nuotaika.." Iš tolo ji geriau viską suvokė. Taip, nekaltumas ir jaunystė buvo kažkokia forma būtini Bairono meilei. Prisiminkime Merę Daf, Margaretą Parker, Edlstoną, Nikolą Žiro, paskui Terezą ir pažą Luką. 1812 metais ji pati keletą dienų, matyt, jam patiko veidu tyrumu. Kaip greit jinai atsibodo Baironui...

Nuo Medvino knygos Karolinai Lem vėl pasimaišė protas. Bet jos vargšė liguista galvelė lengvai viską užmiršdavo. Tos knygos sukeltas skandalas atsiliepė jos šeimyniniam gyvenimui. Žiemą ji praleido Broket Hole be vyro. Vienas jaunas kaimynas Edvardas Bulveris-Litonas susižavėjo jos pašnekesių nepaprastu originalumu. Ji dažnai jį pasikviesdavo. Gyvenimas Broket Hole buvo „karoliniškas". Trečią valandą ryto Karolina siųsdavo kurį nors savo pažą svečių pažadinti, kad ateitų pasiklausyti, kaip ji griežia vargonais. Paskui iki aušros pasakodavo jiems apie Baironą. Rodydavo jo dovanotą žiedą. Įteikė tą žiedą Edvardui Bulveriui pasakiusi, jog duoda jį panešioti tiems, kuriuos myli. Po kiek laiko atsiėmė, ir Edvardas Bulveris pamatė tą patį žiedą ant kito jaunuolio piršto. Jis pasipiktino.

Vieną vakarą ledi Karolina nuvažiavo į Londoną pasižiūrėti „Fausto". Pastatymas jai užimponavo:

*Žr. 166 p.

„Jis man priminė Baironą, tą angelą, tą pavojingą ir nelaimingą Baironą, kurį aš dievinu, nors jis man paliko baisųjį palikimą: „Atminsiu..."

Karolina Lem numirė ant savo vyro rankų sulaukusi keturiasdešimt dvejų metų. „Jos elgesys, — rašė Viljamas Lemas, — nors truputį ekscentriškas ir daugiau iš pažiūros negu iš tikrųjų nenatūraliai pakilus, veikdavo lyg kerai, kuriuos sunku suprasti tiems, kurie nepatyrė jų galios."

Tik grafienė Gvičoli, neturinti pašaukimo nelaimei, sugebėjo taip susitvarkyti, kad jos gyvenime Bairono šmėkla buvo tik malonus ir garbingas palydovas. 1829 metais lordas Mamzberis ją sutiko Romoje, baliuje pas Austrijos ambasadorių. „Nuo Bairono mirties buvo praslinkę penkeri metai, o jai ėjo trisdešimti. Mudu tapome labai gerais draugais. Man ji pasirodė žavingų manierų, išsilavinusi, geros širdies, būdingos jos rasei, ir be galo mėgstanti pramogas. Jau buvo visiškai pagijusi iš sielvarto (kaip man pasakojo, pradžioje smarkiai ją sukrėtusio) dėl savo poeto mirties. Mielai apie jį šnekėdavo ir savo pergale gerokai didžiavosi..." Ponia Gvičoli papasakojo Mamzberiui, „kad savo garsiąsias poemas Baironas rašydavo ant bet kokio po ranka pakliuvusio popieriaus... Paskui ateidavo pas ją ir skaitydamas daug taisydavo ir smarkiai kvatodavo. Ji didžiavosi juo ir labai jį mylėjo... Baironas buvęs be galo aikštingo būdo; kalboje pajuokdavęs aistras, kuriomis alsuoja jo poezija, apskritai buvęs ledinio temperamento..." Ji niekada nemėgo cinizmo.

1832 metais Tereza Gvičoli atvažiavo į Londoną, aplankė Harą, papietavo pas Drurius, nuvyko pasimelsti prie Bairono kapo Haknel Torkarde ir padarė vizitą Augustai; išbuvo trejetą valandų, „visą laiką šnekėdama apie Baironą". Maždaug penkiasdešimties metų ištekėjo už markizo de Buasi, ekscentriško ir didžiai turtingo vyro. Ji turėjo puikius rūmus Paryžiuje. „Italės meilingumą pakeitė aukštuomenės damos dirbtinės manieros, visiškai jai netinkančios." Jos salone kabėjo Bairono portretas, prie kurio mielai stabtelėdavo, kai

būdavo svečių, ir atsidusdavo: „Koks jis buvo gražus! Dieve mano, koks jis buvo gražus!" Jos vyras ją šitaip pristatinėdavo: „Ponia markizė de Buasi, mano žmona... buvusi lordo Bairono mylimoji". Po markizo de Buasi mirties ji išleido atsiminimus apie Baironą, kur jį pavaizdavo kaip romantišką ir švelnų herojų, koks jis gyvenime niekada nebuvo.

Nuo baironiško prakeikimo ponią Gvičoli saugojo jos nepralaidus sentimentalumas. Naivus egocentrizmas išgelbėjo nuo jo ir Džoną Kamą Hobhauzą. 1832 metų reforma buvo jam atpildas už pažangias politines pažiūras. Jis tapo ministru ir labai ilgai ministeriavo. Vėliau pasidarė lordu Brautonu ir vienu konservatyviausių savo partijos narių. Mirė aštuoniasdešimt trejų metų ir įėjo į istoriją savo garsiuoju posakiu: „Jo didenybės opozicija".

Yra žinoma, kad Titą priėmė tarnauti Dizraelių šeima. Flečeris atidarė makaronų fabriką, bet subankrutavo; jam, kaip visiems, padėjo ledi Bairon. Į amžiaus galą jis sargavo Golden Skveire. Užsidėjęs aukštą cilindrą su auksiniu galionu, pasiramsčiuodamas lazda, gainiojo vaikus iš prancūzų protestantų mokyklos.

Brautono kapinėse stovi paminklas boksininkui Džeksonui: antkapio lentą laiko keturi klasikiniai atletai. Jį pastatydino anglų aukštuomenė, tuo paliudydama jam savo didžiulę pagarbą.

* * *

Paskutinėmis gyvenimo savaitėmis Baironui galėjo atrodyti, kad miršta veltui, kad Graikija nebus išvaduota. 1826 metais turkai antrą kartą apgulė Misolungį. Bombardavimas sugriovė beveik visus namus. Pagaliau badas privertė graikus palikti miestą. Vyrai, moterys, vaikai padarė išlandą ir mėgino prasiveržti pro priešų linijas. Daug žuvo. Turkai išplėšė miestą. Vyskupas Josefas ir primatas Kapsalis užsidarė kartečių manufaktūroje, kuri vienintelė išliko iš artileristo Perio pasažo, ir susisprogdino.

Jeigu tuo metu Europa būtų palikusi graikus likimo valiai,

jie būtų žuvę. Austrija nesikišo bijodama Rusijos; Prancūzija nedrįso; viskas priklausė nuo Anglijos. Užsienio reikalų ministerijos ir Velingtono šventos aksiomos buvo pasmerkusios Graikiją prapulčiai. „Tačiau britų visuomenė, sujaudinta Bairono pasiaukojimo ir mirties, persiėmusi klasikine kultūra, idealizuodama prilygino kleftus Termopilų gynėjams." Ministras Kaningas, remdamasis šiuo sentimentaliu judėjimu, apvertė aukštyn kojom visą Anglijos politiką. Navarino mūšyje* jungtinio Didžiosios Britanijos, Rusijos ir Prancūzijos laivyno pergalė užtikrino Graikijai nepriklausomybę. Tai buvo galas Šventajai Sąjungai.

Nebus per stipriai pasakyta, kad, jei Baironas nebūtų prisidėjęs savo vardu ir mirtimi prie graikų išsivaduojamojo judėjimo, Didžiosios Britanijos viešoji opinija, aišku, nebūtų palaikiusi Kaningo. Misolungyje (jis dabar sveikas, klestintis miestelis) graikai įkūrė Herojų parką. Ant kolonos iškaldintas Bairono vardas ir Marko Bocario, Kapsalio, Zavelos vardai. Žvejai, gyvenantys šioje keistoje vandens ir druskos karalijoje iš meldų supintose trobelėse, žino Bairono vardą. Jie nežino, kad jis buvo poetas, bet, paklausti apie jį, atsako: „Tai buvo drąsus vyras, kuris atvyko padėt galvą už Graikiją, nes mylėjo laisvę".

*1827.X.20

Chronologinė lentelė

1788. — Sausio mėn. 22 d. Londone gimė Džordžas Gordonas Baironas.
1794—1798. — Baironas mokėsi Aberdyno pradinėje mokykloje.
1798. — Baironas paveldėjo lordo titulą.
1801—1805. — Baironas mokėsi Haro koledže.
1805—1807. — Studijos Kembridžo universitete (Šv. Trejybės koledže).
1806. — Baironas rengė eilėraščių rinkinį.
1807. — Išėjo Bairono eilėraščių rinkinys „Laisvos valandos".
1807. — Spalio mėn. rašė satyrą „Anglų bardai ir škotų apžvalgininkai" (išl. anonimiškai 1808 m. kovo mėn.).
1808. — Rugsėjo mėn. apsigyveno Niūstedo abatijoje.
1809 birželis — 1811 liepa. — Kelionė į Rytus.
1809. — Spalio — gruodžio mėn. rašė „Čaild Haroldo klajonių" pirmą giesmę.
1810. — Kovo mėn. baigė rašyti „Čaild Haroldo klajonių" antrą giesmę.
1811. — Rugpjūčio mėn. 1 d. mirė Bairono motina.
1812. — Vasario mėn. 27 d. Baironas pasakė Lordų rūmuose pirmą kalbą, kurioje gynė darbininkų bruzdėjimo dalyvius luditus.
Kovo mėn. 10 d. pasirodė dvi „Čaild Haroldo klajonių" giesmės, kurios susilaukė didžiulio pasisekimo.
Balandžio 12 d. Baironas pasakė Lordų rūmuose antrą kalbą, kurioje gynė persekiojamus airių katalikus.
1813. — Gegužės mėn. pradėjo rašyti poemą „Giaūras" (išl. 1813 m. birželio mėn.).
Lapkričio mėn. parašė ir išleido poemą „Abido sužadėtinė".
Gruodžio mėn. pradėjo rašyti poemą „Korsaras" (išl. 1814 m. vasario mėn.).

1814. — Gegužės mėn. pradėjo rašyti poemą „Lara" (išl. 1814 m. rugpjūčio mėn.).

1815. — Sausio mėn. 2 d. Baironas vedė Anabelą Milbenk (1792—1860).
Pradėjo rašyti poemą „Korinto apsupimas" (išl. 1816 m. vasario mėn.).
Gruodžio mėn. 10 d. Baironui gimė duktė Ada.

1816. — Sausio mėn. ledi Bairon paliko vyrą ir išvažiavo gyventi pas tėvus.
Balandžio mėn. 25 d. Baironas išvyko iš Anglijos.
Balandžio—gegužės mėn. lankėsi Briuselyje, Vaterlo, atvyko į Šveicariją.
Gegužės—birželio mėn. rašė „Čaild Haroldo klajonių" trečią giesmę (išl. 1816 m. lapkričio mėn.).
Gegužės mėn. 25 d. atvyko į Ženevą. Susitiko su P. B. Šeliu.
Birželio mėn. parašė poemą „Šiljono kalinys" (išl. 1816 m. gruodžio mėn.).
Rugsėjo 17—29 d. keliavo po Alpes. Pradėjo rašyti draminę poemą „Manfredas" (baigė Venecijoje 1817 m. balandžio mėn.; išl. 1817 m. birželio mėn.).
Lapkričio mėn. atvyko į Veneciją.

1817. — Sausio mėn. 12 d. gimė Alegra, Bairono ir Klerės Klermont duktė.
Balandžio—gegužės mėn. kelionė į Romą.
Birželio—liepos mėn. rašė „Čaild Haroldo klajonių" ketvirtą giesmę (išl. 1818 m. balandžio mėn.).
Rugsėjo— spalio mėn. rašė poemą „Bepas" (išl. 1818 m. vasario mėn.).
Lapkričio mėn. pardavė Niūstedo abatiją.
Rugsėjo—lapkričio mėn. rašė „Don Žuano" pirmą giesmę (išl. anonimiškai drauge su antra giesme 1819 m. birželio mėn. 15 d.).

1818—1819. — Gruodžio—sausio mėn. rašė „Don Žuano" antrą giesmę.
Balandžio mėn. susitiko su grafiene Tereza Gvičoli.
Spalio—lapkričio mėn. rašė „Don Žuano" trečią ir ketvirtą giesmę.

Gruodžio mėn. Baironas išvyko iš Venecijos ir apsigyveno Ravenoje.

1819—1822. — Baironas dalyvavo Italijos karbonarų revoliuciniame judėjime.

1820. — Balandžio—liepos mėn. rašė tragediją „Marinas Faljeris" (išl. 1821 m. balandžio mėn.).
Spalio—lapkričio mėn. rašė „Don Žuano" penktą giesmę (III, IV, V giesmė drauge išl. 1821 m. rugpjūčio mėn.).

1821. — Sausio—gegužės mėn. rašė tragediją „Sardanapalas".
Gegužės—spalio mėn. rašė satyrinį kūrinį „Teismo regėjimas" (išl. 1822 m. spalio mėn.).
Birželio—liepos mėn. rašė tragediją „Du Foskariai".
Liepos—rugsėjo mėn. rašė misteriją „Kainas" (išl. drauge su „Sardanapalu" ir „Dviem Foskariais" 1821 m. gruodžio mėn.).

1821—1822. — Gruodžio—sausio mėn. rašė tragediją „Verneris" (išl. 1822 m. lapkričio mėn.).
Birželio—rugpjūčio mėn. rašė „Don Žuano" šeštą, septintą, aštuntą giesmę (išl. 1823 m. liepos mėn.).
Balandžio mėn. 20 d. mirė duktė Alegra.
Liepos mėn. 8 d. nuskendo P. B. Šelis.
Rugsėjo—spalio mėn. rašė „Don Žuano" devintą, dešimtą, vienuoliktą giesmę (išl. 1823 rugpjūčio mėn.).
Rugsėjo mėn. Baironas persikėlė į Genują.

1822—1823. — Gruodžio—sausio mėn. parašė satyrinį kūrinį „Žalvario amžius" (išl. anonimiškai 1823 m. balandžio mėn.).

1823. — Sausio—kovo mėn. rašė „Don Žuano" dvyliktą, tryliktą, keturioliktą giesmę (išl. 1823 m. gruodžio mėn.).
Kovo—gegužės mėn. rašė „Don Žuano" penkioliktą, šešioliktą giesmę (išl. 1824 m. kovo mėn.).
Gegužės mėn. rašė „Don Žuano" septynioliktą giesmę (liko nebaigta; išl. 1904 m.).
Liepos mėn. Baironas išplaukė į Graikiją norėdamas padėti graikams kovoti dėl nepriklausomybės.
Rugpjūčio—gruodžio mėn. gyveno Kefalinijos saloje.

1824. — Sausio mėn. Baironas atplaukė į Misolungį.
Balandžio mėn. 9 d. Baironas susirgo.
Balandžio mėn. 19 d. Baironas mirė.

Turinys

PIRMA DALIS

ANTRA DALIS

TREČIA DALIS

Maurois, André

Ma696 Baironas / André Morua; iš prancūzų kalbos vertė Rožė Jankevičiūtė. – 2-oji patais. laida. – Vilnius: Margi raštai, 2007. – 448 p.: iliustr.

ISBN 978-9986-09-331-2

Populiarus prancūzų rašytojas Andrė Morua, remdamasis gausiais dokumentiniais šaltiniais, šioje knygoje atkuria beletrizuotą anglų poeto romantiko Dž. Bairono (1788–1824) biografiją, nevengdamas daugybės intymaus šio poeto gyvenimo epizodų vaizdavimo.

UDK 820:929Byron+820.09

Andrė Morua

BAIRONAS

Dailininkas

ALFONSAS ŽVILIUS

SL 319. 2007 04 04. 15 sp. l.
Tir. 2000 egz. Užsakymas 93.
Leidykla „Margi raštai“, Laisvės pr. 60,
LT-05120 Vilnius, www.margirastai.lt,
el.paštas: margirastai@takas.lt
Spausdino UAB „Petro ofsetas“,
Žalgirio g. 90, LT-09303 Vilnius.